

**UNIWERSYTET W BIAŁYMSTOKU
WYDZIAŁ PRAWA**

Izabela Urbaniak-Mastalerz

**PRZYCZYNY ODWOŁAWCZE
W POLSKIM PROCESIE KARNYM**

Rozprawa doktorska przygotowana w
Katedrze Postępowania Karnego pod
kierunkiem prof. zw. dr hab. Cezarego
Kuleszy

BIAŁYSTOK 2018

Spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW	4
1. Akty prawne	4
2. Czasopisma i inne.....	5
WSTĘP.....	7
ROZDZIAŁ I.....	16
PRZYCZYNY ODWOŁAWCZE – ZAGADNIENIA WSTĘPNE.....	16
§ 1 Uwagi ogólne	16
§ 2 Pojęcie przyczyn odwoławczych	33
§ 3 Ewolucja przyczyn odwoławczych	35
3.1 Przyczyny odwoławcze w wybranych krajach.....	41
3.1.1. Rosja.....	41
3.1.2. Anglia	48
3.1.3. Niemcy	58
3.1.4. Podsumowanie analizy prawnoporównawczej.....	66
3.2. Rozwój przyczyn odwoławczych na gruncie ustawodawstwa polskiego	67
ROZDZIAŁ II	82
WZGLĘDNE PRZYCZYNY ODWOŁAWCZE.....	82
§ 1 Uwagi ogólne	82
§ 2 Istota względnych przyczyn odwoławczych	85
2.1. Obraza przepisów prawa materialnego	86
2.1.1. Poprawna wykładnia przepisu.....	89
2.1.2. Zasady niełączenia zarzutu obrazy prawa materialnego z innymi zarzutami	93
2.1.3. Przykłady zarzutów obrazy prawa materialnego.....	96
2.2. Obraza przepisów postępowania	106
2.2.1. Najczęściej podnoszone zarzuty obrazy przepisów postępowania	110
2.2.2. Zasady podnoszenia zarzutu obrazy przepisów postępowania w kasacji	125
2.3. Błędne ustalenia faktyczne.....	128
2.3.1. Wykazanie błędnych ustaleń faktycznych	130
2.3.2. Przykłady błędnych ustaleń faktycznych	135
2.4. Rażąca niewspółmierność	136
2.4.1. Przymioty rażącej niewspółmierności.....	138
2.4.2. Zasady zaskarżania orzeczeń w zakresie kary	141
2.4.3. Dyrektywy wymiaru kary a zarzut kasacyjny	144
§ 3 Wnioski z analizy dogmatycznej i orzecznictwa sądowego dotyczącego względnych przyczyn odwoławczych	146
ROZDZIAŁ III.....	151
BEZWZGLĘDNE PRZYCZYNY ODWOŁAWCZE	151
§ 1 Uwagi ogólne	151
§ 2 Istota bezwzględnych przyczyn odwoławczych.....	154
2.1. Uchybienia związane bezpośrednio z obsadą sądu, właściwością i jego składem (pkt 1-4).....	156
2.2. Uchybienia związane bezpośrednio z wydanym orzeczeniem lub jego częścią (pkt 5-7)	175
2.3. Uchybienia związane bezpośrednio z negatywnymi przesłankami procesowymi (pkt 8-9).....	181
2.4. Uchybienia związane bezpośrednio z nierespektowaniem prawa do obrony oskarżonego przez sąd (pkt 10-11).....	187

§ 3 Wnioski z analizy dogmatycznej i orzecznictwa sądowego dotyczącego bezwzględnych przyczyn odwoławczych	201
ROZDZIAŁ IV	205
WPLYW NOWELIZACJI NA EWOLUCJĘ PRZYCZYŃ ODWOŁAWCZYCH	205
§ 1 Uwagi ogólne	205
§ 2 Ewolucja przyczyn odwoławczych od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r.	207
2. 1. Aspekty nowelizacji bezpośrednio związane z przyczynami odwoławczymi	208
2. 2. Aspekty nowelizacji pośrednio związane z przyczynami odwoławczymi.....	212
§ 3 Ewolucja przyczyn odwoławczych po 15 kwietnia 2016 r.	217
3.1. Aspekty bezpośrednie związku nowelizacji z 2016 r. z przyczynami odwoławczymi	221
3.2. Aspekty pośrednie związku nowelizacji z 2016 r. z przyczynami odwoławczymi	227
§ 4 Wnioski z analizy wpływu nowelizacji na ewolucję przyczyn odwoławczych.....	231
ROZDZIAŁ V	250
ANALIZA PRAWNOPORÓWNAWCZA PRZYCZYŃ ODWOŁAWCZYCH W K.P.K. I	
K.P.C.	250
§ 1 Uwagi ogólne	250
§ 2 Naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie a obraza przepisów prawa materialnego	252
§ 3 Nieważność postępowania a bezwzględne przyczyny odwoławcze	256
§ 4 Niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy a błąd braku i konieczność przeprowadzenia przewodu w całości.....	258
§ 5 Sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału a błędne ustalenia faktyczne	260
§ 6 Inne uchybienia procesowe a obraza przepisów postępowania	262
§ 7 Nowe fakty lub dowody, których strona nie mogła powołać w pierwszej instancji	269
§ 8 Wnioski z analizy przyczyn odwoławczych w k.p.c. i w k.p.k.....	271
ROZDZIAŁ VI.....	275
PRZYCZYNY ODWOŁAWCZE W ŚWIETLE BADAŃ AKTOWYCH -	
ILUSTRUJĄCYCH	275
6. 1. Wybór metody badawczej	277
6. 2. Problemy badawcze – ogólne i szczególne	279
6. 3. Hipoteza badawcza – ogólna i szczególna	282
§ 1 Uwagi ogólne	284
1.1. Analiza akt spraw sądowych z II Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb.	285
1.2. Analiza przyczyn odwoławczych na podstawie badanych apelacji	289
2. Analiza akt spraw sądowych z VII Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb.	291
2.1. Analiza przyczyn odwoławczych na podstawie badanych apelacji	298
3. Analiza zbiorcza badanych akt spraw sądowych z II i VII Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb.	304
3.1. Analiza zbiorcza przyczyn odwoławczych na podstawie badanych apelacji.....	311
§ 3 Analiza przyczyn odwoławczych na podstawie badań grantowych	318
3.1. Analiza przyczyn odwoławczych w sprawach z terenu apelacji łódzkiej.....	319
3.2. Analiza przyczyn odwoławczych w sprawach z terenu apelacji warszawskiej	321
3.3. Analiza przyczyn odwoławczych w sprawach z terenu apelacji białostockiej	322
3.4. Analiza zbiorcza przyczyn odwoławczych na podstawie badań grantowych.....	324
§ 4 Wnioski z badań własnych i analizy danych statystycznych	325
ZAKOŃCZENIE.....	343

DOKUMENTACJA	351
WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH	351
WYKAZ ORZECZNICTWA	352
BIBLIOGRAFIA.....	373
WYKAZ SPRAW ANALIZOWANYCH	393

WYKAZ SKRÓTÓW

1. Akty prawne

GVG – niemiecka ustawa o ustroju sądów, Gerichtsverfassungsgesetz z 9 maja 1975 r., publ. w: BGB1. I S. 1077

k.k. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tj. z dnia 30 października 2017 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 2204).)

k.k.s. – ustawa z 10 września 1999 r – Kodeks karny skarbowy tj. z dnia 9 listopada 2017 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 2226)

k.p.c. – ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tj. z dnia 8 grudnia 2017 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 155).)

k.p.k. FR – kodeks postępowania karnego Federacji Rosyjskiej Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации z 18.12.2001 publ. w N 174-ФЗ (ред. от 31.12.2017)

www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/
http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/

k.p.k. z 1928 r. – rozporządzenie Prezydenta RP z 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst pierwotny Dz. U. Nr 33, poz. 313; tekst jedn. Dz.U. z 1950 r. Nr 40, poz. 364 ze zm.; uchylone)

k.p.k. z 1969 r. – ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 13, poz. 96 ze zm.; uchylona)

k.p.k. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tj. z dnia 15 września 2017 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904)

k.p.w. - ustawa z 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tj. z dnia 16 września 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 1713)

Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)

Konwencja Europejska – Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzona w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)

k.r.o. – ustawa z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tj. z dnia 9 marca 2017 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 682)

StPO – niemiecka ustawa o postępowaniu karnym (Strafprozessordnung) z dnia 1 lutego 1877 r. w nowym ujęciu w brzmieniu z 7 kwietnia 1987 r., publ. w: BGBl. I S. 1074, 1319 z późn. zm.). publ. w: BGBl.1 S. 1074,1319

u.o.i.n. – ustawa z 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (tj. z dnia 6 lipca 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 1167)

u.s.p. z 1928 r. – rozporządzenie Prezydenta RP z 6 lutego 1928 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst pierwotny Dz.U. Nr 12, poz. 93; tj. Dz.U. z 1964 r. Nr 6, poz. 40 ze zm.; uchylone)

u.s.p. – ustawa z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tj. z dnia 13 grudnia 2017 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 23)

u.s.n. - ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tj. z dnia 2 stycznia 2018 r. (Dz.U. z 2018 poz. 5)

2. Czasopisma i inne

Lex – system informacji prawnej Wydawnictwa Wolters Kluwer

LexPolonica – System Prawniczy LexisNexis

MoP – „Monitor Prawniczy”

NP. – „Nowe Prawo”

OSN – „Orzecznictwo Sądu Najwyższego”

OSNC – „Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna”

OSNKW – „Orzecznictwo Sądu Najwyższego - Izba Karna i Wojskowa”

OSNPG – „Orzecznictwo Sądu Najwyższego – zbiór Prokuratury Generalnej”

OSP – „Orzecznictwo Sądów Polskich”

OSPiKA – „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych”

OTK-A – „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego – seria A”

Pal. – „Palestra”

PiP – „Państwo i Prawo”

Prok. i Pr. – „Prokuratura i Prawo”

PS – „Przegląd Sądowy”

SA – Sąd Apelacyjny

SN – Sąd Najwyższy

TK – Trybunał Konstytucyjny

Zb.Orz. – Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego Izby Karnej

WSTĘP

Przyczyny odwoławcze stanowią istotę postępowania odwoławczego. Należy bowiem zauważyć, że orzeczenie dotknięte uchybieniami o charakterze względnej lub bezwzględnej przyczyny odwoławczej może ulec uprawomocnieniu. Wskutek uprawomocnienia, nawet wadliwe orzeczenie podlega wykonaniu. Co zatem oznacza, że aby zapobiec takim sytuacjom, konieczne jest zainicjowanie postępowania odwoławczego.

Być może kontrowersyjną wydaje się teza, udowodniana w dalszych częściach pracy, że podział na względne i bezwzględne przyczyny odwoławcze jest podziałem dosyć nieostrym. Pomimo obowiązku zbadania przez sąd odwoławczy wskazanych przez skarżących w środку odwoławczym zarzutów, odwołujących się do konkretnych względnych podstaw odwoławczych, sąd odwoławczy ma obowiązek skontrolowania zaskarżonego orzeczenia także pod kątem ewentualnie występujących w nim bezwzględnych przyczyn odwoławczych. Jednakże, jak dowodzi przeprowadzona dalej analiza orzecznictwa SN, granica, pomiędzy uznaniem przez sąd odwoławczy określonego zarzutu za usprawiedliwioną w okolicznościach sprawy względną przyczynę odwoławczą (skutkującą zmianą bądź uchyleniem orzeczenia), a uchybieniem (badanym wskutek zarzutu bądź z urzędu) stanowiącym bezwzględną przyczynę uchylenia orzeczenia, wydaje się niekiedy płynna¹.

Zasadniczą różnicą pomiędzy względnymi i bezwzględnymi przyczynami odwoławczymi powinna być ranga uchybienia i stąd też bezspornie odmienne od siebie są rozstrzygnięcia sądów odwoławczych. Odnośnie do rangi uchybienia Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19 grudnia 2000 r. wskazuje, że „Niewątpliwie, każde uchybienie organu stosującego prawo narusza porządek prawny. (...) Jednakże uproszczeniem byłoby twierdzenie, że o wadze uchybienia przesądza ranga naruszonego przepisu, a więc jego usytuowanie w hierarchii norm prawa" ponieważ decyduje o tym przede wszystkim sposób naruszenia normy i istotność wady orzeczenia, według kryterium przyjętego w przepisach kodeksu postępowania karnego”².

W przypadku bowiem zaistnienia i stwierdzenia przez sąd odwoławczy bezwzględnej przyczyny odwoławczej wynikiem będzie zawsze uchylenie zaskarżonego

---

¹ I. Urbaniak-Mastalerz, *Pomiędzy względnością a bezwzględnością przyczyn odwoławczych* [w:] *Problemy kontroli decyzji procesowych*, D. Gil (red.), Lublin 2017, s. 91-110.

² Post. SN z dnia 19 grudnia 2000 r., III KZ 85/00, LEX nr 2153462.

orzeczenia z powodu sposobu naruszenia norm i istotności wad orzeczenia. W praktyce jednak zdarza się, że niektóre względne przyczyny odwoławcze są uznane przez sąd odwoławczy za bezwzględne uchybienia i brak jest co do takiego uznania jednolitości w orzecznictwie. Oznacza to z kolei, że zarówno względne, jak i bezwzględne przyczyny odwoławcze mogą spowodować takie same skutki procesowe, dlatego też zdecydowano, że należy je rozważać łącznie, a nie jako dwie zupełnie odmienne grupy podstaw odwoławczych.

W niniejszej pracy przedstawiono problematykę przyczyn odwoławczych w polskim procesie karnym, analizowaną w ujęciu aksjologicznym, normatywnym, prawnooporównawczym oraz empirycznym (w zakresie badań ilustrujących, wskazujących na tendencje w zakresie rozpatrywania apelacji oraz podniesionych w nich zarzutów przez Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim, a także inne sądy z terenu apelacji łódzkiej, warszawskiej oraz białostockiej).

Ujęcie aksjologiczne przyczyn odwoławczych jest istotne z uwagi na wyłaniające się z nich wartości w zakresie sprawiedliwego wyroku, prawa do sądu oraz co najmniej dwuinstancyjnego postępowania. Zarówno Konstytucja RP (art. 176 ust. 1), jak także i akty prawa międzynarodowego (art. 13 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, art. 2 Protokołu 7)³ zapewniają możliwość wniesienia środka odwoławczego.

Istnieje tzw. „syndrom zależności”, pomiędzy wartościami społecznymi a systemem normatywnym, który należało dokładnie przeanalizować⁴. Dostrzeżenie tego problemu wymagało analizy modeli postępowania odwoławczego przyjętych w innych krajach, gdzie w postępowaniu odwoławczym położono nacisk na różne wartości społeczne. Aktualnie brak jest w literaturze opracowań skoncentrowanych wyłącznie na tematyce przyczyn odwoławczych i możliwości skonstruowania na ich podstawie zarzutów odwoławczych.

Przyjęcie w pracy metody analizy prawnooporównawczej miało na celu przede wszystkim wykazanie różnic w określeniu podstaw odwoławczych przyjętych w innych systemach prawnych. Ukazanie różnic w tych systemach umożliwiło dostrzeżenie zarówno zalet, jak i wad przyjętych w nich uregulowań w zakresie podstaw apelacyjnych.

---

³ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. 1993 nr 61 poz. 284).

⁴ Problem ten dostał dostrzeżony w ustawie z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U.2018 poz. 5 t.j.), która od dnia 3 kwietnia 2018 r. wprowadziła możliwość wniesienia skargi nadzwyczajnej w celu urzeczywistnienia zasady sprawiedliwości społecznej na mocy art. 89.

Miało to jednocześnie wpływ na podjęcie próby określenia prawidłowej konstrukcji zarzutów odwoławczych, zapewniających rzetelną kontrolę zaskarżonych orzeczeń.

Ilustrujące badania akt spraw sądowych umożliwiły dostrzeżenie niektórych praktycznych aspektów skuteczności podnoszonych przez skarżących zarzutów odwoławczych, skutkujących efektywną kontrolą odwoławczą, co z kolei stanowi istotę tego problemu⁵. Z uwagi na fakt, że przeprowadzone badania mają charakter jedynie ilustrujący, stanowią one uzupełnienie pracy. Jednakże, teoretyczna dyskusja, prowadzona bez uwzględniania możliwości praktycznych rozwiązań w zakresie podstaw apelacyjnych byłaby zwykłą polemiką z poglądami wyrażanymi w literaturze przedmiotu. Przedstawiciele doktryny procesu karnego zajmujący się problematyką postępowania odwoławczego, a w szczególności kwestią przyczyn odwoławczych powinni mieć także odniesienie do praktycznego aspektu funkcjonowania podstaw odwoławczych. Takie podejście jest niezbędne, aby nie tylko rozumieć znaczenie istoty postępowania odwoławczego, ale także po to, aby pochylić się nad czysto ludzkim aspektem problemu zapewnienia skarżącym możliwie najszerszej kontroli odwoławczej. W celu uzupełnienia badań aktowych ilustrujących poddano także analizie wstępne wyniki przeprowadzanych przez Katedrę Postępowania Karnego Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku badań grantowych z terenu apelacji łódzkiej, warszawskiej oraz białostockiej. Badania te dotyczyły spraw, w których wniesiono apelacje od wyroków sądów okręgowych, gdzie próba przebadanych spraw ze wszystkich trzech apelacji wyniosła 288, a wniesiono 363 apelacje. Umożliwiło to dostrzeżenie pewnych podobieństw, pomiędzy otrzymanymi wynikami z badań aktowych ilustrujących oraz wstępnymi wynikami przeprowadzonych badań grantowych.

Wszystkie te zagadnienia wprawdzie wymagają szerszego rozwinięcia, jednakże dla celów niniejszej pracy, zdaniem Autorki przedstawiono najistotniejsze aspekty, które pozwoliły na sformułowanie kilku ogólnych spostrzeżeń, złożonych następnie w tezy, przedstawione w pracy. Motywem do napisania niniejszej pracy było zatem wypełnienie pewnej luki w literaturze przedmiotu oraz zasadniczy brak badań odnoszących się do faktycznego wpływu podniesionych przez skarżących zarzutów na efektywność kontroli

---

⁵ „Skuteczność” jest rozumiana tu nie tylko jako przyjęcie środka odwoławczego do merytorycznego rozpoznania przez sąd odwoławczy, lecz także jako skutek w postaci zmiany, bądź uchylecia zaskarżonego orzeczenia, odmiennie zob.: T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2003, s. 782, gdzie autorzy wskazują, iż „Skuteczność środka odwoławczego to wywołanie kontroli instancyjnej zaskarżonego rozstrzygnięcia lub innej czynności”.

odwoławczej. Dostępna literatura dotycząca apelacji i postępowania odwoławczego⁶ jedynie w wąskim zakresie (od kilku do kilkunastu stron), odnosi się do problematyki przyczyn odwoławczych, koncentrując się głównie na wskazaniu wyłącznie tego, co w tym zakresie stanowi orzecznictwo Sądu Najwyższego.

Aktualne stanowisko Sądu Najwyższego w zakresie skuteczności podniesionych zarzutów odwoławczych wprowadza pewne zasady⁷, których skutki stosowania w praktyce nie są jak dotąd znane. Taki stan rzeczy wskazuje na potrzebę dokonania analizy oraz badań w zakresie podstaw odwoławczych, których znaczenia w procesie karnym nie sposób przecenić.

W związku z powyższym w niniejszej pracy podjęto próbę zbadania skuteczności powoływania się skarżących na poszczególne przyczyny odwoławcze. Przyjętą metodą badawczą była z jednej strony analiza akt spraw odwoławczych w sądach drugiej instancji, z drugiej zaś analiza orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego tej problematyki.

Pytanie główne, postawione w niniejszej pracy jest następujące: na jakie przyczyny odwoławcze w polskim procesie karnym, w konkretnych okolicznościach faktycznych, powinien powoływać się skarżący, aby zapewnić możliwą skuteczność wniesionego środka odwoławczego, czyli spowodować należytą kontrolę odwoławczą zaskarżonego orzeczenia. Konsekwentnie, główną hipotezą podlegającą weryfikacji w pracy jest, że apelacje, w których skarżący stosowali zasady, wynikające z orzecznictwa Sądu Najwyższego, zapewniają należytą kontrolę odwoławczą oraz skuteczność podniesionych zarzutów odwoławczych.

Postępowanie odwoławcze, co do zasady powinno umożliwić należytą kontrolę wydanych w sądzie pierwszej instancji orzeczeń. Zarzuty odwoławcze powinny być jednak sformułowane w taki sposób, aby należycie wykazać, na czym, zdaniem skarżącego, polega uchybienie w zaskarżonym orzeczeniu. Poprawne i dostateczne wykazanie uchybienia sądu może spowodować zmianę lub uchylenie orzeczenia sądu pierwszej instancji. Wskazane w środku zaskarżenia zarzuty, powołujące się na określone prawem przyczyny odwoławcze stanowią zatem istotę postępowania odwoławczego.

---

⁶ Np. D. Świecki, *Apelacja w postępowaniu karnym*, Warszawa 2012, s. 146-165, Z. Kapiński, *Apelacje w procesie karnym. Zagadnienia praktyczne i kazusy*, Warszawa 2013, s. 12-63, M. Fingas, *Orzekanie reformatoryjne w instancji odwoławczej w polskim procesie karnym*, Warszawa 2016, s. 202-230, D. Świecki, *Konstrukcja apelacji jako środka odwoławczego w procesie karnym*, Warszawa 2018, s. 82 i nast.

⁷ Zob. np. W. Wassermann, *Zasady formułowania zarzutów apelacyjnych w obowiązującej procedurze karnej*, „Prokuratura i Prawo” 2010 nr 6, s. 39-50, S. Jaworski, *Metodyka pracy adwokata i radcy prawnego w sprawach karnych*, Warszawa 2016, wyd. 3, s. 208-221.

Postępowanie karne niewątpliwie różni się od postępowania cywilnego. Różnice te widoczne są także w postępowaniu odwoławczym. W procesie karnym istnieje bowiem możliwość zaskarżenia samego uzasadnienia orzeczenia, jaki i określony jest katalog względnych i bezwzględnych podstaw odwoławczych. Nowelizacja k.p.k. z 2013 r. (Dz.U. 2013 poz. 1247)⁸ w pewnym sensie upodobniła oba modele postępowania odwoławczego, poprzez wprowadzenie swoistej prekluzji dowodowej, występującej w procesie cywilnym. Jednakże nie jest możliwe wprowadzenie jednolitego i wspólnego dla procedury karnej i cywilnej systemu postępowania odwoławczego z uwagi na specyfikę prawa karnego materialnego i jego funkcji, które są odmienne od specyfiki prawa cywilnego.

Zarówno w literaturze⁹, jak i w praktyce występuje pojęcie „zarzutu” jako twierdzenia skarżącego o dokonanych uchybieniach przez sąd pierwszej instancji wraz ze wskazaniem na konkretną przyczynę odwoławczą. Polski ustawodawca posługuje się terminem „zarzutu” w Kodeksie postępowania karnego w art. 427 § 2, art. 433 § 1, art. 434 § 1, art. 439 § 1, 440, 447 § 4, art. 453 § 1, art. 455 i art. 457 § 3. Pojęcie to jednak nie ma legalnej definicji, co prowadzi w doktrynie do różnorodnego rozumienia zarzutów, podstaw oraz przyczyn odwoławczych.

Należało się zatem zastanowić nad zasadnością określenia podstaw odwoławczych, jako swoistych „zarzutów” formułowanych przez skarżących. Skoro jednak termin „zarzut odwoławczy” jest powszechnie używany zarówno w piśmiennictwie, jak i w praktyce, to został on także przyjęty w niniejszej pracy.

Model postępowania odwoławczego uległ zmianie z dniem 1 lipca 2015 r. na mocy nowelizacji k.p.k. z 2013 r., dokonanej ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2013 poz. 1247), zmienionej następnie przez nowelę z 2015 r. (Dz.U. 2015 poz. 396)¹⁰. Obie te zmiany dotyczyły zakresu przyczyn odwoławczych, a zatem miały także znaczenie dla skuteczności formułowania przez skarżących zarzutów odwoławczych. Mogło to powodować problemy interpretacyjne z właściwym rozumieniem przyczyn odwoławczych w postępowaniu

---

⁸ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2013 poz. 1247).

⁹ Zob. także: K.T. Boratyńska, P. Czarniecki [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, A. Sakowicz (red.), Warszawa 2016, s. 974 oraz podana tam literatura, zob. K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, Katowice 2003, s. 523; a także: D. Świecki, *Apelacja w postępowaniu karnym*, Warszawa 2012, s. 146-147.

¹⁰ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, (Dz.U. poz. 396).

apelacyjnym przez skarżących. Przykładowo, należy zauważyć, że brak znajomości nowelizacji przepisów k.p.k. w zakresie ograniczeń zaskarżenia wyroków zapadłych wskutek zawieranych porozumień procesowych mógł mieć wpływ na postępowania odwoławcze i skuteczność zarzutów apelacyjnych. W wyniku bowiem tych nowelizacji, zgodnie z treścią art. 447 § 5 k.p.k. podstawą apelacji od 1 lipca 2015 r. w przypadku zawarcia porozumień procesowych, o którym mowa w art. 343, art. 343a i art. 387 k.p.k., nie może być zarzut błędnych ustaleń faktycznych oraz rażącej niewspółmierności kary¹¹.

Istotną zmianą wprowadzoną od dnia 1 lipca 2015 r. było także poszerzenie możliwości przeprowadzenia postępowania dowodowego w postępowaniu odwoławczym (nowa treść art. 452 § 2 k.p.k.) Regulacja art. 452 § 2 k.p.k. została dookreślona w nowelizacji k.p.k. z 2016 r. na mocy ustawy z 11 marca 2016 r. (Dz. U. 2016 poz. 437)¹².

Zmiana kodeksu postępowania karnego z 2016 r. mogła zwiększyć możliwości stawiania przez skarżących zarzutów w zakresie braku rzetelnego i wszechstronnego postępowania dowodowego przed sądem pierwszej instancji. Jednakże taki zarzut powinien być połączony z wnioskiem apelacyjnym o dopuszczenie i przeprowadzenie nowych konkretnych dowodów na mocy art. 427 § 3 k.p.k. Nowelizacja k.p.k. z 2015 r. w tym zakresie wprowadziła jednak na mocy art. 427 § 4 k.p.k. ograniczenia (uchylone następnie przez nowelizację z 2016 r.). Regulacje te stanowiły, że postępowaniu sądowym, które zostało wszczęte z inicjatywy strony w środku odwoławczym nie można było podnosić zarzutu przeprowadzenia dowodu pomimo braku wniosku strony w tym przedmiocie ani także zarzutu naruszenia przepisów w zakresie aktywności sądu przy przeprowadzeniu dowodów, w tym również przeprowadzenia dowodu poza zakresem tezy dowodowej. Oznaczało to dodatkowy wymóg stawiany skarżącym (do 15 kwietnia 2016 r.), a mianowicie konieczność wykazania braku możliwości przeprowadzenia wnioskowanych dowodów w środku

---

¹¹ Zob. szerzej także: C. Kulesza, *Wybrane problemy zaskarżania wyroków zapadłych wskutek porozumień procesowych w postępowaniu karnym skarbowym* [w:] *Verba volant, scripta manent: proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015-2016: księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej* (red. nauk. T. Grzegorzczak, R. Olszewski), Warszawa 2016, s. 204-214; C. Kulesza, *Zaskarżanie wyroków zapadłych w trybach konsensualnych – standard europejski i prawo polskie*, BSP 2014, nr 15, s. 103–116 oraz M. Czerwińska, *Model dualistyczny czy dwa modele apelacji w znowelizowanej procedurze karnej – zagadnienie ograniczenia podstaw odwoławczych od wyroku uzgodnionego w ramach porozumienia procesowego* [w:] *Model dualistyczny czy dwa modele. Kontrydktoryjność a konsensualizm w procesie karnym*, red. A. Świątłowski, Kraków 2015, s. 101–121, A. Lach, *Nowelizacja postępowania apelacyjnego z perspektywy obrońcy* [w:] *Środki zaskarżenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, A. Lach (red.), Toruń 2015, s. 67-75.

¹² Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, (Dz. U. 2016 poz. 437).

odwoławczym w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Ograniczenie to nie obowiązywało w sytuacji, gdy przeprowadzenie dowodu było obowiązkowe.

Badania ilustrujące zawarte w rozprawie dotyczyły akt spraw sądowych, w których wnoszone były apelacje od wyroków zapadłych w Sądzie Rejonowym w Piotrkowie Trybunalskim. Przeprowadzone metodą ilościowo-jakościową badania miały charakter ilustrujący, gdyż dotyczyły próby 127 akt spraw, gdzie łącznie wniesiono 145 apelacji. Miały one na celu dokładną analizę poszczególnych przypadków, w których podnoszone przez skarżących zarzuty odwoławcze były przez sądy odwoławcze uznawane za zasadne, jako oparte o konkretne przyczyny odwoławcze.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, średnio ok. 50 % wszystkich zaskarżonych orzeczeń ulegało zmianie bądź uchyleniu. W związku z tym należało wskazać przyczyny, które spowodowały taki stan rzeczy, gdzie w przypadku około połowy wniesionych apelacji i zawarte w nich zarzuty odwoławcze okazały się skuteczne, a inne zaś zostały uznane przez sąd za oczywiście bezzasadne. Pomocna w takiej analizie będzie lektura uzasadnień orzeczeń sądu odwoławczego, gdyż zgodnie z treścią art. 433 § 2 i art. 457 § 3 k.p.k. wszystkie powołane przez skarżącego zarzuty apelacji powinny być przedmiotem rzetelnej analizy sądu odwoławczego. Według przepisu art. 433 § 2 k.p.k. sąd odwoławczy zobowiązany jest bowiem rozważyć wszelkie wnioski i zarzuty wskazane w środku odwoławczym, chyba że ustawa stanowi inaczej. Ponadto, sąd ten zobowiązany jest podać w uzasadnieniu, czym się kierował wydając wyrok oraz dlaczego zarzuty i wnioski apelacji uznał za zasadne lub niezasadne (art. 457 § 3 k.p.k.).

Tak więc podane przez skarżących zarzuty odwoławcze stanowią swoisty *impetus* do efektywnej kontroli odwoławczej sądu *meriti*. Wyłania się tutaj kolejna hipoteza badawcza, wskazująca na to, że zarzuty odwoławcze stanowią w polskim procesie karnym podstawę efektywnej kontroli odwoławczej.

Postawiona hipoteza jest o tyle istotna, że stawia pod znakiem zapytania sens skuteczności tzw. „totalnej kontroli odwoławczej” w przypadku, gdy wnoszący apelację nie musi podawać zarzutów. Z drugiej strony nawiązuje ona także do podnoszonych wcześniej wątpliwości związanych z charakterem i znaczeniem bezwzględnych przyczyn odwoławczych, które są badane przez sąd odwoławczy bez względu na zakres zaskarżenia i podniesione przez skarżących zarzuty.

Prawidłowo sformułowany zarzut odwoławczy może wpłynąć na efektywność postępowania odwoławczego w następujący sposób:

- 1) przede wszystkim spowoduje przyjęcie środka odwoławczego do merytorycznego rozpoznania (co nie będzie możliwe, w przypadku, gdy skarżący powoła się na niedopuszczalne przyczyny odwoławcze objęte zakazem z art. 447 § 5 k.p.k.)
- 2) spowoduje koncentrację uwagi sądu odwoławczego na tych uchybieniach, jakie skarżący uzna za najbardziej istotne oraz skłoni ten sąd do rzetelnego odniesienia się do tych zarzutów (*vide* art. 433 § 2 i 457 § 3 k.p.k.);
- 3) w przypadku względnych przyczyn odwoławczych, jeśli skarżący udowodni wpływ zarzucanego uchybienia na treść orzeczenia, sąd odwoławczy je zmieni, bądź uchyli (z uwzględnieniem ograniczeń, o których mowa w art. 437 k.p.k.);
- 4) w przypadku bezwzględnych przyczyn odwoławczych wpływu uchybienia na treść orzeczenia nie trzeba udowadniać, ale warto wyraźnie wskazać na taką przyczynę (którą sąd może przeoczyć) bądź też przekonać sąd odwoławczy, że określony stan faktyczno-prawny sprawy pozwala na dostrzeżenie (lub nawet wykreowanie przez interpretację prawa na podstawie zapadłych orzeczeń SN) takiego uchybienia.

W celu sprawdzenia przedstawionych w pracy hipotez, należało także odpowiedzieć na kilka pytań pomocniczych.

Pytaniami pomocniczym zawartymi w niniejszej dysertacji są: czym są i jak się dzielą przyczyny odwoławcze? W jaki sposób przebiegała historyczna ewolucja przyczyn odwoławczych oraz jak należy ocenić ich obecny kształt? Jak są ukształtowane przyczyny w innych krajach? Odpowiedzi na wyżej wymienione pytania pomocnicze zostały udzielone w rozdziale I. Zarówno odniesienie do historii, jak także do unormowań w wybranych krajach, w Rosji, Niemczech i Anglii pozwoli na przekrojowe porównanie uregulowań w zakresie podnoszonych przez skarżących podstaw odwoławczych w tych krajach, w odniesieniu do regulacji polskich. Wybór systemów prawnych tych krajów do analizy prawno-porównawczej podyktowany był ich reprezentatywnością w Europie i faktem, że mimo pewnych różnic modelowych, występują między nimi także podobieństwa w dziedzinie postępowania odwoławczego. Dlatego też dokonana skrótowa analiza prawno-porównawcza (którą można określić mianem funkcjonalnej) miała służyć

wprowadzeniu do dalszych rozważań i dzięki temu przyczynić się do uzyskania w niniejszej pracy pełniejszego obrazu przyczyn odwoławczych.

W rozdziale II dokonano odpowiedzi na następujące pytania pomocnicze: czym są względne przyczyny odwoławcze i jak należy je prawidłowo usystematyzować? Ponadto, czy można powoływać się względne podstawy odwoławcze przemienne oraz kiedy, i w jakich okolicznościach należy je podnosić? Jakie skutki mogą powodować wskazywanie względnych przyczyn odwoławczych w środku odwoławczym? Jakie zasady stosowania względnych przyczyn odwoławczych wynikają z orzecznictwa Sądu Najwyższego?

W rozdziale III odpowiedziano na następujące pytania pomocnicze: na czym polega istota bezwzględnych przyczyn odwoławczych i jakie skutki procesowe wywołuje ich wystąpienie? Jaki mają charakter i w jakich okolicznościach mogą nastąpić? Jakich stanów faktycznych dotyczą bezwzględne przyczyny odwoławcze? W tym rozdziale podjęto także próbę dokonania odpowiedzi na pytanie czy zasadne jest utrzymywanie obecnego podziału na względne i bezwzględne przyczyny odwoławcze oraz czy katalog bezwzględnych przyczyn odwoławczych powinien ulec zmianom.

Z kolei w rozdziale IV odpowiedziano na pytanie, jakim zmianom podlegają przepisy w zakresie przyczyn odwoławczych wskutek nowelizacji k.p.k. z 2013 r. poprzez nowelizację k.p.k. z 2015 r. oraz zmiany z 2016 r.? Udzielono także odpowiedzi na pytanie, jak wygląda obecnie procedura odwoławcza.

W rozdziale V odpowiedziano na pytanie czym różnią się przyczyny odwoławcze w procesie cywilnym oraz w procesie karnym? Udzielenie odpowiedzi na to pytanie wydawało się, zdaniem Autorki istotne, z uwagi na dokonywane przez ustawodawcę zmiany w prawie karnym w kwestii postępowania odwoławczego, które zbliżyły karną procedurę odwoławczą do procedury cywilnej.

W rozdziale VI odpowiedziano na pytanie pomocnicze: jak w praktyce procesowej przedstawia się problem odpowiedniego formułowania przez skarżących zarzutów odwoławczych? W jakich okolicznościach podnoszenie konkretnych podstaw odwoławczych jest uznawane przez sądy odwoławcze za zasadne i dlaczego? Dla praktyki istotne będzie także dokonanie próby odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób zasadne podnoszenie zarzutów odwoławczych może przyczynić się do efektywnej kontroli odwoławczej?

ROZDZIAŁ I

PRZYCZYNY ODWOŁAWCZE – ZAGADNIENIA WSTĘPNE

W rozdziale tym omówiono zagadnienia wstępne, potrzebne do wprowadzenia do tematyki względnych przyczyn odwoławczych. Wskazano w nim na różnice pomiędzy względnymi oraz bezwzględnymi przyczynami odwoławczymi oraz uwzględniono obowiązujące orzecznictwo powszechne oraz Sądu Najwyższego. W rozdziale I wskazano podział przyczyn odwoławczych na względne i bezwzględne oraz dokonano wstępnej oceny jego celowości. Ponadto, rozdział ten zawiera także omówienie ewolucji historycznej przyczyn odwoławczych. W rozdziale tym skrótowo także opisano przyczyny odwoławcze w wybranych krajach: Anglii, Niemczech i Rosji.

§ 1 Uwagi ogólne

Przyczyny odwoławcze to podstawy, na których opiera się cały proces odwoławczy, dlatego też stanowią najistotniejszy element środka zaskarżenia. Od tego bowiem, czy prawidłowo zostaną skonstruowane i podniesione przez skarżącego przyczyny odwoławcze zależy to czy zaskarżone orzeczenie może ulec wzruszeniu. Mimo tego, że kodeks postępowania karnego nie podaje wprost definicji środka odwoławczego, to jednak pojęcie to zawarte jest w dziale IX, który został zatytułowany „Postępowanie odwoławcze”, a odnosi się do kontroli instancyjnej¹³. Zatytułowane „Przepisy ogólne” zawierają regulacje, które dotyczą bezpośrednio lub pośrednio kwestii przyczyn odwoławczych.

Zanim jednak zagadnienie przyczyn odwoławczych zostanie poddane analizie, należy wyjaśnić pewien "zamęt" pojęciowy dotyczący przyczyn i podstaw odwoławczych, a także zarzutu odwoławczego. Należy także rozważyć czy można tych pojęć używać zamiennie.

Przyczyny odwoławcze można rozpatrywać w ujęciu subiektywnym i obiektywnym. W perspektywie obiektywnej będą to przyczyny odwoławcze lub podstawy odwoławcze, natomiast w ocenie skarżącego (subiektywnej) te przyczyny odwoławcze będą stanowić

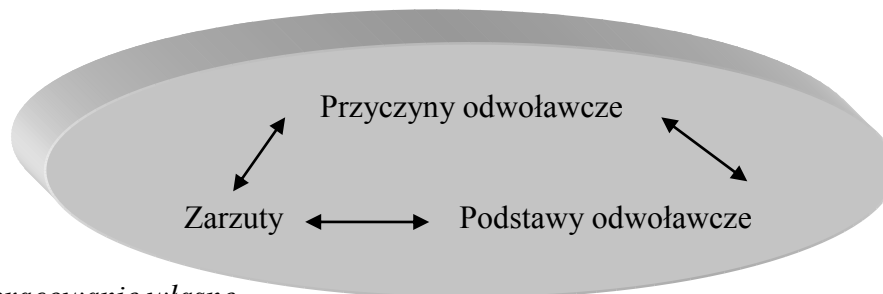
---

¹³ M. Klejnowska, *Ograniczenia sądu odwoławczego orzekającego w sprawie karnej po wniesieniu środka zaskarżenia*, Rzeszów 2008, s. 11-12.

zarzuty. Natomiast w kategorii skutkowej – zarzut może być pojmowany w aspekcie obiektywnym, bowiem jego skutek będzie dopiero oceniany przez sąd, dlatego też w aspekcie obiektywnym można także przedstawić uzasadniony i skuteczny zarzut, jako przyczynę odwoławczą lub podstawę odwoławczą.

Mimo że ustawodawca nie posługuje się pojęciem zarzutu, to nie ma dla tego wyrażenia legalnej definicji. W doktrynie¹⁴ ukształtował się pogląd, wedle którego zarzuty stanowią twierdzenia skarżącego o uchybieniach, jakich dopuścił się sąd pierwszej instancji. Jednakże nie ma większego znaczenia prawidłowe nazwanie zarzutu, bowiem decydujące znaczenie ma okoliczność czy zgłoszone uchybienie w środku odwoławczym faktycznie zaistniało, a nie jego nazwa¹⁵.

Wykres 1. Zależności pomiędzy pojęciami

Źródło: opracowanie własne.

W literaturze wskazuje się na brak dostatecznych informacji, wynikających z przepisów procedury karnej, które dotyczyłyby istoty zarzutów odwoławczych oraz ich podstaw¹⁶. Nie można się jednak zgodzić z takim poglądem, że ustawodawca zaniechał wymienienia przyczyn, na jakich można oprzeć środek odwoławczy¹⁷.

¹⁴ K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, Katowice 2003, s. 523; a także: D. Świecki, *Apelacja*, *op. cit.*, s. 146-147.

¹⁵ S. Zabłocki, *O niektórych zmianach wprowadzonych przez nowy Kodeks postępowania karnego w zakresie postępowania odwoławczego*, PS 1997, nr 11-12, s. 14-15; a także: P. Hofmański, S. Zabłocki, *Niektóre zagadnienia związane z granicami orzekania w instancji odwoławczej w procesie karnym* [w:] *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi*, (red.) I. Nowikowski, Lublin 2007, s. 191-192; M. Kondracki, *Rola zarzutów odwoławczych w procesie karnym*, Pal. 2009 nr 3-4, s. 87 i nast.; wyr. SN z dnia 14 listopada 2001 r., III KKN 250/01 (KZS 2002, nr 7-8, poz. 31, Lex Polonica nr 356474); post. SN z dnia 15 października 2003 r., III KK 360/02 (OSNwSK 2003, poz. 2141, LexPolonica nr 376611).

¹⁶ D. Świecki, *Apelacja*, *op. cit.*, s. 146-147.

¹⁷ D. Świecki, *Apelacja*, *op. cit.*, s. 147.

Wprawdzie w kodeksie postępowania karnego nie ma odrębnie wskazanych i opisanych podstaw możliwych zarzutów odwoławczych, ale oczywistym jest, że mogą być nimi przyczyny, powodujące uchylenie lub zmianę zaskarżonego orzeczenia.

Mimo, że przepisy art. 438 i art. 439 k.p.k., regulujące względne¹⁸ i bezwzględne¹⁹ przyczyny odwoławcze nie są adresowane do skarżącego a do sądu odwoławczego, to w mojej ocenie stanowią podstawy wniesienia środka odwoławczego²⁰ w odniesieniu do których należy prawidłowo sformułować odpowiedni zarzut odwoławczy.

Nie ulega wątpliwości, że przyczyny odwoławcze stanowią swoiste uchybienia lub wady, które spowodowały wydanie wyroku w zaskarżonej postaci. Przyczyny odwoławcze stanowią możliwą podstawę do zmiany bądź uchylenia orzeczenia. Jednak to sąd drugiej instancji samodzielnie dokonuje oceny prawnej wskazanych w środku odwoławczym przyczyn wadliwości zaskarżonego orzeczenia.

Sąd Najwyższy, w kontekście stawianych przez skarżących zarzutów, wypracował w orzecznictwie pewne zasady wskazujące w jaki sposób należy je formułować. Możliwości konfiguracyjne zarzutów odwoławczych wyznaczają podstawy z art. 438 k.p.k. oraz z art. 439 k.p.k. Natomiast Sąd Najwyższy w utrwalonych i wielokrotnie powtarzanych poglądach uznaje za błędne sformułowanie w środku odwoławczym zarzutu obrazy prawa materialnego oraz jednocześnie zarzutu błędnych ustaleń faktycznych, które mogły mieć wpływ na treść orzeczenia, jeśli skarżący kwestionuje kwalifikację prawną przestępstwa²¹. W Sądzie Najwyższym przyjęto bowiem, że zarzuty w takiej konfiguracji są nieprawidłowe, z uwagi na fakt, że podnoszenie jako zarzutu obrazy prawa materialnego będzie zasadne wówczas, kiedy w sprawie będzie ustalony prawidłowy stan faktyczny. Oznacza to z kolei, że zarzutem stawianym w pierwszej kolejności powinien być zarzut błędnych ustaleń faktycznych, który mógł mieć wpływ na treść orzeczenia. Jednak w praktyce nie zbadano wpływu przestrzegania przez skarżących tej zasady na skuteczność, podniesionych w środku odwoławczym zarzutów.

---

¹⁸ Zob. szerzej: S. Paweła, *Względne przyczyny odwoławcze*, Warszawa 1970, *passim*.

¹⁹ Zob. szerzej: Z. Muras, *Bezwzględne przyczyny odwoławcze w polskim procesie karnym*, Toruń 2004, *passim*.

²⁰ Odmienne: D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz. Orzecznictwo*, wyd. II, stan prawny na 2014.01.01, LEX/el.

²¹ Zob. np. post. SN z dnia 25 lipca 2005 r., V KK 61/05 (OSNwSK 2005, poz. 1412, LexPolonica nr 1119394), a także np. post. SN z dnia 6 lutego 2017, V KK 404/16, Legalis.

W środku odwoławczym istnieje możliwość konstruowania zarówno zarzutów tzw. „mieszanych”, jak i także ewentualnych²², które mogą stanowić „wentyl bezpieczeństwa” dla opisanej powyżej zasady, wynikającej z orzecznictwa Sądu Najwyższego. Konstrukcja takich zarzutów ewentualnych, podnoszonych przez skarżących na wypadek nieuwzględniania innych może jednak – w pewnym sensie osłabiać środek odwoławczy. Nie ulega bowiem wątpliwości, że zarzucenie sądowi pierwszej instancji błędnych ustaleń faktycznych, co do sprawstwa i winy oskarżonego z jednoczesnym kwestionowaniem wysokości wymierzonej kary, przy podnoszeniu zarzutu rażącej niewspółmierności wymierzonej kary, może okazać się mało wiarygodne dla sądu odwoławczego. Dlatego należy w pierwszej kolejności zastanowić się nad przedmiotem zaskarżenia i zdecydować się – czy apelacja jest walką o winę czy też walką o wymiar kary lub zastosowanego środka karnego.

Zastosowanie w środku odwoławczym kilku zarzutów mieszanych lub ewentualnych powoduje konieczność dokonania wyboru, co do ich znaczenia dla zasadności wniesionego środka odwoławczego, tak, aby w pierwszej kolejności przedstawić najistotniejsze zarzuty. Jest to, zatem pewna wskazówka dla skarżących, która wynika także z przedstawionej hierarchii przyczyn odwoławczych określonej w treści art. 438 k.p.k.²³.

Można wyróżnić zwyczajne oraz nadzwyczajne środki zaskarżenia, cechujące się swoistymi podstawami odwoławczymi. Do zwyczajnych środków zaskarżenia K. Marszał, S. Stachowiak oraz K. Zgryzek zaliczają apelację i zażalenie, które umożliwiają zbadanie prawidłowości nieprawomocnych decyzji, natomiast do nadzwyczajnych zaliczają oni kasację oraz wznowienie postępowania, jako środki kontroli orzeczeń prawomocnych²⁴. Należy także wspomnieć o skardze nadzwyczajnej, która może zostać wniesiona przez podmioty szczególne także od prawomocnych orzeczeń karnych.

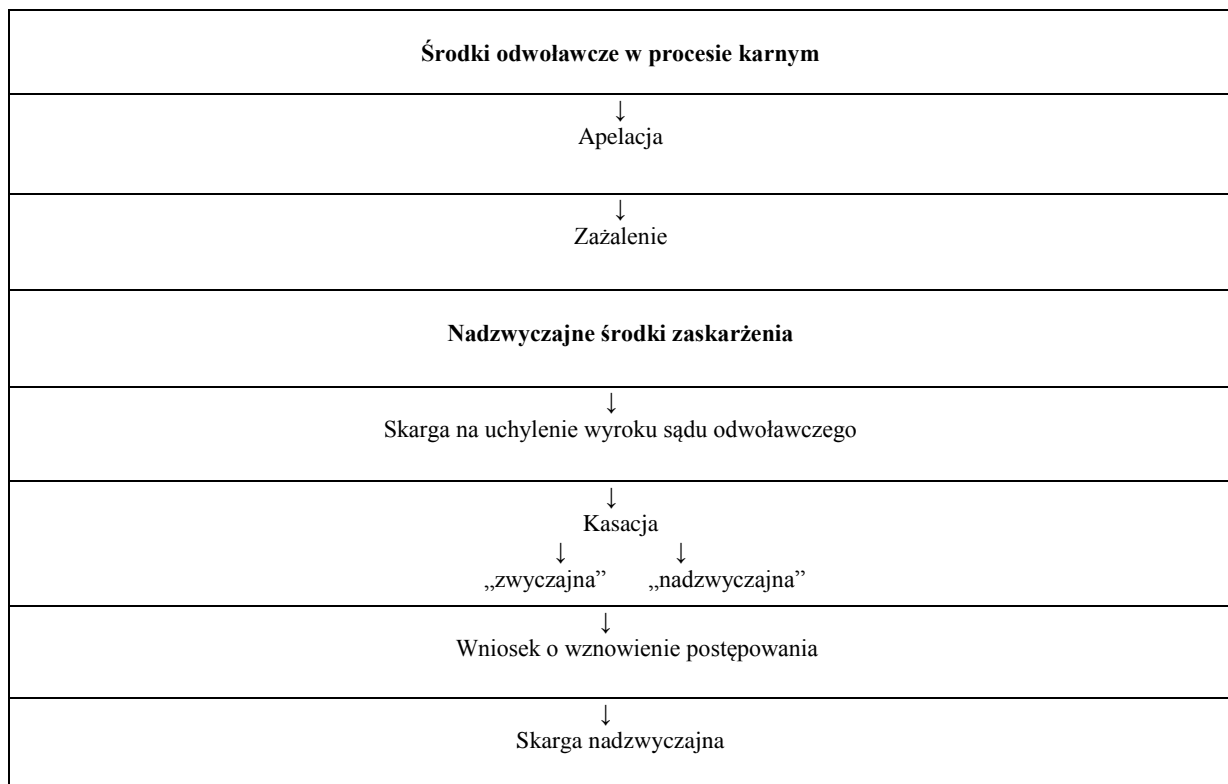
---

²² Zob. szerzej także: D. Świecki, *Konstrukcja apelacji jako środka odwoławczego w procesie karnym*, Warszawa 2018, s. 87.

²³ Zob. szerzej: W. Wassermann, *Zasady formułowania zarzutów apelacyjnych w obowiązującej procedurze karnej*, Prok. i Pr. 2010, nr 6, s. 39 i nast.

²⁴ K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, Katowice 2003, s. 519-520.

Rysunek. 1. Klasyfikacja środków zaskarżenia w procesie karnym

Źródło: opracowanie własne.

Podstawowym środkiem zaskarżenia w procesie karnym jest apelacja. Apelacja stanowi swoisty wzorzec dla innych środków zaskarżenia, wyznaczający w jaki sposób powinno być skonstruowane odwołanie od rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji. Przyczyny odwoławcze, mimo że zostały wymienione w przepisach ogólnych, dotyczących postępowania odwoławczego, sprecyzowane są, jako „zarzuty” w zakresie apelacji.

Z kolei zażalenia służą zasadniczo do zaskarżenia nieprawomocnych decyzji procesowych, które zapadły w formie postanowienia bądź zarządzenia. Ponadto, zaskarżyć zażaleniem można także określone czynności procesowe oraz brak działania (bezczyność organu).

Sprzeciw od wyroków nakazowych i od postanowień oraz zarządzeń wydawanych przez referendarzy sądowych oznaczają brak zgody skarżącego na wydaną nieprawomocną decyzję organu procesowego, będącą jedynie „propozycją” rozstrzygnięcia. W literaturze jednak zaznacza się, że sprzeciw zasadniczo nie jest środkiem odwoławczym, bo powoduje skasowanie wydanej decyzji, wskutek samego oświadczenia podmiotu, że nie godzi się na

sposób rozstrzygnięcia²⁵. Tego środka zaskarżenia nie ujęto w powyższej tabeli, gdyż sprzeciwy nie wymagają określenia w nich zarzutów odwoławczych i dlatego nie ma znaczenia dla rozważań niniejszej pracy.

Od 15 kwietnia 2016 r., w rozdziale 55a k.p.k., został wprowadzony nowy nadzwyczajny środek zaskarżenia w postaci skargi na wyrok sądu odwoławczego uchylający wyrok sądu pierwszej instancji i przekazujący do ponownego rozpatrzenia²⁶. Jak trafnie wskazuje się w doktrynie, jest to środek zaskarżenia bezwzględnie dewolutywny i bezwzględnie suspensywny, gdyż sąd odwoławczy nie może skargi uwzględnić i sam uchylić czy też zmienić swojego wyroku²⁷.

Kasacja jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, służącym do wzruszenia prawomocnych orzeczeń. Do postępowania kasacyjnego stosuje się przepisy dotyczące postępowania odwoławczego, jeśli przepisy nie stanowią inaczej (art. 518 k.p.k.).

Wniosek o wznowienie postępowania stanowi też nadzwyczajny środek zaskarżenia w przypadku zakończenia postępowania sądowego prawomocnym orzeczeniem.

Aktualnie, od dnia 3 kwietnia 2018 r. na mocy art. 89 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym²⁸ istnieje możliwość wniesienia przez podmioty szczególne²⁹ skargi nadzwyczajnej od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego także w sprawach karnych, jeśli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej oraz zostaną spełnione

---

²⁵ Zob. szerzej: M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 39, zob. także: D. Kala, *Tryby szczególne w kodeksie postępowania karnego w świetle poglądów prezentowanych w doktrynie i judykaturze*, Toruń 2005, s. 126, D. Kala, *Kodeksowe postępowania szczególne*, Warszawa 2001, s. 81–82, K. Noskiewicz, *Sprzeciw od nakazu karnego*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici” 1992, Prawo XXXII, z. 256, s. 90, E. Kruk, *Postępowanie szczególne i odrębne w procesie karnym*, B. Dobosiewicz, K. Dudka, B. Dudzik, J. Kosowski, E. Kruk, M. Mozgawa-Saj, P. Strzelec, K. Dudka (red.), Warszawa 2012 s. 81.

²⁶ Zob. szerzej: I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 11.3.2016 r.*, „MoP” 10/2016, s. 535, zob. także: Uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2018 r., I KZP 13/17, Lex, gdzie SN orzekł, że „Zakres kontroli dokonywanej przez Sąd Najwyższy po wniesieniu skargi na wyrok sądu odwoławczego, o którym mowa w art. 539a § 1 k.p.k., ogranicza się do zbadania, czy stwierdzone przez sąd odwoławczy uchybienie daje podstawę do wydania orzeczenia kasatoryjnego”.

²⁷ A. Lach, *Skarga na wyrok sądu odwoławczego* [w:] *Postępowanie karne po nowelizacji z dnia 11 marca 2016 r.* (red. A. Lach), Warszawa 2017, s. 266-267.

²⁸ Dz.U.2018 poz. 5 t.j.

²⁹ W zakres podmiotów szczególnych wchodzi: Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców i Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

określone warunki³⁰. W doktrynie trafnie wskazuje się, że skarga ta należy do nadzwyczajnych środków zaskarżenia i nie tylko uzupełnia dwuinstancyjny system kontroli sądowej, lecz także pozwala na kontrolowanie orzeczeń wydanych w trybie kontroli nadzwyczajnej³¹.

Budowa przyczyn odwoławczych w zakresie zażalenia i apelacji jest w zasadzie podobna, z tym jednak zastrzeżeniem, że w apelacji nie można podnosić zarzutów, które stanowiły lub też mogły stanowić przedmiot zażalenia (art. 447 § 4 k.p.k.). Odmienne zaś przyczyny odwoławcze powinna zawierać kasacja, która może zostać wniesiona jedynie z powodu bezwzględnych podstaw odwoławczych lub innego rażącego naruszenia prawa, jeśli mogło mieć ono istotny wpływ na treść orzeczenia (art. 523 § 1 k.p.k.). Oznacza to tym samym, że w przypadku kasacji, mimo że sama konstrukcja budowy wskazanych w niej przyczyn odwoławczych wydaje się podobna, to jednak należy je odmiennie interpretować.

Jeśli chodzi o przepisy ogólne z zakresu postępowania odwoławczego dotyczące bezpośrednio lub pośrednio przyczyn odwoławczych, to można je wiązać z:

- 1) podmiotami, uprawnionymi do wniesienia środka odwoławczego (art. 425 § 1 k.p.k. i 444 k.p.k.);
- 2) zakresem środka odwoławczego (art. 425 § 2 k.p.k. i art. 447 § 1 i 2 k.p.k.);
- 3) *gravamenem* (art. 425 § 3 k.p.k.).

Podmioty uprawnione do wniesienia środka odwoławczego z art. 425 § 1 k.p.k. mają pośredni, ale istotny związek z przyczynami odwoławczymi, bo określają zakres uprawnionych do wniesienia konkretnego środka odwoławczego. Odmienne stanowiska i żądania określonych podmiotów, uprawnionych do wniesienia środka odwoławczego w sprawie, umożliwia dokonanie analizy zasadności oraz skuteczności podnoszonych przez nich zarzutów odwoławczych.

Jednak już treść art. 425 § 2 k.p.k. wskazuje zakres zaskarżenia orzeczenia, który to związany jest bezpośrednio z przyczynami odwoławczymi i możliwościami skonstruowania zarzutów odwoławczych w stosunku do całości albo części orzeczenia lub także na podstawie

---

³⁰ 1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub 2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

³¹ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2018, s. 582-583.

samego uzasadnienia orzeczenia³². W razie niekwestionowania w apelacji rozstrzygnięcia sądu, a jedynie samego uzasadnienia orzeczenia, następuje wówczas uprawomocnienie się orzeczenia³³. Dlatego też przedmiotem zaskarżenia nie może być część uzasadnienia orzeczenia, która odnosi się do ustaleń faktycznych, oceny dowodów, opisu czynu i znamion przestępstwa, wymiaru kary, a także innych środków prawnokarnej reakcji na przestępstwo³⁴.

Oznacza to zatem, że w środku odwoławczym, który zaskarża jedynie samo uzasadnienie od wyroku, można podnosić takie ustalenia i oceny, które nie miały wpływu na treść rozstrzygnięcia, ale mimo to są krzywdzące dla skarżącego, z uwagi na treść użytych przez sąd zwrotów, które nie powinny się znaleźć w uzasadnieniu orzeczenia zgodnie z art. 424 § 1 i 2 k.p.k. Dotyczy to więc takich zwrotów w pisemnym uzasadnieniu wyroku, które przedstawiają w niekorzystnym świetle oskarżonego lub pokrzywdzonego³⁵.

Istnieją dwie odmienne podstawy zaskarżania uzasadnienia orzeczenia:

- 1) Kiedy zaskarżone jest samo uzasadnienie orzeczenia, wówczas przyczyną odwoławczą będzie błąd w ustaleniach faktycznych poprzez wadliwość uzasadnienia orzeczenia, wynikająca z jego treści, która może przejawiać się w poczuciu pokrzywdzenia sformułowaniami, argumentacją lub ustaleniami, niewskazanymi w treści art. 424 § 1 i 2 k.p.k.
- 2) Kiedy zaskarżone jest uzasadnienie, z uwagi na brak spełnienia wymogów, wynikających z treści art. 424 § 1 i 2 k.p.k. Wówczas przyczyną odwoławczą będzie obraza prawa procesowego, jeżeli mogła mieć wpływ na treść orzeczenia³⁶.

---

³² Zob. szerzej: D. Świecki, *Zaskarżalność uzasadnienia orzeczenia karnego*, PS 2009, nr 4, s. 78 i nast.

³³ Zob. P. Hofmański, *Horyzontalna prawomocność części wyroku w procesie karnym*, PS 1998 nr 4, s. 17.

³⁴ Zob. A. Murzynowski, *Glosa do uchwały SN z 20 października 1999.*, I KZP 33/99, OSP 2000, z. 7-8, s. 404-405; S. Steinborn, *Glosa do uchwały SN z 20 października 1999 r.*, KZP 33/99, OSP 2000, z. 7-8, s. 409, T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego*, s. 897-898; S. Zabłocki, *Postępowanie odwoławcze w Kodeksie*, s. 22-23; M. Rogacka-Rzewnicka, *Apelacyjny model kontroli odwoławczej*, [w:] *Nowe uregulowania prawne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.* P. Kruszyński (red.), Warszawa 1999, s. 352; K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 954-955; a także D. Świecki, *Apelacja w postępowaniu karnym*, Warszawa 2012, s. 259.

³⁵ D. Świecki, *Apelacja*, *op. cit.*, s. 259, gdzie autor jako przykład wskazuje kwestię przyczynienia się pokrzywdzonego do zaistniałego zdarzenia albo zachowanie się oskarżonego, które polega na używaniu przez niego wulgarnych słów.

³⁶ D. Świecki uważa, że podstawami odwoławczymi, odnoszącymi się do uzasadnienia będzie obraza przepisów postępowania, gdy uzasadnienie wyroku nie spełnia standardów wskazanych w art. 424 par. 1 i 2 k.p.k. oraz błąd w ustaleniach faktycznych, gdy uchybienia te mogły mieć wpływ na treść uzasadnienia, a nie miały wpływu na treść wydanego wyroku, D. Świecki, *Apelacja*, *op. cit.*, s. 261, a także J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*,

Samo uzasadnienie wyroku karnego umożliwia jego samodzielne zaskarżenie na podstawie dodatkowych podstaw odwoławczych. Kwestia zaskarżenia uzasadnienia orzeczenia poruszana była także przez Sąd Najwyższy, który w swoich poglądach stwierdził, że uzasadnienie nie jest częścią składową wyroku, bo stanowi osobny akt procesowy, związany ściśle z tym orzeczeniem³⁷. Oznacza to zatem, że dopuszczalne jest zaskarżenie uzasadnienia zarówno w całości, jak i w części. Z poglądem takim nie zgodził się J. Grajewski³⁸, z uwagi na to, że zaskarżenie motywów orzeczenia jest jedynie zaskarżeniem w części, gdyż nie dąży do zmiany rozstrzygnięcia części dyspozytywnej orzeczenia, ale ustaleń, które stanowiły podstawę tego rozstrzygnięcia. W literaturze³⁹ istnieją poglądy zgodne, z którymi należy wskazać także zakres zaskarżenia uzasadnienia orzeczenia w celu określenia, czy dotyczy on całości czy części uzasadnienia.

Problem zaskarżenia uzasadnienia wyroku można rozpatrywać pod kątem dopuszczalności zaskarżenia jego części i całości, a także w odniesieniu do tego, czy zaskarżenie uzasadnienia orzeczenia może mieć wpływ na treść rozstrzygnięcia.

S. Zabłocki⁴⁰ twierdzi, że zaskarżenie uzasadnienia wyroku w całości dotyczy kwestionowania ogólnego kierunku motywów orzeczenia, przyjętych w uzasadnieniu rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji. Z kolei M. Rogacka-Rzewnicka⁴¹ dopuszcza możliwość zaskarżenia uzasadnienia jedynie w całości, bo art. 425 § 2 k.p.k. dotyczy uzasadnienia, jako całości. Dlatego uprawnienie do zaskarżenia uzasadnienia nie obejmuje poszczególnych twierdzeń, ale ogół motywów, które jako całość wskazują na oczywistą wadliwość rozumowania sądu, niemającą wpływu na treść rozstrzygnięcia. Z takim poglądem

---

Warszawa 2001, s. 239; J. Grajewski, L. K. Paprzycki, M. Płachta, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 425-673 k.p.k.*, t. 2, Kraków 2003, s. 25.

³⁷ Zob. Uchw. SN z dnia 20 października 1999 r., I KZP 33/99, OSNKW 1999, z 11-12, poz. 71.

³⁸ Zob. J. Grajewski, *Przebieg*, *op. cit.*, s. 239, a także: J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks*, *op. cit.*, t. 2, s. 24; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 297-467*, P. Hofmański (red.), Warszawa 2004, t. 2, s. 545.

³⁹ S. Zabłocki, [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Z. Gostyński (red.), Warszawa 2004, t.3, s. 15-16.

⁴⁰ Zob. S. Zabłocki, *Postępowanie odwoławcze, kasacyjne i wznowieniowe w procesie karnym*, Warszawa 1999, s. 20-22; J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks*, t.3, s. 16; Z. Muras, *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 30.

⁴¹ M. Rogacka-Rzewnicka, *Apelacyjny model kontroli odwoławczej* [w:] *Nowe uregulowania prawne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, P. Kruszyński (red.), Warszawa 1999, s. 352.

jednak nie sposób się zgodzić, bowiem zaskarżając samo uzasadnienie, nawet w całości przy wskazaniu jako podstawy odwoławczej obraży prawa procesowego art. 424 § 1 pkt. 1 i 2 k.p.k., można wykazać wpływ takiego uchybienia na treść orzeczenia.

Nie ulega bowiem wątpliwości, że błędne rozumowanie sądu, wynikające z treści uzasadnienia, brak wskazania faktów, jakie sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, a także błędne wyjaśnienie podstawy prawnej może spowodować nietrafne zastosowanie środków przewidzianych w prawie karnym (art. 2 § 1 pkt. 2 k.p.k.), co ma wpływ na treść orzeczenia. Tym bardziej, że zgodnie z treścią art. 438 pkt. 2 k.p.k. należy wykazać, że zarzucane uchybienie procesowe sądu pierwszej instancji mogło mieć ono wpływ na treść orzeczenia.

Oczywistym jest, że w takiej sytuacji poprawnie należałoby wskazać szerszy zakres zaskarżenia, a mianowicie określić, że zaskarżenie dotyczy orzeczenia wraz z jego uzasadnieniem w całości. W innym wypadku, przy zaskarżeniu w całości jedynie samego uzasadnienia, to wówczas mimo wykazania, że zarzucane uchybienie procesowe sądu pierwszej instancji (art. 424 § 1 pkt. 1 i 2 k.p.k.) miało wpływ na treść orzeczenia, sąd drugiej instancji, będący związany zakresem zaskarżenia, przedstawionym w środku odwoławczym może jedynie poprawić zaskarżone uzasadnienie orzeczenia. Zgodnie z treścią art. 424 § 1 pkt. 1 k.p.k. uzasadnienie sądu powinno wskazywać zwięzłe wskazanie, dlaczego sąd nie uznał dowodów przeciwnych. Sąd Najwyższy stwierdza, że jeżeli przy rozbieżności poglądów w doktrynie i orzecznictwie, sąd decyduje się podzielić określone stanowisko, to nie jest wystarczające samo odwołanie się do niego, ale konieczne jest rozważenie argumentów wyrażanych przez zwolenników innego poglądu. Należy więc wskazać w sposób przekonujący przyczyny trafności aprobowanego poglądu i niezasadności jego przeciwieństwa⁴².

Uzasadnienie wyroku przedstawia proces dochodzenia sądu do poszczególnych ustaleń faktycznych, na mocy których następnie wyjaśnia podstawę prawną wyroku, określoną w części dyspozytywnej wyroku⁴³. Wymogi dotyczące faktycznych i prawnych elementów uzasadnienia wyroku służą kontroli odwoławczej mającej na celu sprawdzenia słuszności rozstrzygnięcia oraz prawidłowej oceny dowodów. Uzasadnienie orzeczenia

---

⁴² Zob. wyr. SN z dnia 11 stycznia 2012 r. III KK 192/11, OSNKW 2012 r. nr 4. Poz. 30. LexisNexis nr 3108435.

⁴³ I. Urbaniak-Mastalerz, *Współczesny paradygmat wykładni prawa karnego*, „MoP” 24/2015, s. 1311.

powinno także zwięźle wyjaśnić proces wykładni i zastosowania podstawy prawnej wyroku⁴⁴ (art. 424 § 1 pkt. 2 k.p.k.), a także przytoczyć okoliczności, które sąd miał na względzie przy wymiarze kary, szczególnie przy zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary, środków zabezpieczających oraz przy innych rozstrzygnięciach zawartych w wyroku⁴⁵ (art. 424 § 2 k.p.k.).

Wydaje się, że treść art. 424 § 2 k.p.k. wynika również z konieczności uwzględniania przez sąd dyrektyw wymiaru kary z art. 53 k.k.⁴⁶. Z dniem 1 lipca 2015 r. przepis art. 424 § 1 k.p.k. uległ zmianie przez dodanie do § 1 zd. 1 zwrotu określającego uzasadnienie wyrazem „zwięźle”. Oznacza to, że uzasadnienia rozstrzygnięć karnych powinny być skrótowe.

Nowelizacja k.p.k. z 2013 r. wprowadziła do art. 424 k.p.k. § 3, który w przypadku wydania wyroku wskutek zawarcia przez strony porozumień procesowych w trybie art. 343, art. 343a lub 387 k.p.k. ograniczał wymogi stawiane zarówno uzasadnieniu, jak i procesowi wykładni przepisów. Oznaczało to więc zwolnienie sądu z obowiązku sporządzenia wszechstronnego uzasadnienia wyroku⁴⁷. Nowelizacja k.p.k. z 2016 r., dokonana ustawą z 11 marca 2016 r. (Dz.U. poz. 437) zmodyfikowała treść art. 424 § 3 k.p.k. w ten sposób, że w sytuacji złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku jedynie odnośnie do rozstrzygnięcia o karze oraz o innych konsekwencjach prawnych czynu, albo w sytuacji uzasadnienia wyroku, który został wydany w trybie art. 343, art. 343a lub art. 387 k.p.k., wówczas uzasadnienie powinno zawierać co najmniej wyjaśnienie podstawy prawnej tego wyroku oraz wskazanych rozstrzygnięć. Ustawodawca w ten sposób wskazał minimalny zakres uzasadnienia w określonych sytuacjach.

Należy jednak także zwrócić uwagę na treść art. 455a k.p.k. (w brzmieniu nadanym przez nowelę k.p.k. z 2013 r.) zgodnie z którą od 1 lipca 2015 r. nie można uchylić wyroku z tego powodu, że jego uzasadnienie nie spełnia wymogów, określonych w art. 424 k.p.k. Może to oznaczać, że nawet stwierdzona przez sąd odwoławczy niedokładność i nierzetelność

---

⁴⁴ Zob. wyr. SN z dnia 28 lutego 1983 r., II KR 25/83, OSNPG 1984, nr 3, poz. 17; wyr. SN z dnia 22 stycznia 2008 r., V KK 207/07, „Prok. i Pr.” 2008, nr 5, poz. 14.

⁴⁵ Zob. wyr. SN z dnia 22 stycznia 1991 r., WR 420/90, OSNKW 1991, nr 7-9, poz. 44; wyr. SA w Katowicach z dnia 12 stycznia 2006 r., II AKa 448/05, LEX nr 166024; wyr. SA w Krakowie z dnia 31 stycznia 2006 r., II AKa 5/06, KZS 2006, z. 3, poz. 38; wyr. SA w Krakowie z dnia 22 maja 2007 r., II AKa 50/07, KZS 2007, z. 6, poz. 45.

⁴⁶ I. Urbaniak-Mastalerz, *Współczesny paradygmat*, op. cit., s. 1311.

⁴⁷ I. Urbaniak-Mastalerz, *Współczesny paradygmat*, op. cit., s. 1312.

uzasadniania (przez niespełnienia wymogów z art. 424 k.p.k.) nie będzie przyczyną uchylenia orzeczenia. Regulacja ta ma ograniczyć wydawanie przez sąd odwoławczy orzeczeń kasatoryjnych, jednak nie wyklucza możliwości wydania orzeczenia reformatoryjnego. Może ono być wydane wskutek uwzględnienia zarzutu obrazy przez sąd pierwszej instancji przepisów postępowania (art. 424 k.p.k.), jeśli skarżący wykaże, że uchybienie to mogło mieć wpływ na treść orzeczenia.

W polskim procesie karnym strona, która chce wnieść środek odwoławczy musi posiadać *gravamen* (art. 425 § 3 k.p.k.). Oznacza to dodatkową przesłankę dla skarżącego, polegającą na wykazaniu jego interesu prawnego w zaskarżeniu. Ocena spełnienia tej przesłanki należy do organu procesowego, który dokonuje jej przez pryzmat obiektywnych okoliczności, a nie na podstawie subiektywnego odczucia skarżącego. Słusznie jednak wskazuje się, że instytucja *gravamenu* może być jednak oceniana nie tylko przez pryzmat całości środka odwoławczego, lecz również pod kątem poszczególnych zawartych w nim zarzutów⁴⁸.

Na konstrukcję przyczyn odwoławczych mają wpływ odpowiednie przepisy ogólne odnoszące się do postępowania odwoławczego oraz przepisy o apelacji dotyczące:

- 1) Konieczności sformułowania zarzutów stawianych rozstrzygnięciu oraz ich uzasadnienia w przypadku, kiedy środek odwoławczy pochodzi od oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika, a także ich uzasadnienia (art. 427 § 2 k.p.k.);
- 2) Możliwości wskazania nowych faktów i dowodów, jeżeli nie można było ich powołać przed sądem pierwszej instancji (art. 427 § 3 k.p.k.);
- 3) Wymogu złożenia środka odwoławczego na piśmie (art. 428 § 1 k.p.k.) oraz w odpowiednim czasie (art. 445 § 1 k.p.k.);
- 4) Granic środka odwoławczego (art. 433 § 1 k.p.k.);
- 5) Zakazu *reformationis in peius* (art. 434 § 1, 2 i 4 k.p.k.);
- 6) Możliwości wyjścia poza granicę środka odwoławczego (art. 435 k.p.k.);
- 7) Możliwości ograniczenia rozpoznania środka odwoławczego (art. 436 k.p.k.);
- 8) Kierunku zarzutów (art. 447 § 3-5 k.p.k.);
- 9) Instytucji względnych przyczyn odwoławczych (art. 438 k.p.k.);
- 10) Instytucji bezwzględnych przyczyn odwoławczych (art. 439 k.p.k.);

---

⁴⁸ Post. SN z dnia 19 maja 2011 r., I KZP 2/11, OSNKW 2011, poz. 47; D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Tom II, wyd. IV, WKP 2018, *Komentarz do art. 425 k.p.k.* (Lex/el) i powołana tam literatura.

- 11) Rażącej niesprawiedliwości zaskarżonego orzeczenia (art. 440 k.p.k.);
- 12) Możliwości zgłoszenia w środку odwoławczym potrzeby skierowania przez sąd odwoławczy zapytania do Sądu Najwyższego (art. 441 k.p.k.);

Wskazanie w środку odwoławczym zarzutów stawianych rozstrzygnięciu stanowiło (po noweli z 2013 r.) od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r. warunek formalny stawiany wszystkim skarżącym orzeczenie, zgodnie z treścią art. 427 § 1 i 2 k.p.k. Nowelizacja k.p.k. z 2013 r. wprowadzała w tym zakresie dla wszystkich skarżących obowiązek wskazania zarzutów stawianych w środку odwoławczym. Wymóg taki mógł być kłopotliwy dla podmiotów nieprofesjonalnych, którzy nie tylko nie znają, ale i nie rozumieją istoty i znaczenia zarzutów odwoławczych. Dlatego też, ustawodawca umożliwił stronom postępowania karnego możliwość ustanowienia obrońcy „na żądanie”, zgodnie z treścią art. 80a k.p.k. (aktualnie uchylonego).

Nowelizacja k.p.k. z 2016 r. powróciła do wcześniejszych unormowań i obecnie odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie a także podać czego się domaga (*petitum*). Nie ma już zatem obowiązku wskazywania zarzutów, stawianych rozstrzygnięciu przez wszystkie podmioty (art. 427 § 1 k.p.k.).

Bezpośredni związek z przyczynami odwoławczymi ma także uregulowanie możliwości wskazania w środку odwoławczym nowych faktów i dowodów (art. 427 § 3 k.p.k.), jeżeli nie można było ich powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Przyczyną odwoławczą w takiej sytuacji może być także obraza prawa procesowego w postaci art. 410 k.p.k. poprzez przyjęcie za podstawę wyroku okoliczności nieujawnionych w toku rozprawy głównej. W przypadku takiego zarzutu należy również powołać się na nowe fakty oraz dowody ze wskazaniem, że nie można było ich przeprowadzić na wcześniejszym etapie postępowania⁴⁹. W takiej sytuacji „nowe fakty i dowody” będą stanowić część podstawy odwoławczej, dzięki której sąd odwoławczy będzie miał możliwość dokonania rzetelnej kontroli instancyjnej.

W tym celu nowelizacja k.p.k. z 2013 r., dokonana ustawą z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. poz. 1247 ze zm.) uchyliła § 1 w art. 452 i dokonała modyfikacji jego § 2 i w rezultacie uczyniła sąd odwoławczy sądem merytorycznym do przeprowadzenia postępowania dowodowego co do istoty sprawy. Jednak trzeba mieć na względzie to,

---

⁴⁹ Zob. szerzej także: D. Świecki (red.) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, stan prawny na: 1 czerwca 2016, LEX/el, a także: D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz i orzecznictwo*, wyd. III, stan prawny na: 1 stycznia 2016, LEX/el.

że w razie niewykazania braku możliwości powołania określonych dowodów przed sądem pierwszej instancji, sąd odwoławczy może uznać je za spóźnione.

Istotna z punktu widzenia konstrukcji przyczyn odwoławczych, podniesionych w środku odwoławczym jest także ich pisemna forma (art. 428 § 1 k.p.k.) i termin do złożenia apelacji (art. 445 § 1 k.p.k.). Trzeba mieć na względzie, że wymogi te są niezbędne do zapewnienia skuteczności podniesionych zarzutów. Warto tu podkreślić, że w systemie niemieckim istnieje możliwość wniesienia odwołania ustnie do protokołu⁵⁰.

Wszystkie podstawy odwoławcze wyznaczają (po nowelizacji k.p.k. z 2016 r.) odpowiednie granice zaskarżenia, zgodnie z treścią art. 433 § 1 k.p.k. Granice zaskarżenia łącznie z granicami „podniesionych zarzutów” (jeśli zostały one wskazane w środku odwoławczym) wyznaczają ramy rozpoznania środka odwoławczego.

Zgodnie z brzmieniem art. 433 § 1 k.p.k. sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach środka odwoławczego oraz podniesionych zarzutów (gdy zostały one wskazane), z uwzględnieniem treści art. 447 § 1-3 k.p.k., natomiast w szerszym zakresie w wypadkach wskazanych w art. 435, art. 439 § 1, art. 440 i art. 455 k.p.k.

Niewątpliwie dla przyczyn odwoławczych ważne są swoiste reguły, które, w mojej ocenie można nazwać zasadami, postępowania odwoławczego. Zasady te bowiem wskazują na możliwy skutek podniesionych zarzutów odwoławczych w środku zaskarżenia. Należy do nich zaliczyć m. in. zakaz *reformationis in peius* (art. 434 §1 k.p.k.), który został dwukrotnie zmieniony poprzez nowelizację k.p.k. z 2013 r. oraz 2016 r.

Reguła ta zmieniła swój kształt po dniu 1 lipca 2015 r., kiedy to uchylono § 3, przewidujący odstępstwa od zakazu *reformationis in peius*. Nowelizacja k.p.k. z 2013 r. zmieniła brzmienie przepisu art. 434 § 2 (wskazując na znaczenie art. 440 k.p.k. w kwestii orzeczenia na korzyść oskarżonego, w razie wniesienia środka odwoławczego na niekorzyść) oraz § 4 tegoż przepisu ustanawiając wyjątki od zakazu *reformationis in peius*. Ograniczenia te nie dotyczą okoliczności zasadnego podniesienia zarzutu obrazy prawa materialnego lub stwierdzenia przez sąd odwoławczy okoliczności z art. 439 § 1 k.p.k. (art. 434 § 4 zd. drugie k.p.k.).

Nieznaczące zmiany do art. 434 § 1 i 2 k.p.k. wprowadziła nowela k.p.k. z 2016 r. Po nowelizacji przepis ten wydaje się być bardziej czytelny, poprzez enumeratywne

---

⁵⁰ C. Kulesza, *System środków odwoławczych w Niemczech* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 24 i powołana tam literatura.

wyliczenie możliwych rozstrzygnięć sądu odwoławczego na niekorzyść oskarżonego⁵¹. Obecnie art. 434 § 1 k.p.k. przewiduje trzy możliwe sytuacje, kiedy sąd odwoławczy może orzec na niekorzyść oskarżonego:

1) wtedy, gdy wniesiono na jego niekorzyść środek odwoławczy;

2) w granicach zaskarżenia, chyba że ustawa nakazuje wydanie orzeczenia niezależnie od granic zaskarżenia;

3) w razie stwierdzenia uchybień podniesionych w środku odwoławczym, chyba że środek odwoławczy nie pochodzi od oskarżyciela publicznego lub pełnomocnika i nie podniesiono w nim zarzutów albo ustawa nakazuje wydanie orzeczenia niezależnie od podniesionych zarzutów⁵².

W zakresie art. 434 § 2 k.p.k. dodano także zwrot „lub art. 455”, co umożliwia wydanie orzeczeń na korzyść oskarżonego, również wtedy, gdy środek odwoławczy wniesiony był na jego niekorzyść, jeśli nie zmieniając ustaleń faktycznych, sąd odwoławczy poprawia błędną kwalifikację prawną niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów⁵³.

W kontekście skuteczności przyczyn odwoławczych należy wskazać sytuacje, w których dopuszczalne jest wyjście przez sąd odwoławczy poza granice środka odwoławczego (art. 435 k.p.k.) bądź ograniczenie rozpoznania środka odwoławczego do zarzuconych w nim poszczególnych uchybień (art. 436 k.p.k.).

Nie ulega wątpliwości, że swoistym „jądrem” regulacji dotyczących przyczyn odwoławczych są przepisy określające ich względny (art. 438 k.p.k.) oraz bezwzględny (art. 439 k.p.k.) charakter.

Mimo że nowelizacja k.p.k. z 2013 r. nie zmieniła treści art. 440 k.p.k., to jednak od 1 lipca 2015 r. nabrał on szerszego znaczenia w postępowaniu odwoławczym. Przepis ten przewiduje bowiem wymóg sprawiedliwości wydanych przez sąd pierwszej instancji orzeczeń. Rażąco naruszenie tego wymogu stanowi także podstawę odwoławczą, na której można skonstruować zarzut apelacyjny obrazy przepisów postępowania w art. 440 k.p.k. Zarzutu tego nie można jednak podnosić w postępowaniu kasacyjnym. Obowiązek zapewnienia sprawiedliwości orzeczeń sądowych spoczywa, więc na tym etapie procesu na sądzie odwoławczym. Może on orzeczenie zmienić lub uchylić niezależnie

---

⁵¹ I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 534.

⁵² *Idem.*

⁵³ *Idem.*

od podniesionych zarzutów w razie stwierdzenia, że utrzymanie wyroku w mocy byłoby rażąco niesprawiedliwe. Treść tego przepisu została zmieniona nowelą k.p.k. z 15 kwietnia 2016 r. Obecnie przepis art. 440 k.p.k. od 15 kwietnia 2016 r. ma następujące brzmienie: „jeżeli utrzymanie orzeczenia w mocy byłoby rażąco niesprawiedliwe, podlega ono niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów zmianie na korzyść oskarżonego albo w sytuacji określonej w art. 437 § 2 zd. drugie uchyleniu.”.

Zmiana ta ma ograniczyć wydawanie orzeczeń kasatoryjnych przez sądy odwoławcze, tylko do sytuacji, gdy występują bezwzględne przyczyny odwoławcze z art. 439 § 1, albo wówczas, gdy sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego, który został uniewinniony w pierwszej instancji lub co do którego w pierwszej instancji umorzono lub warunkowo umorzono postępowanie (art. 454 k.p.k.) lub jeżeli jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości⁵⁴. Zmianę tę należy ocenić pozytywnie, bo uchylanie spraw do ponownego rozpoznania sądowni pierwszej instancji obniża efektywność wymiaru sprawiedliwości.

Postępowanie odwoławcze oraz podniesione w apelacji zarzuty, związane są także z możliwością zgłoszenia w trybie art. 441 k.p.k. wniosku o przekazanie zapytania w przedmiocie zagadnienia prawnego, wymagającego zasadniczej wykładni Sądu Najwyższemu. Mimo że sam fakt zgłoszenia przez stronę lub jej przedstawiciela procesowego w śródku odwoławczym potrzeby przedstawienia zagadnienia prawnego Sądowi Najwyższemu, wymagającego wykładni, nie obliguje sądu drugiej instancji do sięgnięcia po instytucję z art. 441 k.p.k., to jednak sąd ma obowiązek ustosunkowania się do sugestii skarżącego w tej kwestii, jako do wniosku, który zawarty jest w śródku odwoławczym⁵⁵.

Zarówno brzmienie art. 441 k.p.k., jak także przepisy ustawy o Sądzie Najwyższym nie przewidują inicjatywy stron postępowania, co do wystąpienia bezpośrednio z wnioskiem o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego do Sądu Najwyższego⁵⁶. Wnioskowanie o przedstawienie zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu może być zatem częścią podstawy odwoławczej, na której będzie oparty środek zaskarżenia.

---

⁵⁴ I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 534.

⁵⁵ Zob. post. SN z dnia 22 lutego 2006 r., II KK 131/05, OSNwSK 2006/1/411, a także: I. Urbaniak-Mastalerz, *Współczesny paradygmat*, *op. cit.*, s. 1314.

⁵⁶ Zob. post. SN z dnia 19 lutego 2009 r., III KZ 9/09, LEX nr 491157.

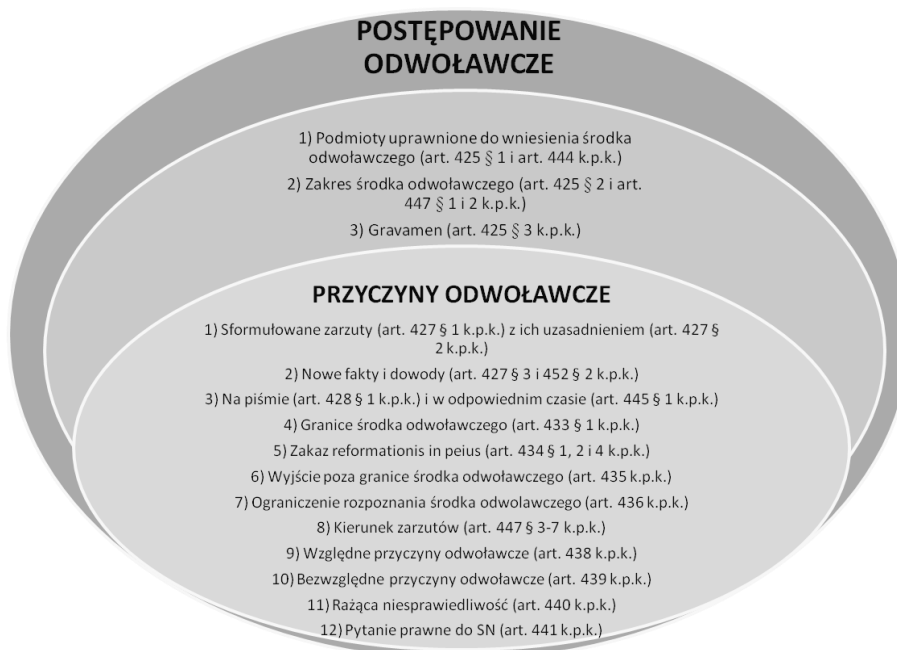
Jednakże należałoby zwrócić uwagę, czy zgłoszenie takiej potrzeby – nie spowoduje osłabienie skuteczności pozostałych zarzutów, podniesionych w apelacji. Zarzucając sądowi pierwszej instancji obrazę prawa materialnego formułuje się pewne przekonanie skarżącego, że sąd ten dopuścił się wskazanego uchybienia, dlatego zgłoszenie wątpliwości, co do wykładni ustawy – może naturalnie osłabić podniesione zarzuty.

Wszystkie przedstawione powyżej regulacje, dotyczące postępowania odwoławczego są ze sobą ściśle powiązane i odnoszą się bezpośrednio lub pośrednio przyczyn odwoławczych, zarówno tych względnych, jak i bezwzględnych. Wskazane przepisy wielokrotnie dotyczą wprost „podniesionych zarzutów”, a zatem stanowią swoistą podstawę do dalszych rozważań nad zarzutami odwoławczymi.

Z uwagi na fakt, że przyczyny odwoławcze, w elementarnej postaci związane są bezpośrednio z możliwymi podstawami środka odwoławczego, jakim jest apelacja, niniejsza praca koncentruje się wokół analizy przyczyn odwoławczych, które mogą stanowić „zarzuty” skarżącego, zawarte w apelacji.

Jednakże należałoby odnieść się także i poddać, choćby w krótkiej analizie interpretacji możliwych przyczyn odwoławczych, które mogą stanowić zarzuty kasacyjne. Nie ulega bowiem wątpliwości, że tematyka przyczyn odwoławczych mieści w sobie także możliwe zarzuty podnoszone przez skarżących w kasacji.

Wykres 2. Przepisy dotyczące przyczyn odwoławczych na tle postępowania odwoławczego.

Źródło: opracowanie własne.

§ 2 Pojęcie przyczyn odwoławczych

Kodeks postępowania karnego przewiduje względne oraz bezwzględne przyczyny odwoławcze. Podział przyczyn na te kategorie – jak wynika z przepisów – uzasadniony jest ich ciężarem gatunkowym. Znajduje to także odbicie w możliwych rozstrzygnięciach sądu odwoławczego.

Stwierdzenie zaistnienia przez sąd odwoławczy bezwzględnej przyczyny odwoławczej stanowi tak rażące uchybienie, że skutkuje zawsze uchyleniem zaskarżonego orzeczenia. Zaś w przypadku stwierdzenia przez sąd drugiej instancji względnej przyczyny odwoławczej, istnieje możliwość zarówno uchylenia zaskarżonego wyroku, jak i zmiany orzeczenia.

Zauważyć jednak należy, że zgodnie z art. 438 pkt 2 i 3 k.p.k., wymienione w tym przepisie względne przyczyny tylko wtedy będą skuteczne, o ile mogły mieć wpływ na treść orzeczenia. Nie ma zatem wymogu, co do tego, żeby wykazać realny i rzeczywisty wpływ uchybienia na treść orzeczenia, bowiem wystarczy samo uprawdopodobnienie⁵⁷. W literaturze⁵⁸ podkreśla się, że uprawdopodobnienia wpływu uchybienia na treść orzeczenia można dokonać za pomocą testu negatywnego. Brak konieczności wykazania, choćby hipotetycznego wpływu na treść wyroku istnieje wówczas, gdy podnoszonymi przez skarżącego podstawami odwoławczymi są przyczyny odwoławcze wymienione w art. 438 pkt 1 oraz 4 k.p.k. Wydaje się za oczywiste, że wpływ na treść zaskarżonego wyroku będzie naruszenie przez sąd pierwszej instancji przepisów prawa materialnego lub wymierzenie rażąco niewspółmiernej kary lub środka karnego.

Bez wątpienia więc przyczynami odwoławczymi będą uchybienia sądu pierwszej instancji w zaskarżonych orzeczeniach, powodujące ich wadliwość. Błędy te mogą mieć różne źródła, gdyż mogą dotyczyć błędnych ustaleń faktycznych, niewłaściwego zastosowania przepisów proceduralnych, niewłaściwie dokonanej wykładni przepisów prawa, a nawet mogą dotyczyć rażąco niesprawiedliwie i niesłusznie zastosowanego środka represji. Jednak nie każda wada orzeczenia sądu będzie na tyle istotna, aby stać się skuteczną przyczyną odwoławczą, która może zmienić lub uchylić zaskarżony wyrok.

---

⁵⁷ D. Świecki, *Apelacja*, *op. cit.*, s. 149.

⁵⁸ Zob. J. Bratoszewski, L. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks*, t. 3, s. 502.

Dla stron postępowania karnego główną przyczyną odwoławczą może być już samo poczucie wadliwości i niesprawiedliwości wydanego wyroku. Jednakże nie wystarczy tylko to, aby móc sformułować skuteczny środek odwoławczy. Do tego potrzebna jest analiza zarówno podstaw wadliwości i niesprawiedliwości orzeczenia wraz z wszechstronną analizą materiału dowodowego a także z analizą przepisów prawa. Bezspornie bowiem przepisy prawa stanowią o przyczynach odwoławczych. Dlatego też może należy dokładnie poszukiwać konkretne uchybienia sądu, które mogą stanowić skuteczną przyczynę odwoławczą w polskim procesie karnym.

Aktualnie, w postępowaniu apelacyjnym nie obowiązuje przymus adwokacko-radcowski (poza apelacjami od wydanych wyroków wydawanych przez sądy okręgowe, jako przez sądy pierwszej instancji, zgodnie - art. 446 § 1 k.p.k.). Zauważyć jednak należy, że dla zapewnienia najwyższej jakości nie tylko orzekania przez sądy odwoławcze oraz także dla uzyskania przez skarżących większej szansy na wzruszenie wyroku (przez wskazanie prawidłowych zarzutów odwoławczych) mogłoby zapewnić sporządzenie pisma odwoławczego przez profesjonalnego obrońcę lub pełnomocnika, który dobrze zna przepisy postępowania karnego i potrafi je zastosować w praktyce.

Nie ulega wątpliwości, że każde działanie każdego człowieka narażone jest na możliwy błąd. Z tego powodu właśnie wynikła potrzeba stworzenia możliwości kontroli orzeczeń wydawanych przez sądy pierwszej instancji. Narzędziem do tej kontroli jest wówczas odpowiedni środek zaskarżenia, najczęściej jednak, jak już zostało wskazane wcześniej, jest to apelacja.

Przyczyną do wniesienia środka odwoławczego, w świetle panującej zasady państwa prawa jest również zagwarantowana konstytucyjnie w art. 78 oraz w art. 176 Konstytucji RP możliwość skontrolowania orzeczenia. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że stwierdzenie art. 176 ust 1 Konstytucji RP, które stanowi, że „*postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne*” wynika, iż środek zaskarżenia przyznany jest stronom, a rozpoznanie zaskarżanej sprawy powierzone jest drugiej instancji sądowej wyższego szczebla⁵⁹.

---

⁵⁹ Wyr. TK z dnia 13 lipca 2009 r. (SK 46/08) OTK-A 2009, nr 7, poz. 109, zob. także: D. Świecki, *Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego a możliwość orzekania w instancji odwoławczej w świetle wchodzącej w życie 1 lipca 2015 r. nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, w: *Księga Tylmana*, 2014, s. 216–218 oraz P. Wiliński, D. Świecki; D. Świecki, *Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności*, s. 216 – 218; K Marszał, *Jeszcze w sprawie granic środka odwoławczego w procesie karnym* [w:] W. Cieślak, S. Steinborn (red.), *Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacje*, Warszawa 2013, s. 945-946; M. Jeż - Ludwichowska, M. Klubowicz, *Zasada bezpośredniości w postępowaniu odwoławczym w świetle nowelizacji k.p.k. z 27 września 2013 r.* [w:] *Środki zaskarżenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, A. Lach (red.), Toruń 2015, s. 21-36.

Analiza prawno-porównawcza wymienionych przepisów Konstytucji RP wskazuje na fakt uzupełnienia i przenikania się nawzajem przepisów Konstytucji RP oraz przepisów k.p.k. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, regulacje zawarte w Konstytucji RP, a dotyczące środka zaskarżenia powinny być skuteczne w tym znaczeniu, ażeby umożliwiłoby merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy w postępowaniu odwoławczym oraz także po to, aby zapewniło rzeczywistą i obiektywną kontrolę orzeczeń w drugiej instancji⁶⁰.

Dlatego też Trybunał Konstytucyjny w swoich orzeczeniach sformułował określone wymagania względem apelacji. Najważniejszym i najistotniejszym elementem każdego środka odwoławczego są podnoszone przez skarżących zarzuty odwoławcze oparte na konkretnych przyczynach odwoławczych.

§ 3 Ewolucja przyczyn odwoławczych

Historia środków odwoławczych sięga starożytności, gdyż apelacja, jako najważniejszy środek odwoławczy znana była już za czasów cesarza Augusta oraz jego następcy⁶¹.

Trzeba jednak zauważyć, że początkowo w rzymskim procesie legislacyjnym i formułkowym postępowanie podzielone było na dwie fazy. W pierwszej kolejności w fazie *in iure*, pretor, jako wysoki urzędnik miał za zadanie eliminację sporów błahych oraz ustalenie zakresu orzekania sędziego w fazie *apud iudicem*. Zakres rozstrzygania sprawy przez sędziego, który nie miał zwykle wykształcenia prawniczego, był zatem ściśle określony przez pretora⁶², a wydane w ten sposób orzeczenia stawały się prawomocne z chwilą ogłoszenia i nie było możliwości wniesienia od takiego orzeczenia żadnego środka odwoławczego⁶³.

---

⁶⁰ Wyr. TK: z dnia 12 lipca 2002 r., SK 10/03, OTK-A 2002, nr 4, poz. 42; z dnia 13 stycznia 2004 r., OTK-A 2004, nr 1, poz. 2; z dnia 16 grudnia 2008 r., P 68/07, OTK-A 2008, nr 10 poz. 180.

⁶¹ Zob. także: M. Klejnowska, *Ograniczenia sądu odwoławczego orzekającego w sprawie karnej po wniesieniu środka zaskarżenia*, Rzeszów 2008, s. 13.

⁶² Zob. szerzej: W. Litewski, *Rzymski proces cywilny*, Kraków 1988, s. 45.

⁶³ Zob. także: M. Szymura, *Wybrane cechy dogmatycznoprawne apelacji na tle historyczno-porównawczym* [w:] *Folia Iuridica Wratislaviensis*, Vol. 1, No 1, Wrocław 2012, s. 39.

Z tego właśnie powodu wyłoniła się potrzeba utworzenia środków odwoławczych, która w okresie republiki przybrała formę incydentalną i nadzwyczajną. Dopiero w czasach pryncypatu możliwość zaskarżenia orzeczeń stała się powszechnym instrumentem procesu.

W apelacji rzymskiej nie był określony katalog podstaw zaskarżenia, które mogły stanowić przyczyny odwoławcze. W literaturze przedmiotu wskazuje się na niedostatek w przekazie źródłowym odnoszącym się do środków odwoławczych w sprawach karnych w okresie cesarstwa rzymskiego, a to dlatego, że wówczas prymat wiodły procesy cywilne⁶⁴.

Wiadomo jest natomiast, że za czasów cesarza Augusta i Tyberiusza sąd odwoławczy mógł zmienić zaskarżone orzeczenie jedynie na korzyść oskarżonego⁶⁵. Podczas panowania Dioklecjana cesarza rzymskiego (284-305) pojawił się środek odwoławczy, zwany *appellatio more consultationis* skierowany do sądu cesarskiego, gdzie kontrola wydanego orzeczenia dokonywana była w oparciu o akta sprawy, a także merytoryczne sprawozdanie zarówno sądu jak i stron.

W postępowaniu odwoławczym przed sądem cesarskim strony wskazywały na podstawy zaskarżenia, jednak niedopuszczalne było przedstawienie nowych faktów i dowodów. Możliwość wprowadzenia pod pewnymi warunkami nowych twierdzeń i dowodów do postępowania odwoławczego zapoczątkował dopiero cesarz Justynian I. Mimo braku w tamtym okresie wskazanych w prawie konkretnych podstaw odwoławczych, to oznaczały one podstawowe zarzuty w stosunku do wydanego orzeczenia i tym samym także oczekiwania stron w zakresie orzekania sądu odwoławczego.

Pierwotnie apelacja stanowiła kasatoryjny środek zaskarżenia, jednak później stała się także środkiem reformatoryjnym. Orzeczenia sądów mogły zawierać nowe merytoryczne rozstrzygnięcia sprawy⁶⁶.

Cechą apelacji rzymskiej była jej zasadnicza dewolutywność, bowiem rozpoznawana była przez organ hierarchicznie wyższy od tego, który wydał zaskarżone orzeczenie, wedle łacińskiej maksymy *nemo iudex idoneus in propria causa*. Jednakże hierarchia organów jurysdykcyjnych w postępowaniu rzymskim była dość skomplikowana, bowiem na ich czele stał najwyższy sędzia – cesarz, który mógł rozpoznawać każdą sprawę

---

⁶⁴ W. Litewski, *Wybrane zagadnienia apelacji rzymskiej w sprawach cywilnych*, Kraków 1967, s. 5.

⁶⁵ Zob. także: M. Klejnowska, *Ograniczenia sądu odwoławczego orzekającego w sprawie karnej po wniesieniu środka zaskarżenia*, Rzeszów 2008, s. 13.

⁶⁶ W. Litewski, *Rzymski proces karny*, Kraków 2003, s. 104-107.

nawet z własnej woli albo także na wniosek strony⁶⁷. Senat stanowił specyficzny rodzaj sądu, pełniącym niekiedy rolę doradczą dla cesarza jako sędziego *princeps senatus*. Czasem pełnił także rolę specjalnego trybunału karnego, gdzie wydawanie przez ten organ werdyktu było podobne do procesu ustawodawczego⁶⁸.

Organami uprawnionymi do rozpoznawania odwołań od wyroków były także stare magistratury z czasów republiki oraz pretor i edyl kurulny⁶⁹. Jednakże to urzędnicy imperialni, z trzema stołecznymi prefektami – *praefectus urbi*⁷⁰, *praefectus praetorio*⁷¹ oraz *praefectus annonae*⁷² stanowili swoisty trzon organów jurysdykcyjnych.

Początkowo w prawie rzymskim nie było ograniczeń, co do ilości instancji odwoławczych, co powodowało znaczną przewlekłość postępowania sądowego⁷³ przez możliwości rozpoznania sprawy przez wszelkie struktury hierarchicznych organów jurysdykcyjnych. Reformę w zakresie ustalenia zasady instancyjności przeprowadził Justynian, który zarządził dwukrotną możliwość odwołania się od pierwotnie wydanego orzeczenia⁷⁴.

Mimo że w Starożytnym Rzymie nie było formalnie wskazanych konkretnych podstaw odwoławczych, to jednak znacznie ograniczony dostęp do instancji odwoławczych wskazywał na to, że podstawy odwoławcze powinny być oparte na przepisach prawa oraz w miarę możliwości – powinny być także i uzasadnione.

Dostęp do apelacji w Rzymie był ograniczony dla niewolników, *alieni iuris* oraz dla kobiet. Istotne ograniczenie przy wnoszeniu środka odwoławczego stanowiła także niemożność odwołania się od orzeczenia wydanego przez cesarza. Jak wynika z *Lex*

---

⁶⁷ A. Greenidge, *The Power of Pardon possessed by the Princeps*, [w:] „The Classical Review”, Cambridge 1894, t. 8, s. 430.

⁶⁸ W. Litewski, *Rzymski proces karny*, Kraków 2003, s. 59.

⁶⁹ G. Mousourakis, *The historical and institutional context of Roman law*, Aldershot 2003, s. 256.

⁷⁰ Zob. szerzej opis ewolucji jurysdykcji prefekta miasta w sprawach cywilnych i karnych: S. Ruciński, *Praefectus urbi*, Poznań 2008, s. 231-232.

⁷¹ J. Muirhead, *Historical Introduction to the Private Law of Rome*, New Jersey 2009, s. 274.

⁷² H.F. Jolowicz, *Historical Introduction to the Study of Roman Law*, Cambridge 1972, s. 335.

⁷³ K. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, wyd. 5, Warszawa 2005, s. 167.

⁷⁴ Zob. szerzej: M. Szymura, *Wybrane cechy dogmatycznoprawne apelacji na tle historyczno-porównawczym* [w:] *Folia Iuridica Wratislaviensis*, Vol. 1, No 1, Wrocław 2012, s. 44-45.

Amplioem, która pochodziła z 530 r., po wniesieniu środka odwoławczego dopuszczalne było wymierzenie oskarżonemu kary surowszej⁷⁵.

Środek odwoławczy w procesie rzymskim stał się wzorcem możliwych odwołań, zarówno w polskim procesie cywilnym, jak i w procesie karnym.

Rozwój apelacji oraz instytucji przyczyn odwoławczych miał miejsce dopiero w XVI wieku na terenie Polski. Zarzuty odwoławcze apelacji od orzeczenia sądu pierwszej instancji składane były w formie ustnej wprost do sądu wyższej instancji⁷⁶.

Constitutio Criminalis Carolina z 1532 r. nie zawierała regulacji dotyczących środków odwoławczych. Z kolei w XVI wieku we Włoszech apelacja była znacznie ograniczona, bowiem nie można było w niej powoływać nowych faktów i dowodów⁷⁷.

W tamtym okresie w procesie niemieckim ukształtowała się zasada przesyłania akt sprawy przez sędziego do wydziałów prawa na uniwersytetach, gdzie nie tylko miała zostać zbadana sprawa, ale także miało zostać wydane orzeczenie. Sędzia miał jednak możliwość zwrócenia się do innego uniwersytetu, jeżeli stwierdził, że w ten sposób wydana kara jest zbyt łagodna. Od takich decyzji przysługiwał oskarżonemu środek zaskarżenia w postaci „ostatecznej obrony”, jednakże po jego rozpoznaniu mógł zapaść wyrok surowszy dla oskarżonego.

Okres XVIII wieku przyniósł nowe możliwości zmiany orzeczenia na niekorzyść oskarżonego, także wtedy, kiedy apelacja wywiedziona była na jego korzyść⁷⁸.

Powoływanie nowych faktów i dowodów było bezwzględnie zakazane w Zbiorze sądowym powszechnym dla Galicji i Lodomerii z 1783 r., ale już taka podstawa była dopuszczalna w Pruskiej ordynacji kryminalnej z 1805 r. Głównym zadaniem sądu odwoławczego było rozpatrzenie czy jest możliwe uwolnienie obwinionego albo obniżenia mu kary, wymierzonej przez sąd pierwszej instancji⁷⁹.

---

⁷⁵ K. Marszał, *Zakaz reformationis in peius w nowym ustawodawstwie karnym procesowym*, Warszawa 1970, s. 25-26.

⁷⁶ T. Maciejewski, *Historia ustroju i prawa sądowego Polski*, Warszawa 2003, s.185.

⁷⁷ K. Koranyi, *Powszechna historia prawa*, Warszawa 1976, s. 193.

⁷⁸ K. Marszał, *Zakaz reformationis in peius w nowym ustawodawstwie karnym procesowym*, Warszawa 1970, s. 35-38.

⁷⁹ A. Dziadzio, D. Malec, *Historia prawa. Proces i wymiar sprawiedliwości w świetle źródeł*, Kraków 2000, s. 96, a także 194-195; Zob. także: *Ordynacja kryminalna Pruska*, tł. I (Ignacy) Stawiarski, Warszawa 1828, s. 189.

Zakres obowiązywania tej ordynacji obejmował Księstwo Warszawskie oraz do 1876 r. także Królestwo Polskie, kiedy to weszła w życie rosyjska ustawa postępowania karnego z 1864 r., przewidująca zarówno apelację, jak i kasację⁸⁰. Na ziemiach polskich obowiązywała także *Franciscana* z 1803 r., która zastąpiła ustawę karną dla Galicji Zachodniej. *Franciscana* przewidywała ograniczenia w zastrzaniu kary⁸¹. Pochodząca z 1873 r. *Austriacka ustawa o postępowaniu karnym (Strafprozeßordnung - StPO)* wprowadzała możliwość odwołania do Trybunału drugiej instancji, który rozpoznawał sprawę jedynie w granicach wniesionego środka odwoławczego.

Z kolei w Wolnym Mieście Gdańsku zostało utworzone Kolegium Apelacyjne, stanowiące instancję odwoławczą od orzeczeń wydanych przez sądy miejskie. Możliwość wniesienia rewizji w sprawach karnych ograniczona była tylko do wyroków skazujących na karę powyżej 5 lat pozbawienia wolności lub przymusowych robót i powyżej 3 tysięcy guldenów⁸².

We francuskim procesie karnym środki odwoławcze znane były już w okresie inkwizycji. Ustawodawstwo z czasów rewolucji francuskiej nie знаło jednak swoistej zasady zakazu *reformationis in peius*, mimo że prokurator mógł wnieść środek odwoławczy zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść. Duże znaczenie w zakresie postępowania odwoławczego we Francji miała opinia Rady Stanu z 12 listopada 1806 r., bowiem nadano jej formę wykładni, z mocą ustawy. Zgodnie z tą opinią, sąd apelacyjny może zreformować orzeczenie sądu pierwszej instancji, jednak tylko w granicach wniesionej apelacji.

Ponadto w opinii tej uznano, że sąd pierwszej oraz drugiej instancji nie może orzekać bez żądania uprawnionego podmiotu. Obowiązywanie zasady zakazu *reformationis in peius* miało miejsce wówczas, gdy apelację na korzyść wniósł sam oskarżony albo prokurator na korzyść oskarżonego⁸³. W ten sposób rozumiano tę zasadę do połowy XIX wieku. W późniejszym okresie dopiero zaczęło inaczej postrzegać sprawowany przez prokuratora urząd, a mianowicie jako podmiot, działający w interesie społeczeństwa. Dlatego też później słusznie zaczęto twierdzić, że sąd wyższej instancji ma obowiązek dokładnej

---

⁸⁰ Zob. szerzej: A. Korobowicz, W. Witkowski, *Historia ustroju i prawa polskiego (1772-1918)*, Zakamycze 1998, s. 32-33, 45-46, 84, 163-164.

⁸¹ A. Dziadzio, D. Malec, *Historia prawa. Proces i wymiar sprawiedliwości w świetle źródeł*, Kraków 2000, s. 96, a także 194-195; Zob. także: *Ordynacja kryminalna Pruska*, tł. I (Ignacy) Stawiarski, Warszawa 1828, s. 95.

⁸² Zob. szerzej: T. Maciejewski, *Historia ustroju i prawa sądowego Polski*, Warszawa 2003, s. 185.

⁸³ Zob. K. Marszał, *Zakaz reformationis in peius w nowym ustawodawstwie karnym procesowym*, Warszawa 1970, s. 32-33.

analizy całego oskarżenia i ewentualnie także zmniejszenia orzeczonej kary w wypadku, gdy byłaby ona zbyt surowa⁸⁴.

Wchodzący w życie z dniem 1 stycznia 1811 r. *Francuski kodeks postępowania sądowego kryminalnego* z 1808 r. (*Code d'instruction criminelle* - CIC) przewidywał zarówno możliwość wniesienia apelacji, jak i kasacji. Postępowanie odwoławcze we Francji w tamtym okresie było zatem trójinstancyjne. Ograniczenia możliwości zaskarżenia orzeczeń były dopuszczalne w drobniejszych sprawach o występki i wykroczenia od wyroków, wydanych przez trybunały policji poprawczej oraz od wyroków sądu policji zwykłej. Wniesienie apelacji w takich sprawach możliwe było tylko wówczas, gdy oskarżony został skazany na karę pozbawienia wolności albo, gdy nakazano zwrot lub wynagrodzenie, które przekracza 5 franków, nie wliczając kosztów procesu. Jako podstawę odwoławczą można było wskazać nowe fakty i dowody. Sąd odwoławczy miał pełen wachlarz możliwości, bowiem mógł oskarżonego uniewinnić, skazać, ale także zaostrzyć bądź złagodzić karę⁸⁵.

Kontrola zgodności zastosowanych przez sąd przepisów z prawem była możliwa w postępowaniu kasacyjnym. Sąd kasacyjny mógł utrzymać zaskarżone orzeczenie w mocy, uchylić je, albo także uznać je za nieważne⁸⁶.

Ewolucja środków odwoławczych i przyczyn odwoławczych niemal od początku istnienia postępowania odwoławczego dotyczyła przede wszystkim uregulowań w zakresie dopuszczalności wskazywania nowych faktów i dowodów oraz funkcjonowania zakazu *reformationis in peius*. Nie powinno zatem budzić zdziwienia dlaczego kwestie te wciąż są przedmiotem nieustannych rozważań i zmieniają się wraz z kolejnymi nowelizacjami przepisów postępowania karnego.

---

⁸⁴ K. Marszał, *Zakaz*, *op. cit.*, s. 33-34.

⁸⁵ Zob. także: M. Klejnowska, *Ograniczenia sądu odwoławczego orzekającego w sprawie karnej po wniesieniu środka zaskarżenia*, Rzeszów 2008, s. 15.

⁸⁶ Zob. S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2002, s. 105-107, a także: A. Dziadzio, D. Malec, *Historia*, s. 156, a także: C. Kulesza, *Postępowanie apelacyjne w procesie rosyjskim po nowelizacji z 2013 r.*, BSP 2018 vol. 23 nr 1, s. 81-95, W. Kudriawcewa, W.P. Smirnow, *Appielacionnoje proizwodstwo w ugołownom processie Rossiji*, Moskwa 2013, s. 10-12 i 14-25; A.A. Junusow, N.N. Mazina, *Poniatije i osnovnyje problemy appielacionnowo poriadka prowierki sudiebnych rieszenij w rossijskom ygołownom processie (do reform ot 29.12.2010)*, „Aktualnyje problemy ekonomiki i prawa” 2014, nr 1, s. 290-293.

3.1 Przyczyny odwoławcze w wybranych krajach

3.1.1. Rosja

Do czasu uchwalenia ustawy federalnej Nr 433 - Ф 3 z 29 października 2010 r., która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2013 r. kodeks postępowania karnego w Rosji⁸⁷ przewidywał nieco szerszy niż w poprzednim k.p.k. FR z 1960 r.⁸⁸ zakres środków odwoławczych wzbogacony o wniosek apelacyjny oraz skargę kasacyjną⁸⁹.

Zgodnie z art. 326 k.p.k. Federacji Rosyjskiej⁹⁰ do środków odwoławczych należała także skarga kasacyjna oraz protest kasacyjny⁹¹, z tym, że nazwę protestu kasacyjnego zmieniono wówczas na wniosek kasacyjny. Kodeks postępowania karnego w Rosji w art. 354 ust. 1 do czasu wprowadzenia zmian umożliwiał zaskarżanie nieprawomocnych wyroków przez strony w postępowaniu apelacyjnym lub kasacyjnym⁹².

Należy jednak zauważyć, że istotne zmiany w apelacji rosyjskiej zostały wprowadzone w 2013 r.⁹³. Uchylono wówczas wcześniejsze rozdziały i wprowadzono rozdział 45 zn. 1, zawierający art. 389 zn. 1 - 389 zn. 36. Przepisy te przewidują apelację, jako jedyny środek odwoławczy od wszystkich nieprawomocnych decyzji sądowych w sądzie w instancji apelacyjnej⁹⁴.

---

⁸⁷ Kodeks postępowania karnego Federacji Rosyjskiej, uchwalony przez Dumę Państwową 22 listopada 2001 r., który wszedł w życie z dniem 1 lipca 2002 r. i zastąpił kodeks postępowania karnego z 1960 r.; rosyjski tekst dostępny pod adresem: <http://rosja.biz.pl/akty-prawne/> [dostęp: 11.07.2015 r.].

⁸⁸ Т.В. Кашанина, А.В. Кашанин, Основы российского права, Москва 2002, s. 757.

⁸⁹ Л.К. Р.наева, Уголовный процесс, Москва 2003, s. 3, a także: С. Kulesza, *Postępowanie apelacyjne w procesie rosyjskim po nowelizacji z 2013 r.*, BSP 2018 vol. 23 nr 1, s. 81-95.

⁹⁰ Zob. szerzej: Уголовный процессуальный Кодекс РФ, Москва, 1999, s. 485 i in., Н.А. Громов, Уголовный процесс России, Москва 1998, s. 438 i nast.

⁹¹ Уголовный процессуальный Кодекс РФ, Москва, 1999; Zob. także: Л. П. Рыжаков, Уголовный процесс. Москва 1999, s. 485 i nast.; Н.А. Громов, Уголовный процесс России, Москва 1998, s. 438 i nast.

⁹² Zob. szerzej na temat postępowania odwoławczego: В. Г. Зинченко, Дополнительная апелляционная жалоба в уголовном процессе, Дополнительная апелляционная жалоба в уголовном процессе, s. 157-160; Mnrianna Muravyeva, *Russian Early Modern Criminal Procedure and Culture of Appeal*, Review of Central and East European Law 38 (2013), s. 295-316.

⁹³ Zob. szerzej na ten temat: np. В.Т. Бiezliepkin, *Kommentarij k ugołowno-processualnomu kodeksu Rossijskoj Fiedieracji*, wyd. 13, Moskwa 2016, *passim*, a także: А. W. Kudriawcewa, W.P. Smirnow, *Appielacionnoje proizwodstwo w ugołownom processie Rossiji*, Moskwa 2013, *passim*.

⁹⁴ Zob. także: С. Kulesza, *Postępowanie apelacyjne w procesie rosyjskim po nowelizacji z 2013 r.*, BSP 2018 vol. 23 nr 1, s. 81-95.

Rosyjski system odwoławczy ma umocowania w rosyjskiej Konstytucji, na podstawie, która przewiduje zasadę kontroli wyroku przez sąd wyższej instancji (art. 50 ust. 3 Konstytucji Federacji Rosyjskiej z 12 grudnia 1993 r.⁹⁵).

W celu skontrolowania wyroku w trybie apelacyjnym można wnieść skargę apelacyjną (апелляционная жалоба) lub wniosek apelacyjny (представление) od wszystkich orzeczeń nieprawomocnych, w tym także od wyroków sędziów pokoju (którzy przypominają swą funkcją sędziów sądów grodzkich w Polsce z okresu międzywojennego)⁹⁶. Jedyna różnica, pomiędzy skargą apelacyjną a wnioskiem apelacyjnym dotyczy innych podmiotów uprawnionych do ich wniesienia. Zgodnie z treścią aktualnego art. 389 zn. 1 k.p.k. FR. wniosek apelacyjny przysługuje prokuratorowi, zaś skarga apelacyjna przysługuje pozostałym stronom postępowania⁹⁷.

W rosyjskim postępowaniu apelacyjnym obowiązuje forma pisemności środka odwoławczego. Termin do wniesienia skargi apelacyjnej i wniosku apelacyjnego na mocy art. 389 zn. 4 k.p.k. FR wynosi 10 dni i jest liczony, albo od ogłoszenia orzeczenia, albo też od chwili doręczenia odpisu wyroku, w przypadku, kiedy oskarżony jest pozbawiony wolności.

Wniesienie środka odwoławczego co do zasady⁹⁸ wstrzymuje wykonanie zaskarżonego orzeczenia. Spośród wymienionych w art. 389 zn. 6 ust. 1 k.p.k. FR elementów środka odwoławczego istotne z punktu widzenia przyczyn odwoławczych, jest przedstawienie argumentów i wskazanie dowodów na ich poparcie. Oznacza to, zatem, że w postępowaniu apelacyjnym strona ma możliwość zgłoszenia nowych faktów i dowodów, które potwierdzą zasadność wniesionego środka odwoławczego. Na mocy art. 389 (6) ust. 1¹ wprowadzonego przez ustawę federalną z dnia 23 lipca 2013 r. No 217-ФЗ, jeżeli w apelacji skarżący składa wniosek o przeprowadzenie dowodów, które nie były przeprowadzane przez sąd pierwszej instancji, to wówczas jest on zobowiązany uzasadnić w środku odwoławczym niemożność przedstawienia tych dowodów przed sądem pierwszej instancji. W zakresie dopuszczania nowych dowodów, jak także i w ponawianiu dowodów już przeprowadzonych, sąd apelacyjny w Rosji, poza wprowadzoną prekluzją dowodową, ma pełną dowolność. Kieruje się zasadą

---

⁹⁵ Test Konstytucji FR po polsku: http://www.e-rosja.ru/rosja/konstytucja_rosji.php [dostęp: 07.07.2015 r.].

⁹⁶ Zob. szerzej: S.M. Przyjemski, *Recenzja do Komentarz do kodeksu postępowania karnego Federacji Rosyjskiej*, PiP 2003, nr 5, s. 113 i nast.

⁹⁷ Zob. także: C. Kulesza, *Postępowanie apelacyjne w procesie rosyjskim po nowelizacji z 2013 r.*, BSP 2018 vol. 23 nr 1, s. 81-95.

⁹⁸ Wyjątkiem stanowią przypadki z art. 311 i 389 zn. 2 ust. 4 k.p.k. FR.

swobodnej oceny dowodów, wynikającej z art. 17 k.p.k. FR, która stanowi, że organy prowadzące postępowanie dokonują oceny dowodów na podstawie wewnętrznego przekonania, opartego jednak na całokształcie przeprowadzonych dowodów w sprawie.

Zgodnie z art. 389 zn. 13 ust. 4 i 5 k.p.k. FR strony postępowania apelacyjnego mogą także wnosić o przesłuchanie świadków, biegłych, a także wydanie pisemnej opinii przez biegłego⁹⁹. Sąd apelacyjny dokonuje kontroli odwoławczej w zakresie zgodności z prawem zaskarżonego wyroku oraz jego zasadności i sprawiedliwości. Kontrolę odwoławczą wyznaczają granice przedmiotowe i podmiotowe zaskarżenia, poza którymi sąd apelacyjny dokonuje oceny zaskarżonego wyroku jedynie w zakresie bezwzględnych przyczyn odwoławczych, wymienionych w art. 389 zn. 17 ust. 2 k.p.k. FR.

Wypada także wskazać, że skarga apelacyjna lub wniosek apelacyjny powinny zawierać przedstawienie podstaw odwoławczych, wymienionych w art. 389 zn. (15) k.p.k. FR.

W literaturze rosyjskiej kwestia wskazania zarzutów odwoławczych jest dyskusyjna¹⁰⁰. Według niektórych autorów kwalifikacja prawna zarzutów oraz badanie ich zasadności jest kwestią sądu. Inni zaś twierdzą, że formalizacja skargi i wniosku apelacyjnego sprzyja efektywnemu postępowaniu odwoławczemu¹⁰¹. Z kolei badania praktyki procesowej wskazują, że szczególne trudności z poprawnym spełnieniem wymogów art. 389 zn. (6) k.p.k. FR odnośnie do skargi apelacyjnej mają nieprofesjonalni skarżący. W związku z powyższym w doktrynie proponuje się stworzenie standardowych ujednoliconych formularzy, na których powinny być składane skargi apelacyjne, co może przyczynić się do efektywności postępowania apelacyjnego¹⁰².

Wskutek zainicjowanego postępowania odwoławczego, sąd apelacyjny może wydać orzeczenie będące postanowieniem (kiedy utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok) lub wyrokiem (kiedy dokonuje uchylenia skazującego wyroku i uniewinnia oskarżonego lub wówczas gdy umarza postępowanie albo uchyla wyrok uniewinniający i skazuje oskarżonego

---

⁹⁹ Zob. B.T. Bieńkowska, *Biegły i jego opinia w świetle uregulowań kodeksu postępowania karnego Rosyjskiej Federacji*, Prok. i Pr. 2004, nr 10, s. 97 i nast.

¹⁰⁰ Zob. szerzej także: C. Kulesza, *Postępowanie apelacyjne*, *op. cit.*, s. 81-95.

¹⁰¹ A. Gajworonskaja, *Formuliar appielacionnoj žaloby*, „Ugołownyje Prawo” 2015, nr 2, s. 110-114 i podana tam literatura.

¹⁰² A. Gajworonskaja, *Formuliar*, *op. cit.*, s.114- 117.

lub także kiedy zmienia zaskarżony wyrok). Na mocy art. 296 k.p.k. FR sąd wydaje wyrok w imieniu Federacji Rosyjskiej.

Na gruncie rosyjskiego k.p.k. w postępowaniu apelacyjnym istnieje także możliwość zaskarżenia samego uzasadnienia orzeczenia uniewinniającego, wówczas sąd odwoławczy może dokonać zmiany wyroku uniewinniającego w kwestii motywów uniewinnienia. W rosyjskim postępowaniu apelacyjnym obowiązuje także swoista zasada zakazu *reformationis in peius*, zasada jawności postępowania apelacyjnego oraz niezmienności składu orzekającego.

W rosyjskim k.p.k. przewidziany jest katalog przyczyn odwoławczych, który zawiera nie tylko wymienione względne i bezwzględne przyczyny odwoławcze, ale także wskazane w innych przepisach przyczyny zmiany lub uchylecia orzeczenia.

Względny przyczynami odwoławczymi, stanowiącymi podstawę do zmiany lub uchylecia wyroku przez sąd apelacyjny, zgodnie z art. 389 zn. (15) ust. 1 k.p.k. FR są takie naruszenia przepisów postępowania karnego lub innych norm pozaprocesowych, które w efekcie pozbawiają lub ograniczają zagwarantowane prawa uczestników postępowania karnego lub w inny sposób wpływają albo mogą mieć wpływ na uzasadniony, rozsądny i sprawiedliwy wyrok. Przepis ten obejmuje w swoim zakresie szerokie spektrum uchybień sądu, do których można także zaliczyć uchybienia wymienione w art. 438 pkt. 1-4 polskiego k.p.k. Ustawodawca rosyjski wprowadza otwarty katalog względnych podstaw odwoławczych, które stanowią naruszenia przez sąd przepisów prawa, pozbawiające lub ograniczające zagwarantowane prawa uczestnikom procesu i związane są z szeroko pojętą sprawiedliwością wydanego wyroku¹⁰³.

Można zatem wymienić następujące podstawy apelacyjne uchylecia bądź zmiany orzeczenia sądu pierwszej instancji:

- 1) niezgodność wniosków sądu zawartych w wyroku z faktycznymi okolicznościami sprawy ustalonymi przez sąd instancji apelacyjnej w przypadkach wskazanych w art. 389 zn. (16) pkt. 1-4 k.p.k. FR;
- 2) istotne naruszenie przepisów procesowych, które mają charakter względnych przyczyn odwoławczych wymienionych w art. 389 zn. 17 ust. 1 k.p.k. FR oraz bezwzględnych przyczyn odwoławczych wymienionych w treści art. 389.17 ust. 2 k.p.k. FR;
- 3) nieprawidłowe zastosowanie przepisów prawa karnego materialnego (art. 389 zn. 17 pkt. 1-3 k.p.k. FR);

---

¹⁰³ Zob. szerzej także: C. Kulesza, *Postępowanie apelacyjne, op. cit.*, s. 81-95.

- 4) niesprawiedliwość wyroku, która sprowadza się do niesprawiedliwości kary (art. 389 zn. 18 ust. 2 k.p.k. FR).

Zgodnie zaś z art. 389 zn. 17 ust. 2 k.p.k. FR do bezwzględnych przyczyn odwoławczych, które stanowią podstawy do uchylenia lub zmiany wyroku w każdym przypadku należą sytuację, w których:

- 1) istnieją przesłanki do umorzenia postępowania karnego przez sąd z przyczyn przewidzianych w art. 254 Kodeksu FR;
- 2) orzeczenie zapadało w nieprawidłowym składzie sędziowskim lub w wydaniu wyroku brał udział nieuprawniony sędzia;
- 3) rozpatrzenie sprawy karnej nastąpiło w nieobecności oskarżonego, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez części czwartej art. 247 Kodeksu FR;
- 4) postępowanie karne toczyło się bez udziału obrońcy, gdy jego udział jest obowiązkowy zgodnie z przepisami kodeksu lub innego naruszenia praw oskarżonego;
- 5) nastąpiło naruszenie prawa oskarżonego do posługiwania się przez niego w języku ojczystym, i bez umożliwiania mu korzystania z tłumacza;
- 6) nie zapewniono oskarżonemu prawa do udziału w rozprawie;
- 7) nie udzielono oskarżonemu ostatniego słowa;
- 8) naruszono tajemnicę narady nad decyzją lub naruszono tajność w pokoju obrad sędziów w wydaniu orzeczenia;
- 9) uzasadnienie orzeczenia zawiera dowody uznane przez sąd za niedopuszczalne;
- 10) orzeczenie nie zostało podpisane przez sędziego lub jednego z sędziów, jeśli sprawa karna sądzona była przez sąd w większym składzie;
- 11) brak jest protokołu rozprawy sądowej.

Bezwzględne przyczyny odwoławcze stanowią zamknięty katalog podstaw odwoławczych, które są badane przez sądy odwoławcze niezależnie od podniesionych w środku odwoławczym zarzutów, podobnie, jak w polskiej procedurze karnej. Poszczególne wymienione bezwzględne podstawy z art. 389 zn. 17 ust. 2 k.p.k. FR przypominają podstawy, wskazane w art. 439 k.p.k.¹⁰⁴

Warto także zaznaczyć, że sąd apelacyjny na mocy art. 389 (20-27) ust. 1 k.p.k. FR może wydać następujące rodzaje orzeczeń:

---

¹⁰⁴ Zob. szerzej także: C. Kulesza, *Postępowanie apelacyjne, op. cit.*, s. 81-95.

- 1) o utrzymaniu w mocy zaskarżonego wyroku, orzeczenia bądź zarządzenia jeżeli wskutek rozpoznania sprawy w drugiej instancji zostanie ustalone, że zaskarżone orzeczenie jest zgodne z prawem, zasadne i sprawiedliwe i nie występują żadne przesłanki umorzenia postępowania¹⁰⁵;
- 2) o uchyleniu wyroku skazującego i uniewinnieniu oskarżonego;
- 3) o uchyleniu wyroku skazującego i wydaniu innego wyroku skazującego;
- 4) uchylenie w trakcie przygotowania do posiedzenia lub rozprawy apelacyjnej zaskarżonego wyroku, orzeczenia, zarządzenia sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji¹⁰⁶ o uchyleniu wyroku uniewinniającego oraz wydanie wyroku skazującego;
- 5) uchylenie wyroku uniewinniającego oraz wydanie innego wyroku uniewinniającego;
- 6) uchylenie orzeczenia lub zarządzenia i wydanie wyroku uniewinniającego lub innego orzeczenia sądowego (w brzmieniu nadanym przez ustawę federalną z dnia 23 lipca 2013 r. No 217-Φ3);
- 7) uchylenie wyroku, postanowienia, zarządzenia i zwrot sprawy prokuratorowi¹⁰⁷;
- 8) uchylenie wyroku, postanowienia, zarządzenia i umorzenie postępowania¹⁰⁸;
- 9) zmiana wyroku bądź innego zaskarżonego orzeczenia;
- 10) umorzenie postępowania apelacyjnego.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego FR wskazuje się, że: "Zgodnie z duchem regulacji karnoprocesowej zawartej w art. 389.20 k.p.k. FR, katalog decyzji podejmowany przez sąd apelacyjny nie jest wyczerpujący. W związku z tym sąd apelacyjny ma w szczególności prawo uchylić wyrok skazujący i wydać orzeczenie (zarządzenie) o uwolnieniu osoby od odpowiedzialności karnej lub od kary i o zastosowaniu w stosunku do niego środków zabezpieczających o charakterze medycznym (ust. 1 art. 443 k.p.k. FR);

---

¹⁰⁵ B.T. Biezliepkin, *Kommentarij, op. cit.*, s. 456.

¹⁰⁶ Przesłankę tej decyzji w przedmiocie niemożność usunięcia naruszeń prawa przez sąd apelacyjny tej decyzji i procedurę jej realizacji określa art. 389 zn. 22 ust. 1 i 2.

¹⁰⁷ Jeśli wyjdą na jaw okoliczności wymienione w pkt. 1 ust. 1 art. 237, to znaczy jeśli przy przedstawieniu zarzutów bądź sporządzaniu lub wnoszeniu aktu oskarżenia zostały sporządzone z takimi naruszeniami k.p.k., że na podstawie tych decyzji procesowego sąd nie może wydać wyroku lub innej decyzji zob. W. Kalnickij, T. Kuriachowa, *Obstojatelstwa, wliedkujuszczije wozwraszczenije ugotownowo diela prokuroru w sistemie osnovanij otmieny sudiebnych rieszenij w kassacionnom i nadzornom proizwodstwach*, „Ugotownyje Prawo” 2016, nr 3, s. 110-113.

¹⁰⁸ Decyzja o uchyleniu zaskarżonego wyroku i umorzeniu postępowania sądowego jest wydawana wtedy gdy zajdą negatywne przesłanki procesowe określone w art. 24, 25, 27 i 28 k.p.k. FR (art. 398 (21) k.p.k.).

uchylić wyrok skazujący i wydać orzeczenie (zarządzenie) o umorzeniu postępowania karnego w odniesieniu do nieletniego i zastosowania wobec niego przymusowego środka wychowawczego (część I art. 431 k.p.k. FR)" (pkt 2 orzeczenia Plenum Sądu Najwyższego FR z 27 listopada 2012 r. nr 26)¹⁰⁹.

Po nowelizacji k.p.k. FR z 2013 r. od prawomocnych orzeczeń, w tym wyroków postanowień i zarządzeń przysługuje zarówno wniosek kasacyjny, jak i skarga kasacyjna. Zgodnie z treścią art. 401 zn. 1 k.p.k. FR, sąd kasacyjny kontroluje prawomocne orzeczenia jedynie pod kątem ich zgodności z prawem. Podstawy kasacyjne są zatem odmienne od apelacyjnych i zostały wymienione w treści art. 401 zn. 15 k.p.k. FR.

Warto także wskazać, że na podstawie art. 412 zn. 1 ust.1 k.p.k. FR istnieje możliwość złożenia skargi lub wniosku nadzorczego, także od prawomocnych rozstrzygnięć. Wprowadzony w drodze nowelizacji rozdział 48 zn. 1 k.p.k. FR dotyczy bowiem postępowania nadzorczego prowadzonego przez Prezydium Sądu Najwyższego FR wskutek wniesienia skarg i wniosków nadzorczych przez uprawnione podmioty, określone w art. 401² ust.1 i 2 k.p.k. FR, które wyczerpały dotychczasowe środki apelacyjne i kasacyjne. W kwestii podnoszenia możliwych przyczyn odwoławczych, podobnie jak w przypadku kasacji kryterium kontroli nadzorczej stanowi wyłącznie zgodność zaskarżonych prawomocnych decyzji z prawem, a ich katalog określa art. 412 zn. 1 ust. 3 k.p.k. FR¹¹⁰.

Warto także zaznaczyć, że wstępną kontrolę skargi nadzorczej oraz wniosku nadzorczego sprawuje jednoosobowo sędzia Prezydium SN FR, który w przypadku braku podstaw, na jakich musi opierać się skarga lub wniosek nadzorczy, a zatem istotnych naruszeń prawa karnego materialnego lub procesowego, które mają wpływ na wynik sprawy, zgodnie z brzmieniem treści art. 412.9 k.p.k. FR, pozostawia ten nadzwyczajny środek zaskarżenia bez rozpoznania. W przypadku zaś pozytywnego wyniku tej kontroli kieruje sprawę na posiedzenie Prezydium SN FR celem jej rozpoznania¹¹¹. Rozstrzygnięcia sądu nadzorczego zapadają w formie postanowienia lub zarządzenia.

Zarówno w postępowaniu kasacyjnym, jak i nadzorczym, w sytuacji gdy skazano bądź uniewinniono kilku oskarżonych, sąd kasacyjny bądź nadzorczy nie może uchylić wyroku,

---

¹⁰⁹ B.T. Biezliepkin, *Kommentarij, op. cit.*, s. 456-457; a także: C. Kulesza, *Postępowanie apelacyjne, op. cit.* s. 81-95.

¹¹⁰ Zob. także: C. Kulesza, *Postępowanie apelacyjne, op. cit.* s. 81-95.

¹¹¹ Warto dodać, że negatywną decyzję pojedynczego sędziego może zmienić Przewodniczący Prezydium SN bądź jego zastępcy, którzy wówczas kierują sprawę na posiedzenie Prezydium celem jej rozpoznania, zgodnie z art. 412 zn. 5 ust. 3).

postanowienia lub zarządzenia na niekorzyść tych skazanych bądź uniewinnionych, do których nie odnosił się ten nadzwyczajny środek zaskarżenia, zgodnie z treścią art. 401 zn. 16 ust. 5 k.p.k. FR oraz art. 412 zn. 29 ust. 2 k.p.k. FR¹¹². Jest to przejaw działania zakazu *reformationis in peius* w postępowaniu przed sądem kasacyjnym i nadzorczym w Rosji¹¹³.

Kodeks postępowania karnego w Rosji aktualnie przewiduje apelacyjny system odwoławczy¹¹⁴, gdzie istnieje możliwość dokonania kontroli apelacyjnej od orzeczeń nieprawomocnych, a następnie kontroli kasacyjnej i nadzorczej od orzeczeń prawomocnych. Rosyjskie postępowanie karne odwoławcze stanowi zatem jednolity trójinstancyjny system środków odwoławczych, z czwartą nadzwyczajną instancją¹¹⁵.

Przyczyny odwoławcze w Rosji, zarówno w postępowaniu apelacyjnym, jak i w postępowaniu kasacyjnym umożliwiają skarżącym korzystanie z szerokiego zakresu zarzutów. Pomimo występującego w regulacjach rosyjskiej procedury karnej podziału na względne i bezwzględne przyczyny odwoławcze, to nawet ich stwierdzenie przez sąd odwoławczy nie powoduje zawsze uchylecia orzeczenia do ponownego rozpoznania, tak jak w polskich regulacjach.

Ponadto, postępowanie apelacyjne w Rosji, w przeciwieństwie do postępowania apelacyjnego w Polsce, niezależnie od stwierdzonych przez sąd odwoławczy bezwzględnych uchybień w wydanym orzeczeniu nie powoduje zawsze uchylecia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

3.1.2. Anglia

System prawa w Wielkiej Brytanii znacznie różni się od systemu, panującego w Rosji, Polsce a także w Niemczech¹¹⁶. Anglosaską procedurą karną rządzą zasady pełnej

---

¹¹² Szerzej o postępowaniu nadzorczym przed Prezydium SN FR po nowelizacji z 2013 r. zob. B.T. Biezliepkin, *Kommentarij, op. cit.*, s. 493-501 i podane tam orzecznictwo.

¹¹³ C. Kulesza, *Postępowanie apelacyjne, op. cit.*, s. 81-95.

¹¹⁴ D. Świecki, *Apelacja, op. cit.*, s. 49, a także: D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze według rosyjskiego kodeksu, op. cit.*, s. 91.

¹¹⁵ C. Kulesza, *Postępowanie apelacyjne, op. cit.*, s. 81-95.

¹¹⁶ Zob. szerzej także na temat systemu anglosaskiego: K. Woźniewski, *Apelacja w angielskim procesie karnym [w:] Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 72-93 i powołana tam literatura, a także: H. Kuczyńska, *Rozdział II. Rzetelny proces karny w*

kontradukcyjności (*adversarial justice*), jakości i ciężaru dowodu (*standard and burden of proof*), a także udowodnienie winy ponad wszelką wątpliwość (*beyond reasonable doubt*). Nowelizacja polskiej procedury karnej z 2013 r., która obowiązywała od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r. miała na celu wprowadzenie regulacji, podobnych do tych, które istnieją w systemie anglosaskim. Znowelizowany art. 5 § 2 k.p.k. coraz bardziej przypominał anglosaską zasadę konieczności dowodzenia oskarżonemu winy ponad wszelką wątpliwość, rozciągającą się także na postępowanie odwoławcze.

Analiza literatury przedmiotu pozwala wysnuć wniosek, że różnice pomiędzy systemem prawa kontynentalnego (a więc także polskim) a systemem prawa anglosaskiego¹¹⁷ są na tyle istotne¹¹⁸, że jakiegokolwiek próby uczynienia polskiego procesu karnego – w pełni kontradukcyjnym, na podobieństwo procesu angielskiego, mogą okazać się nieskuteczne także z uwagi na odmienne uwarunkowania historyczne¹¹⁹.

Specyfika systemu angielskiego sprawia, że pomimo regulacji postępowania odwoławczego w sprawach karnych w ustawodawstwie, to i tak główna debata zarówno o przesłankach odwoławczych, jak i o funkcjonowaniu procedury odwoławczej odbywa się na gruncie judykatury¹²⁰. To właśnie wnoszone przez skarżących apelacje wprowadzają pogłębioną dyskusję nad systemem procesu karnego w Anglii¹²¹.

Postępowanie karne odwoławcze w systemie angielskim, z jednej strony wydaje się być dosyć zróżnicowane i dające skarżącemu dużą swobodę działania poprzez brak

---

orzecznictwie sądów angielskich [w:] P. Wiliński (red.), *Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów polskich i międzynarodowych*, Warszawa 2009, s. 62-63.

¹¹⁷ Zob. szerzej na temat systemu anglosaskiego: Peter D. Marshall, *A comparative analysis of the right to appeal*, *duke journal of comparative & international law* [Vol 22:1], 2011, s. 1-45; L. Packer, *Two Models of the Criminal Process*, *U. Pa. L. Rev.* 1, 2, 1964, s. 113; W. Blackstone, *Commentaries on the laws of England*, Oxford 1756-1757, s. 402-404; Ames F. Stephen, *A history of the criminal law of England*, London, Macmillan 1883, s. 309; John H. Langbein, Renée Lettow Lerner & Bruce P. Smith, *History of the common law: the development of anglo-american legal institutions*, 2009, s. 416; Stefan Trechsel, *Human rights in criminal proceedings*, 2005, s. 362; M. Friedland, *Double Jeopardy*, 1969, s. 242; Charles L. Attenborough, *Principles of the Criminal Law* 485-86, 12th ed. 1912, s. 493; Francis A. Allen, *Griffin v. Illinois: Antecedents and Aftermath*, 25 *U. Chi. L. Rev.* 1957, s. 151-154.

¹¹⁸ Zob. W. Gontarski, *Porównanie niekontradukcyjnego (kontynentalnego) procesu karnego z procesem kontradukcyjnym (anglosaskim)* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, P. Hofmański (red. nacz.), tom II, *Proces karny. Rozwiązania modelowe w ujęciu prawno porównawczym*, P. Kruszyński (red.), Warszawa 2014, s. 82-190 i podana tam literatura.

¹¹⁹ Zob. szerzej: G. Mueller, F. Poole-Griffiths, *Comparative Criminal Procedure*, London-New York 1969, s. 3-5, R. David, J. Brierley, *Major Legal System in the World Today*, London 1968, s. 259.

¹²⁰ H. Kuczyńska, *Rozdział II. Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów angielskich* [w:] P. Wiliński (red.), *Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów polskich i międzynarodowych*, Warszawa 2009, s. 62-63.

¹²¹ Peter D. Marshall, *A comparative analysis*, *op. cit.*, 2011, s. 45.

wyszczególnienia konkretnych przyczyn odwoławczych, z drugiej zaś nacechowane jest znacznym formalizmem wyrażającym się koniecznością złożenia szeregu druków i formularzy¹²².

Może to wpłynąć na swoiste skrępowanie skarżącego, przy czym należy dostrzec, że ujednolicone druki formularzy wprowadzają pewien obiektywizm w procedowaniu nad konkretnym środkiem odwoławczym. Sąd rozpatrujący daną sprawę skupia się bowiem na elementach istotnych, nie zważając przy tym na szatę graficzną pisma i umiejętności perswazji skarżącego.

Zauważyć także wypada, że zarówno orzeczenia sądów apelacyjnych w Anglii¹²³, jak również orzeczenia Sądu Najwyższego Zjednoczonego Królestwa¹²⁴ są publicznie dostępne na stronach internetowych, podobnie jak w Polsce¹²⁵.

Ponadto, w Anglii istnieje możliwość wniesienia dwóch rodzajów apelacji, które będą rozpatrywały odmienne sądy¹²⁶. Proces odwoławczy w Anglii polega na tym, że osoba, która została skazana wyrokiem Sądu Magistrackiego (*magistrates courts* tzw. sądu pokoju), może złożyć od niego apelację do Sądu Koronnego, zaś osoba osądzona na mocy orzeczenia Sądu Koronnego może wnieść apelację do Sądu Apelacyjnego¹²⁷.

Sądy orzekające¹²⁸, od których wyroków można wnosić apelacje dzielą się na:

- 1) Sądy Magistrackie¹²⁹, które rozpoznają sprawy zagrożone karą do 1,5 roku pozbawienia wolności oraz

---

¹²² Formularze i druki dostępne pod adresem: <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/criminal/formspage> [dostęp: 11.07.2015 r.].

¹²³ Zob. <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/> [dostęp: 11.07.2015 r.].

¹²⁴ Zob. <https://www.supremecourt.uk/decided-cases/> [dostęp: 11.07.2015 r.].

¹²⁵ I. Urbaniak-Mastalerz, *Konferencja naukowa „Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań (Gdańsk, 25-26 września 2014 r.)*, „Prok. i Pr.” 11, 2015, s. 190.

¹²⁶ Zob. szerzej także: K. Woźniewski, *Apelacja w angielskim procesie*, *op. cit.*, s. 72-93 i powołana tam literatura.

¹²⁷ H. Kuczyńska, *Rozdział II. Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów angielskich*, *op. cit.*, s. 62, zob. szerzej także: K. Woźniewski, *Apelacja w angielskim procesie*, *op. cit.*

¹²⁸ Wymiar statystyczny apelacji od wyroków magistrates' court do sądów królewskich w roku 2007: złożono ponad 5,800 od winy (against conviction), z których 37% zostało uwzględnionych i prawie 6,600 apelacji od kary (against sentence), z których 44% zakończyło się sukcesem: zob. E. Cape, *England & Wales*, [w:] *Effective Criminal Defence in Europe* (E.Cape, Z. Namoradze, R. Smith, T. Spronken – red), Antwerp- Oxford-Portland 2010, s. 141.

¹²⁹ Zob. procedurę odwoławczą od orzeczeń, wydanych przez Sądy Magistrackie w Anglii, dostępną na stronie: <https://www.gov.uk/appeal-against-sentence-conviction/magistrates-court-verdict> [dostęp: 11.07.2015 r.].

2) Sądy Koronne¹³⁰.

Sędziowie do Sądu Magistrackiego wybierani są spośród społeczeństwa i nie muszą posiadać wykształcenia prawniczego¹³¹. W apelacji rozpatrywanej przez Sąd Magistracki istnieje możliwość zaskarżenia zarówno winy, jak i orzeczonej kary¹³². W przypadku zaskarżenia orzeczenia, co do winy, sprawa rozpatrywana jest na nowo. Apelację od wyroków Sądu Magistrackiego reguluje ustawa z 1968 r.¹³³ (*Criminal Appeal Act*).

Apelacja od orzeczeń Sądu Magistrackiego może przybrać trzy formy:

- 1) apelacja do Sądu Koronnego,
- 2) apelacja do Wydziału Ławy Królowej,
- 3) wniosek o przesłuchanie świadków.

Termin do złożenia wniosku apelacyjnego wynosi 21 dni od wydania orzeczenia przez Sąd Magistracki. Istotne jest, że apelacja w angielskim systemie odwoławczym musi zawierać wskazanie podstaw apelacyjnych, które są jednakowe zarówno w przypadku apelacji od orzeczeń, wydawanych przez Sąd Magistracki, jak i w przypadku zaskarżania orzeczeń Sądu Koronnego¹³⁴.

Jako podstawy apelacji dla skarżącego wskazuje się:

- 1) zaskarżanie powziętych przez sąd decyzji procesowych (naruszenia procedowania),
- 2) istotne uchybienia sądu w zakresie uzasadnienia orzeczenia,
- 3) zarzuty w stosunku do konkretnego sędziego lub członków składu orzekającego,
- 4) nowe fakty i dowody, a także

---

¹³⁰ Zob. procedurę odwoławczą od orzeczeń, wydanych przez Sądy Koronne w Anglii, dostępną na stronie: <https://www.gov.uk/appeal-against-sentence-conviction/crown-court-verdict> [dostęp: 11.07.2015 r.].

¹³¹ Zob. szerzej także: K. Woźniewski, *Apelacja w angielskim procesie*, *op. cit.*, s. 72-93

¹³² Zob. szerzej na ten temat: J. Sprack, *A Practical Approach to Criminal Procedure* (wyd.12), Oxford 2008, s. 515 i podane tam orzecznictwo.

¹³³ Lester B. Orfield, *The Right of Appeal in Criminal Cases*, 34 Mich. L. Rev., 1936, s. 937, 938; Patrick David Hansen, *Stacking Appellate Dissents: Due Process in the Appellate Arena*, 18 Val. U. L. Rev. 141, 144 (1983); Nathan A. Smyth, *The Limitation of the Right of Appeal in Criminal Cases*, 17 Harv. L. Rev. 317, 317 (1903); Benjamin L. Berger, *Criminal Appeals as Jury Control: Anglo-Canadian Historical Perspectives on the Rise of Criminal Appeals*, Can. Crim. L. Rev. 1, 34, 2005, s. 10; Lester B. Orfield, *History of Criminal Appeal in England*, 1 Mo. L. Rev. 326, 327 (1936); N. W. Sibley, *Criminal appeal and evidence* 19 n.2 (1908); Marc M. Arkin, *Rethinking the Constitutional Right to a Criminal Appeal*, 39 U.C.L.A. L. Rev. 503, 1991, s. 532-33.

¹³⁴ Zob. szerzej także: Laura Hoyano, *Wigs, Skeletons, Bibs, Bands, And Bundles: An Albertan Barrister Deciphers The English Court Of Appeal (Criminal Division)*, *Alberta Law Review* (2014) 52:1, s. 167-170.

5) błędy obrońcy¹³⁵.

W zakresie podniesionych zarzutów, co do naruszenia zasad procedowania przez sąd należy wskazać wadliwe, dla skarżącego decyzje wydane w procesie karnym, które z kolei legły u podstaw wydania wadliwego orzeczenia. Jednakże wymaga się, aby zarzucane naruszenia sądu były na tyle istotne, że faktycznie mogły przyczynić się do wydania niesłusznego wyroku. Wskazuje się jednak, że ta podstawa odwoławcza może nie być łatwa do wykazania, z uwagi na to, że sędziowie orzekający mają dużą swobodę w procedowaniu.

Zarzut uchybienia sądu w kwestii wydanego uzasadnienia orzeczenia może zostać uznany za zasadny wówczas, gdy wykaże się stronniczość sądu. Jest to jednak podstawa trudna do wykazania, bowiem sąd uzasadniając orzeczenie nie musi opierać się na ścisłych definicjach prawnych, ani nie musi także odnosić się do wszystkich szczegółów.

Podniesienie jako podstawę odwoławczą zarzutów, w stosunku do konkretnego sędziego lub członków składu orzekającego jest dość ryzykowne, albowiem powinny one zostać zgłoszone już w trakcie trwającego procesu. Dlatego też zarzut ten może obejmować jedynie kwestie dotyczące poszczególnych członków składu orzekającego, które wyszły na jaw po wydaniu orzeczenia przez sąd pierwszej instancji.

W zakresie podstaw odwoławczych mieszczą się także nowe fakty i dowody¹³⁶. Przy wnoszeniu nowych dowodów należy wykazać przyczynę, dla której nie można było powołać tego dowodu przed sądem pierwszej instancji. Tej przesłanki nie wypełnia powołanie świadków, którzy zmieniają swoje zeznania lub świadków, których można było powołać wcześniej, a jedyną przyczyną ich wcześniejszego niepowołania jest to, że, skarżący lub jego obrońca nie wiedzieli czy ich zeznania są istotne. Z kolei jako przykłady nowych faktów i dowodów przedstawia się nowe dowody naukowe, stosowane badania lub nowego świadka, który dotąd był nieznanym stronom postępowania i może przedstawić kluczowe informacje. W celu dopuszczenia nowych dowodów, sąd apelacyjny rozważa czy wskazane przez skarżącego dowody są rzeczywiste, czy mogą powodować zmianę albo uchylenie orzeczenia, czy nie można było podnieść tego dowodu w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji oraz czy jest do nich racjonalne uzasadnienie.

---

¹³⁵ *How to appeal, A guide to the criminal appeal system, a justice publication*, London 2011, s. 35-36.

¹³⁶ Zob. szerzej na ten temat: C. Kulesza, *Apelacja po nowelizacji – rozważania modelowe* [w:] *Postępowanie karne po nowelizacji z 11 marca 2016 r.*, red. A. Lach, Warszawa 2017, passim, a także: S. Holdham, A. Beldjam, *Court of Appeal Criminal Division: A Practitioner's Guide*, London 2013, s.73-75; D. Jones, G.Stewart, J.Bennathan QC, E.Bolton, S.Walker, R.Penfold, *Criminal Appeals Handbook*, Bloomsbury 2015, s. 84-85 i 89-90.

Podstawa odwoławcza, dotycząca błędów obrońcy jest charakterystyczna dla systemu angielskiego, gdyż nie występuje w innych systemach prawa. Przykładowo na gruncie polskich przepisów panuje przekonanie, że reprezentacja przez fachowy i profesjonalny podmiot, jakim jest adwokat lub radca prawny, wyłącza możliwe błędne decyzje. Zarzut w zakresie błędów obrońcy jest jednak podstawą trudną do udowodnienia, bowiem popełnione przez obrońcę uchybienia muszą być istotne, a także muszą mieć wpływ na skazanie. W orzeczeniu sądu apelacyjnego z dnia 9 lipca 2015 r.¹³⁷ podniesiono, że skarżący w apelacji jako przyczynę odwoławczą wskazał szereg błędów swojego obrońcy, do których zaliczono między innymi: nieprzestrzeganie standardów etyki adwokackiej, brak profesjonalizmu, brak odpowiednich pouczeń dla oskarżonego, które mogłyby mu uświadomić możliwości medycyny sądowej, brak należytego wyjaśnienia konsekwencji związanych z przyznaniem się oskarżonego do winy, a także brak wskazania pod względem prawnym różnic, pomiędzy danymi przestępstwami. Ponadto, zdaniem skarżącego błąd obrońcy polegał na tym, że nie liczył się on z jego zdaniem, co do chęci przyznania się i wywierał na nim presję, co do tego, aby oskarżony nie przyznawał się do winy, wbrew jego woli¹³⁸. Powyższe zarzuty zostały potwierdzone przez powołanych świadków, dlatego też – w ocenie sądu apelacyjnego, okazały się uzasadnione i skutkowały zmianą wyroku.

W orzeczeniu z dnia 7 lipca 2015 r.¹³⁹ sąd apelacyjny dosyć szczegółowo omawia i ustosunkowuje się do wskazanych podstaw wniesionej apelacji, która zawierała cztery zarzuty odwoławcze, zmierzające w istocie do dopuszczenia nowych dowodów zgodnie z § 23 ustawy apelacyjnej z 1968 r. (*section 23 of the Criminal Appeal Act 1968*). Sąd ten, co do pierwszego z podniesionych tam zarzutów podkreśla, że nowe dowody powinny być wiarygodne, rzetelne oraz istotne, a nadto zostanie należycie uzasadnione, dlaczego nie zostały one powołane wcześniej (*“fresh evidence that should be received in the interests of justice under section 23 of the Criminal Appeal Act 1968: it is credible, reliable and material evidence, and there is a reasonable explanation as to why it was not adduced, namely the Crown's failure to disclose it at trial”*).

---

¹³⁷ *McCarthy v R* [2015] EWCA Crim 1185 (09 July 2015) dostępne na stronie internetowej: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/2015/1185.html> [dostęp: 16.07.2015 r.]

¹³⁸ Przywołane orzeczenie zawiera opis dwóch możliwych sytuacji gdzie istnieje możliwość zmiany zeznań przez oskarżonego; uzasadnienie zawiera odniesie się do orzeczeń od *R v Turner* [1970] 2 QB 321 do *R v Goodyear* [2005] 1 WLR 2532, które stanowią, że oskarżony musi mieć pełną swobodę wyboru, co do tego czy chce się przyznać do winy czy nie; podobnie także: *R v Nightingale* [2013] EWCA Crim 405.

¹³⁹ *Avorgah v R* [2015] EWCA Crim 1186 (7 July 2015) dostępne na stronie internetowej: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/2015/1186.html> [dostęp: 16.07.2015 r.]

Skarżący twierdząc o konieczności uzupełnienia postępowania dowodowego, podnosił także zarzut błędnych ustaleń faktycznych sądu, wskazując na konkretne okoliczności i zeznania świadków. W odniesieniu do tak sformułowanego uchybienia, sąd stwierdził, że rozważając uwzględnienie nowych dowodów zgodnie z § 23 ustawy Apelacyjnej z 1968 r., trzeba ustalić czy są one konieczne lub celowe w interesie wymiaru sprawiedliwości. Interes wymiaru sprawiedliwości, w ocenie sądu - w tym kontekście wymaga uwzględnienia interesów wszystkich zaangażowanych w postępowanie: oskarżyciela, obrony i ofiar przestępstw; jak również opinii publicznej. Sąd w tym judykacie wskazał, że postępowanie karne powinno być prowadzone w sposób rzetelny, a wyrok powinien być sprawiedliwy.

W omawianej sprawie, w ocenie sądu skarżący poszukuje różnych możliwych wersji wydarzeń, przedstawiając co chwilę zupełnie inną (także na rozprawie). W apelacji zaś wnioskuje o dopuszczenie kolejnego dowodu tylko po to, aby wesprzeć nową wersję zdarzeń, która pozostaje w sprzeczności zarówno z wcześniejszymi dowodami, jak i nawet jego wyjaśnieniami. Proces – w ocenie tego sądu – nie jest jednak grą taktyczną, ale poszukiwaniem prawdy¹⁴⁰ i dlatego nie ma racjonalnego uzasadnienia, że konkretne dowody dostarczają podstaw do wykonywania swoich uprawnień i dopuszczania nowych dodatkowych dowodów w każdym przypadku. Z tych powodów sąd ten uznał więc ten zarzut za niezasadny i niezaskługujący na uwzględnienie.

Druga i trzecia podstawa odwoławcza została omówiona przez sąd łącznie, bowiem dotyczą zarówno błędnych ustaleń faktycznych, jak i nierzetelnej – zdaniem skarżącego - oceny dowodów. Uchybień tych skarżący upatruje w niepełnym materiale dowodowym. Pomimo konkretnego i szczegółowego wykazania przez skarżącego podstaw odwoławczych w zakresie stanu rzeczy, innego niż ustalonego w chwili zamknięcia rozprawy, to sąd apelacyjny uznał, że wymienione nieścisłości nie są na tyle istotne. Sąd ten uznał, że w zestawieniu z zebranymi w sprawie dotychczas dowodami, okoliczności te nie powodują odmiennych ustaleń i odmiennej oceny materiału dowodowego. Dlatego też sąd apelacyjny stwierdził, że podniesiony zarzut nie zasługuje na uwzględnienie, bowiem nie wnosi nic istotnego do sprawy.

Czwarty zarzut, podniesiony przez skarżącego w omawianej sprawie wynikał ze wszystkich wcześniej powołanych zarzutów. Z tego też powodu sąd apelacyjny ocenił go jako niezasadny i niezaskługujący na uwzględnienie, zważywszy na wcześniej dokonaną ocenę

---

¹⁴⁰ Zob. R v H (Piotra) [2002] EWCA Crim. 730.

przywołanych zarzutów. Sąd apelacyjny uznał więc, że brak jest jakichkolwiek uzasadnionych podstaw, co do tego, że wcześniej wydany wyrok skazujący jest wadliwy lub niesłuszny. Ponadto, skarżący miał zagwarantowaną możliwość skontrolowania zgodności wydanego rozstrzygnięcia przez sąd wyższej instancji (*to the safety of the appellant's conviction*). Dlatego też sąd apelacyjny w omawianej sprawie oddalił apelację (*We are satisfied the appellant's conviction is safe. Accordingly, his appeal against conviction is dismissed*).

Skuteczną podstawą apelacji nie będą więc:

- 1) gołosłowne twierdzenia skarżącego o jego niewinności,
- 2) zarzuty, że świadek lub świadkowie nie mówili w sądzie prawdy, a także
- 3) twierdzenia skarżącego, że skład orzekający powinien mu uwierzyć, albo
- 4) wskazania, że orzeczenie nie jest słuszne, bo inni współoskarżeni nie zostali skazani¹⁴¹.

Sąd Koronny rozpoznaje sprawę ponownie i wówczas sprawa badana jest na nowo w składzie jednego sędziego zawodowego i od 2 do 4 sędziów niezawodowych. Istotną kwestią jest to, że sędziowie niezawodowi mogą przegłosować sędziego zawodowego¹⁴².

W wyniku rozpoznania apelacji, Sąd Koronny może albo utrzymać orzeczenie w mocy, albo też je zmienić. Istnieje także możliwość zmiany orzeczenia Sądu Magistrackiego na mocy sec. 142 of the Magistrates' Courts Act 1980, bez konieczności wniesienia apelacji, wtedy gdy kara została już wykonana, jest niecelowa, albo w sprawie tej orzekł Sąd Najwyższy.

W angielskim systemie odwoławczym istnieje możliwość cofnięcia apelacji w terminie do 3 dni od wyznaczonego terminu rozprawy apelacyjnej, za zgodą Sądu Koronnego, o czym stanowią przepisy s.9(11) Criminal Justice Act 1987 or s.35(1) Criminal Procedure and Investigations Act 1996 or s.47(1) Criminal Justice Act 2003 (Preparatory Hearing) (*Criminal Procedure Rules, r.65.13(3)*). Wówczas należy złożyć odpowiedni druk, zawierający oświadczenie skarżącego o rezygnacji z wniesionego środka odwoławczego¹⁴³. Następnie zaś, na kolejnym druku trzeba także złożyć zawiadomienie do sądu o cofnięciu

---

¹⁴¹ *How to appeal, A guide to the criminal appeal system*, a justice publication, London 2011, s. 35.

¹⁴² Zob. szerzej także: K. Woźniewski, *Apelacja w angielskim procesie*, *op. cit.*, s. 72-93.

¹⁴³ Druki, dotyczące cofnięcia apelacji dostępne pod adresem: <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/criminal/formspage> [dostęp: 16.07.2015 r.].

apelacji, złożonej uprzednio na podstawie s.58 Criminal Justice Act 2003 (Criminal Procedure Rules, r 65.13(3)).

Z kolei termin do złożenia apelacji od orzeczeń sądu Koronnego wynosi 28 dni, a apelacja od orzeczeń tego sądu musi spełniać szereg wymogów, do których należy zaliczyć:

- 1) opinię prawnika, co do szans na powodzenie apelacji (promesa), którą załącza się do wniosku o wyrażenie zgody na złożenie apelacji,
- 2) oświadczenie, co do podnoszonych podstaw apelacyjnych (w tym przypadku istnieje kontrola formalna sprawdzana przez jednego sędziego zawodowego),
- 3) wniosek o udzielenie zgody na złożenie apelacji tzw. procedura *leave*¹⁴⁴ (w przypadku odmowy udzielenia zgody istnieje możliwość złożenia zażalenia na taką decyzję)¹⁴⁵.

Apelacja musi zawierać zarzuty odwoławcze, które zostały potwierdzone przez obrońcę (*Grounds of appeal settled by counsel must be signed by counsel*). Oświadczenie w zakresie podnoszonych podstaw wniesionej apelacji reguluje s.9(11) Criminal Justice Act 1987 or s.35(1) Criminal Procedure and Investigations Act 1996 or s.47(1) Criminal Justice Act 2003 (Preparatory Hearing) (Criminal Procedure Rules, r.66.3(1)). Wymagane jest złożenie tego świadczenia na specjalnym druku, na którym wskazuje się zarówno kolejno podstawy odwoławcze, jak również dowody na potwierdzenie zarzucanych uchybień. Istnieje możliwość wniesienia odpowiedzi na wnoszone przez skarżącego zarzuty odwoławcze na mocy s.9(11) Criminal Justice Act 1987, or s.35(1) Criminal Procedure and Investigations Act 1996, or s.47(1) Criminal Justice Act 2003 (Preparatory Hearing) (Criminal Procedure Rules, r.66.5(4)).

We wniosku o udzielenie zgody na złożenie apelacji, który reguluje *Criminal Procedure Rules, rule 64.2* należy wskazać także podstawy apelacji. Podstawą apelacji mogą być zarówno zarzuty naruszenia przepisów proceduralnych, jak też wcześniej wymienione podstawy odwoławcze. Apelacje od orzeczeń Sądów Koronnych rozpoznawane są w granicach wniesionych podstaw odwoławczych.

Orzeczeniem sądu apelacyjnego z dnia 14 lipca 2015 r.¹⁴⁶, wydanym na skutek wniesionego przez skarżącego zażalenia, podtrzymano odmowę wyrażenia zgody na złożenie

---

¹⁴⁴ H. Kuczyńska, *Rozdział II. Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów angielskich*, op. cit., s. 63.

¹⁴⁵ Zob. szerzej także: K. Woźniewski, *Apelacja w angielskim procesie*, op. cit., s. 72-93.

apelacji, z uwagi na to, że sąd ma prawo do własnych ocen, co do współmierności orzeczonej oskarżonemu kary. Z kolei w orzeczeniu z dnia 8 lipca 2015 r.¹⁴⁷ sąd apelacyjny odrzucił wniosek skarżącego z uwagi na to, że argumenty, wywiedzione we wniosku były ogólnikowe i polemiczne w odniesieniu do tego, co ustalił sąd pierwszej instancji. W treści wyżej wymienionego orzeczenia sądu apelacyjnego z dnia 14 lipca 2015 r.¹⁴⁸, wskazano, że skarżący w zażaleniu podniósł zarzuty błędów swojego obrońcy, przejawiające się w braku sporządzenia notatek oraz nierzetelności. Sąd nie uwzględnił przedstawionego zarzutu, z uwagi na fakt, że skarżący wcześniej nie żądał wniesienia odwołania w jego sprawie, przywołując orzeczenie *R v Bovell & Dowds* [2005] 2 Cr App R 401, [2005] EWCA Crim 1091, potwierdzające, że sąd musi wziąć pod uwagę wcześniejsze wycofanie zgody na wniesienia odwołania¹⁴⁹.

Warto także zaznaczyć, że w apelacji istnieje możliwość złożenia wniosku dowodowego¹⁵⁰ na odpowiednim formularzu wraz ze wskazaniem podstaw apelacyjnych. Z racji tego, że prawo angielskie uznaje jawność wymiaru sprawiedliwości za fundamentalną zasadę rzetelnego postępowania¹⁵¹, rozprawy apelacyjne w angielskim systemie odwoławczym są jawne.

---

¹⁴⁶ *Kuchhadia v R*. [2015] EWCA Crim 1252 (14 July 2015) dostępne na stronie internetowej: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/2015/1252.html> [dostęp: 16.07.2015 r.].

¹⁴⁷ *Lane, R v* [2015] EWCA Crim 1226 (08 July 2015) dostępne na stronie internetowej: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/2015/1226.html> [dostęp: 16.07.2015 r.].

¹⁴⁸ *Shah v R*. [2015] EWCA Crim 1250 (14 July 2015) dostępne na stronie internetowej: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/2015/1250.html> [dostęp: 16.07.2015 r.].

¹⁴⁹ Sąd powołał się także na s. 100(1)(b) and (3) Criminal Justice Act 2003.

¹⁵⁰ Zob. szerzej: B.S. Markesinis, *Learning from Europe and Learning in Europe, in the gradual convergence: foreign ideas, foreign influences, and English law on the eve of the 21st century* 1, (B.S. Markesinis ed., 1994), s. 30; Gordon Van Kessel, *European Trends towards Adversary Styles in Criminal Procedure and Evidence, in the japanese adversary system in context: controversies and comparisons* (Malcolm M. Feeley & Setsuo Miyazawa eds., 2002), s. 225, 229; Stewart Field, *Fair Trials and Procedural Tradition in Europe*, 29 O.J.L.S. 2009, s. 365, 378; Manfred Nowak, *Introduction to the international human rights regime* 2003, s. 23-24, 48; O'Donnell, Lara O'Donnell, *Sonia Criminal Appeals for the Mostly Civil Lawyer, Criminal Litigation*; Winter 2016, Vol. 16 Issue 2, s. 11-14; C.L.J. *Case and Comment, The Cambridge Law Journal* 2014, s. 241-244; D.J. Galligan, *Due Process and Fair Procedures* (Oxford: Clarendon Press, 1996) Pt 1, s 48-51; A. Ashworth, 'Testing Fidelity to Legal Values: Official Involvement and Criminal Justice' (2000) 63 MLR 633; S. Sharpe, *Judicial Discretion and Criminal Investigation* (London: Sweet & Maxwell, 1998); A. Choo, *Abuse of Process and Judicial Stays of Criminal Proceedings*, Oxford: Clarendon Press, 1993, s. 182; R. Pattenden, *English Criminal Appeals 1844-1994* (Oxford: Clarendon Press, 1996), s. 75-7-9; R. Nobles and D. Schiff, *Understanding Miscarriages of Justice* (Oxford: Oxford University Press, 2000), s. 50-51, 89-90; P. Taylor, *Taylor on Appeals* (London: Sweet & Maxwell, 2000) 381-383.

¹⁵¹ H. Kuczyńska, *Rozdział II. Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów angielskich, op. cit.*, s. 71.

3.1.3. Niemcy

Procedurę odwoławczą w niemieckim systemie procedury karnej reguluje niemiecki kodeks postępowania karnego z dnia 1 lutego 1877 r. w nowym ujęciu z dnia 7 kwietnia 1987 r. (*Strafprozeßordnung*, dalej: StPO)¹⁵².

W Niemczech można mówić o trójinstancyjnym systemie odwoławczym¹⁵³, bowiem od orzeczeń wydanych przez sądy krajowe¹⁵⁴ po rozpoznaniu apelacji na mocy § 333 i § 335 ust. 1 StPO oraz § 121 GVG może być wniesiona jeszcze rewizja¹⁵⁵. Z kolei od wyroków sądów krajowych oraz wyższych sądów krajowych, które zostały wydane w pierwszej instancji przysługuje jedynie rewizja¹⁵⁶. Sądy krajowe działają również jako instancja odwoławcza od orzeczeń, wydanych przez sądy rejonowe w pierwszej instancji¹⁵⁷.

Konstrukcja przepisów ogólnych, odnoszących się do wszystkich środków odwoławczych w niemieckim k.p.k., co do zasady jest bardzo zbliżona do unormowań polskich. Tak samo również, jak w polskiej procedurze karnej, prokurator ma możliwość wniesienia środka odwoławczego na korzyść oskarżonego oraz na jego niekorzyść. Podobnie, jak w polskich regulacjach, wniesienie przez prokuratora apelacji na niekorzyść oskarżonego, może spowodować orzeczenie na jego korzyść, o czym stanowi § 296-298 oraz § 301 StPO.

---

¹⁵² Ustawa o postępowaniu karnym z dnia 1 lutego 1877 r. w nowym ujęciu z dnia 7 kwietnia 1987 r., (BGBl. I S. 1074, 1319 z późn. zm.). publ. w: BGBl. I S. 1074, 1319; dostępna na stronie internetowej: <http://www.gesetze-im-internet.de/stpo/> [dostęp: 16.07.2015 r.].

¹⁵³ Zob. szerzej także: R.Eschelbach [w:] *Strafprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Kommentar*, (red. J.P.Graf), C.H.Beck, München 2010, s. 1270-1627; C.Roxin, B.Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, 26 Auflage, C.H.Beck, München 2009, s. 413-440 i podane tam orzecznictwo; H. Gössel, *Die Überprüfung tatsächlicher Feststellungen im Rechtsmittelzug des deutschen Strafverfahrens*, [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci Prof. Zbigniewa Dody* (red. A. Gaberle, S. Waltoś), Kraków 2000, s. 83-106; a także: C. Kulesza, K.T. Boratyńska, *Problemy usprawniania niemieckiego postępowania karnego*, Prokuratura i Prawo z 2004 r., Nr 4, s. 7-20.

¹⁵⁴ Sądy krajowe, nazywane także sądami przysięgłych rozpoznają sprawy, w których może zostać orzeczona kara, przekraczająca 4 lata pozbawienia wolności, a także sprawy w których następstwem była śmierć człowieka oraz inne sprawy, które prokurator uznał za szczególnie skomplikowane. Sądy te mogą rozpoznawać sprawy, jako mała oraz duża izba karna, a także jako instancja odwoławcza od orzeczeń wydanych w pierwszej instancji przez sądy rejonowe.

¹⁵⁵ Zob. także: S. Waltoś, *Niemiecki proces karny. Zagadnienia podstawowe*, „Prok. i Pr.” 1997 nr 12, s. 18.

¹⁵⁶ Zob. szerzej na ten temat: C. Kulesza, *System środków odwoławczych w Niemczech* [w:] *Postępowanie odwoławcze*, op. cit., s. 21-34 i powołana tam literatura.

¹⁵⁷ Zob. szerzej także: Thomas Weigend, *Germany*, in *Criminal Procedure: A worldwide study*, supra note 147, s. 243, 268; Gerhard Dannecker & Julian Roberts, *The Law of German Criminal Procedure*, in *Introduction to German law* 419, Mathias Reimann & Joachim Zekoll eds., 2d ed. 2005, s. 446-47; John H. Langbein, *Comparative Criminal Procedure: Germany* 1977, s. 78-79, 83-84; R.C.K. Ensor, *Courts & Judges in France, Germany, and England*, 1933, s. 5.

W doktrynie niemieckiej wskazuje się na instytucję *gravamenu* (*Beschwer*)¹⁵⁸. Jednakże wskazuje się przy tym, że *gravamen* powinien wynikać wyłącznie z sentencji orzeczenia sądowego, a nie z jego uzasadnienia¹⁵⁹.

W niemieckim postępowaniu apelacyjnym, jak również w polskim procesie obowiązuje swoista zasada zakazu *reformationis in peius*.

Zgodnie z tą zasadą w § 331 ust. 1 StPO sąd odwoławczy nie może zmienić wyroku na niekorzyść oskarżonego. Jednak zasada ta obowiązuje w zakresie sankcji prawnych, które wynikają ze skazania. Dlatego też zasada ta nie odnosi się do treści rozstrzygnięcia o winie oskarżonego, co oznacza, że w kwestii kwalifikacji prawnej oraz ustaleń faktycznych nie obowiązuje zasada zakazu *reformationis in peius*. W niemieckim systemie odwoławczym, podobnie jak w polskich regulacjach, obowiązuje zasada jawności rozpraw karnych przed sądem odwoławczym.

Do niemieckich środków odwoławczych należy zaliczyć¹⁶⁰:

- 1) wniosek o przywrócenie do stanu poprzedniego na mocy § 235 StPO (*Wiedereinsetzung in den vorigen Stand*);
- 2) apelację zwaną także odwołaniem (*Berufung*)¹⁶¹, która służy zaskarżeniu wyroków wydanych przez sąd rejonowy pierwszej instancji (*Amtsgericht*) w składzie jednoosobowym i ławniczym na mocy § 312–332 StPO. (Jednakże środkiem tym nie mogą być zaskarżone wyroki Wielkiej Izby, sądów przysięgłych (*Schwurgerichts*), jak i niemieckich OLG)¹⁶².

---

¹⁵⁸ Zob. szerzej także: C. Kulesza, *System środków odwoławczych w Niemczech*, *op. cit.*, s. 21-34.

¹⁵⁹ G. Cirener [w:], *Strafprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Kommentar*, (red. J.P. Graf), München 2010, s. 1234 – 1237.

¹⁶⁰ Zob. R. Eschelbach, [w:], *Strafprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Kommentar*, (red. J.P. Graf), München 2010, s. 1270-1627; C. Roxin, B. Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, 26 Auflage, München 2009, s. 413-440 i wskazane tam orzecznictwo; H. Gössel, *Die Überprüfung tatsächlicher Feststellungen im Rechtsmittelzug des deutschen Strafverfahrens*, [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci Prof. Zbigniewa Dody* (red. A. Gaberle, S. Waltoś), Kraków 2000, s. 83-106. C. Kulesza, K.T. Boratyńska, *Problemy usprawniania niemieckiego postępowania karnego*, *Prok. i Pr.* z 2004 r., Nr 4, s. 7-20.

¹⁶¹ S. Waltoś i A. Gaberle posługują się terminem „odwołanie”, zob. S. Waltoś, *Proces karny, Zarys systemu*, Warszawa 2009, s. 122, a także: A. Gaberle tłum. [w:] T. Weigenda, *Apelacja w postępowaniu karnym (uwagi z niemieckiego punktu widzenia)*, *PiP* 2000, nr 5, s. 34-48, zaś B. Nita i D. Świecki posługują się terminem apelacja, zob. B. Nita, *Organizacja systemu sprawiedliwości w Republice Federalnej Niemiec*, *PS* 2001, nr 2, s. 131, D. Świecki, *Apelacja*, *op. cit.*, s. 25; zob. także: H. Dahs, *Handbuch des Strafverteidigers*, wyd. 8, Frankfurt am Main 2015, s. 519-530. P. Kotz [w:] D. Burhoff, P. Kotz, *Handbuch für die Strafrechtlichen Rechtsmittel und Rechtsbehelfe*, Bonn 2013, s. 3-119.

¹⁶² Roxin, Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, s. 414.

- 3) rewizję, która przysługuje od wyroków wydziałów karnych sądów okręgowych (*Landesgericht – Strafkammern* oraz sądów przysięgłych na mocy § 333–358 StPO i jest składana do sądu apelacyjnego (*Oberlandesgericht*), w przypadku jednak, gdy w pierwszej instancji orzeka sąd apelacyjny to wówczas rewizję rozpatruje Federalny Sąd Najwyższy (*Bundesgerichtshof – BGH*).

Z kolei w przypadku zaskarżenia orzeczeń prawomocnych przysługują takie środki, jak:

- 1) wniosek o wznowienie postępowania na mocy § 359 StPO;
- 2) skarga konstytucyjna (*Verfassungsbeschwerde*), w której można żądać zbadania zgodności z Konstytucją samej ustawy oraz jej wykładni, a także zastosowania norm w konkretnej sprawie. Wymaga się jednak wcześniejszego wyczerpania wszystkich środków prawnych, mających na celu usunięcie naruszeń prawa.
- 3) skarga na naruszenie praw człowieka (*Menschenrechtsbeschwerde*), która może być złożona dopiero po wyczerpaniu wszelkich krajowych środków prawnych¹⁶³.

Apelację można wnieść zarówno ustnie do protokołu, jak i pisemnie. Termin do jej wniesienia wynosi 7 dni od publikacji wyroku¹⁶⁴. Z kolei w przypadku wnoszenia rewizji mimo że termin również wynosi 7 dni, to jednak środek ten musi zostać złożony tylko w formie pisemnej, zgodnie z § 341 StPO.

Różnice pomiędzy apelacją (*Berufung*) a rewizją (*Revision*) dotyczą przede wszystkim przyczyn odwoławczych, bowiem apelacja ma na celu sprawdzenie prawidłowości zaskarżonego wyroku w zakresie ustaleń faktycznych oraz jego zgodności z przepisami prawa.

Z kolei rewizja służy wyłącznie zbadaniu zastosowanego przez sąd prawa. Dlatego też podstawą odwoławczą w przypadku apelacji będzie zarówno błąd w ustaleniach faktycznych, jak także obraza przepisów prawa.

W przypadku rewizji, jako podstawę odwoławczą można wskazać jedynie obrazę przepisów prawa, co zgodnie z § 337 ust. 1 StPO oznacza niezastosowanie lub błędne zastosowanie normy prawnej przez sąd. Wnosząc rewizję nie można wnioskować

---

¹⁶³ Zob. szerzej także: C. Kulesza, *System środków odwoławczych w Niemczech*, op. cit., s. 21-34.

¹⁶⁴ Zgodnie z § 314 StPO jeśli oskarżony nie był obecny na głoszeniu wyroku, to wtedy termin 7-dniowy liczony jest od dnia doręczenia mu wyroku; Jak stanowi § 316 ust. 2 StPO dopiero wniesienie apelacji w terminie powoduje konieczność przesłania skarżącemu wyroku wraz z jego uzasadnieniem.

o przeprowadzenie postępowania dowodowego, gdyż jest to domena sądu, który rozpoznaje apelację¹⁶⁵. Nie ma zatem możliwości powoływania nowych faktów i dowodów, ani także wnioskowanie o ponowienie dowodów przeprowadzanych przed sądem pierwszej instancji.

Ponadto, w zakresie treści apelacji kodeks niemiecki nie określa podstaw odwoławczych, ani nie przewiduje innych wymogów formalnych. Na podstawie § 327 StPO sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach, określonych w środku zaskarżenia. Wnoszący apelację nie ma także obowiązku wskazania zarzutów stawianych zaskarżonemu orzeczeniu¹⁶⁶.

Inaczej jest natomiast w przypadku wnoszenia rewizji, bowiem regulacje niemieckie w § 344 StPO przewidują obowiązek wskazania zarówno zakresu zaskarżenia, zarzutów, podnoszonych w stosunku do wydanego rozstrzygnięcia, jak także sporządzenia uzasadnienia. Wówczas sąd rewizyjny na podstawie § 352 StPO rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia oraz podniesionych zarzutów¹⁶⁷.

Wśród podstaw rewizji, w przeciwieństwie do innych środków odwoławczych, StPO wyróżnia także tzw. absolutne przyczyny rewizyjne, stanowiące najistotniejsze naruszenia prawa, podobnie jak bezwzględne przyczyny odwoławcze z art. 439 k.p.k. Należą do nich:

- 1) niezgodny z prawem skład sądu,
- 2) udział w orzekaniu sędziego podlegającego wyłączeniu z mocy ustawy bądź na wniosek strony,
- 3) naruszenie właściwości rzeczowej sądu,
- 4) podjęcie rozprawy pod nieobecność prokuratora lub osoby, której obecność była obowiązkowa,
- 5) brak podania podstaw orzeczenia bądź też niedopuszczalne ograniczenia praw obrony w kwestii istotnej dla orzeczenia (§ 338 StPO).

---

¹⁶⁵ T. Weigend, *Apelacja w postępowaniu karnym (uwagi z niemieckiego punktu widzenia)*, PiP 2000, nr 5, s. 34-48, S. Waltoś, *Niemiecki proces karny; zagadnienia podstawowe*, Prok. i Pr. 1997, nr 12, s. 17, T. Weigend, *Das Rechtsmittel der Apellation* [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, Kraków 2000, s. 147 i nast.

¹⁶⁶ Zob. szerzej także: C. Kulesza, *System środków odwoławczych w Niemczech*, op. cit., s. 21-34.

¹⁶⁷ Zob. C. Kulesza, K.T. Boratyńska, *Usprawnienie postępowania karnego w Niemczech i Polsce*, Prok. i Pr. 2004, nr 4, s. 14-18.

W niemieckim systemie odwoławczym istnieją także inne różnice¹⁶⁸ między apelacją (*Berufung*) a rewizją (*Revision*), które powodują, że apelacja uważana jest za korzystniejszy niż rewizja środek odwoławczy a to ze względu na mniejszy formalizm przy jej wnoszeniu i rozpoznawaniu¹⁶⁹.

Jednakże ze względu na to, że apelacje są możliwe jedynie w drobnych sprawach (należących do właściwości sądów rejonowych), unormowanie niemieckie w § 333 rozszerza stosowanie § 335 StPO w ten sposób, że rewizja jest dopuszczalna także w tych sprawach, gdzie możliwe byłoby wniesienie apelacji, a więc od wszystkich wyroków. Skarżący wyrok sądu rejonowego bezpośrednio rewizją niejako „przeskakuje” apelację (tzw. *Sprungrevision*¹⁷⁰). W niemieckim systemie wymiaru sprawiedliwości, sąd odwoławczy wydaje się być sądem faktu, natomiast sąd rewizyjny – sądem prawa. Jeśli rewizja nie spełnia wszelkich wymogów formalnych, bądź została złożona bez zachowania wymaganej procedury, może być odrzucona przez sąd rewizyjny postanowieniem jako niedopuszczalna.

Z kolei w przypadku apelacji, jeżeli na rozprawę apelacyjną nie stawia się oskarżony i jego obrońca oraz nie usprawiedliwią swojej nieobecności, to wówczas sąd odwoławczy, nie dokonując jej merytorycznego rozpoznania, może odrzucić apelację¹⁷¹.

Z mocy prawa niemieckiego obrońca może złożyć środek odwoławczy za oskarżonego, jednakże nie może tego uczynić wbrew jego woli, zgodnie z § 297 StPO. Obrońca działa wówczas z mocy własnych uprawnień i we własnym imieniu, jednakże jego uprawnienie zależy od tego, czy oskarżonemu przysługuje środek odwoławczy i czy nie sprzeciwia się on wniesieniu takiego środka.

W niemieckim postępowaniu odwoławczym istnieje tylko jedna możliwość, kiedy sąd drugiej instancji, po rozpoznaniu apelacji może dokonać uchylecia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Sytuacja ta dotyczy błędnej właściwości sądu, a mianowicie okoliczności, gdy sąd bezzasadnie przyjmuje swą właściwość. Po uchyleniu

---

¹⁶⁸ Zob. szerzej także: L.Bröblier, *Strafprozessuale Revision*, wyd.8, München 2012, passim, a także: T. Junker [w:] D.Burhoff, P.Kotz (red.), *Handbuch für die Strafrechtlichen Rechtsmittel*, s. 670 – 800, T. Weigend, *Das Rechtsmittel der Appellation aus deutscher Sicht*, [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Z. Dody*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2000, s. 147–170, F. Ch. Schroeder, *Strafprozessrecht*, op. cit., s. 196–206; K.H. Gössel, *Die Überprüfung tatsächlicher Feststellungen im Rechtsmittelzug des deutschen Strafverfahrens*, [w:] *Środki zaskarżenia*, op. cit., s. 183–185.

¹⁶⁹ Zob. szerzej także: C. Kulesza, *System środków odwoławczych w Niemczech*, op. cit., s. 21-34.

¹⁷⁰ Zob. także: G. Widmayer, *Münchener Anwalts Handbuch Strafverteidigung*, München 2014, s. 534 – 535.

¹⁷¹ Podobnie także, jeśli do odroczenia rozprawy apelacyjnej doszło z winy obrońcy, to zgodnie z § 228 ust. 2 w zw. z § 145 StPO obrońca ponosi wynikające z odroczenia rozprawy koszty.

wyroku przez sąd odwoławczy, zgodnie z § 328 ust. 2 StPO przekazuje sprawę sądowi właściwemu. W pozostałych przypadkach, sąd odwoławczy może także uchylić wyrok sądu pierwszej instancji i rozstrzygnąć sprawę, kiedy apelację uzna za zasadną. Jeśli zaś sąd odwoławczy uzna apelację za bezzasadną, to wówczas może utrzymać zaskarżony wyrok w mocy.

W orzeczeniu Trybunału Federalnego¹⁷² (*Bundesgerichtshof*) z dnia 11 czerwca 2015 r. w sprawie 1 StR 590/14¹⁷³ rewizja wniesiona przez oskarżonego została oddalona, z uwagi na fakt, że nie zostało wykazane naruszenie prawa (brak spełnionego wymogu zgodnie z § 349 ust. 2 StPO). Mimo że rewizja zawierała podniesione przyczyny odwoławcze, dotyczące naruszenia prawa, a mianowicie naruszenie § 243 ust. 4 zd. 1 StPO poprzez jego niezastosowanie polegające na braku poinformowania oskarżonego przez sąd o tym, że jeśli rozmowy, które miały miejsce i nie zostały zrozumiane, to należy przytoczyć ich istotną treść. W tej kwestii Trybunał Federalny wskazał, że nie ma ściśle określonego terminu, kiedy organ jest obowiązany przytoczyć istotne kwestie porozumienia w razie braku zrozumienia treści przez oskarżonego. W judykacie tym, Trybunał Federalny podkreślił, że zwykle informacja o istotnych kwestiach zawartego porozumienia jest przekazywana od razu po jego zawarciu¹⁷⁴. Trybunał Federalny uznał, że oskarżony został poinformowany należycie o treści prowadzonych rozmów od swojego adwokata, bowiem treści te zostały upublicznione na stronie internetowej.

Z kolei w postanowieniu z dnia 30 czerwca 2015 r. w sprawie 4 StR 506/14¹⁷⁵, Trybunał Federalny oddalił rewizję oskarżonego, z uwagi na brak stwierdzenia naruszenia prawa przez sąd (§ 349 par. 2 StPO). Rewizja oskarżonego zarzucała naruszenie przepisów postępowania poprzez brak rzetelności w ocenie dowodu z odręcznej notatki policyjnej, bez której sąd nie dokonał sprawdzenia czy nie zachodzą przesłanki, dotyczące możliwości odstąpienia od oskarżenia z § 154 ust. 1 StPO. Trybunał Federalny uznał, że to sąd niższej instancji dokonuje oceny dowodów.

---

¹⁷² Zwany także Federalnym Sądem Najwyższym, Zob. D. Świecki, *Apelacja, op. cit.*, s. 26.

¹⁷³ Orzeczenie dostępne na stronie internetowej: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/list.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=e1d2d45b4fd19403cc1c7d0b8bcd2618> [dostęp: 29.07.2015 r.].

¹⁷⁴ Zob. Post. Tryb. Federalny z dnia 27 stycznia 2015 -. 1 STR 393/14, NStZ 2015, 353.

¹⁷⁵ Orzeczenie dostępne na stronie internetowej: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/list.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=9e0b54bd6de035da2b96b801e8832d3a> [dostęp: 29.07.2015 r.].

Postanowieniem z dnia 17 czerwca 2015 r. Trybunał Federalny w sprawie 5 StR 216/16¹⁷⁶ uznał rewizję oskarżonego za zasadną w części, z uwagi na naruszenie przez sąd prawa materialnego § 73c ust. 1 poprzez orzeczenie przepadku domu, twierdząc, że majątek ten mógł zostać uzyskany z handlu narkotykami. Trybunał Federalny wskazuje, że zastosowanie § 73c ust. 1 niemieckiego kodeksu karnego jest jedynie fakultatywne i tylko w uzasadnionych okolicznościach¹⁷⁷, a w tym celu sąd okręgowy nie dokonał żadnych odpowiednich ustaleń.

W orzeczeniu Trybunału Federalnego z dnia 29 kwietnia 2015 r. w sprawie 1 StR 235/14¹⁷⁸ rewizje oskarżonych zostały oddalone, jako bezzasadne z uwagi na brak naruszeń prawa (§ 349 ust. 2 StPO). Jeden ze skarżących w rewizji zarzucał naruszenie prawa procesowego 243 § ust. 4 zdanie 1 i 2, 273 ust. 1a zdanie 2 StPO, jednak Trybunał Federalny uznał, że zarzut ten jest bezzasadny, wobec niezgłoszenia braku zrozumienia treści rozmów przewodniczącemu. Z uzasadnienia postanowienia ponadto wynika, że regulacja, wnikająca z treści § 153a StPO była dokładnie omawiana. Rewizja drugiego oskarżonego zawierała m. in. zarzut naruszenia przez sąd procedury karnej § 244 ust. 5 StPO przez odrzucenie wniosku dowodowego. Trybunał Federalny wskazał jednak, że wniosek taki może zostać odrzucony, jeśli nie dąży do ustalenia prawdy (§ 244 ust. 2 StPO), a skoro tak, to zarzut taki nie zasługuje na uwzględnienie¹⁷⁹.

Ze wskazanych powyżej orzeczeń Trybunału Federalnego, rozpoznającego rewizje wynika, że organ ten rozstrzyga głównie postanowieniem (§ 349 StPO).

Wyjątkową instytucją prawa niemieckiego, która nie występuje w polskim procesie karnym jest możliwość zrzeczenia się prawa do wniesienia środka odwoławczego (*Verzicht auf die Einlegung eines Rechtsmittels*). Jednakże, zrzeczenie się prawa do wniesienia środka odwoławczego nie jest dopuszczalne w wypadku wyroków zapadłych w trybie porozumień procesowych (*Verständigungen*) uregulowanych w art. 257 c (§ 302 zd.2 StPO).

---

¹⁷⁶ Orzeczenie dostępne na stronie internetowej: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/list.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=2013c4d1e795c84f3677cf5366ca1bd5> [dostęp: 29.07.2015 r.].

¹⁷⁷ BGH, post. z dnia 10 października 2002-4 STR 233/02, BGHR, Kodeks karny § 3; 73c 02 grudnia 2004-3 STR 246 / 04, oraz z dnia 27 października 2011-5 Str 14/11.

¹⁷⁸ Orzeczenie dostępne na stronie internetowej: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/list.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=ac29e48114ec4bb61af506826f8f66fe> [dostęp: 29.07.2015 r.].

¹⁷⁹ Zob. szerzej: BGH orzecznictwo: post. z dnia 13 marca 2014 - 4 STR 445/13, NStZ 2014 531 f.; BGH, post. z dnia 18 stycznia 1994-1 Str. 745/93, BGHSt 40, 60, 62; zob. także Becker w Lion / Rosenberg, StPO, edycji 26th, § 244 Rn 356.

W kwestii zaskarżania wyroków zapadłych w trybie porozumień procesowych w niemieckim systemie odwoławczym należy zaznaczyć, że regulacja niemiecka, umożliwiającą zawarcie porozumień procesowych, nie zwalnia sądu z obowiązku dążenia do wykrycia prawdy materialnej i przeprowadzenia dowodów z urzędu. W porównaniu niemieckich unormowań do polskich regulacji, jakie weszły w życie z dniem 1 lipca 2015 r., należy wskazać, że niemiecki ustawodawca w § 392 StPO, stwierdził, iż w wypadku wyroków zapadłych na podstawie porozumienia nie można zrzec się uprawnienia do złożenia środka odwoławczego, a środek odwoławczy może zawierać zarzut błędu w ustaleniach faktycznych, co - po nowelizacji z 2013 r. i z 2015 r. (co nie zostało także zmienione na gruncie nowelizacji z 2016 r.) nie jest możliwe w takiej sytuacji w polskiej procedurze karnej.

Regulacje niemieckie wprowadzają ograniczenia w zakresie kontroli odwoławczej zaskarżonego apelacją orzeczenia. Dotyczą one wymierzonej oskarżonemu przez sąd pierwszej instancji kary, a także rangi i znaczenia popełnionych przez oskarżonego przestępstw. W przypadku, gdy oskarżony został skazany na grzywnę do piętnastu stawek dziennych, albo, jeżeli orzeczono tylko karę pieniężną, lub uniewinniono oskarżonego, albo sąd pierwszej instancji warunkowo umorzył postępowanie karne, a jednocześnie prokuratura nie wносиła o wymierzenie oskarżonemu kary przekraczającej trzydziestu stawek dziennych, to wówczas następuje kontrola wstępna apelacji przez sąd odwoławczy w zakresie jej dopuszczalności. Dopuszczalność apelacji oznacza, że nie jest ona oczywiście niezasadna¹⁸⁰.

Kwestia „oczywistej niezasadności” lub „oczywistej bezzasadności” apelacji jest przedmiotem częstych rozważań w orzecznictwie i doktrynie niemieckiej. Wskazuje się jednak, że apelacja oczywiście bezzasadna, to taka, która wydaje się nieuzasadniona dla każdego obeznanego z prawem¹⁸¹. Sąd odwoławczy na mocy § 313 ust. 1 i 2 StPO może wówczas odrzucić apelację. Instytucja ta ma na celu ograniczenie zaskarżalności wyroków w sprawach drobnych (*Bagatellsachen*¹⁸²), dlatego zażalenie na postanowienie w przedmiocie odrzucenia apelacji przysługuje wyłącznie ze względów formalnych i nie ma możliwości podnoszenia uchybień merytorycznych.

---

¹⁸⁰ D. Świecki, *Apelacja*, *op. cit.*, s. 28.

¹⁸¹ Zob. P. Girdwoyń, *Zarys niemieckiego procesu karnego*, Białystok 2006, s. 85.

¹⁸² Zasady te stosuje się także na podstawie § 313 ust. 3 StPO w sprawach o wykroczenia, jako spraw mniejszej wagi.

3.1.4. Podsumowanie analizy prawnoporównawczej

We wszystkich analizowanych systemach prawnych w postępowaniu karnym przyczyny odwoławcze są zasadniczo podobne do tych istniejących na gruncie polskiego procesu karnego odwoławczego.

W rosyjskim procesie karnym przyczyny odwoławcze podobnie jak w Polsce dzielą się na względne i bezwzględne. Jednakże, w rosyjskim k.p.k. przyjmuje się na szerszy aspekt „sprawiedliwości” wydanego rozstrzygnięcia. Ponadto, bezwzględne przyczyny odwoławcze w Rosji w razie ich stwierdzenia przez sąd odwoławczy nie zawsze powodują wydanie orzeczenia kasatoryjnego, co także znacznie różni je od bezwzględnych przyczyn odwoławczych w Polsce. Ponadto w procesie rosyjskim istnieje obowiązek wskazania przez skarżącego podstaw odwoławczych.

Mimo że w procesie angielskim nie ma wyartykułowanych możliwych przyczyn odwoławczych na podstawie, których skarżący mogą formułować zarzuty odwoławcze, to jednak orzecznictwo angielskie wskazuje pewne dyrektywy w zakresie skuteczności i efektywności podniesionych zarzutów odwoławczych. Ciekawym rozwiązaniem w systemie angielskim wydaje się wskazanie jako zarzutu odwoławczego – błędu popełnionego przez obrońcę, poprzez nieprawidłowe pouczenie lub poinstruowanie oskarżonego, co w efekcie doprowadziło do wadliwego wyroku. Istotne jest także to, że w przypadku wnoszenia apelacji w Anglii od orzeczeń Sądu Koronnego, wymagane jest wskazanie podstaw odwoławczych, potwierdzonych podpisem przez obrońcę, co podlega kontroli formalnej przez jednego sędziego zawodowego.

W Niemczech absolutne przyczyny rewizyjne w istocie przypominają polskie bezwzględne przyczyny odwoławcze, wymienione w art. 439 k.p.k. Trzeba jednak zauważyć, że katalog niemieckich najistotniejszych naruszeń prawa, zgodnie z § 338 StPO zawiera jedynie pięć możliwych takich sytuacji. Tymczasem katalog polskich bezwzględnych przyczyn odwoławczych przewiduje jedenaście okoliczności, w których mogą one zaistnieć, powodując tym samym konieczność uchylecia wydanego przez sąd pierwszej instancji orzeczenia. Ponadto, na skutek rozpoznania apelacji w Niemczech tylko w jednym przypadku istnieje możliwość uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd odwoławczy. Dotyczy to okoliczności bezzasadnego przyjęcia przez sąd pierwszej instancji swojej właściwości. W Polsce, w razie stwierdzenia przez sąd drugiej instancji którejkolwiek z bezwzględnych przyczyn odwoławczych następuje uchylenie zaskarżonego orzeczenia.

3.2. Rozwój przyczyn odwoławczych na gruncie ustawodawstwa polskiego

Kodeks z postępowania karnego z 1928 r. nie zawierał podstaw apelacji, a jego art. 470 k.p.k. wymagał jedynie, aby w wywodzie apelacji wyszczególnione zostały zarzuty czynione wyrokowi i wskazano te części wyroku, których uchylenia lub zmiany domaga się strona. W doktrynie dominował pogląd, że przepis ten miał charakter jedynie instrukcyjny, a nie zastosowanie się do niego nie powinno skutkować odmową przyjęcia apelacji¹⁸³.

Specyficzną instytucję ówczesnego okresu stanowiła obowiązkowa instytucja tzw. „zapowiedzi apelacji”, składanej w formie ustnej do protokołu lub pisemnej w terminie 3 dni¹⁸⁴, zaś po nowelizacji k.p.k. z 1938 r. w terminie 7 dni¹⁸⁵ od daty ogłoszenia wyroku. Podobne warunki obowiązywały w zakresie formy wniesienia apelacji, gdzie istniała możliwość wniesienia apelacji w formie pisemnej, jak również ustnie do protokołu w kancelarii sądu, z tym, że termin do jej wniesienia wynosił 7 dni od dnia doręczenia odpisu orzeczenia wraz z uzasadnieniem¹⁸⁶.

Apelacja, która jednak wyraźnie nie wskazywała zakresu zaskarżenia ani konkretnych zarzutów, traktowana była za zwróconą przeciwko całości wyroku. Jeśli natomiast w apelacji wskazywano część orzeczenia, zmiany której domagał się skarżący, to wtedy sąd odwoławczy nie mógł przekroczyć granic apelacji. Dlatego też w pozostałej części wyrok stawał się prawomocny, co nazwane było częściową prawomocnością wyroku¹⁸⁷.

Jednakże, jeśli złożono apelację w przedmiocie winy, to jednoznacznie uważano ją zwróconą także przeciwko karze (art. 458 § 2 k.p.k. z 1928 r.). Oznaczało to, że na gruncie kodeksu postępowania karnego z 1928 r. granicami środków zaskarżania nie były wskazane przez skarżących zarzuty apelacji, oparte na konkretnych przyczynach odwoławczych jak

---

¹⁸³ D. Świecki, *Apelacja, op. cit.*, s. 68.

¹⁸⁴ Zgodnie z treścią art. 223 k.p.k. z 1928 r.

¹⁸⁵ Na mocy nowelizacji, zgodnie z Dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej z 21 listopada 1938 r. o usprawnieniu postępowania sądowego (Dz. U. Nr 89, poz. 609 ze sprost.).

¹⁸⁶ Warunkiem koniecznym do przyjęcia apelacji był jej podpis, Zob. post. SN z dnia 12 marca 1932 r., II. 3.K. 1137-1140/31 (Zb. Orz. 1932, z. IV., poz. 61).

¹⁸⁷ S. Glaser, *Polski proces karny w zarysie wraz z prawem o ustroju sądów powszechnych*, Kraków 1934, s. 282 i in.

obecnie. Wówczas obszar kontroli odwoławczej był określony przez sposób zaskarżenia, a mianowicie przez wskazanie tego czy apelacja dotyczy całości orzeczenia czy też jego części¹⁸⁸.

Apelacja rozpoznawana była przez sąd odwoławczy w wyznaczonych granicach, a wyjście poza granice rozpoznania możliwe było wówczas, gdy sąd wyższej instancji, zgodnie z art. 484 lit. b k.p.k. z 1928 r. stwierdził nieprawidłowe zastosowanie ustawy na niekorzyść oskarżonego. W razie takiego stwierdzenia, sąd drugiej instancji uniewinnił oskarżonego, albo poprawiał błędną kwalifikację czynu. Nieprawidłowe zastosowanie ustawy dotyczyło zatem okoliczności gdy w czynie oskarżonego brak było znamion przestępstwa. Z kolei przyjęcie nieprawidłowej kwalifikacji prawnej oznaczało zastosowanie przez sąd pierwszej instancji nieodpowiedniego przepisu do ustalonego przez sąd stanu faktycznego¹⁸⁹.

Poprawienie jednak błędnej kwalifikacji przez sąd odwoławczy nie oznaczało, że może ono nastąpić tylko na korzyść czy również na niekorzyść oskarżonego. Przyjmowano, że wszelkie błędy prawne, dokonane przez sąd pierwszej instancji powinny zostać naprawione w postępowaniu przed sądem drugiej instancji¹⁹⁰.

Sąd odwoławczy obowiązany był z urzędu rozważyć kwestie winy oskarżonego, także wtedy, gdy przedmiotem apelacji było jedynie orzeczenie o karze, a w toku postępowania odwoławczego wyszły na jaw okoliczności, wskazujące na brak znamion przestępstwa lub zastosowanie nieprawidłowej kwalifikacji prawnej czynu¹⁹¹.

Niezależnie od granic podniesionych zarzutów, sąd odwoławczy na mocy art. 485 lit. c k.p.k. z 1928 r. zaskarżony wyrok uznawał za nieważny wtedy, gdy wydane orzeczenie rozpoznawał sąd niewłaściwy rzeczowo oraz gdy sąd powszechny orzekł względem osoby, która nie podlegała orzecznictwu sądów powszechnych, a także wówczas, jeśli w składzie sądu brała udział osoba niemająca uprawnień do wydawania wyroków lub wyłączona od orzekania na mocy art. 39 k.p.k. W takiej sytuacji nie miała więc zastosowania zasada zakazu *reformationis in peius*, bowiem sąd nie był związany w żadnym zakresie z ustaleniami niewłaściwego sądu, a wydane orzeczenie, traktowane było tak, jakby go w ogóle nie było.

---

¹⁸⁸ S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Przebieg procesu i postępowania wykonawczego*, Warszawa 1948 r., s. 144.

¹⁸⁹ Zob. wyr. SN z dnia 10 lutego 1932 r., II. 1K. 19/32 (Zb. Orz. 1932, z. III, poz. 90).

¹⁹⁰ Zob. szerzej: A. Mogilnicki, E. S. Rappaport, *Kodeks postępowania karnego*, cz. II, *Motywy ustawodawcze*, Warszawa 1929, s. 613.

¹⁹¹ Zob. wyr. SN z dnia 23 października 1934 r., 2K. 1220/34 (Zb. Orz. 1935, z. IV, poz. 171).

Wynikało to z faktu, że zaistnienie jednej z przyczyn nieważności skutkowało „uznaniem za nieważne” zaskarżonego orzeczenia, a nie jego uchYLENIEM¹⁹². Poza sytuacją uznania zaskarżonego wyroku za nieważny, w postępowaniu odwoławczym obowiązywała reguła zakazu *reformationis in peius*, w zakresie określonym art. 484 lit. a k.p.k. z 1928 r. Dotyczyło to braku możliwości pogorszenia sytuacji procesowej oskarżonego, jeśli nie złożono środka odwoławczego na jego niekorzyść¹⁹³.

Sąd odwoławczy z urzędu i niezależnie od granic podniesionych w apelacji zarzutów umarzał postępowanie wówczas, gdy rozpoznano sprawę bez skargi lub wniosku pokrzywdzonego w okoliczności, gdy istniał taki ustawowy wymóg.

Na gruncie k.p.k. z 1928 r. oskarżyciel posiłkowy nie mógł wnieść apelacji, co do wymiaru kary, co powodowało ograniczenie jego zakresu zaskarżenia. Przyjmowano bowiem, że interes prawny pokrzywdzonego dotyczy tylko zakresu winy, zaś kwestie związane z wymiarem kary należy pozostawić sądowi, aby uniknąć nadmiernego pieniactwa sądowego¹⁹⁴.

Na skutek nowelizacji k.p.k. z 1932 r., znoszącej instytucję oskarżyciela posiłkowego, zmianie uległ jednocześnie zakres podmiotów uprawnionych do wniesienia apelacji. Po tej nowelizacji, apelację mógł wnieść pokrzywdzony, biorący udział w sprawie, jednak w dalszym ciągu, zakres apelacji pokrzywdzonego mógł dotyczyć jedynie orzeczenia o winie (art. 463 § 2 k.p.k. w brzmieniu nadanym Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 23 sierpnia 1932 r.)¹⁹⁵. W kwestii podmiotów uprawnionych do wniesienia apelacji należy zaznaczyć, że apelację na korzyść oskarżonego mógł wnieść nie tylko oskarżony i jego obrońca, ale także prokurator oraz w określonych okolicznościach¹⁹⁶ – rodzice, małżonek, opiekun oraz kurator.

W postępowaniu przed sądem odwoławczym skarżący mógł wnieść zarówno o ponowne przeprowadzenie dowodu, który został już przeprowadzony przed sądem

---

¹⁹² Zob. szerzej: A. Mogilnicki, E.S. Rappaport, *Kodeks*, cz. II, *Motywy*, s. 614; J. Nisenson, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Warszawa 1939, s. 246-249.

¹⁹³ Zob. szerzej: np. wyr. SN z dnia 13 października 1931, II 4K., 629/31 (Zb. Orz. 1931, z. XII, poz. 443); wyr. SN z dnia 26 lutego 1937 r., 1K. 143/37 (Zb. Orz. 1937, z. VIII, poz. 238).

¹⁹⁴ L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Kraków 1929, s. 315-316.

¹⁹⁵ Dz. U. Nr 73, poz. 662.

¹⁹⁶ Tzn. w sytuacji, gdy oskarżony był ubezwłasnowolniony lub niepełnoletni.

pierwszej instancji, jak i o przeprowadzenie nowych dowodów przed sądem odwoławczym¹⁹⁷. Sąd odwoławczy nie mógł odmówić wezwania świadków oraz biegłych, którzy zostali już przesłuchani przed sądem pierwszej instancji, jeżeli strona skarżąca podniosła w środku odwoławczym uzasadniony zarzut nieścisłości w protokole. Oceny potrzeby powołania nowych dowodów oraz ponownego przeprowadzenia dowodów sąd odwoławczy dokonywał w oparciu o przesłanki określone w przepisie art. 475 k.p.k. z 1928 r.¹⁹⁸. Natomiast art. 295 § 1 k.p.k. regulował prawo składania przez skarżących wniosków dowodowych. Sąd odwoławczy mógł odmówić dopuszczenia nowych dowodów wtedy, gdy okoliczności, na które dowód miał zostać dopuszczony nie mogły mieć wpływu na treść orzeczenia o winie, zgodnie z art. 478 k.p.k. z 1928 r. Jak wynika z uchwały całej Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 1930 r.¹⁹⁹ w postępowaniu odwoławczym nie obowiązywał art. 298 k.p.k. z 1928 r., który nakazywał sądowi przesłuchania biegłych oraz świadków, którym odmówiono wezwania, jeśli strona sprowadziła ich do sądu. Zgodnie z brzmieniem treści art. 299 k.p.k. z 1928 r. sąd odwoławczy mógł także z urzędu dopuścić dowód oraz przeprowadzić nowy dowód. Kodeks postępowania karnego z 1928 r. umożliwił zatem skarżącym w razie ich wniosków szerokie korzystanie z gwarancji zasady bezpośredniości dowodów²⁰⁰.

Po rozpoznaniu apelacji, sąd odwoławczy wydawał wyrok, który albo utrzymywał w mocy zaskarżone orzeczenie, albo uchylał je w całości lub w części, wydając nowe orzeczenie w formie wyroku²⁰¹. Sąd odwoławczy zasadniczo nie miał możliwości uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji. Jedynym wyjątkiem w tym zakresie była sytuacja stwierdzenia nieważności wyroku, bowiem wtedy sprawa była ponownie rozpatrywana przez sąd pierwszej instancji. W razie stwierdzenia nieważności wyroku w postępowaniu przed sądem drugiej instancji, sąd odwoławczy rozstrzygał postanowieniem, a nie wyrokiem.

---

¹⁹⁷ A. Mogilnicki, E.S. Rappaport, *Kodeks, cz. II, Motywy*, s. 595-596.

¹⁹⁸ Zob. L. Peiper, *Kodeks postępowania karnego*, Kraków 1929, s. 322-323.

¹⁹⁹ Zb. Orz. 1930, z. II, poz. 29.

²⁰⁰ A. Mogilnicki, E.S. Rappaport, *Kodeks, cz. II, Motywy*, s. 596; a także: S. Glaser, *Polski proces karny w zarysie wraz z prawem o ustroju sądów powszechnych*, Kraków 1934, s. 285 i nast.

²⁰¹ Umorzenie postępowania po rozpoczęciu przewodu sądowego następowało także w formie wyrok, zob. post. składu siedmiu sędziów SN z dnia 28 marca 1931 r., II 4K 37/31 (Zb. Orz. 1931, z. V, poz. 141).

Kodeks postępowania karnego z 1928 r. przewidywał także nadzwyczajne środki zaskarżania, do których należy zaliczyć kasację oraz wznowienie postępowania. Podobnie, jak w przypadku apelacji, kasacja musiała przez skarżącego zostać zapowiedziana. Wyraźnie wskazane były podstawy kasacji, do których należały:

- 1) nieprawidłowe zastosowanie ustawy przy określaniu przestępstwa oraz wymierzeniu kary;
- 2) obraza przepisów postępowania sądowego.

W kasacji należało także określić, na czym według skarżącego polegało uchybienie. Ograniczenia przy wnoszeniu kasacji dotyczyły kwestii wcześniejszego zaskarżenia wyroku sądu pierwszej instancji, a mianowicie strona, która nie zaskarżyła wyroku sądu pierwszej instancji nie mogła też wnosić kasacji, jeżeli wyrok ten został zatwierdzony lub zmieniony na jej korzyść w postępowaniu przed sądem drugiej instancji. W tym zakresie stroną skarżącą obowiązywały również ograniczenia, co do możliwości korzystania z podstaw odwoławczych. Nie mogła ona bowiem żądać uchylenia orzeczenia z powodu uchybienia procesowego zaistniałego przed sądem pierwszej instancji, którego poprawienia nie żądała przed sądem drugiej instancji lub które powstało za jej zgodą albo na jej wniosek. Przed sądem kasacyjnym do czasu noweli z 28 sierpnia 1932 r. istniała reguła zakazu *reformationis in peius*.

Z kolei w przypadku wznowienia postępowania, to mogło ono nastąpić także na niekorzyść oskarżonego, jeśli okazało się, że orzeczenie zostało oparte na fałszywych zeznaniach świadka, tłumacza, biegłego lub sfalszowanego dokumentu²⁰². Jednakże, jeśli sprawa została wznowiona na korzyść oskarżonego, sąd, który ponownie rozpatrywał sprawę nie mógł orzec kary surowszej od tej, która została orzeczona poprzednio.

Istotna zmiana przepisów procedury karnej w zakresie środków odwoławczych nastąpiła po zakończeniu drugiej wojny światowej, kiedy to nastąpiły nowe warunki społeczno-polityczne. W tym czasie przyjęto system dwuinstancyjnego postępowania sądowego. Powodem tej zmiany była krytyka systemu trójinstancyjnego oraz samej instytucji apelacji²⁰³. Jako zarzut pod adresem instytucji apelacji podnoszono łamanie zasady bezpośredniości wobec braku obowiązku po stronie sądu odwoławczego przeprowadzania

---

²⁰² G. Bałtrusajtys, J. Kolarzewski, M. Paszkowska, K. Rajewski, *Wybór źródeł do historii prawa sądowego czasów nowożytnych*, Warszawa 1996, s. 409.

²⁰³ S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Przebieg procesu i postępowanie wykonawcze*, Warszawa 1948, s. 119-122, D. Świecki, *Apelacja, op. cit.*, s. 84.

dowodów bezpośrednio w sytuacji, kiedy sąd ten mógł czynić własne ustalenia faktyczne, i to bardzo często odmienne, od tych, które zostały wydane w pierwszej instancji. Pojawiały się także inne głosy krytyki dotyczące zakresu orzekania przez sąd drugiej instancji²⁰⁴.

Dopiero jednak na mocy ustawy z dnia 27 kwietnia 1949 r. o zmianie przepisów postępowania karnego nastąpiła pierwsza istotna zmiana procedury karnej²⁰⁵. Został wtedy zmieniony model postępowania odwoławczego - wprowadzono dwuinstancyjny system środków odwoławczych, gdzie zlikwidowano kasację, a w miejsce apelacji została przyjęta rewizja. Wspomniana reforma została oparta na rozwiązaniach przyjętych w prawie radzieckim, gdyż kasacja była wzorem dla rewizji, mimo że obie instytucje nie miały w zasadzie podobnych cech²⁰⁶. Wypada nadmienić, że określenie „rewizja” zostało jednak zaczerpnięte z procesu niemieckiego, gdzie instytucja „*Revision*” odpowiadała polskiej kasacji²⁰⁷.

Nowelizacja przepisów procedury karnej wpłynęła na jakość postępowania odwoławczego. Już bowiem sama zmiana nazwy środka odwoławczego z apelacji na rewizję nabrała większego znaczenia przy ocenie jego treści i konstrukcji, gdyż użycie zwrotu „apelacja” dotyczyło przede wszystkim przeniesienia merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy z sądu pierwszej instancji do sądu drugiej instancji²⁰⁸. Z kolei oznaczał zwrot „*rewizja od wyroku*”, oznaczał coś innego, bo dotyczył kontroli wyroku i wyszukiwania w nim błędów. Oznaczało to jednocześnie, że postępowanie odwoławcze w przypadku rewizji było jakościowo odmienne od kontroli apelacyjnej.

Osobami uprawnionymi do wniesienia rewizji były strony postępowania. W przypadku sporządzania rewizji od wyroków sądów apelacyjnych (później od wyroków sądów wojewódzkich) został wprowadzony przymus adwokacki. Najciekawszą jednak zmianą było wprowadzenie do kodeksu postępowania karnego z 1928 r. konkretnych podstaw

---

²⁰⁴ J. Haber, *Dwie czy trzy instancje w procesie karnym*, *Pip* 1957, nr 11, s. 805-806.

²⁰⁵ Dz. U. Nr 32, poz. 238. 1 lipca 1949 r. weszła w życie, art. 24 ustawy.

²⁰⁶ Zob. szerzej: S. Kalinowski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 1957, s. 369. L. Hochberg, *Uwagi o rewizji w przyszłym kodeksie postępowania karnego na tle obowiązujących przepisów k.p.k. i k.w.p.k.*, NP. 1954, NR 7-8, s. 86.

²⁰⁷ D. Świecki, *Apelacja*, *op. cit.*, s. 85.

²⁰⁸ L. Hochberg, *Uwagi o rewizji w przyszłym kodeksie postępowania karnego na tle obowiązujących przepisów k.p.k. i k.w.p.k.*, NP. 1954, nr 7-8, str. 87-103, a też S. Kalinowski, *Przebieg*, s. 367 i nast. Głosy krytyczne, por. A. Bachrach, *System odwoławczy. Procesowe i ustrojowe powiązania*, *Pip* 1957, nr 7, s. 29 i nast.

rewizji, które zostały podzielone na względne i bezwzględne²⁰⁹. Do względnych przyczyn odwoławczych na mocy art. 391 k.p.k. z 1928 r. należały:

- 1) obraza przepisów prawa materialnego;
- 2) uchybienia określone w art. 398 § 1 lit. b-f albo obraza przepisów prawa procesowego, jeżeli mogła ona mieć wpływ na treść wyroku;
- 3) błędna ocena okoliczności faktycznych przyjętych za podstawę wyroku;
- 4) rażąca niewspółmierność kary w stosunku do przypisanego czynu lub nieodpowiednie zastosowanie środka zabezpieczającego albo wychowawczego.

Swoistą przyczyną odwoławczą było także, zgodnie z art. 24 § 3 u.s.p. z 1928 r., naruszenie przez sąd wytycznych Sądu Najwyższego.

Z kolei do bezwzględnych przyczyn odwoławczych, zgodnie z treścią art. 398 § 1 k.p.k. z 1928 r. należały sytuacje, w których:

- 1) w czynie popełnionym przez oskarżonego brak było znamion przestępstwa;
- 2) brak było skargi lub wniosku pokrzywdzonego, w okolicznościach, gdy ustawa takiego wniosku wymagała lub gdy zachodziły przyczyny z art. 3 powodujące umorzenie postępowania;
- 3) sąd był nienależycie obsadzony albo którykolwiek z jego członków nie był obecny na całej rozprawie;
- 4) rozprawa odbyła się pod nieobecność oskarżonego mimo że jego obecność była obowiązkowa;
- 5) oskarżony nie miał obrońcy w okolicznościach wskazanych w art. 86;
- 6) sentencja orzeczenia nie zawierała określenia czynu przypisanego oskarżonemu.

Warunkiem formalnym rewizji było wskazanie zarzutów, a ich brak, zgodnie z art. 396 k.p.k. z 1928 r. powodował, że sąd odwoławczy pozostawiał rewizję bez rozpoznania. Wskazanie zarzutów rewizyjnych miało także znaczenie przy określaniu zakresu i granic kontroli odwoławczej. Sąd odwoławczy zatem rozpoznawał rewizję w granicach wskazanych w jej zarzutach, a wyjście poza te granice możliwe było wyłącznie wtedy, kiedy sąd odwoławczy stwierdził zaistnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 398 § 1 k.p.k. z 1928 r. Poza tym, sąd rewizyjny związany był z zakresem zarzutów na mocy art. 393 § 2 *in*

---

²⁰⁹ D. Świecki, *Apelacja*, *op. cit.*, s. 87.

fine k.p.k. z 1928 r., stanowiącym granice rozpoznania rewizji zgodnie z treścią art. 391 k.p.k. z 1928 r.²¹⁰.

Sąd rewizyjny, zgodnie z treścią art. 409 § 1 k.p.k. z 1928 r. co do zasady nie mógł jednak przeprowadzić postępowania dowodowego co do istoty sprawy²¹¹. Jedyne w wyjątkowych okolicznościach, określonych w art. 393 § 5 k.p.k. z 1928 r., sąd rewizyjny uznając potrzebę uzupełnienia przewodu sądowego, mógł przeprowadzić dowód bezpośrednio na rozprawie, jeśli miałyby się to przyczynić do przyspieszenia postępowania i nie było potrzeby przeprowadzenia na nowo przewodu sądowego. W tym zakresie mogły być to zarówno nowe dowody, jak i te, które zostały już przeprowadzone przed sądem pierwszej instancji. Uzupełniając przewód sądowy w postępowaniu odwoławczym, sąd rewizyjny nie miał przekazywać sprawy do ponownego rozpoznania. Ustalenia sądu odwoławczego tylko wyjątkowo mogły być odmienne od ustaleń sądu pierwszej instancji²¹², jednakże w postępowaniu rewizyjnym obowiązywała reguła zakazu *reformationis in peius*.

Po rozpoznaniu sprawy na rozprawie sąd rewizyjny wydawał wyrok, w którym utrzymywał w mocy zaskarżone orzeczenie, zaś w razie zarzucenia w rewizji rażącej niewspółmierności kary albo nieodpowiedniego zastosowania środka wychowawczego lub zabezpieczającego sąd rewizyjny mógł dokonać zmiany zaskarżonego wyroku niezależnie od granic rewizji, jeśli została zastosowana na niekorzyść oskarżonego kara nieprzewidziana za określone przestępstwa w ustawie, zgodnie z art. 404 pkt 1 i 2 k.p.k. z 1928 r. Rozstrzygnięcia sądu rewizyjnego mogły także polegać na poprawieniu błędnie zastosowanej kwalifikacji prawnej czynu, które następowało niezależnie od granic rewizji. Mimo, że sąd rewizyjny mógł również dokonać zmiany kwalifikacji prawnej czynu na niekorzyść oskarżonego, to zmiana ta nie mogła spowodować zwiększenia wymierzonej przez sąd pierwszej instancji kary²¹³.

Zgodnie z art. 401 pkt 1-4 k.p.k. z 1928 r. sąd rewizyjny uchylał wyrok w razie stwierdzenia, że:

---

²¹⁰ Zob. szerzej: M. Cieślak, *Podstawowe pojęcia dotyczące rewizji według k.p.k.*, Pal. 1960, nr 9, s. 19 i nast.

²¹¹ Podobnie także obowiązywał zakaz przeprowadzania dowodów, co do istoty sprawy przed Sądem Najwyższym, gdzie dopuszczalne było jedynie przeprowadzenie dowodu z dokumentu w postaci metryki urodzenia lub aktu zgonu, zob. S. Kalinowski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 1957, s. 401.

²¹² Zob. szerzej: A. Murzynowski, L. Schaff, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 1959, s. 422-423.

²¹³ Zob. S. Kalinowski, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1960, s. 459-460.

- 1) sąd pierwszej instancji wydał wyrok uniewinniający mimo istnienia w czynie oskarżonego znamion przestępstwa lub też wydał wyrok umarzający postępowanie pomimo braku spełnienia warunków do umorzenia;
- 2) rewizja zasadnie zarzucała sądowi inną obrazę przepisów prawa materialnego;
- 3) rewizja zasadnie zarzucała sądowi uchybienia procesowe lub błędną ocenę okoliczności faktycznych, przyjętych za podstawę wyroku, jeśli uchybienia te mogły mieć wpływ na treść wyroku;
- 4) zaistniały okoliczności, określone w art. 398, które zostały dopiero stwierdzone na rozprawie.

Uchylenie zaskarżonego wyroku sądu pierwszej instancji w całości lub w części i orzekanie co do istoty sprawy przez sąd rewizyjny miało miejsce wówczas, gdy zebrane i ujawnione podczas przewodu sądowego przed sądem pierwszoinstancyjnym dowody umożliwiały wydanie wyroku. W pozostałych przypadkach, zgodnie z treścią art. 408 § 1 k.p.k. z 1928 r. sąd rewizyjny przekazywał sprawę do ponownego rozpoznania²¹⁴.

Zgodnie z treścią art. 405 k.p.k. z 1928 r. sąd rewizyjny niezależnie od podniesionych w rewizji zarzutów, uchylał zaskarżony wyrok w całości lub w części, jeśli utrzymanie go w mocy byłoby oczywiście niesprawiedliwe. Regulacja ta umożliwiała pełną kontrolę zaskarżonego wyroku, realizując jednocześnie zasadę rewizyjności²¹⁵.

Sąd rewizyjny co do zasady miał nie osądzać oskarżonego, ale dokonywać oceny zaskarżonego wyroku, dlatego też sąd ten zwany był „sądem o sądeniu”²¹⁶. Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazywało, że w sytuacji stwierdzenia przez sąd wojewódzki, iż sąd pierwszej instancji nie przeprowadził koniecznych do wyjaśnienia sprawy dowodów i nastąpiło uchylenie zaskarżonego orzeczenia, a następnie wydanie rozstrzygnięcia co do istoty sprawy, bez uzupełnienia postępowania dowodowego, to wtedy sąd wojewódzki dopuszczał się obrazy art. 388 § 1 oraz art. 389 § 2 k.p.k. z 1928 r.²¹⁷.

---

²¹⁴ Sąd rewizyjny przekazywał sprawę do ponownego rozpoznania albo sądowi, w którym uchylono wyrok, ale w innym składzie, albo innemu sądowi równorzędnemu.

²¹⁵ Zob. S. Kalinowski, M. Siewierski, *Kodeks*, s. 452 i nast., a także: M. Siewierski, J. Tylman, M. Olszewski, *Postępowanie karne w zarysie*, Warszawa 1974, s. 263.

²¹⁶ Zob. S. Kalinowski, *Przebieg*, s. 408; S. Kalinowski, M. Siewierski, *Kodeks*, s. 461.

²¹⁷ Zob. wyr. SN z dnia 20 lipca 1955 r., III K 438/55; wyr. SN z dnia 1 października 1953 r., I K 270/53, opubl. W *Orzecznictwo Sądu Najwyższego z zakresu prawa karnego procesowego (1945-1957)*, Warszawa 1959, s. 261-262.

W przypadku pojawienia się przed sądem rewizyjnym kwestii, wymagającej zasadniczej wykładni ustawy, sąd ten mógł odraczając sprawę, przekazać Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia. Podjęta w tym trybie przez Sąd Najwyższy uchwała w danej sprawie była wiążąca²¹⁸.

Nowelizacja procedury karnej z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie przepisów postępowania karnego²¹⁹ wprowadziła zmianę w zakresie bezwzględnych przyczyn odwoławczych rewizji, która polegała na pominięciu w treści art. 378 lit. a k.p.k. z 1928 r. sytuacji, gdzie brak było znamion przestępstwa w czynie oskarżonego. Było to spowodowane tym, że w takiej sytuacji, zgodnie z art. 378 § 1 i 2 k.p.k. z 1928 r. sąd rewizyjny zobowiązany był uchylając wyrok umorzyć postępowanie lub przekazać sprawę do ponownego rozpoznania.

Kolejna nowelizacja przepisów k.p.k. nastąpiła ustawą z dnia 28 kwietnia 1952 r. o zmianie niektórych przepisów postępowania karnego²²⁰ wprowadzającą kolejne zmiany w zakresie postępowania odwoławczego. Zrezygnowano z konieczności zapowiadania rewizji oraz wydłużono termin do jej wniesienia, który po nowelizacji z 1952 r. wynosił 14 dni od daty ogłoszenia wyroku. Ustne motywy rozstrzygnięcia zastąpiły pisemne uzasadnienie orzeczenia²²¹. Dlatego też formułowanie zarzutów odwoławczych przez skarżących mogło opierać się głównie na tym, co zostało przez stronę usłyszane na rozprawie.

Dekret z dnia 21 grudnia 1955 r. o zmianie przepisów postępowania karnego²²² wprowadził kolejną nowelizację przepisów procedury karnej, dotyczącą zmiany w zakresie zasady zakazu *reformationis in peius*. Polegała ona na tym, że w przypadku postępowania rewizyjnego przed Sądem Najwyższym, sąd ten nie mógł ani zaostrzyć orzeczonej oskarżonemu kary, ani też skazać oskarżonego, który został niewinny²²³ (art. 388 § 3 k.p.k. z 1928 r.). Ponadto, nowelizacja z 1955 r. wprowadziła bezwzględny zakaz zwiększania

---

²¹⁸ Zob. także: D. Świecki, *Apelacja, op. cit.*, Warszawa 2012, s. 93.

²¹⁹ Dz. U. Nr 38, poz. 348 ze zm.

²²⁰ Dz. U. Nr 25, poz. 170.

²²¹ Jedynie w przypadku oskarżonego, który był aresztowany i nie miał obrońcy, wyrok wraz z jego pisemnym uzasadnieniem doręczany był w terminie 7 dni od jego ogłoszenia.

²²² Dz. U. Nr 46, poz. 309, który wszedł w życie 1 marca 1956 r.

²²³ Z kolei zgodnie z treścią art. 388 § 2 k.p.k. z 1928 r. sąd wojewódzki, w wypadku wniesienia rewizji na niekorzyść oskarżonego mógł wydać takie orzeczenie.

orzeczonej kary w uchylonym wyroku, jeśli uchYLENIE było spowodowane rewizją, wniesioną na korzyść oskarżonego.

Następnie ustawą z dnia 28 marca 1958 r. o zmianie przepisów postępowania karnego²²⁴ dokonano kolejnej nowelizacji, która odnosiła się również do postępowania rewizyjnego²²⁵. Dotyczyła ona kwestii zmiany zwiększenia zakresu merytorycznego rozstrzygnięć Sądu Najwyższego, który na mocy art. 388 § 4 k.p.k. z 1928 r. w przypadku wniesienia rewizji na niekorzyść oskarżonego Sąd Najwyższy mógł zastrzyć wymierzoną karę. Jednak nie mógł wydać wyroku skazującego w przypadku, gdy wcześniej wydano wyrok uniewinniający. Zmiany te umożliwiły także przeprowadzanie przed Sądem Najwyższym dowodu z dokumentu, co jednak w doktrynie spotkało się z krytyką²²⁶.

Nowatorskie zmiany w zakresie postępowania odwoławczego wprowadziła ustawa z dnia 18 czerwca 1959 r. o zmianie przepisów postępowania karnego²²⁷. W razie oczywistej bezzasadności rewizji skarżącego przewidywała ona obowiązek uiszczenia przez niego opłaty sądowej w wysokości co najmniej podwójnej wysokości, lecz nie większej niż pięciokrotnej stawki należnej za postępowanie pierwszoinstancyjne, którą wymierzał sąd rewizyjny²²⁸.

Przed uchwaleniem Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. miała miejsce jeszcze jedna nowelizacja przepisów procedury karnej na mocy ustawy z dnia 27 listopada 1961 r. o zmianie przepisów postępowania karnego²²⁹, jednak nie dotyczyła ona przyczyn odwoławczych²³⁰.

Reforma k.p.k. z 1949 r. mimo że wprowadziła jednolity środek zaskarżenia w postaci rewizji, to jednak nie był to środek jednolity w zakresie jej zastosowania. Różnice w postępowaniu odwoławczym dotyczyły głównie kwestii rangi sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie. W przypadku bowiem rewizji od wyroku sądu powiatowego, środek odwoławczy nie musiał zawierać zarzutów odwoławczych, mógł pochodzić bezpośrednio od oskarżonego

---

²²⁴ Dz. U. Nr 18, poz. 76.

²²⁵ Zob. szerzej: S. Rybczyński, *O nowej zmianie przepisów postępowania karnego*, Pal. 1958, nr 7-8, s. 34-42.

²²⁶ Zob. S. Śliwiński, *Niektóre zagadnienia procesowe na tle ostatniej noweli do k.p.k.*, PiP 1958, nr 10, s. 536.

²²⁷ Dz. U. Nr 36, poz. 229.

²²⁸ Z oczywistych względów przepis ten, zgodnie z art. 388a § 1 i 2 k.p.k. nie miał zastosowania w stosunku do oskarżyciela publicznego.

²²⁹ Dz. U. Nr 53, poz. 296, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 1962 r.

²³⁰ Zob. szerzej na temat noweli z 1961 r.: D. Świecki, *Apelacja*, *op. cit.*, s. 99.

i wówczas podlegał kontroli pod kątem zaistnienia podstaw rewizyjnych i we wszystkich kierunkach. Możliwe było także przeprowadzenie przez sąd wojewódzki postępowania dowodowego w zakresie nowych dowodów i na tej podstawie wydanie orzeczenia co do istoty sprawy. Rewizja od wyroków sądów powiatowych przypominała dawną apelację, a z kolei rewizja od wyroków sądów wojewódzkich zbliżona była do kasacji. Sąd rewizyjny mógł jednak dokonać kontroli słuszności zarówno dokonanych ustaleń faktycznych, jak także wymiaru kary. Znacznie szersze, w stosunku do sądu kasacyjnego, były też granice orzekania sądu rewizyjnego.

Kodeks postępowania karnego z dnia 19 kwietnia 1969 r.²³¹ zachował zasadę dwuinstancyjnego postępowania odwoławczego oraz nazwę „rewizji”. Pozostawiono rewizję nadzwyczajną, która służyła od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie sądowe. Zamiast zapowiedzi apelacji wprowadzono konieczność złożenia w terminie 7 dni pisemnego wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia. Z kolei termin do wniesienia rewizji wynosił wówczas 14 dni od otrzymania pisemnego odpisu wyroku wraz z jego uzasadnieniem. Nową regulacją był przepis art. 397 § 1 i 2 k.p.k. z 1969 r. Przepis ten umożliwiał sądowi rewizyjnemu wydawanie całościowych rozstrzygnięć w zakresie zaskarżenia wyroku, zarówno co do winy, jak i co do kary. Odnośnie do postępowania dowodowego, to zmienił się jedynie jego zakres przed Sądem Najwyższym, bowiem od daty obowiązywania nowego k.p.k. można było żądać przeprowadzenia nie tylko dowodów z dokumentów, ale też dowodów z opinii instytutu, biegłego, zakładu lub instytucji. Ograniczono jednak możliwość żądania w rewizji przeprowadzania nowych dowodów co do istoty sprawy, które to możliwości istniały na mocy art. 373 § 5 k.p.k. z 1928 r. (po noweli z 1949 r.).

Jak wynika z projektu k.p.k. z 1969 r. uznano wówczas, że podstawą środka odwoławczego może być tylko to, co jest jednocześnie podstawą do zmiany lub uchylenia orzeczenia, a zatem tylko przyczyny odwoławcze wskazane w treści art. 387, 388, 389 k.p.k. z 1969 r.²³². W świetle art. 382 k.p.k. z 1969 r.²³³ sąd rewizyjny rozpatrywał sprawę

---

²³¹ Dz. U. Nr 13, poz. 96 ze zm., który wszedł w życie z dniem 1 stycznia 1970 r.

²³² Zob. *Projekt kodeksu postępowania karnego oraz przepisów wprowadzających kodeks postępowania karnego*, Warszawa 1968, s. 175.

²³³ Zob. szerzej: K. Marszał, *Problem granic środka odwoławczego w polskim procesie karnym*, „Problemy Prawa Karnego” t.1, Katowice 1975, s. 67 i nast.; tenże, *Granice środka odwoławczego w procesie karnym*, „Problemy Prawa Karnego”, t. 14, Katowice 1988, s. 29 i nast.; tenże, *Zakres orzekania sądu rewizyjnego w razie zaskarżenia wyroku na niekorzyść oskarżonego*, NP 1987, z. 9, s. 15 i nast.; Z. Doda, *Konstrukcja granic środka odwoławczego w polskim prawie karnym procesowym*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1975, nr VIII, s.

w granicach, wyznaczonych w rewizji, a w szerszym zakresie w sytuacji przewidzianych w art. 388, 389, 404 k.p.k. z 1969 r.²³⁴.

Nowy k.p.k. z 1969 r. wprowadzał w art. 385 także możliwość ograniczenia rozpoznania rewizji do poszczególnych, podniesionych w niej zarzutów albo podlegających uwzględnieniu z urzędu, jeśli zakres ten byłby wystarczający do wydania orzeczenia, a rozpoznanie pozostałych zarzutów mogłoby być bezprzedmiotowe lub przedwczesne. W kwestii obowiązywania zasady zakazu *reformationis in peius* w postępowaniu odwoławczym, przyjęto, że sąd rewizyjny mógł orzec na niekorzyść oskarżonego tylko wówczas, gdy wniesiono środek odwoławczy na jego niekorzyść oraz tylko w granicach wyznaczonych przez ten środek.

Zmiany w tym zakresie wprowadziła ustawa z dnia 29 maja 1989 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego, prawa o wykroczeniach i innych ustaw²³⁵. Na mocy tej ustawy wprowadzono regulację, która przyjmowała, że sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego, który został uniewinniony w pierwszej instancji albo co do którego umorzono lub warunkowo umorzono postępowanie.

Nowelizacja k.p.k., wprowadzona ustawą z dnia 29 czerwca 1995 r. o zmianie Kodeksu postępowania karnego, ustawy o ustroju sądów wojskowych, ustawy o opłatach w sprawach karnych i ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich²³⁶ zmieniła nazwę środka odwoławczego z „rewizji” na „apelację”. Uznano bowiem, że nazwanie środka odwoławczego „apelacją” jest bardziej zasadne, z uwagi na fakt, że celem apelacji jest dokonanie nie tylko merytorycznej kontroli zaskarżonego wyroku, ale także orzekanie co do istoty sprawy i kwestii winy oskarżonego²³⁷.

---

49 i nast.; tenże, *Uwagi*, s. 58 i nast.; W. Mendys, *Funkcja zarzutów odwoławczych w konstrukcji granic środka odwoławczego wedle kodeksu postępowania karnego*, NP 1976, nr 12, s. 1672 i nast.; tenże, *W sprawie kierunku i granic środka odwoławczego w k.p.k.*, Pal. 1979, nr 4, s. 49 i nast.; A. Kaftal, *System*, s. 225 i nast.; J. Bana, J. Bednarzak, M. Flemming, S. Kalinowski, H. Kempisty, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red.) M. Mazur, Warszawa 1971, s. 460; Zob. także: wyr. SN z 10 lipca 1973 r., V KRN 173/73, (OSNKW 1974, z. 1, poz. 19).

²³⁴ Zob. szerzej: M. Siewierski, J. Tylman, M. Olszewski, *Postępowanie*, s. 259 i nast.; Z. Doda, *Konstrukcja*, s. 49.

²³⁵ Dz. U. Nr 34, poz. 180.

²³⁶ Dz. U. Nr 89, poz. 443 ze zm.

²³⁷ *Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami. Kodeks karny. Kodeks postępowania karnego. Kodeks karny wykonawczy*, Warszawa 1997, s. 436.

Poza zmianą nazwy środka odwoławczego nie zmienił się model procedury odwoławczej, który w dalszym ciągu pozostawał dwuinstancyjny. Wewnętrzna struktura apelacji bardziej przypominała rewizję, zbudowaną na różnych elementach, należących zarówno do kasacji, jak i apelacji, przy jednak nieznacznym elementach charakterystycznych dla modelu postępowania apelacyjnego²³⁸.

W zakresie możliwości przeprowadzenia dowodów przed sądem odwoławczym, pozostawiono bez zmian dotychczasowe regulacje, umożliwiające dopuszczenie dowodu z dokumentu oraz dowodu z opinii instytutu, biegłego, zakładu lub instytucji, natomiast w zakresie innych dowodów możliwe było ich przeprowadzenie na podstawie art. 342 oraz 343 k.p.k. z 1969 r., które to przepisy miały odpowiednie zastosowanie.

Zmieniony został na mocy nowego art. 383 k.p.k. z 1969 r. zakres dopuszczalności orzekania na niekorzyść oskarżonego przez sąd odwoławczy. Przepis ten ograniczył możliwość orzekania na niekorzyść oskarżonego poprzez to, że sąd odwoławczy mógł orzec surowszą karę pozbawienia wolności tylko w razie niezmienia ustalonych faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia oraz w przypadku braku możliwości zaostrożenia przez sąd apelacyjny kary w wymiarze przekraczającym 15 lat pozbawienia wolności. Zmianie uległy także przepisy dotyczące nadzwyczajnych środków odwoławczych poprzez wprowadzenie instytucji kasacji w miejsce dotychczasowej rewizji nadzwyczajnej²³⁹.

Podsumowując rozważania dotyczące ewolucji przyczyn odwoławczych na gruncie ustawodawstwa polskiego do czasu uchwalenia ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – aktualnego Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1749 t.j.) należy dostrzec zalety wcześniejszych regulacji. Niewątpliwym atutem k.p.k. z 1928 r. po nowelizacji z 1949 r. było wskazanie konkretnych sześciu okoliczności, przy zaistnieniu których sąd odwoławczy, na skutek wniesienia rewizji, stwierdzał bezwzględne przyczyny odwoławcze.

Ciekawym rozwiązaniem w k.p.k. z 1928 r. po nowelizacji z 1958 r. wydaje się także wprowadzenie możliwości przeprowadzenia postępowania dowodowego w ograniczonym zakresie przed Sądem Najwyższym. Nie ulega wątpliwości, że przeprowadzenie dowodu z dokumentu przed Sądem Najwyższym przyspieszyłoby

---

²³⁸ Zob. szerzej: R. Kmiecik, *Trójinstancyjny system apelacyjno-kasacyjny czy dwuinstancyjna hybryda rewizyjno-kasacyjna*, [w:] *Lubelskie Towarzystwo Naukowe. Materiały z sesji naukowej „Kierunki i stan reformy prawa karnego”*, Lublin 1995, s. 69; K. Marszał, *System apelacyjno-kasacyjny w polskim procesie karnym*, [w:] *Węzłowe zagadnienia procedury karnej-księga ku czci prof. Andrzeja Murzynowskiego*, „Studia Iuridica” tom 33, s. 166-167.

²³⁹ M. Rogacka-Rzewnicka, *Kasacja w polskim procesie karnym*, Warszawa 2001, *passim*.

postępowanie i umożliwiło wszechstronną oraz rzetelną kontrolę zapadłego rozstrzygnięcia, które zasadniczo aktualnie jest niemożliwe. Wprowadzenie takiego rozwiązania na gruncie obecnych unormowań mogłoby się jednak spotkać z krytyką, z uwagi na to, że Sąd Najwyższy jest sądem prawa, a nie sądem „faktów”.

Należy również wskazać na ciekawą instytucję wprowadzoną do k.p.k. z 1928 r. po nowelizacji z 1959 r. w zakresie obowiązku uiszczenia opłaty sądowej w wysokości co najmniej podwójnej wysokości, nie wyższej jednak niż pięciokrotność stawki należnej za postępowanie przed sądem pierwszej instancji w razie oczywistej bezzasadności rewizji wniesionej przez skarżącego.

Warto także zauważyć, że wraz z uchwaleniem k.p.k. z 1969 r. zmieniono zakres postępowania dowodowego przed Sądem Najwyższym, bo wówczas możliwe było szersze wnioskowanie przez skarżących przeprowadzenia dowodów nie tylko z dokumentów, ale również z dowodów z opinii instytucji, biegłego, zakładu lub instytutu, co znacznie różni się od obowiązującego zakresu postępowania dowodowego przed Sądem Najwyższym.

ROZDZIAŁ II.

WZGLĘDNE PRZYCZYNY ODWOŁAWCZE

W rozdziale tym opisano względne przyczyny odwoławcze, a także wskazano na występujące pomiędzy nimi różnice. W tej części pracy przedstawione zostały również okoliczności, kiedy skarżący orzeczenie mogą na ich podstawie formułować zarzuty odwoławcze. Ponadto, w rozdziale omówiono skutki podnoszenia przez skarżących zarzutów odwoławczych opartych na względnych przyczynach odwoławczych. Zaprezentowano również zasady stosowania względnych przyczyn odwoławczych w świetle orzecznictwa sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego.

§ 1 Uwagi ogólne

Art. 438 k.p.k. przewiduje względne przyczyny odwoławcze. Mogą one stanowić podstawę zarzutów apelacyjnych, dzięki którym zaskarżane orzeczenie, w razie ich stwierdzenia przez sąd odwoławczy może ulec uchyleń lub zmianie. Są to tzw. względne uchybienia odwoławcze, do których należą w odpowiedniej kolejności:

- 1) obraza przepisów prawa materialnego,
- 2) obraza przepisów postępowania, ale jeśli mogła ona mieć wpływ na treść orzeczenia,
- 3) błąd w ustaleniach faktycznych, przyjęty za podstawę orzeczenia, jeżeli mógł on mieć wpływ na treść orzeczenia,
- 4) rażąca niewspółmierność kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przepadku lub innego środka²⁴⁰.

W literaturze²⁴¹, jak już wspomniano wcześniej, podkreśla się, że podstawy odwoławcze, o których mowa w treści art. 438 k.p.k. mogą stanowić w zależności od ich

---

²⁴⁰ W brzmieniu od 1 lipca 2015 r. na mocy ustawy z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. z 2013 r., poz. 1247, ze zm. z Dz. U. z 2015 r. poz. 396).

znaczenia oraz pełnionej roli – także zarzuty, uchybienia, podstawy oraz przyczyny odwoławcze. W pierwszej kolejności powstaje zarzut skarżącego w kwestii zauważonego uchybienia odnośnie do wydanego orzeczenia, opartego na podstawie art. 438 pkt. 1-4 k.p.k. Następnie zaś, jeśli wskazane przez skarżącego zarzuty odwoławcze okażą się w ocenie sądu zasadne, to wówczas stają się uchybieniami, stanowiącymi podstawę i przyczynę do zmiany lub uchylecia zaskarżonego orzeczenia.

Można zastanowić się czy wskazanie podstaw odwoławczych jest dobrym rozwiązaniem, skoro ustawodawca w procesie cywilnym wyeliminował je z kodeksu, a w krajach o dłuższej tradycji prawniczej, takich jak np. Anglia brak jest także wymienienia możliwych podstaw odwoławczych w procesie karnym.

Skoro jednak ustawodawca w polskim procesie karnym nałożył początkowo na skarżącego obowiązek wskazania zarzutów, stawianych rozstrzygnięciu (zgodnie z brzmieniem treści art. 427 § 1 k.p.k. od 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r.), to warto jest dokonać analizy tego, w jaki sposób obowiązek ten miał wpływ na skuteczność wniesionych przez skarżących środków odwoławczych w tym okresie.

Wskazanie przez ustawodawcę możliwych podstaw odwoławczych było zapewne pomocne dla skarżących, którzy nie wiedzieli, na podstawie jakich przyczyn odwoławczych orzeczenie może ulec zmianie lub uchyleniu. Drugą kwestią jest to czy skarżący, nieposiadający prawniczego wykształcenia rozumieli treści zawarte w art. 438 pkt 1-4 k.p.k. Wydaje się, że dla każdego człowieka, nieposiadającego nawet wiedzy specjalistycznej, zrozumiałym może być zarzut błędnych ustaleń faktycznych oraz zarzut rażącej niewspółmierności kary, a to dlatego, że nie tylko w prawie, ale i w języku potocznym spotykamy się pojęcia błędnych ustaleń i rażącej surowości oraz niewspółmierności kary.

Znacznie trudniejsza dla skarżących orzeczenie może okazać się znajomość tego, co podlega pod zakres „obrazy” przepisów prawa materialnego i procesowego. W tym wypadku dla przeciętnego człowieka, nieposiadającego wiedzy prawniczej oraz znajomości przepisów prawa karnego materialnego i procesowego, odróżnienie i skonstruowanie zarzutów opartych na powyższych podstawach może nastroczać trudności.

Z drugiej strony, skoro ustawodawca w tym okresie (od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r.) wprowadził znacznie szerszy dostęp do pomocy prawnej (art. 80a § 2 i art. 87a § 2 k.p.k.), to mogło się wydawać, że dalsze pozostawienie w k.p.k. wskazanych

---

²⁴¹ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks postępowania karnego Komentarz*, J. Skorupka (red.) Z. Brodzisz, D. Gruszecka, I. Haýduk -Hawrylak, W. Jasiński, J. Kosonoga, B. Nita-Światłowska, K. Nowicki, Z. Pachowicz, R. Ponikowski, W. Posnow, J. Skorupka, S. Szolucha, A. Światłowski, D. Świecki, Warszawa 2015, s. 1121.

względnych podstaw odwoławczych mogło być pewnym ograniczeniem dla skarżących, którzy chcieliby wyjść poza możliwe ramy wskazanych podstaw.

Należy się zatem zastanowić czy wyjście poza możliwe ramy względnych przyczyn odwoławczych jest możliwe oraz czy wówczas sąd odwoławczy w wyniku rozpoznania apelacji sam dokonuje odpowiedniego przyporządkowania podnoszonych przez skarżącego zarzutów, pod te, które są wymienione w treści art. 438 pkt. 1-4 k.p.k. Można się także zastanowić nad tym, czy są możliwe inne zarzuty wobec zaskarżonego orzeczenia, niż te, które wymienione zostały w treści art. 438 pkt. 1-4 k.p.k. A jeżeli i tak, to czy sąd we własnym zakresie dokonuje odpowiedniego przyporządkowania takich zarzutów, do podstaw odwoławczych, określonych przepisami prawa. Brak obowiązku wskazania przez skarżącego konkretnych zarzutów oznaczałoby konieczność dokonania przez sąd dodatkowych czynności, które miałyby na celu wyręczenie skarżącego z jego obowiązku.

Jednakże zaznaczyć należy, że aktualne przepisy polskiej procedury karnej nie nakładają już na każdego skarżącego obowiązku sformułowania zarzutów stawianych rozstrzygnięciu lub ustaleniu (art. 427 § 1 k.p.k.).

Ostatecznie to sąd ocenia zasadność podniesionych przez skarżącego zarzutów. W literaturze przyjęło się stanowisko, że decydujące znaczenie ma to, czy wskazane uchybienie faktycznie zaistniało, a nie jak ono zostało nazwane²⁴².

Względne przyczyny odwoławcze, w szerokim tego słowa znaczeniu, stanowią zatem twierdzenia skarżącego o wadliwości wydanego orzeczenia przez sąd pierwszej instancji. Wszystkie wskazane przez odwołującego zarzuty i zakres zaskarżenia tworzą granice środka odwoławczego²⁴³, w których sąd drugiej instancji będzie rozpoznawał sprawę, poza wskazanymi w k.p.k. wyjątkami.

Wyjątkiem w zakresie rozpoznawania sprawy poza wskazanymi w środku odwoławczym zarzutami i granicami zaskarżenia są bezwzględne przyczyny odwoławcze (art. 439 § 1 k.p.k.), które sąd rozważa niezależnie od podniesionych zarzutów oraz okoliczności wskazane w treści art. 435, art. 440 oraz art. 455 k.p.k. (przy uwzględnieniu treści art. 447 § 1-3 k.p.k.). Wyznaczone przez skarżącego granice środka odwoławczego będą jednocześnie powodowały obowiązek sądu drugiej instancji rozważenia i odniesienia się do podniesionych zarzutów, zgodnie z treścią art. 433 § 2 k.p.k.

---

²⁴² Zob. szerzej: S. Zabłocki, *O niektórych zmianach*, s. 14-15.

²⁴³ Zob. szerzej na temat granic środka odwoławczego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego: T. Grajcar, *Granice środka odwoławczego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, „Prok. i Pr.” 7-8/2015, s. 44-64.

Wydaje się zatem, że obecnie nie jest wystarczająca nawet dobra znajomość treści art. 438 k.p.k. przy formułowaniu zarzutów apelacyjnych. Aktualnie istnieje potrzeba dokonania swoistej analizy całego zbioru przepisów procedury karnej w zakresie podstaw odwoławczych, a także analizy linii orzeczniczej Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych w zakresie formułowania konkretnych zarzutów.

§ 2 Istota względnych przyczyn odwoławczych

Zarówno dla skarżącego, jak także do wymiaru sprawiedliwości istotą względnych przyczyn odwoławczych, wymienionych w treści art. 438 k.p.k. jest to, aby wyeliminować uchybienia w wydanych orzeczeniach przez sądy pierwszej instancji. Dlatego więc w razie stwierdzenia przez sąd uchybienia zaskarżone orzeczenie ulega uchyleniu bądź zmianie. Mimo wielu różnych możliwości w zakresie konstruowania przez skarżących zarzutów odwoławczych, istnieje znaczna ilość orzeczeń sądów apelacyjnych, Sądu Najwyższego, które dotyczą oceny skuteczności podniesionych zarzutów a tym samym tworzą swoiste zalecenia dla skarżących²⁴⁴.

Analizując kolejno formy możliwych zarzutów apelacyjnych warto także zwrócić uwagę na istnienie utrwalonych zasad, przy tworzeniu zarzutów w środku odwoławczym w procesie karnym. Do takich zasad można zaliczyć wspomnianą wcześniej niemożność łącznego wskazywania w środku odwoławczym niektórych zarzucanych sądowi uchybień z art. 438 k.p.k. Zarzucając obrazę prawa materialnego skarżący zgadza się jednocześnie z przyjętym przez sąd pierwszej instancji stanem faktycznym. Dlatego też odnośnie do tego samego czynu w tym samym środku odwoławczym nie powinno zarzucać się jednocześnie błędnych ustaleń faktycznych²⁴⁵. Mimo tego stanowiska Sądu Najwyższego, popartego także

---

²⁴⁴ W publikatorze Legalis do art. 438 k.p.k. (na dzień 7 maja 2017 r.) jest dostępnych 1618 orzeczeń sądowych, w tym 626 tzw. „tezowanych” oraz 992 tzw. „nietezowanych”. Najwięcej z nich pochodzi z Sądów Apelacyjnych (395). Z kolei w publikatorze Lex jest dostępnych 10164 orzeczeń na tą samą datę, w tym tzw. „tezowanych” 653 oraz tzw. „nietezowanych” 9511. Najwięcej spośród opublikowanych orzeczeń pochodzi z sądów okręgowych (7414).

²⁴⁵ Zob. Wyr. SN z dnia 23 lipca 1974 r., V KR 212/74, OSNKW 1974, nr 12, poz. 233, LexisNexis nr 306906 post. SN z dnia 9 stycznia 2001 r., V KKN 374/99, post. SN z dnia 25 lipca 2005 r., V KK 61/2005 oraz z dnia 27 lipca 2005 r., II KK 69/2005, a także post. SN z dnia 20 kwietnia 2001 r., V KKN 712/98; wyrok SA w Łodzi z dnia 28 czerwca 2005 r., II AKa 99/2005, post. SN z dnia 25 lipca 2005 r., V KK 61/05 (OSNwSK 2005, poz. 1412, LexPolonica nr 1119394), post. SN z dnia 15 marca 2013 r., V KK 368/12, Legalis, post. SN z dnia 25 czerwca 2014 r. II KK 101/14, Legalis, post. SN z dnia 10 września 2015 r., V KK 118/15, Legalis, post. SN z dnia 5 stycznia 2017 r., IV KK 430/16, Legalis tak też m. in.: P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgrzyzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. II: *Komentarz do artykułów 297–467*, wyd. 3, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2007, s. 660.

poglądami doktryny nie zostało jednak zbadane faktyczne przestrzeganie tej zasady, szczególnie w aspekcie skuteczności środka odwoławczego i podniesionych w nim zarzutów.

Warto zastanowić się także nad tym, co można zrobić w celu umożliwienia najszerszej kontroli odwoławczej przez sąd drugiej instancji. Istnieje zatem potrzeba dokonania analizy stanowiska doktryny oraz judykatury w zakresie skuteczności podniesionych względnych zarzutów odwoławczych. W ten sposób będzie możliwe dostrzeżenie innych zaleceń i zasad, wynikających z orzecznictwa sądowego oraz Sądu Najwyższego w kwestii efektywności podnoszonych przez skarżących zarzutów odwoławczych.

2.1. Obraza przepisów prawa materialnego

Treść art. 438 pkt 1 k.p.k. wskazuje jako pierwszą względną przyczynę odwoławczą obrazę prawa materialnego. Kolejność ta nie jest przypadkowa. Zarzut obrazy prawa materialnego jest bowiem najdalej idącym zarzutem, bo kwestionuje niewłaściwe zastosowanie bądź niezastosowanie przepisów prawa karnego materialnego. Zapewne dlatego też ustawodawca uznał, że stwierdzona przez sąd obraza prawa materialnego stanowi tak poważne uchybienie sądu pierwszej instancji, które ze swej istoty ma wpływ na treść orzeczenia²⁴⁶. Z tego powodu, skarżący, który w środku odwoławczym podnosi zarzut obrazy prawa materialnego nie ma obowiązku wykazywania, że zarzucane uchybienie mogło mieć wpływ na treść orzeczenia. Należy jednak odpowiedzieć na pytanie, czy skoro przyczyna ta została wskazana jako pierwsza, to czy zatem od niej należy rozpocząć proces poszukiwawczy wadliwości orzeczenia. Aby dokonać odpowiedzi na to pytanie, należy najpierw ustalić kilka podstawowych kwestii, związanych z pojęciem obrazy prawa materialnego.

Prawo materialne oznacza ogół obowiązujących przepisów, zarówno prawa karnego, jak także wszelkich innych dziedzin prawa, w tym prawa europejskiego oraz obcych państw jeśli mają zastosowanie w polskiej procedurze karnej. Jednakże zgodnie z treścią art. 111 § 1 k.k. warunkiem odpowiedzialności za przestępstwo popełnione za granicą jest to, aby popełniony czyn został także uznany za przestępstwo przez prawo w państwie jego popełnienia.

---

²⁴⁶ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1122.

W literaturze²⁴⁷ wskazuje się, że obraza przepisów prawa materialnego z art. 438 pkt 1 k.p.k. polega na błędnym zastosowaniu lub niezastosowaniu przepisu prawa materialnego, w okoliczności, gdy są to przepisy o charakterze stanowczym, tj. nakazujące lub zakazujące stosowania przepisów prawa materialnego. Dlatego też zarzutem prawa materialnego, będzie wówczas zastosowanie lub też niezastosowanie przez sąd określonego przepisu²⁴⁸. Wskazuje się także na samodzielny byt zarzutu obrazy prawa materialnego, zaznaczając, że jego przesłanką jest twierdzenie skarżącego o dokonaniu przez sąd wadliwej subsumcji ustalonych faktów pod określony przepis prawa materialnego, albo też zaniechanie prawidłowej subsumcji²⁴⁹.

Oznacza to więc, że nie można podnosić zarzutu obrazy przez sąd normy prawa karnego materialnego, która nie ma charakteru bezwzględnego, a więc sytuacji, gdzie sąd mógł, ale nie miał obowiązku zastosowania lub niezastosowania danej normy.

W tej kwestii wypowiedział się niejednokrotnie Sąd Najwyższy przyjmując, że „nie stanowi obrazy prawa materialnego nieskorzystanie przez sąd z przysługujących mu możliwości określonego rozstrzygnięcia, a więc i wtedy, gdy nie skorzystał on z jedynie fakultatywnie przewidzianych rozstrzygnięć²⁵⁰. Dlatego też Sąd Najwyższy dokonał analizy pomiędzy możliwością zarzucania sądowi pierwszej instancji obrazy prawa materialnego w przypadku fakultatywności orzeczenia o warunkowym zawieszeniu wykonania kary. W tym zakresie Sąd Najwyższy stwierdził, że treść przepisu art. 69 § 1 k.k., który statuuje przesłanki warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności, ma charakter fakultatywny, bowiem zawiera określenie „sąd może” (*verba legis*). (...) Dlatego, w konsekwencji oznacza (to), że jeżeli ustawa stwarza tylko możliwość zastosowania

---

²⁴⁷ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz. Orzecznictwo, wyd. II, stan na 01.01.2014 r.* LEX/el.

²⁴⁸ Zob. Post. SN z dnia 22 grudnia 2010 r., II KK 279/2010, OSNwSK 2010, poz. 2550, LexisNexis nr 2450767, zob. także: Post. SN z dnia 2 grudnia 2008 r., III KK 230/2008, OSNwSK 2008, poz. 2501, SIP nr 491425, LexisNexis nr 2257111.

²⁴⁹ Post. SN z dnia 20 listopada 2008 r., V KK 158/2008, OSNwSK 2008, poz. 2340, LexisNexis nr 2233604, Zob. także: Post. SN z dnia 15 lutego 2007 r., IV KK 234/2006, OSNwSK 2007, poz. 438, LexisNexis nr 2090450; post. SN z dnia 4 maja 2005 r., II KK 478/04, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 894.

²⁵⁰ Post. SN z dnia 24 października 2007 r. II KK 112/07, Legalis; zob. także: post. SN z dnia 21 grudnia 2006 r., V KK 368/2006, OSNwSK 2006, poz. 2566, LexisNexis nr 2068683; wyr. SN z dnia 18 czerwca 2003 r. IV KKN 101/00, OSNwSK 2003, Nr 1, poz. 1321.

określonego przepisu prawa materialnego, to przez jego niezastosowanie lub zastosowanie, sąd nie dopuszcza się obrazy prawa materialnego”²⁵¹.

Podobnie jest także w kwestii zarzucania sądowi pierwszej instancji naruszenia treści art. 53 k.k. Treść art. 53 k.k. formułuje bowiem dyrektywy sędziowskiego wymiaru kary, dlatego zarzut obrazy prawa materialnego w art. 53 k.k. zasadniczo nie będzie uznawany przez sąd odwoławczy za uzasadniony²⁵². Podobne stanowisko zajmuje Sąd Najwyższy w aktualnym orzecznictwie, stanowiąc, że „Przepis art. 53 KK nie ma charakteru normy stanowczej (zawierającej nakaz lub zakaz określonego zachowania), zatem jego obraza - w rozumieniu art. 438 pkt 1 KPK - nie wchodzi w grę. Wspomniany przepis określa objęte sferą swobodnego sędziowskiego uznania ogólne dyrektywy wymiaru kary, dlatego podważenie przyjętej na ich podstawie oceny sądu jest możliwe tylko w ramach zarzutu rażącej niewspółmierności kary”²⁵³.

Z kolei w postanowieniu z dnia 27 kwietnia 2016 r., Sąd Najwyższy orzekł, że „Sąd Najwyższy nie podziela poglądu, że przy zarzucie obrazy prawa materialnego za punkt wyjścia należy przyjmować nie to co sąd ustalił, lecz to co sąd powinien był ustalić. Tak bowiem ujmowany zarzut obrazy prawa materialnego jest w istocie zarzutem błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku”²⁵⁴.

W literaturze przyjmuje się jednak możliwość zarzucenia sądowi obrazy prawa materialnego w art. 53 k.k. w wypadku, gdy sąd przy wymierzaniu kary w ogóle pominął dyrektywy jej wymiaru, to wówczas można postawić zarzut obrazy prawa materialnego²⁵⁵.

Zgodnie zaś z tezą, wyrażoną w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14 kwietnia 2016 r., „Przepis art. 37a nie ma charakteru normy stanowczej (zawierającej nakaz lub zakaz określonego postępowania), zatem jego obraza - w rozumieniu art. 438 pkt 1 KPK -

---

²⁵¹ Wyr. SN z dnia 15 stycznia 2008 r. III KK 279/07, Legalis, zob. także: Post. SN z dnia 7 października 2010 r., II KK 246/2010, OSNwSK 2010, poz. 1902, LexisNexis nr 2420780.

²⁵² Post. SN z dnia 6 marca 2008 r., III KK 345/07, OSNKW 2008, Nr 6, poz. 49; Zob. także: Wyr. SN z dnia 1 kwietnia 2009 r., III KK 314/2008, OSNwSK 2009, poz. 853, SIP nr 503254, LexisNexis nr 2386858, Post. SN z dnia 7 października 2011 r., III KK 36/2011, OSNwSK 2011, poz. 1798, LexisNexis nr 4135356, Post. SN z dnia 18 stycznia 2007 r., II KK 390/2006, OSNwSK 2007, poz. 194, LexisNexis nr 2076847, Post. SN z dnia 5 czerwca 2009 r., V KZ 36/2009, Prok. i Pr. - wkł. 2010, nr 1-2, poz. 1, LexisNexis nr 2060709, Post. SN z dnia 24 kwietnia 2007 r., II KK 50/2007, OSNwSK 2007, poz. 903, LexisNexis nr 1668140; podobnie też w przypadku orzeczenia przez sąd grzywny zob. Post. SN z dnia 15 listopada 2007 r., III KK 335/2007, Prok. i Pr. - wkł. 2008, nr 6, poz. 5, LexisNexis nr 1878443.

²⁵³ Post. SN z dnia 14 lipca 2016 r., III KK 256/16, Legalis.

²⁵⁴ Post. SN z dnia 27 kwietnia 2016 r., IV KK 121/16, Legalis.

²⁵⁵ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze*, op. cit., LEX/el.

nie wchodzi w grę²⁵⁶. Przepis art. 37a k.k. w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 11 marca 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 428) może być interpretowany przez strony postępowania jako swoisty wyznacznik do wymierzania kar. Zgodnie z treścią tego przepisu, jeśli ustawa przewiduje zagrożenie karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat, sąd może zamiast tej kary orzec karę grzywny albo karę ograniczenia wolności. Nie można jednak stracić z pola widzenia, że decyzja w tym przedmiocie ma charakter fakultatywny i należy wyłącznie do sądu orzekającego w danej sprawie. Z tego też powodu należy zgodzić się z zaprezentowanym poglądem w cytowanym judykacie.

2.1.1. Poprawna wykładnia przepisu

Zarzut obrazy prawa materialnego może mieć różną postać, bowiem może także polegać na dokonaniu przez sąd błędnej wykładni przepisu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że zarzut obrazy prawa materialnego sprowadza się do podniesienia wadliwego zastosowania albo niezastosowania przepisu prawa do przyjętych w sprawie oraz niekwestionowanych ustaleń faktycznych, a także do podniesienia nieprawidłowej wykładni stosowanego przepisu prawa²⁵⁷. Dlatego też zarzut ten będzie usprawiedliwiony również wtedy, gdy sąd orzekający dokona nieprawidłowej wykładni przepisów ustawy²⁵⁸. Choć jak wskazuje Sąd Najwyższy, w tym przypadku także chodzi o przepisy materialnoprawne, ale jednak niekoniecznie tylko o charakterze karnym²⁵⁹.

Sąd Najwyższy w judykacie z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie sygn. akt. III KK 17/13, podkreśla, że „obraza prawa materialnego stanowi względną podstawę odwoławczą z art. 438 pkt 1 k.p.k. wtedy, gdy prawo to zostało wadliwie zinterpretowane przez sąd pierwszej instancji, gdy sąd ten wadliwie zastosował przepis prawa materialnego, pomimo że w układzie okoliczności danej sprawy nie było to dopuszczalne, bądź wówczas, gdy sąd nie zastosował przepisu prawa materialnego, mimo iż w konkretnej sytuacji procesowej było to obligatoryjne. Zarzut obrazy prawa materialnego ma rację bytu wyłącznie wtedy, gdy

---

²⁵⁶ Wyr. SA w Katowicach z dnia 14 kwietnia 2016 r., II AKa 42/16, Legalis.

²⁵⁷ Post. SN z dnia 14 marca 2013 r. III KK 29/13, Legalis.

²⁵⁸ Wyr. SN z dnia 27 listopada 2003 r., WA 54/2003 oraz post. SN z dnia 8 stycznia 2002 r., V KKN 214/2001; wyrok SA w Łodzi z dnia 16 stycznia 2002 r., II AKa 243/2001.

²⁵⁹ Post. SN z dnia 2 kwietnia 2003 r., II KK 351/2002.

wnoszący odwołanie nie kwestionuje treści poczynionych przez sąd I instancji ustaleń faktycznych. Jak już wcześniej wskazano, naruszenie tego prawa polega na jego wadliwym zastosowaniu lub niezastosowaniu w orzeczeniu, które zostało oparte na trafnych i niekwestionowanych ustaleniach faktycznych. W każdej innej sytuacji zarzut obrazy prawa materialnego musi być oceniany jako przedwczesny i może pozostać poza granicami rozpoznania²⁶⁰.

Wskazując, jako podstawę odwoławczą obrazę przepisów prawa materialnego, warto także zastanowić się nad możliwością zgłoszenia w środku odwoławczym potrzeby dokonania wykładni przepisów ustawy przez Sąd Najwyższy. Wprawdzie, zgłoszenie takiej potrzeby przez skarżącego w środku odwoławczym nie powoduje, że sąd odwoławczy zawsze zwróci się do Sądu Najwyższego o dokonanie wykładni danego przepisu, jednak wówczas sąd odwoławczy będzie musiał się odnieść do tej kwestii, jako do wniosku zawartego w środku odwoławczym przez skarżącego²⁶¹. Trzeba jednak mieć na uwadze, że wskazanie w środku odwoławczym potrzeby dokonania wykładni nie tylko wymaga precyzyjnego uzasadnienia, ale także może spowodować osłabienie waloru postawionego przez skarżącego zarzutu obrazy prawa materialnego, jeśli taki zarzut również został przez skarżącego podniesiony w środku odwoławczym. Skoro bowiem skarżący, z jednej strony twierdzi, że sąd pierwszej instancji nieprawidłowo zastosował przepisy prawa karnego materialnego lub dokonał niewłaściwej ich wykładni, wskazując na argumentację w tym zakresie, to kwestie te powinny być stanowcze i konsekwentne. Wskazując zaś potrzebę dokonania wykładni przez Sąd Najwyższy, skarżący poddaje w wątpliwość faktyczne błędne zastosowanie lub niezastosowanie przepisów prawa materialnego. Zawarcie przez skarżącego takiego wniosku może stanowić jednak swoisty „wentyl bezpieczeństwa” albo wniosek alternatywny, na wypadek nieuwzględnienia przez sąd podniesionego zarzutu obrazy przepisów prawa karnego materialnego.

W orzecznictwie sądowym oraz w literaturze przyjmuje się ponadto, że jeśli wykładnia przepisu prawa była przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, to zarzut zastosowania przez sąd orzekający prawa w sposób niezgodny z orzecznictwem Sądu Najwyższego może zostać zasadnie postawiony wtedy, gdy sąd ten nie ustosunkował się

---

²⁶⁰ Post. SN z dnia 26 marca 2013 r. III KK 17/13, Legalis.

²⁶¹ I. Urbaniak-Mastalerz, *Współczesny paradygmat*, op. cit., s. 1314; a także zob. post. SN z dnia 22 lutego 2006 r., II KK 131/05, OSNwSK Nr 1/2006, poz. 411.

należycie do argumentów przedstawionych w tym orzecznictwie i nie przedstawił w sposób logiczny i wyczerpujący własnej, przeciwnej argumentacji²⁶².

Nie ulega wątpliwości, że pogląd prawny wynikający z orzecznictwa Sądu Najwyższego czy sądów apelacyjnych nie jest wiążący dla każdego sądu rozpoznającego sprawę. Tylko pogląd prawny wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale podjętej w związku z zadaniem mu pytania prawnego na mocy art. 441 § 1 k.p.k. jest wiążący, jednak tylko w danej sprawie, zgodnie z treścią art. 441 § 3 k.p.k. Przypadek ten stanowi wyjątek od zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu także w zakresie interpretacji przepisów prawa, wynikający z treści art. 8 § 1 k.p.k. Orzecznictwo Sądu Najwyższego może zaś stanowić wskazówkę dla sądów powszechnych, w jaki sposób mają interpretować przepisy, które budzą wątpliwości w praktyce orzeczniczej.

Dlatego należy zgodzić się z tym, że istotną rolę w zakresie dokonywania prawidłowej wykładni przez polski wymiar sprawiedliwości stanowi instytucja przedstawienia Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego, na mocy art. 441 k.p.k.²⁶³.

Jednakże nie można zgodzić się z poglądem, że utrwalone orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych stanowi określoną wartość konstytucyjną i odstępstwa od tej linii orzeczniczej zagrażają zasadzie bezpieczeństwa prawnego oraz zasadzie ochrony zaufania do państwa²⁶⁴. Jednolitość orzecznictwa nie jest bowiem najwyższą wartością. Słusznie wskazuje się w literaturze²⁶⁵, że zła jednolitość determinowana jednolitością nieprawidłowej wykładni przepisów jest znacznie gorsza od dobrej niejednolitości²⁶⁶. Zapewnienie nie tylko jednolitości, ale także i poprawności orzecznictwa stanowi czynnik stabilizujący system prawny oraz jest elementem bezpieczeństwa prawnego²⁶⁷.

---

²⁶² D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz. Orzecznictwo, wyd. II, stan na 01.01.2014 r.* LEX/el; a także: Wyr. SN z dnia 27 maja 2002 r., V KKN 188/2000, OSNKW 2002, nr 11-12, poz. 113, LexisNexis nr 358335; Zob. także: wyr. SN z dnia 11 stycznia 2012 r., III KK 192/2011, OSNKW 2012, nr 4, poz. 39, LexisNexis nr 3108435.

²⁶³ W. Koziół, *Uzasadnianie rozstrzygnięć Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, [w:] *Uzasadnienia decyzji stosowania prawa*, (red.) M. Grochowski, I. Rzucidło - Grochowska, Warszawa 2015, s. 296.

²⁶⁴ Tak: D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze, op. cit.*, LEX/el.

²⁶⁵ Zob. P. Wiatrowski, *Dyrektywy wykładni prawa karnego materialnego w judykaturze Sądu Najwyższego*, Warszawa 2013, LEX/el.

²⁶⁶ I. Urbaniak-Mastalerz, *Współczesny paradygmat, op. cit.*, s. 1315.

²⁶⁷ K. Piasecki, *Zapewnienie prawidłowości oraz jednolitości wykładni i stosowania prawa*, NP. 1984, Nr 11-12, s. 168.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wskazuje się, że jeżeli utrwalona i konsekwentna praktyka sądowa w sposób bezsporny ustaliła wykładnię danego przepisu prawnego, a jednocześnie przyjęta interpretacja nie jest kwestionowana przez przedstawicieli doktryny, to przedmiotem kontroli konstytucyjnej jest norma prawa odczytywana z danego przepisu zgodnie z ustaloną praktyką²⁶⁸.

Ze wskazanych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego należy wyprowadzić wniosek, że utrwalona linia orzecznicza wsparta poglądami doktryny kształtuje treść przepisu, który należy rozumieć w taki sposób, jaki wynika z wykładni sądowej. Wówczas dokonanie odmiennej wykładni przepisu przez sąd rozpoznający sprawę może stanowić podstawę sformułowania zarzutu obrazy przepisów prawa materialnego.

W tezie zawartej w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2017 r. w sprawie sygn. akt. V KK 275/17 zaprezentowano pogląd, w myśl którego „Nie może być skuteczne czynienie zarzutu obrazy przepisów prawa materialnego (gdy kwestionuje się zastosowaną kwalifikację prawną) w sytuacji, gdy skarżący dopatruje się w działaniu oskarżonego zachowań, od których ten został uniewinniony, a które zdaniem skarżącego miały miejsce”²⁶⁹. Wydaje się, że stanowisko Sądu Najwyższego w cytowanym judykacie zwraca uwagę na konsekwentność skarżących w podnoszonych przez nich twierdzeniach.

Warto zwrócić uwagę także na pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w postanowieniu z dnia 3 listopada 2016 r. (sygn. akt. IV KK 187/16, Legalis) w którym przyjęto, że „Opowiedzenie się przez sąd meriti za jedną z możliwych interpretacji prawa nie stanowi jego obrazy, jeśli sąd przekonująco uzasadnił swój wybór”²⁷⁰.

Oznacza to dowolność sądu orzekającego w zakresie wyboru możliwej interpretacji prawa. Jedynym wyznacznikiem w tym zakresie będzie „przekonujące” uzasadnienie takiego wyboru, co także ma charakter wysoce ocenny.

Do zakresu zarzutu obrazy prawa materialnego będzie także należeć wadliwe zakwalifikowanie czynu oskarżonego mimo braku wypełnienia znamion przestępstwa w popełnionym czynie przez oskarżonego. Podobnie także w przypadku uniewinnienia oskarżonego, zarzut obrazy prawa materialnego będzie mogło stanowić błędne

---

²⁶⁸ Zob. Post. TK z dnia 4 grudnia 2000 r., SK 10/99, LexisNexis nr 350750, OTK 2000, nr 8, poz. 300, i z dnia 19 lipca 2005 r., SK 37/2004, LexisNexis nr 397356, OTK-A 2005, nr 7, poz. 87.

²⁶⁹ Post. SN z dnia 24 października 2017 r., V KK 275/17, Lex nr 2407353.

²⁷⁰ Post. SN z dnia 3 listopada 2016 r., IV KK 187/16, Legalis.

niezakwalifikowanie czynu oskarżonego jako przestępstwa, pomimo wypełnienia wszelkich jego znamion.

W celu poprawnego skonstruowania zarzutu odwoławczego, opartego na przyczynie braku wypełnienia wszelkich znamion danego przestępstwa, potrzebnych do stwierdzenia winy, niezbędna jest dokładna znajomość treści przepisu prawa materialnego.

2.1.2. Zasady nielączenia zarzutu obrazy prawa materialnego z innymi zarzutami

Jak już zostało wskazane wcześniej, w orzecznictwie Sądu Najwyższego została przyjęta swoista zasada stosowana wobec środków odwoławczych wnoszonych przez skarżących, w myśl której niedopuszczalne jest jednoczesne podniesienie zarzutu naruszenia prawa materialnego, jeśli kwestionuje się fakty²⁷¹. Zasada ta wynika z najczęściej powtarzanych poglądów w orzecznictwie sądowym²⁷². Sąd Najwyższy w judykacie z dnia 25 czerwca 2014 r. w sprawie sygn. akt. II KK 101/14 stwierdził, że skoro obraza prawa materialnego polega na jego wadliwym zastosowaniu lub niezastosowaniu, w orzeczeniu, które oparte jest na trafnych i niekwestionowanych ustaleniach faktycznych, to nie można zatem mówić o naruszeniu przepisów prawa materialnego w sytuacji, gdy wadliwość orzeczenia w tym zakresie jest wynikiem błędnych ustaleń faktycznych przyjętych za jego podstawę²⁷³.

Podobny pogląd Sądu Najwyższego został zawarty w tezie wyroku z dnia 11 kwietnia 2017 r., w sprawie sygn. akt. II K 31/17, gdzie SN stwierdza, że „Obraza prawa materialnego ma miejsce wtedy, gdy stan faktyczny został w orzeczeniu prawidłowo ustalony, a nie zastosowano do niego właściwego przepisu prawa materialnego, a także w sytuacji niezastosowania określonego przepisu, gdy jego zastosowanie było obowiązkowe. Natomiast

---

²⁷¹ Post. SN z dnia 9 stycznia 2001 r., V KKN 374/99, post. SN z dnia 25 lipca 2005 r., V KK 61/2005 oraz z dnia 27 lipca 2005 r., II KK 69/2005, a także post. SN z dnia 20 kwietnia 2001 r., V KKN 712/98; wyrok SA w Łodzi z dnia 28 czerwca 2005 r., II AKa 99/2005.

²⁷² Zob. np. wyr. SN z dnia 11 kwietnia 2017 r., II KK 31/17, Lex nr 2278309, post. SN z dnia 28 marca 2017 r., III KK 498/16, Lex nr 2300158, post. SN z dnia 21 marca 2017 r., III KK 74/17, Lex nr 2279023, a także: np. wyr. SA w Białymstoku z dnia 21 marca 2018 r., II Aka 21/18, Lex nr 2487674, wyr. SA we Wrocławiu z dnia 27 lutego 2018 r., II Aka 24/18, Lex nr 2486451.

²⁷³ Zob. post. SN z dnia 25 czerwca 2014 r. II KK 101/14, Legalis.

nie zachodzi taka obrazy, kiedy wadliwość zaskarżonego orzeczenia jest wynikiem błędnych ustaleń przyjętych za jego podstawę lub naruszenia przepisów prawa procesowego²⁷⁴.

Powyższe ustalenia wynikają z zasady prawidłowej wykładni prawa, gdzie wydaje się bezsporne, że aby móc dyskutować o prawie i jego interpretacji trzeba mieć prawidłowo ustalony stan faktyczny sprawy. Jest to logiczne stanowisko, które, pomimo że nie jest zapisane wprost w przepisach prawa to stanowi zasadę utrwaloną w orzecznictwie sądowym, Sądu Najwyższego oraz w doktrynie. Skarżący, zatem ma do wyboru dwa wyjścia, które nawzajem się wykluczają, a mianowicie:

- 1) skarżyć błędne ustalenia faktyczne, które mogły mieć wpływ na treść orzeczenia oraz procedurę,
- 2) albo uznać ustalony przez sąd pierwszej instancji stan faktyczny i zaskarżać zastosowane prawo materialne.

Należy także dodać, że naturalną konsekwencją przyjętej zasady jest okoliczność, iż skoro w pierwszej kolejności badany jest stan faktyczny, to zarzut naruszenia prawa materialnego ma charakter dodatkowy w doktrynie nazywanym zarzutem ewentualnym²⁷⁵. Sąd Najwyższy zaznacza, że „obrazy prawa materialnego ma miejsce jedynie wówczas, gdy stan faktyczny został w orzeczeniu prawidłowo ustalony i do niego nie zastosowano właściwego przepisu. Natomiast nie ma takiej obrazy, kiedy wadliwość orzeczenia w tym zakresie jest wynikiem błędnych ustaleń, przyjętych za jego podstawę. Innymi słowy, naruszenie prawa materialnego polega na jego wadliwym zastosowaniu (lub niezastosowaniu) w orzeczeniu, które oparte jest na trafnych i niekwestionowanych ustaleniach faktycznych. Nie można więc zasadnie stawiać zarzutu rzekomego naruszenia prawa materialnego, gdy wadliwość orzeczenia ma polegać, jak to wynika z wywodów skarżącego, na błędnych ustaleniach przyjętych za podstawę orzeczenia²⁷⁶.

Powyższe rozważania świadczą o wysoce ocennym charakterze zarzutu prawa materialnego, którego skuteczność w większości przypadków zależy może od oceny sądu orzekającego. Zastosowanie przez sąd prawa materialnego, wzbogaconego o liczne poglądy

---

²⁷⁴ Wyr. SN z dnia 11 kwietnia 2017 r., II KK 31/17, Lex nr 2278309.

²⁷⁵ P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek *Kodeks postępowania karnego, t. II: Komentarz do artykułów 297–467*, wyd. 3, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2007, s. 660.

²⁷⁶ Post. SN z dnia 15 marca 2013 r., V KK 368/12, Legalis; zob. także: wyr. SN z dnia 23 lipca 1974 r., V KR 212/74, OSNKW 1974, nr 12, poz. 233, LexisNexis nr 306906, a także: post. SN z dnia 10 września 2015 r., V KK 118/15, Legalis.

doktryny, bogate i niejednolite orzecznictwo sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego, będzie zatem zależało od przyjętego stanowiska przez skład orzekający w rozpatrywanej sprawie. Należy mieć na uwadze obowiązywanie w procesie karnym art. 7 k.p.k., który daje możliwość swobodnej oceny dowodów przez sąd. Mimo że ta swobodna ocena odnosi się do dowodów, a nie do kwestii prawnych, to bez wątpienia analiza kwestii prawnych powiązana jest bezpośrednio z dokonaną oceną dowodów przez sąd. Zagadnienia prawne ze swej natury muszą być zakotwiczone w określonym stanie faktycznym, który ustalany jest za pomocą ocenianych dowodów.

Takie stanowisko przyjmują także sądy powszechne, stanowiąc, że „jak to wielokrotnie wskazywano w orzecznictwie, obraza prawa materialnego polega na jego wadliwym zastosowaniu w orzeczeniu, które zostało oparte na trafnych i niekwestionowanych ustaleniach faktycznych. Obraza prawa materialnego nie zachodzi, gdy wadliwość orzeczenia w tym zakresie jest wynikiem błędnych ustaleń faktycznych, przyjętych za jego podstawę lub naruszenia przepisów procesowych”²⁷⁷.

Sąd Najwyższy w swoich poglądach uznaje za metodologicznie wadliwe łączenie w środku odwoławczym zarzutów dotyczących obrazy prawa materialnego oraz prawa procesowego, stwierdzając, że łączenie w jednym środku odwoławczym zarzutów naruszenia prawa materialnego i prawa procesowego, w stosunku do tego samego orzeczenia nie jest zasadne.

Według stanowiska Sądu Najwyższego, zarzutami procesowymi podważa się prawidłowość toku postępowania, a w konsekwencji także trafność ustaleń przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia. Z kolei formułując zarzut naruszenia prawa materialnego, przyjmuje się, że ustalenia są prawidłowe, a kwestionuje się tylko ich subsumpcję pod przepis prawa materialnego²⁷⁸.

Warto jednak zwrócić uwagę na pogląd Sądu Najwyższego, wyrażony w wyroku z dnia 19 października 2016 r. w sprawie sygn. akt. V KK 239/16 w myśl którego: „Zarzut obrazy prawa materialnego formułowany być może tylko wówczas, gdy nie są kwestionowane ustalenia faktyczne w zakresie sprawstwa czynu i podstaw odpowiedzialności karnej, a zatem, gdy nie jest podważana ocena dowodów, będąca przecież podstawą takich ustaleń. Nie oznacza to jednak, że takie "zdublowanie" zarzutów z pkt 438 pkt 1 i 2 k.p.k. nie jest dopuszczalne. Jest uzasadnione stawianie tych różnych zarzutów tak w apelacji,

---

²⁷⁷ Wyr. SA w Krakowie z dnia 1 grudnia 2015 r., II AKa 258/15, opubl. KZS 2016/3/47; Prok.i Pr. 2016/10/40.

²⁷⁸ Uchw. SN z dnia 13 marca 2008 r. SNO 10/08, Legalis.

jak i w kasacji, w układzie gdy skarżący zarzuca obrazę prawa procesowego i w niej upatruje zasadniczą podstawę swego środka zaskarżenia, ale jednocześnie - nie mając pewności co do uwzględnienia takich, procesowych, zarzutów - dostrzega wadliwe zastosowanie (np. błąd w subsumcji) określonego przepisu prawa materialnego, nawet w tych, kwestionowanych przecież, ustaleniach faktycznych. W takim układzie zarzut obrazę prawa materialnego z reguły ma charakter zarzutu alternatywnego, a więc będzie stanowił przedmiot oceny wówczas, gdy zostaną zaaprobowane ustalenia faktyczne²⁷⁹.

Podobny pogląd został wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2017 r., w sprawie sygn. akt. IV KK 317/16, gdzie sąd ten stwierdził, że „Nie ma żadnych racjonalnych powodów, dla których strona miałaby być pozbawiona możliwości podniesienia w środku odwoławczym zarówno zarzutu naruszenia prawa materialnego, jak i błędu w ustaleniach faktycznych. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych powinien być rozpoznawany w pierwszej kolejności, natomiast zarzut obrazę prawa materialnego dopiero w drugiej i tylko pod warunkiem nieuwzględnienia pierwszego z nich (tzw. zarzut ewentualny)²⁸⁰.

Z zaprezentowanych też powyższych judykatów wynika swoista dopuszczalność łączenia zarzutów obrazę prawa materialnego wraz z zarzutem obrazę przepisów postępowania lub zarzutem błędnych ustaleń faktycznych, jako efektywnych i skutecznych zarzutów alternatywnych. Oznacza to zmianę paradygmatu linii orzeczniczej Sądu Najwyższego w zakresie efektywności podnoszenia tych zarzutów przez skarżących w środku odwoławczym.

2.1.3. Przykłady zarzutów obrazę prawa materialnego

W doktrynie i orzecznictwie akcentuje się stanowisko, zgodnie, z którym Sąd Najwyższy przyjmuje, że zarzut obrazę przepisów prawa materialnego jest zasadny w szczególności wówczas, gdy Sąd *meriti* nie zastosuje przepisu o charakterze materialnym, który przy tak ustalonym i niekwestionowanym stanie faktycznym miał obowiązek zastosować lub zastosuje w tych okolicznościach przepis, który nie mógł znaleźć

---

²⁷⁹ Wyr. SN z dnia 19 października 2016 r., V KK 239/16, Lex.

²⁸⁰ Wyr. SN z dnia 28 lutego 2017 r., IV KK 317/16, Lex nr 2273869.

zastosowania²⁸¹. Dlatego też zarzut obrazy prawa materialnego, jako podstawa odwoławcza może także dotyczyć wadliwej oceny przesłanek przypisania odpowiedzialności karnej w zakresie bezprawności czynu, jego karygodności czy zawinienia w oparciu o treść art. 1 § 1-3 k.k, a także wówczas, gdy zachodzą podstawy do uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania, na przykład ze względu na wystąpienie kontratypu działania w obronie koniecznej²⁸².

Sąd Najwyższy podkreśla, że nie do zaakceptowania jest stanowisko, zgodnie z którym przy zarzucie prawa materialnego za punkt wyjścia należy przyjmować nie to, co sąd ustalił, lecz to, co powinien ustalić, gdyż tak ujmowany zarzut obrazy prawa materialnego jest w istocie zarzutem błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku²⁸³.

Mimo to jednak, należy stwierdzić, że możliwości zastosowania zarzutu odwoławczego, opartego na przyczynie obrazy prawa materialnego są dosyć szerokie. Obraza prawa materialnego może bowiem odnosić się nie tylko do kwalifikacji prawnej czynu, czyli nieprawidłowej subsumcji ustalonego stanu faktycznego pod przepis części szczególnej Kodeksu karnego lub innych ustaw zawierających przepisy karne, ale także może dotyczyć przepisów części ogólnej Kodeksu karnego odnoszących się do form zjawiskowych, takich jak współsprawstwo, podżeganie oraz pomocnictwo, jak również form stadialnych w zakresie dokonania i usiłowania popełnienia przestępstwa²⁸⁴.

Jednakże Sąd Najwyższy ma różne zapatrywania w kwestii zamiaru sprawcy, bowiem w świetle orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 2007 r. w sprawie sygn. akt. IV KK 32/07 zamiar sprawcy jest elementem faktycznym i podnoszenie zarzutu obrazy prawa materialnego w związku z kwestionowaniem zamiaru, czy jego postaci, jawi się w ocenie Sądu Najwyższego jako całkowicie bezzasadne²⁸⁵.

Podobnie postrzegają problem „zamiaru” sądy powszechne, uznając, że „Nie należy stawiać zarzutu obrazy prawa materialnego, gdy kwestionowana jest kwalifikacja prawna czynu pod kątem strony podmiotowej przestępstwa, jeżeli wiąże się ona z ustaleniami faktycznymi. Ustalenia w zakresie zamiaru są zaś elementem faktycznym, gdyż na podstawie

---

²⁸¹ Wyr. SN z dnia 17 listopada 2003 r., WA 51/2003; wyr. SA w Łodzi z dnia 28 lutego 2001 r., II AKA 13/2001; wyr. SN z dnia 5 kwietnia 2001 r., IV KKN 579/2000.

²⁸² D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze, op. cit.*, LEX/el.

²⁸³ Post. SN z dnia 12 sierpnia 2010 r. IV KK 194/10, Legalis.

²⁸⁴ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze, op. cit.*, LEX/el.

²⁸⁵ Post. SN z dnia 29 marca 2007 r. IV KK 32/07, Legalis.

faktów dokonywana jest ocena stosunku psychicznego sprawcy do popełnionego czynu. W tym zakresie zarzut odwoławczy powinien dotyczyć błędu w ustaleniach faktycznych z art. 438 pkt 3 KPK²⁸⁶.

Możliwości zastosowania zarzutu obrazy prawa materialnego jako podstawy odwoławczej, są jednak jeszcze szersze. Zarzut obrazy prawa materialnego może także dotyczyć wadliwego zastosowania lub niezastosowania przez sąd konstrukcji prawnych do ciągu przestępstw z art. 91 § 1 k.k., chuligańskiego charakteru występku art. 57a § 1 k.k. w zw. z art. 115 § 2 k.k., czynu ciągłego z art. 12 k.k., jak też zastosowania podstaw do obligatoryjnego nadzwyczajnego złagodzenia kary z art. 60 § 3 k.k. lub nadzwyczajnego obostrzenia kary z art. 64 § 1 i 2 k.k.²⁸⁷.

Przy tej kwestii warto także przypomnieć stanowisko Sądu Najwyższego, które w tym przypadku dość jednoznacznie odróżnia obligatoryjność zastosowania normy prawnokarnej od jej fakultatywności. W tej mierze Sąd Najwyższy w tezie zawartej w postanowieniu z dnia 23 lutego 2010 r. w sprawie sygn. akt. V KK 7/10, wskazuje, że nie stanowi obrazy prawa materialnego nieskorzystanie przez sąd z przysługujących mu możliwości określonego rozstrzygnięcia, a więc i wtedy, gdy nie skorzystał on z jedynie fakultatywnie przewidzianych rozstrzygnięć²⁸⁸. Sąd Najwyższy podkreśla, że w judykaturze i piśmiennictwie panuje jednolity pogląd, że nie stanowi obrazy prawa materialnego nieskorzystanie przez sąd z przysługujących mu możliwości określonego rozstrzygnięcia, a więc gdy nie skorzystał on z jedynie fakultatywnie przewidzianych rozstrzygnięć, na przykład w zakresie treści art. 15 § 2 k.k., który mówi o możliwości zastosowania przez sąd nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec sprawcy, który dobrowolnie starał się zapobiec skutkowi stanowiącemu znamię czynu zabronionego. Skoro tak, to przedstawiony zarzut rażącej obrazy prawa materialnego, tj. art. 15 § 2 k.k., jest oczywiście bezzasadny²⁸⁹.

Aby zrozumieć istotę zarzutu obrazy prawa materialnego należy także mieć na względzie konkretne okoliczności poszczególnych spraw, analizowane przez Sąd Najwyższy.

---

²⁸⁶ Wyr. SA w Krakowie z dnia 23 czerwca 2015 r., II AKa 118/15, Legalis.

²⁸⁷ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze*, op. cit., LEX/el.

²⁸⁸ Post. SN z dnia 23 lutego 2010 r. V KK 7/10, Legalis.

²⁸⁹ Post. SN z dnia 11 stycznia 2007 r. V KK 342/06, Legalis.

Do takich konkretnych okoliczności sprawy analizowanych przez Sąd Najwyższy, należy ustalenie, że jeżeli nie ustalono zamiaru przejęcia telefonu komórkowego pokrzywdzonego przez oskarżonego, a wydanie go nastąpiło dobrowolnie i dopiero potem miała miejsce wobec pokrzywdzonego przemoc, to przypisanie oskarżonemu przestępstwa z art. 280 § 1 k.k. nastąpiło z rażąco obrażającą prawą materialnego²⁹⁰. Orzeczenie to wskazuje na interpretację rozszerzającą przez ustawodawcę kwestii przyczyny odwoławczej obrazy prawa materialnego, bowiem wydawać by się mogło, że kwestie kolejności zdarzeń należą do ustaleń faktycznych, a nie do zastosowanego prawa materialnego. Mimo to jednak, Sąd Najwyższy uznaje użycie przemocy po dobrowolnym wydaniu rzeczy jako okoliczność wyłączającą przypisanie przestępstwa rozboju.

Sprecyzowaną przez orzecznictwo Sądu Najwyższego zasadą szczegółową w kwestii trafności formułowanego zarzutu obrazy prawa materialnego jest także okoliczność, w świetle której obrazę prawa materialnego stanowi uchybienie sądu, które polega na wymierzeniu kary znanej obowiązującej ustawie, ale nieprzypisanej za dane przestępstwo w ustawie²⁹¹.

Podobnie także obrazę prawa materialnego jest przekroczenie w wyroku górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianej w przepisie stanowiącym podstawę skazania, co ma oczywisty wpływ na treść wyroku²⁹².

O tym, że skutecznym zarzutem obrazy prawa materialnego będzie zarzucenie sądowi braku spełnienia wszelkich niezbędnych przesłanek ustawowych dowodzi przykład zastosowania przez sąd instytucji warunkowego umorzenia postępowania w sytuacji braku spełnienia przesłanki niekaralności oskarżonego. Sąd Najwyższy orzekł, że wyrok warunkowo umarzający postępowanie, przy jednoczesnym braku spełnienia warunku niekaralności za przestępstwo umyślne - rażąco narusza przytaczany przepis prawa materialnego, choćby orzekający sąd, w dacie wyrokowania, nie miał podstaw do przyjęcia takiego ustalenia, a wręcz ówczesnie ustalił trafnie, na podstawie prawidłowo przeprowadzonych dowodów, że oskarżony nie był karany²⁹³.

---

²⁹⁰ Wyr. SN z dnia 4 czerwca 2008, II KK 23/07, Legalis.

²⁹¹ Wyr. SN z dnia 14 lutego 2007 r., III KK 3/07, OSNwSK 2007, Nr 1, poz. 418.

²⁹² Wyr. SN z dnia 25 października 2006 r., V KK 318/2006, OSNwSK 2006, poz. 2027, LexisNexis nr 2051344.

²⁹³ Wyr. SN z dnia 2 lutego 2007 r. IV KK 461/06, Legalis.

Trudne dla skarżącego może być rozstrzygnięcie, w jaki sposób należy poprawnie sformułować zarzut dotyczący dokonania nieprawidłowej oceny stopnia szkodliwości społecznej czynu. Nie ulega bowiem wątpliwości, że ustalenie stopnia społecznej szkodliwości czynu następuje przede wszystkim w oparciu o okoliczności wskazane w art. 115 § 2 k.k. A skoro tak, to skarżący w środku odwoławczym może mieć wątpliwości odnośnie tego, czy wówczas należy zarzucić obrazę prawa materialnego w art. 115 § 2 k.k., czy też powinien on podnieść inny zarzut. W tej kwestii także Sąd Najwyższy stworzył pewną zasadę, w myśl której zarzut obrazę prawa materialnego wchodzić może w grę, gdy skarżący jest zdania, że rozstrzygnięcie o wysokości stopnia społecznej szkodliwości czynu nastąpiło w wyniku uwzględnienia niewłaściwych lub nieuwzględnienia właściwych przesłanek oceny tego stopnia, natomiast zarzut błędu w ustaleniach faktycznych może mieć zastosowanie, gdy skarżący podważa ocenę wartości i znaczenia przesłanek przyjętych trafnie za podstawę oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu²⁹⁴.

Z uwagi na możliwość zastosowania przez sąd odwoławczy art. 455 k.p.k., skarżący mogą nie wiedzieć, które przepisy prawa materialnego zostały ostatecznie przyjęte. Przepis ten bowiem stanowi wyjątek od zasady rozpoznawania sprawy w granicach podniesionych zarzutów. Na mocy art. 455 k.p.k. sąd odwoławczy może poprawić kwalifikację prawną czynu w instancji odwoławczej. Sąd Najwyższy orzekł, że w istocie dyspozycja art. 455 k.p.k. harmonizuje z problemem obrazę prawa materialnego w rozumieniu art. 438 pkt 1 k.p.k. Trudno natomiast byłoby mówić o obrazie prawa materialnego w sytuacji, gdy podstawa do zmiany orzeczenia usytuowana byłaby w błędnym ustaleniu stanu faktycznego²⁹⁵.

Jednocześnie, Sąd Najwyższy stwierdził, że przepisu art. 455 k.p.k. nie stosuje się w sytuacji uniewinnienia oskarżonego, czyli w wypadkach, gdzie przyjmuje się, że zachowanie oskarżonego nie wyczerpało znamion przestępstwa²⁹⁶. W razie zaistnienia sytuacji, określonej w art. 455 k.p.k. sąd odwoławczy zmienia zaskarżony wyrok w rozumieniu treści art. 437 § 2 k.p.k.²⁹⁷.

---

²⁹⁴ Post. SN z dnia 5 października 2001 r. III KKN 530/99, Legalis; zob. także: Wyr. SN z dnia 19 października 2004 r., II KK 355/2004, OSNwSK 2004, poz. 1837, LexisNexis nr 383422.

²⁹⁵ Wyr. SN z dnia 14 stycznia 2005 r. V KK 365/04, Legalis.

²⁹⁶ Post. SN z dnia 23 października 2007 r., IV KK 268/07, OSNwSK 2007, Nr 1, poz. 2275.

²⁹⁷ Wyr. SN z dnia 20 października 1994 r., II KRN 211/94, OSNKW 1994, Nr 11-12, poz. 75, a także post. SN z dnia 26 maja 2004 r., V KK 4/04, OSNKW 2004, Nr 6, poz. 66.

Aktualnie, z uwagi na dokonane z dniem od 15 kwietnia 2016 r. zmiany przepisów nie tylko natury procesowej, ale i materialnej, środki odwoławcze mogą częściej, niż przed wejściem w życie zmian przepisów, zawierać zarzuty obrazy prawa materialnego. Zarzuty te z kolei w odpowiednich okolicznościach będą mogły stanowić podstawę uchylenia orzeczenia. W tym zakresie należy mieć na względzie możliwość naruszenia przez sąd prawa materialnego w art. 4 k.k. Wszak przepisy art. 4 k.k. określają zasady prawa karnego międzyczasowego, które nazywane jest także prawem karnym intertemporalnym lub kolizyjnym. Zasady te wiążą się z przekształceniami prawa polegającymi na: modyfikacji penalizacji, polegającej na zmianie w zakresie karnoprawnej odpowiedzialności za popełnienie danego czynu, depenalizacji w zakresie zniesieniu karalności określonych czynów oraz dekryminalizacji poprzez uznanie, że dane czyny nie są przestępstwami, co nie oznacza braku zagrożenia karą w innych reżimach odpowiedzialności²⁹⁸.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 stycznia 2008 r. w sprawie sygn. akt. III KK 334/07 stwierdził, że niedopuszczalne jest uchybienie sądu poprzez zastosowanie nowej ustawy, w sytuacji gdy zmiany przepisów były na niekorzyść oskarżonego, a można było zastosować ustawę względniejszą. Sąd ten w tym judykacie konkluduje, że pomimo zmiany przepisu (sankcji karnej) na niekorzyść oskarżonego - uchybienie, którego dopuścił się sąd pierwszej instancji, polegające na zastosowaniu ustawy nowej, mimo iż nie miało wpływu na treść zapadłego orzeczenia („wymierzone oskarżonym kary uwzględniają, we właściwych proporcjach, dyrektywy wymiaru kary i absolutnie nie przekraczają stopnia winy”), jest niedopuszczalne i wiąże się z kolei z obrazą art. 438 pkt 1 k.p.k., który nakazuje w sytuacji stwierdzenia obrazy przepisów prawa materialnego zmianę lub uchylenie zaskarżonego orzeczenia i to bez względu na to, jaki miało ono wpływ na treść zapadłego wyroku²⁹⁹.

Z kolei w postanowieniu z dnia 3 lutego 2015 r., w sprawie sygn. akt. IV KK 294/14 Sąd Najwyższy uznał, że porównywanie „konkurujących” ustaw musi mieć charakter kompleksowy, czyli uwzględniający wszystkie ujemne konsekwencje wydanego w oparciu o te ustawy orzeczenia. Należy zatem odrzucić stanowisko, że poprzednia ustawa mogłaby być stosowana wyłącznie wówczas, gdyby orzeczona na jej podstawie kara nie mieściła się w widelkach ustawowego zagrożenia przewidzianego w ustawie nowej, jak i pogląd, iż w przypadku gdy kara mieści się zarówno w przepisach ustawy obowiązującej poprzednio, jak i ustawy nowej, to nie można uznać, że przepis poprzedniej ustawy jest

---

²⁹⁸ Zob. Zółek, *Komentarz do art. 4 k.k.* (red.) Zabłocki, wyd. 3, 2015/Legalis/el.

²⁹⁹ Wyr. SN z dnia 21 stycznia 2008 r. III KK 334/07, Legalis.

względniejszy. Ponadto, dla oceny względności ustawy nie jest prawidłowe najpierw oznaczanie kary sprawiedliwej, a w dalszej kolejności badanie, czy kara ta mieści się w granicach sankcji nowej ustawy, gdyż taka metoda stanowi odwrócenie logicznego porządku działania³⁰⁰.

Warto także zwrócić uwagę na tezę zawartą w postanowieniu z dnia 4 września 2015 r., gdzie Sąd Najwyższy wskazuje, że „Zasada wyrażona w art. 4 § 1 k.k. nie ma zastosowania do zmian ustawowych dokonanych na gruncie przepisów procesowych, które modyfikują zasady i sposób procedowania zgodnie z datą wejścia ich w życie, bądź stosownie do zawartych w nich przepisów przejściowych”³⁰¹. Co oznacza, że art. 4 § 1 k.k. nie stosuje się w przypadku zmiany przepisów proceduralnych oraz w okoliczności regulacji odpowiednich kwestii w przepisach przejściowych. W tym zakresie zaś trzeba mieć na względzie, że na mocy uchwały Składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 29 listopada 2016 r. w sprawie sygn. akt. I KZP 10/16: "W sprawach prowadzonych po dniu 14 kwietnia 2016 r., w których akt oskarżenia, wnioski o wydanie wyroku skazującego, wnioski o warunkowe umorzenie postępowania lub wnioski o umorzenie postępowania przygotowawczego i orzeczenie środka zabezpieczającego skierowano do sądu przed dniem 1 lipca 2015 r., zastosowanie znajdują przepisy regulujące przebieg postępowania karnego wprowadzone przez ustawę z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2016 r., poz. 437, a więc - co do zasady - przepisy nowe"³⁰².

Problematyczną kwestią w zakresie możliwości podnoszenia przez skarżących zarzutu obrazy prawa materialnego jest także brak dokładnych i precyzyjnych uregulowań odnośnie konwalidacji występujących sprzeczności zarówno w treści orzeczenia, jak i sprzeczności pomiędzy rozstrzygnięciem a uzasadnieniem orzeczenia.

Warto w tym miejscu przedstawić pogląd Sądu Najwyższego, wyrażony w postanowieniu z dnia 28 marca 2017 r., w sprawie sygn. akt. III KK 498/16, w myśl którego: „Obraza prawa materialnego powinna wynikać z samej treści wyroku. Tym samym zachodzi ona tylko w sytuacji, gdy opis czynu wskazuje, iż w drodze subsumcji dokonano jego błędnej kwalifikacji prawnej. Gdy skarżący nie zgadza się z treścią opisu czynu

---

³⁰⁰ Wyr. SN z dnia 3 lutego 2015 r., IV KK 294/14, Legalis.

³⁰¹ Post. SN z dnia 4 września 2015 r., IV KZ 55/15, Lex nr 1783185.

³⁰² Uchw. składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 29 listopada 2016 r. I KZP 10/16, Lex.

- w charakterze ustaleń dowodowych - powinien sformułować zarzut oparty o podstawę odwoławczą określoną w art. 438 pkt 3 k.p.k.³⁰³.

W tym zakresie Sąd Najwyższy uznał, że za sprzeczności określone w art. 439 § 1 pkt 7 k.p.k. (stanowiące bezwzględną przyczynę odwoławczą) uznaje się jedynie sprzeczności w wyroku między jego poszczególnymi rozstrzygnięciami i to tylko takie, które powodują, że niemożliwe staje się jego wykonanie. Jednakże, sprzeczność między orzeczeniem a jego uzasadnieniem nie stanowi bezwzględnego powodu odwoławczego, który należy uwzględniać z urzędu, lecz stanowi przyczynę względną o rażącym charakterze, która powinna prowadzić do uchylenia wyroku, którą należy zaskarżyć w trybie art. 438 pkt 1 lub 2 k.p.k.³⁰⁴.

Kwestia sprzeczności w treści orzeczenia była także analizowana przez Sąd Najwyższy w aspekcie utrudnienia wykonania wyroku. Sprzeczność w treści orzeczenia, która uniemożliwia jego wykonanie z art. 439 § 1 pkt 7 k.p.k. to jedynie taka, która powoduje, że niemożliwe staje się wykonanie wyroku. Dlatego też przepis ten nie obejmuje ani sytuacji, gdy sprzeczność w treści wyroku utrudnia jedynie, ale nie w ogóle uniemożliwia jego wykonania, ani także sprzeczności zachodzącej między samym wyrokiem, a więc jego treścią, wynikającą z dyspozytywnej części a jego uzasadnieniem, z uwagi na to, że uzasadnienie to nie stanowi integralnego elementu treści wyroku. W takiej sytuacji, w obliczu sprzeczności w treści orzeczenia, która uniemożliwia jego wykonanie, stosownie do art. 13 § 1 k.k.w., możliwe jest wystąpienie do sądu, który wydał orzeczenie, o rozstrzygnięcie wątpliwości co do jego wykonania. Kiedy jednak sprzeczność dotyczy rozbieżności, pomiędzy treścią orzeczenia, a jego uzasadnieniem, to wówczas sąd dopuszcza się rażącej obrazę prawa materialnego lub procesowego, która miała istotny wpływ na treść wyroku w rozumieniu art. 523 § 1 w zw. z art. 438 pkt 1 lub 2 k.p.k., ale nie - uchybieniem, o jakim mowa w art. 439 § 1 pkt 7 k.p.k.³⁰⁵.

Istotne z punktu widzenia rozważań nad efektywnością podnoszenia przez skarżącego zarzutu obrazę prawa materialnego jest też wskazanie na jego obowiązek sprawdzenia poprawności wydanego orzeczenia pod kątem dokonania analizy treści wyroku. W tej kwestii Sąd Najwyższy przyjął, że warunkiem skazania osoby postawionej w stan oskarżenia jest udowodnienie, że jej zachowanie wyczerpywało znamiona określone w przepisie ustawy karnej przyjętym za podstawę skazania. Wszystkie znamiona te powinny

---

³⁰³ Post. SN z dnia 28 marca 2018 r., III KK 498/16, Lex nr 2300158.

³⁰⁴ Wyr. SN z dnia 31 maja 2011 r., II KK 19/11, Legalis.

³⁰⁵ Post. SN z dnia 15 września 2010 r. II KK 42/10, Legalis.

być zatem opisane w części dyspozytywnej rozstrzygnięcia i doprecyzowane w jego uzasadnieniu poprzez wskazanie, jakie konkretnie zachowanie zostało uznane za przestępne. Jeżeli przy tym zachodzi niezgodność między ustaleniami faktycznymi a zastosowanym przepisem ustawy karnej, to należy mówić o naruszeniu prawa materialnego. Stwierdzenie zaś tej wady prawnej jest z reguły możliwe już po skonfrontowaniu treści rozstrzygnięcia z poczynionymi w jego uzasadnieniu ustaleniami faktycznymi³⁰⁶.

Sąd Najwyższy wypowiadał się już także w kwestii błędnego oznaczenia podstawy prawnej skazania jako sprzeczności między orzeczeniem i jego uzasadnieniem, twierdząc, że błędne oznaczenie podstawy prawnej skazania nie należy do kręgu takich pomyłek, które podlegają sprostowaniu na podstawie art. 105 § 1 k.p.k. Stąd też trudno jest przyjąć za usunięcie sprzeczności powstałej między orzeczeniem a jego uzasadnieniem samo wyjaśnienie w pisemnych motywach sądu odwoławczego, że powołując w wyroku jedne przepisy, miał na myśli zastosowanie zupełnie innych przepisów. Wprawdzie rzeczywiście wyrok i uzasadnienie należy traktować jako całość, jednakże nie może to oznaczać akceptacji dla funkcjonowania w obrocie prawnym rozstrzygnięcia błędnie powołującego podstawy skazania i przepisy kształtujące granice wymiaru kary. Rozbieżności pomiędzy prawidłowo opisanym zachowaniem oskarżonego, a wyrażoną w wyroku oceną prawną tego zachowania należą do samej istoty podstawowej przyczyny odwoławczej, jaką jest obraza prawa materialnego i mogą oddziaływać w sposób znaczący na sytuację oskarżonych, dlatego też w ten sposób skonstruowany zarzut może stanowić zasadną przyczynę odwoławczą³⁰⁷.

Mimo wymienienia przez ustawodawcę obrazy prawa materialnego, jako pierwszej, najbardziej daleko idącej przyczyny odwoławczej, to jednak naruszenia tego w zaskarżonym orzeczeniu nie powinno się poszukiwać w pierwszej kolejności. Zarzut obrazy prawa materialnego jest zarzutem dość trudnym do prawidłowego skonstruowania, bowiem wymaga

---

³⁰⁶ Wyr. SN z dnia 29 kwietnia 2003 r. IV KK 480/02, Legalis; podobnie: wyr. SN z dnia 18 czerwca 2003 r. IV KKN 101/00, Legalis, gdzie Sąd Najwyższy stwierdził, że „Warunkiem skazania osoby postawionej w stan oskarżenia jest wykazanie, że jej zachowanie wyczerpywało znamiona czynu określonego w przepisie ustawy karnej, przyjętym za podstawę skazania. Znamiona te powinny być opisane w części dyspozytywnej rozstrzygnięcia oraz rozwinięte w jego uzasadnieniu poprzez wskazanie, jakie zachowanie in concreto zostało uznane za przestępne oraz na podstawie jakich dowodów. Jeżeli zachodzi niezgodność pomiędzy ustaleniami faktycznymi a zastosowanym przepisem ustawy karnej, na skutek błędnej subsumcji ustaleń pod właściwy przepis ustawy, ma wówczas miejsce obraza prawa materialnego. Podkreślić przy tym trzeba, że obraza przepisów prawa materialnego może wystąpić z różnych przyczyn, a w szczególności polegać może na błędnej wykładni danego przepisu, na zastosowaniu nieodpowiedniego przepisu lub zastosowaniu go w nieodpowiedni sposób, bądź też na zastosowaniu przepisu pomimo zakazu określonego rozstrzygnięcia lub niezastosowaniu normy, której stosowanie było obowiązkowe. Natomiast zgodnie z doktryną i utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego nie stanowi obrazy prawa materialnego generalnie samo nieskorzystanie przez sąd z przysługujących mu możliwości określonego rozstrzygnięcia”.

³⁰⁷ Wyr. SN z dnia 3 lipca 2007 r. III KK 467/06, Legalis.

od skarżącego nie tylko bardzo dobrej znajomości przepisów prawa materialnego, ale także znajomości zasad, wynikających zarówno z orzecznictwa sądów powszechnych, jak i z orzecznictwa Sądu Najwyższego.

Nie wydaje się jednak zasadne nieustannie powtarzanie w orzeczeniach sądowych tych samych poglądów, że nie można skutecznie podnosić w środку odwoławczym zarzutu obrazy prawa materialnego, jeśli wada ta jest wynikiem błędnych ustaleń faktycznych sądu, przyjętych za podstawę orzeczenia³⁰⁸.

Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreśla, że nie można mówić o obrazie prawa materialnego, w sytuacji, gdy wadliwość orzeczenia w tym zakresie jest wynikiem rzekomo błędnych ustaleń faktycznych przyjętych za jego podstawę³⁰⁹. Mimo to jednak dopuszczalne jest formułowanie zarzutów alternatywnych i wynika także z zaprezentowanych wcześniej judykatów Sądu Najwyższego.

Należy jednak mieć na uwadze, że zasada ta, wynikająca ze wspomnianych orzeczeń Sądu Najwyższego rozciąga się także na konstruowanie zarzutów kasacyjnych. Zaznaczyć zatem trzeba, że zarzut obrazy przepisów prawa materialnego może także stanowić skuteczną podstawę kasacji, gdy zarzucając rażące naruszenie prawa materialnego wykaże się niezgodność między podstawą faktyczną wyroku a zastosowanym w nim przepisem prawa materialnego lub błędną wykładnię przepisu albo naruszenie obowiązku stosowania bądź niestosowania określonego przepisu prawa materialnego. Tylko takie bowiem błędy stanowią obrazę przepisów prawa materialnego³¹⁰.

Warto także skrótowo odnieść się do formułowania zarzutu obrazy prawa materialnego w kasacji. Zarzut obrazy prawa materialnego może być zarzutem podnoszonym w postępowaniu kasacyjnym, jeśli ma charakter rażący oraz jeśli może mieć istotny wpływ na treść wyroku (art. 523 § 1 k.p.k.).

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 14 czerwca 2016 r. w sprawie sygn. akt. IV KK 194/16 zaznacza, że „Artykuł 523 § 1 KPK stanowi, iż podstawą kasacji, obok uchybień wymienionych w art. 439 KPK, może być tylko „inne rażące naruszenie prawa”, ale nie każde, bo tylko takie, które „mogło mieć rażący wpływ na treść zaskarżonego wyroku”. Oznacza to, że dla uznania skuteczności tego rodzaju zarzutu kasacji niezbędne jest wykazanie przez skarżącego obydwu jego elementów, tj. „rażącego” naruszenia prawa

---

³⁰⁸ Tak, np. Post. SN z dnia 15 kwietnia 2010 r. III KK 22/10, Legalis.

³⁰⁹ Post. SN z dnia 3 marca 2010 r. II KK 31/10, Legalis.

³¹⁰ Post. SN z dnia 11 stycznia 2007 r. V KK 291/06, Legalis.

i możliwości „istotnego” wpływu tego uchybienia na treść zaskarżonego kasacją orzeczenia”³¹¹. Tylko zatem wypełnienie tych dwóch przesłanek umożliwi wskazanie zarzutu obrazy prawa materialnego jako prawidłowego zarzutu kasacyjnego.

2.2. Obraza przepisów postępowania

Zarzut obrazy przepisów postępowania z art. 438 pkt. 2 k.p.k., zwany także *error in procedendo*, w przeciwieństwie do zarzutu obrazy prawa materialnego stanowi tylko wtedy skuteczną przyczynę odwoławczą, jeżeli się wykaże, że zarzut ten mógł mieć wpływ na treść orzeczenia. Zgodnie z przyjętym stanowiskiem Sądu Najwyższego, nie każde naruszenie przepisów postępowania jest wystarczające do postawienia skutecznego zarzutu, lecz tylko takie, które mogło mieć wpływ na treść orzeczenia, co należy w środку odwoławczym wykazać³¹².

Treść art. 438 pkt 2 k.p.k. nie wymaga zatem ustalenia, że obraza przepisów prawa procesowego rzeczywiście miała wpływ na treść orzeczenia, wystarczające jest, bowiem ustalenie hipotetycznego związku między uchybieniem a treścią orzeczenia³¹³.

Ponadto w literaturze wskazuje się, że chodzi o uchybienia dotyczące istotnych kwestii, związanych z procedowaniem³¹⁴. Najistotniejsze jednak uchybienia sądu w zakresie przepisów postępowania zawarte zostały w treści art. 439 k.p.k. i stanowią bezwzględne przyczyny odwoławcze, które niezależnie od podniesionych w środку odwoławczym zarzutów zawsze powodują uchylenie orzeczenia (zob. rozdział III).

Zarzut ten dotyczy naruszenia zarówno ogólnych zasad postępowania karnego, jak i konkretnych przepisów procesowych, przy czym naruszenie zasady winno być zawsze poparte konkretnymi przykładami³¹⁵.

---

³¹¹ Post. SN z dnia 14 czerwca 2016 r., IV KK 194/16, Legalis.

³¹² Wyr. SA w Lublinie z dnia 27 kwietnia 1999 r., II AKa 60/99 oraz z dnia 7 września 2006 r., II AKa 134/2006; wyr. SA w Krakowie z dnia 28 września 2006 r., II AKa 135/2006; post. SN z dnia 16 czerwca 2005 r., II KK 479/2004.

³¹³ Wyr. SN z dnia 12 czerwca 2002 r. IV KK 124/02, Legalis.

³¹⁴ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks postępowania karnego Komentarz*, J. Skorupka (red.) Z. Brodzisz, D. Gruszecka, I. Hażyduk -Hawrylak, W. Jasiński, J. Kosonoga, B. Nita-Światłowska, K. Nowicki, Z. Pachowicz, R. Ponikowski, W. Posnow, J. Skorupka, S. Szofucha, A. Światłowski, D. Świecki, Warszawa 2015, s. 1123.

³¹⁵ P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. I: *Komentarz do artykułów 1–296*, wyd. 3, Warszawa 2007, s. 29 i 45; tak też: SA w Warszawie w wyr. z dnia 31 stycznia 2005 r., II AKa

Należy jednak zaznaczyć, że niezwykle istotne jest poprawne skonstruowanie przez skarżącego zarzutu obrazy prawa procesowego z odniesieniem do konkretnych norm. Sąd Najwyższy podkreśla, że przepis art. 438 pkt 2 k.p.k. określa jeden ze względnych powodów odwoławczych o charakterze abstrakcyjnym, dlatego też do naruszenia tego przepisu nie może dojść wówczas, kiedy nie zostało wskazane, jakiej konkretnie normie procesowej miał dopuścić się sąd³¹⁶.

Zarzut obrazy przepisów postępowania nie musi jednak dotyczyć wyłącznie przepisów procedury karnej, bowiem może dotyczyć także innych przepisów zawartych w ustawach (np. k.c.), jeśli mają one zastosowanie także w procesie karnym. Zasady procesowe mają charakter zbyt ogólny, by mogły stanowić samodzielną podstawę środka zaskarżenia, a także przecież mogą one doznawać wyjątków, stąd, aby wykazać naruszenie zasady procesowej, należy również wskazać konkretne przepisy ją wyrażające, które zostały naruszone przez sąd *meriti*.

Obraza przepisów postępowania, która stanowi względną przyczynę odwoławczą może dotyczyć trzech różnych sytuacji³¹⁷:

- 1) *error in faciendo*, czyli działania mimo obowiązującego w przepisach zakazu, jak na przykład przesłuchanie obrońcy (tj. adwokata lub radcy prawnego), działającego na podstawie art. 245 k.p.k., co do faktów o których dowiedział się udzielając porady prawnej zatrzymanemu;
- 2) *error in omittendo*, czyli zaniechania stosowania przepisu, mimo istniejącego w przepisach nakazu, jak na przykład przesłuchanie osoby niewładającej językiem polskim i niewzwanie do udziału w tej czynności tłumacza z art. 204 § 1 pkt 2 k.p.k.;
- 3) *error in iudicando*, czyli błędu w kwestii orzekania, czego przykładem może być oparcie rozstrzygnięcia na okolicznościach nieujawnionych w toku rozprawy głównej o czym mowa w art. 410 k.p.k.

505/2004 oraz w wyr. z dnia 21 marca 2006 r., II AKa 31/2006; podobnie SA w Łodzi w wyr. z dnia 6 marca 2002 r., II AKa 169/2001; wyr. SN z dnia 6 października 2005 r., WA 19/2005 oraz post. SN z dnia 28 marca 2006 r., IV KK 385/2005 i z dnia 17 kwietnia 2007 r., V KK 79/2007, Legalis.

³¹⁶ Post. SN z dnia 17 stycznia 2007 r., IV KK 470/06, OSNwSK 2007, Nr 1, poz. 182.

³¹⁷ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks postępowania karnego Komentarz*, J. Skorupka (red.) Z. Brodzisz, D. Gruszecka, I. Haýduk -Hawrylak, W. Jasiński, J. Kosonoga, B. Nita-Światłowska, K. Nowicki, Z. Pachowicz, R. Ponikowski, W. Posnow, J. Skorupka, S. Szolucha, A. Światłowski, D. Świecki, Warszawa 2015, s. 1123.

W praktyce przyjęto, że obraza przepisu prawa procesowego ma miejsce wówczas, gdy właściwy organ procesowy postępuje niezgodnie z przepisem zawierającym nakaz lub zakaz określonego postąpienia³¹⁸. Jak słusznie jednak wskazał Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 31 maja 2016 r., „Fakt że ustalenia faktyczne czynione były przez sąd w oparciu o dowody niekorzystne z punktu widzenia odpowiedzialności oskarżonego (jego wyjaśnienia ze śledztwa) nie oznacza, że sąd dopuścił się obrazy przepisów postępowania”³¹⁹. Należałoby bowiem wskazać, jakich konkretnych uchybień dopuścił się organ, dokonujący oceny złożonych przez oskarżonego wyjaśnień na etapie śledztwa, by móc wyciągnąć dalej idące wnioski, że zarzut obrazy przepisów postępowania można by było uznać za zasadny.

Do możliwych przyczyn odwoławczych należy także stan zawisłości sprawy oraz naruszenie powagi rzeczy osądzonej.

W tym zakresie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 grudnia 2009 r., w sprawie sygn. akt. V KK 279/09 wskazuje, że „O ile stan zawisłości sprawy oraz powaga rzeczy osądzonej stanowią negatywne przesłanki procesowe, nakazujące umorzenie postępowania, to jednak w przeciwieństwie do *lis pendens* (której to naruszenie normy prawnej stanowi podstawę tzw. względnej przyczyny odwoławczej - art. 438 pkt 2 k.p.k.), naruszenie przepisów o powadze rzeczy osądzonej stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą, o której mowa w przepisie art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k.”³²⁰. Znaczenie zarówno powagi rzeczy osądzonej, jak i stanu zawisłości jest istotne dla prawidłowego formułowania zarzutów odwoławczych przez skarżących. Jak wynika z przywołanego wyżej judykatu, skarżący mają problemy z właściwą identyfikacją i przyporządkowaniem określonych zarzutów odwoławczych oraz ich rozumieniem.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 6 listopada 2014 r, w sprawie sygn. akt. III KK 169/14 podkreśla, że spełnienie przesłanki *lis pendens* stanowi względny „powód” odwoławczy. W przywołanym wyżej judykacie Sąd Najwyższy stwierdza wprost, że „Przesłanka *lis pendens* stanowiąca obecnie względny powód odwoławczy (art. 438 pkt 2 k.p.k.), formułuje zakaz równoległego prowadzenia postępowań karnych dotyczących tego samego przedmiotu procesu, w stosunku do tej samej osoby, podyktowany względami ekonomiki procesowej. Doznaje ona znacznego osłabienia w momencie, gdy w jednym

---

³¹⁸ Post. SN z dnia 13 września 2012 r. III KZ 55/12, Legalis.

³¹⁹ Wyr. SA w Białymstoku z dnia 31 maja 2016 r., II AKa 76/16, Legalis.

³²⁰ Wyr. SN z dnia 9 grudnia 2009 r., V KK 279/09, Legalis.

z postępowań obejmujących tożsamy czyn zapadnie prawomocny wyrok skazujący. Wówczas zaczyna funkcjonować negatywna przesłanka procesowa w postaci powagi rzeczy osądzonej, która nie pozwala prowadzić drugiego postępowania o to samo historyczne zdarzenie, nawet w ramach kontynuacji dotychczasowych czynności procesowych, a w konsekwencji wydania przez Sąd kolejnego wyroku skazującego co do tego samego czynu. W ten sposób zostaje zapewniona stabilność prawa i orzeczeń organów procesowych w postępowaniu karnym oraz realizowana jest zasada *ne bis in idem*, stanowiąca gwarancję, że nikt nie będzie pociągany więcej niż raz do odpowiedzialności karnej za ten sam czyn zabroniony pod groźbą kary”³²¹.

Oznacza to zatem, że decydujące dla oceny czy zachodzi względna czy bezwzględna przyczyna odwoławcza jest to wydanie przez sąd prawomocnego wyroku. Do tego czasu, prowadzenie jednoczesne dwóch postępowań będzie więc względną przyczyną odwoławczą, jeśli skarżący wykaże że uchybienie to mogło mieć wpływ na treść wyroku.

Kwestią sporną przy zakwalifikowaniu uchybienia do względnych lub bezwzględnych przyczyn odwoławczych jest udział w orzekaniu sędziego podlegającego wyłączeniu na podstawie art. 40 k.p.k. lub w trybie art. 41 k.p.k.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 12 lutego 2014 r. w sprawie sygn. akt V KO 4/14 wskazuje, że „obraza art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. zachodzi tylko wtedy, gdy w wydaniu orzeczenia uczestniczyła osoba podlegająca wyłączeniu na podstawie art. 40 k.p.k. (*iudex inhabilis*), nie zaś w przypadku wyłączenia w trybie art. 41 k.p.k. (*iudex suspectus*). Ewentualne zarzuty, co do możliwości braku obiektywizmu po stronie sędziego, ze względu na uczestniczenie w rozpoznaniu spraw w pośredni sposób ze sobą połączonych, mogły być złożone tylko na podstawie art. 41 k.p.k. i podnoszone w zwykłym środку odwoławczym w kategorii względnych przyczyn odwoławczych z art. 438 pkt 2 k.p.k., lecz nie z zakresu bezwzględnych podstaw odwoławczych”³²².

Z treści przywołanego judykatu wynika bezspornie, że wszelkie zarzuty w zakresie wyłączenia sędziego na podstawie art. 41 k.p.k. mogą być jedynie względnymi przyczynami odwoławczymi. Ponadto, wypada także zauważyć, że w przypadku podnoszenia takiego zarzutu odwoławczego, trzeba także wcześniej taki wniosek o wyłączenie sędziego na mocy art. 41 k.p.k. wystosować.

Sąd Najwyższy w innym postanowieniu dnia 26 kwietnia 2006 r., w sprawie sygn. akt. III KK 411/05 zaznacza tak samo, że „W świetle art. 439 § 1 k.p.k. bezwzględny

---

³²¹ Post. SN z dnia 6 listopada 2014 r., III KK 169/14, Legalis.

³²² Post. SN z dnia 12 lutego 2014 r. V KO 4/14, Legalis.

powodem odwoławczym jest m.in. orzekanie z udziałem osoby podlegającej wyłączeniu w oparciu o art. 40 k.p.k. Podniesiony w kasacji zarzut obrazy art. 41 k.p.k. i art. 42 k.p.k. – orzekanie z udziałem osoby podlegającej wyłączeniu na wniosek – mógłby stanowić względną przyczynę odwoławczą (art. 438 pkt 2 k.p.k.)³²³.

Przedstawiony wyżej judykat potwierdza zarówno konieczność wcześniejszego składania wniosku o wyłączenie sędziego na mocy art. 41 i 42 k.p.k., jak też względny charakter tego uchybienia.

Warto także zwrócić uwagę na to, że w ocenie Sądu Najwyższego naruszenie przez sąd pierwszej instancji zakazów dowodowych oraz zakazu wykorzystania w procesie karnym czynienia ustaleń faktycznych na podstawie takich dowodów nie jest stanowi bezwzględnej przyczyny odwoławczej a jedynie może być względnym powodem odwoławczym na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k.³²⁴.

2.2.1. Najczęściej podnoszone zarzuty obrazy przepisów postępowania

a) Obraza art. 7 k.p.k.

W zakresie wykazania przez skarżących naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 26 lipca 2007 r., w sprawie sygn. akt. IV KK 175/05 wskazuje, że „Zarzut naruszenia art. 7 k.p.k. nie może ograniczać się do wskazania wadliwości sędziowskiego przekonania o wiarygodności jednych, a niewiarygodności innych źródeł czy środków dowodowych, lecz powinien wykazać konkretne błędy w samym sposobie dochodzenia do określonych ocen, przemawiające w zasadniczy sposób przeciwko dokonaniem rozstrzygnięciu. W grę może wchodzić np.

---

³²³ Post. SN z dnia 26 kwietnia 2006 r., III KK 411/05, Legalis.

³²⁴ Wyr. SN z dnia 20 grudnia 2017 r., SDI 91/17, Lex nr 2430780, zob. także: post. SN z dnia 25 stycznia 2017 r., III KK 211/16, Lex nr 2255318, zob. także na temat zakazów dowodowych: I. Urbaniak-Mastalerz, *Rozdział X. Pomiędzy względnością a bezwzględnością zakazów dowodowych – uwagi na tle relacji pomiędzy tajemnicą zawodową a obrońcą*, [w:] J. Skorupka (red.), A. Drozd (red.), *Nowe spojrzenie na model zakazów dowodowych*, Warszawa 2015, s. 139 – 153; I. Urbaniak-Mastalerz, *Dowód z podsłuchu w postępowaniu karnym, a tajemnica adwokacka (rozważania na tle nowelizacji k.p.k. z 2013 r.)* [w:] M. Jackowski (red.), *Nowoczesne środki techniczne służące pozyskiwaniu informacji (nagranie, podsłuch, monitoring, GPS-tracking) w polskim systemie prawa*, Poznań 2015, s. 61- 71.

pominięcie istotnych środków dowodowych, niedostrzeżenie ważnych rozbieżności, uchylenie się od oceny wewnętrznych czy wzajemnych sprzeczności”³²⁵.

Zarzucając sądowi naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów, należy mieć na względzie, że „Sposób dokonywania ustaleń faktycznych, który pozostawia poza sferą rozważań niektóre istotne dowody i okoliczności z nich wynikające, a z innych nie wyciąga oczywistych wniosków, jest przejawem dowolnej, a nie swobodnej, oceny materiału dowodowego i stanowi naruszenie prawa procesowego”³²⁶. Oznacza to, że wyciągnięcie przez sąd odmiennych wniosków z dowodów, niż te które bezspornie z nich wynikają będzie obrazą art. 7 k.p.k.

Sąd Najwyższy wskazuje też, że „Sumaryczne wyliczenie dowodów, na podstawie których sąd I instancji ustalił stan faktyczny w sprawie, stanowi obrazę przepisów procesowych”³²⁷. Co zatem oznacza, że sąd rozpoznający sprawę powinien odnieść się szczegółowo do każdego przeprowadzonego dowodu w sprawie, bo w innym przypadku narazi się na zarzut obrazę przepisu postępowania w 7 k.p.k.

Warto także przytoczyć pogląd wyrażony w wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 1 marca 2018 r. w sprawie sygn. akt. II AKa 6/18, Lex nr 2487671 „Kontrola instancyjna oceny dowodów nie obejmuje sfery przekonania sędziowskiego, jaka wiąże się z bezpośredniością przesłuchania, sprowadza się natomiast do sprawdzenia, czy ocena ta nie wykazuje błędów natury faktycznej (niezgodności z treścią dowodu, pominięcia pewnych dowodów) lub logicznej (błędności rozumowania i wnioskowania) albo czy nie jest sprzeczna z doświadczeniem życiowym lub wskazaniem wiedzy. Tak więc dokonanie przez sąd odwoławczy nowej, odmiennej oceny dowodów jest uzasadnione tylko wówczas, gdy w wyniku kontroli odwoławczej stwierdzona zostanie dowolność oceny poczynionej przez Sąd I instancji (pomijając kwestię nowych dowodów). Jeżeli natomiast ocena dokonana przez sąd pierwszej instancji pozostaje pod ochroną art. 7 k.p.k., nie ma podstaw do zmieniania jej w postępowaniu odwoławczym”³²⁸. Oznacza to zatem, że dla skuteczności podnoszenia przez skarżących zarzutu obrazę art. 7 k.p.k. niezbędne jest wykazanie błędności rozumowania i wnioskowania sądu.

---

³²⁵ Post. SN z dnia 26 lipca 2007 r., IV KK 175/05, Legalis.

³²⁶ Wyr. SN z dnia 7 czerwca 2005 r., IV KK 29/05, Legalis.

³²⁷ Wyr. SN z dnia 13 marca 2008 r. III KK 242/07, Legalis.

³²⁸ Wyr. SA w Białymstoku z dnia 1 marca 2018 r. w sprawie sygn. akt. II AKa 6/18, Lex nr 2487671.

W tym samym judykacie Sąd Apelacyjny w Białymstoku stwierdził, że „Dokonanie oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w sposób odmienny od oczekiwań stron procesowych nie stanowi naruszenia przepisów art. 7 i 410 k.p.k.”. Pogląd ten potwierdza, że wątpliwości stron procesowych w zakresie odmiennej oceny dowodów nie mają większego znaczenia, gdyż to sąd orzekający w sprawie decyduje jak oceni dowody.

b) Obraza art. 170 k.p.k.

Przy podnoszeniu przez skarżących zarzutu związanego z niezasadnym oddaleniem ich wniosków dowodowych (tj. obrazy art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k.) należy mieć na względzie zarówno okoliczności, które skarżący chciał tymi wnioskami ustalić, jak i podane przez sąd przyczyny oddalenia złożonych wniosków.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 8 grudnia 2017 r. w sprawie sygn. akt. IV KK 205/17 uznał, że „Przy ocenie zasadności zarzutu naruszenia art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. należy mieć na uwadze szerszy kontekst procesowy, w którym wniosek dowodowy został złożony i oddalony”³²⁹.

W zakresie zarzucania sądowi uchybienia w postaci niezasadnego oddalenia wniosku dowodowego, warto też wskazać, że zarzut ten może okazać się bezzasadny, jeśli sprawa została poprowadzona od początku i wniosek dowodowy nie został ponowiony przed nowym składem.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 10 września 2008 r., w sprawie sygn. akt. V KK 155/08 wskazuje, że „Jeżeli wniosek dowodowy został oddalony w postępowaniu przed innym, poprzednim, składem sądu, a sprawę prowadzono od początku i w tym postępowaniu wniosku dowodowego nie złożono, to nie można sądowi pierwszej instancji czynić zarzutu obrazy przepisu art. 170 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k.”³³⁰.

W innym z kolei postanowieniu z dnia 17 września 2015 r. w sprawie sygn. akt. III KK 288/15 Sąd Najwyższy uznał, że „To na stronie wnoszącej o przeprowadzenie dowodu ciąży konieczność uprawdopodobnienia okoliczności, od których zależy jego dopuszczenie, czy przydatności danego środka dowodowego dla rozstrzygnięcia w sprawie”³³¹.

---

³²⁹ Post. SN z dnia 8 grudnia 2017 r. w sprawie sygn. akt. IV KK 205/17, Legalis.

³³⁰ Post. SN z dnia 10 września 2008 r., V KK 155/08, Legalis.

³³¹ Post. SN z dnia 17 września 2015 r., III KK 288/15, Legalis.

Oznacza to zatem, że w razie wskazania w środku odwoławczym zarzutu niezasadnego oddalenia przez sąd wniosku dowodowego, to trzeba jednocześnie wykazać uprawdopodobnienie przydatności tego dowodu dla rozstrzygnięcia w sprawie.

Z kolei w postanowieniu z dnia 26 czerwca 2014 r., Sąd Najwyższy uznał, że „O ile dopuszczalne i celowe jest przeprowadzenie dowodu na okoliczność sprawdzenia innej wersji wydarzeń, to nie należy tracić z pola uwagi, że dowód ten nie może być przeprowadzany niejako jedynie "na wszelki wypadek", dla sprawdzenia, czy za jego pomocą da się wyprowadzić kolejną wersję zdarzenia. Zgodnie z treścią art. 167 § 2 KPK dowód ma bowiem zmierzać do wykrycia lub oceny właściwego dowodu. Nadużyciem uprawnień wynikających z art. 170 KPK będzie więc nie tylko oddalenie wniosku dowodowego mimo braku podstawy prawnej wynikającej z przepisów tego artykułu, ale również bezzasadne uwzględnienie przez sąd wniosku dowodowego i podejmowanie w konsekwencji czynności procesowych niezdatnych do realizacji celu głównego procesu jakim jest rozstrzygnięcie bez zbędnej zwłoki o prawnej odpowiedzialności oskarżonego w zakresie stawianego mu przez oskarżyciela zarzutu”³³².

Warto także wskazać na tezę wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2012 r., w którym sąd ten stwierdził, że „Właściwe procedowanie w kwestii wniosków dowodowych stron stanowi ważny element materialnego prawa do obrony oraz gwarancji kontradyktoryjnej formy rzetelnego procesu, gdyż oskarżony ma prawo składania wniosków dowodowych i poznania przesłanek stanowiska tego organu procesowego, który ich nie uwzględnił”³³³.

Przedstawione wyżej judykaty oraz zawarte w nich tezy świadczą o skuteczności zarzutu odwoławczego w zakresie oddalenia przez sąd wniosków dowodowych, jeśli skarżący wykaże, że decyzja sądu w tym przedmiocie była wadliwa. Okoliczność wykazania wadliwości decyzji sądu powiązana z prawidłowym postrzeganiem przez sąd zagwarantowanego prawa do obrony oraz prawa do rzetelnego procesu. Zarzuty te będą mogły więc okazać się przyczynami odwoławczymi, jeśli skarżący wykaże, że określone dowody były istotne z punktu widzenia prawdy materialnej oraz prowadzonego postępowania.

---

³³² Post. SN z dnia 26 czerwca 2014 r., IV KK 132/14, Legalis.

³³³ Wyr. SN z dnia 8 lutego 2012 r., V KK 186/11, Legalis.

c) **Obraza art. 2 i 4 k.p.k.**

Wskazując jako przyczynę odwoławczą naruszenie zasad postępowania karnego, należy mieć na względzie, że „Przepis art. 2 k.p.k., mający charakter ogólny, określa jedynie cele postępowania karnego i kilka obowiązujących w tym postępowaniu zasad (m. in. zasadę prawdy materialnej wyrażoną w art. 2 § 2 k.p.k.). Skoro przepis ten nie reguluje przebiegu procesu karnego, nie może być mowy o jego naruszeniu w sposób poddający się kontroli instancyjnej”³³⁴. Sąd Najwyższy wskazuje także, że „Zarzut obrazy art. 2 § 1 i 2 k.p.k. nie może stanowić podstawy zarówno środka odwoławczego jak i nadzwyczajnego środka zaskarżenia, albowiem zawiera on ogólną dyrektywę postępowania skierowaną do organów procesowych. O jej skuteczności decyduje "związanie" treści art. 2 k.p.k., z konkretnymi przepisami procedury karnej nakazującymi lub też zakazującymi dokonywania określonych czynności procesowych. Podobnie rzecz się ma z oceną zarzutu obrazy art. 4 k.p.k.”³³⁵.

Warto także zwrócić uwagę na trafny pogląd Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, wyrażony w wyroku z dnia 20 maja 2015 r., w którym sąd ten uznał, że „Choć prawdą jest, że rzetelny proces karny, tj. zabezpieczający prawo do obrony oskarżonego winien być też rzetelny także względem osoby pokrzywdzonej, to jednak z uwagi na nazbyt ogólny charakter dyrektywy zawartej w art. 2 § 1 pkt 3 KPK nie można podzielić poglądu nadającego jej charakter zasady procesowej, której nieprzestrzeganie prowadzić będzie do rażącej obrazy przepisów postępowania, i to w takim zakresie, że niejednokrotnie może to mieć wpływ na treść orzeczenia w rozumieniu art. 438 pkt 2 KPK. Nie może więc stanowić podstawy zarzutów zwyczajnych (apelacja, zażalenie), jak i nadzwyczajnych środków zaskarżenia (kasacja)”³³⁶.

Przedstawione wyżej tezy zawarte w orzeczeniach Sądu Najwyższego wskazują, że zarzuty odwoławcze formułowane na podstawie art. 2 i 4 k.p.k. zasadniczo nie będą skuteczne, bo odnoszą się do zasad generalnych. Istnieje jednak możliwość powiązania zarzutu obrazy tych przepisów z inną skonkretyzowaną normą, aby uzyskać skuteczny zarzut odwoławczy.

---

³³⁴ Post. SN z dnia 27 marca 2007 r., III KK 461/06, Legalis.

³³⁵ Post. SN z dnia 11 kwietnia 2006 r., V KK 360/05, Legalis, zob. także w zakresie zarzutu kasacyjnego: post. SN z dnia 24 października 2017 r., V KK 246/17, Lex nr 2408340.

³³⁶ Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 20 maja 2015 r., II AKa 112/15, Legalis.

d) Obraza art. 4, 5 i 7 k.p.k.

Sąd Najwyższy podkreśla, że „Przepisy art. 4, 5 jak i 7 k.p.k. mają charakter zasad generalnych rządzących postępowaniem karnym i w postępowaniu kasacyjnym naruszenie ich może być podnoszone jedynie wówczas, gdy zostanie skonkretyzowane poprzez wskazanie przepisu spoza części wstępnej kodeksu postępowania karnego, który zdaniem obrony został naruszony w odwoławczym stadium procesu. Za takie zaś skonkretyzowanie nie może być uznane przytoczenie art. 438 pkt 2 k.p.k., skoro określa on jedynie, jak należy postąpić w przypadku stwierdzenia obrazy prawa procesowego mogącej mieć wpływ na treść orzeczenia, a nie wskazuje na czym obraza ta miałaby polegać”³³⁷. Treść przywołanej tezy wskazuje na konieczność wykazania uchybienia, jakiego dopuścił się sąd zdaniem skarżącego.

Nie można się zaś zgodzić z poglądem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, wyrażonym w wyroku z dnia 23 kwietnia 2015 r., odnośnie tego, że „Podniesienie zarzutu obrazy art. 7 KPK wyklucza możliwość skutecznego wysunięcia zarzutu obrazy art. 5 § 2 KPK”³³⁸.

Nie ulega bowiem wątpliwości, że dokonana przez sąd ocena dowodów może być wadliwa, a jednocześnie dokonanie wadliwej oceny spowodowało uznanie, w sprawie nie ma nienadających się usunąć wątpliwości. Prawidłowa ocena dowodów jednak bezspornie prowadziłaby do konkluzji, że nie tylko w sprawie są wątpliwości takiej natury, których nie da się rozstrzygnąć, ale też, że i one zatem powinny być rozstrzygnięte na korzyść oskarżonego, wedle art. 5 § 2 k.p.k.

Pogląd taki potwierdza także teza wyrażona w wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 14 marca 2018 r. w sprawie sygn. akt. II AKa 460/17, odnośnie tego, że „Reguła określona w art. 5 § 2 k.p.k. nie ma zastosowania, gdy wątpliwości w zakresie przyjętych ustaleń podnosi strona, a nie stały się one udziałem orzekającego merytorycznie sądu, który dowody ocenił w zgodzie z dyspozycją art. 7 k.p.k.”³³⁹. Oznacza to zatem, że reguła z art. 5 § 2 k.p.k. ma również zastosowanie, gdy sąd orzekający w sprawie dokonał niezgodnej z art. 7 k.p.k. oceny dowodów.

---

³³⁷ Post. SN z dnia 28 marca 2006 r., IV KK 385/05, Legalis.

³³⁸ Wyr. SA w Białymstoku z dnia 23 kwietnia 2015 r., II AKa 60/15, Legalis.

³³⁹ Wyr. SA w Warszawie z dnia 14 marca 2018 r., II AKa 460/17, Lex nr 2473754.

e) Obraza art. 410 k.p.k.

Uchybieniem procesowym sądu, mającym wpływ na treść wyroku może być zarzut naruszenia art. 410 k.p.k., co może nastąpić zarówno poprzez oparcie wyroku na okolicznościach nie ujawnionych w toku rozprawy głównej, jak też przez pominięcie przy wyrokowaniu ujawnionych w toku rozprawy głównej okoliczności tak korzystnych, jak i niekorzystnych dla oskarżonego. Jeżeli wystąpiło uchybienie procesowe w drugiej ze wskazanych wyżej postaci, to uznanie, iż nie miało to wpływu na treść wyroku można by zaakceptować jedynie wówczas, gdyby pominięte okoliczności nie miały żadnego znaczenia tak dla dokonania ustaleń faktycznych, jak i dla oceny wiarygodności pozostałych dowodów³⁴⁰.

Sąd Apelacyjny w wyroku z dnia 5 lutego 2015 r. orzekł, że „Zarzut naruszenia art. 410 KPK może być zasadny jedynie w przypadku gdy sąd opierał się na materiale dowodowym, który w sprawie nie został ujawniony, bądź orzekał w oparciu jedynie o część ujawnionego materiału dowodowego”³⁴¹.

Z kolei Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z dnia 4 lutego 2015 r., w sprawie sygn. akt. II AKa 85/14 stwierdził, że „Naruszenie art. 410 KPK objawiać się może jedynie poprzez oparcie wyroku na okolicznościach nieujawnionych w toku rozprawy głównej, jak też przez pominięcie przy wyrokowaniu ujawnionych w toku rozprawy głównej okoliczności korzystnych, jak i niekorzystnych dla oskarżonego”³⁴².

Wszystkie dostępne orzeczenia w zakresie oceny skuteczności zarzutu obrazy przepisów postępowania w art. 410 k.p.k. dotyczą podobnych kwestii oraz konieczności wykazania niewzięcia przez sąd pod uwagę za podstawę wyroku całokształtu okoliczności sprawy.

f) Obraza art. 413 k.p.k.

Istotnym uchybieniem sądu jako podstawy zarzutu obrazy prawa procesowego jest także nieprzestrzeżenie wymogu wskazania w wyroku zastosowanych przepisów ustawy karnej.

---

³⁴⁰ Wyr. SN z dnia 17 września 2004 r., IV KK 102/04, Legalis.

³⁴¹ Wyr. SA w Łodzi z dnia 5 lutego 2015 r., II AKa 85/14, Legalis.

³⁴² Wyr. SA w Lublinie z dnia 4 lutego 2015 r., II AKa 261/14, Legalis.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 listopada 2008 r. w sprawie sygn. akt. WA 42/08 zaznacza, że „Powinność wskazania w wyroku zastosowanych przepisów ustawy karnej wynika z treści art. 413 § 1 pkt 6 k.p.k., określającego niezbędne elementy wyroku. Na potrzebę dokładnego określenia podstawy prawnej rozstrzygnięcia zdaje się wskazywać również treść art. 414 § 1 zd. 2 k.p.k. Aby jednak to uchybienie miało osiągnąć skutek żądany przez prokuratora, trzeba wykazać, że ta obraza mogła mieć wpływ na treść orzeczenia (art. 438 pkt 2 k.p.k.). Należy wykazać, że to uchybienie w zakresie prawa proceduralnego wpłynęło realnie na kształt orzeczenia, czyniąc go niepełnym i niejasnym, niepozwalającym w sposób jednoznaczny i niebudzący wątpliwości poznać powody, jakie kierowały sądem pierwszej instancji przy podejmowaniu ostatecznej decyzji w tej sprawie. Czyniąc taki zarzut w środku odwoławczym, winno się odwoływać się do konkretnych wywodów sądu pierwszej instancji, które miały uniemożliwić skarżącemu prawidłowe odczytanie orzeczenia”³⁴³.

Orzecznictwo sądów powszechnych wskazuje, że „Niepełny opis czynu, który jest trafnie zakwalifikowany, nie może stanowić obrazy prawa materialnego. Uchybienie to jest bez wątpienia obrazą prawa procesowego, a mianowicie art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. i oczywiście miało wpływ na treść wyroku. Opis czynu musi być bowiem tak sformułowany, aby sposób i okoliczności czynu odpowiadały wymogom zastosowanych wszystkich przepisów prawa materialnego”³⁴⁴.

Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 30 stycznia 2015 r. uznał, że „Należy zwrócić uwagę skarżącemu, że nieprawidłowo opisał zaistniałe w wyroku uchybienie, które nie stanowi obrazy prawa materialnego. W sytuacji, gdy sąd wykaże się jedynie brakiem precyzji przy oznaczaniu normy prawnej, polegającej na pominięciu punktu w danym paragrafie, prawidłowe jest podniesienie zarzutu naruszenia art. 413 § 1 pkt 6 KPK, a więc obrazy prawa procesowego, która miała wpływ na treść wyroku. Przepis ten nakazuje sądowi wskazanie w wyroku zastosowanych przepisów ustawy karnej, a więc dokładnego określenia podstawy prawnej rozstrzygnięcia”³⁴⁵.

Przedstawione powyżej orzeczenia świadczą o tym, że zarzuty w zakresie zastosowania przez sąd przepisów ustawy karnej w wyroku są trudne do sformułowania przez skarżących. Jeśli bowiem skarżony wyrok nie zawiera właściwego wskazania zastosowanych

---

³⁴³ Wyr. SN z dnia 6 listopada 2008 r. WA 42/08, Legalis.

³⁴⁴ Wyr. SA w Lublinie z dnia 1 kwietnia 2004 r., II AKa 25/04, Legalis.

³⁴⁵ Wyr. SA w Łodzi z dnia 30 stycznia 2015 r., II AKa 497/14, Legalis.

przepisów, to wówczas można zarzucać sądowi względną przyczynę odwoławczą opartą na art. 413 k.p.k., jeśli to uchybienie mogło mieć wpływ na treść orzeczenia.

Hipotetyczny wpływ tego uchybienia można z kolei wykazać przez to, że nie można wykluczyć wydania przez sąd wyroku o innej treści w razie prawidłowego zastosowania przepisów. Z tego względu, że zarzut ten, jak wynika z cytowanego wyżej orzecznictwa, mylony jest z zarzutem obrazy prawa materialnego, stanowi istotne uchybienie sądu.

g) Obraza art. 424 k.p.k.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 stycznia 2014 r. (sygn. akt. V KK 229/13) wskazuje, że „Niespełnienie wymogów z art. 424 k.p.k. nie może stanowić samodzielnej podstawy zmiany lub uchylenia wyroku, skoro jest to uchybienie o charakterze procesowym (art. 438 pkt 2 k.p.k.), co wymaga wykazania możliwego wpływu na treść orzeczenia. Jednak uzasadnienie sąd sporządza po wydaniu wyroku. Tym samym naruszenie art. 424 k.p.k. nie może mieć wpływu na jego treść. Natomiast braki w zakresie elementów składowych uzasadnienia mogą prowadzić do wniosku, że sąd pierwszej instancji nieprawidłowo wydał wyrok. Uzasadnienie wyroku odzwierciedla, bowiem proces podejmowania przez sąd decyzji, co do meritum sprawy”³⁴⁶.

Podobne poglądy w tym zakresie zauważalne są w orzecznictwie sądów powszechnych. Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 10 listopada 2015 r. uznał, że „Obraza przepisów postępowania w postaci art. 424 KPK nie może mieć wpływu na treść orzeczenia, jak wymaga tego przepis art. 438 pkt 2 KPK, skoro pisemne motywy sporządza się po jego wydaniu. Zatem uzasadnienie wyroku dotknięte istotnymi wadami, tylko wówczas może prowadzić do zmiany, bądź uchylenia wyroku, jeżeli wady te uniemożliwiają poddanie zapadłego orzeczenia merytorycznej kontroli”³⁴⁷.

Jednakże, z takim poglądem nie sposób się zgodzić. Uzasadnienie wyroku³⁴⁸, mimo że sporządzone jest po wydanym wyroku, to jednak przedstawia proces myślowy, który bez wątplenia może być wadliwy. Z tych też względów, należy uznać, że zarzut procesowy w zakresie art. 424 k.p.k. w razie jego wykazania i uzasadnienia, powinien być zarzutem nie tylko dopuszczalnym, ale przede wszystkim - skutecznym.

---

³⁴⁶ Wyr. SN z dnia 15 stycznia 2014 r. V KK 229/13, teza II, Legalis; opubl. Prok. i Pr. 2014/4/19; KZS 2014/4/32.

³⁴⁷ Wyr. SA w Warszawie z dnia 10 listopada 2015 r., II AKa 163/15, Legalis.

³⁴⁸ Zob. szerzej na ten temat: Zob. R. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku w polskim postępowaniu karnym*, LEX el. 2014.

Warto także zwrócić uwagę na pogląd wyrażony w wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 16 listopada 2017 r., w sprawie sygn. akt. II Aka 184/14, gdzie sąd ten uznał, że „Niezasadny jest zarzut oparty o naruszenie art. 410 KPK w zw. z art. 424 § 1 KPK, gdyż nie ma podstaw do twierdzenia, że sąd nie wyrokował w oparciu o całokształt materiału dowodowego (art. 410 KPK) czy też naruszył art. 424 § 1 KPK, w sposób rzutujący na prawidłowość rozstrzygnięcia, gdyż czym innym jest brak szczegółowości/rzetelności w uzasadnieniu stanowiska, co w tej sprawie jest niewątpliwie widoczne, ale przecież nie stanowi to o wadliwości wyroku”³⁴⁹. Wydaje się, że w cytowanym orzeczeniu sąd ten stwierdza brak rzetelności w uzasadnieniu stanowiska sądu pierwszej instancji, jednak nie zauważa, że brak ten może wpływać na wadliwość wydanego wyroku przez niemożność odniesienia się do toku rozumowania i dedukcji sądu.

h) Obraza art. 6 k.p.k.

Z orzecznictwa Sądu Najwyższego, powstałego przed wejściem w życie noweli z 2015 r., wynikały zarówno obowiązki sądów w zakresie wyznaczenia oskarżonemu obrońcy na podstawie art. 78 § 1 k.p.k., jak i konsekwencje niesłusznej odmowy wyznaczenia dla niego obrońcy z urzędu. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 stycznia 2014 r., (sygn. akt. III KK 251/13) stwierdził, że „Wobec jednoznaczności unormowania art. 78 § 1 k.p.k. nie ulega wątpliwości, że warunkiem wyznaczenia oskarżonemu obrońcy z urzędu, na podstawie tego przepisu, jest „należyte” wykazanie przez niego niemożności poniesienia kosztów ustanowienia obrońcy z wyboru. Jednakże równie bezsporne jest i to, że należy oskarżonego pouczyć tak o tym obowiązku, jak i sposobach jego realizacji. Do takich działań wprost sąd zobowiązuje przepis art. 16 § 2 k.p.k. i to z konsekwencjami procesowymi określonymi w art. 16 § 1 k.p.k. Zaniechanie przez sąd tych powinności stanowi - z reguły - rażące uchybienie powołanym wyżej przepisom ustawy procesowej oraz stanowi rażącą obrazę art. 6 k.p.k.”³⁵⁰.

W konsekwencji, Sąd Najwyższy w tym samym judykacie wskazał, że „Niesłuszna odmowa wyznaczenia obrońcy z urzędu, stwarza domniemanie, iż mogła mieć wpływ na treść wyroku. Zważywszy na charakter zarzutu odwoławczego i ustawowe znamiona jego skuteczności (art. 438 pkt 2 k.p.k.), obowiązkiem Sądu odwoławczego jest każdorazowe wykazanie, że w okolicznościach danej sprawy, możliwość wpływu tego uchybienia na treść

---

³⁴⁹ Wyr. SA w Białymstoku z dnia 16 listopada 2017 r., II Aka 184/17, Legalis.

³⁵⁰ Wyr. SN z dnia 10 stycznia 2014 r., III KK 251/13, teza I. 1, Legalis.

zaskarżonego wyroku rzeczywiście zaistniała, bądź też tego, iż brak jest podstaw do przyjęcia tego rodzaju zaszłości³⁵¹.

Sąd Najwyższy stwierdził zatem, że „Nie ulega wątpliwości, że w myśl art. 78 § 1 k.p.k. oskarżony, który nie ma obrońcy z wyboru, może zażądać, aby wyznaczono mu obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Wobec jednoznaczności takiego unormowania nie ulega wątpliwości, że warunkiem wyznaczenia oskarżonemu obrońcy z urzędu, na podstawie tego przepisu, jest "należyte" wykazanie przez niego niemożności poniesienia kosztów ustanowienia obrońcy z wyboru³⁵². Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje, że niesłuszną odmowa wyznaczenia obrońcy z urzędu w trybie art. 78 § 1 k.p.k. nie zawsze musi spowodować uchylenie zaskarżonego wyroku, ale tylko w wypadku, gdy zostanie wykazane, iż w konkretnym wypadku mogła mieć wpływ na treść wyroku³⁵³.

Względną przyczyną odwoławczą w postaci obrazy prawa procesowego może być także zaniechanie sprowadzenia oskarżonego na rozprawę apelacyjną, bowiem „Zaniechanie sprowadzenia oskarżonego na rozprawę apelacyjną i nie wydanie w tej mierze właściwego postanowienia, mimo że naruszające ogólną regułę z art. 451 zd. 1 k.p.k. oraz w jakimś sensie prawo do obrony i zasadę równości broni, postrzegać wypadało w perspektywie względnego powodu odwoławczego (art. 438 pkt 2 k.p.k.)³⁵⁴.

Za względną przyczynę odwoławczą w postaci obrazy prawa procesowego można także uznać wadliwe zobowiązanie dotychczasowego obrońcy do pełnienia obowiązków. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego „Negatywnej przesłanki dopuszczalności zobowiązania dotychczasowego obrońcy do pełnienia obowiązków nie stanowi samo udzielenie pełnomocnictwa nowemu obrońcy, ale faktyczne podjęcie przez niego obrony oskarżonego, wiążące się z udziałem obrońcy w rozprawie. Kryterium warunkującym zobowiązanie dotychczasowego obrońcy z wyboru do dalszego pełnienia obowiązków jest bowiem ustalenie przez sąd, że nie pociągnie to za sobą uszczerbku dla prawa oskarżonego do obrony. Dopuszczalność stosowania rozwiązania przewidzianego w art. 378 § 3 k.p.k., także

---

³⁵¹ Wyr. SN z dnia 10 stycznia 2014 r., III KK 251/13, teza I. 2, Legalis.

³⁵² Wyr. SN z dnia 10 stycznia 2014 r., III KK 251/13, teza II, Legalis, opubl. Prok. i Pr. 2014/4/13.

³⁵³ Post. SN z dnia 13 listopada 2002 r., V KKN 357/01, Legalis.

³⁵⁴ Post. SN z dnia 8 stycznia 2014 r., IV KK 256/13, Legalis.

do oskarżonego korzystającego z pomocy obrońcy z wyboru, sprawia, iż wadliwość procesu decyzyjnego określonego w tym przepisie nie może być odczytywana w kategoriach uchybienia przybierającego postać bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k., lecz rażącego naruszenia przepisów postępowania, które wymaga wykazania możliwości istotnego wpływu na treść orzeczenia³⁵⁵.

Jako obrazę przepisów postępowania uznaje się niepowiadomienie bądź należyte powiadomienie oskarżonego i obrońcy o terminie rozprawy apelacyjnej. Sąd Najwyższy w tym zakresie uznał, że „Przeprowadzenie rozprawy pod nieobecność oskarżonego i jego obrońcy, którzy nie zostali o niej należycie zawiadomieni stanowi rażące naruszenie prawa procesowego, a mianowicie art. 6 k.p.k., skutkujące ograniczeniem prawa oskarżonego do obrony, co może mieć wpływ na treść wyroku³⁵⁶.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje, że „Nieudostępnienie akt obrońcy po wydaniu wyroku w I instancji, a przed jego zaskarżeniem, będąc bez wątpienia uchybieniem normom prawa procesowego, nie stanowi w żadnym wypadku naruszenia, które można by uznać za pozbawienie oskarżonego obrońcy (w sensie merytorycznym), gdy samo posiadanie obrońcy było obowiązkowe (art. 388 pkt 6 k.p.k., art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k.), gdyż naruszenie takie można oceniać jedynie jako obrazę przepisów postępowania, o jakiej mowa była w art. 387 pkt 2 k.p.k., a obecnie wskazaną w art. 438 pkt 2 k.p.k.³⁵⁷.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 20 listopada 2014 r. stwierdził także, że „Dochodzi do uchybienia prawu do obrony, gdy rozprawa odbywa się w innej sali niż widniejąca w zawiadomieniu, a brak jest dowodów, że stosowna informacja o zmianie sali została zamieszczona na wokandzie. W takiej sytuacji uznać należy, że skazany i jego obrońca pomimo prawidłowego stawiennictwa według zawiadomienia o wyznaczeniu rozprawy, bez swej winy, nie mogą wziąć udziału w rozprawie i przedstawić swojego stanowiska procesowego³⁵⁸.

Przywołane wyżej judykaty świadczą o szerokich możliwościach dla skarżących w zakresie formułowania zarzutu obrazy prawa do obrony, o którym mowa w art. 6 k.p.k.

---

³⁵⁵ Post. SN z dnia 26 sierpnia 2010 r., V KK 335/09, Legalis.

³⁵⁶ Wyr. SN z dnia 26 czerwca 2003 r., V KK 353/02, Legalis.

³⁵⁷ Wyr. SN z dnia 4 kwietnia 2000 r., II KKN 391/98, Legalis.

³⁵⁸ Wyr. SA w Szczecinie z dnia 20 listopada 2014 r., II AKa 213/14, Legalis, Zob. szerzej także na ten temat ciekawe i podobne rozważania w zakresie względnego charakteru bezwzględnej przyczyny odwoławczej w aspekcie prawa do obrony: C. Kulesza, *The relative nature of absolute violations of the right to defense as grounds for appeal*, „*Studies in Logic, Grammar and Rhetoric*” 31 (44), 2012, s. 99-112.

Prawo do obrony jest bezspornie jednym z podstawowych praw, istniejących na gruncie procesu karnego. Z tego też względu, prawo to stało się jedną z naczelných zasad postępowania karnego.

Skoro bowiem oskarżonemu przysługuje zagwarantowane prawo do obrony, w tym również prawo do korzystania z pomocy obrońcy³⁵⁹ oraz pouczeń w tym zakresie, a z materiału dowodowego będzie wynikać, że oskarżony nie ze swojej winy z tego prawa nie mógł skorzystać lub też nie został odpowiednio pouczony o przysługujących mu uprawnieniach, to wówczas zarzut obrazy z art. 6 k.p.k. będzie mógł okazać się skuteczny.

i) Obraza art. 193 § 1 k.p.k. i art. 201 k.p.k.

Stosunkowo często w sprawach karnych sądy korzystają z wiedzy specjalistycznej biegłych sądowych. Nie zawsze jednak opinie te są na tyle jasne, zupełne i czytelne, by zgodzić się z zawartymi w nich wnioskami końcowymi³⁶⁰.

W zakresie kwestionowania dokonanej przez sąd oceny opinii biegłych, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 5 czerwca 2007 r., w sprawie sygn. akt. IV KK 53/07, wskazuje, że: „Wykroczenie przez sąd odwoławczy poza ramy określone w normie uprawniającej dla uzupełniającego postępowania dowodowego, może znaleźć się w kolizji z ideą zasady instancyjnej kontroli orzeczenia, zwłaszcza wtedy, gdy znaczenie dowodów przeprowadzonych w trybie art. 452 § 2 k.p.k. jest tak duże, że prowadzą one do podważenia ustaleń sądu pierwszej instancji, dokonania przez sąd odwoławczy odmiennych ustaleń i w konsekwencji wydania orzeczenia o charakterze reformatoryjnym”³⁶¹.

Sąd Najwyższy w tym samym judykacie stwierdza, że to organ procesowy podejmuje decyzje w wyborze biegłego oraz od jego uznania zależy, czy w sprawie zachodzi potrzeba zasięgnięcia wiedzy specjalistycznej. Dlatego też Sąd Najwyższy zaznacza: „To organ procesowy podejmuje decyzję co do wyboru biegłego i uznania jego wiedzy specjalnej, jak też co do odrzucenia twierdzeń i wniosków jego opinii lub ich uwzględnienia w podstawie dokonywanych ustaleń faktycznych. Strony nie są wprawdzie pozbawione prawa

---

³⁵⁹ Zob. szerzej na temat efektywności udziału obrońcy w sprawach karnych: C. Kulesza, *Efektywność udziału obrońcy w procesie karnym w perspektywie prawnoporównawczej*, Kraków, Zakamycze 2005, passim.

³⁶⁰ Zob. szerzej na temat biegłych oraz wymogów w zakresie wydawanych przez nich opinii: I. Urbaniak-Mastalerz, rozdział 13. *Inni uczestnicy postępowania karnego (w:) System Prawa Karnego Procesowego*, C. Kulesza (red), t. VI, Warszawa 2016, s. 1302-1378 i powołane tam orzecznictwo wraz z literaturą.

³⁶¹ Post. SN z dnia 5 czerwca 2007 r., IV KK 53/07, Legalis.

do kwestionowania zarówno kwalifikacji biegłego, jak też sporządzonej przez niego opinii, ale podniesienie takich twierdzeń, samoistnie nie ma mocy wiążącej organ procesowy, nie prowadzi do dyskwalifikacji opinii i nie rodzi powinności powołania innego biegłego. Strona, która zastrzeżenia takie podnosi (tak co do kwalifikacji jak też co do opinii biegłego) aby osiągnąć związane z tym zamierzenie procesowe, musi wykazać, że sąd dokonał błędnej oceny tego dowodu na poziomie dowolności, z rażącym zatem uchybieniem dyrektywom art. 7 k.p.k.”. Pogląd ten jest istotny w zakresie formułowania skutecznego zarzutu procesowego w zakresie obrazu przepisu art. 193 k.p.k.

W tym samym orzeczeniu Sąd Najwyższy wskazuje również, że „Do naruszenia art. 193 § 1 k.p.k. dochodzi wtedy, gdy od samego początku osoba w tym charakterze powołana nie miała wiedzy eksperckiej i nie spełniała kryteriów powołania w charakterze biegłego, lub też nie spełniała takich kryteriów w zakresie powierzonego jej przedmiotu badań, nie zaś w sytuacji, gdy biegłego powołano formalnie prawidłowo ale jego wiedza lub umiejętności okazały się niewystarczające w zakresie określonego przedmiotu badań”³⁶².

Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 24 czerwca 2015 r., zasadnie zatem stwierdził, że „To, że strona nie akceptuje treści opinii nie oznacza, że zachodzą okoliczności wskazane w art. 201 KPK, a tylko rzeczowe wykazanie przesłanek wymienionych w tym przepisie mogłoby skutecznie podważyć ocenę danej opinii”³⁶³.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 października 2009 r. słusznie także przyjął, że „Sąd jest uprawniony wprawdzie do swobodnej oceny przeprowadzonych dowodów, ale nie do pominięcia przy tej ocenie uwzględnienia wskazań wiedzy specjalistycznej, zastępując je własną oceną zdarzeń, które wymagają opinii biegłego. Sąd będąc uprawniony do swobodnej oceny dowodów, oceniając opinię biegłego może uznać, iż opinia biegłego jest niepełna lub niejasna, albo, że zachodzi sprzeczność w samej opinii. Wtedy powinien wezwać ponownie tego biegłego lub powołać innych, aby uzupełnić opinię lub wyjaśnić sprzeczności”³⁶⁴.

Z zacytowanych wyżej judykatów wynika, że zarzut obrazu przepisów postępowania w art. 193 k.p.k. może okazać się skuteczny, jeśli skarżący wykaże uchybienia w wydanej w sprawie opinii, a mianowicie, jeśli opinia okaże się niepełna, niejasna albo sprzeczna, zgodnie z treścią art. 201 k.p.k. W takim wypadku należałoby w pierwszej kolejności zgłaszać

---

³⁶² Post. SN z dnia 5 czerwca 2007 r., IV KK 53/07, Legalis.

³⁶³ Wyr. SA w Warszawie z dnia 24 czerwca 2015 r., II AKa 114/15, Legalis.

³⁶⁴ Wyr. SN z dnia 7 października 2009 r., III KK 122/09, Legalis.

wady w wydanej opinii, a następnie podnosić zarzut obrazy przepisów postępowania w art. 193 § 1 k.p.k. w zw. z art. 201 k.p.k., co mogło mieć wpływ na treść wydanego wyroku. Nie ulega bowiem wątpliwości, że nieposiadanie przez sąd wiedzy specjalistycznej z określonej dziedziny powoduje, że musi się opierać na wydanej w sprawie opinii, a tym samym również na zawartych w niej wnioskach końcowych, które bardzo często determinują postrzeganie przez sąd określonego czynu, zachowania lub zdarzenia kryminalnego. Z tego względu, wykazanie przez skarżącego choćby hipotetycznego wpływu obrazy przez sąd przepisów postępowania w art. 193 § 1 k.p.k. w zw. z art. 201 k.p.k. na treść orzeczenia może polegać na braku wykluczenia wydania orzeczenia o innej treści przy wydaniu prawidłowo wydanej opinii.

j) Obraza art. 440 k.p.k.

Przyczyną odwoławczą, która wynika bezpośrednio z treści przepisów proceduralnych i co do zasady może zostać przez skarżącego podniesiona w postępowaniu odwoławczym przed sądem drugiej instancji jest przesłanka uznania orzeczenia za oczywiście niesprawiedliwe. Przepis art. 440 k.p.k. zwrócony jest bowiem bezpośrednio do sądu odwoławczego i nakazuje mu zmienić, lub w sytuacji określonej w art. 437 § 2 zd. drugie uchylić zaskarżone orzeczenie, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów na korzyść oskarżonego, jeśli utrzymanie zaskarżonego orzeczenia byłoby rażąco niesprawiedliwe.

Sąd Najwyższy uznał, że każda podstawa odwoławcza wskazana w przepisie art. 438 k.p.k. (a więc również naruszenie prawa procesowego) może zostać uwzględniona z urzędu i stać się przesłanką uznania orzeczenia za oczywiście niesprawiedliwe³⁶⁵. Rażąca niesprawiedliwość orzeczenia sądu odwoławczego z art. 440 k.p.k. zachodzi wtedy, gdy utrzymanie w mocy orzeczenia sądu pierwszej instancji, wobec którego stwierdza się istotne uchybienia dające podstawę do postawienia każdego zarzutu z art. 438 k.p.k., prowadzi do rażącej niesprawiedliwości orzeczenia sądu odwoławczego.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia z dnia 3 marca 2003 r., w sprawie sygn. akt. III KKN 568/00 podkreśla, że „O rażącej niesprawiedliwości orzeczenia sądu odwoławczego, wynikającej z utrzymania w mocy orzeczenia sądu pierwszej instancji, można w szczególności mówić wówczas, gdy sąd odwoławczy pominął, bądź nie zauważył, takich

---

³⁶⁵ Wyr. SN z dnia 5 listopada 2002 r., II KK 6/02, Legalis.

uchybień popełnionych przez sąd pierwszej instancji, niewątpliwych i bezspornych, które w sposób znaczący mogą stanowić o naruszeniu przez orzeczenie sądu zasady prawdy materialnej i sprawiedliwej represji. Truizmem jest stwierdzenie, że skazanie jest sprawiedliwe tylko wtedy, gdy wina oskarżonego zostanie udowodniona w sposób zgodny z wymogami ustawy karnoprocesowej. Jeżeli natomiast w następstwie uchybień procesowych istnieją poważne wątpliwości, co do zasadności wyroku skazującego, to zarówno ten wyrok, jak i utrzymujący go w mocy wyrok sądu odwoławczego, uznać należy za rażąco niesprawiedliwy³⁶⁶.

Mimo możliwości podnoszenia przez skarżących zarzutu obrazy art. 440 k.p.k. w postępowaniu apelacyjnym, to jednak zarzut ten będzie mógł mieć większe zastosowanie w postępowaniu kasacyjnym. Bezspornie bowiem kwestia utrzymania w mocy zaskarżonego orzeczenia leży w gestii sądu odwoławczego, dlatego to ten sąd musi ocenić czy utrzymanie w mocy zaskarżonego orzeczenia byłoby rażąco niesprawiedliwe. Wadliwość decyzji sądu odwoławczego można zaskarżać w drodze kasacji.

Warto także zwrócić uwagę na pogląd wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2017 r., w sprawie sygn. akt. II KK 102/17, gdzie SN orzekł, że „Przepis art. 440 k.p.k. jest skierowany do sądu odwoławczego i dopuszcza orzekanie przez ten sąd poza granicami zaskarżenia oraz podniesionych zarzutów. Oznacza to, że nie będzie on miał zastosowania, gdy orzeczenie sądu pierwszej instancji zostało zaskarżone w całości, a wniesione zarzuty umożliwiają kontrolę w aspekcie wszystkich przyczyn odwoławczych, o których mowa w art. 438 k.p.k.”³⁶⁷. Oznacza to, że w sytuacji podnoszenia przez skarżących wszelkich możliwych zarzutów, opartych o przyczyny odwoławcze określone w art. 438 pkt 1-4 k.p.k., to wówczas nie będzie miał zastosowania art. 440 k.p.k.

2.2.2. Zasady podnoszenia zarzutu obrazy przepisów postępowania w kasacji

Postępowanie kasacyjne pod wieloma względami różni się od postępowania apelacyjnego. Z tego też względu inne są podstawy kasacyjne, które zostały wymienione w art. 523 k.p.k. Zgodnie z treścią tego przepisu kasacja może zostać wniesiona tylko z powodu bezwzględnych przyczyn odwoławczych lub innego rażącego naruszenia prawa, jeśli

---

³⁶⁶ Wyr. SN z dnia 3 marca 2003 r., III KKN 568/00, Legalis.

³⁶⁷ Post. SN z dnia 20 kwietnia 2017 r., II KK 102/17, Lex nr 2312428.

mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia. Oznacza to zatem, że w kasacji można podnosić zarzut obrazy przepisów postępowania jeżeli:

- miało ono charakter rażący;
- mogło mieć ono istotny wpływ na treść orzeczenia.

Mogłoby się wydawać dla skarżących, że różnicą w formułowaniu zarzutu obrazy przepisów postępowania w kasacji i apelacji jest konieczność dodania dwóch dodatkowych sformułowań w zarzucie odwoławczym (w postaci „rażący” i „istotny”). Jednak, trzeba mieć na względzie, że skoro ustawodawca dodał te wyrażenia w przypadku podstaw kasacyjnych, to muszą one mieć nie tylko literalny wyraz ale i praktyczny. Dlatego to na skarżącym będzie ciążył obowiązek wykazania, że zarzucona obraza przepisów postępowania miała charakter rażący oraz że mogła mieć ona istotny wpływ na treść orzeczenia.

Przyczyny kasacyjne wymagają zatem konkretnego wykazania możliwości istotnego wpływu uchybienia procesowego na treść zaskarżonego orzeczenia. Sąd Najwyższy podkreśla, że „O istotnym wpływie uchybienia procesowego na treść zaskarżonego orzeczenia w rozumieniu art. 523 § 1 k.p.k. można mówić jedynie wtedy, gdy jest możliwe wykazanie, że kwestionowane rozstrzygnięcie byłoby w istotny sposób odmienne od tego, które w sprawie zapadło. Przepis art. 438 pkt 2 k.p.k. statuuje względną przyczynę odwoławczą dotyczącą obrazy przepisów postępowania, jeśli mogła ona mieć wpływ na treść orzeczenia, zatem nie może on stanowić samodzielnej podstawy kasacji. Podstawy kasacji zostały bowiem ściśle określone w art. 523 § 1 k.p.k. i mają one charakter w pełni autonomiczny. Oznacza to, że nie mogą być "uzupełniane" w drodze odpowiedniego stosowania przepisu art. 438 k.p.k. Wprawdzie naruszenie prawa o jakim mowa w art. 523 k.p.k. koresponduje z obrazą przepisów postępowania wskazaną w art. 438 pkt 1 i 2 k.p.k., jednak zważyć trzeba, iż w art. 523 § 1 k.p.k. ustawa explicite wymaga, aby było ono "rażące" i mogło mieć "istotny" wpływ na treść orzeczenia, czego nie wymaga się natomiast przy zwyczajnej kontroli odwoławczej. Zarzut naruszenia przepisu art. 7 k.p.k. może być skierowany przeciwko orzeczeniu sądu odwoławczego tylko wtedy, gdy zaakceptował on wadliwą ocenę dowodów dokonaną przez sąd pierwszej instancji przekraczając granicę swobodnej oceny dowodów”³⁶⁸.

Należy także mieć na względzie pogląd Sądu Najwyższego, wyrażony w postanowieniu z dnia 12 maja 2011 r., w którym sąd ten stwierdził, że „Do obrażenia przepisów takich jak art. 170, 173, 410, 424 KPK może dojść co do zasady w postępowaniu

---

³⁶⁸ Post. SN z dnia 12 kwietnia 2006 r., II KK 315/05, Legalis.

pierwszoinstancyjnym, jako że odnoszą się one do postępowania głównego, a te z nich, które dotyczą wniosków dowodowych, w postępowaniu odwoławczym mogłyby być naruszone jedynie, gdyby w tym stadium procesu przeprowadzane były dowody”³⁶⁹.

W zakresie wydania przez sąd odwoławczy orzeczenia reformatoryjnego, konieczne jest, aby sąd dokładnie wskazał, jakie dowody pozwalały na wydanie takiego orzeczenia. Zdaniem Sądu Najwyższego brak wskazania takich dowodów przy wydaniu wyroku uniewinniającego przez sąd odwoławczy wskazuje na rażące naruszenie art. 437 § 2 k.p.k., skoro nie wiadomo, jakie dowody pozwalały na wydanie orzeczenia reformatoryjnego³⁷⁰.

W wyroku z dnia 18 marca 2015 r. Sąd Najwyższy stwierdził, że „Treść art. 437 § 2 KPK nie pozostawia wątpliwości, że sądowi odwoławczemu przyznane zostało uprawnienie orzekania odmiennego co do istoty sprawy "o ile pozwalają na to zebrane dowody", w tym również do uniewinnienia oskarżonego. W orzecznictwie utrwalony jest przy tym pogląd, że zmiana wyroku sądu pierwszej instancji i uniewinnienie oskarżonego winno być poprzedzone szczegółową analizą całokształtu materiału dowodowego, ujawnionego w trakcie postępowania sądowego oraz wszechstronną i wnikliwą jego oceną, która powinna zostać następnie przedstawiona, stosownie do treści art. 424 § 1 pkt 1 KPK w zw. z art. 458 KPK, w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji”³⁷¹. Z racji tego, że na skutek nowelizacji k.p.k. z 2013 r., która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r. zmieniła się treść art. 437 § 2 k.p.k., to wydaje się, że pogląd ten zdezaktualizował się w części. Aktualnie przepis ten nie zawiera założeń "o ile pozwalają na to zebrane dowody".

Z kolei w postanowieniu z dnia 27 stycznia 2016 r., Sąd Najwyższy orzekł, że „O naruszeniu przepisu art. 437 § 2 KPK można byłoby mówić wówczas, gdyby wyrok sądu apelacyjnego nie należał do żadnej ze wskazanych kategorii”³⁷².

W zakresie powoływanie się w kasacji na obrazę przepisów postępowania, należy mieć na względzie, że „Przepis art. 438 pkt 2 k.p.k. określa jeden z tzw. względnych powodów odwoławczych o charakterze abstrakcyjnym (ogólnym). Do naruszenia tego przepisu nie może dojść bez wskazania, jakiej konkretnie normie procesowej miał uchybić

---

³⁶⁹ Post. SN z dnia 12 maja 2011 r., II KK 89/11, Legalis.

³⁷⁰ Wyr. SN z dnia 15 stycznia 2014 r. V KK 229/13, teza I, Legalis.

³⁷¹ Wyr. SN z dnia 18 marca 2015 r., III KK 432/14, Legalis.

³⁷² Wyr. SN z dnia 27 stycznia 2016 r., III KK 251/15, Legalis.

sąd odwoławczy”³⁷³. Zasada ta jednak wydaje się być tożsama z zasadą istniejącą na gruncie formułowania zarzutów apelacyjnych przez skarżących.

Warto także zwrócić uwagę na pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w postanowieniu z dnia 20 kwietnia 2017 r., w sprawie sygn. akt. II KK 83/17, gdzie sąd ten orzekł, że „Kasacja jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, który - co do zasady - winien być skierowany przeciwko prawomocnemu wyrokowi sądu odwoławczego, kończącemu postępowanie. Oznacza to, że zarzuty kasacyjne powinny odnosić się do kwestii związanych ze sposobem procedowania i treści rozstrzygnięcia sądu odwoławczego. Podstawowym obowiązkiem sądu odwoławczego jest rozpoznanie wniesionych przez strony apelacji. Stosownie do treści art. 433 § 2 k.p.k. sąd odwoławczy jest obowiązany rozważyć wszystkie wnioski i zarzuty wskazane w środku odwoławczym, a następnie, jeżeli zachodzi taka potrzeba, sporządzić uzasadnienie swojego orzeczenia stosownie do wymagań wynikających z art. 457 § 3 k.k. (...). Przepisy art. 438 k.p.k. nie mogą stanowić podstawy zarzutów kasacyjnych, bowiem zawierają one jedynie katalog przyczyn odwoławczych, uzasadniających uchylenie lub zmianę orzeczenia w postępowaniu odwoławczym, w razie ich stwierdzenia. Nie wystarczy zatem wskazanie, że w toku postępowania doszło do obrazy przepisów procedury karnej (...), konieczne jest bowiem podanie konkretnego przepisu procesowego, który w ocenie skarżącego został naruszony, i to rażąco, a następnie wykazanie, iż naruszenie to mogło mieć istotny wpływ na treść wyroku”³⁷⁴.

Przywołane powyżej judykaty świadczą o występowaniu dodatkowych, konkretnych zasad przy podnoszeniu zarzutów kasacyjnych. Należy bowiem mieć na względzie, że zarzuty kasacyjne odnoszą się do wydanego wyroku sądu odwoławczego a nie do orzeczenia pierwszoinstancyjnego.

2.3. Błędne ustalenia faktyczne

Zarzut błędnych ustaleń faktycznych sądu, przyjętych za podstawę orzeczenia, podobnie, jak zarzut obrazy przepisów postępowania może stanowić przyczynę odwoławczą wówczas, gdy wskazane przez skarżącego uchybienie mogło mieć wpływ na treść orzeczenia. Błąd ten dotyczy zatem tylko tych ustaleń faktycznych sądu, w oparciu o które sąd wydaje

---

³⁷³ Post. SN z dnia 17 stycznia 2007 r. IV KK 470/06, Legalis.

³⁷⁴ Post. SN z dnia 20 kwietnia 2017 r., II KK 83/17, Lex nr 2312432.

orzeczenie³⁷⁵. Zarzut błędnych ustaleń sądu, przyjętych za podstawę orzeczenia może przyjąć jednak różne formy. Do takich form należą:

- 1) błąd braku ustalenia faktu;
- 2) błąd dowolności sądu w zakresie ustalenia faktów.

Zarzut błędnych ustaleń sądu będzie mógł łączyć się z zarzutem naruszenia przez sąd procedury, a mianowicie art. 7 k.p.k. Jednakże, skarżący może także wskazywać, jako zarzut odwoławczy błędne ustalenia sądu, w sytuacji gdy sąd, ustalając stan faktyczny, wziął pod uwagę wszelkie możliwe dowody, zgodnie z dyspozycją art. 410 k.p.k. oraz ocenił je prawidłowo w myśl treści art. 7 k.p.k. Wówczas skarżący powinien wykazać, że sąd mimo tego, że uwzględnił całokształt zebranego materiału i dokonał poprawnej z nich oceny, to jednak pominął wynikające z nich istotne fakty.

W taki sposób powstaje tzw. „błąd braku”. Skarżący może wtedy także wykazać, że sąd mimo uwzględniania całokształtu materiału i jego prawidłowej oceny ustalił fakty, które nie wynikają ze wskazanych przez sąd dowodów albo że zostały przez sąd istotnie przekształcone³⁷⁶. W ten sposób zaś powstaje błąd dowolności, który może także polegać na błędnym wnioskowaniu z prawidłowo ustalonych faktów ubocznych w kwestii istnienia faktu głównego, dotyczącego zwykle sprawstwa w procesach poszlakowych.

Błąd w ustaleniach faktycznych to zatem mylne i niesłuszne uznanie przez sąd określonego faktu za udowodniony lub także za nieudowodniony. Zaskarżając orzeczenie z powodu błędu w ustaleniach faktycznych wskazujemy wadliwe wnioskowanie sądu, co do istnienia lub też nieistnienia faktu. Zarzut ten stanowi zatem także pogląd skarżącego o niesłusznym uznaniu faktu za istotny lub też nieistotny.

W tym zakresie warto także wskazać na przywoływany wcześniej pogląd Sądu Najwyższego odnośnie do łączenia przez skarżącego w środku odwoławczym zarzutu błędnych ustaleń faktycznych oraz obrazu prawa materialnego. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 10 września 2015 r. stwierdza, że „Naruszenie prawa materialnego polega na wadliwym jego zastosowaniu (bądź niezastosowaniu) w orzeczeniu opartym na trafnych ustaleniach faktycznych. Tylko wówczas, gdy niekwestionowane są ustalenia faktyczne, a wadliwość rozstrzygnięcia sprowadza się do niewłaściwej subsumcji, można

---

³⁷⁵ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1123.

³⁷⁶ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1124.

mówić o obrazie prawa materialnego³⁷⁷. Jak wspomniano wcześniej, aktualnie, można dostrzec także odmienne poglądy w orzecznictwie SN w tym zakresie³⁷⁸.

2.3.1. Wykazanie błędnych ustaleń faktycznych

Zgodnie z wyrażonym orzecznictwem Sądu Najwyższego zarzut błędnych ustaleń faktycznych jest słuszny tylko wtedy „gdy zasadność ocen i wniosków, wyprowadzonych przez sąd orzekający z okoliczności ujawnionych w toku przewodu sądowego, nie odpowiada prawidłowości logicznego rozumowania”, bowiem nie może on sprowadzać się do samej polemiki z ustaleniami sądu. Słusznie wskazuje się, że postawienie tego typu zarzutu odwoławczego nie uprawnia bowiem sama odmienna ocena materiału dowodowego przez skarżącego, lecz dopiero wykazanie, jakich konkretnie uchybień w świetle wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego dopuścił się sąd w dokonanej ocenie materiału dowodowego³⁷⁹.

Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych zajmuje poczesne miejsce w ukształtowanym stanowisku orzecznictwa i doktryny, z którego wynika, iż zarzut błędu w ustaleniach faktycznych skuteczny jest tylko wtedy, kiedy skarżący wykaże konkretne uchybienia w ocenie materiału dowodowego, jakich dopuścił się sąd pierwszej instancji stosując reguły logicznego rozumowania, zasady wiedzy i doświadczenia życiowego³⁸⁰.

Sąd Najwyższy konsekwentnie podkreśla, że „Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych nie może sprowadzać się wyłącznie do polemiki z ustaleniami faktycznymi poczynionymi przez orzekający w sprawie sąd. Innymi słowy, nie wystarczy jedynie wskazanie na rozbieżność pomiędzy stanem faktycznym ustalonym przez sąd a rzeczywistym przebiegiem zdarzeń. Dla skuteczności tego rodzaju zarzutu odwołujący musi bowiem wskazać, na czym polega błąd sądu w procesie ustalania faktów³⁸¹. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych nie może sprowadzać się do polemiki z ustaleniami sądu wyrażonymi w zaskarżonym wyroku. Stawiając taki zarzut skarżący musi wskazać jakich mianowicie konkretnych uchybień w zakresie logicznego rozumowania dopuścił się sąd

---

³⁷⁷ Post. SN z dnia 10 września 2015 r., V KK 118/15, Legalis.

³⁷⁸ Zob. np. wyr. SN z dnia 28 lutego 2017 r., IV KK 317/16, Lex nr 2273869.

³⁷⁹ Wyr. SN z dnia 18 listopada 2014 r., SNO 53/14, Legalis.

³⁸⁰ Wyr. SA w Łodzi z dnia 27 czerwca 2006 r., II Aka 104/06 (KZS 2007 nr 9, poz. 66).

³⁸¹ Uchw. SN z dnia 27 lutego 2008 r., SNO 16/08, Legalis.

pierwszej instancji, dokonując oceny zebranego materiału dowodowego. Samo przeciwstawienie ustaleniom sądu orzekającego w konkretnej sprawie, odmiennej oceny materiału dowodowego, gdy ta odmienność jest wynikiem oparcia na wybiórczo wybranych faktach, nie uzasadnia wniosku, że sąd dopuścił się błędu w ustaleniach faktycznych³⁸².

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że „Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych, przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku, nie może sprowadzać się do samej tylko odmiennej oceny materiału dowodowego, lecz powinien polegać na wykazaniu, jakich uchybień w świetle wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego dopuścił się sąd w dokonanej przez siebie ocenie materiału dowodowego”³⁸³.

Sąd Najwyższy wskazał także na zależności pomiędzy dokonywaniem ustaleń faktycznych przez sąd pierwszej instancji a swobodną oceną dowodów, stwierdzając, że „Sąd pierwszej instancji, powinien dążyć do dokonania ustaleń faktycznych w sprawie, w sposób niewykraczający poza ramy swobodnej oceny dowodów, czemu powinna służyć wszechstronna analiza przeprowadzonych dowodów, niewykazująca błędów natury faktycznej czy logicznej i zgodna ze wskazaniami wiedzy i doświadczenia życiowego, prowadząca do sędziowskiego przekonania, znajdującego odzwierciedlenie w uzasadnieniu wyroku. Respektowanie zasady poprawnego myślenia, w tym także zasady sprzeczności powinno być udziałem sądu pierwszej instancji dokonującego ustaleń podmiotowych w sprawie”³⁸⁴.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 maja 2005 r., w sprawie sygn. akt. WA 10/05 podnosi, że „Istota zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych nie może opierać się na odmiennej ocenie materiału dowodowego, innymi słowy mówiąc na forsowaniu własnego poglądu strony na tę kwestię. Stawiając tego rodzaju zarzut należy wskazać, jakich uchybień w świetle zgodności (lub niezgodności) z treścią dowodu, zasad logiki (błądność rozumowania i wnioskowania) czy sprzeczności (bądź nie) z doświadczeniem życiowym lub wskazaniami wiedzy dopuścił się w dokonanej przez siebie ocenie dowodów sąd pierwszej instancji”³⁸⁵.

---

³⁸² Wyr. SN z dnia 20 września 2007 r., SNO 57/07, Legalis.

³⁸³ Wyr. SN z dnia 20 listopada 2012 r., WA 24/12, Legalis.

³⁸⁴ Wyr. SN z dnia 19 kwietnia 2006 r., WA 10/06, Legalis.

³⁸⁵ Wyr. SN z dnia 10 maja 2005 r., WA 10/05, Legalis.

W kwestii stawiania zarzutu odwoławczego błędu w ustaleniach faktycznych, Sąd Najwyższy wskazuje, że „Podniesiony w apelacji zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku, tylko wówczas byłby słuszny, gdyby zasadność ocen i wniosków dokonanych przez sąd na podstawie okoliczności ujawnionych w toku przewodu sądowego, bądź nie odpowiadała przesłankom logicznego rozumowania, bądź wskazaniom doświadczenia życiowego. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych nie może sprowadzać się do samej polemiki z ustaleniami sądu a quo wyrażonymi w uzasadnieniu zaskarżonego rozstrzygnięcia, lecz musi zmierzać do wykazania, jakich konkretnie uchybień w zakresie logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego dopuścił się sąd w ocenie zebranego w sprawie materiału dowodowego”³⁸⁶.

W tym samym judykacie Sąd Najwyższy zaznacza także, że „Sama możliwość przeciwstawienia ustaleniom sądu orzekającego odmiennego poglądu w kwestii ustaleń faktycznych, opartego nie na innych dowodach od tych, na których oparł się sąd pierwszej instancji, a w zasadzie jedynie na wyjaśnieniach oskarżonych, nie może prowadzić do wniosku o popełnieniu przez ten sąd błędu w ustaleniach faktycznych”³⁸⁷.

Podobnie stwierdza Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 8 lipca 2016 r., gdzie wskazuje, że „Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych w rozumieniu przepisu art. 438 pkt 3 KPK tylko wówczas jest słuszny, gdy zasadność ocen i wniosków wyprowadzonych przez sąd orzekający w okolicznościach ujawnionych w toku przewodu sądowego nie odpowiada prawidłowości logicznego rozumowania. Nawet bowiem możliwość przeciwstawienia ustaleniom sądu orzekającego odmiennego poglądu nie może uzasadniać wniosku o dokonaniu przez sąd błędnych ustaleń faktycznych”³⁸⁸.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 czerwca 2016 r., stwierdza, że „Błąd w ustaleniach faktycznych, o których mowa w art. 438 pkt 3 KPK, to de facto błąd w logicznej ocenie zgromadzonego materiału dowodowego poprzez wyprowadzenie przez sąd orzekający błędnych wniosków. Z kolei zarzut co do błędu w ustaleniach faktycznych winien odnosić się do oceny wniosków, które nie odpowiadają prawidłowości logicznego rozumowania, a przez to nie może sprowadzać się do polemiki z ustaleniami sądu”³⁸⁹.

---

³⁸⁶ Wyr. SN z dnia 10 maja 2005 r., WA 12/05, Legalis.

³⁸⁷ Wyr. SN z dnia 10 maja 2005 r., WA 12/05, Legalis.

³⁸⁸ Wyr. SA w Gdańsku z dnia 8 lipca 2016 r., II AKa 17/16, Legalis.

³⁸⁹ Wyr. SN z dnia 2 czerwca 2016 r., WA 4/16, Legalis; podobnie: wyr. SA w Krakowie z dnia 9 marca 2016 r., II AKa 271/15, Legalis; wyr. SA w Krakowie z dnia 9 marca 2016 r., II AKa 316/15, Legalis; wyr. SA we Wrocławiu z dnia 18 lutego 2016 r., II AKa 10/16, Legalis; wyr. SA w Krakowie z dnia 14 stycznia 2016 r., II

Powołane wyżej judykaty świadczą o istniejących zaleceniach, wynikających z linii orzeczniczej sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego, które dotyczą formułowania zarzutu błędnych ustaleń faktycznych. Zgodnie z tymi zasadami, należy wykazać sądowi odwoławczemu na czym polegały zarzucane błędne ustalenia oraz okoliczność, że ustalenia te są niezgodne z zasadami wiedzy, logicznego rozumowania bądź doświadczenia życiowego. W razie przedstawienia błędnego toku rozumowania sądu pierwszej instancji oraz odniesienia się do zebranego w sprawie materiału dowodowego zarzut błędnych ustaleń faktycznych, przyjętych za podstawę wyroku będzie mógł okazać się skuteczny, jeśli zostanie również wykazane, że uchybienie to miało wpływ na treść wyroku.

Warto także zwrócić uwagę na podnoszenie zarzutów odwoławczych odnoszących się do nieuznania przez sąd określonego czynu za wypadek mniejszej wagi oraz błędnego przyjęcia przez sąd stopnia społecznej szkodliwości społecznej czynu. Zasady, wynikające z linii orzeczniczej sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego nakazują aby uchybienia w tym zakresie podnosić jako błędne ustalenia faktyczne sądu.

W kwestii przesłanek uznania czynu za wypadek mniejszej wagi, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 15 lipca 2008 r., w sprawie sygn. akt. III KK 162/08 podnosi, że w takiej sytuacji należy podnosić zarzut błędnych ustaleń faktycznych.

W przywołanym wyżej judykacie Sąd Najwyższy wskazuje, że „O uznaniu konkretnego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi decyduje ocena jego społecznej szkodliwości, jako zmniejszonej do stopnia uzasadniającego wymierzenie kary według skali zagrożenia ustawowego przewidzianego w przepisie wyodrębniającym wypadek mniejszej wagi w kategorii przestępstw określonego typu. Określenie stopnia społecznej szkodliwości czynu należy do sfery ustaleń faktycznych w sprawie. Drogą prowadzącą do ustaleń w tym zakresie jest rozważenie przez organ procesowy wszystkich okoliczności istotnych z punktu widzenia znamion strony przedmiotowej i podmiotowej czynu zabronionego i nadanie im właściwego znaczenia w celu uściślenia ich wpływu na stopień społecznej szkodliwości”³⁹⁰.

Oznacza to zatem, że do skutecznego kwestionowania nieuznania przez sąd przypisanego czynu za wypadek mniejszej wagi należy podnosić zarzut błędnych ustaleń faktycznych, przyjętych za podstawę wyroku i mający wpływ na jego treść poprzez

---

AKa 165/15, Legalis; wyr. SA we Wrocławiu z dnia 24 września 2015 r., II AKa 188/15, Legalis; wyr. SN z dnia 20 sierpnia 2015 r., SNO 45/15, Legalis; wyr. SA w Warszawie z dnia 7 sierpnia 2015 r., II AKa 187/15, Legalis; wyr. SA w Warszawie z dnia 30 lipca 2015 r., II AKa 171/15, Legalis; wyr. SA w Krakowie z dnia 16 lipca 2015 r., II AKa 121/15, Legalis.

³⁹⁰ Post. SN z dnia 15 lipca 2008 r., III KK 162/08, Legalis.

jednoczesną błędną ocenę stopnia społecznej szkodliwości społecznej, w tym również rodzaju i charakteru naruszonego dobra, rozmiaru wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych obowiązków, zamiar, motywację oraz rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia. Wykazanie, że ocena dokonana przez sąd w tej mierze była błędna powinno jednak nastąpić poprzez konkretne odniesienie się do poszczególnych okoliczności, które albo zostały nieuwzględnione, albo też wadliwie ocenione.

W poglądzie wyrażonym w tezie wyroku z dnia 3 kwietnia 2008 r., w sprawie sygn. akt. WA 11/08 Sąd Najwyższy uznał, że utrzymywanie, że poszczególnym okolicznościom wymienionym w art. 115 § 2 k.k. przydano zbyt dużą lub zbyt małą rangę, mieści się jedynie w ramach zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych³⁹¹. Z poglądem takim należy się zgodzić, bo nie ulega wątpliwości, że ocena sądu w zakresie stopnia społecznej szkodliwości społecznej mieści się w ramach sfery ustaleń faktycznych.

Z tego względu, że błędne ustalenia faktyczne są powiązane z zebranymi w sprawie dowodami istotne jest, aby przeprowadzone przez sąd postępowanie dowodowe było kompletne.

W tezie wyrażonej w wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 26 czerwca 2016 r., wskazano, że „Błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia to błąd, który wynika bądź to z niepełności postępowania dowodowego (tzw. błąd "braku"), bądź też z przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów (błąd "dowolności").

Może on być wynikiem nieznanności określonych dowodów lub nieprzestrzegania dyrektyw obowiązujących przy ocenie dowodów np. błąd logiczny, zlekceważenie niektórych dowodów, danie wiary dowodom nieprzekonywającym, bezpodstawne pominięcie określonych twierdzeń dowodowych, czy oparcie się na faktach w istocie nieudowodnionych”³⁹².

Wyrażony powyżej pogląd Sądu Apelacyjnego w Warszawie należy uznać za słuszny, bo nie ulega wątpliwości, że nieprzeprowadzenie określonych dowodów albo przeprowadzenie dowodów w sposób wadliwy przyczyni się do dokonania przez sąd błędnych ustaleń faktycznych.

---

³⁹¹ Wyr. SN z dnia 3 kwietnia 2008 r., WA 11/08, Legalis.

³⁹² Wyr. SA w Warszawie z dnia 26 czerwca 2015 r., II AKa 112/15, Legalis.

2.3.2. Przykłady błędnych ustaleń faktycznych

W celu zobrazowania faktycznego zastosowania zarzutu błędnych ustaleń faktycznych warto przytoczyć choćby kilka przykładowych zarzutów skarżących w tym zakresie wraz z oceną tych zarzutów przez sądy odwoławcze.

W tej mierze należy zwrócić uwagę na pogląd Sądu Apelacyjnego w Łodzi, wyrażony w wyroku z dnia 20 lutego 2014 r., w którym sąd ten uznaje, że: „Każda okoliczność mająca wpływ na wymiar kary, stosownie do dyrektyw ją kształtujących, ma swoje uargumentowanie w konkretnych ustaleniach faktycznych, wynikających z przeprowadzonych dowodów w danej sprawie. "Nagminność" określonych rodzajów czynów pozostaje tak długo kwestią abstrakcyjną, jak długo nie zostanie udowodniona. Winien więc Sąd I instancji wykazać, dlaczego i co przemawiało za przyjęciem, że na obszarze jurysdykcji sądu orzekającego w niniejszej sprawie przestępstwa rozboju, popełniane przy użyciu noża są nagminne. Ile tego rodzaju spraw zawisło przed tym konkretnym, rzeczowo właściwym do rozpoznania danej sprawy Sądem, a ile tego rodzaju spraw rozpoznawanych jest na obszarze właściwości danego Sądu. Jak owa liczba spraw ma się do liczby ludności zamieszkującej na obszarze właściwości danego Sądu. Dopiero wtedy, jeżeli okaże się, że ilość tego rodzaju spraw odbiega od "normalności" można powołać się na nagminność, jako okoliczność obciążającą i to pod warunkiem, iż wykaże się, że świadomość tej okoliczności była znana oskarżonemu i była jednym z czynników, które motywowały jego działanie. W przeciwnej sytuacji powoływanie się na nagminność, jako na okoliczność wpływającą na wymiar kary jest niedopuszczalne”³⁹³.

Wypada także wskazać na słuszny pogląd Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, wyrażony w wyroku z dnia 13 listopada 2013 r., w którym stwierdzono, że „Zarzucając wyrokowi błąd w ustaleniach faktycznych należy wskazać źródło tego błędu. W przeciwnym bowiem wypadku nie wiadomo, czy sąd dopuścił się błędu braku (nie przeprowadził wszystkich wymaganych dla rozstrzygnięcia sprawy dowodów), błędu oceny (sąd dowolnie ocenił przeprowadzone dowody), czy innego błędu skutkującego dokonaniem wadliwych ustaleń faktycznych”³⁹⁴.

W tym samym judykacie Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wskazuje też, że „Stawiając zarzut błędu w ustaleniach faktycznych, należy wykazać, że miał on wpływ

---

³⁹³ Wyr. SA w Łodzi z dnia 20 lutego 2014 r., II AKa 9/14, Legalis.

³⁹⁴ Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 13 listopada 2013 r., II AKa 333/13, Legalis.

na treść orzeczenia. Zaskarżone orzeczenie ulega uchyleniu lub zmianie jedynie w razie stwierdzenia błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za jego podstawę, jeżeli mógł mieć on wpływ na treść tego orzeczenia. Nie każdy bowiem błąd w ustaleniach faktycznych, nawet przyjętych za podstawę orzeczenia, może spowodować jego uchylenie lub zmianę. Błąd musi być istotny, to jest mający wpływ na treść tego orzeczenia”³⁹⁵. Wykazanie hipotetycznego wpływu uchybienia sądu w postaci błędnych ustaleń faktycznych powinno być poparte argumentami, w świetle których wobec innych (prawidłowych) ustaleń mógłby zostać wydany wyrok innej treści.

Zgodnie zaś z poglądem wyrażonym z wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 4 kwietnia 2018 r., w sprawie sygn. akt. II AKa 54/18 „Błąd w ustaleniach faktycznych może wynikać z niepełności postępowania dowodowego - błąd braku lub nieprawidłowości w zakresie oceny dowodów - błąd dowolności. Zarzut apelacyjny w postaci błędu w ustaleniach faktycznych jest zasadny, gdy zawarta w apelacji argumentacja wykaże, że sąd meriti na skutek nieuwzględnienia przy dokonywaniu oceny materiału dowodowego zasad logiki, wskazań wiedzy oraz doświadczenia życiowego, jak również całokształtu ujawnionych w sprawie okoliczności, dopuścił się uchybienia przy ocenie zebranego w sprawie materiału dowodowego”³⁹⁶. Zacytowany wyżej judykat zasadniczo potwierdza w całości dotychczasowe poglądy Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych w zakresie skuteczności podnoszenia przez skarżących zarzutu odwoławczego w postaci błędnych ustaleń faktycznych.

2.4. Rażąca niewspółmierność

Zarzut rażącej niewspółmierności, wynikający z treści art. 438 pkt 4 k.p.k. jako jedyny *in concreto* ulegał modyfikacji w samej treści tego przepisu na skutek nowelizacji k.p.k. z 2013 r. i z 2015 r. Początkowo bowiem dodano do jego treści określenie „środka karnego”, jako możliwości zaskarżania w trybie rażącej niewspółmierności. Od 1 lipca 2015 r. przepis ten został poszerzony w ten sposób, że obecnie rażąca niewspółmierność może dotyczyć:

- 1) kary;

---

³⁹⁵ Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 13 listopada 2013 r., II AKa 333/13, Legalis.

³⁹⁶ Wyr. SA w Warszawie z dnia 4 kwietnia 2018 r., II AKa 54/18, Lex nr 2481801.

- 2) środka karnego;
- 3) nawiązki;
- 4) niesłusznego zastosowania lub niezastosowania środka zabezpieczającego;
- 5) przypadku;
- 6) innego środka.

Określenie „rażącej niewspółmierności” oznacza znaczną dysproporcję, odczuwalną w sprawiedliwości społecznej³⁹⁷. Zarzut ten może dotyczyć dokonanego przez sąd, niewłaściwego w ocenie skarżącego doboru rodzaju kary, środka karnego, nawiązki albo innego środka³⁹⁸. Oznacza to, że nie każda subiektywna nietrafność wymiaru kary lub innego środka będzie oznaczała zmianę orzeczenia.

Rażąca niewspółmierność kary lub niesłusznego zastosowania, albo niezastosowania środka zabezpieczającego lub innego środka, stanowi uchybienie, które dotyczy reakcji prawnej na czyn i zachodzi wtedy, kiedy skarżący, nie kwestionuje ustaleń faktycznych oraz przyjętej kwalifikacji prawnej, a zarzuca sądowi naruszenie przepisów prawa materialnego, których zastosowanie w danym przypadku ma charakter jedynie fakultatywny³⁹⁹. Z poglądem takim nie można się jednak zgodzić w pełni, bo podnosząc w apelacji zarzut rażącej niewspółmierności karny należy odnieść się do tego, że sąd nie wziął pod uwagę okoliczności, które przemawiały za wymierzeniem kary łagodniejszej. Oznacza to zatem, że zarzucając rażącą niewspółmierność kary skarżący nie godzi się na przyjęte okoliczności, które doprowadziły do wymierzenia określonej kary.

Do środków zabezpieczających należą wszystkie środki, które zostały wymienione w rozdziale X k.k., z kolei „innymi środkami” są środki karne z rozdziału V k.k. i środki, związane z poddaniem sprawcy próbie⁴⁰⁰, wynikające z rozdziału VIII k.k.⁴⁰¹.

---

³⁹⁷ Zob. szerzej na ten temat w orzeczeniach Sądów Apelacyjnych w zakresie rażącej niewspółmierności kary: wyr. SA w Warszawie z dnia 25 kwietnia 2018 r., II AKa 72/18, LEX nr 2490963, wyr. SA w Warszawie z dnia 6 kwietnia 2018 r., LEX nr 2490973, wyr. SA w Warszawie z dnia 6 kwietnia 2018 r., II AKa 407/17, LEX nr 2490973, wyr. SA w Katowicach z dnia 6 kwietnia 2018 r., II AKa 90/18, LEX nr 2490245.

³⁹⁸ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1124.

³⁹⁹ Wyr. SA w Krakowie z dnia 15 marca 2005 r., II AKa 24/2005 i z dnia 15 marca 2005 r., II AKa 42/2005.

⁴⁰⁰ Należy do nich warunkowe umorzenie postępowania, warunkowe zawieszenie wykonania kary, warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności.

⁴⁰¹ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1124.

Nadto, podkreślić należy, że zarzut ten należy do zarzutów wysoce ocennych. Niewspółmierność kary musi mieć charakter rażąco, co oznacza, że jej uwzględnienie prowadzi do istotnej zmiany sytuacji osoby dotkniętej rozstrzygnięciem sądu, z punktu widzenia kar i innych środków reakcji na czyn zabroniony⁴⁰².

Wypada jednak wskazać na swoiste cechy, które charakteryzują przymioty określenia „rażącej niewspółmierności”.

2.4.1. Przymioty rażąco niewspółmierności

W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego, „Rażąca niewspółmierność kary zachodzić może tylko wówczas, gdyby na podstawie ujawnionych okoliczności, które powinny mieć zasadniczy wpływ na wymiar kary, można było przyjąć, iż zachodziłaby wyraźna różnica pomiędzy karą wymierzoną przez sąd pierwszej instancji a karą, jaką należałoby wymierzyć w instancji odwoławczej w wyniku zastosowania w sprawie dyrektyw wymiaru kary. Nie chodzi tu przy tym o każdą ewentualną różnicę w ocenach co do wymiaru kary, ale o różnicę ocen tak zasadniczej natury, iż karę dotychczas wymierzoną nazwać można byłoby rażąco niewspółmierną, tj. niewspółmierną w stopniu nie dającym się wręcz zaakceptować”⁴⁰³.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 marca 2011 r., w sprawie sygn. akt. SNO 4/11 określa, że „Pojęcie rażąco niewspółmierności oznacza znaczną dysproporcję między karą wymierzoną a karą sprawiedliwą, zasłużoną. Nie każda więc różnica w zakresie oceny wymiaru kary uzasadnia zarzut rażąco niewspółmierności kary, przewidziany w art. 438 pkt 4 k.p.k., ale tylko taka, która ma charakter zasadniczy, a więc jest niewspółmierna w stopniu nie dającym się zaakceptować. Chodzi tu o tak istotne różnice ocen, że dotychczas wymierzoną karą można byłoby nazwać także w potocznym znaczeniu tego słowa - rażąco niewspółmierną. Należy dodać, że przesłanka rażąco niewspółmierności kary jest spełniona tylko wtedy, gdy na podstawie wskazanych okoliczności sprawy, które powinny mieć decydujące znaczenie dla wymiaru kary, można przyjąć, że zachodzi wyraźna różnica między karą wymierzoną przez sąd pierwszej instancji a karą, która powinna zostać wymierzona

---

⁴⁰² Wyr. SA w Łodzi z dnia 12 lipca 2000 r., II AKa 116/2000; wyr. SA w Krakowie z dnia 9 listopada 2006 r., II AKa 156/2006; wyr. SN z dnia 13 lutego 2003 r., WK 1/2003; wyr. SA we Wrocławiu z dnia 30 maja 2003 r., II AKa 163/2003 r.; wyr. SA w Warszawie z dnia 28 grudnia 2004 r., II AKa 514/2004.

⁴⁰³ Wyr. SN z dnia 28 lutego 2014 r., SNO 42/13, Legalis.

w instancji odwoławczej w wyniku prawidłowego zastosowania dyrektyw wymiaru kary przewidzianych w art. 53 k.k. oraz zasad ukształtowanych przez orzecznictwo⁴⁰⁴.

W kwestii rażącej niewspółmierności kary jako przyczyny odwoławczej, wskazuje się, że „Niewspółmierność kary jest pojęciem ocennym. Ponieważ w przywołanym w odwołaniu art. 438 pkt 4 k.p.k. mowa jest o niewspółmierności rażącej, uznać należy, że chodzi tu o dysproporcję znaczną, rzucającą się wręcz w oczy. Nie można, więc mówić o potrzebie zmiany zaskarżonego orzeczenia w sytuacji, w której sąd odwoławczy dochodzi do wniosku, że karę należałoby ukształtować nieco odmiennie z tego powodu, że jest ona po prostu zbyt łagodna lub zbyt surowa. Inaczej mówiąc, rażąca niewspółmierność kary zachodzić może tylko wówczas, gdy na podstawie ujawnionych okoliczności, które powinny mieć zasadniczy wpływ na wymiar kary, można byłoby przyjąć, że zachodziłaby wyraźna różnica pomiędzy karą wymierzoną przez sąd pierwszej instancji a karą, jaką należałoby wymierzyć w instancji odwoławczej w następstwie prawidłowego zastosowania dyrektyw wymiaru kary⁴⁰⁵.

Odnosnie do zarzutu rażącej niewspółmierności kary, Sąd Najwyższy przykładowo w wyroku z dnia 26 czerwca 2006 r., w sprawie sygn. akt. SNO 28/06 podkreśla jednak, że „Zgodnie z treścią art. 438 pkt 4 k.p.k. orzeczenie sądu pierwszej instancji ulega uchyleniu lub zmianie w razie stwierdzenia rażącej niewspółmierności kary lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego lub innego środka. Z brzmienia powyższego przepisu wynika, że nie każda wadliwość rozstrzygnięcia o wymiarze kary może stanowić usprawiedliwioną podstawę odwoławczą, lecz jedynie jej kwalifikowana postać, wyrażająca się orzeczeniem kary „rażąco” niewspółmiernej⁴⁰⁶.

Przez pojęcie rażącej niewspółmierności należy rozumieć „znaczną dysproporcję między karą wymierzoną, a karą sprawiedliwą, zasłużoną. Nie każda więc różnica w zakresie oceny wymiaru kary uzasadnia zarzut rażącej niewspółmierności kary, przewidziany w art. 438 pkt 4 k.p.k., ale tylko taka, która ma charakter zasadniczy, a więc jest niewspółmierna w stopniu nie dającym się zaakceptować. Chodzi tu o tak istotne różnice ocen, że dotychczas wymierzona karą można byłoby nazwać także w potocznym znaczeniu tego słowa - rażąco niewspółmierną. Przesłanka rażącej niewspółmierności kary jest spełniona tylko wtedy, gdy na podstawie wskazanych okoliczności sprawy, które powinny mieć decydujące znaczenie dla

---

⁴⁰⁴ Wyr. SN z dnia 16 marca 2011 r., SNO 4/11, Legalis.

⁴⁰⁵ Wyr. SN z dnia 26 kwietnia 2010 r., SNO 15/10, Legalis.

⁴⁰⁶ Wyr. SN z dnia 26 czerwca 2006 r., SNO 28/06, Legalis.

wymiaru kary, można przyjąć, że zachodzi wyraźna różnica między karą wymierzoną przez sąd pierwszej instancji, a karą, która powinna zostać wymierzona w instancji odwoławczej w wyniku prawidłowego zastosowania dyrektyw wymiaru kary przewidzianych w art. 53 k.k. oraz zasad ukształtowanych przez orzecznictwo⁴⁰⁷.

W zakres pojęcia rażącej niewspółmierności kary wchodzi znaczna, wyraźna i oczywista, a więc niedająca się zaakceptować dysproporcja pomiędzy karą wymierzoną a karą sprawiedliwą (zasłużoną). Sąd Najwyższy dodaje, że „przesłanka rażącej niewspółmierności kary jest spełniona tylko wtedy, gdy na podstawie ustalonych okoliczności sprawy, które powinny mieć decydujące znaczenie dla wymiaru kary, można przyjąć, iż zachodzi wyraźna różnica między karą wymierzoną a karą, która powinna zostać wymierzona w wyniku prawidłowego zastosowania dyrektyw wymiaru kary oraz zasad ukształtowanych przez orzecznictwo⁴⁰⁸.

Pojęcie „niewspółmierności rażącej” oznacza zatem znaczną, „bijącą w oczy” dysproporcję między karą wymierzoną a karą sprawiedliwą, zasłużoną. Nie każda zatem różnica w zakresie oceny wymiaru kary uzasadnia zarzut rażącej niewspółmierności kary, przewidziany w art. 438 pkt 4 k.p.k., ale tylko taka, która ma charakter zasadniczy, a więc jest niewspółmierna w stopniu nie dającym się zaakceptować. Chodzi tu o tak istotne różnice ocen, że dotychczas wymierzoną karę można byłoby nazwać - także w potocznym znaczeniu tego słowa - rażąco niewspółmierną⁴⁰⁹.

Sąd Najwyższy stwierdza wprost, że przez rażąco niewspółmierność rozumieć należy nie ewentualne drobne różnice w ocenach sądu pierwszej i drugiej instancji, a znaczną dysproporcję, różnice ocen tak zasadniczej natury, iż karę dotychczas wymierzoną nazwać można byłoby - również w potocznym znaczeniu tego słowa - „rażąco” niewspółmierną, tj. niewspółmierną w stopniu niedającym się wręcz zaakceptować⁴¹⁰. Warto także wskazać na tezę, wynikającą z wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 1 września 2016 r., zgodnie z którą „Rażąca niewspółmierność kary występuje wówczas, gdy sąd pierwszej instancji w jaskrawy sposób nie skoreluje wymierzonej kary ze stopniem winy, społecznej szkodliwości czynu oraz z celami kary”⁴¹¹.

---

⁴⁰⁷ Wyr. SN z dnia 16 lutego 2009 r., SNO 2/09, Legalis.

⁴⁰⁸ Wyr. SN z dnia 22 października 2007 r., SNO 75/07, Legalis.

⁴⁰⁹ Wyr. SN z dnia 10 czerwca 2008 r., SNO 41/08, Legalis.

⁴¹⁰ Wyr. SN z dnia 4 czerwca 2008 r., SNO 36/08, Legalis.

⁴¹¹ Wyr. SA w Katowicach z dnia 1 września 2016 r., II AKa 267/16, Legalis.

Wszystkie przedstawione wyżej judykaty świadczą o tym, że do skutecznego podnoszenia zarzutu rażącej niewspółmierności kary, orzeczona przez sąd kara musi być na tyle niewspółmierna, że nie sposób ją zaakceptować. Odczucie to jednak powinno być obiektywnie a nie tylko z perspektywy skarżącego, co również powinno być odpowiednio wykazane.

2.4.2. Zasady zaskarżania orzeczeń w zakresie kary

Sądu Najwyższy w wyroku z dnia 25 września 2014 r., w sprawie sygn. akt. III KK 262/14 wskazuje na pewne zasady przy zaskarżeniu wyroków w zakresie orzeczenia o karze, a także obowiązki kontrolne sądu odwoławczego, stwierdzając, że „Jeżeli wyrok sądu I instancji został zaskarżony w zakresie orzeczenia o karze, w granicach podmiotowych i przedmiotowych, tak zakreślonych wniesionymi na korzyść oskarżonych środkami odwoławczymi (art. 433 § 1 k.p.k.) sąd odwoławczy miał obowiązek skontrolowania wyroku, zwłaszcza pod kątem stawianych mu zarzutów rażącej niewspółmierności (surowości) wymierzonych kar (art. 433 § 2 k.p.k.). Rozważenie słuszności tak sformułowanych zarzutów apelacyjnych bez sięgnięcia do rozmiarów sankcji grożącej za przypisane przestępstwa czyniło ich kontrolę całkowicie iluzoryczną. Nie sposób więc zarazem powątpiewać, by sąd nie był wobec tego zobowiązany do zbadania wskazanych części wyroku (w granicach zaskarżenia) także pod kątem zgodności rozważanego orzeczenia z przepisami prawa materialnego (podobnie jak pod kątem pozostałych, wymienionych w art. 438 k.p.k. podstaw odwoławczych) i to nawet bez odwoływania się do regulacji art. 440 k.p.k.”⁴¹².

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 14 lipca 2016 r., uznał, że „Przepis art. 53 KK nie ma charakteru normy stanowczej (zawierającej nakaz lub zakaz określonego zachowania), zatem jego obraza - w rozumieniu art. 438 pkt 1 KPK - nie wchodzi w grę. Wspomniany przepis określa objęte sferą swobodnego sędziowskiego uznania ogólne dyrektywy wymiaru kary, dlatego podważenie przyjętej na ich podstawie oceny sądu jest możliwe tylko w ramach zarzutu rażącej niewspółmierności kary”⁴¹³.

Zgodnie zaś z tezą, wyrażoną w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 12 sierpnia 2016 r., „Sama surowość czy też łagodność orzeczonej kary, jeśli jest ona

---

⁴¹² Wyr. SN z dnia 25 września 2014 r., III KK 262/14, Legalis.

⁴¹³ Post. SN z dnia 14 lipca 2016 r., III KK 256/16, Legalis.

uzasadniona dyrektywami, o których mowa w treści art. 53 KK, nie może stanowić skutecznego zarzutu apelacyjnego, jeśli kwestionująca jej wymiar strona nie wykaże, iż kara ta zarówno z punktu widzenia sprawcy, ale i ogółu społeczeństwa, powinna być uznana za wyjątkowo niesprawiedliwą, zbyt drastyczną czy też przynoszącą rażącą dolegliwość⁴¹⁴.

Przywołane powyżej judykaty świadczą o tym, że skarżący błędnie formułują zarzuty w zakresie wymierzenia przez sąd rażąco niewspółmiernej kary. Z treści analizowanych orzeczeń wynika bowiem, że skarżący zarzucali obrazę prawa materialnego w art. 53 k.k. Jednakże przepis ten odnosi się do ogólnych dyrektyw i nie ma charakteru stanowczego. Świadczy o tym zawarte w art. 53 k.k. stwierdzenie, że „sąd wymierza karę według swojego uznania (...)”. Oznacza to zatem, że skarżący, którzy chcą kwestionować dyrektywy wymiaru kary, o których mowa w art. 53 k.k. powinni to czynić przez pryzmat zarzutu rażącej niewspółmierności kary.

Wymaga także podkreślenia teza, wyrażona w wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 13 sierpnia 2015 r., zgodnie z którą „O rażącej niewspółmierności kary można mówić w razie nieuwzględnienia przez sąd funkcji prewencyjnej i wychowawczej kary⁴¹⁵”.

Warto także wskazać na pogląd Sądu Najwyższego, wyrażony w postanowieniu z dnia 24 maja 2013 r., II KK 131/13 w zakresie tego, że rozstrzygnięcie o warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności stanowi integralną część orzeczenia o karze i w bardzo istotnym stopniu decyduje o drugoinstancyjnej ocenie, czy orzeczona represja karna nosi cechy rażącej niewspółmierności, w rozumieniu art. 438 pkt 4 k.p.k.⁴¹⁶. Oznacza to zatem, że wyrokowanie sądu w kwestii warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności powinno być także rozpatrywane pod kątem czy orzeczona kara jest współmierna.

Sąd Najwyższy w jednym z istotnych orzeczeń orzekł, że „W sytuacji wymierzenia oskarżonemu kar jednostkowych pozbawienia wolności w rozmiarze tylko minimalnie przekraczającym próg ustawowego zagrożenia przewidzianego za popełnienie przestępstwa oraz mając dodatkowo na uwadze, że przestępstwa te zostały popełnione w ciągu z art. 91 § 1 k.k., konsekwencją, czego istnieje możliwość wymierzenia kary z nadzwyczajnym jej

---

⁴¹⁴ Wyr. SA w Katowicach z dnia 12 sierpnia 2016 r., II AKa 194/16, Legalis.

⁴¹⁵ Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 13 sierpnia 2015 r., II AKa 174/15, Legalis.

⁴¹⁶ Post. SN z dnia 24 maja 2013 r., II KK 131/13, Legalis.

obostrzeniem, nie może być mowy w żadnej mierze o rażącej surowości wymierzonych kar jednostkowych pozbawienia wolności”⁴¹⁷.

Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 28 czerwca 2016 r., zaznaczył, że „Dyrektywa winy jest fundamentalną dyrektywą wymiaru kary, którą sąd ma obowiązek bezwzględnie uwzględniać bacząc, by dolegliwość kary nie przekraczała stopnia winy. Ów stopień winy wyznacza więc górną granicę dolegliwości związanej z wymiarem kary, w konsekwencji czego nie można orzec kary, której dolegliwość przekraczałaby stopień winy, choćby za takim orzeczeniem przemawiały inne dyrektywy (prewencji ogólnej czy indywidualnej)”⁴¹⁸. W tym samym judykacie Sąd Apelacyjny w Krakowie uznał, że „Jeżeli oskarżonemu została wymierzona kara pozbawienia wolności oscylująca w dolnych granicach ustawowego zagrożenia (mimo popełnienia czynu w warunkach recydywy), to nie sposób racjonalnie twierdzić, iż kara taka jest karą rażąco niewspółmiernie surową w rozumieniu przepisu art. 438 pkt 4 KPK, a więc karą, która przez swą niewspółmierną wysokość razi (oślepia) surowością”⁴¹⁹.

Warto także wskazać na wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 lipca 2016 r., w którym sąd ten stwierdził, że „O rażącej niewspółmierności kary wymierzonej oskarżonemu niewątpliwie mowy być nie może, jeśli uwzględni się wysoki stopień społecznej szkodliwości czynu i wysoki stopień winy, jak też orzeczenie kary w wysokości zbliżonej do dolnej granicy ustawowego zagrożenia. Oskarżonemu przypisano popełnienie przestępstwa w stosunku do mienia wielkiej wartości w kwocie przekraczającej 6 mln zł. Przestępstwo zostało popełnione w warunkach czynu ciągłego przez okres około dwóch lat. Z popełnienia przestępstwa oskarżony uczynił sobie stałe źródło dochodu. Działał z premedytacją, przez długi okres czasu, co dowodzi „najwyższego napięcia złej woli”. Okoliczności te wskazują na szczególnie wysoki stopień zarówno winy, jak i społecznej szkodliwości czynu. W tym stanie rzeczy wymierzenie oskarżonemu kary 2 lat i 4 miesięcy pozbawienia wolności uznać należy za reakcję wręcz łagodną, a nie nacechowaną nieuzasadnioną surowością”⁴²⁰.

---

⁴¹⁷ Wyr. SN z dnia 24 października 2008 r., WA 41/08, Legalis.

⁴¹⁸ Wyr. SA w Krakowie z dnia 28 czerwca 2016 r., II AKa 232/15, Legalis.

⁴¹⁹ Wyr. SA w Krakowie z dnia 28 czerwca 2016 r., II AKa 232/15, Legalis.

⁴²⁰ Wyr. SA w Katowicach z dnia 28 lipca 2016 r., II AKa 277/16, Legalis.

Przywołane wyżej orzeczenia potwierdzają wcześniej wyrażony pogląd w orzecznictwie sądowym, że zarzut rażącej niewspółmierności kary powinien być widoczny na tzw. „pierwszy rzut oka” a także, że łączy się immanentnie ze sferą ustaleń faktycznych w zakresie prawidłowej oceny wszelkich okoliczności, mających wpływ na wymierzenie określonej przez sąd kary.

2.4.3. Dyrektywy wymiaru kary a zarzut kasacyjny

W literaturze i orzecznictwie sądowym wskazuje się na nieskuteczność zarzutu dotyczącego wymierzenia kary nieodpowiadającej dyrektywom sądowego wymiaru kary w nadzwyczajnym środku zaskarżenia. W tym zakresie Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 17 września 2014 r., w sprawie sygn. akt. V KK 229/14 uznał, że „Zarzut dotyczący wymierzenia kary nieodpowiadającej dyrektywom sądowego wymiaru kary może stanowić jedynie względną przyczynę odwoławczą określoną w art. 438 pkt 4 k.p.k., jest natomiast niedopuszczalny w postępowaniu kasacyjnym”⁴²¹.

Pogląd taki Sądu Najwyższego bywa często powtarzany w orzecznictwie. Podkreśla się, że „Nie jest dopuszczalne omijanie zawartego w art. 523 k.p.k. zakazu wnoszenia kasacji wyłącznie z powodu niewspółmierności kary, przez podnoszenie zarzutu naruszenia prawa materialnego, a mianowicie przepisów kodeksu karnego dotyczących dyrektyw sądowego wymiaru kary. Taki zarzut ma w istocie charakter zarzutu przewidzianego w art. 438 pkt 4 k.p.k., czyli zarzutu „rażącej niewspółmierności kary”, a nie zarzutu „naruszenia prawa materialnego”. Gdy chodzi o ocenę surowości kary w aspekcie tzw. ogólnych i szczególnych dyrektyw sądowego wymiaru kary, w tym przy uwzględnieniu przepisów pozwalających na zasadach fakultatywnych łagodzić (obostrzać) kary (a także odstępować od jej wymierzenia lub stosować dobrodziejstwo warunkowego zawieszenia kary), to nie można mówić o rażącym naruszeniu prawa, w wypadku wyrażenia przez sąd zapatrywań odmiennych od prezentowanych w kasacji”⁴²².

Na temat kwestionowania wymiaru kary w skardze kasacyjnej, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 października 2013 r., w sprawie sygn. akt. II KK 273/13 wypowiedział się, że „W sytuacji gdy zarzuty naruszenia art. 53 k.k. dotyczą wymierzenia

---

⁴²¹ Post. SN z dnia 17 września 2014 r., V KK 229/14, Legalis.

⁴²² Wyr. SN z dnia 15 kwietnia 2015 r., IV KK 401/14, Legalis.

kary nieodpowiadającej dyrektywom sądowego wymiaru kary, a więc są zarzutami co do uchybień z art. 438 pkt 4 k.p.k., nie sposób uznać je za obrazę prawa materialnego. Połączenie tych zarzutów z zarzutem rażącej niewspółmierności kary stanowi zabieg niedopuszczalny w świetle art. 523 § 1 *in fine* k.p.k.”⁴²³.

W postanowieniu z dnia 13 lutego 2017 r. Sąd Najwyższy w sprawie sygn. akt. III KK 371/16 uznał, że „Zakazu wynikającego wprost z art. 523 § 1 k.p.k. (wnoszenia kasacji wyłącznie z powodu niewspółmierności kary) nie da się ominąć w drodze podniesienia zarzutu rażącego naruszenia art. 53 k.k. Przepis ten nie zawiera bowiem unormowania stanowczego, zaś zawarte w nim dyrektywy i przesłanki podlegają ocenie w ramach swobodnego uznania sędziego. Sprawia to, że podważanie ocen dokonanych w tej sferze możliwe jest jedynie w ramach zarzutu rażącej niewspółmierności kary (art. 438 pkt 4 k.p.k.), a nie obrazy prawa materialnego”⁴²⁴.

Powołane powyżej orzeczenia świadczą o tym, że zarzut rażącej niewspółmierności kary bardzo często jest błędnie rozumiany i podnoszony przez skarżących jako zarzut obrazy prawa materialnego czyli art. 53 k.k. Oznacza to, że skarżący mają problem we właściwym postrzeganiu tego zarzutu oraz jego podnoszeniu zarówno w kasacji, jak w apelacji.

Warto jednak zwrócić uwagę na treść art. 523 § 1a k.p.k., który stanowi, że ograniczenia przy wnoszeniu kasacji nie dotyczą Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego, który może wnieść kasację w sprawach o zbrodnie wyłącznie z powodu niewspółmierności kary. Jednakże, trzeba mieć na względzie pogląd Sądu Najwyższego, wyrażony w wyroku z dnia 30 listopada 2016 r. w sprawie sygn. akt. IV KK 225/16, odnośnie tego, że „Minister Sprawiedliwości - Prokurator Generalny, w sprawach o zbrodnie, nie może wnieść kasacji wyłącznie z powodu jakiegokolwiek niewspółmierności kary, ale tylko z powodu "rażącej niewspółmierności kary", o jakiej mowa w art. 438 pkt 4 k.p.k.”⁴²⁵. Oznacza to zatem, że także w przypadku kasacji Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego zarzut niewspółmierności kary miał charakter rażący.

---

⁴²³ Post. SN z dnia 30 października 2013 r., II KK 273/13, Legalis.

⁴²⁴ Post. SN z dnia 13 lutego 2017 r., III KK 371/16, Lex nr 2281229.

⁴²⁵ Wyr. SN z dnia 30 listopada 2016 r., IV KK 225/16, Lex nr 2169500.

§ 3 Wnioski z analizy dogmatycznej i orzecznictwa sądowego dotyczącego względnych przyczyn odwoławczych

Jak wynika z brzmienia art. 438 k.p.k., w razie stwierdzenia istnienia choć jednej z wymienionych w tym przepisie względnych przyczyn odwoławczych, orzeczenie ulega uchyleniu lub zmianie. Podstawy odwoławcze mogą jednak na siebie zachodzić⁴²⁶. Jak dotąd poza stanowiskiem Sądu Najwyższego, wynikającym z linii orzeczniczej nie ma praktycznej informacji jak należy stosować i konstruować zarzuty o różnym charakterze, (tzw. mieszane). Nie została, jak dotąd wypracowana metoda łączenia zarzutów odwoławczych, ani nie zostało zbadane stosowanie orzecznictwa w praktyce wymiaru sprawiedliwości. Z omówionej analizy orzeczniczej Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych wynikała potrzeba przeprowadzenia stosowanych badań aktowych, w celu sprawdzenia formułowania zarzutów mieszanych w świetle stanowiska Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy wskazuje sposób realizacji reguły intertemporalnej przy wydawaniu wyroku łącznego, zaznaczając, że „Zasada intertemporalności, przy wydawaniu wyroków łącznych, po dokonaniu zmian przepisów rządzących tym postępowaniem winna skutkować w pierwszej kolejności rozważeniem przez orzekający sąd, która z konkurencyjnych ustaw w danym układzie procesowym jest względniejsza dla sprawy ubiegającego się o wydanie wyroku łącznego”⁴²⁷. Z kolei z zakresie możliwości sądu odwoławczego co do zmiany lub uchybienia orzeczenia Sąd Najwyższy wskazuje na konieczność zaskarżenia orzeczenia środkiem odwoławczym, stwierdzając, że „Każdą podstawę odwoławczą (art. 438 k.p.k.) sąd może uwzględnić z urzędu, jeśli byłaby ona przyczyną wydania nieprawidłowego orzeczenia. Przepis art. 440 k.p.k. uprawniający sąd do zmiany lub uchylenia orzeczenia na korzyść oskarżonego, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów (w wypadku oczywistej niesprawiedliwości), dotyczy jedynie orzeczenia, które przynajmniej w części zostało zaskarżone zwykłym środkiem odwoławczym”⁴²⁸.

W kwestii zarzutu nieuchylenia lub zmiany orzeczenia przez sąd odwoławczy Sąd Najwyższy wskazuje, że „Jeżeli art. 438 k.p.k. nakłada na sąd odwoławczy obowiązek uchylenia lub zmiany orzeczenia w razie stwierdzenia określonych uchybień, to hipotetycznie

---

⁴²⁶ D. Świecki (red.) Augustyniak B., Eichstaedt K., Kurowski M. *Kodeks, op. cit.*, s. 404.

⁴²⁷ Wyr. SN z dnia 22 maja 2013 r., IV KK 138/13, teza 1, Legalis.

⁴²⁸ Wyr. SN z dnia 22 maja 2013 r., IV KK 138/13, teza 2 Legalis.

można wyobrazić sobie, że sąd ten naruszył wymieniony przepis przez to, że utrzymał orzeczenie w mocy, mimo stwierdzenia któregoś z tych uchybień⁴²⁹.

Z orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika obligatoryjność zmiany lub uchylenia wyroku przez sąd drugiej instancji przy stwierdzeniu istnienia podstaw odwoławczych w zaskarżonym orzeczeniu. Sąd Najwyższy podkreśla, że „W razie stwierdzenia przez sąd odwoławczy wskazanych w przepisie art. 438 § 1 k.p.k. naruszeń prawa zobligowany jest zaskarżone orzeczenie uchylić lub zmienić⁴³⁰”.

W przypadku rozpoznawania przez sąd odwoławczy apelacji tzw. „osobistej”, kiedy oskarżony bądź obwiniony nie korzystał z pomocy obrońcy, sąd ten ma obowiązek dokładnego, wnikliwego i starannego jej odczytywania. Sąd Najwyższy podkreśla, że „Rozpoznanie apelacji sporządzonej osobiście przez obwinionego, który nie korzysta w postępowaniu z pomocy obrońcy, nakłada na sąd odwoławczy obowiązek starannego jej odczytania i ujęcia nieprofesjonalnie sformułowanych w niej zarzutów w płaszczyźnie katalogu podstaw odwoławczych, określonych w art. 438 k.p.k.”⁴³¹.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego podkreśla, że „Sąd odwoławczy ma prawo i obowiązek zbadania sprawy pod względem prawnym nie tylko w granicach środka odwoławczego, ale także z urzędu - niezależnie od tych granic - w celu stwierdzenia, czy nie zachodzi potrzeba orzeczenia na korzyść oskarżonego, chociaż środek odwoławczy wniesiono na jego niekorzyść i to na każdej z podstaw określonych w art. 438 k.p.k.”⁴³².

Należy także wskazać na pogląd Sądu Najwyższego w zakresie podniesienia przez skarżącego w środku odwoławczym samego zarzutu obrazy zasady prawa. Sąd Najwyższy uznał, że „Samo podniesienie zarzutu obrazy zasady prawa, bez jakiegokolwiek jego konkretyzacji, właściwie nigdy nie będzie skuteczne. W istocie rzeczy, zarzut tak formułowany, oznacza odwołanie się do normy w znaczeniu idei prawa, a więc swoistej normy wyższego stopnia, współtworzącej strukturę modelową procesu karnego i spełniającej nade wszystko funkcję źródła dyrektyw (wskazań) interpretacyjnych. Efektywność zarzutu odwołującego się do naruszenia zasady prawa, wymaga - w związku z powyższym - jego dopełnienia, poprzez wskazanie i wykazanie naruszenia tych przepisów obowiązującego

---

⁴²⁹ Post. SN z dnia 14 marca 2013 r., III KK 394/12, Legalis.

⁴³⁰ Wyr. SN z dnia 15 lipca 2010 r., III KK 4/10, Legalis.

⁴³¹ Wyr. SN z dnia 7 kwietnia 2010 r., III KK 382/09, Legalis.

⁴³² Wyr. SN z dnia 7 lutego 2008 r., IV KK 491/07, Legalis.

systemu prawa procesowego, z których wynikają konkretne, szczególne normy, nakazujące lub zakazujące określonego zachowania się w określonej sytuacji procesowej”⁴³³.

Wypada także wskazać na orzecznictwo sądów powszechnych, gdzie wskazano na możliwość poddania kontroli odwoławczej wyroku bez uzasadnienia w przypadku złożenia apelacji, w którym uznano, że „Możliwość poddania kontroli odwoławczej wyroku bez uzasadnienia w przypadku złożenia apelacji (połączonej z wnioskiem o uzasadnienie) nie jest wykluczona, a brak motywów rozstrzygnięcia winien być oceniany na płaszczyźnie art. 438 pkt 2 k.p.k. w odniesieniu do granic środka odwoławczego i wskazanych w środku odwoławczym zarzutów”⁴³⁴.

Za pewną zasadę przy rozpoznawaniu przez sąd odwoławczy apelacji wniesionej na korzyść oskarżonego, należy uznać pogląd Sądu Najwyższego, w świetle którego „Przy rozpoznawaniu środka odwoławczego wniesionego na korzyść oskarżonego, nawet gdy pochodzi on od tzw. podmiotów kwalifikowanych, sąd drugiej instancji nie jest związany wskazanymi zarzutami odwoławczymi (arg. *a contrario* z art. 434 § 2 zd. drugie k.p.k.), a nadto przepisy Kodeksu postępowania karnego nie przewidują w tej sytuacji procesowej ujemnych konsekwencji dla oskarżonego z powodu niepodniesienia wszystkich istotnych zarzutów odwoławczych lub z powodu ich nieprawidłowego sformułowania. Rozpoznając w granicach zaskarżenia apelację wniesioną na korzyść oskarżonego, sąd odwoławczy ma więc obowiązek skontrolować wyrok sądu pierwszej instancji pod kątem wszystkich przyczyn odwoławczych wymienionych w art. 438 k.p.k., a następnie dać temu wyraz w pisemnych motywach wyroku i odnieść się nie tylko do zarzutów podniesionych w petitum apelacji, ale również wskazanych w jej uzasadnieniu”⁴³⁵.

Zdaniem Sądu Najwyższego „Powtórzenie w kasacji zarzutów uprzednio wskazanych w zwykłym środku odwoławczym jest dopuszczalne i może być procesowo skuteczne, ale jedynie wówczas, gdy autor kasacji podnosząc zarzut rażącej obrazy art. 457 § 3 k.p.k. wykaże, że sąd odwoławczy nie rozpoznał zarzutów w ogóle, bądź rozpoznał je nienależycie i nie odniósł się do poszczególnych argumentów zarzutów w uzasadnieniu orzeczenia”⁴³⁶.

---

⁴³³ Post. SN z dnia 28 czerwca 2007 r., III KK 489/06, Legalis.

⁴³⁴ Wyr. SO z dnia 2 lutego 2007 r., II Ka 457/06, Legalis.

⁴³⁵ Wyr. SN z dnia 24 stycznia 2007 r., III KK 231/06, Legalis.

⁴³⁶ Post. SN z dnia 30 listopada 2006 r., III KK 252/06, Legalis.

W zakresie wykorzystywania naruszenia reguł procesowych wobec jednej strony przeciwko drugiej, orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje, że „Naruszenia reguł procesowych wobec jednej strony (np. oskarżonego), przeciwna strona procesowa (np. oskarżyciel) nie może wykorzystywać przeciwko tej pierwszej”⁴³⁷.

Sąd Najwyższy wskazuje, że „Reguła sformułowana w art. 454 § 2 k.p.k. nie daje podstaw do przyjęcia, że w uwzględnieniu kasacji wniesionej na niekorzyść oskarżonego sąd odwoławczy nie może orzec surowszej kary. Wolno mu to jednak uczynić jedynie wówczas, gdy nie zmienia przyjętych za podstawę orzeczenia w I instancji ustaleń faktycznych. Jeśli zaś sąd odwoławczy dochodzi do przekonania, że ustalenia te dokonane zostały z naruszeniem prawa procesowego lub dotknięte są błędem (art. 438 pkt 2 i 3 k.p.k.) i w związku z tym zachodzi potrzeba orzeczenia surowszej kary pozbawienia wolności, zobowiązany jest uchylić wyrok sądu I instancji i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania”⁴³⁸.

Należy mieć jednak na względzie fakt, że z powodu dokonywanych przez ustawodawcę zmian w prawie, wcześniejsze orzecznictwo sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego może się zdezaktualizować. Wprawdzie, od czasu nowelizacji przepisów z 2016 r., pojawiły się już orzeczenia wydane po 15 kwietnia 2016 r., jednakże sprawy te zasadniczo prowadzone były na podstawach przepisów obowiązujących przed 1 lipca 2015 r.

Z dokonanej analizy orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych wynika, że skarżący (zarówno ci fachowi jak i niefachowi) mają problemy w prawidłowym formułowaniu zarzutów odwoławczych. Może to wynikać z braku znajomości przepisów, zasad wynikających z orzecznictwa albo też z pośpiechu.

Wydaje się, że ten problem powstaje już na etapie zdiagnozowania ewentualnych uchybień sądu oraz z kolejnością ich poszukiwania. W pierwszej kolejności powinno zostać poddane analizie czy w sprawie sąd pierwszej instancji dopuścił się błędnych ustaleń oraz obrazy przepisów postępowania karnego. W razie odpowiedzi twierdzącej należałoby uchybienia te opisać oraz odnieść do całości zebranego materiału. Jeśli z kolei w sprawie sąd pierwszoinstancyjny dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych i jednocześnie nie dopuścił się obrazy przepisów postępowania, należałoby się zastanowić czy zastosowane przez ten sąd przepisy prawa materialnego są prawidłowe. W razie dostrzeżenia niewłaściwego zastosowania przepisów materialnego albo też ich zastosowania, gdy nie powinny one mieć zastosowania, to wówczas należy podnosić zarzut obrazy prawa materialnego. Jeśli zaś sąd

---

⁴³⁷ Wyr. SN z dnia 17 maja 2005 r., III KK 255/04, Legalis.

⁴³⁸ Wyr. SN z dnia 15 marca 2001 r., III KKN 596/00, Legalis.

pierwszej instancji prawidłowo zastosował wszelkie przepisy prawa materialnego, to pozostaje kwestia rozważenia zarzutu rażącej niewspółmierności kary.

Opisane w tym rozdziale zasady formułowania zarzutów odwoławczych w oparciu o względne przyczyny odwoławcze, wynikające z analizowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych dotyczą też dopuszczalności tzw. „zarzutów mieszanych”. Analiza w tym zakresie wykazała ewolucję poglądów Sądu Najwyższego w kwestii łączenia przez skarżących zarzutów o charakterze materialnym oraz procesowym. Zarzuty tzw. „mieszane”, zgodnie z zasadami wynikającymi z orzecznictwa Sądu Najwyższego, należy formułować zasadniczo jako zarzuty alternatywne⁴³⁹.

---

⁴³⁹ Wyr. SN z dnia 19 października 2016 r., V KK 239/16, Lex, a także: wyr. SN z dnia 28 lutego 2017 r., IV KK 317/16, Lex nr 2273869.

ROZDZIAŁ III.

BEZWZGLĘDNE PRZYCZYNY ODWOŁAWCZE

W niniejszym rozdziale przedstawiono bezwzględne przyczyny odwoławcze, a także zaprezentowano zasady wynikające z orzecnictwa Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych dotyczące formułowania zarzutów odwoławczych opartych o bezwzględne przyczyny odwoławcze. Ponadto, w tej części pracy omówiono skutki zaistnienia bezwzględnych przyczyn odwoławczych. Wskazano też konkretne okoliczności, kiedy mogą one wystąpić. W rozdziale tym podjęto także próbę rozważenia problemu czy katalog bezwzględnych przyczyn odwoławczych powinien ulec zmianom.

§ 1 Uwagi ogólne

Art. 439 § 1 k.p.k.⁴⁴⁰ zawiera katalog bezwzględnych przyczyn odwoławczych, które sąd odwoławczy ma obowiązek rozpatrywać z urzędu w stosunku do zaskarżonego orzeczenia. Wskazane w tym przepisie, wyliczone bezwzględne przyczyny odwoławcze mają charakter zamknięty i nie mogą podlegać wykładni rozszerzającej⁴⁴¹.

Sąd Najwyższy m. in. w postanowieniu z dnia 25 czerwca 2009 r. w sprawie sygn. akt. V KK 57/09 wskazuje także, że bezwzględne przyczyny odwoławcze mają być rzeczywiste, a nie pozorne, takie jak nieprawidłowe sporządzenie protokołu rozprawy głównej⁴⁴². W przypadku zaistnienia bezwzględnych przyczyn odwoławczych nie jest także obowiązkowe wykazanie, w przeciwieństwie do względnych przyczyn odwoławczych z art. 438 pkt. 2 i 3 k.p.k., że podnoszone uchybienie mogło mieć wpływ na treść orzeczenia, bowiem zakłada się, że uchybienia z art. 439 k.p.k. zawsze mają wpływ na treść orzeczenia.

---

⁴⁴⁰ W publikatorze Legalis do art. 439 k.p.k. dostępnych (na dzień 7 maja 2017 r.) jest 1619 orzeczeń sądowych, w tym 123 tzw. „teżowanych” oraz 1496 tzw. „nietezowanych”. Najwięcej z nich to orzeczenia Sądów Apelacyjnych (108). Z kolei w publikatorze Lex jest dostępnych 4939 orzeczeń na tą samą datę, w tym tzw. „teżowanych” 663 oraz tzw. „nietezowanych” 4276. Najwięcej spośród opublikowanych orzeczeń pochodzi z Sądu Najwyższego (2497).

⁴⁴¹ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Postępowanie* 2011, s. 872; J. Izydorzczak, *Granice orzekania sądu odwoławczego w polskiej procedurze karnej*, Łódź 2010, s. 216, post. SN z dnia 7 lipca 2010 r. II KK 95/10, OSNwSK 2010, poz. 1381.

⁴⁴² Post. SN z dnia 25 czerwca 2009 r., V KK 57/09, OSNKW 2010, nr 2, poz. 13, a także wyr. SN z dnia 12 sierpnia 2008 r., V KK 323/07, OSNwSK 2008, Nr 1, poz. 1635.

Aktualny katalog bezwzględnych przyczyn odwoławczych wynikający z treści art. 439 k.p.k. został ukształtowany przez ustawę nowelizującą z 10 stycznia 2003 r.⁴⁴³. Taka zmiana była konsekwencją przede wszystkim uchylecia przepisów art. 101-104, k.p.k. znoszących instytucję nieważności orzeczeń z mocy samego prawa. W związku ze zniesieniem instytucji nieważności orzeczeń z mocy prawa, przyczyny nieważności orzeczeń zostały umieszczone w poszczególnych wypadkach, wskazanych w katalogu bezwzględnych przyczyn odwoławczych z art. 439 k.p.k. Artykuł 439 § 1 pkt 10 k.p.k., który obowiązywał na mocy ustawy z 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁴⁴⁴, wskutek zmiany na mocy noweli z 5 listopada 2009 r., powrócił z dniem 8 czerwca 2010 r. do kształtu sprzed 12 marca 2007 r.⁴⁴⁵. Późniejsze zmiany w zakresie art. 439 k.p.k. nie miały większego wpływu na obowiązujący obecnie katalog bezwzględnych przyczyn odwoławczych.

Bezwzględne przyczyny odwoławcze stanowią takie uchybienia, które sąd odwoławczy ma obowiązek uwzględnić z urzędu oraz niezależnie od podniesionych w środku odwoławczym zarzutów i granic środka zaskarżenia, wyznaczonych przez art. 433 § 1 *in fine* k.p.k.⁴⁴⁶. Użyte sformułowanie „niezależnie od podniesionych zarzutów” należy rozumieć jako bez związku oraz bez względu na podniesione przez skarżącego zarzuty⁴⁴⁷.

Orzekanie przez sąd odwoławczy "niezależnie od granic zaskarżenia", oznacza więc orzekanie tylko w odniesieniu do tych oskarżonych, w stosunku do których wniesiono środek odwoławczy, bowiem wobec pozostałych oskarżonych orzeczenie jest prawomocne⁴⁴⁸. Uchylenie orzeczenia na mocy art. 439 k.p.k. w stosunku do tych oskarżonych, którzy nie zaskarżyli wyroku, może nastąpić tylko wtedy, gdy instancja odwoławcza ustali zaistnienie przesłanek określonych w art. 435 k.p.k., a więc z tych samych względów, które zadecydowały o uchyleniu orzeczenia na rzecz oskarżonych, których środek odwoławczy dotyczył⁴⁴⁹.

---

⁴⁴³ Dz. U. Nr 17, poz. 155, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2003 r.

⁴⁴⁴ Dz. U. Nr 226, poz. 1648.

⁴⁴⁵ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁴⁴⁶ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1125.

⁴⁴⁷ Z. Muras, *Bezwzględne przyczyny*, s. 217 i nast.

⁴⁴⁸ Zob. wyr. SN z dnia 27 czerwca 1973 r., II KR 131/73, OSNPG 1974, nr 1, poz. 12, a także uwagi M. Cieślaka, Z. Dody, *Przegląd orzecznictwa*, Palestra 1975, z. 3, s. 65.

⁴⁴⁹ Zob. post. SN z dnia 12 kwietnia 2006 r., II KK 335/05, OSNKW 2006, Nr 7-8, poz. 70; wyr. SN z dnia 4

Nie obejmuje to jednak takich okoliczności, w których przesłanka wymieniona w art. 439 § 1 k.p.k. została spełniona tylko co do jednego konkretnego oskarżonego, wobec czego nie może dotyczyć innych współoskarżonych⁴⁵⁰.

W przypadku bezwzględnych przyczyn odwoławczych obowiązywanie zasady zakazu *reformationis in peius* ulega modyfikacji. Przepis art. 439 § 1 k.p.k. nie stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 434 § 1 k.p.k., ani także w stosunku do art. 443 k.p.k.⁴⁵¹. Uchylając zaskarżone orzeczenie z powodu stwierdzenia bezwzględnej przyczyny odwoławczej, zasadniczo sąd odwoławczy nie jest związany kierunkiem zaskarżenia i nie działa na korzyść albo na niekorzyść oskarżonego.

W wypadku uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, gdy orzeczenie było zaskarżone na niekorzyść, wówczas po uchyleniu orzeczenia przy ponownym rozpoznaniu sprawy przez sąd pierwszej instancji można wydać orzeczenie surowsze dla oskarżonego na mocy art. 443 k.p.k. jeżeli powodem uchylenia orzeczenia były wady, tkwiące bezpośrednio w błędnym procedowaniu sądu, które stanowią przesłanki wymienione w art. 439 § 1 pkt 1-7 k.p.k.⁴⁵².

Jednakże, uchylenie orzeczenia tylko na podstawie z przesłanek, określonych w art. 439 § 1 pkt 9-11 k.p.k., czyli dotyczących czynu oskarżonego i nierespektowania praw oskarżonego, może nastąpić wyłącznie na korzyść oskarżonego oraz niezależnie od kierunku zaskarżenia. Jeśli natomiast występują powody, które zostały określone w art. 439 § 1 pkt. 8-9 k.p.k., wówczas po uchyleniu orzeczenia, sąd odwoławczy umarza postępowanie.

Kwestia kierunku i zakresu zaskarżenia wraz z obowiązywaniem zasady zakazu *reformationis in peius* aktualizuje się dopiero wtedy, gdy w orzeczeniu następczym, sprawa zostaje przekazana do ponownego rozpoznania⁴⁵³.

---

marca 1977 r., I KR 5/77, OSNKW 1977, nr 12, poz. 140, a także: M. Cieślak, Z. Doda, *Przegląd orzecznictwa*, Palestra 1978, z. 7, s. 64. Zob. także zastrzeżenia: W. Daszkiewicz, *Przegląd orzecznictwa*, PiP 1979, z. 6, s. 118, a także: K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439 [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoł, A. Ważny, Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el; D. Świecki, B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks, op. cit.*, s. 424.

⁴⁵⁰ D. Świecki [w:] D. Świecki, B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks, op. cit.*, s. 425, gdzie D. Świecki wskazuje jako przykład sytuację, w której sprawa została rozpoznana pod nieobecność jednego oskarżonego lub jego obrońcy, podczas gdy jego obecność była obowiązkowa, a więc uchylenie z art. 439 § 1 pkt 10 i 11 k.p.k.

⁴⁵¹ D. Świecki [w:] D. Świecki, B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks, op. cit.*, s. 426.

⁴⁵² Zob. także: D. Świecki [w:] D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze [w:] Kodeks, op. cit.*, s. 1125.

⁴⁵³ Zob. wyr. SN z dnia 10 sierpnia 2006 r., V KK 184/06, OSNwSK 2006, poz. 1562; a także: P. Pratkowiecki, *Uchylenie orzeczenia*, s. 138 i nast.

§ 2 Istota bezwzględnych przyczyn odwoławczych

Istotą bezwzględnych przyczyn odwoławczych wymienionych w treści art. 439 k.p.k. jest gwarancja ich skuteczności, w razie stwierdzenia zaistnienia uchybienia w zaskarżonym orzeczeniu, powodująca jego uchylenie⁴⁵⁴. Mimo że art. 439 k.p.k. zaadresowany jest do sądu, a nie do stron postępowania, to jednak wymienione w nim uchybienia można wykorzystać do sformułowania odpowiedniego zarzutu odwoławczego na tej podstawie⁴⁵⁵.

Skoro ustawodawca uznaje te uchybienia za tak rażące, że dotknięte nimi postępowanie karne nie może być uznane za odpowiadające pojęciu procesu zgodnego z prawem⁴⁵⁶, to należy dokonać ich analizy i oceny czy faktycznie bezwzględne uchybienia stanowiące takie przyczyny odwoławcze są tak wysoce rażące, że zawsze powinny skutkować uchyleniem orzeczenia.

W literaturze⁴⁵⁷ wskazuje się, że art. 439 § 1 k.p.k. nie dotyczy określonych czynności procesowych, tylko zaskarżonego orzeczenia. Z poglądem takim nie można zgodzić się w pełni, bowiem w istocie art. 439 § 1 k.p.k. pkt 1 -7 dotyczą *stricte* zaskarżonego orzeczenia, ale już art. 439 § 1 k.p.k. pkt 8 – 11 dotyczą – co prawda zaskarżonego orzeczenia, ale wydanego pod wpływem wadliwych czynności procesowych, związanych z czynem oskarżonego oraz jego prawem do obrony.

Oczywistym jest, że te wadliwe czynności procesowe nie dotyczą wydania postanowienia o odroczeniu rozprawy przez sąd nienależycie obsadzony i wówczas nie będzie to bezwzględną przyczyną odwoławczą⁴⁵⁸. Sytuacje, o których mowa w art. 439 § 1 k.p.k. pkt 8 – 11 związane są bezpośrednio z oskarżonym. Należy się zgodzić z tym, że to sąd

---

⁴⁵⁴ Zob. szerzej: wyr. SN z dnia 31 sierpnia 2011 r., II KK 99/11, KZS 2011, nr 11, poz. 38, LexisNexis nr 2600705.

⁴⁵⁵ Zob. także: D. Świecki [w:] D. Świecki, B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks, op. cit.*, s. 423.

⁴⁵⁶ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁴⁵⁷ Zob. także: D. Świecki [w:] D. Świecki, B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks, op. cit.*, s. 424.

⁴⁵⁸ Zob. wyr. SN z dnia 11 sierpnia 1999 r., V KKN 229/99, OSNKW 1999, nr 9-10, poz. 60; wyr. SN z dnia 1 sierpnia 2007 r., IV KK 150/07, OSNwSK 2007, poz. 1767; a także: post. SN z 2 marca 2009 r., V KK 319/08, OSNKW 2009, nr 6, poz. 49.

w każdym wypadku dopuszcza się wymienionego w nim uchybienia, nienależycie respektując prawa oskarżonego.

Bezwzględne przyczyny odwoławcze dotyczą istotnych uchybień sądu, w postaci:

- 1) udziału nieuprawnionej osoby, lub będącej niezdolną do orzekania, albo także podlegającej wyłączeniu,
- 2) nienależytej obsady sądu, nieobecność na całej rozprawie któregokolwiek z członków składu orzekającego,
- 3) wydania orzeczenia przez sąd powszechny, w sprawie, która należała do sądu szczególnego, albo także wydania orzeczenia przez sąd szczególny, kiedy sprawa należała do właściwości sądu powszechnego,
- 4) wydania orzeczenia przez sąd niższego rzędu, kiedy sprawa należała do właściwości sądu wyższego rzędu,
- 5) orzeczenia kary, środka karnego, środka kompensacyjnego lub środka zabezpieczającego, które są nieznanymi ustawie,
- 6) wydania orzeczenia z naruszeniem zasady większości głosów lub niepodpisanie orzeczenia przez którąkolwiek z osób biorących udział w jego wydaniu,
- 7) sprzeczności w treści orzeczenia, uniemożliwiająca jego wykonanie,
- 8) okoliczności wydania orzeczenia, pomimo, że postępowanie karne, co do tego samego czynu tej samej osoby zostało już prawomocnie zakończone,
- 9) wydania orzeczenia, pomimo zaistniałych okoliczności z art. 17 § 1 pkt. 5, 6 i 8-11,
- 10) odbycia rozprawy pomimo braku obrońcy, w okoliczności, gdy obrona jest obligatoryjna,
- 11) rozpoznania sprawy pod nieobecność oskarżonego, którego obecność była obowiązkowa.

Z tego powodu, że wymienione uchybienia dotyczą różnych kwestii można dokonać ich usystematyzowania i podziału na:

- 1) uchybienia związane bezpośrednio z sądem i jego składem (pkt 1-4);
- 2) uchybienia związane bezpośrednio z wydanym orzeczeniem lub jego częścią (pkt 5-7);
- 3) uchybienia związane bezpośrednio z negatywnymi przesłankami procesowymi (pkt 8-9);
- 4) uchybienia związane bezpośrednio z nierespektowaniem prawa do obrony oskarżonego (pkt 10-11).

Można pokusić się o stwierdzenie, że uchybienia z pkt 1-4, dotyczące bezpośrednio winy sądu oraz jego wadliwego składu oraz te uchybienia z pkt 5-7, które z kolei dotyczą wadliwie wydanego orzeczenia lub jego części, nie mają związku z udziałem stron w postępowaniu. Dlatego też wymienione tam przyczyny uchylenia orzeczenia tkwią wyłącznie po stronie sądu i nie mają bezpośredniego związku z oskarżonym. Przyczyny te mają jednak wpływ pośredni na sytuację procesową oskarżonego, bowiem dotyczą wadliwie wydanego rozstrzygnięcia w jego sprawie.

Zarówno zaś uchybienia wymienione w pkt 8-9, jak i te z pkt 10-11, dotyczą bezpośrednio oskarżonego, jego osoby, dokonanego przez niego czynu, a także jego prawa do obrony.

Podziałem zatem bardziej ogólnym może być podział na te uchybienia, które:

- 1) wynikają wyłącznie z winy sądu i mają pośredni wpływ na sytuację procesową oskarżonego (pkt 1-7);
- 2) dotyczą bezpośrednio sytuacji procesowej oskarżonego, jego praw oraz negatywnych przesłanek procesowych (pkt 8-11).

2.1. Uchybienia związane bezpośrednio z obsadą sądu, właściwością i jego składem (pkt 1-4)

Uchybienia te dotyczą wadliwego funkcjonowania sądu (art. 439 § 1 pkt 1-4) i mają jedynie pośredni wpływ na sytuację oskarżonego.

a) Bezwzględna przyczyna odwoławcza zachodzi wówczas, gdy w wydaniu orzeczenia brała udział osoba nieuprawniona lub niezdolna do orzekania bądź podlegająca wyłączeniu na podstawie art. 40 k.p.k. (art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k.).

Podstawa ta odpowiada w całości przesłankom nieważności, wskazanym w uchylonym w 2003 r. art. 101 § 1 pkt 2 k.p.k. Obecnie regulacja ta obejmuje wszystkie podstawy wyłączenia sędziego z mocy prawa przewidziane w art. 40 (*iudex inhabilis*), jednak później zmienił się też katalog przyczyn wyłączenia sędziego (art. 40 § 1 pkt 6 i 10 k.p.k.)⁴⁵⁹. Zmiana w zakresie treści art. 40 § 1 pkt 7 k.p.k. oraz skreślenia przyczyny określonej w pkt 8 tego przepisu była konsekwencją zniesienia instytucji nieważności orzeczeń oraz możliwości warunkowego umorzenia postępowania postanowieniem. Dlatego też w odniesieniu

---

⁴⁵⁹ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

do orzeczeń, które zostały wydane w przeszłości, stosowne wyłączenie jest sprecyzowane w art. 7 noweli z 2003 r.

Pod pojęciem „brania udziału w wydaniu orzeczenia” z art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. rozumie się uczestniczenie w czynnościach procesowych, które prowadzą do wydania orzeczenia, a także w czynnościach finalnych ściśle związanych z jego wydaniem, czyli w naradzie, głosowaniu, sporządzeniu, podpisaniu i ogłoszeniu orzeczenia. Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje, że zaniechanie uczestniczenia w czynnościach procesowych opisanych powyżej oznacza zarazem powstrzymanie się od udziału w wydaniu orzeczenia⁴⁶⁰.

Jednakże, trzeba mieć na względzie, że użyte w art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. sformułowanie "w wydaniu orzeczenia brała udział osoba nieuprawniona" odnosi się do sytuacji, w której członek składu sądu, nie mając uprawnień do orzekania, wykonuje funkcje sędziowskie aż do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy, kończące się etapem wyrokowania - naradą nad wyrokiem, głosowaniem członków składu orzekającego i ogłoszeniem wyroku zredagowanego w formie pisemnej niezwłocznie po ukończeniu głosowania⁴⁶¹. Nie dotyczy to z kolei czynności związanych z opracowaniem uzasadnienia, które sporządza się na wniosek strony, poza sytuacjami, gdy następuje to z urzędu. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 31 marca 2011 r., II KK 265/10 podnosi, że sporządzenie uzasadnienia, jako dokumentu sprawozdawczego z narady nad wyrokiem, którego wymogi w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji określone są w art. 424 k.p.k., jest, bowiem czynnością wtórną, dokonywaną jedynie w określonej sytuacji procesowej i leży, zatem poza sferą orzekania w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k.⁴⁶².

Dla zaistnienia przyczyny z art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. konieczne jest branie przez sędziego orzekającego udziału w wydaniu orzeczenia, przy czym nie chodzi tu o jakiegokolwiek orzeczenie wydane w toku postępowania, ale o orzeczenie będące przedmiotem kontroli odwoławczej. Nie jest więc wystarczające jedynie branie przez osobę nieuprawnioną lub niezdolną do orzekania udziału w postępowaniu. W wydaniu orzeczenia nie biorą udziału sędzia dodatkowy i ławnik dodatkowy, jeśli nie zostali oni włączeni do składu podstawowego i nie uzyskali uprawnienia do wzięcia udziału w naradzie i głosowaniu. Nawet więc jeżeli taki

---

⁴⁶⁰ Post. SN z dnia 23 marca 2011 r., I KZP 33/10, OSNKW 2011, Nr 4, poz. 32.

⁴⁶¹ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego* 2015, LEX/el.

⁴⁶² Post. SN z dnia 31 marca 2011 r., II KK 265/10, OSNKW 2011, nr 7, poz. 59.

sędzia lub ławnik byli nieuprawnieni do orzekania, jednak nie brali udziału w naradzie i głosowaniu, przyczyna z art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. nie zachodzi⁴⁶³.

Przez pojęcie „osoby nieuprawnionej do orzekania” w myśl art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. należy rozumieć osobę, która nie ma w ogóle uprawnień do orzekania. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że oznacza to osobę, która nie ma uprawnień do orzekania w jakimkolwiek sądzie, bowiem określona osoba albo nie jest sędzią, albo też nie ma uprawnień do orzekania w danym sądzie⁴⁶⁴. W literaturze⁴⁶⁵ zauważa się, że ustalenie braku uprawnień do orzekania konkretnej osoby, wymaga jednocześnie stwierdzenia braku aktu powołania na stanowisko sędziego albo ławnika. A zatem, orzekanie przez osobę bez takiego powołania lub przed powołaniem albo po wygaśnięciu powołania stanowi okoliczność udziału osoby nieuprawnionej do orzekania⁴⁶⁶.

Do katalogu osób nieuprawnionych do orzekania można więc zaliczyć ławnika, który nie złożył przyrzeczenia, bądź co do którego upłynął okres kadencji⁴⁶⁷, a także aplikanta sądowego czy sędziego w stanie spoczynku, albo zawieszzonego w czynnościach służbowych przez sąd dyscyplinarny. Od osoby nieuprawnionej do orzekania należy odróżnić jednak sędziego, który jest delegowany do sądu wyższego rzędu i nie ma uprawnienia do przewodniczenia składom sądu wyższego rzędu, ale posiada uprawnienia do orzekania w tym sądzie.

Oznacza to, że przewodniczenie składowi sądu wyższego rzędu przez sędziego delegowanego z sądu niższego rzędu będzie stanowić przypadek nienależytej obsady sądu. W zakres „należytej obsady sądu” wchodzi konieczność spełnienia wszystkich ilościowych

---

⁴⁶³ Podobnie: T. Grzegorzczak, *Kodeks, op. cit.*, 2008, s. 940

⁴⁶⁴ Post. SN z dnia 17 stycznia 2012 r., IV KK 354/11, BPK SN 2012, nr 2, s. 38-39.

⁴⁶⁵ Zob. szerzej: D. Świecki, B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks Postępowania Karnego Komentarz*, wyd. 1 t. II, (red.) D. Świecki, Warszawa 2013, s. 428-429; D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks postępowania karnego Komentarz*, J. Skorupka (red.) Z. Brodzisz, D. Gruszecka, I. Hajduk - Hawrylak, W. Jasiński, J. Kosonoga, B. Nita-Światłowska, K. Nowicki, Z. Pachowicz, R. Ponikowski, W. Posnow, J. Skorupka, S. Szolucha, A. Światłowski, D. Świecki, Warszawa 2015, Legalis/el; K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoł, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el; L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁴⁶⁶ K. Marszał [w:] K. Marszał i in., *Proces, op. cit.*, 2012, s. 246.

⁴⁶⁷ Zob. wyr. SA w Katowicach z dnia 9 maja 2002 r., II Aka 106/02, KZS 2002, Nr 11, poz. 52; a także: wyr. SN z dnia 3 lipca 2002 r., III KKN 489/99, OSProk. i Pr. 2003, Nr 1, poz. 18; uchw. SN z dnia 21 listopada 2001 r., I KZP 28/01, OSNKW 2002, Nr 1-2, poz. 3, z uwagami R. A. Stefańskiego, Przegląd, WPP 2002, Nr 2, s. 68; zob. S. Rutkowski, *Nieważność*, s. 46-47.

i jakościowych wymogów ustawy, stawianym składom orzekającym w konkretnych sprawach karnych, wynikających z przepisów k.p.k. i innych ustaw, w tym także o charakterze ustrojowym⁴⁶⁸.

Z kolei przez pojęcie "osoby niezdolnej do orzekania" należy rozumieć osobę, która mimo że posiada uprawnienia do orzekania, to jednak ze względu na chwilowe lub trwałe zakłócenia psychiczne⁴⁶⁹ lub fizyczne⁴⁷⁰, które są spowodowane chorobą psychiczną lub stanem odurzenia alkoholowego, narkotycznego albo też innego stanu chorobowego nie jest zdolna w sposób zgodny z wymogami prawa oraz w sposób świadomy orzekać w postępowaniu karnym. W literaturze wskazuje się, że osobą niezdolną do orzekania jest osoba, której stan mógłby wpłynąć na treść orzeczenia⁴⁷¹.

Jednocześnie także, wskazuje się, że nie powodują niezdolności do orzekania w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. różnego rodzaju stany psychiczne, które nie są wynikiem wskazanych wyżej okoliczności, a jedynie związane są z silnie przeżywaną sytuacją, dotyczącą życia osobistego, jak na przykład śmierć bliskiej osoby, ciężka choroba, albo też życia społecznego⁴⁷². Z poglądem takim nie można jednak zgodzić się w pełni, bo nie ulega wątpliwości, że silnie przeżywane sytuacje życia osobistego, takie jak śmierć bliskiej osoby mogące doprowadzić do takiego stanu psychicznego, który wyłącza świadome orzekanie w postępowaniu karnym w wyniku silnych stanów depresyjnych.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 23 czerwca 2004 r., IV KK 131/04, podkreśla, że nie stanowi bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k., udział w rozprawie ławnika, który przekroczył wskazany w art. 170 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych⁴⁷³ limit liczby rozpraw⁴⁷⁴, a także udział w

---

⁴⁶⁸ Wyr. SN z dnia 5 maja 2005 r., WA 9/05, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 933.

⁴⁶⁹ Zob. P. Hofmański i in., *Komentarz*, t. II, s. 825; A. Hordyńska, *Skutki*, s. 50-51.

⁴⁷⁰ Tak: D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks postępowania karnego Komentarz*, J. Skorupka (red.) Z. Brodzisz, D. Gruszecka, I. Haładuk -Hawrylak, W. Jasiński, J. Kosonoga, B. Nita-Światłowska, K. Nowicki, Z. Pachowicz, R. Ponikowski, W. Posnow, J. Skorupka, S. Szolucha, A. Światłowski, D. Świecki, Warszawa 2015, Legalis/el.

⁴⁷¹ K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoń, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

⁴⁷² Tak: L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego* 2015, LEX/el.

⁴⁷³ Dz.U. Nr 98, poz. 1070 ze zm.

⁴⁷⁴ Post. SN z dnia 23 czerwca 2004 r., IV KK 131/04, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 1168.

sprawie ławnika innego niż ten wymieniony w zarządzeniu prezesa sądu o rozprawie (art. 350 § 1 pkt 1).

Sąd Najwyższy stwierdził wprost, że kwestia, który z ławników powinien uczestniczyć w rozprawie, ma charakter organizacyjny⁴⁷⁵. Nie stanowi także bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. sytuacja, w której ten sam sędzia orzeka w postępowaniu zasadniczym, a następnie w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego⁴⁷⁶.

Przepisy procedury karnej w art. 517g § 3 *in fine* k.p.k. przewidują odrębną (względem art. 40 k.p.k.) podstawę wyłączenia sędziego z mocy prawa od dalszego udziału w sprawie wówczas, gdy w postępowaniu przyspieszonym sąd, przewidując możliwość wymierzenia kary powyżej 2 lat pozbawienia wolności, dokona przekazania sprawy prokuratorowi w celu przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych⁴⁷⁷. Jednakże, przepis art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. nie został rozszerzony o tę sytuację, co rodzi wątpliwość, czy orzekanie przez sędziego wyłączonego z mocy art. 517g § 3 *in fine* k.p.k. stanowi bezwzględną, czy też jedynie względną przyczynę odwoławczą. Ustawodawca, wprowadzając postępowanie przyspieszone do kodeksu postępowania karnego rozszerzył przepis art. 439 § 1 pkt 10 o przewidziany w art. 517i § 1 k.p.k. w pierwotnym brzmieniu⁴⁷⁸ przypadek obrony obligatoryjnej, co z kolei oznacza pewną niekonsekwencję ustawodawcy.

Brak precyzyjnego uregulowania w przepisach w tej kwestii może oznaczać, że ten charakter uchybienia należy zaliczyć do grupy względnych przyczyn z art. 438 pkt 2 k.p.k. Z drugiej jednak strony, mając na względzie przede wszystkim naturę przyczyny wyłączenia sędziego przewidzianej w art. 517g § 3 *in fine* k.p.k., należy dostrzec, że ten rodzaj uchybienia powoduje jednak bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k.

Warto odnieść się do noweli k.p.k. z dnia 15 kwietnia 2016 r., która mimo, że nie wprowadziła nowej bezwzględnej podstawy odwoławczej, to stanowiła swoiste uzupełnienie okoliczności, gdy w wydaniu orzeczenia brała udział osoba nieuprawniona. W art. 439 w § 1 po pkt 1 dodano bowiem pkt 1a (aktualnie uchylony), zgodnie z którym „w wydaniu

---

⁴⁷⁵ Post. SN z dnia 21 grudnia 2006 r., V KK 199/06, OSNwSK 2006, Nr 1, poz. 2562.

⁴⁷⁶ Post. SN z dnia 29 października 2008 r., II KK 257/08, Biul. PK 2009, Nr 1, poz. 70, z glosą aprobowaną T. Woźnego, LEX/el. 2009.

⁴⁷⁷ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁴⁷⁸ Wprowadzony 12 marca 2007 r. na mocy art. 2 ustawy Dz.U.2006.226.1648, który stanowił, że „W postępowaniu przyspieszonym przed sądem oskarżony musi mieć obrońcę. Przepis art. 79 § 3 stosuje się odpowiednio”.

orzeczenia brał udział sędzia lub sędziowie wyznaczeni z pominięciem sposobu wskazanego w art. 351, co do których nie uwzględniono wniosku o wyłączenie złożonego zgodnie z art. 40a”. Dosyć oczywistym jest, że chodziło tu o orzekanie w sprawie przez sędziego, z pominięciem odpowiedniej procedury losowania, o której była mowa w art. 351 k.p.k.

Z dniem 1 stycznia 2017 r., na skutek nowelizacji k.p.k. z 2016 r. została zmieniona treść (aktualnie uchylonego) art. 351 k.p.k. Przepis ten dotyczył powołania sędziego do orzekania w sprawie w drodze losowania. Trzeba jednak stwierdzić, że mimo dosyć zawilego brzmienia treści art. 351 § 1-9 k.p.k., to przepisy te miały na celu sprecyzowanie oraz określenie w przepisach kodeksu postępowania karnego sposobu wyboru sędziów do orzekania w sprawie.

Szczegółowy sposób wyboru sędziego do orzekania był sprecyzowany w § 2-9 art. 351 k.p.k. Jak wynikało z § 1 tego przepisu, sędziego powołanego do orzekania w sprawie w składzie jednoosobowym albo sędziego sprawozdawcę należało wyznaczyć w kolejności według wpływu sprawy oraz jawnej dla stron listy sędziów orzekających w danym sądzie lub wydziale. Odstępstwo od tej kolejności było dopuszczalne tylko w formie pominięcia sędziego z powodu jego dłuższej choroby lub innej usprawiedliwionej niemożności wykonywania obowiązków służbowych, bądź też ważnej przyczyny wynikającej z organizacji pracy w sądzie, co należy zaznaczyć w zarządzeniu o wyznaczeniu sędziego albo członków składu orzekającego. Zmiany w tym zakresie miały charakter korekcyjny.

Zgodnie z treścią § 2 artykułu 351 k.p.k., jeżeli do orzekania w sprawie należało powołać więcej niż jednego sędziego, kolejnego albo kolejnych sędziów to wówczas wyznaczało się ich w drodze losowania. Sędzia wyznaczony w drodze losowania podlegał wyłączeniu od udziału w kolejnych losowaniach przeprowadzanych, aż do wyboru w tej drodze wszystkich pozostałych sędziów z listy. Na mocy § 3 tego przepisu, gdy w akcie oskarżenia zarzucało się popełnienie zbrodni zagrożonej karą 25 lat pozbawienia wolności albo dożywotniego pozbawienia wolności, wyznaczenia składu orzekającego dokonywało się na wniosek prokuratora lub obrońcy w drodze losowania. Sędzia wyznaczony w drodze losowania podlegał wyłączeniu od udziału w kolejnych losowaniach przeprowadzanych aż do wyboru w tej drodze wszystkich pozostałych sędziów z listy. Prokurator zaś mógł złożyć wniosek w akcie oskarżenia, a obrońca w ciągu 3 dni od dnia doręczenia mu odpisu aktu oskarżenia.

Warto zauważyć także na okoliczność, gdy sędzia wyznaczony w myśl przepisów o losowaniu nie mógł orzekać w sprawie z powodu przeszkody procesowej, wynikającej

z przepisów prawa o ustroju sądów, jego długotrwałej choroby lub też innej usprawiedliwionej niemożności wykonywania obowiązków służbowych. Wówczas bowiem do orzekania w sprawie w jego miejsce wyznaczało się innego sędziego, także w drodze losowania, zgodnie z treścią § 4 art. 351 k.p.k. Z kolei dalsza procedura swoistego losowania sędziów, w razie usprawiedliwionej niemożności orzekania w sprawie następowała aż do wyboru w tej drodze wszystkich pozostałych sędziów z listy na mocy § 5 tego przepisu.

Jak zaś wynikało z § 6 art. 351 k.p.k., jeśli po wyznaczeniu składu orzekającego sprawa, zgodnie z przepisami postępowania, miała być rozpoznana w składzie złożonym z większej liczby sędziów, do orzekania w tej sprawie wyznaczało się sędziego lub sędziów także w drodze losowania. Wówczas, sędzia wyznaczony do orzekania w sprawie podlegał z tego powodu jednokrotnemu pominięciu w kolejności wyznaczania do orzekania.

Z losowania wyłączeni byli sędziowie w razie:

- dłuższej ich choroby;
- innej, usprawiedliwionej niemożności wykonywania obowiązków służbowych;
- ważnej przyczyny wynikającej z organizacji pracy w sądzie na mocy zarządzenia.

Wskazane powyżej sposoby wyboru składu orzekającego poprzez losowanie, zgodnie z treścią art. 351 § 9 k.p.k. miały zastosowania do sędziów sądów powszechnych i wojskowych. Uchylenie tego przepisu należy jednak ocenić pozytywnie, bowiem funkcjonowanie dalsze tego przepisu rodziło uzasadnione obawy o jego faktyczne zastosowanie.

b) Bezwzględna przyczyna odwoławcza zachodzi wówczas, gdy sąd był nienależycie obsadzony lub którykolwiek z jego członków nie był obecny na całej rozprawie (art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.).

Do tej bezwzględnej przyczyny odwoławczej należy zaliczyć również określoną uprzednio w art. 101 § 1 pkt 6 k.p.k. przesłankę nieważności orzeczeń w sytuacji, gdy sąd orzekł w składzie nieznanym ustawie, jest to bowiem jedna z form nienależytej obsady sądu.

W zakres nienależytej obsady sądu wchodzi orzekanie sądu orzekającego w innym składzie od tego, który jest przewidziany w ustawie jako wyłączny do rozpoznania określonej

kategorii spraw, w sądzie danego szczebla oraz w określonym trybie⁴⁷⁹. Nienależyta obsada sądu zachodzi także wtedy, gdy sąd orzeka w składzie nieznanym ustawie⁴⁸⁰. Orzekanie w składzie, gdzie liczba sędziów z innego sądu jest większa także stanowi nienależytą obsadę sądu⁴⁸¹.

Jednakże, nie zachodzi sytuacja nienależytej obsady sądu, jeśli ustawa przewiduje dwie możliwości rozpoznania sprawy w różnych składach sądu, uzależniając drugą z nich od wydania przez prezesa sądu stosownego zarządzenia. A zatem, do 28 lipca 2007 r. oraz na podstawie art. 476 § 1 k.p.k. możliwe było rozpoznanie sprawy w postępowaniu uproszczonym w składzie kolegialnym, jednego sędziego i dwóch ławników, i taki skład sądu nawet bez wydanego zarządzenia prezesa sądu o rozpoznaniu jej w takim właśnie składzie, nie stanowi bezwzględnej przyczyny odwoławczej (art. 476 i 486)⁴⁸².

Jeśli zaś ustawa wymaga rozpoznania sprawy w składzie jednego sędziego i dwóch ławników, to rozpoznanie sprawy w składzie jednoosobowym stanowi rażące naruszenie przepisów procesowych, należące do kategorii bezwzględnych uchybień wymienionych w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.⁴⁸³.

Jednocześnie, orzekanie przez sąd odwoławczy w postępowaniu apelacyjnym jednoosobowo bez zarządzenia prezesa albo przy takim zarządzeniu, ale wydanym, pomimo że sąd rejonowy orzekał w trybie przepisów o postępowaniu zwyczajnym, jest nienależytą obsadą sądu⁴⁸⁴.

Za nienależytą obsadą sądu przyjmuje się także taką obsadę sądu, która jest nieprzewidziana w ogóle dla danej kategorii spraw, jak na przykład skład trzech sędziów

---

⁴⁷⁹ Zob. także: K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoł, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.; L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁴⁸⁰ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks postępowania karnego Komentarz*, J. Skorupka (red.) Z. Brodzisz, D. Gruszecka, I. Hajduk -Hawrylak, W. Jasiński, J. Kosonoga, B. Nita-Światłowska, K. Nowicki, Z. Pachowicz, R. Ponikowski, W. Posnow, J. Skorupka, S. Szolucha, A. Światłowski, D. Świecki, Warszawa 2015, Legalis/el., gdzie autor wskazuje jako przykład orzekanie przez sąd w składzie czterech sędziów.

⁴⁸¹ Zob. T. Grzegorzczak, Tylman, *Polskie postępowanie*, s. 833; także wyr. SN z dnia 5 września 2006 r., IV KK 252/06, OSNwSK 2006, Nr 7, poz. 1666.

⁴⁸² Uchw. SN z dnia 20 listopada 1997 r., I KZP 30/97, OSNKW 1997, nr 11-12, poz. 92 z glosą aprobującą W. Grzeszczyka, OSP 1998, z. 4, poz. 71.

⁴⁸³ Wyr. SN z dnia 4 października 2004 r., IV KK 222/04, OSN Prok. i Pr. 2006, nr 1, poz. 5.

⁴⁸⁴ Wyr. SN z dnia 7 kwietnia 2005 r., IV KK 38/05, OSProk. i Pr. 2006, Nr 1, poz. 13.

zawodowych w trybie uproszczonym⁴⁸⁵. Słusznie jednak wskazuje się w literaturze, że uznanie za bezwzględną przyczynę odwoławczą, orzekanie w składzie szerszym, jak na przykład w składzie trzyosobowym, zamiast składu węższego, tj. jednoosobowego nie powinno być uznane za bezwzględną przyczynę odwoławczą.

Skoro bowiem taki skład jest możliwy w oparciu o przepis art. 28 § 3 k.p.k. ze względu na szczególną zawilóść sprawy mimo braku stosownego postanowienia, to jednocześnie takie rozwiązanie byłoby zgodne z innymi regulacjami, przyjętymi w związku z naruszeniem właściwości rzeczowej sądu (art. 439 § 1 pkt 4 k.p.k.)⁴⁸⁶.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 kwietnia 1971 r., w sprawie sygn. akt. II KR 14/71 uznał też, że, jeżeli w toku postępowania przed sądem dojdzie do zmiany kwalifikacji prawnej czynu z takiej, która uzasadnia skład dwóch sędziów i trzech ławników, na taką, która uzasadnia skład podstawowy jednego sędziego i dwóch ławników (art. 28 § 1), to rozpoznanie sprawy do końca w składzie powiększonym nie stanowi uchybienia z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.⁴⁸⁷. Odnośnie do tego poglądu, nie ma jednak jednolitości we wszystkich orzeczeniach Sądu Najwyższego, bowiem SN wyraził także odmienne stanowisko w tej kwestii⁴⁸⁸.

Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, nie stanowi też bezwzględnej przyczyny odwoławczej udział w rozpoznawaniu sprawy innego ławnika niż ten, który został wyznaczony w zarządzeniu prezesa o wyznaczeniu rozprawy, bowiem Sąd Najwyższy stwierdził, że jest to potknięcie organizacyjne, a nie uchybienie procesowe⁴⁸⁹. Linia orzecznicza Sądu Najwyższego wskazuje także, że nie ma również znaczenia okoliczność, iż początkowo na rozprawie sąd był nienależycie obsadzony (art. 439 § 1 pkt 2), jeżeli

---

⁴⁸⁵ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁴⁸⁶ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze [w:] Kodeks postępowania karnego Komentarz, J. Skorupka (red.) Z. Brodzisz, D. Gruszecka, I. Haładuk -Hawrylak, W. Jasiński, J. Kosonoga, B. Nita-Światłowska, K. Nowicki, Z. Pachowicz, R. Ponikowski, W. Posnow, J. Skorupka, S. Szolucha, A. Światłowski, D. Świecki, Warszawa 2015*, Legalis/el.

⁴⁸⁷ Zob. wyr. SN z dnia 22 kwietnia 1971 r., II KR 14/71, OSNKW 1971, nr 11, poz. 176 oraz aprobujące uwagi M. Cieślaka, Z. Dody, *Przegląd orzecznictwa*, WPP 1972, nr 2, s. 252 i A. Kafarskiego, *Przegląd orzecznictwa*, NP 1974, nr 7-8, s. 965

⁴⁸⁸ Zob. Uchw. SN z dnia 21 sierpnia 1992 r., I KZP 26/92, OSNKW 1992, nr 9, poz. 67, która spotkała się z krytycznymi uwagami W. Sierackiego, glosa, OSP 1993, z. 4, s. 161; R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Sądu Najwyższego*, WPP 1995, nr 2, s. 75 oraz Z. Dody, J. Grajewskiego, *Węzłowe problemy, op. cit.*, PS 1996, nr 6, s. 39.

⁴⁸⁹ Wyr. SN z dnia 27 lipca 1972 r., I KR 163/72, OSNPG 1972, nr 11, poz. 185 oraz uwagi M. Cieślaka, Z. Dody, *Przegląd orzecznictwa*, WPP 1973, nr 3, s. 396.

rozprawę przerwano lub odroczone, a następnie poprowadzono ją od początku (art. 402 § 2 i art. 404 § 2 k.p.k.), już w należytej obsadzie⁴⁹⁰.

Z kolei, wyznaczenie sędziów powołanych do orzekania w sprawie z naruszeniem reguł określonych w przepisach art. 350 § 1 i art. 351 § 1 k.p.k. nie skutkowało nienależytą obsadą sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., ale mogło stanowić względną przyczynę odwoławczą określoną w art. 438 pkt 2 k.p.k.⁴⁹¹. Uchybieniem w zakresie nienależytej obsady sądu nie jest także niedopełnienie przez prezesa sądu obowiązku wskazania w zarządzeniu o wyznaczeniu rozprawy głównej (art. 350 § 1) "ważnej przyczyny", o jakiej mowa w art. 170 § 1 u.s.p.⁴⁹². Nienależyta obsada sądu, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 2 nie dotyczy więc decyzji formalno-porządkowych, dlatego też nie może być ona utożsamiana z niewykonaniem bądź brakiem zarządzenia prezesa sądu⁴⁹³.

Sąd Najwyższy wskazuje, że przepis art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. dotyczy uchylecia orzeczenia kończącego postępowanie, a nie decyzji incydentalnych podjętych w toku postępowania. Dlatego też SN uznał, że gdy w jakiejś incydentalnej kwestii zapadło nawet postanowienie przez sąd "nienależycie obsadzony", na przykład w postanowieniu o odroczeniu rozprawy, o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, o ukaraniu świadka grzywną, ale pozostałe czynności procesowe, które doprowadziły do wydania orzeczenia kończącego postępowanie, zostały wykonane przez sąd "należycie obsadzony", to tym samym nie można przyjąć, że to kończące orzeczenie miałoby tylko dlatego podlegać uchyleciu na podstawie art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.⁴⁹⁴. Wobec czego, stwierdzenie takiego faktu mogłoby prowadzić do uchylecia tego incydentalnego orzeczenia, jeżeli oczywiście byłoby ono w ogóle zaskarżalne⁴⁹⁵.

---

⁴⁹⁰ Wyr. SN z dnia 12 lutego 2008 r., WA 2/08, OSNKW 2008, nr 5, poz. 38.

⁴⁹¹ Wyr. SN z dnia 17 maja 2012 r., V KK 322/11, BPK SN 2012, nr 6, s. 52-53.

⁴⁹² Post. SN z dnia 21 kwietnia 2004 r., IV KK 417/03, OSNKW 2004, nr 5, poz. 54.

⁴⁹³ Zob. W. Grzeszczyk, Glosa do uchw. SN z dnia 20 listopada 1997 r., I KZP 30/97, OSP 1998, Nr 4, poz. 71, a także: K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoł, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

⁴⁹⁴ Zob. wyr. SN z dnia 11 sierpnia 1999 r. V KKN 229/99 (OSNKW 1999, nr 9-10, poz. 60).

⁴⁹⁵ Zob. wyr. SN z dnia 1 sierpnia 2007 r., IV KK 150/07, OSNKW-R 2007, poz. 1767; wyr. SN z dnia 3 marca 2009 r., III KK 296/08, OSNKW-R 2009, poz. 587; post. SN z dnia 3 października 2011 r., V KK 141/11, LEX nr 1095958.

Pogląd taki Sądu Najwyższego wydaje się być jednak sprzeczny z treścią przepisu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., który przecież oprócz nienależytej obsady sądu, wskazuje także jako bezwzględną przyczynę odwoławczą, nieobecność któregokolwiek z członków składu orzekającego na całej rozprawie.

Obecne uregulowania ustawowe nie przewidują możliwości prowadzenia rozprawy przerwanej lub odroczonej w dalszym ciągu, jeśli nastąpiła zmiana składu sądu. Oznacza to więc, że wszyscy członkowie składu sądzącego muszą być obecni we wszystkich fazach rozprawy głównej od wywołania sprawy (art. 381 k.p.k.) do ogłoszenia wyroku i jego ustnego uzasadnienia (art. 418 k.p.k.) oraz pouczenia o przysługującym stronom prawie, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia (art. 100 § 6 k.p.k.).

Przyczyna określona w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. zachodzi niezależnie od tego, w której fazie rozprawy członek składu orzekającego był nieobecny oraz jak długo trwała jego nieobecność, co oznacza, że przez nieobecność na całej rozprawie należy rozumieć także nieobecność na jej części⁴⁹⁶. W orzecznictwie przyjmuje się, że obowiązek obecności każdego członka składu orzekającego na całej rozprawie nie może być interpretowany jako wymóg uczestniczenia jedynie podczas przeprowadzania dowodów, a zatem obowiązek obecności rozciąga się również na te fragmenty rozprawy, podczas których podejmowane są decyzje procesowe o istotnym znaczeniu, na przykład rozstrzygnięcie wniosku dowodowego oskarżonego⁴⁹⁷. Wydaje się też, że tak szerokie ujmowanie obowiązku obecności członków składu orzekającego na całej rozprawie wykracza poza cel, jaki leży u podstaw tego obowiązku oraz przepisu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.⁴⁹⁸.

Obowiązek zapoznania się przez skład orzekający z całością materiału dowodowego, który został przeprowadzony na rozprawie jest istotny ze względu na zasadę bezpośredniości. Przepis art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. stanowi zatem procesowe wzmocnienie realizacji wynikającego z art. 410 k.p.k. obowiązku oparcia wyroku na całokształcie okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej. Z uwagi na fakt, że poszczególne decyzje incydentalne, o istotnym znaczeniu z punktu widzenia interesów stron, jak choćby

---

⁴⁹⁶ Wyr. SN z dnia 5 stycznia 2000 r., V KKN 534/97, LEX nr 40309; wyr. SN z dnia 2 października 2006 r., V KK 266/06, LEX nr 198113.

⁴⁹⁷ Zob. wyr. SN z dnia 14 grudnia 2001 r., II KKN 283/01, OSN Prok. i Pr. 2002, nr 9, poz. 9; wyr. SN z dnia 21 października 2010 r., V KK 158/10, LEX nr 612470; wyr. SN z dnia 29 stycznia 2013 r., SDI 30/12, LEX nr 1418781.

⁴⁹⁸ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

rozstrzygnięcie wniosków dowodowych, mogą zapadać nie tylko na rozprawie, ale także na posiedzeniu, zgodnie z treścią art. 95 k.p.k. to wydanie na rozprawie decyzji incydentalnej w zmienionym składzie orzekającym pociąga za sobą skutki procesowe przewidziane w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Niekonsekwentne Sądu Najwyższego jest także wynikiem sprzeczności w treści przepisów, bowiem z art. 403 k.p.k. jasno wynika, że ustawodawca nie wymaga, aby podejmowane one były przez ten sam personalnie skład orzekający.

W takich okolicznościach trudno jest uzasadnić, dlaczego, pomimo że wydanie decyzji na posiedzeniu przez inny skład niż orzekający na rozprawie w ogóle nie stanowi uchybienia procesowego. Z tych względów nie można zgodzić się z tym, że bezwzględna przyczyna odwoławcza określona w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. ma miejsce tylko wówczas, gdy choćby jeden z członków składu orzekającego nie był obecny podczas czynności, które ze swej istoty mogą być przeprowadzone wyłącznie na rozprawie oraz po rozpoczęcia przewodu sądowego, w trakcie przeprowadzania dowodów w toku przewodu sądowego, lub podczas wysłuchania głosów stron⁴⁹⁹.

Należy zatem uznać, że niezależnie od tego czy postanowienie zostało wydane na posiedzeniu czy rozprawie, ale jeśli miało znaczenie dla interesów stron, a zostało dokonane pod nieobecność któregośkolwiek z jego członków, to wówczas zachodzi bezwzględna przesłanka odwoławcza, wymieniona w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. W literaturze wskazuje się, że zarzut nieobecności jednego z członków składu orzekającego na rozprawie może być przez skarżącego podnoszony tylko w razie zaskarżenia orzeczenia, które zostało wydane po przeprowadzeniu tej rozprawy oraz kończącego postępowanie. Wobec tego powtórzeniu czynności procesowych podlegają jedynie czynności dowodowe przeprowadzone pod nieobecność jednego z członków składu orzekającego⁵⁰⁰.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego przyjmuje jednak, że jeżeli członek składu orzekającego nie uczestniczył w części rozprawy, która została następnie powtórzona przez ponowne jej przeprowadzenie w jego obecności, to brak podstaw do uznania, że "nie był on obecny na całej rozprawie" w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.⁵⁰¹.

---

⁴⁹⁹ Odmiennie: L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁵⁰⁰ Zob. szerzej: S. Steinborn, *Konwalidacja*, *op. cit.*, s. 78.

⁵⁰¹ Zob. uchw. SN z dnia 30 września 1998 r., I KZP 13/98, OSNKW 1998, nr 9-10, poz. 45.

Przepis art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. dotyczy nie tylko nieobecności fizycznej członka składu orzekającego, ale także jego nieobecności psychicznej. Uchybienie to będzie miało miejsce, gdy choćby chwilowo, któryś członek składu orzekającego znajdzie się w takim stanie psychicznym, oznaczającym jego nieobecność fizyczną⁵⁰². Stanem takim będzie na przykład zaśnięcie albo chwilowa utrata przytomności. W literaturze wskazuje się, że taki typ nieobecności niezależnie od tego, czy wiąże się ona z chorobą psychiczną czy krótkotrwałym stanem wyłączenia psychicznego, należy uznać za niezdolność do orzekania, czyli uchybienie z art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k.⁵⁰³.

W art. 439 § 1 *in princ.* k.p.k. wymienione są uchybienia, które zasadniczo obciążają "zaskarżone orzeczenie", a nie *stricte* określonej czynności procesowej, dotyczą zatem wydanego przez sąd orzeczenia, w obsadzie w nim wymienionej⁵⁰⁴. Należy zatem przyjąć, że do „nienależytej obsady sądu” nie będzie zatem należała obsada sądu wezwanego (art. 396 § 1 i 2 k.p.k.), który dokonuje na zlecenie sądu orzekającego określonych czynności w postępowaniu dowodowym. Nienależyta obsada sądu wezwanego, a tym bardziej przeprowadzenie czynności dowodowej bez nakazanego ustawą udziału sądu wezwanego (art. 177 § 1a k.p.k.), nie oznaczają zaistnienie uchybienia wymienionego w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.⁵⁰⁵.

Do kategorii spraw, w których sąd orzeka w składzie dwóch sędziów oraz trzech ławników, należą także takie sprawy, w których na mocy określonego przepisu części ogólnej kodeksu karnego nie jest w ogóle możliwe wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności albo, gdy wymierzeniu takiej kary stał na przeszkodzie zakaz *reformationis in peius*⁵⁰⁶.

Sąd Najwyższy, dokonując wykładni pojęcia „nienależytej obsady sądu” stwierdził, że wynikające, zarówno z przepisów prawa o ustroju sądów powszechnych z 20 czerwca 1985 r., jak i późniejszego art. 46 § 1 zdanie pierwsze u.s.p. ograniczenie, że w składzie sądzącym może brać udział tylko jeden sędzia innego sądu, obejmuje również sędziów,

---

⁵⁰² Podobnie także: T. Grzegorzcyk, *Kodeks*, 2008, s. 943.

⁵⁰³ Tak: D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, Legalis/el.

⁵⁰⁴ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁵⁰⁵ Zob. post. SN z dnia 2 marca 2009 r., V KK 319/08, OSNKW 2009, nr 6, poz. 49.

⁵⁰⁶ Zob. wyr. SN z dnia 22 kwietnia 1971 r., II KR 14/71, OSNKW 1971, nr 11, poz. 176.

k którzy w trakcie toczącego się postępowania sądowego, zostali mianowani na stanowisko sędziów sądu wyższego.

Taki sędzia orzekający w sprawie, którego mianowano na stanowisko sędziego w sądzie wyższym, staje się przez to sędzią innego sądu. Dlatego też do orzekania w sądzie niższym powinien dysponować delegacją od podmiotów wskazanych w art. 77 u.s.p., gdyż tylko ona legitymuje go do uczestnictwa w składzie orzekającym sądu niższego, czyniąc ten skład należyty, w świetle art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Podobnie także, jeżeli w składzie sądu niższego rzędu orzeka dwóch sędziów sądu wyższego rzędu, dochodzi do obrazy art. 46 § 2 u.s.p., co stanowi uchybienie w postaci nienależytej obsady sądu, o którym mowa w art. 439 § 1 pkt 2 *in princ.* k.p.k.⁵⁰⁷.

Wątpliwości w zakresie delegowania sędziego do pełnienia obowiązków w innym sądzie, rozstrzygnął pełny skład Sądu Najwyższego w uchwale, w której uznał, że ustawowe uprawnienie Ministra Sprawiedliwości do delegowania sędziego do pełnienia obowiązków sędziego w innym sądzie (art. 77 § 1 u.s.p.) może być w jego zastępstwie (art. 37 ust. 5 ustawy z 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów, tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 392 z późn. zm.) albo z jego upoważnienia (art. 37 ust. 1 tej ustawy) wykonywane przez sekretarza stanu lub podsekretarza stanu. Naruszenie powyższych reguł delegowania sędziego do pełnienia obowiązków w innym sądzie uzasadnia uznanie, że zachodzi wymieniona w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. bezwzględna przyczyna odwoławcza - nienależyta obsada sądu⁵⁰⁸. Wypada dostrzec, że na 81 sędziów Sądu Najwyższego biorących udział w podjęciu powyższej uchwały, *votum separatum* zgłosiło aż 24 sędziów, a nadto 2 sędziów do uzasadnienia uchwały⁵⁰⁹.

Zróznicowane konsekwencje mają także wady procesu delegacji sędziego do sądu wojskowego, bowiem zależne są one od tego, na jakim etapie decyzyjnym występują⁵¹⁰. Te z nich, które dotyczą decyzji podejmowanej przez Ministra Sprawiedliwości, zwykle skutkują nienależytą obsadą sądu, ponieważ w wyniku ich zaistnienia sędzia faktycznie nie uzyskuje upoważnienia do orzekania w innym sądzie niż ten, który wskazany został w jego

---

⁵⁰⁷ Zob. uchw. SN z dnia 21 listopada 2001 r., I KZP 28/01 (OSNKW 2002, nr 1-2, poz. 3); a także: akceptujące uwagi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej SN*, WPP 2002, nr 2.

⁵⁰⁸ Zob. uchw. pełnego składu Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2007 r. BSA-4110-5/07 (OSNKW 2007, nr 12, poz. 85; uzasadnienie uchwały: OSNKW 2008, nr 3, poz. 23).

⁵⁰⁹ Zob. L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁵¹⁰ Zob. także w zakresie uprawnień Ministra Obrony Narodowej do delegowania sędziego sądu wojskowego - zob. wyr. SN z dnia 23 listopada 2007 r., WA 46/07 (OSNKW 2008, nr 1, poz. 11).

akcie nominacyjnym, a tym samym jest jedynym sądem do orzekania, w którym jest on upoważniony orzekać. Taki sam skutek będzie miał brak zgody sędziego sądu wojskowego na delegację trwającą ponad 3 miesiące, natomiast wady zaistniałe w procesie podejmowania decyzji przez Ministra Obrony Narodowej powodują, że sędzia nie uzyskuje zgody na zmianę miejsca pełnienia służby wojskowej. W takim wypadku nie mogą one zatem spowodować skutku określonego w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.⁵¹¹.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, uznało także, że równoczesne delegowanie sędziego, na podstawie art. 77 § 8 u.s.p., do więcej niż jednego sądu równorzędnego lub niższego – mimo że niekiedy może utrudnić wykonywanie obowiązków delegowanego sędziego - nie stanowi naruszenia tego przepisu i w konsekwencji nie prowadzi do nienależytej obsady sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.⁵¹².

W orzecznictwie sądowym jako dotknięte bezwzględną przyczyną odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. uznano także sytuacje, w której ławnik zapasowy brał udział w naradzie nad wyrokiem⁵¹³ oraz okoliczność, udziału w składzie orzekającym sądu okręgowego delegowanego sędziego sądu rejonowego, na którego delegowanie prezes sądu okręgowego nie uzyskał zgody kolegium sądu⁵¹⁴.

Uchybienia w zakresie prawidłowej delegacji sędziów, mogą także dotyczyć okoliczności, gdy w następstwie wadliwej delegacji w składzie orzekającym brał udział sędzia sądu rejonowego, który nie ma przez ten akt uprawnień do orzekania w sądzie okręgowym⁵¹⁵. W takim przypadku powstaje uchybienie o bezwzględnym charakterze z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. wówczas, gdy sędzia nie ma w ogóle delegacji do orzekania w danym sądzie, jak i wtedy, gdy jego delegacja nie spełnia ustawowych wymogów warunkujących ważność i skuteczność aktu delegowania⁵¹⁶. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 czerwca 2010 r., w sprawie sygn. akt. IV KK 422/09 wskazuje, że wszystkie czynności orzecnicze,

---

⁵¹¹ Post. SN z dnia 19 maja 2009 r., II KK 169/08, OSNKW 2009, nr 7, poz. 58.

⁵¹² Post. SN z dnia 17 lipca 2012 r., I KZP 13/12, OSNKW 2012, nr 9, poz. 87.

⁵¹³ Wyr. SA w Katowicach z dnia 16 lutego 2006 r., II AKa 5/06, OSN Prok. i Pr. 2007, nr 1, poz. 33.

⁵¹⁴ Wyr. SN z dnia 22 sierpnia 2007 r., III KK 197/07, OSNKW 2007, nr 11, poz. 81.

⁵¹⁵ Zob. także: D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, Legalis/el.

⁵¹⁶ Wyr. SN z dnia 24 października 2007 r., III KK 210/07, Legalis nr 165640, zob. także: wyr. SN z dnia 23 maja 2017 r. III KO 19/17, LEX.

które zostały wykonane z udziałem sędziego delegowanego, w tym wydanie i ogłoszenie orzeczenia, muszą nastąpić w okresie delegowania sędziego do orzekania w innym sądzie⁵¹⁷.

W sprawach wieloosobowych, w których zachodzi sytuacja określona w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. w stosunku do współoskarżonych, którzy nie wnieśli środków odwoławczych, a zostali uniewinnieni, uchylenie z tego powodu orzeczeń na podstawie art. 435 k.p.k. jest niedopuszczalne, ponieważ nie byłoby to działaniem na ich korzyść⁵¹⁸.

W wypadku, gdy określony skład sądu zależy od rodzaju sprawy wniesionej do sądu, decydujące znaczenie dla dokonania oceny w kwestii "nienależytej obsady" sądu w myśl art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., ma czyn przestępny, na którego popełnienie wskazuje akt oskarżenia, z zastrzeżeniem jednak, że ani opis czynu, ani kwalifikacja prawna zaproponowana w akcie oskarżenia, podobnie jak przy orzekaniu o właściwości, nie wiąże sądu⁵¹⁹.

c) Bezwzględna przyczyna odwoławcza zachodzi wówczas gdy sąd powszechny orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu szczególnego albo sąd szczególny orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu powszechnego (art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k.).

Kompetencje między sądami powszechnymi a sądami szczególnymi, jakimi są sądy wojskowe⁵²⁰ zostały rozgraniczone przez przepisy ustawy. Aktualnie tylko sądy wojskowe należą do sądów szczególnych, dlatego też nie ma zastosowania § 1 pkt 3, jeśli sąd okręgowy (uprzednio wojewódzki) rozstrzygnął sprawę należącą do sądu rodzinnego⁵²¹.

Trzeba jednak mieć na względzie, to, że zgodnie z treścią art. 649 k.p.k., jeżeli sprawca przestępstwa podlegającego orzecznictwu sądów wojskowych popełni także przestępstwo podlegające orzecznictwu sądów powszechnych, a przestępstwa pozostają ze sobą w takim związku, że dobro wymiaru sprawiedliwości wymaga ich łącznego rozpoznania, rozpoznaje je łącznie sąd wojskowy⁵²².

---

⁵¹⁷ Wyr. SN z dnia 10 czerwca 2010 r., IV KK 422/09, OSNKW 2010, Nr 9, poz. 81.

⁵¹⁸ Wyr. SN z dnia 28 listopada 2007 r., WA 42/07, OSNKW 2008, nr 1, poz. 12.

⁵¹⁹ Uchw. SN z dnia 16 listopada 2000 r. I KZP 35/00, OSNKW 2000, nr 11-12, poz. 92.

⁵²⁰ Właściwość sądów wojskowych określa art. 12 przep. wpraw. k.p.k. oraz art. 648-650 k.p.k.

⁵²¹ Zob. wyr. SN z dnia 23 marca 1984 r., IV KR 60/84, OSNPG 1984, 11, poz. 106.

⁵²² Zob. także: L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

W literaturze utrwalil się pogląd, że jeżeli złożona pod względem przedmiotowym lub podmiotowym sprawa była rozpoznawana przez sąd powszechny bądź szczególny i w odniesieniu do jednego ze współoskarżonych lub jednego z czynów doszło do naruszenia reguł kompetencyjnych, przepis art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k. stwarza podstawę do uchylecia orzeczenia jedynie w tej części, w jakiej rozstrzygnięto, co do czynu nienależącego do właściwości danego sądu lub, co do osoby niepodlegającej orzecznictwu tego sądu⁵²³.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje, że jeśli sąd powszechny pierwszej instancji orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu wojskowego (art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k.), od którego to orzeczenia został wniesiony zwykły lub nadzwyczajny środek odwoławczy, to właściwym do wydania orzeczenia stwierdzającego naruszenie podsądności sądu jest ten sąd, do którego ten środek odwoławczy został wniesiony, a nie ten, do którego powinien być wniesiony, gdyby nie doszło do naruszenia zasady podsądności na szczeblu pierwszej instancji⁵²⁴.

W orzecznictwie Izby Wojskowej Sądu Najwyższego utrwalil się pogląd, zgodnie, z którym dopóki nie zostanie uchylone prawomocne orzeczenie sądu powszechnego w sprawie należącej do właściwości sądu wojskowego (art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k.), tak długo istniejący stan rzeczy osądzonej (art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.) uniemożliwia postępowanie w tej sprawie przed właściwym sądem wojskowym⁵²⁵.

d) Bezwzględna przesłanka odwoławcza zachodzi wówczas gdy sąd niższego rzędu orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu (art. 439 § 1 pkt 4 k.p.k.).

W zakres tej bezwzględnej przyczyny odwoławczej wchodzi zarówno naruszenie przepisów o właściwości rzeczowej, takich jak art. 24 § 1, art. 25 § 1, art. 653-654 k.p.k. i art. 115 k.k.s., jak i funkcjonalnej, poprzez naruszenie art. 25 § 3, art. 26 i 27 k.p.k.⁵²⁶. W kwestii hierarchii sądów, to jest ona określona przez przepisy o ustroju sądów powszechnych i wojskowych, zgodnie, z którymi w sądownictwie powszechnym sądem niższego rzędu

---

⁵²³ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks*, 2007, t. II, s. 689-690, a także: Grzegorzcyk, *Komentarz*, s. 944; S. Zabłocki, [w:] Bratoszewski i in., *Komentarz*, t. III, s. 162-163; odmiennie: wyr. SN z dnia 30 kwietnia 1982 r., I KR 121/82.

⁵²⁴ Wyr. SN z dnia 30 kwietnia 1982 r., I KR 121/82, OSNKW 1982, nr 9, poz. 64.

⁵²⁵ Post. SN z dnia 4 lutego 1999 r., WZ 82/98, OSNKW 1999, nr 5-6, poz. 32.

⁵²⁶ Zob. także: L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

w stosunku do sądu okręgowego jest sąd rejonowy, natomiast w sądownictwie wojskowym jest to wojskowy sąd garnizonowy w stosunku do wojskowego sądu okręgowego.

Literatura oraz orzecznictwo utrwaliły pogląd, w myśl którego o właściwości rzeczowej decyduje kryterium obiektywne, to znaczy decyduje czyn przestępny "tak jak przedstawia się on w świetle okoliczności sprawy, a nie błędna jego kwalifikacja przytoczona w akcie oskarżenia"⁵²⁷.

W związku z tym Sąd Najwyższy uznał, że jeżeli przyjęcie przez sąd rejonowy błędnej kwalifikacji prawnej czynu prowadzi w konsekwencji również do naruszenia przepisów o właściwości rzeczowej, to wśród konsekwencji stwierdzonych wadliwości na plan pierwszy wysuwa się naruszenie przepisów o właściwości rzeczowej, co skutkuje uchynieniem wyroku w oparciu o przepis art. 439 § 1 pkt 4 k.p.k.⁵²⁸.

Naruszenie przepisów o właściwości rzeczowej lub funkcjonalnej jest bezwzględna przyczyną odwoławczą jedynie wtedy, gdy sąd niższego rzędu orzeka w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu, a nie odwrotnie. Wobec czego uchybienie to nie zachodzi, jeśli sąd wyższego rzędu rozpozna sprawę, należąca do właściwości sądu niższego rzędu⁵²⁹, co jest konsekwencją literalnego brzmienia przepisu art. 439 § 1 pkt 4 k.p.k.

W literaturze wskazuje się, że sąd rozpoznający sprawę z urzędu jest zobowiązany do badania swej właściwości, przy czym niewłaściwość rzeczowa musi być brana pod uwagę w toku całego postępowania, ponieważ naruszenie właściwości sądu wyższego rzędu przez sąd niższego rzędu stanowi bezwzględna przyczynę uchylenia wyroku⁵³⁰. Skoro więc kwestia niewłaściwości rzeczowej ujawni się dopiero na rozprawie, to w sytuacji gdy sądem właściwym dla sprawy okaże się sąd wyższego rzędu, to wówczas sąd orzekający powinien przekazać sprawę sądowi właściwemu.

Nie zasługuje na uwzględnienie pogląd, że w przypadku pojawienia się możliwości zmiany kwalifikacji prawnej usprawiedliwiającej właściwość rzeczową sądu wyższej instancji, sąd niższej instancji utracił automatycznie prawo do oceny czynu, jako wypadku

---

⁵²⁷ Zob. wyr. SN z dnia 14 listopada 1984 r., V KRN 371/84, OSNPG 1984, nr 7, poz. 101 z aprobatą M. Cieślaka, Z. Dody, *Kierunki orzecznictwa*, Biblioteka Palestry 1987, s. 39.

⁵²⁸ Wyr. SN z dnia 20 października 1994 r., II KRN 211/94, OSNKW 1994, nr 11-12, poz. 75, a także: Z. Doda, J. Grajewski, *Węzłowe problemy*, PS 1996, nr 6, s. 43.

⁵²⁹ Wyr. SN z dnia 7 września 1971 r., V KRN 295/71, OSPiKA 1973, Nr 2, poz. 34.

⁵³⁰ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, Legalis/el.

mniejszej wagi pozostającym w jego właściwości rzeczowej, bowiem stwierdzenie owej niewłaściwości rzeczowej i przekazanie sprawy sądowi wyższej instancji stałoby się konieczne dopiero wówczas, gdyby w ocenie sądu rejonowego omawiany czyn miał postać przestępstwa typu podstawowego, a więc był zbrodnią, do osądu której z mocy prawa był właściwy sąd okręgowy⁵³¹.

Wskazuje się zatem, że jeżeli sąd niższego rzędu stwierdzi na jakimkolwiek etapie postępowania, że do rozpoznania sprawy właściwy jest sąd wyższego rzędu, powinien stwierdzić swą niewłaściwość i przekazać sprawę sądowi właściwemu. Jeżeli zaś do wniosku "przeciwego" dojdzie sąd wyższego rzędu, jego tryb postępowania zależy od stanu zaawansowania sprawy, bowiem jeśli sąd wyższego rzędu dojdzie dopiero w trakcie rozprawy głównej do wniosku, że właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd niższego rzędu, przekazanie sprawy może nastąpić jedynie wówczas, gdy powstanie konieczność odroczenia rozprawy i nie stanowi ono powinności⁵³².

Wydanie orzeczenia przez sąd niższego rzędu, w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu, stanowi bezwzględną przesłankę odwoławczą skutkującą uchyleniem zaskarżonego wyroku na podstawie art. 439 § 1 pkt 4, i to niezależnie od zmian w zakresie art. 25 § 1, przewidzianych nowelą Nr 11 z 10 stycznia 2003 r., która weszła w życie 1 lipca 2003 r.⁵³³. Należy także mieć na względzie, że zwrot "w sprawie", który został użyty w art. 439 § 1 pkt 4 k.p.k. nie odnosi się do ram przedmiotowo i podmiotowo złożonych aktów oskarżenia, ale bądź to do wyodrębnionych czynów przestępczych, bądź poszczególnych sprawców⁵³⁴.

Powołane wyżej orzeczenia Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych wskazują zasady prawidłowego rozumienia przez skarżących bezwzględnej przyczyny odwoławczej określonej w art. 439 § 1 pkt 1-4 k.p.k. Uchybienia te bezspornie związane są z działaniem lub zaniechaniem sądu.

---

⁵³¹ Wyr. SN z dnia 23 lutego 2000 r., IV KKW 596/99, Prok. i Pr. - wkł. 2000, Nr 7, poz. 6.

⁵³² Por. S. Zabłocki [w:] Z. Gostyński i in., *Kodeks*, 2004, t. III, s. 164.

⁵³³ Zob. post. SA we Wrocławiu z dnia 8 lipca 2004 r., II AKZ 237/04, OSA 2004, Nr 11, poz. 83; wyr. SN z dnia 5 maja 2003 r., IV KK 331/02, OSProk. i Pr. 2004, Nr 2, poz. 7; post. SA w Krakowie z dnia 23 kwietnia 2003 r., II AKZ 160/03, OSProk. i Pr. 2003, Nr 10, poz. 21.

⁵³⁴ Wyr. SN z dnia 27 września 2005 r., III KK 126/05, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 1750; a także: K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoła, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

2.2. Uchybienia związane bezpośrednio z wydanym orzeczeniem lub jego częścią (pkt 5-7)

Uchybienia związane bezpośrednio z wydanym orzeczeniem lub jego częścią (art. 439 § 1 pkt 5-7 k.p.k.) leżą wyłącznie po stronie sądu i mają pośredni wpływ na sytuację oskarżonego.

a) Bezwzględna przyczyna odwoławcza zachodzi wtedy, gdy orzeczono karę, środek karny, środek kompensacyjny (od 1 lipca 2015 r.) lub środek zabezpieczający nieznany ustawie (pkt 5).

W zakres tej bezwzględnej przyczyny odwoławczej w niezmienionej postaci, wchodzi przyczyna nieważności orzeczeń, z art. 101 § 1 pkt 4 z katalogu przyczyn nieważności orzeczeń, która stanowiła także bezwzględną przyczynę w art. 388 pkt 3 d.k.p.k. z 1969 r.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje, że przez karę i środki nieznane ustawie należy rozumieć takie, które nie są znane polskiemu systemowi prawa karnego⁵³⁵. Orzekane przez sąd kary, środki karne, środki kompensacyjne lub środki zabezpieczające dotyczą regulacji prawa karnego materialnego i wobec czego muszą się mieścić w katalogach określonych w rozdziale IV, V, X i XII kodeksu karnego, chyba że inne rodzaje kar i środków statuowane są również w innych aktach prawnych o randze ustawowej⁵³⁶.

Zauważa się, że nie stanowi bezwzględnej przyczyny odwoławczej określonej w art. 439 § 1 pkt 5 k.p.k. orzeczenie kary znanej wprawdzie polskiemu systemowi prawa karnego

---

⁵³⁵ Wyr. SN z dnia 8 listopada 1989 r., V KRN 267/89, OSNKW 1990, nr 7-12, poz. 32; post. SN z dnia 3 sierpnia 2004 r., IV KK 86/04, OSNKW-R 2004, poz. 1369; post. SN z dnia 2 września 2004 r., II KK 99/04, LEX nr 126663; zob. też post. SN z dnia 15 czerwca 2011 r., II KO 38/11, OSNKW 2011, nr 9, poz. 83.

⁵³⁶ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el., a także: K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoń, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el., D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks postępowania karnego Komentarz, J. Skorupka* (red.) Z. Brodzisz, D. Gruszecka, I. Hayduk -Hawrylak, W. Jasiński, J. Kosonoga, B. Nita-Światłowska, K. Nowicki, Z. Pachowicz, R. Ponikowski, W. Posnow, J. Skorupka, S. Szołucha, A. Światłowski, D. Świecki, Warszawa 2015, Legalis/el.; D. Świecki jako przykład wskazuje karę aresztu domowego, zob. D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks postępowania karnego Komentarz, J. Skorupka* (red.) Z. Brodzisz, D. Gruszecka, I. Hayduk -Hawrylak, W. Jasiński, J. Kosonoga, B. Nita-Światłowska, K. Nowicki, Z. Pachowicz, R. Ponikowski, W. Posnow, J. Skorupka, S. Szołucha, A. Światłowski, D. Świecki, Warszawa 2015, Legalis/el.

materialnego, ale nieprzewidzianej za dane przestępstwo, jak na przykład skazanie za zabójstwo eutanatyczne z art. 150 § 1 k.k. na karę dożywotniego pozbawienia wolności, podczas gdy górna granica ustawowego zagrożenia za to przestępstwo wynosi 5 lat pozbawienia wolności⁵³⁷. Orzeczenie sankcji poniżej lub powyżej ustawowych granic zagrożenia, jak również orzeczenie kary, środka karnego, środka kompensacyjnego lub zabezpieczającego za czyn, który takich sankcji w ogóle nie przewiduje, stanowi obrazę prawa materialnego w myśl art. 438 pkt 1 k.p.k.⁵³⁸. Jednakże skazanie za czyn inny niż zarzucony oznacza w procesie sądowym naruszenie zasady skargowości, wynikającej z art. 14 k.p.k., a w następstwie - uchybienie stanowiące bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 5 w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.⁵³⁹.

Z kolei podstawą zaskarżenia orzeczeń w zakresie środka zabezpieczającego lub środka kompensacyjnego, w zależności od okoliczności sprawy, może być też uchybieniem sądu, stanowiącym względną przyczynę odwoławczą z art. 438 pkt 4 k.p.k.

b) Bezwzględna przyczyna odwoławcza zachodzi wówczas gdy orzeczenie zapadło z naruszeniem zasady większości głosów lub gdy nie zostało podpisane przez którąkolwiek z osób biorących udział w jego wydaniu (art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k.).

Także i ta bezwzględna przesłanka odwoławcza została w niezmienionej postaci przejęta z katalogu przyczyn nieważności orzeczeń (art. 101 § 1 pkt 6).

W literaturze wskazuje się, że naruszenie zasady większości głosów przy orzekaniu może dotyczyć sytuacji, kiedy sąd orzeka kolegium, a orzeczenie zapada wbrew woli większości składu orzekającego, w tym wbrew zasadom tworzenia większości sztucznej, która została określona w art. 111 § 2 i art. 112 k.p.k.⁵⁴⁰.

Ustalenie tego naruszenia, wobec tajności przebiegu głosowania, wynikającego z art. 108 § 1 k.p.k. będzie trudne do wykazania, bowiem o zaistnieniu takiej sytuacji może jedynie świadczyć zdanie odrębne złożone w danej sprawie, które w praktyce jest zgłaszane

---

⁵³⁷ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁵³⁸ Post. SN z dnia 8 października 1982 r., VI KZP 30/82, OSNPG 1982, Nr 12, poz. 165; także post. SN z dnia 3 sierpnia 2004 r., IV KK 86/04, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 1369; post. SN z dnia 2 września 2004 r., II KK 99/04, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 1490.

⁵³⁹ Zob. wyr. SN z dnia 20 września 2002 r., V KKN 112/01, OSProk. i Pr. 2003, Nr 2, poz. 1; wyr. SN z dnia 2 września 2004 r., II KK 344/03, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 1493.

⁵⁴⁰ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

stosunkowo rzadko⁵⁴¹. Zauważa się jednocześnie, że naruszenie tych reguł wobec niektórych tylko rozstrzygnięć zawartych w orzeczeniu powinno spowodować uchylenie tego orzeczenia tylko w tej części, która jest dotknięta uchybieniem⁵⁴².

W piśmiennictwie wskazuje się, że jeżeli orzeczenia nie stanowi odrębnego aktu, a zawarto je w protokole, który podpisuje przewodniczący i protokolant (art. 149 § 1 k.p.k.), to brak ich podpisów nie stanowi bezwzględnej przyczyny odwoławczej, ale może stanowić obrazę przepisów postępowania, jeżeli mogła ona mieć wpływ na treść orzeczenia, a więc względną przyczynę odwoławczą z art. 438 pkt 2 k.p.k.⁵⁴³. Zgodnie jednak z treścią art. 151 § 2 k.p.k., brak podpisów może zostać uzupełniony w każdym czasie, tym bardziej, jeśli w aktach sprawy znajduje się wyrok sporządzony w formie wydruku komputerowego, który nie jest podpisany przez sędziego, a z oświadczenia protokolanta wynika, że w takiej formie wyrok został sporządzony i przedstawiony sędziemu do podpisu, to ten wyrok, jak wynika z protokołu, został ogłoszony na rozprawie głównej. W takiej sytuacji, doszło zatem do ogłoszenia wyroku, który nie został podpisany, a tym samym, zgodnie z art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k., jest to bezwzględna przyczyna uchylenia wyroku⁵⁴⁴.

Orzeczenie, zgodnie z treścią art. 113 k.p.k., podpisują wszyscy członkowie składu orzekającego, nie wyłączając przegłosowanego, chyba że orzeczenie zamieszczono w protokole. W takiej sytuacji, na mocy art. 149 § 1 k.p.k. protokół podpisuje przewodniczący składu orzekającego i protokolant. Wyrok może być podpisany tylko do chwili jego ogłoszenia (*arg. ex art. 418 § 1 in princ.*), a jego uzupełnienie po ogłoszeniu wyroku nie jest możliwe⁵⁴⁵. W doktrynie wskazuje się, że podpis sędziego stanowi podstawę do przyjęcia domniemania, iż orzeczenie zostało sporządzone zgodnie z jego wolą i wiedzą oraz jest dowodem wiarygodności, a także wyrazem przyjęcia odpowiedzialności sędziego

---

⁵⁴¹ D. Świecki, jako przykład podaje złożenie dwóch zdań odrębnych za uniewinnieniem przy składzie sądu trzyposobowym, gdy zapadł wyrok skazujący, Zob. D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks postępowania karnego Komentarz*, J. Skorupka (red.) Z. Brodzisz, D. Gruszecka, I. Haýduk -Hawrylak, W. Jasiński, J. Kosonoga, B. Nita-Światłowska, K. Nowicki, Z. Pachowicz, R. Ponikowski, W. Posnow, J. Skorupka, S. Szołucha, A. Światłowski, D. Świecki, Warszawa 2015, Legalis/el.

⁵⁴² Zob. T. Grzegorzczak, *Komentarz*; K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoł, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

⁵⁴³ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks*, *op. cit.*, Legalis/el.

⁵⁴⁴ Wyr. SN z dnia 4 października 2007 r., V KK 269/07, OSNwSK 2007, Nr 1, poz. 2184.

⁵⁴⁵ Zob. wyr. SN z dnia 14 grudnia 2011 r., IV KK 357/11, OSNKW-R 2011, poz. 2372 z glosą aprobującą S. Durczak-Żochowskiej, OSP 2012, z. 11, poz. 112.

za to orzeczenie. Oznacza to z kolei, że brak podpisu którejkolwiek z osób biorących udział w wydaniu orzeczenia może spowodować uzasadnione wątpliwości co do tego, czy rzeczywiście treść orzeczenia jest zgodna z wolą i wiedzą tych osób⁵⁴⁶. Nie ma przy tym znaczenia, czy brak podpisu rzeczywiście jest wyrazem braku akceptacji sędziego lub ławnika dla treści orzeczenia, czy brak złożenia podpisu pod orzeczeniem jest wynikiem przeoczenia⁵⁴⁷.

W literaturze przyjęto, że nie stanowi podpisu tzw. *faksymile*, czyli odbicie podpisu za pomocą pieczętki lub kliszy, choćby stanowiło ono dokładnie odzwierciedlenie podpisu, bowiem brak jest w takiej sytuacji spełnionego warunku własnoręczności⁵⁴⁸. Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje, że obowiązujące przepisy nie dopuszczają uzupełnienia, po ogłoszeniu orzeczenia i przedstawieniu akt sądowi odwoławczemu, brakujących pod orzeczeniem podpisów, nawet w wypadku, gdy brak taki nastąpił wskutek niedopatrzenia⁵⁴⁹.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19 stycznia 2012 r. w sprawie sygn. akt. I KZP 19/11 podkreśla również, że z art. 439 § 1 pkt 6 *in fine* wynika, że mimo tego, iż wyrok niepodpisany przez wszystkich członków składu orzekającego funkcjonuje w obrocie prawnym, o ile został ogłoszony, wymaga on uchylenia, z uwagi na uchybienie w postaci bezwzględnej przyczyny odwoławczej⁵⁵⁰.

Brak podpisu na orzeczeniu (wyroku, postanowieniu) choćby jednego tylko z sędziów (ławników) jest oczywistym uchybieniem, bowiem narusza treść art. 100 i 366 § 1, stanowiąc bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 5 k.p.k.⁵⁵¹. Samo formalne niepodpisanie orzeczenia przez sędziego, pomimo bezspornego stwierdzenia, że dany sędzia był obecny przy ogłoszeniu wyroku powoduje zatem konieczność uchylenia takiego

---

⁵⁴⁶ E. Skrętowicz [w:] J. Grajewski, E. Skrętowicz, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Gdańsk 1996, s. 109; E.L. Wędrychowska, *Nieważność orzeczeń sądowych w świetle projektu k.p.k.*, Prok. i Pr. 1997, nr 6, s. 33.

⁵⁴⁷ Zob. też: P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks, op. cit.*, 2011, t. I, s. 689.

⁵⁴⁸ Zob. E. Skrętowicz [w:] J. Grajewski, E. Skrętowicz, *Kodeks, op. cit.*, s. 109, a także: A. Koziczak, *Forma podpisów składanych w toku procesu karnego* [w:] *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, Warszawa 2008, *passim*.

⁵⁴⁹ Wyr. SN z dnia 21 maja 2008 r., V KK 159/08 (OSN Prok. i Pr. 2008, nr 11, poz. 24).

⁵⁵⁰ Post. SN z dnia 19 stycznia 2012 r., I KZP 19/11, OSNKW 2012, nr 1, poz. 3.

⁵⁵¹ Zob. wyr. SN z dnia 28 lipca 2004 r., V KK 72/04, Legalis; wyr. SN z dnia 18 października 2006 r., III KK 81/06, OSNwSK 2006, Nr 1, poz. 1966, wyr. SN z dnia 28 lutego 2013 r., IV KK 36/13, Legalis.

orzeczenia. Wydaje się, że skutek w postaci uchylecia orzeczenia przy czysto formalnym charakterze tego uchybienia jest zbyt daleko idący.

c) Bezwzględna przyczyna odwoławcza zachodzi wtedy, kiedy zachodzi sprzeczność w treści orzeczenia, uniemożliwiająca jego wykonanie (art. 439 § 1 pkt 7 k.p.k.).

Ta bezwzględna przesłanka odwoławcza została przejęta w niezmienionej postaci z katalogu przesłanek nieważności (art. 101 § 1 pkt 7).

W piśmiennictwie przyjmuje się, że sprzeczność w treści orzeczenia musi mieć charakter uniemożliwiający jego wykonanie, a taka sytuacja zachodzi wówczas, gdy usunięcie sprzeczności nie jest możliwe nawet przy wykorzystaniu trybu przewidzianego w art. 13 § 1 k.k.w.⁵⁵². Przepis art. 13 § 1 k.k.w. stanowi, że organ wykonujący orzeczenie oraz każdy, kogo orzeczenie bezpośrednio dotyczy, może zwrócić się do sądu, który je wydał, o rozstrzygnięcie wątpliwości co do wykonania orzeczenia lub zarzutów co do obliczenia kary, a wydane w tym trybie postanowienie sądu jest zaskarżalne, zgodnie z art. 13 § 3 k.k.w.⁵⁵³.

Treść art. 439 § 1 pkt 7 k.p.k. nie wymaga, aby sprzeczność miała rażący lub zasadniczy charakter⁵⁵⁴, ważne jest jednak, aby ta sprzeczność uniemożliwiała wykonanie orzeczenia. W sytuacji, gdy sprzeczność nie dotyczy treści wyroku, a jego uzasadnienia, to w takiej sytuacji istnieje rażąca obraza prawa materialnego lub procesowego, która miała istotny wpływ na treść wyroku w rozumieniu art. 523 § 1 w zw. z art. 438 pkt 1 lub 2 k.p.k., a nie z uchybienie z art. 439 § 1 pkt 7 k.p.k.⁵⁵⁵.

Sprzeczność pomiędzy częścią dyspozycyjną orzeczenia a jego uzasadnieniem nie ma charakteru bezwzględnej przyczyny odwoławczej, podobnie jak sprzeczność pomiędzy

---

⁵⁵² L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego* 2015, LEX/el.; D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze [w:] Kodeks postępowania karnego Komentarz*, J. Skorupka (red.) Z. Brodzisz, D. Gruszecka, I. Hajduk -Hawrylak, W. Jasiński, J. Kosonoga, B. Nita-Światłowska, K. Nowicki, Z. Pachowicz, R. Ponikowski, W. Posnow, J. Skorupka, S. Szolucha, A. Światłowski, D. Świecki, Warszawa 2015, Legalis/el.; K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439 [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoł, A. Ważny, Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.; a także: post. SN z dnia 7 października 2005 r., III KK 2/05, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 1817.

⁵⁵³ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego* 2015, LEX/el.

⁵⁵⁴ Odmienne: K.T. Boratyńska [w:] K.T. Boratyńska i in., *Kodeks*, 2014, s. 779.

⁵⁵⁵ Post. SN z dnia 15 września 2010 r., II KK 42/10, OSNKW 2010, Nr 11, poz. 101 z glosą D. Wysockiego, OSP 2011, z. 7-8.

orzeczeniem sporządzonym na piśmie a ogłoszonym na rozprawie, a tego rodzaju sytuacje mogą być rozpatrywane w kategoriach względnej przyczyny odwoławczej z art. 438 pkt 2 k.p.k.⁵⁵⁶.

Podobnie także sprzeczność między treścią rozstrzygnięcia zawartego w sentencji postanowienia a jego uzasadnieniem nie daje podstawy do uchylenia tego orzeczenia zgodnie z treścią art. 439 § 1 pkt 7 k.p.k., bowiem uzasadnienie stanowi element składowy postanowienia, ale wykonaniu podlega wyłącznie rozstrzygnięcie w kształcie ujętym w sentencji postanowienia. Trudno zatem uznać, aby ewentualna rozbieżność między sentencją a uzasadnieniem postanowienia mogła uniemożliwić jego wykonanie⁵⁵⁷.

Uchybienia z art. 439 § 1 pkt 7 k.p.k. nie stanowi ograniczenie się przez sąd w wyroku do określenia jedynie samego rodzaju kary lub środka karnego, bez wskazania rozmiaru (wysokości, okresu) zastosowanego środka reakcji karnej, gdyż niemożność wykonania takiego rozstrzygnięcia nie wynika z wymaganej przez wskazany przepis sprzeczności w treści orzeczenia, lecz z braku wszystkich niezbędnych elementów rozstrzygnięcia w kwestii kary lub środka karnego, a więc jest ona wynikiem innego niż w przepisie art. 439 § 1 pkt 7 k.p.k. rażącego naruszenia prawa, które to uchybienie należy oceniać od strony art. 438 § 1 i 2 k.p.k.⁵⁵⁸.

Ujawnienie faktu, że zawarte w wyroku dane personalne oskarżonego są nieprawdziwe, nie stanowi żadnej z przyczyn odwoławczych wymienionych w art. 439 § 1 k.p.k., a wobec tego okoliczność taka nie stanowi podstawy wznowienia postępowania z urzędu⁵⁵⁹. W literaturze zauważa się jednak, że w sytuacji, gdyby nie były znane rzeczywiste dane osobowe osoby skazanej, można byłoby rozważać, czy przypadek ten nie stanowi bezwzględnego powodu odwoławczego przewidzianego w art. 439 § 1 pkt 7 k.p.k.⁵⁶⁰.

---

⁵⁵⁶ Wyr. SN z dnia 5 marca 1984 r., I KR 6/84, OSNKW 1984, nr 11-12, poz. 178 z glosą aprobującą Z. Dody, NP 1988, nr 2-3, s. 180.

⁵⁵⁷ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁵⁵⁸ Wyr. SN z dnia 4 lutego 2010 r., V KK 301/09, OSNKW 2010, nr 6, poz. 52.

⁵⁵⁹ Post. SN z dnia 19 kwietnia 2005 r., II KO 75/04, OSNKW 2005, Nr 7-8, poz. 70, z glosą aprobującą M. Rogalskiego, OSP 2006, Nr 4, s. 39.

⁵⁶⁰ Zob. M. Rogalski, Glosa do post. SN z dnia 19 kwietnia 2005 r., II KO 75/04, OSNKW 2005, Nr 7-8, OSP 2006, Nr 4, s. 39.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 listopada 2005 r., w sprawie sygn. akt. IV KK 390/05 wskazuje, że sprzeczność w treści orzeczenia powinna także skutkować niemożnością wykonania choćby części wyroku⁵⁶¹.

Warto także zwrócić uwagę na pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2017 r., w sprawie sygn. akt. III KK 186/17, zgodnie z którym: „Jeżeli sąd, orzekając wobec skazanego karę ograniczenia wolności, posługując się zapisem cyfrowym i słownym, odmiennie w każdym z nich określił godzinowy wymiar nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, to tego rodzaju sytuacja wprost wskazuje na naruszenie art. 413 § 2 pkt 2 k.p.k. w stopniu przesądzającym o wystąpieniu bezwzględnej przyczyny odwoławczej określonej w art. 439 § 1 pkt 7 k.p.k.”⁵⁶². Oznacza to, że kwestie rozbieżności zapisów w przypadku orzeczenia kary, wskutek użycia nowych technologii, są na tyle istotne, że mogą powodować zaistnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej w postaci sprzeczności w treści orzeczenia uniemożliwiającej wykonanie wyroku.

2.3. Uchybienia związane bezpośrednio z negatywnymi przesłankami procesowymi (pkt 8-9)

Uchybienia związane bezpośrednio z negatywnymi przesłankami procesowymi (art. 439 § 1 pkt 8-9 k.p.k.), to sytuacje, w których postępowanie karne, co do tego samego czynu, tej samej osoby zostało już prawomocnie zakończone albo zachodzi inna okoliczność wyłączająca postępowanie.

a) Bezwzględna przesłanka odwoławcza zachodzi wówczas, gdy orzeczenie zostało wydane przez sąd, pomimo tego, że postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało już prawomocnie zakończone (art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k.).

Do katalogu bezwzględnych przyczyn odwoławczych uchybienie to zostało przejęte w niezmienionej postaci z katalogu przesłanek nieważności orzeczenia (art. 101 § 1 pkt 3), a w świetle kodeksu postępowania karnego z 1969 r. naruszenie powagi rzeczy osądzonej stanowiło bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 388 pkt 4⁵⁶³.

---

⁵⁶¹ Wyr. SN z dnia 23 listopada 2005 r., IV KK 390/05, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 2161.

⁵⁶² Wyr. SN z dnia 23 maja 2017 r., III KK 186/17, LEX.

⁵⁶³ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

Zarzut naruszenia powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*) związany jest z prawomocnością orzeczeń, a tym samym może być podniesiony w sytuacji, gdy w innym postępowaniu prawomocnym orzeczeniem została już rozstrzygnięta kwestia odpowiedzialności karnej. Uchybienie to ma zatem miejsce wówczas, gdy przedmiot osądu został już objęty w całości lub wykroczył poza podmiot postępowania, które wcześniej zostało prawomocnie zakończone⁵⁶⁴. W zakres pojęciowy „prawomocności” wchodzi zarówno aspekt materialny, jak i formalny⁵⁶⁵.

Aspekt materialny prawomocności powoduje zakaz *ne bis in idem* w zakresie tożsamości osoby i czynu. W takiej sytuacji musi zatem wystąpić taka tożsamość podmiotowo-przedmiotowa⁵⁶⁶, aby dotyczyła "tego samego czynu i tej samej osoby". Treść art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k. dotyczy więc nie tylko do tego samego czynu, ale także tej samej osoby⁵⁶⁷.

Wykładnia językowa przepisu art. 439 § 1 pkt 8 wskazuje wprost, że niezbędnym elementem składowym tej przesłanki jest "prawomocne" orzeczenie, kończące postępowanie w sprawie⁵⁶⁸. Wskazuje się, że prowadzenie postępowania karnego wbrew zasadzie *ne bis in idem* godzi w sposób rażący w gwarancyjną regułę pewności stanu prawnego, dlatego też eliminuje się z obrotu prawnego orzeczenia, które dotyczą spraw już poprzednio prawomocnie osądzonych⁵⁶⁹.

Przesłanka *res iudicata* zachodzi w przypadku wydania orzeczenia, pomimo prawomocnego zakończenia postępowania karnego wobec tej samej osoby, co do tego samego czynu, nie zaś takiego samego⁵⁷⁰. Prawomocne orzeczenie skazujące lub uniewinniające w stosunku do tego samego oskarżonego o popełnienie przestępstwa

---

⁵⁶⁴ K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoń, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

⁵⁶⁵ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, Legalis/el.; por także: S. Steinborn, *Prawomocność części orzeczenia, op. cit.*, A. Sakowicz, *Ne bis in idem, op. cit., passim*.

⁵⁶⁶ D. Świecki wskazuje na tożsamość czynu w ujęciu tożsamości przedmiotowej, która dotyczy czynu w rozumieniu historycznym przy uwzględnieniu ustawowych znamion przestępstwa i łączy się koniunkcyjnie z tożsamością podmiotową, tj. tożsamością osoby, Zob. szerzej: D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, Legalis/el.

⁵⁶⁷ Post. SN z dnia 12 sierpnia 2010 r., IV KK 172/10, Biul. PK 2010, Nr 4, poz. 15.

⁵⁶⁸ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁵⁶⁹ Wyr. SN z dnia 25 listopada 2004 r., WA 23/04, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 2207.

⁵⁷⁰ Post. SN z dnia 2 lutego 2006 r., III KK 6/06, OSNwSK 2006, Nr 1, poz. 265.

stanowi uchybienie w postaci *res iudicata* i nie pozwala na wszczęcie przeciwko temu oskarżonemu nowego postępowania o podżeganie lub pomocnictwo do tego samego przestępstwa⁵⁷¹.

Nie ma tu znaczenia to, czy prawomocne orzeczenie zapadło wcześniej w tym samym, czy w innym postępowaniu⁵⁷². Pod pojęciem "innego postępowania" należy rozumieć każde prawomocnie ukończone postępowanie, poprzedzające postępowanie, w trakcie którego wydano ponowne rozstrzygnięcie, co do tego samego czynu tej samej osoby, niezależnie od tego, czy postępowania te zostały w "techniczny" sposób wydzielone jako odrębne sprawy, czy też wydzielenie takie nie nastąpiło⁵⁷³.

W literaturze wątpliwości budzi kwestia, czy przesłanka ta obejmuje swoim zakresem także sytuację, w której kontynuuje się postępowanie pomimo prawomocnego jej ukończenia, mimo że wyraźny przepis ustawy zezwala na dalsze postępowanie (np. z uwagi na wniesienie kasacji). Skoro art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. nie rozróżnia tych dwóch sytuacji, to zgodnie z poglądem prezentowanym w doktrynie przez S. Waltośa wobec reguły *lege non distinguente* przyjęć należy, że przepis ten normuje następstwa obu tych sytuacji⁵⁷⁴.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego przyjmuje, że w sytuacji gdy wobec tej samej osoby zapadły dwa prawomocne wyroki łączne (w których węzłem kary łącznej objęto tylko te same skazania, jakie były objęte tym węzłem w wyroku, który uprawomocnił się wcześniej), drugi z tych wyroków dotknięty jest w tym zakresie rażącym naruszeniem prawa, zaliczanym do tzw. bezwzględnych przyczyn uchylenia orzeczenia, przewidzianym w art. 439 § 1 pkt 8, określanym jako naruszenie powagi rzeczy osądzonej, zgodnie z treścią art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.⁵⁷⁵.

---

⁵⁷¹ Zob. M. Rogalski, *Tożsamość*, s. 49 i nast.; a także: K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoł, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

⁵⁷² Zob. T. Grzegorzczak, *Komentarz*, s. 946, a także: K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoł, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

⁵⁷³ Zob. uchw. SN z dnia 29 października 2002 r., I KZP 27/02, OSNKW 2002, Nr 11-12, poz. 96.

⁵⁷⁴ S. Waltoś, *Proces karny*, wyd. 9, Warszawa 2008, s. 466.

⁵⁷⁵ Zob. wyr. SN z dnia 30 listopada 2011 r., II KK 149/11, OSNKW 2011, nr 12, poz. 113, a także: wyr. SN z dnia 18 lutego 2005 r., V KK 485/04, OSPK. i Pr. 2005, Nr 9, poz. 7; wyr. SN z dnia 7 listopada 2007 r., V KK 340/07, OSNwSK 2007, Nr 1, poz. 2486.

Warto także wskazać na pogląd Sądu Najwyższego, wyrażony w postanowieniu z dnia 17 stycznia 2012 r., w sprawie sygn. akt. IV KK 354/11, w którym sąd ten stwierdził, że skierowanie do rozpoznania środka odwoławczego pochodzącego od oskarżyciela posiłkowego, działającego na podstawie art. 54 § 1, (które narusza art. 430 § 1 k.p.k., w wyniku błędnego uznania go przez sąd pierwszej instancji za pokrzywdzonego w sprawie z oskarżenia publicznego), mimo że *in concreto* to uchybienie nawet nie zaistniało, bo oskarżyciel posiłkowy był w pełni uprawniony do działania w tym charakterze, nie oznacza, że postępowanie odwoławcze toczy się, pomimo braku skargi uprawnionego oskarżyciela. Tym samym także nie dochodzi do uchybienia z art. 17 § 1 pkt 9 oraz do okoliczności wyłączającej postępowanie wskazanej w przepisie art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k.⁵⁷⁶.

Jednakże, w postępowaniu w sprawach z oskarżenia prywatnego do uchybienia wskazanego w art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k. dochodzi wówczas, gdy oparte na pojednaniu orzeczenie o umorzeniu postępowania z art. 492 § 1 k.p.k. dotyczy, prawomocnie już wcześniej rozstrzygniętej w innym lub tym samym postępowaniu, kwestii odpowiedzialności karnej tej samej osoby, co do tego samego czynu⁵⁷⁷.

Bezwzględna przesłanka odwoławcza, która wynika z treści art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k. nie obejmuje także takiej „zawisłości sprawy”, która znajduje swój początek w skierowaniu postępowania przeciwko określonej osobie (na podstawie art. 71 § 1 w zw. z art. 313 i 325g § 2, art. 330 § 2 w zw. z art. 55 § 1 oraz art. 59 w zw. z art. 487 k.p.k.)⁵⁷⁸. Zawisłość sprawy (*lis pendens*) oznacza bowiem, że nie wszczyna się postępowania, a wszczęte umarza, jeżeli wcześniej wszczęte postępowanie toczy się co do tego samego czynu oraz tej samej osoby, a więc gdy zachodzi tożsamość podmiotowo-przedmiotowa.⁵⁷⁹

Zakres obowiązywania zasady *ne bis in idem* od 1 maja 2004 r., tj. od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej został rozszerzony na państwa należące do Unii Europejskiej na mocy art. 54 Konwencji Wykonawczej z 19 czerwca 1990 r. do układu w Schengen z 14 czerwca 1985 r. między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu,

---

⁵⁷⁶ Post. SN z dnia 17 stycznia 2012 r., IV KK 354/11, BPK SN 2012, nr 2, s. 38-39.

⁵⁷⁷ Post. SN z dnia 5 sierpnia 2009 r., III KK 159/09, Legalis.

⁵⁷⁸ Zob. także: K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoń, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

⁵⁷⁹ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego* 2015, LEX/el.

Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Dz. Urz. UE L z 2000 r. Nr 239, s. 19)⁵⁸⁰.

b) Bezwzględna przesłanka odwoławcza istnieje wtedy, gdy sąd orzekał mimo tego że w sprawie zachodzi jedna z okoliczności wyłączających postępowanie, określonych w art. 17 § 1 pkt 5, 6 i 8-11 k.p.k.(art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k.).

Do bezwzględnych przyczyn odwoławczych należą ujemne przesłanki wymienione w art. 17 § 1 pkt 5, 6 i 8-11 k.p.k., a ich nieuwzględnienie zawsze prowadzi do uchylenia zaskarżonego orzeczenia.

Do tych przesłanek należą sytuacje, gdy:

- 1) oskarżony zmarł (art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k.),
- 2) nastąpiło przedawnienie karalności popełnionego bezpośrednio przez oskarżonego czynu (art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k.), (związek bezpośredni z oskarżonym wynika z faktu popełnienia przez niego czynu zabronionego, jednak jego czyn został już przedawniony),
- 3) oskarżony nie podlegał orzecznictwu polskich sądów karnych (art. 17 § 1 pkt 8 k.p.k.), co zostało przejęte z art. 101 § 1 pkt 1, które dotyczyło uchylonej instytucji nieważności orzeczeń,
- 4) brak było skargi uprawnionego oskarżyciela (art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.), (związek bezpośredni z oskarżonym wynika z faktu popełnienia przez niego czynu zabronionego, jednak bez skargi uprawnionego oskarżyciela),
- 5) brak było wymaganego zezwolenia na ściganie lub wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej (art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k.), (związek bezpośredni z oskarżonym wynika z faktu popełnienia przez niego czynu zabronionego, jednak bez wymaganego zezwolenia na ściganie lub też bez wniosku od osoby uprawnionej),
- 6) zaistniała "inna okoliczność wyłączająca ściganie" (art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k.).

---

⁵⁸⁰ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, Legalis/el.

Orzekanie sądu mimo istnienia negatywnych przesłanek formalnych i mieszanych, do których należy śmierć oskarżonego, brak skargi uprawnionego oskarżyciela lub zezwolenia na ściganie oraz przedawnienie karalności, stanowią podstawę uchylenia orzeczenia, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k.⁵⁸¹ oraz umorzenia postępowania karnego⁵⁸². Skazanie oskarżonego za czyn inny niż zarzucony w procesie sądowym stanowi naruszenie zasady skargowości i jednocześnie oznacza zaistnienie uchybienia procesowego o charakterze bezwzględny, które jest określone w art. 439 § 1 pkt 9 w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.⁵⁸³. Dwukrotne skazanie w jednym wyroku tej samej osoby za ten sam zarzucony czyn stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą, określoną w art. 439 § 1 pkt 9 w zw. z art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k.⁵⁸⁴.

Sąd Najwyższy przyjmuje, że brak wniosku o ściganie jest bezwzględną przyczyną odwoławczą, niezależnie od przyjęcia kumulatywnej kwalifikacji prawnej czynu, będącej następstwem uznania, że czyn sprawcy wyczerpuje jednocześnie znamiona przestępstwa ściganego z urzędu oraz na wniosek, mimo że ten wniosek nie został złożony⁵⁸⁵.

W przypadku ustalenia w toku postępowania sądowego, które dotyczy przestępstw względnie wnioskowych, że sprawca przestępstwa stał się dla pokrzywdzonego osobą najbliższą, konieczne jest zwrócenie się do pokrzywdzonego o złożenie oświadczenia w przedmiocie złożenia wniosku o ściganie. W razie bowiem braku wniosku postępowanie należy umorzyć. Zaniechanie podjęcia takich działań prowadzi do zaistnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej, określonej w treści art. 439 § 1 pkt 9 w zw. z art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k.⁵⁸⁶.

Na mocy art. 607e § 1 k.p.k. osobę przekazaną można ścigać tylko za przestępstwo, które stanowiło podstawę przekazania, a zatem brak zgody na przekazanie, zasadniczo, wyłącza dopuszczalność ścigania, a więc oznacza ujemną przesłankę procesową, wynikającą

---

⁵⁸¹ K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoń, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el., Zob. także: post. SA w Katowicach z dnia 24 marca 2010 r., II AKZ 175/10, KZS 2010, Nr 6, poz. 79; wyr. SN z dnia 27 sierpnia 2008 r., II KK 56/08, OSNKW 2008, Nr 11, poz. 94; wyr. SN z dnia 27 lutego 2008 r., V KK 324/07, Legalis.

⁵⁸² D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, Legalis/el.

⁵⁸³ Wyr. SN z dnia 2 września 2004 r., II KK 344/03, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 1493.

⁵⁸⁴ Wyr. SN z dnia 22 czerwca 2006 r., IV KK 106/06, OSNKW 2006, nr 10, poz. 93.

⁵⁸⁵ Wyr. SN z dnia 27 lutego 2008 r., V KK 324/07 (OSN Prok. i Pr. 2008, nr 7-8, poz. 24).

⁵⁸⁶ Wyr. SN z dnia 27 sierpnia 2008 r., II KK 56/08, OSNKW 2008, Nr 11, poz. 94.

z art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. Z kolei w postępowaniu odwoławczym okoliczność ta powoduje zaistnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej, określonej w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k.⁵⁸⁷.

Należy zauważyć, że katalog przesłanek procesowych, które stanowią bezwzględne przyczyny odwoławcze nie jest wyczerpujący, skoro art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. odnosi się także do treści art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k., w myśl którego nie wszczyna się postępowania, a wszczęte umarza, gdy "zachodzi inna okoliczność wyłączająca ściganie"⁵⁸⁸.

Przyjmuje się jednak, że "inną okolicznością" w rozumieniu tego przepisu jest niewątpliwie przeszkoda w postaci abolicji. Przesłanką, wynikającą z treści art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. jest także brak zgody państwa wydającego na pociągnięcie oskarżonego do odpowiedzialności karnej, bowiem stanowi przeszkodę w ściganiu, a tym samym jest również „inną okolicznością wyłączającą ściganie” w myśl art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k.⁵⁸⁹.

2.4. Uchybienia związane bezpośrednio z nierespektowaniem prawa do obrony oskarżonego przez sąd (pkt 10-11)

Uchybienia związane bezpośrednio z nierespektowaniem prawa do obrony oskarżonego przez sąd (art. 439 § 1 pkt 10-11 k.p.k.) dotyczą sytuacji procesowej oskarżonego oraz jego praw.

a) Bezwzględna przyczyna odwoławcza zachodzi wówczas, gdy oskarżony w postępowaniu sądowym nie miał obrońcy w wypadkach określonych w art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 k.p.k. lub obrońca nie brał udziału w czynnościach, w których jego udział był obowiązkowy (art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.).

Treść tego przepisu została w sposób istotny zmieniona na mocy noweli z 10 stycznia 2003 r., poprzez dodanie zwrotu „w postępowaniu sądowym” do wcześniejszego brzmienia, ujętego w dawnym pkt 6 § 1 art. 439 k.p.k. Spowodowało to, że sytuacje, które są

---

⁵⁸⁷ Wyr. SN z dnia 8 grudnia 2008 r., V KK 354/08, KZS 2009, Nr 5, poz. 29.

⁵⁸⁸ Tak także: L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego* 2015, LEX/el.

⁵⁸⁹ Wyr. SN z dnia 25 czerwca 2008 r., IV KK 179/08, OSNwSK 2008, Nr 1, poz. 1314.

objęte zakresem obecnego pkt 10 § 1 k.p.k. nie stanowią bezwzględnych przyczyn odwoławczych, jeżeli wystąpiły w postępowaniu przygotowawczym⁵⁹⁰.

Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, treść przepisu dawnego art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k. może mieć zastosowanie do uchybień postępowania przygotowawczego jedynie w wyjątkowych wypadkach, gdy w postępowaniu sądowym nie zostały one konwalidowane⁵⁹¹. Taki pogląd Sądu Najwyższego nie spotkał się z jednomyślną aprobatą w doktrynie. Zawężoną interpretację tego przepisu przez SN krytykował np. S. Gorzkiewicz, który dopatrywał się w uchwale niedopuszczalnego odstępstwa od wykładni językowej na rzecz wykładni celowościowej⁵⁹². S. Gorzkiewicz uważał, że brak równoczesności w zaznajomieniu podejrzanego z materiałami dochodzenia w obecności obligatoryjnego obrońcy jest podstawą uchylenia wyroku w celu prawidłowego powtórzenia równoczesnego zaznajomienia podejrzanego i obrońcy z materiałami postępowania przygotowawczego. Podobnie krytycznie odniósł się do poglądu Sądu Najwyższego również Z. Muras⁵⁹³.

Pogląd wyrażony w uchwale spotkał się jednak z pełną akceptacją J. Tylmana⁵⁹⁴, D. Muchy⁵⁹⁵, S. Zabłockiego⁵⁹⁶ i R.A. Stefańskiego⁵⁹⁷. Wykładnia Sądu Najwyższego została oceniona jako potwierdzenie zasady, że wykładnia prawa procesowego nie może prowadzić do niedorzeczności i absurdu. Sąd Najwyższy dopuścił odstępstwo od jednoczesnego zaznajomienia się z materiałami postępowania przygotowawczego przez podejrzanego oraz jego obligatoryjnego obrońcę, przyjmując, że uchybienie to zostało następnie konwalidowane przez udział obrońcy w rozprawie głównej⁵⁹⁸.

---

⁵⁹⁰ Tak także: L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁵⁹¹ Uchw. SN z dnia 27 lutego 2001 r., I KZP 48/00, OSNKW 2001, nr 5-6, poz. 42.

⁵⁹² S. Gorzkiewicz, *glosa do uchw. SN z dnia 27 lutego 2001 r., I KZP 48/00*, WPP 2002, nr 1, s. 151-155.

⁵⁹³ Z. Muras, *glosa*, Pal. 2002, z. 5-6, s. 196-206.

⁵⁹⁴ J. Tylman, *glosa*, OSP 2002, z. 2, s. 91-94.

⁵⁹⁵ D. Mucha, *glosa*, WPP 2002, nr 1, s. 154-158.

⁵⁹⁶ S. Zabłocki, *Przegląd orzecznictwa*, Pal. 2001, z. 5-6, s. 192-194.

⁵⁹⁷ R. A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej SN*, WPP 2002, nr 2, s. 87-91.

⁵⁹⁸ Zob. także: L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

W literaturze przyjmuje się jednak, że bezwzględna przyczyna odwoławcza określona w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. zachodzi zawsze wtedy, gdy sąd zignoruje powinność, która wynika z treści art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k., w konsekwencji czego oskarżony przez pewien czas trwania postępowania sądowego nie miał obrońcy, którego obecność była obowiązkowa⁵⁹⁹. Uchybienie to nie ulegało konwalidacji wskutek pojawienia się obrońcy w późniejszej fazie procesu i stwierdzenia przez biegłych lekarzy psychiatrów, że poczytalność oskarżonego zarówno w chwili popełniania zarzucanego mu czynu, jak i w czasie procedowania nie budziła wątpliwości⁶⁰⁰. A skoro tak, to należy uznać, że nie ma dużego znaczenia późniejsza konwalidacja, jeśli wcześniejsza czynność została wykonana w sposób wadliwy.

Zdaniem Sądu Najwyższego wykładnia treści art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k. co do uchybień zaistniałych w postępowaniu przygotowawczym prowadziła nie tylko do nadmiernego formalizmu i zbędnej przewlekłości postępowania, ale także, w określonych wypadkach, nawet do absurdu i dlatego konieczne było sięgnięcie do innych metod wykładni.

W literaturze wskazuje się, że całkowicie nieracjonalnym posunięciem byłoby bowiem w takiej sytuacji uchylenie zaskarżonego wyroku sądu pierwszej instancji oraz przekazanie sprawy do postępowania przygotowawczego, tylko w celu zapoznania podejrzanego w obecności obrońcy z materiałami postępowania, które zarówno podejrzany, jak i jego obrońca zdążyli już poznać w toku odrębnego zapoznania z materiałami dochodzenia oraz podczas rozprawy⁶⁰¹.

W aktualnym stanie prawnym naruszenie wymogu obligatoryjnej obrony w postępowaniu przygotowawczym nie stanowi bezwzględnej przyczyny odwoławczej, co nie oznacza jednak możliwości ignorowania treści przepisu art. 79 § 1 k.p.k., który stanowi, że w sytuacjach określonych w tym przepisie, w procesie karnym, a więc również w postępowaniu przygotowawczym, obrona jest obligatoryjna. Naruszenie tego przepisu może być w konkretnej sytuacji podstawą do sformułowania zarzutu obrazu przepisów prawa procesowego na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k.

---

⁵⁹⁹ K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439 [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoń, A. Ważny, Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

⁶⁰⁰ Post. SN z dnia 20 lipca 2005 r., I KZP 25/05, MoP 2005, Nr 16, poz. 778.

⁶⁰¹ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

Obrona obligatoryjna w postępowaniu karnym z przyczyn podmiotowych, tzn. związanych z osobą oskarżonego, zachodzi jeśli⁶⁰²:

- 1) oskarżony jest nieletni (po nowelizacji k.p.k. z dnia 1 lipca 2015 r. jest to osoba, która nie ukończyła 18 lat),
- 2) oskarżony jest głuchy, niemy lub niewidomy, a także
- 3) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy zdolność do rozpoznania znaczenia czynu oskarżonego lub pokierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełnienia tego czynu wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona albo też czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu, i prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny (art. 79 § 1 k.p.k.).

Z przyczyn przedmiotowych oskarżony musi mieć obrońcę w postępowaniu sądowym przed sądem okręgowym jako sądem pierwszej instancji, jeżeli zarzucono mu zbrodnię. Nowelizacja k.p.k. z 2013 r. wyeliminowała sytuację, w której oskarżony pozbawiony wolności musiał mieć obrońcę przed sądem okręgowym w każdej sprawie. Sąd Najwyższy podkreślał, że nie ma znaczenia sposób powołania obrońcy ani także podstawy prawne wyznaczenia obrońcy z urzędu, ale sam fakt działania w postępowaniu sądowym jako obrońcy oskarżonego⁶⁰³.

Warto także zwrócić uwagę na treść art. 79 § 2 k.p.k., który stanowi, że oskarżony musi także mieć obrońcę wtedy, gdy sąd uzna to za niezbędne z uwagi na inne okoliczności utrudniające obronę. Charakter tego przepisu wydaje się być bardzo ocenny poprzez brak informacji dotyczących tego, co wchodzi w zakres „innych okoliczności utrudniających obronę”. Zgodnie z poglądem Sądu Apelacyjnego w Lublinie wyrażonym w wyroku tego sądu z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie sygn. akt. II AKa 173/17 uznał, że „Fakt, że sprawa jest skomplikowana pod względem faktycznym lub nawet pod względem prawnym, sam przez się nie może zadecydować o przyjęciu przez organ procesowy istnienia przesłanki obrony obligatoryjnej określonej w art. 79 § 2 KPK”⁶⁰⁴.

---

⁶⁰² D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, Legalis/el.; zob. także monografię R.A. Stefańskiego, *Obrona obligatoryjna w procesie karnym*, Warszawa 2012, *passim*.

⁶⁰³ Wyr. SN z dnia 29 lipca 2010 r., III KK 170/10, OSNwSK 2010, Nr 1, poz. 1504; post. SN z dnia 13 czerwca 2007 r., V KK 32/07, Legalis.

⁶⁰⁴ Wyr. SA w Lublinie z dnia 28 grudnia 2017 r. II AKa 173/17, Legalis.

W myśl poglądu Sądu Najwyższego, zaprezentowanego w tezie postanowienia z dnia 27 czerwca 2017 r. w sprawie sygn. akt. II KK 82/17: „Polski ustawodawca nie uznał za obowiązkową obecność obrońcy podczas pierwszego przesłuchania podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym i to nawet w wypadku obrony obligatoryjnej z art. 79 § 2 KPK (zob. art. 79 § 3 KPK, art. 301 KPK). Generalnie więc brak obrońcy w wypadkach okoliczności utrudniających obronę (art. 79 § 2 KPK), podczas pierwszego przesłuchania podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym, nie może stanowić przeszkody do wykorzystania na rozprawie złożonych w takich warunkach wyjaśnień, o ile nie wystąpiły inne okoliczności wyłączające swobodę wypowiedzi, czy obiektywnie istniejąca podatność podejrzanego na pokrzywdzenie”⁶⁰⁵. Oznacza to, że nawet przypadki uchybień procesowych uprawnionych organów w zakresie braku obrony obligatoryjnej w postępowaniu przygotowawczym, podczas składania pierwszych wyjaśnień przez podejrzanego nie stanowią przeszkody do wykorzystania późniejszego takich wyjaśnień.

Sąd Najwyższy w tym samym judykacie stwierdza także, że „Obciążające wyjaśnienia złożone w postępowaniu przygotowawczym pod nieobecność obrońcy, które następnie były podstawą skazania, mogą, ale nie muszą naruszać art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284), bo wszystko uzależnione jest od okoliczności konkretnej sprawy. W konsekwencji nie można a priori odrzucać tak przeprowadzonego dowodu z wyjaśnień oskarżonego. Powinien on, tak jak inne dowody, podlegać swobodnej ocenie z uwzględnieniem całokształtu innych okoliczności danej sprawy. Nie można bowiem wyprowadzać w drodze wykładni prawa zakazu dowodowego w postaci braku możliwości wykorzystania pierwszych wyjaśnień podejrzanego złożonych pod nieobecność obrońcy”⁶⁰⁶. Trudno się jednak zgodzić z takim poglądem, bo złożone wyjaśnienia oskarżonego, który wymagał obrony obligatoryjnej należałoby automatycznie uznać za wadliwe. Nie sposób bowiem wykluczyć, że oskarżony, który skorzystałby z pomocy obrońcy złożyłby wyjaśnienia innej treści.

Przez pojęcie „postępowanie sądowe” należy rozumieć przeprowadzenie rozprawy głównej oraz wydanie końcowego orzeczenia przy zachowaniu wszelkich warunków ustawowych, co oznacza tok czynności procesowych od momentu określonego w art. 381

---

⁶⁰⁵ Post SN z dnia 27 czerwca 2017 r., II KK 82/17, Legalis.

⁶⁰⁶ Post SN z dnia 27 czerwca 2017 r., II KK 82/17, Legalis.

k.p.k. do momentu określonego w art. 418 k.p.k.⁶⁰⁷. Nie ma także znaczenia czy brak udziału obrońcy w postępowaniu sądowym dotyczył tylko nieznaczącego z punktu widzenia interesów obrony fragmentu rozprawy, bowiem w takim wypadku dokonywałoby się niedopuszczalnej oceny wpływu uchybienia na treść orzeczenia⁶⁰⁸.

W ocenie Sądu Najwyższego wynikający z art. 79 § 2 k.p.k. obowiązek udziału obrońcy w rozprawie i niektórych posiedzeniach nie odnosi się do czynności dowodowych przeprowadzanych przez sąd w trybie wskazanym w art. 396 § 2 k.p.k., a zatem jego nieobecność nie stanowi wówczas uchybienia, o jakim mowa w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. *in fine*⁶⁰⁹. Jednakże bezwzględna przyczyna odwoławcza zachodzi, gdy obrońca nie bierze udziału w rozprawie apelacyjnej, na którą nie został sprowadzony oskarżony pozbawiony wolności, mimo zgłoszenia takiego wniosku w trybie art. 451 k.p.k.⁶¹⁰. Podobnie przeprowadzenie rozprawy odwoławczej w sprawie dotyczącej wyroku łącznego bez udziału skazanego pozbawionego wolności, którego wniosek o sprowadzenie na tę rozprawę nie został uwzględniony, oraz pod nieobecność jego obrońcy - wbrew dyspozycji art. 451, który znajduje tu w myśl art. 573 § 2 zd. 2 wprost zastosowanie, stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą⁶¹¹.

Bezwzględna przyczyna uchylenia orzeczenia, wynikająca z treści art. 439 § 1 pkt 10 w zw. z art. 79 § 1 pkt 3, a nadto w zw. z art. 79 § 4 k.p.k., zachodzi, kiedy w postępowaniu przed sądem oskarżony nie miał obrońcy lub obrońca nie brał udziału w czynnościach, w których jego udział był obowiązkowy, w okolicznościach gdy:

---

⁶⁰⁷ Post. SN z dnia 27 lutego 2007 r., I KZP 38/06, OSNKW 2007, Nr 3, poz. 23, z glosą krytyczną R. A. Stefańskiego, WPP 2008, Nr 2, s. 138.

⁶⁰⁸ Wyr. SN z dnia 11 lutego 2009 r., II KK 256/08, KZS 2009, Nr 7-8, poz. 49, a także: D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, Legalis/el.

⁶⁰⁹ Post. SN z dnia 4 kwietnia 2006 r., III KK 297/05, OSNKW 2006, nr 7-8, poz. 68.

⁶¹⁰ Wyr. SN z dnia 31 sierpnia 2005 r., V KK 58/05, OSNKW 2005, Nr 11, poz. 113, a także: wyr. SN z dnia 14 stycznia 2005 r., V KK 309/04, OSN Prok. i Pr. 2005, nr 10, poz. 8 i uwagi J. Izydorczyka, glosa, *Palestra* 2007, z. 5-6, s. 336-343.

⁶¹¹ Wyr. SN z dnia 19 lutego 2013 r., IV KK 200/12, OSNKW 2013, Nr 4, poz. 32; post. SA w Krakowie z dnia 20 lipca 2010 r., II AKZ 260/10, KZS 2010, Nr 9, poz. 35; post. SA w Krakowie z 31.1.2008 r., II AKZ 48/08, KZS 2008, Nr 3, poz. 39; odmiennie wyr. SA we Wrocławiu z dnia 8 maja 2008 r., II AKA 87/08, OSAW 2009, Nr 2, poz. 132, w którym sąd uznał, że kwestia odpowiedzialności karnej została już rozstrzygnięta w wyrokach podlegających łączeniu, a także: K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoń, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

- 1) organ procesowy powziął wątpliwości co do tego, czy oskarżony mógł w czasie czynu rozpoznać jego znaczenie lub pokierować swoim postępowaniem, zgodnie z treścią art. 31 § 1 k.k.;
- 2) organ procesowy powziął wątpliwości co do tego, czy zdolność oskarżonego do rozpoznania znaczenia jego czynu lub kierowania postępowaniem nie była w znacznym stopniu ograniczona, zgodnie z treścią art. 31 § 2 k.k.;
- 3) w ocenie organu procesowego, mimo braku okoliczności o których mowa powyżej, istnieją wątpliwości, co do tego, czy stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na jego udział w postępowaniu, a jeśli nawet tak, to czy może on w tym stanie zdrowia prowadzić samodzielną, rozsądną obronę;
- 4) jeśli w celu wyjaśnienia tych wątpliwości organ procesowy dopuścił dowód z opinii biegłych lekarzy psychiatrów, zgodnie z treścią art. 202 § 1 k.p.k. od chwili powzięcia wątpliwości, a zatem także przed złożeniem przez biegłych opinii;
- 5) biegli lekarze psychiatrzy stwierdzili, że oskarżony nie mógł w czasie czynu rozpoznać jego znaczenia lub pokierować swoim postępowaniem, zgodnie z treścią art. 31 § 1 k.k.;
- 6) biegli lekarze psychiatrzy stwierdzili, że w czasie popełnienia przestępstwa zdolność oskarżonego do rozpoznania znaczenia jego czynu lub kierowania swoim postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona, zgodnie z treścią art. 31 § 2 k.k.;
- 7) organ procesowy nadal ma wątpliwości w tej kwestii i podejmuje dalsze czynności, zmierzające do zweryfikowania zasadności tych wątpliwości mimo że biegli nie stwierdzili zniesionej lub ograniczonej w stopniu znacznym poczytalności oskarżonego *tempore criminis*;
- 8) z opinii biegłych lekarzy psychiatrów wynika, że ze względu na stan zdrowia psychicznego oskarżonego *tempore procedendi* nie jest on w stanie brać udziału w postępowaniu lub, co najmniej, nie może bez pomocy obrońcy prowadzić rozsądnej obrony albo też pomimo braku zastrzeżeń ze strony biegłych lekarzy psychiatrów

także i w którejkolwiek z tych kwestii - organ procesowy nie usunął swych wątpliwości i zmierza do ich potwierdzenia lub wykluczenia⁶¹².

Jeśli w postępowaniu sądowym dochodzi do cofnięcia wyznaczenia obrońcy, wobec ustania okoliczności utrudniających obronę, powołanych przy jego wyznaczeniu, to zarzut obrazy art. 79 § 2 k.p.k. wskazujący zarazem na uchybienie określone w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k., będzie skuteczny tylko wtedy, gdy skarżący wykaże, że do zwolnienia obrońcy z urzędu doszło przy błędnej ocenie, iż okoliczności te ustały.

Strona skarżąca nie może natomiast opierać zarzutu obrazy prawa procesowego w art. 79 § 2 k.p.k. na tym, że w jej przekonaniu należało w postępowaniu sądowym utrzymać obronę z urzędu ze względu na inne okoliczności, w ocenie skarżącego utrudniające obronę⁶¹³.

Przyjmuje się, że brak obrońcy to zarówno okoliczność, gdy oskarżony nie miał w ogóle obrońcy, jak i sytuacja, gdy ustanowiony obrońca nie mógł jednak w sposób realny obrony wykonywać. Sąd Najwyższy uznał, że zasadne jest powoływanie się na bezwzględną przyczynę odwoławczą w sytuacji, gdy sąd pierwszej instancji zignorował otrzymane informacje od oskarżonego lub jego obrońcy, co do braku należytej znajomości akt, braku możliwości kontaktu z oskarżonym, a przez to także co do braku możliwości właściwego przygotowania się do spełnienia obowiązków obrońcy z przyczyn od niego niezależnych⁶¹⁴. Bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. może mieć także miejsce, gdy występował podział zadań między obrońcami i jeśli wcześniej sąd wiedział od obrońców o podziale zadań między nimi, bowiem wówczas dopuszczalna byłaby wykładnia, że w zakresie obrony przyjętym przez tego z nich, który nie wykonuje jej w sytuacji wskazanej w art. 79 § 1 i 2 k.p.k. oraz w art. 80 k.p.k., oskarżony nie miał obrońcy w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 10 zd. 1 k.p.k. Jednakże sygnał o takiej okoliczności powinien pochodzić od obrońców albo od samego oskarżonego⁶¹⁵.

---

⁶¹² Post. SN z dnia 29 czerwca 2010 r., I KZP 6/10, OSNKW 2010, nr 8, poz. 65 z glosami: aprobowaną M. Zbrojewskiej, LEX/el. 2011 i częściowo krytyczną A. Ziębińskiego, PiP 2011, z. 9.

⁶¹³ Post. SN z dnia 4 listopada 2011 r., V KK 88/11, OSNKW 2011, nr 12, poz. 110.

⁶¹⁴ Wyr. SN z dnia 24 maja 1985 r., IV KR 94/85 (OSNPG 1985, nr 11, poz. 143), wyr. SN z dnia 15 stycznia 2008 r., V KK 190/07, OSNKW 2008, Nr 2; poz. 19; post. SN z dnia 15 listopada 2006 r., IV KK 188/06, OSNwSK 2006, Nr 1, poz. 2170.

⁶¹⁵ Wyr. SN z dnia 1 kwietnia 2005 r., V KK 346/04, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 669, a także: K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoł, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

Obowiązkowy udział obrońcy w rozprawie nie jest spełniony tylko przez samą fizyczną obecność obrońcy na rozprawie, jeśli z realiów procesowych wynika w sposób oczywisty, że faktyczne wykonywanie obrony było niemożliwe lub też obrona nie mogła być przez obrońcę realizowana⁶¹⁶.

Przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. ma miejsce także wówczas, gdy jako obrońca obligatoryjny w postępowaniu sądowym działała osoba nieuprawniona do obrony zgodnie z przepisami prawa o adwokaturze, jak na przykład adwokat skreślony z listy z uwagi na prawomocnie orzeczony przez sąd zakaz wykonywania zawodu lub prawomocne orzeczenie dyscyplinarne o wydaleniu z adwokatury, lub też udział w sprawie adwokata dotkniętego chorobą psychiczną⁶¹⁷. Brak udziału obrońcy będzie także zachodzić wtedy, kiedy w sprawie bierze udział aplikant adwokacki, który nie nabył jeszcze uprawnień do występowania przed sądem, tj. przed upływem 6 miesięcy aplikacji⁶¹⁸.

Nieuczestnictwo w postępowaniu sądowym obrońcy niezbędnego w czynnościach, w których jego udział był obowiązkowy, jest bezwzględną przyczyną odwoławczą w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 10 *in fine* k.p.k. Obowiązkowy udział obrońcy zachodzi:

- 1) w rozprawie przed sądem okręgowym pierwszej instancji w wypadkach wskazanych w art. 79 § 3 w zw. z § 1 i 2 k.p.k. tego przepisu oraz gdy oskarżonemu zarzucono zbrodnię (art. 80 k.p.k.);
- 2) w rozprawie apelacyjnej w sytuacji określonej w art. 79 i 80 k.p.k. oraz w innych wypadkach, gdy prezes sądu lub sąd uzna to za konieczne (art. 450 § 1 i 2 k.p.k.),
- 3) w posiedzeniach, w których udział oskarżonego jest obowiązkowy (art. 79 § 3 *in fine* k.p.k.), tj. w posiedzeniu w przedmiocie orzeczenia środka zabezpieczającego określonego w art. 94 albo 95 k.k. (art. 339 § 5), w sytuacjach określonych w art. 341 § 1 i art. 343 § 5 zdanie trzecie k.p.k., jeżeli prezes sądu lub sąd tak zarządzi,
- 4) w postępowaniu karnym w sprawach, które podlegają orzecznictwu sądów wojskowych w sytuacjach określonych w art. 671 § 1, art. 671 § 2, art. 671 § 3 i art. 671 § 4 w zw. z art. 654 § 1 pkt 2 k.p.k.

---

⁶¹⁶ Wyr. SN z dnia 22 marca 2011 r., II KO 66/10, OSNKW 2011, nr 6, poz. 53.

⁶¹⁷ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁶¹⁸ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks, op. cit.*, Legalis/el.

Sąd Najwyższy stwierdził, że istota koniecznego udziału obrońcy oskarżonego w rozprawie (art. 79 § 3 oraz art. 80 k.p.k.) sprowadza się do stworzenia oskarżonemu warunków do realizacji pełnego, zarówno formalnego, jak i materialnego prawa do obrony⁶¹⁹. Prawo to jest zachowane tylko wówczas, gdy w czasie rozprawy obrońca ma realną oraz pełną możliwość podejmowania w interesie oskarżonego wszystkich możliwych i koniecznych czynności i składania oświadczeń. Sytuację, w której okoliczności konkretnej sprawy wskazują, że w określonym fragmencie rozprawy obrońca nie mógł przedsięwziąć działań korzystnych dla oskarżonego, uznać należy za taką samą, w której oskarżony nie ma obrońcy w procesie karnym albo obrońca nie bierze udziału w czynności, w której jego udział jest obowiązkowy (art. 439 § 1 pkt 10).

Konieczność uchylecia orzeczenia następuje także w sytuacji, gdy sąd okręgowy rozpoznał sprawę bez obecności obrońcy skazanego, pomimo że sąd powziął wątpliwość co do poczytalności oskarżonego, ale także wówczas, gdy w świetle materiałów zgromadzonych w sprawie powinien był taką wątpliwość powziąć⁶²⁰.

Prowadzenie rozprawy głównej w czasie nieobecności jednego z obrońców oskarżonego, gdy udział jego był obowiązkowy, w myśl art. 79 § 3 lub art. 80 k.p.k. stanowiło kiedyś bezwzględną przyczynę odwoławczą, powodującą konieczność uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania zgodnie z art. 439 § 1 pkt 6 (obecnie art. 439 § 1 pkt 10), choćby w rozprawie brał udział inny obrońca tegoż oskarżonego⁶²¹. Jednakże, z uwagi na treść art. 117a k.p.k. wydaje się, że pogląd ten nie jest już aktualny. Obecnie, czynność procesową można przeprowadzić w wypadku stawiennictwa choćby jednego (z kilku) ustanowionych obrońców.

Należy jednak mieć na względzie, że brak posiadania przez oskarżonego obrońcy, jeżeli obrona jest obowiązkowa ma miejsce także wówczas, gdy jeden obrońca broni kilku oskarżonych mimo że ich interesy są sprzeczne, z uwagi na potrzebę zachowania realności

---

⁶¹⁹ Wyr. SN z dnia 15 stycznia 2008 r., V KK 190/07 (OSNKW 2008, nr 2, poz. 19), a także J. Kosonoga, glosa, *Ius Novum* 2008, nr 2, s. 147-151.

⁶²⁰ Wyr. SN z dnia 10 sierpnia 2000 r., III KKN 287/00, OSNKW 2000, Nr 9-10, poz. 86; wyr. SN z dnia 14 lutego 2005 r., II KK 491/04, niepubl.; post. SA w Krakowie z dnia 16 kwietnia 2003 r., II AKZ 118/03, KZS 2003, Nr 5, poz. 53, a także: K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoń, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

⁶²¹ Wyr. SN z dnia 17 marca 1980 r., II KR 319/79, OSNKW 1980, nr 5-6, poz. 50.

obrony formalnej⁶²². Co oznacza, że za brak posiadania przez oskarżonego obrońcy uważa się sytuację, gdy działanie obrońcy następuje w warunkach sprzeczności interesów oskarżonych reprezentowanych przez tego samego obrońcę.

Sprzeczność interesów oskarżonych zachodzi wtedy, gdy obrona jednego z oskarżonych w sposób nieuchronny naraża dobro drugiego z nich albo także, gdy wyjaśnienia jednego z oskarżonych czy też dowody przez niego powołane oraz ich ocena godzą w interesy drugiego oskarżonego, w rezultacie czego rodzi się kolizja interesów prowadząca w takiej sytuacji do unicestwienia roli obrońcy w procesie karnym⁶²³. Istnieje także pogląd, zgodnie z którym każdy ze sprawców przestępstwa dokonanego wspólnie musi mieć odrębnego obrońcę, zwłaszcza w sytuacji, gdy sprawcy nie przyznawali się w ogóle do zarzucanych im czynów i nie obciążali się wzajemnie, a obrońca konsekwentnie wnosił o ich uniewinnienie⁶²⁴.

Warto zwrócić uwagę na pogląd Sądu Najwyższego, wyrażony w postanowieniu z dnia 5 grudnia 2017 r., w sprawie sygn. akt. II KO 53/17, w którym sąd ten uznał, że „Przepis art. 439 § 1 pkt 10 KPK określa wystąpienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej wtedy, gdy „oskarżony w postępowaniu sądowym nie miał obrońcy w wypadkach określonych w art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 lub obrońca nie brał udziału w czynnościach, w których jego udział był obowiązkowy”. Niewątpliwie o zaistnieniu przesłanki z powyższego przepisu można mówić również wtedy, gdy jeden obrońca (w przypadku obrony obowiązkowej) broni kilku oskarżonych, mimo że ich interesy są sprzeczne”⁶²⁵.

Bezwzględną przyczyną odwoławczą jest także uniemożliwienie porozumienia się oskarżonego z obrońcą podczas nieobecności innych osób, w trakcie prowadzenia istotnych z punktu widzenia obrony czynności procesowych w fazie postępowania sądowego, jeżeli zostanie ustalone, że jest ono równoważne z nieuczestniczeniem obrońcy niezbędnego

---

⁶²² Wyr. SA w Lublinie z dnia 12 kwietnia 2011 r., II AKA 45/11, OSAK 2011, Nr 2, poz. 7; wyr. SN z dnia 22 kwietnia 2010 r., II KK 268/09, OSNwSK 2010, Nr 1, poz. 881; post. SN z dnia 7 grudnia 2004 r., IV KK 276/04, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 2276.

⁶²³ Wyr. SN z dnia 26 października 1971 r., V KRN 375/71, OSNKW 1972, nr 2, poz. 36.

⁶²⁴ Wyr. SN z dnia 19 grudnia 1988 r., I KR 348/88, OSNKW 1989, nr 5-6, poz. 45 z glosą aprobowaną T. Grzegorzcyka, PiP 1990, z. 7, s. 118.

⁶²⁵ Post. SN z dnia 5 grudnia 2017 r., II KO 53/17, Legalis.

w czynnościach, w których udział jego jest obowiązkowy⁶²⁶. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu do tego judykatu stwierdza, że poprzez uniemożliwienie oskarżonemu swobodnego kontaktu ze swoim obrońcą na etapie postępowania sądowego dochodzi na ogół do unicestwienia prawa do obrony w znaczeniu materialnym. Jeśli bowiem sytuacja taka powstaje na rozprawie głównej w wypadku wystąpienia przesłanki obrony obowiązkowej, albo tuż przed zamknięciem przewodu sądowego i głosami stron, czyli w momencie, kiedy rozmowa oskarżonego z obrońcą w „cztery oczy” nabiera znaczenia, którego nie sposób przecenić, to uprawnione jest twierdzenie, że dochodzi do uchybienia wymienionego w art. 439 § 1 pkt 10 *in fine* k.p.k.⁶²⁷.

b) Bezwzględna przyczyna odwoławcza ma miejsce wtedy, gdy sprawę rozpoznano podczas nieobecności oskarżonego, którego obecność była obowiązkowa (art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k.).

Poprzednie unormowanie w art. 388 pkt 9 d.k.p.k. z 1969 r. wymagało łączenia tej bezwzględnej przyczyny odwoławczej z jednoczesną koniecznością wykazania, że nieobecność ta pozbawiła oskarżonego możliwości korzystania z prawa do obrony.

Obecność oskarżonego na rozprawie głównej była obowiązkowa wówczas, gdy ustawa nie stanowiła inaczej, zgodnie z treścią art. 374 § 1 (w brzmieniu sprzed nowelizacji 2013 r.) k.p.k. Odstępstwa od tej zasady przewidywały przepisy art. 375-377, art. 390 § 2, art. 479 i 485 k.p.k.⁶²⁸.

Po nowelizacji k.p.k. z 2013 r. od 1 lipca 2015 r. obowiązkowy udział oskarżonego w rozprawie głównej dotyczył spraw o zbrodnie podczas czynności, o których była mowa w art. 385 i 386 k.p.k., a także wtedy, gdy przewodniczący lub sąd tak postanowili (zgodnie ze znowelizowanym wówczas art. 374 § 1 i 1a k.p.k.). Jedynie w tych przypadkach rozpoznanie sprawy pod nieobecność oskarżonego stanowiło bezwzględną przyczyną odwoławczą, chyba że spełnione zostały warunki określone w art. 375, 376 oraz 377 k.p.k.⁶²⁹.

---

⁶²⁶ Wyr. SN z dnia 8 czerwca 2004 r., III KK 419/03, OSNKW 2004, Nr 7-8, poz. 74, z glosą aprobowaną B. Gozdeckiej, PO GSP 2005, Nr 3, s. 109, a także: K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoń, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

⁶²⁷ Zob. także wyr. SN z dnia 4 lutego 2002 r., II KKN 182/00, Legalis; wyr. SN z dnia 4 marca 2002 r., V KKN 318/01, Legalis; wyr. SN z 22 sierpnia 2002 r., V KK 198/02, Legalis, a także: K.T. Boratyńska, *Komentarz do art. 439* [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoń, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2015, Legalis/el.

⁶²⁸ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁶²⁹ D. Świecki, *Komentarz*, *op. cit.*, Warszawa 2015, *passim*.

Wciąż aktualne pozostaje stanowisko Sądu Najwyższego, w myśl którego każdy przypadek dokończenia rozprawy w czasie nieobecności oskarżonego (wbrew obowiązującym przepisom prawa), który nie miał faktycznych możliwości wzięcia w niej udziału - i to niezależnie od przyczyn, które to spowodowały - stanowi naruszenie obowiązku rozpoznania sprawy w obecności oskarżonego, o jakim mowa w art. 388 pkt 9 d.k.p.k. (obecnie art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k.), stwarzając domniemanie, że w ten sposób został on pozbawiony możliwości obrony. Jednakże domniemanie to można wzruszyć jedynie w oczywistych wypadkach, w których zapadł wyrok dla oskarżonego najbardziej korzystny, to jest w zasadzie wyrok uniewinniający⁶³⁰.

W doktrynie i orzecznictwie Sądu Najwyższego jednomyślnie podnosi się, że w sprawie złożonej pod względem podmiotowym uchybienie polegające na nieobecności jednego ze współoskarżonych może prowadzić do uchylenia orzeczenia wyłącznie w części odnoszącej się do tegoż oskarżonego⁶³¹.

Sąd Najwyższy zaznacza także, że jeżeli oskarżony albo jego obrońca, mimo ustawowego obowiązku udziału w rozprawie, nie uczestniczyli tylko w tej części rozprawy, na której przeprowadzone zostały czynności dowodowe związane z okolicznościami odnoszącymi się do jednego lub kilku z wielu zarzucanych temu oskarżonemu przestępstw, to takie uchybienie powoduje konieczność uchylenia zaskarżonego orzeczenia tylko w części obejmującej skazanie za te przestępstwa⁶³².

Określone w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. uchybienie ma charakter indywidualny oraz nie powoduje skutków procesowych wobec innych oskarżonych w sprawach złożonych podmiotowo. Uchybienie to powinno być podobnie oceniane w sprawach złożonych przedmiotowo i powodować skutek przewidziany w art. 439 § 1 k.p.k. jedynie w odniesieniu do tej przedmiotowej części procesu, której dotyczyła prowadzona pod nieobecność

---

⁶³⁰ Uchw. SN z dnia 17 września 1991 r. I KZP 14/91, OSNKW 1992, nr 1-2, poz. 11; por. aprobującą glosę J. Grajewskiego, A. Zielińskiej, PS 1992, nr 10, s. 102 i n. oraz akceptujące uwagi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Sądu Najwyższego*, WPP 1995, nr 2, s. 69 oraz Z. Dody, J. Grajewskiego, *Węzłowe problemy*, op. cit., PS 1996, nr 6, s. 43; odmiennie: G. Artymiak, glosa, OSP 1993, z. 3, s. 149 i nast.

⁶³¹ Post. SN z dnia 30 grudnia 1980 r., VI KZP 31/80, OSPiKA 1981, z. 11, poz. 202; post. SN z dnia 7 września 1984 r., IV KR 184/84, Prob. Praw. 1985, z. 3, s. 55 i aprobatę tego stanowiska przez M. Cieślaka, Z. Dode, *Przegląd orzecznictwa*, Palestra 1984, z. 10, s. 126 i Palestra 1987, z. 3-4, s. 138.

⁶³² Wyr. SN z dnia 21 listopada 2001 r., III KKN 81/01, OSNKW 2002, nr 5-6, poz. 43.

oskarżonego część rozprawy, pod warunkiem, że realia konkretnego procesu na takie wyodrębnienie pozwalają⁶³³.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje, że niezawiadomienie oskarżonego o terminie wydania wyroku i będąca tego konsekwencją jego nieobecność na rozprawie w czasie ogłoszenia wyroku nie stanowi bezwzględnej podstawy odwoławczej przewidzianej w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. Z kolei zawarty w tym przepisie zwrot „sprawę rozpoznano podczas nieobecności oskarżonego” odnosi się bowiem do czynności procesowych poprzedzających wyrokowanie, a nie obejmuje zakresem swojego działania czynności właściwych wyłącznie dla rozstrzygnięcia sprawy, do których należy także ogłoszenie wyroku⁶³⁴.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 9 lipca 2015 r. w sprawie sygn. akt. III KK 375/14, wskazuje, że „Z dniem 1 lipca 2015 r., wobec nowej treści art. 374 § 1 k.p.k. (znowelizowanego przez art. 1 pkt 120 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 1247), nieobecność oskarżonego na rozprawie głównej przestała być obowiązkowa (poza wyjątkiem wskazanym w art. 374 § 1a k.p.k.), a w konsekwencji, ewentualne uchybienia z tym związane, choć zaistniałe wcześniej, z tym dniem straciły charakter bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k.”⁶³⁵.

Wątpliwości przy analizowaniu orzecznictwa sądowego w zakresie bezwzględnych przyczynach odwoławczych powstają wówczas gdy sądy uznają niektóre bezwzględne przyczyny za względne. Nasuwa się zatem pytanie o słuszność podziału przyczyn odwoławczych na względne i bezwzględne skoro przy podobnych okolicznościach sprawy różne sądy mogą inaczej interpretować kwestię względności oraz bezwzględności przyczyn odwoławczych⁶³⁶.

---

⁶³³ Post. SN z dnia 6 kwietnia 2011 r., III KK 216/10, OSNKW 2011, nr 8, poz. 71.

⁶³⁴ Post. SN z dnia 6 listopada 2003 r., IV KK 456/02, OSNKW 2004, nr 3, poz. 23.

⁶³⁵ Post. SN z dnia 9 lipca 2015 r., III KK 375/14, LEX/el

⁶³⁶ Zobacz szerzej na ten temat: I. Urbaniak-Mastalerz, *Pomiędzy względnością a bezwzględnością przyczyn odwoławczych*, s. 91-110.

§ 3 Wnioski z analizy dogmatycznej i orzecznictwa sądowego dotyczącego bezwzględnych przyczyn odwoławczych

Skoro przez uchybienia wymienione w art. 439 k.p.k. rozumie się co do zasady takie wady, które mogą zachodzić w toku postępowania przed sądem, to uchybienia, które wystąpiły w postępowaniu przygotowawczym, tylko w wyjątkowych wypadkach mogą zostać zakwalifikowane według art. 438 lub 439 k.p.k., wówczas gdy w postępowaniu sądowym nie uległy właściwej dla nich konwalidacji⁶³⁷.

Z treści art. 439 § 1 k.p.k. wynika, że w razie zaistnienia bezwzględnych przyczyn odwoławczych orzeczenie podlega uchyleniu i to bez względu na granice zaskarżenia oraz podniesione zarzuty. Stwierdzenie przez sąd odwoławczy uchybienia z art. 439 zobowiązuje sąd do uchylenia orzeczenia, co może uczynić zarówno na posiedzeniu (art. 439 § 1 *in princ.*), jak i na rozprawie⁶³⁸. Uchylenie zaskarżonego orzeczenia zawsze następuje jednak w formie wyroku, zgodnie z treścią art. 456 k.p.k.

Przepis art. 439 § 1 k.p.k. pozostawia jednak otwartą kwestię w wydaniu orzeczenia następczego, co wynika z tego, że rodzaj rozstrzygnięcia zależy od charakteru uchybienia oraz dopuszczalności ponownego rozpoznania sprawy⁶³⁹. Orzeczenie następcze sądu, po uchyleniu może mieć różne postacie, a mianowicie:

- 1) sprawa może zostać przekazana do ponownego rozpoznania;
- 2) postępowanie karne może zostać umorzone;
- 3) sąd może zaniechać wydania wyroku następczego, uchylając tylko wadliwą część orzeczenia;

Po uchyleniu orzeczenia, sprawa powinna zostać przekazana do ponownego rozpoznania w przypadku stwierdzenia przyczyn, dotyczących bezpośrednio naruszeń tkwiących w błędnym procedowaniu sądu, które są określone w art. 439 § 1 pkt 1-4, pkt 6-7 k.p.k. oraz w przypadku nierespektowania przez sąd praw oskarżonego, które z kolei zostały wymienione w art. 439 § 1 pkt 10-11 k.p.k.

---

⁶³⁷ Zob. wyr. SN z dnia 4 grudnia 1974 r., V KR 321/74, OSNKW 1975, nr 3-4, poz. 44; por. nadto aprobujące uwagi W. Daszkiewicza, *Przegląd orzecznictwa*, PiP 1976, z. 4, s. 126 oraz M. Cieślaka, *Z. Dody, Przegląd orzecznictwa*, Pal. 1976, z. 2, s. 41.

⁶³⁸ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁶³⁹ D. Świecki, B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks Postępowania Karnego Komentarz*, wyd. 1 t. II, (red.) D. Świecki, Warszawa 2013, s. 426.

W przypadkach, związanych bezpośrednio z czynem oskarżonego, opisanych w art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k. w okoliczności powagi rzeczy osądzonej *res iudicata* i art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w okoliczności gdy oskarżony zmarł (art. 17 pkt 5 k.p.k.), nastąpiło przedawnienie karalności (art. 17 pkt 6 k.p.k.), sprawca nie podlega orzecznictwu polskich sądów karnych (art. 17 pkt 8 k.p.k.), nie ma skargi uprawnionego oskarżyciela (art. 17 pkt 9 k.p.k.), nie ma wymaganego zezwolenia na ściganie lub wniosku o ściganie, który pochodzi od uprawnionego osoby, chyba, że ustawa stanowi inaczej (art. 17 pkt 10 k.p.k.) lub zachodzi inna okoliczność, wyłączająca ściganie (art. 17 pkt. 11 k.p.k.) to wówczas sąd odwoławczy w wyroku następczym powinien umorzyć postępowanie w sprawie.

Z kolei w wypadku, gdy będzie wystarczające do wyeliminowania wadliwego rozstrzygnięcia uchylenie tylko orzeczenia o karze, środka karnym lub środka zabezpieczającym (z art. 439 § 1 pkt 5 k.p.k.) to wówczas sąd odwoławczy może zaniechać orzeczenia następczego albo tylko w tym zakresie przekazać sprawę do ponownego rozpoznania.

Zaistnienie uchybienia w postaci bezwzględnej przyczyny odwoławczej w sprawach złożonych zarówno przedmiotowo, jak i podmiotowo można spowodować wadliwość albo całego orzeczenia, albo jedynie jego części przedmiotowej lub podmiotowej⁶⁴⁰.

Skoro więc bezwzględne przyczyny odwoławcze, wymienione w art. 439 § 1 pkt 5 i 7 k.p.k. odnoszą się do wymierzonej kary, a przyczyny z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. dotyczą ujemnych przesłanek procesowych, które związane są bezpośrednio z przypisanym oskarżonemu czynem, to w sprawach złożonych przedmiotowo uchylenie zaskarżonego orzeczenia z tych powodów powinno nastąpić jedynie w tej części przedmiotowej, w której odnosi się do stwierdzonego przez sąd uchybienia⁶⁴¹.

Podobnie także jest w przypadku gdy uchybienia dotyczą bezpośrednio naruszenia praw oskarżonego (art. 439 § 1 pkt 10 i 11 k.p.k.) albo ujemnych przesłanek procesowych, wymienionych w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., to w sprawach złożonych podmiotowo zaistnienie tych bezwzględnych przyczyn odwoławczych powinny powodować uchylenie orzeczenia

---

⁶⁴⁰ Zob. post. SN z dnia 17 listopada 2004 r., V KK 158/04, OSNKW 2004, nr 11-12, poz. 107, LexisNexis nr 372472.

⁶⁴¹ D. Świecki, B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks Postępowania Karnego Komentarz*, wyd. 1 t. II, (red.) D. Świecki, Warszawa 2013, s. 425.

tylko w stosunku do konkretnego oskarżonego, którego bezpośrednio dotyczy wskazane uchybienie⁶⁴².

Warto także wskazać, że treść przepisu art. 439 § 3 k.p.k., upoważnia strony procesowe, obrońców i pełnomocników do udziału w posiedzeniu sądu, na którym rozpoznawana będzie kwestia zaistnienia bezwzględnych przyczyn odwoławczych z art. 439 k.p.k. Udział tych uczestników procesu jest dopuszczalny zarówno w sytuacji, gdy skarżący podniósł zarzut z art. 439 k.p.k., jak i wówczas, gdy sprawa z urzędu skierowana została na posiedzenie. Podobnie jak w przypadku rozpoznania środka odwoławczego na rozprawie, tak i w sytuacji, gdy środek ten rozpoznawany jest na posiedzeniu (w związku z przewidzianymi w art. 439 § 1 k.p.k. bezwzględnymi przyczynami odwoławczymi), sąd odwoławczy na wniosek oskarżonego pozbawionego wolności, zarządza sprowadzenie go na posiedzenie, chyba, że uzna za wystarczającą obecność obrońcy. Jeżeli sąd nie zarządzi sprowadzenia oskarżonego, który nie ma obrońcy, to wówczas wyznacza mu obrońcę z urzędu.

Zgodnie z art. 439 § 2 k.p.k. uchylenie orzeczenia jedynie z powodów określonych w § 1 pkt 9-11 może nastąpić tylko na korzyść oskarżonego. Oznacza to, że nie będzie możliwe uchylenie wyroku uniewinniającego z przyczyn wskazanych w treści tych przepisów. Przyjęto bowiem zasadę, że niezachowanie normy gwarancyjnej, mającej na celu ochronę praw oskarżonego nie może prowadzić do niekorzystnych dla niego konsekwencji⁶⁴³.

Warto także zwrócić uwagę na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 lipca 2016 r., w którym sąd ten stwierdza, że „Podniesienie uchybień określonych w art. 439 KPK nie otwiera drogi do formułowania zarzutów innych, aniżeli oparte na bezwzględnych przyczynach odwoławczych. W sytuacji, gdy nadzwyczajny środek zaskarżenia zawiera zarzuty nierespektujące tego warunku, nie podlegają one rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy jako niedopuszczalne z mocy ustawy. Tylko takie rozumienie omawianego ograniczenia oddaje jego istotę, wykluczając podejmowanie przez skarżących (innych niż podmioty z art. 521 KPK) zabiegów ukierunkowanych na obejście dyspozycji art. 523 § 2 KPK”⁶⁴⁴. Oznacza to z kolei, że obowiązkiem skarżących w przypadku skazania oskarżonego za przestępstwo

---

⁶⁴² Zob. także: D. Świecki, B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks Postępowania Karnego Komentarz*, wyd. 1 t. II, (red.) D. Świecki, Warszawa 2013, s. 425, gdzie autor wskazuje tylko pkt 10 i 11, natomiast w zakresie naruszenia niektórych praw oskarżonego tylko pkt 9 w zw. z art. 17 § 1 pkt 5.

⁶⁴³ L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 439 Kodeksu postępowania karnego 2015*, LEX/el.

⁶⁴⁴ Post. SN z dnia 21 lipca 2016 r., V KK 133/16, Legalis; zob. także: post. SN z dnia 9 czerwca 2015 r., WK 5/15, Legalis; post. SN z dnia 26 maja 2015 r., IV KZ 37/15, Legalis.

z warunkowym zawieszeniem wykonania kary jest podniesienie w kasacji wyłącznie bezwzględnych przyczyn odwoławczych, o których mowa w art. 439 k.p.k.

Problematyczna jest jednak kwestia w sytuacji, gdy niektóre względne przyczyny odwoławcze mogą okazać się w ocenie różnych sądów przy podobnych okolicznościach - bezwzględnymi⁶⁴⁵. Tym samym także, poza odmiennym ich odmiennym skutkiem, brak jest określonych i jasno sprecyzowanych granic pomiędzy bezwzględnością a względnością przyczyn odwoławczych, co zostało także wcześniej wskazane przez Autorkę. Uzasadnieniem tego poglądu są także przywołane powyżej liczne orzeczenia Sądu Najwyższego w świetle których rozstrzygano zasady uznawania bezwzględnych przyczyn odwoławczych przy konkretnych okolicznościach sprawy.

---

⁶⁴⁵ Zob. szerzej na ten temat: I. Urbaniak-Mastalerz, *Pomiędzy względnością a bezwzględnością przyczyn odwoławczych*, *op. cit.*, s. 91-110.

ROZDZIAŁ IV.

WPŁYW NOWELIZACJI NA EWOLUCJĘ PRZYCZYŃ ODWOŁAWCZYCH

W poniższych rozważaniach skupiono się na wpływie dotychczasowych nowelizacji przepisów procedury karnej na ewolucję przyczyn odwoławczych oraz możliwości formułowania na ich podstawie zarzutów odwoławczych. Ponadto, Autorka opisuje i poddaje analizie ewolucję konkretnych przepisów procedury karnej dotyczących przyczyn odwoławczych. Niezbędne także okazało się wykazanie możliwego wpływu tych zmian na praktykę stosowania prawa.

W związku z powyższym w treści pracy posłużono się wyrażeniami: nowelizacja k.p.k. z 2015 r.⁶⁴⁶ oraz nowelizacja k.p.k. z 2016 r.⁶⁴⁷.

§ 1 Uwagi ogólne

Polski model postępowania odwoławczego od wielu lat poddawany był nieustannej krytyce, ze względu na brak zapewnienia skarżącemu prawa do rzetelnego procesu odwoławczego. Z tego też powodu podstawowe założenia nowelizacji zamieszczono w ustawie z dnia 27 września 2013 r. Ustawa ta miała na celu, m. in. ograniczenie przewlekłości postępowania, dzięki nowemu ukształtowaniu modelu postępowania odwoławczego, w sposób umożliwiający szersze orzekanie reformatoryjne, a tym samym ograniczający kasatoryjność tego postępowania przyczyniającą się do przedłużania postępowania karnego⁶⁴⁸.

Ponadto, w uzasadnieniu do projektu ustawy nowelizującej k.p.k. z 2013 r. wskazywano na konieczność „uzyskania pełnej zgodności rozwiązań kodeksowych ze

---

⁶⁴⁶ Dokonaną ustawami: z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r., poz. 1247) oraz z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015, poz. 396) – obie ustawy zasadniczo weszły w życie z dniem 1 lipca 2015 r.

⁶⁴⁷ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016 poz. 437) – weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r.

⁶⁴⁸ Uzasadnienie projektu zmian z 2013 r., s. 3.

standardami ujawniającymi się na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka” oraz także na potrzebę „usunięcia oczywistych i ujawnionych w orzecznictwie sądowym usterek obowiązującej regulacji”⁶⁴⁹.

Podkreślano również, że zmiany te stanowiły spójną i kompleksowo przemyślaną całość, a jedne zmiany generowały konieczność zaproponowania innych, co w konsekwencji powodowało, że nie było możliwe, „bez szkody spójności systemu, cząstkowe wprowadzanie proponowanych w projekcie rozwiązań z jednoczesną rezygnacją z innych”⁶⁵⁰.

Ustawa z dnia 27 września 2013 r., zmieniona następnie ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. wprowadziła nowelizację obowiązującą od 1 lipca 2015 r. Kolejna nowelizacja k.p.k., po części „cofająca” wprowadzone zmiany (szczególnie w dziedzinie postępowania przygotowawczego i modelu rozprawy głównej) weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r.

Z tego też powodu istnieje potrzeba wskazania na ewolucję przyczyn odwoławczych w kontekście poczynionych zmian legislacyjnych. Wypada zatem wskazać te przepisy, które dotyczą nie tylko konstruowania, ale rozumienia istoty przyczyn odwoławczych.

Związek zmian regulacji dotyczących postępowania odwoławczego z przyczynami odwoławczymi może być rozpatrywany w aspektach:

- 1) bezpośrednich;
- 2) pośrednich.

Bezpośrednie aspekty, związane z przyczynami odwoławczymi dotyczą kwestii odnoszących się do:

- 1) możliwości (lub obowiązku) wskazania zarzutów stawianych zaskarżonemu rozstrzygnięciu (art. 427 § 1 k.p.k.);
- 2) możliwości podnoszenia zarzutu nadmiernej aktywności sądu lub braku aktywności w odpowiednich okolicznościach (art. 427 § 4 i 5 k.p.k. od 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r.);
- 3) zakresu zarzutu rażącej niewspółmierności kary (art. 438 § 1 pkt 4 k.p.k.);
- 4) zakresu zarzutów odwoławczych możliwych w przypadku zaskarżania orzeczeń zapadłych w trybach konsensualnych (art. 447 § 5 k.p.k.);

---

⁶⁴⁹ *Ibidem*, s. 3.

⁶⁵⁰ *Ibidem*, s. 3.

Pośrednie aspekty, związane z przyczynami odwoławczymi dotyczą kwestii odnoszących się do:

- 1) wskazania zakresu zaskarżenia we wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku (art. 422 § 2 k.p.k.);
- 2) możliwości wskazania w środku odwoławczym nowych faktów i dowodów (art. 427 § 3 k.p.k.);
- 3) zakresu postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym (art. 452 k.p.k.);
- 4) granic rozpoznania środka odwoławczego (art. 433 § 1 k.p.k.) oraz możliwości wydania przez sąd odwoławczy orzeczenia na niekorzyść, w kontekście zakazu *reformationis in peius* (art. 434 k.p.k.).

§ 2 Ewolucja przyczyn odwoławczych od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r.

Mogłoby się wydawać, że przepisy dotyczące przyczyn odwoławczych obowiązujące przed 1 lipca 2015 r. uległy niewielkim zmianom po tej dacie, ze względu na poczynienie przez ustawodawcę tylko nieznacznych korekt w zakresie art. 438 i 439 k.p.k. Jednakże problem we właściwym postrzeganiu przez skarżących przyczyn odwoławczych, a zatem także możliwości konstruowania na ich podstawie odpowiednich zarzutów dotyczy także właściwej interpretacji treści innych przepisów kodeksu postępowania karnego.

Przed 1 lipca 2015 r. katalog względnych przyczyn odwoławczych, wymieniony w treści art. 438 k.p.k. był zasadniczo zbliżony do aktualnego. Analogicznie było w przypadku katalogu bezwzględnych przyczyn odwoławczych. Nie tracąc jednak z pola widzenia przepisów proceduralnych, które bezspornie odnoszą się do prawidłowego podnoszenia zarzutów odwoławczych w apelacji, warto wskazać również na inne regulacje, które uległy zmianom, mającym przynajmniej pośredni wpływ na tę kwestię.

Dla potrzeb rozważań niniejszej pracy wyróżniono bezpośrednie i pośrednie aspekty wpływu nowelizacji na przyczyny odwoławcze. Bezpośrednie aspekty związane z przyczynami odwoławczymi dotyczą kwestii konstruowania zarzutów, stawianych zaskarżonemu rozstrzygnięciu. Z kolei pośrednie aspekty nowelizacji także mają znaczenie dla kwestii prawidłowego podnoszenia zarzutów, jednakże nie dotyczą bezpośrednio fazy ich konstruowania a podejmowania innych czynności procesowych, mających znaczenie dla efektywnego korzystania przez skarżących z instytucji zarzutów.

2. 1. Aspekty nowelizacji bezpośrednio związane z przyczynami odwoławczymi

1. W zakresie bezpośrednich aspektów, związanych z przyczynami odwoławczymi i wskazaniem przez skarżących zarzutów stawianych zaskarżonemu rozstrzygnięciu (art. 427 § 1 k.p.k.), należy zaznaczyć, że od 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r. był to obowiązek wszystkich apelujących. Niezależnie więc od tego, czy apelację od zaskarżonego wyroku wnosił podmiot profesjonalny czy też nie, każdy podmiot miał obowiązek sformułować zarzuty stawiane rozstrzygnięciu. W literaturze wskazuje się, że w poprzednim stanie prawnym (przed 1 lipca 2015 r.) warunkiem przyjęcia oraz merytorycznego rozpoznania środka odwoławczego, złożonego przez podmiot kwalifikowany, było wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu, a także ich uzasadnienie oraz wskazanie wniosków odwoławczych⁶⁵¹. Oznaczało to z kolei, że podmiot niefachowy mógł ograniczyć treść środka odwoławczego do wskazania zaskarżonego rozstrzygnięcia lub ustalenia oraz podania, czego się domaga.

Nowelizacje k.p.k. dokonane ustawą z 27 września 2013 r. i ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. od 1 lipca 2015 r. wprowadzały istotne zmiany w tym zakresie⁶⁵². Wymogi formalne w zakresie wskazania zarzutów stawianych rozstrzygnięciu po tej noweli były takie same dla wszystkich. Jediną zaś różnicą było wskazanie uzasadnienia tych zarzutów, co było obowiązkiem oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika, w myśl art. 427 § 2 k.p.k. do 15 kwietnia 2016 r.

Jednakże, zauważa się, że wynikającego z treści art. 427 § 2 k.p.k. wymogu uzasadnienia środka odwoławczego nie należy interpretować w sensie czysto formalnym. Nie będzie bowiem spełnieniem wymagań ustawowych samo tylko wyodrębnienie uzasadnienia środka odwoławczego jako jednostki redakcyjnej pisma procesowego, bo chodzi o to, by autor środka odwoławczego uzasadnił podniesione w nim zarzuty oraz zgłoszone wnioski odwoławcze⁶⁵³.

---

⁶⁵¹ K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2015*, Opublikowano: LEX 2015, Komentarz do art. 427 k.p.k. (Lex/el).

⁶⁵² *Ibidem*.

⁶⁵³ *Ibidem*, a także: wyr. SA w Łodzi z dnia 26 października 2000 r., II AKa 171/00, Prok. i Pr. – wkł. 2001, nr 9, poz. 26; wyr. SA w Gdańsku z dnia 17 grudnia 2013 r., II AKa 361/13, LEX nr 1433771.

Ponadto wypada także wskazać, że wymogi określone w art. 427 § 1 k.p.k. należą do tzw. wymogów bezwzględnych środka odwoławczego, co oznacza, że są szczególnymi warunkami pisma procesowego, o których mowa w art. 120 k.p.k. Brak spełnienia tych wymogów powoduje, że sprawie nie można nadać dalszego biegu⁶⁵⁴.

2. Odnosnie do możliwości podnoszenia zarzutu nadmiernej aktywności sądu lub braku aktywności w odpowiednich okolicznościach (art. 427 § 4 i 5 k.p.k. od 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r.) należy wskazać, że zmiana ta była spowodowana chęcią wymuszenia aktywności procesowej stron, w związku z nowelizacją art. 167 k.p.k.

W literaturze przedmiotu, dotyczącej zmian od 1 lipca 2015 r. wskazuje się, że „Kluczowe znaczenie z perspektywy realizacji założonego celu reformy procedury karnej, którym było doprowadzenie do zwiększenia aktywności stron w postępowaniu jurysdykcyjnym, posiada regulacja zawarta w art. 427 § 4 k.p.k.”⁶⁵⁵. Wprowadzenie tego ograniczenia w zakresie inicjatywy dowodowej oraz przeprowadzania dowodów i rozkładu ciężaru dowodu, statuowanych przepisem art. 167 k.p.k., wymagało zatem odpowiednich zmian w kwestii regulacji normującej zasady kontroli odwoławczej.

Przepis art. 427 § 4 k.p.k. znajdował zastosowanie tylko w odniesieniu do postępowania przed sądem, które zostało wszczęte z inicjatywy stron. W takiej sytuacji w środku odwoławczym nie można było podnosić:

- zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd określonego dowodu, jeśli strona nie składała w tym zakresie wniosku dowodowego;
- zarzutu przeprowadzenia dowodu pomimo braku wniosku strony w tym przedmiocie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji;
- zarzutu naruszenia przepisów dotyczących aktywności sądu przy przeprowadzaniu dowodów, w tym także przeprowadzenia dowodu poza zakresem tezy dowodowej⁶⁵⁶.

Wskazywano, że ograniczenia te wprowadzały swoistą „prekluzję dowodową” w postępowaniu karnym. Jednakże nie miały one zastosowania, gdy przeprowadzenie dowodu było obowiązkowe (art. 427 § 5 k.p.k.).

---

⁶⁵⁴ *Ibidem*.

⁶⁵⁵ *Ibidem*.

⁶⁵⁶ *Ibidem*.

3. W kwestii zarzutu rażącej niewspółmierności kary (art. 438 § 1 pkt 4 k.p.k., wypada zaznaczyć, że zmiana ta miała na celu wypełnić wcześniejszą „lukę” prawną, poprzez umożliwienie zaskarżenia orzeczenia w oparciu o zarzut rażącej niewspółmierności kary oraz także rażącej niewspółmierności środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo też niezastosowania środka zabezpieczającego, przypadku lub innego środka.

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że przepis ten w jednej podstawie łączy w sobie dwie kategorie możliwych uchybień, gdzie pierwsza z nich odnosi się do kary, środka karnego oraz nawiązki i wiąże się z ich rażącą niewspółmiernością, zaś druga dotyczy środka zabezpieczającego, przypadku lub innego środka i polega na ich niesłusznym zastosowaniu lub niezastosowaniu⁶⁵⁷.

Z kolei w zakresie środków zabezpieczających, przypadku lub innych środków, to ta podstawa odwoławcza odnosi się tylko do takiej sytuacji, gdy ich orzeczenie pozostawione jest uznaniu sądu. Jedynie wówczas, ich zastosowanie lub niezastosowanie może zostać uznane za "niesłuszne"⁶⁵⁸.

W piśmiennictwie wskazywano także, że zmiana dokonana przez ustawodawcę w zakresie treści art. 438 pkt 4 k.p.k. polegała na dodaniu do dotychczas wymienionych w nim przyczyn odwoławczych rażącej niewspółmierności środka karnego. Mimo że jednak zmiana ta nie wpłynęła istotnie na wykorzystanie dorobku poglądów doktryny oraz orzecznictwa sądowego dotyczącego względnych przyczyn odwoławczych, to należało ją uwzględnić przy formułowaniu po 1 lipca 2015 r. zarzutów w środku odwoławczym⁶⁵⁹.

4. Odnośnie do zakresu wskazania zarzutów odwoławczych przy zaskarzaniu orzeczeń zapadłych w trybach konsensualnych (art. 447 § 5 k.p.k.) to należy zaznaczyć, że wprowadzone nowelizacją z 2015 r. ograniczenie podstaw odwoławczych w przypadku zawierania porozumień procesowych stanowiło swoiste „*novum*”.

W literaturze przedmiotu, dotyczącej zmian w procedury karnej, które weszły w życie od 1 lipca 2015 r. zaznaczano, że nowelizacja wrześniowa dodała do tego przepisu

---

⁶⁵⁷ Zob. K. Zgryzek, *Postępowanie w przedmiocie*, s. 192; S. Paweła, *Względne przyczyny*, s. 60 i n.; A. Ferenc, *Rewizja strony*, s. 60 i n.; a także: D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Tom II, wyd. II, Opublikowano: WK2015, Komentarz do art. 438 k.p.k. (Lex/el).

⁶⁵⁸ D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Tom II, wyd. II, Opublikowano: WK2015, Komentarz do art. 438 k.p.k. (Lex/el).

⁶⁵⁹ K. Dudka Katarzyna, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz orzecznicy*, Opublikowano: WK2015, Komentarz do art. 438 k.p.k. (Lex/el).

cztery nowe jednostki redakcyjne, przy czym dwie z nich (art. 447 § 5 i 6 k.p.k.) w drodze noweli lutowej zostały skreślone zanim jeszcze weszły w życie⁶⁶⁰. Ponadto podkreślano, że rozwiązanie przewidziane uprzednio w art. 447 § 7 k.p.k. przeniesiono do art. 447 § 5 k.p.k., zaś niezmienione wówczas zostały przepisy § 1–2 oraz poprzedni § 3, który w strukturze przepisu od 1 lipca 2015 r. zawarty był w jego § 4⁶⁶¹.

Od 1 lipca 2015 r. w treści art. 447 § 5 zawarty jest zakaz stawiania niektórych zarzutów odwoławczych (błędnych ustaleń faktycznych i rażącej niewspółmierności kary) z uwagi na rozpoznanie sprawy w trybie konsensualnym⁶⁶². Oznacza to, że w apelacji od wyroku wydanego na mocy porozumień procesowych od tego czasu niedopuszczalne jest postawienie wyłącznie zarzutu z art. 438 pkt 3 i 4 k.p.k.⁶⁶³.

Przed tą nowelizacją kwestia ograniczenia zaskarżalności wyroków wydanych w ramach porozumień procesowych była związana z możliwością niestosowania zakazu *reformationis in peius* w sytuacji zaskarżenia takiego wyroku na korzyść oskarżonego odnośnie do rozstrzygnięcia o winie lub co do kary lub środka karnego, objętych uprzednim porozumieniem, zgodnie z treścią art. 434 § 3 k.p.k. przed nowelizacją⁶⁶⁴.

Poprzez tą nowelizację, ustawodawca od 1 lipca 2015 r. ograniczył możliwość zaskarżenia wyroków wydanych w trybach konsensualnych, wprowadzając w jednym przepisie zakaz formułowania w apelacji zarzutów zarówno, co do ustaleń faktycznych, jak i co do wymiaru kary, środka karnego lub innego środka⁶⁶⁵. W literaturze wskazuje się, że ten zakaz, *lege non distinguente*, dotyczy zarówno apelacji wniesionej na korzyść, jak i także na niekorzyść oskarżonego⁶⁶⁶.

---

⁶⁶⁰ K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2015*, Opublikowano: LEX 2015, Komentarz do art. 447 k.p.k. (Lex/el).

⁶⁶¹ *Ibidem*.

⁶⁶² D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Tom II, wyd. II, Opublikowano: WK2015, Komentarz do art. 447 k.p.k. (Lex/el).

⁶⁶³ *Ibidem*.

⁶⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶⁶ *Ibidem*.

2. 2. Aspekty nowelizacji pośrednio związane z przyczynami odwoławczymi

1. Pośrednie aspekty, związane z przyczynami odwoławczymi dotyczą kwestii odnoszących się do wskazania zakresu zaskarżenia już we wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku (art. 422 § 2 k.p.k.). Wymóg ten jest istotny, bo zakreśla możliwe ramy zaskarżenia orzeczenia, jeszcze w fazie postępowania międzyinstancyjnego.

W literaturze zauważano, że na mocy ustaw nowelizujących z 27 września 2013 r. i z 20 lutego 2015 r., treść tego artykułu została z dniem 1 lipca 2015 r. istotnie zmieniona⁶⁶⁷. Nowelizacja od 1 lipca 2015 r. wprowadziła dla wszystkich składających wniosek o uzasadnienie orzeczenia obowiązek wskazania, czy wniosek taki dotyczy całości wyroku czy też niektórych czynów, których popełnienie oskarżyciel zarzucił oskarżonemu lub też jedynie rozstrzygnięcia o karze oraz o innych konsekwencjach prawnych czynu⁶⁶⁸. W wyniku tej nowelizacji od 1 lipca 2015 r. przesądzono również, że w razie nieusunięcia braków formalnych prezes sądu powinien odmówić przyjęcia wniosku, tak samo, jak w odniesieniu do wniosku złożonego przez osobę nieuprawnioną albo po terminie⁶⁶⁹. Ponadto do wydawania zarządzenia o odmowie przyjęcia wniosku został także uprawniony referendarz sądowy⁶⁷⁰.

Warto także wskazać, że 7-dniowy termin do złożenia wniosku o sporządzenie oraz doręczenie uzasadnienia wyroku jest terminem zawitym, co oznacza, że w przypadku jego uchybienia można złożyć wniosek o jego przywrócenie⁶⁷¹.

Przepis art. 422 k.p.k. został zatem zmieniony w drodze ustawy z dnia 27 września 2013 r., jednak ostateczny kształt nadała mu dopiero ustawa z dnia 20 lutego 2015 r., która także weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r.⁶⁷².

---

⁶⁶⁷ S. Steinborn (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, Opublikowano: LEX/el. 2016, Komentarz do art. 422 k.p.k. (Lex/el).

⁶⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁶⁹ *Ibidem*.

⁶⁷⁰ *Ibidem*.

⁶⁷¹ D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Tom II, wyd. II, Opublikowano: WK2015, Komentarz do art. 422 k.p.k. (Lex/el).

⁶⁷² K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2015*, Opublikowano: LEX 2015, Komentarz do art. 422 k.p.k., (Lex/el).

2. W zakresie możliwości wskazania w środku odwoławczym nowych faktów i dowodów (art. 427 § 3 k.p.k.), należy wskazać, że nowelizacja k.p.k. z dnia 1 lipca 2015 r. wprowadziła pewne ograniczenia. Wskazanie przez odwołującego się nowych faktów i dowodów w postępowaniu odwoławczym było dopuszczalne jedynie wówczas, gdy nie można było ich powołać przed sądem pierwszej instancji.

W literaturze przedmiotu dotyczącej zmiany k.p.k. w art. 427 § 3, które weszły w życie od 1 lipca 2015 r. zwraca się uwagę na to, że „Zwiększenie kontradiktoryjności postępowania oraz aktywności stron w postępowaniu jurysdykcyjnym wymusiło wprowadzenie zmian w treści art. 427 § 3 k.p.k.”⁶⁷³. We wcześniejszym stanie prawnym, obowiązującym do 1 lipca 2015 r., odwołujący się w środku odwoławczym mógł, niemal bez ograniczeń wskazywać nowe fakty lub dowody. Z kolei w stanie prawnym po 1 lipca 2015 r., został wprowadzony do treści art. 427 § 3 dodatkowy warunek możliwości wskazania nowych faktów i dowodów przez skarżących.

Od czasu wejścia w życie nowelizacji lipcowej, odwołujący się nadal może wskazywać nowe fakty i dowody, jednak, jak wynika bezpośrednio z brzmienia art. 427 § 3 *in fine* k.p.k., tylko wtedy, „jeżeli nie mógł powołać ich w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji”⁶⁷⁴. W literaturze słusznie zatem zauważano, że wprowadzenie tego warunku stanowiło odzwierciedlenie modelowej nowelizacji ówczesnego art. 167 k.p.k., którego celem było zwiększenie elementów kontradiktoryjności w procesie karnym⁶⁷⁵.

3. Odnośnie do możliwości przeprowadzania dowodów w postępowaniu odwoławczym (art. 452 k.p.k.) od 1 lipca 2015 r. to wypada zauważyć, że uchylenie § 1 z art. 452 k.p.k. umożliwiło sądowi odwoławczemu przeprowadzanie postępowania dowodowego, co do istoty sprawy. W myśl § 2 tego przepisu w brzmieniu obowiązującym po 1 lipca 2015 r. sąd odwoławczy mógł uznać potrzebę uzupełnienia przewodu sądowego oraz tym samym przeprowadzić dowody na rozprawie lub też przed rozprawą. Warunkiem uzupełnienia przewodu sądowego w sądzie odwoławczym po tej nowelizacji było to, aby nie przeprowadzać na nowo przewodu w całości.

---

⁶⁷³ K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2015*, Opublikowano: LEX 2015, Komentarz do art. 427 k.p.k., (Lex/el).

⁶⁷⁴ *Ibidem*.

⁶⁷⁵ *Ibidem*.

W literaturze przedmiotu, dotyczącej nowelizacji k.p.k. z 2015 r. wskazywano, że wcześniejsze postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym miało zasadniczo charakter kontrolny⁶⁷⁶. Oznaczało to zatem, że sąd *ad quem*, dostrzegając konieczność przeprowadzenia dowodów co do istoty sprawy, powinien uchylić zaskarżone orzeczenie oraz sprawę przekazać sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania⁶⁷⁷.

Nowelizacja k.p.k. od 1 lipca 2015 r. wprowadziła w tym zakresie bardzo istotne zmiany, które uzasadniają twierdzenie o zmianie modelu i charakteru postępowania odwoławczego⁶⁷⁸.

W efekcie tej nowelizacji bowiem ograniczone zostały elementy kasatoryjności sądu *ad quem*, a sąd odwoławczy stał się jednocześnie sądem merytorycznym do rozpoznania sprawy⁶⁷⁹.

Zmiana treści tego przepisu spowodowała więc, że sąd odwoławczy miał możliwość dokonania postępowania dowodowego, jednakże możliwości te ograniczały się do przeprowadzenia dowodu uzupełniającego, jeśli przyczyni się to do przyspieszenia postępowania, a jednocześnie jeżeli nie jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości lub w znacznej części⁶⁸⁰. Na gruncie tej nowelizacji dowodem uzupełniającym mógł być zarówno dowód, z którego w tym postępowaniu już skorzystano (w niepełnym wymiarze), jak i dowód nowy w sprawie. Dowód uzupełniający, w myśl treści art. 452 k.p.k. w brzmieniu nadanym od 1 lipca 2015 r. mógł być przeprowadzony na wniosek stron postępowania, a zatem nie tylko na wniosek uprawnionego uczestnika postępowania, który wniósł środek odwoławczy, ale także i z inicjatywy sądu *ad quem*⁶⁸¹.

4. W zakresie granic rozpoznania środka odwoławczego (art. 433 § 1 k.p.k.) oraz możliwości wydania przez sąd odwoławczy orzeczenia na niekorzyść, wedle zasady zakazu *reformationis in peius* (art. 434 k.p.k.), jako aspektu pośrednio związanego z przyczynami

---

⁶⁷⁶ K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2015*, Opublikowano: LEX 2015, Komentarz do art. 452 k.p.k., (Lex/el); zob. także: R. Kmiecik, *Zasada kontroli*, s. 1671.

⁶⁷⁷ *Ibidem*, a także: P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks*, 2007, t. II, s. 765.

⁶⁷⁸ *Ibidem*.

⁶⁷⁹ *Ibidem*.

⁶⁸⁰ L. K. Paprzycki Lech Krzysztof (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 425-673 Kodeksu postępowania karnego*, Opublikowano: LEX/el. 2015, Komentarz do art. 452 k.p.k. (Lex/el).

⁶⁸¹ *Ibidem*.

odwoławczymi należy wskazać, że ustawa z dnia 27 września 2013 r. wzmocniła zasadę sprawowania kontroli odwoławczej w granicach zaskarżenia wyznaczonych przez wskazane przez skarżącego zarzuty. Nowelizacja k.p.k., która weszła w życie od 1 lipca 2015 r. w zakresie treści art. 433 § 1 k.p.k. powodowała zatem, że sąd odwoławczy nie przeprowadzał już kontroli orzeczenia w granicach zaskarżenia pod kątem wszystkich podstaw odwoławczych z art. 438 k.p.k., z uwagi na to, że związany był postawionymi w środku zaskarżenia zarzutami⁶⁸². W literaturze przedmiotu wskazywano, że w tym aspekcie można było mówić o dezaktualizacji poglądów w zakresie istnienia po stronie sądu *ad quem* w każdej sprawie obowiązku dokonania tzw. totalnej kontroli odwoławczej⁶⁸³.

Tym samym także nowelizacja z 2015 r. wprowadziła nową filozofię w zakresie postrzegania regulacji zakazu *reformationis in peius*. Słusznie wskazywano, że zakaz *reformationis in peius* stanowił gwarancję procesową oskarżonego, co do tego, że w wyniku zaskarżenia orzeczenia na jego korzyść nie zostaną zwiększone "dolegliwości" zawarte w zaskarżonym orzeczeniu⁶⁸⁴. W literaturze zauważano, że nowelizacja k.p.k. z 2015 r. wprowadziła dość istotne zmiany w zakresie treści art. 434 § 1 k.p.k., (który pełni funkcję gwarancyjną oraz zabezpieczającą) dając oskarżonemu swobodę w zaskarżeniu wyroku, oraz jednocześnie uwalniając go od obawy wydania orzeczenia sądu odwoławczego na jego niekorzyść⁶⁸⁵. Zasada zakazu *reformationis in peius* związana była bezpośrednio zatem z kierunkiem środka odwoławczego. Oznaczało to więc, że kierunek środka odwoławczego określał, czy środek odwoławczy został wniesiony na korzyść, czy na niekorzyść oskarżonego, a skoro tak, to określał relację tego środka do interesów procesowych oskarżonego⁶⁸⁶.

---

⁶⁸² D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Tom II, wyd. II, Opublikowano: WK2015, Komentarz do art. 433 k.p.k. (Lex/el).

⁶⁸³ *Ibidem*, zob. także: Uzasadnienie ustawy z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr VII.870, s. 152).

⁶⁸⁴ K. Marszał [w:] R. Koper, K. Marszał, R. Netczuk, K. Sychta, J. Zagrodnik, K. Zgryzek, *Proces karny. Przebieg postępowania*, red. K. Marszał, wyd. 2, Katowice 2012, s. 241, a także: L. K. Paprzycki Lech (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 425-673 Kodeksu postępowania karnego*, Opublikowano: LEX/el. 2015, Komentarz do art. 434 k.p.k. (Lex/el.).

⁶⁸⁵ K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2015*, Opublikowano: LEX 2015, Komentarz do art. 434 k.p.k. (Lex/el).

⁶⁸⁶ D. Świecki (red.), *Kodeks, op. cit.*. Tom II, wyd. II, Opublikowano: WK2015, Komentarz do art. 434 k.p.k. (Lex/el).

W stanie prawnym obowiązującym od 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r. sąd odwoławczy mógł orzec na niekorzyść oskarżonego tylko wówczas, gdy wniesiono na jego niekorzyść środek odwoławczy oraz tylko w granicach zaskarżenia i tylko w razie stwierdzenia uchybień podniesionych w środku odwoławczym. Wyjątkiem od tej zasady była sytuacja, gdy ustawa nakazywała wydanie orzeczenia niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów. Oznaczało to zatem, że należało uwzględnić treść art. 433 § 1 k.p.k., wskazującą, iż szerszy zakres rozpoznania sprawy przez sąd odwoławczy możliwy był w wypadkach z art. 435, art. 439 § 1, art. 440 i art. 455 k.p.k.

Możliwości orzekania na niekorzyść oskarżonego przez sąd odwoławczy niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów dotyczyły więc następujących sytuacji:

- zmiany lub uchylenia orzeczenia na rzecz współoskarżonych, choćby nie wnieśli oni środka odwoławczego, jeśli te same względy przemawiają za uchyleniem lub zmianą orzeczenia na rzecz innych (art. 435 k.p.k.);
- zaistnienia i stwierdzenia przez sąd odwoławczy którejkolwiek z bezwzględnych przyczyn odwoławczych (art. 439 § 1 k.p.k.);
- rażącej niesprawiedliwości w utrzymaniu zaskarżonego orzeczenia (art. 440 k.p.k.);
- poprawienia błędnej kwalifikacji prawnej (art. 455 k.p.k.).

Ponadto, warto także wskazać, że art. 433 § 1 k.p.k. w brzmieniu nadanym od 1 lipca 2015 r. nawiązywał także bezpośrednio do treści art. 447 § 1-3 k.p.k., dotyczącego zakresu zaskarżenia. Przepis art. 433 § 1 k.p.k. po nowelizacji k.p.k. z 2015 r. nakazywał, by sąd odwoławczy rozpoznawał sprawę w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów, z uwzględnieniem treści art. 447 § 1-3 k.p.k., zaś w szerszym zakresie w wypadkach wskazanych w art. 435, art. 439 § 1, art. 440 i art. 455 k.p.k.

Od 1 lipca 2015 r. zmienił się także art. 434 § 2 k.p.k., który ograniczył możliwości tzw. „przełamania” kierunku środka odwoławczego do sytuacji z art. 440 k.p.k. Przepis ten wskazywał, że środek odwoławczy wniesiony na niekorzyść oskarżonego mógł spowodować orzeczenie na korzyść oskarżonego w razie spełnienia przesłanki rażącej niesprawiedliwości wydanego orzeczenia. Mogło to wpłynąć korzystnie z punktu widzenia pozycji oskarżonego oraz jego interesów procesowych.

Sąd Najwyższy na podstawie stanu prawnego przed 1 lipca 2015 r., w postanowieniu z dnia 25 stycznia 2015 r. wskazywał, że „Nie stanowi naruszenia zakazu *reformationis in peius* z art. 434 § 1 k.p.k. oraz reguły *ne peius* z art. 454 § 2 k.p.k. dokonanie przez sąd odwoławczy niekorzystnych dla oskarżonego nowych ustaleń, które jednak w konkretnej

sytuacji procesowej nie wywołują negatywnych skutków dla niego, w szczególności nie prowadzą do zaostrenia wymierzonej kary, lecz stają się wyłącznie podstawą do takiego samego, co uprzednio orzeczenia. Tym bardziej nie są objęte tymi zakazami ustalenia, które w konsekwencji prowadzą do utrzymania w mocy zaskarżonego wyroku, chociaż na podstawie innych, niż przyjęte przez sąd I instancji przesłanek⁶⁸⁷.

§ 3 Ewolucja przyczyn odwoławczych po 15 kwietnia 2016 r.

Nowelizacja k.p.k. z 2016 r., która weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r. wprowadziła po raz kolejny zmiany w zakresie przyczyn odwoławczych. W literaturze wskazywano, że uchwalone regulacje w zakresie postępowania odwoławczego miały bezpośredni związek z wprowadzonymi przepisami na mocy noweli k.p.k. z 2016 r., dotyczącymi postępowania przed sądem pierwszej instancji⁶⁸⁸.

Jak wynika z uzasadnienia do projektu zmian k.p.k. z 2016 r., inkwizycyjny charakter postępowania przed sądem pierwszej instancji w zakresie inicjatywy dowodowej nie wykluczał *a limine* możliwości przyjęcia każdego z modeli postępowania odwoławczego: apelacyjnego lub reformatoryjnego⁶⁸⁹. Wskazywano, że wybór jednego z modeli postępowania odwoławczego oznaczał odmienny tryb konwalidacji uchybień sądu lub stron procesowych, związanych z ich niedostateczną aktywnością przed sądem pierwszej instancji. Według ustawodawcy, uchybienia te prowadziły do uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd pierwszej instancji⁶⁹⁰.

Ponadto, zauważono, że w modelu apelacyjnym ewentualne uchybienia mogą oraz powinny zostać naprawione przez sąd odwoławczy poprzez podjęcie odpowiednich działań⁶⁹¹. Sąd drugiej instancji powinien być w pełni uprawniony do przeprowadzenia dowodów oraz do orzekania reformatoryjnego na ich podstawie. Zakres ciążących na sądzie odwoławczym obowiązków wynikał z odpowiednich czynników, które wyznaczały swoisty program postępowania odwoławczego. Na poparcie takiego modelu postępowania

---

⁶⁸⁷ Post. SN z dnia 27 stycznia 2015 r., V KK 195/14, LEX nr 1650307.

⁶⁸⁸ I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 533.

⁶⁸⁹ Uzasadnienie do projektu zmian z 8 stycznia 2016 r., *op. cit.*, s. 46.

⁶⁹⁰ *Ibidem*, a także: I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 533.

⁶⁹¹ Uzasadnienie do projektu zmian z 8 stycznia 2016 r., *op. cit.*, s. 46.

odwoławczego, ustawodawca wskazywał, że podobne unormowania istnieją także w Niemczech oraz w Szwajcarii⁶⁹².

W kwestii zmian w modelu postępowania odwoławczego po 15 kwietnia 2015 r., w ogólnym aspekcie przyczyn odwoławczych, wskazywano, że mają one charakter „korygujący i porządkujący”⁶⁹³. Dla przykładu można zaznaczyć, że w treści art. 425 § 2 k.p.k. została dodana możliwość zaskarżenia rozstrzygnięcia negatywnego, a także konieczne było, w ocenie ustawodawcy, uporządkowanie relacji pomiędzy treścią art. 440 a 337 § 2 zd. drugie k.p.k.⁶⁹⁴.

Ewolucja przyczyn odwoławczych po 15 kwietnia 2016 r. odnosiła się także do sprawiedliwości wydanych orzeczeń, a tym samym także do treści art. 440 k.p.k. W tym zakresie warto wskazać, że skorygowana treść art. 440 k.p.k. ma aktualnie następujące brzmienie: „jeżeli utrzymanie orzeczenia w mocy byłoby rażąco niesprawiedliwe, podlega ono niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów zmianie na korzyść oskarżonego albo w sytuacji określonej w art. 437 § 2 zd. drugie uchyleniu.”. Zmiana ta miała na celu ograniczenie wydawania orzeczeń kasatoryjnych przez sądy odwoławcze, tylko do sytuacji, gdy:

- występują bezwzględne przyczyny odwoławcze z art. 439 § 1 k.p.k.;
- sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego, który został uniewinniony w pierwszej instancji lub, co do którego w pierwszej instancji umorzono lub warunkowo umorzono postępowanie;
- jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości⁶⁹⁵.

W literaturze słusznie zatem wskazywano, że wprowadzoną zmianę w zakresie ograniczenia wydawania przez sądy orzeczeń kasatoryjnych można było ocenić pozytywnie, gdyż uchylanie spraw i przekazywanie ich do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji, zasadniczo nie leży w niczym interesie, a bez wątpienia obniża efektywność wymiaru sprawiedliwości⁶⁹⁶.

---

⁶⁹² I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 533.

⁶⁹³ Uzasadnienie do projektu zmian z 8 stycznia 2016 r., *op. cit.*, s. 47, a także: I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 534.

⁶⁹⁴ I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 534.

⁶⁹⁵ *Ibidem*.

⁶⁹⁶ *Ibidem*.

Ewolucja zmian przepisów k.p.k. w zakresie przyczyn odwoławczych po 15 kwietnia 2016 r. spowodowała także wyodrębnienie się nowych możliwości w zakresie formułowania podstaw odwoławczych. Miało to miejsce wskutek wprowadzenia instytucji, uregulowanej w rozdziale 55a k.p.k., a mianowicie skargi na wyrok sądu odwoławczego⁶⁹⁷. Wypadało zatem wskazać na przyczyny odwoławcze, stanowiące element skargi na wyrok sądu odwoławczego oraz należało dokonać ich choćby skrótowej analizy.

Z uzasadnienia do projektu zmian k.p.k. z 2016 r. wynikało, że „w postępowaniu cywilnym od pewnego czasu taką funkcję spełnia możliwość wniesienia przez strony zażalenia do Sądu Najwyższego na orzeczenie sądu odwoławczego uchylające wyrok sądu pierwszej instancji i przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania (zob. art. 394¹ § 11 k.p.c.)”⁶⁹⁸.

Ustawodawca, wzorując się zatem (w pewnej mierze) na przepisach procedury cywilnej, dostrzegł zalety takiego unormowania, jakie istnieje na gruncie postępowania cywilnego i tym samym także wprowadził skargę na wyrok sądu odwoławczego, uchylający orzeczenie pierwszej instancji i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania⁶⁹⁹.

Podstawy (przyczyny) takiej skargi zostały wskazane w art. 539a § 3 k.p.k. i są nimi:

- 1) bezwzględne podstawy odwoławcze z art. 439 § 1;
- 2) obraza art. 437⁷⁰⁰.

Jak wynika z treści art. 539a § 1 k.p.k. skarga ta przysługuje stronom postępowania, w razie uchylecia wyroku sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy przez sąd odwoławczy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji. Organem kompetentnym do jej rozpoznania jest Sąd Najwyższy. Z kolei zgodnie z § 2 tego przepisu, takie orzeczenie strona skarżąca może wnieść zarówno od całego wyroku, jak i jego części⁷⁰¹.

Na mocy treści art. 539b § 1 k.p.k. termin do wniesienia takiej skargi wynosi 7 dni, czyli podobnie jak w przypadku zażalenia. Zaś, wniosek o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem należy zgłosić w sądzie, który wydał orzeczenie, w terminie zawitym 7 dni

---

⁶⁹⁷ *Ibidem*, s. 535.

⁶⁹⁸ Uzasadnienie do projektu zmian z 8 stycznia 2016 r., *op. cit.*, s. 48.

⁶⁹⁹ I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 535.

⁷⁰⁰ *Ibidem*.

⁷⁰¹ *Ibidem*.

od daty ogłoszenia orzeczenia, a jeżeli ustawa przewiduje doręczenie orzeczenia, od daty jego doręczenia. Przepis art. 445 § 2 k.p.k., dotyczący wniesienia środka odwoławczego przed terminem do złożenia uzasadnienia, ma odpowiednie stosowanie. Natomiast zgodnie z art. 539b § 2 k.p.k. wniesienie skargi powoduje wstrzymanie wykonania zaskarżonego wyroku. Warto także zauważyć, że zgodnie z art. 539e § 1 k.p.k. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę na posiedzeniu bez udziału stron i może wydać następujące orzeczenia:

- 1) postanowienie oddalające skargę;
- 2) wyrok uchylający zaskarżone orzeczenie w całości lub w części oraz przekazujący sprawę właściwemu sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania⁷⁰².

Słusznie zatem wskazywano, że wprowadzona regulacja stanowi swoiste „*novum*” i choćby z tego powodu mogła rodzić obawy jej spójność z całym systemem środków zaskarżenia w sprawach karnych⁷⁰³. Jednak należało także zauważyć niewątpliwe zalety takiej regulacji. Dzięki tej instytucji skarżący (niezależnie od tego czy to jest oskarżyciel czy też oskarżony) mają dodatkową możliwość skontrolowania wydanego przez sąd odwoławczy orzeczenia⁷⁰⁴. Co z kolei może powodować, że wydawane decyzje procesowe sądów odwoławczych będą podlegały bardziej starannej analizie niż wcześniej, choćby także z uwagi na możliwość wniesienia skargi⁷⁰⁵. Tym bardziej, zważywszy na odmienne interpretacje sądów odwoławczych, odnośnie do zakresu bezwzględnych przyczyn odwoławczych, co widoczne jest także w orzecznictwie Sądu Najwyższego⁷⁰⁶, ponowne sprawdzenie poprawności wydanego rozstrzygnięcia, bądź też kontroli uchybień bezwzględnych należało ocenić pozytywnie. Jeśli Sąd Najwyższy, często i niejednokrotnie odmiennie interpretuje faktyczny zakres bezwzględnych podstaw odwoławczych, na podstawie podobnych ustaleń faktycznych, to dokonanie powtórnej kontroli wydanego przez sąd odwoławczy rozstrzygnięcia wydawało się słuszne.

Warto także wskazać, że jak wynikało z uzasadnienia do tych zmian, skarga ta nie podlegała opłacie, ponieważ „jej istota polega na przeciwdziałaniu bezpodstawnemu

---

⁷⁰² *Ibidem*.

⁷⁰³ *Ibidem*.

⁷⁰⁴ *Ibidem*.

⁷⁰⁵ *Ibidem*.

⁷⁰⁶ Zob. np. post. SN z dnia 9 lipca 2015 r., III KK 375/14, LEX/el nr 1754265 i wyr. SN z dnia 2 października 2015 r., III KK 132/15, LEX/el. nr 1814909.

przedłużaniu się postępowania karnego” a tym samym „spełnia ona zatem również funkcję prewencyjną i zabezpieczającą prawidłowy bieg postępowania”⁷⁰⁷. Z tych względów, w aspekcie analizy możliwych przyczyn odwoławczych, należało ocenić wprowadzenie instytucji skargi pozytywnie, bo ma ona na celu kontrolę i eliminację wydawanych przez sądy odwoławcze orzeczeń kasatoryjnych⁷⁰⁸.

3.1. Aspekty bezpośrednie związku nowelizacji z 2016 r. z przyczynami odwoławczymi

1. W zakresie bezpośrednich aspektów, związku nowelizacji kwietniowej z przyczynami odwoławczymi i zmianą treści art. 427 § 1 k.p.k. należy zaznaczyć, że na mocy tej noweli został uchylony obowiązek wskazania zarzutów stawianych zaskarżonemu rozstrzygnięciu. Słusznie także zauważało się, że uchylenie obowiązku wskazania zarzutów stawianych rozstrzygnięciu w środku odwoławczym przez każdego skarżącego, spowodowało tym samym konieczność uchylecia art. 80a k.p.k. i ponowne wprowadzenie dostępu do profesjonalnej pomocy prawnej dopiero po odpowiedniej weryfikacji finansowej stanu majątkowego skarżącego⁷⁰⁹.

Należało zatem uznać te zmiany za spójne, bo trudno było wymagać od wszystkich skarżących wskazania zarzutów stawianych rozstrzygnięciu, jeśli środek odwoławczy nie był składany przez profesjonalistę. Tym bardziej, że brzmienie treści art. 427 § 1 k.p.k. po 1 lipca 2015 r., bez jednoczesnego wprowadzenia przymusu adwokacko - radcowskiego do wniesienia środka odwoławczego mogło powodować brak możliwości obrony swych praw przez skarżących wobec nieskorzystania przez nich z pomocy prawnej z urzędu⁷¹⁰. Jednak z drugiej strony trzeba mieć na względzie fakt, że wskazanie zarzutów zaskarżonemu wyrokowi mogłoby skutecznie apelację, co z kolei mogłoby się przyczynić do rzetelności postępowania odwoławczego. Należałoby zatem rozważyć czy istnieje potrzeba wprowadzenia przymusu adwokacko-radcowskiego do sporządzenia zwykłych środków

---

⁷⁰⁷ Uzasadnienie do projektu zmian z 2016 r., s. 49.

⁷⁰⁸ I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 535.

⁷⁰⁹ Uzasadnienie do projektu zmian z 2016 r., s. 47; a także: I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 533.

⁷¹⁰ I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 533.

odwoławczych, jeśli mogłoby to przyczynić się do poprawy jakości postępowania odwoławczego.

W literaturze zauważało się, że nowela z 2016 r. przywróciła treść art. 427 § 1 i 2 k.p.k. w kształcie obowiązującym przed nowelizacją z 2015 r., bo było to niezbędne w celu spójności brzmienia treści całego przepisu 427 k.p.k.⁷¹¹.

Warto wskazać na tezę, zawartą w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 15 kwietnia 2015 r. w sprawie sygn. akt. II Aka 16/15, gdzie sąd ten uznał, że „Aby krytyka odwoławcza zaskarżonego orzeczenia była skuteczna, musi wykazać, w czym konkretnie upatruje wpływ zgłaszanego uchybienia na jego treść, a nie ograniczać się tylko do samego sformułowania go w skardze. Jeśli na tym poprzestaje, to nie może oczekiwać, że zostanie ona uwzględniona”⁷¹².

Z kolei Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 26 listopada 2015 r. w sprawie sygn. akt. II Aka 197/15, uznał, że „Gdy środek odwoławczy pochodzi od podmiotu profesjonalnego, w tym m.in. od obrońcy, powinien zawierać nie samo tylko wskazanie zarzutów stawianych kwestionowanemu rozstrzygnięciu, lecz również ich uzasadnienie (art. 427 § 2 KPK). Tego tu nie spełniono, bo w uzasadnieniu apelacji nie wskazano wyodrębnionej jednostki redakcyjnej, która by się odnosiła do badanego zarzutu”⁷¹³.

2. Nowelizacja k.p.k. z 2016 r. uchyliła brak możliwości podnoszenia przez skarżących zarzutu nadmiernej aktywności sądu lub braku aktywności w odpowiednich okolicznościach (co wynikało z brzmienia art. 427 § 4 i 5 k.p.k. od 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r.). Zmianę tę zatem należało ocenić pozytywnie, z uwagi na fakt mniejszych ograniczeń dla skarżących orzeczenia.

W literaturze podkreślano, że wprowadzony nowelizacją z 2015 r. art. 427 § 4 k.p.k. stanowił swoistą gwarancję realizacji zreformowanego modelu postępowania sądowego, który polegał na zwiększeniu elementów kontradiktoryjności rozprawy głównej⁷¹⁴. Ponadto, zauważono, że przepis ten zabezpieczał przed stawianiem zarzutu, iż pomimo bierności stron

---

⁷¹¹ D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, Opublikowano: WK 2016, Komentarz do art. 427 k.p.k. (Lex./el).

⁷¹² Wyr. SA w Krakowie z dnia 15 kwietnia 2015 r., II Aka 16/05, Legalis.

⁷¹³ Wyr. SA w Krakowie z dnia 26 listopada 2015 r., II Aka 197/15, Legalis.

⁷¹⁴ D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, Opublikowano: WK 2016, Komentarz do art. 427 k.p.k. (Lex./el).

sąd pierwszej instancji nie skorzystał z prawa do inicjatywny dowodowej lub też nie wykazał aktywności przy przeprowadzaniu przez strony dowodów albo że włączył się w postępowanie dowodowe wbrew zasadzie, że powinien być bierny⁷¹⁵. Aktualnie więc, wobec obowiązku wykazywania przez sąd aktywności dowodowej, wynikającego z treści art. 167 i 366 § 1 k.p.k., jednocześnie uchylony został art. 427 § 4 k.p.k.⁷¹⁶.

W efekcie strona może postawić zarzut dotyczący bierności dowodowej sądu, mimo że sama nie wykazywała inicjatywy w zgłaszaniu dowodów czy aktywności przy przeprowadzaniu dowodów⁷¹⁷.

3. Odnosnie do zakresu zarzutu rażącej niewspółmierności kary z art. 438 § 1 pkt 4 k.p.k. po noweli k.p.k. z 2016 r. wypada zauważyć, że treść tego przepisu nie uległa zmianom. Oznacza to z kolei, że aktualne jest dotychczasowe orzecznictwo sądów powszechnych i Sądu Najwyższego, dotyczące tej regulacji.

Dodatkowo jak wynika z tezy wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 12 sierpnia 2016 r. w sprawie sygn. akt. II Aka 194/16: „Sama surowość czy też łagodność orzeczonej kary, jeśli jest ona uzasadniona dyrektywami, o których mowa w treści art. 53 KK, nie może stanowić skutecznego zarzutu apelacyjnego, jeśli kwestionująca jej wymiar strona nie wykaże, iż kara ta zarówno z punktu widzenia sprawcy, ale i ogółu społeczeństwa, powinna być uznana za wyjątkowo niesprawiedliwą, zbyt drastyczną czy też przynoszącą rażącą dolegliwość”⁷¹⁸. Oznacza to zatem, że filozofia w zakresie tego zarzutu pozostała bez zmian.

Jak także wynika z tezy wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 lipca 2016 r. w sprawie sygn. akt. II Aka 277/16: „O rażącej niewspółmierności kary wymierzonej oskarżonemu niewątpliwie mowy być nie może, jeśli uwzględni się wysoki stopień społecznej szkodliwości czynu i wysoki stopień winy, jak też orzeczenie kary w wysokości zbliżonej do dolnej granicy ustawowego zagrożenia. Oskarżonemu przypisano popełnienie przestępstwa w stosunku do mienia wielkiej wartości w kwocie przekraczającej 6 mln zł.

---

⁷¹⁵ *Ibidem*.

⁷¹⁶ *Ibidem*.

⁷¹⁷ *Ibidem*; zob. także szerzej: S. Zabłocki, *Artykuł 167 k.p.k. po jego nowelizacji - wstępne nakreślenie problemów*, Pal. 2015, nr 7-8, s. 169 i n.; D. Świecki [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. D. Świecki, t. 2, Warszawa 2015, s. 52 i n.

⁷¹⁸ Wyr. SA w Katowicach z dnia 12 sierpnia 2016 r., II Aka 194/16, Legalis.

Przestępstwo zostało popełnione w warunkach czynu ciągłego przez okres około dwóch lat. Z popełnienia przestępstwa oskarżony uczynił sobie stałe źródło dochodu. Działał z premedytacją, przez długi okres czasu, co dowodzi „najwyższego napięcia złej woli”. Okoliczności te wskazują na szczególnie wysoki stopień zarówno winy, jak i społecznej szkodliwości czynu. W tym stanie rzeczy wymierzenie oskarżonemu kary 2 lat i 4 miesięcy pozbawienia wolności uznać należy za reakcję wręcz łagodną, a nie nacechowaną nieuzasadnioną surowością⁷¹⁹.

Ponadto, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 14 lipca 2016 r. w sprawie sygn. akt III KK 256/16 potwierdził wcześniejsze rozważania odnośnie do tego zarzutu rażącej niewspółmierności, stanowiąc, że „Przepis art. 53 KK nie ma charakteru normy stanowczej (zawierającej nakaz lub zakaz określonego zachowania), zatem jego obraza - w rozumieniu art. 438 pkt 1 KPK - nie wchodzi w grę. Wspomniany przepis określa objęte sferą swobodnego sędziowskiego uznania ogólne dyrektywy wymiaru kary, dlatego podważenie przyjętej na ich podstawie oceny sądu jest możliwe tylko w ramach zarzutu rażącej niewspółmierności kary⁷²⁰.

Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 4 września 2015 r. w sprawie sygn. akt. II Aka 214/15 wskazał, że „Rażąca niewspółmierność kary, o jakiej mowa w art. 438 pkt 4 KPK, zachodzić może tylko wówczas, gdy na podstawie ujawnionych okoliczności, które powinny mieć zasadniczy wpływ na wymiar kary, można było przyjąć, że zachodziłyby wyraźna różnica pomiędzy karą wymierzoną przez sąd pierwszej instancji a karą, jaką należałoby wymierzyć w instancji odwoławczej w następstwie prawidłowego zastosowania w sprawie dyrektyw wymiaru kary przewidzianych w art. 53 KK⁷²¹.

Podobnie także stwierdza Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie sygn. akt II Aka 289/15, uznając, że „Rażąca niewspółmierność kary, o jakiej mowa w art. 438 pkt 4 KPK, zachodzi wówczas, gdy na podstawie ujawnionych okoliczności, które powinny mieć zasadniczy wpływ na wymiar kary, można przyjąć, iż zachodzi wyraźna dysproporcja pomiędzy karą orzeczoną przez sąd pierwszej instancji, a karą, jaką należałoby sprawcy wymierzyć w następstwie prawidłowego zastosowania w sprawie dyrektyw sądowego wymiaru kary. Przedmiotowe uchybienie nie dotyczy zatem każdej różnicy w ocenie surowości lub łagodności kary między sądem orzekającym a sądem

---

⁷¹⁹ Wyr. SA w Katowicach z dnia 28 lipca 2016 r., II Aka 277/16, Legalis.

⁷²⁰ Post. SN z dnia 14 lipca 2016 r., III KK 256/16, Legalis.

⁷²¹ Wyr. SA w Warszawie z dnia 4 września 2015 r., II Aka 214/15, Legalis.

odwoławczym, lecz jedynie niewspółmierności wyraźnej, oczywistej, widocznej już na pierwszy rzut oka”⁷²². Przedstawione powyżej judykaty świadczą o niezmienności w zakresie postrzegania roli i istoty zarzutu rażącej niewspółmierności kary, pomimo dokonanych zmian. Dlatego też należy uznać, że zmiany te miały charakter czysto „korekcyjny”.

4. W kwestii ograniczenia możliwych zarzutów odwoławczych przy zaskarżaniu orzeczeń zapadłych w trybach konsensualnych (co wynika bezpośrednio z brzmienia art. 447 § 5 k.p.k.) należy zauważyć, że nowelizacja k.p.k. z 2016 r. nie wprowadziła w tym zakresie żadnych zmian. Pozostawione ograniczenie dla skarżących, którzy chcą wnieść apelację od wydanych na mocy porozumień procesowych orzeczeń należało jednak ocenić negatywnie.

Zgodnie z treścią art. 387 § 1a k.p.k. w brzmieniu nadanym na mocy noweli k.p.k. z 2016 r., przed uwzględnieniem wniosku oskarżonego o jego dobrowolne poddanie się karze z art. 387 k.p.k., sąd ma obowiązek pouczyć oskarżonego o treści art. 447 § 5 k.p.k. i wynikającym z niego ograniczeniu w przypadku zaskarżenia zapadłego w ten sposób orzeczenia.

Pozostawienie w dalszym ciągu tego ograniczenia w razie zaskarżenia orzeczeń zapadłych w trybach konsensualnych przez skarżących, nawet mimo dodatkowych pouczeń dla oskarżonego nie wydaje się być korzystne z punktu widzenia interesów skarżących⁷²³. Ponadto, warto także wskazać, że pouczenia o tych ograniczeniach odnoszą się jedynie do oskarżonego a nie dla innych stron, w tym oskarżycieli posiłkowych. Może to z kolei powodować, że oskarżyciele posiłkowi, którzy wyrazili zgodę na możliwość konsensualnego zakończenia postępowania karnego, wobec braku odpowiednich dla nich pouczeń, mogą zostać pozbawieni skontrolowania orzeczenia przez sąd odwoławczy⁷²⁴.

---

⁷²² Wyr. SA w Gdańsku z dnia 27 sierpnia 2015 r., II Aka 289/15, Legalis.

⁷²³ Zob. szerzej na ten temat także: I. Urbaniak-Mastalerz, *Podstawy apelacji w znowelizowanym k.p.k.*, op. cit., s. 103-106, C. Kulesza *Zaskarżanie wyroków zapadłych w trybach konsensualnych – standard europejski i prawo polskie*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2014, nr 1, s. 108, I. Urbaniak-Mastalerz, *Współczesny paradygmat wykładni prawa karnego*, „Monitor Prawniczy” 24/2015, s. 1316-1318; S. Steinborn, *Porozumienia w polskim procesie karnym* [w:] *Nowe Tendencje w prawie karnym procesowym: Niemcy, Polska, Ukraina*, (red.) Friedrich – Christian Schroeder, Tina de Vries, Białystok 2016, s. 244-245.

⁷²⁴ Zob. szerzej: I. Urbaniak-Mastalerz, *Rola pokrzywdzonego w porozumieniach karnoprosesowych* [w:] *Ochrona prawna pokrzywdzonego*, T. Karczmarek, M. Filipowska-Tuthill, J. Żylińska (red), Wrocław 2017, s. 253-263.

Z kolei odnośnie do zmiany treści art. 447 § 3 k.p.k. należało uznać, że miała ona charakter korygujący, poprzez odpowiedniego dodanie „środka kompensacyjnego albo przepadku”, brzmienie tego przepisu po 1 lipca 2015 r.⁷²⁵.

Wypada także wskazać na tezę wynikającą z wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie sygn. akt. II Aka 90/16, zgodnie, z którą: „Zgodnie z art. 447 § 5 KPK podstawą apelacji nie mogą być zarzuty określone w art. 438 pkt 3 i 4 KPK związane z treścią zawartego porozumienia, o którym mowa w art. 343, art. 343a i 387 KPK. O ocenie, z jakim zarzutem mamy do czynienia w środku odwoławczym wnoszonym od orzeczenia wydanego w trybie konsensualnym, nie decyduje kwalifikacja zarzutu wskazana przez autora tego środka odwoławczego, a faktyczna treść zarzutu”⁷²⁶. Oznacza to zatem, że nawet próba obejścia podnoszenia zakazanych zarzutów w przypadku zaskarżenia wyroków zapadłych w trybach konsensualnych może spotkać się z nieuwzględnieniem podniesionych zarzutów przez skarżących.

---

⁷²⁵ Zob. szerzej na temat: np. C. Kulesza *Zaskarżanie wyroków zapadłych w trybach konsensualnych – standard europejski i prawo polskie*, Białostockie Studia Prawnicze 2014, nr 1, s. 108.

⁷²⁶ Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 27 kwietnia 2016 r., II Aka 90/16, Legalis.

3.2. Aspekty pośrednie związku nowelizacji z 2016 r. z przyczynami odwoławczymi

1. Pośrednie aspekty związku nowelizacji z przyczynami odwoławczymi dotyczą kwestii wskazania zakresu zaskarżenia we wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku, zgodnie z treścią art. 422 § 2 k.p.k., który także został nieznacznie zmodyfikowany na mocy noweli k.p.k. z 2016 r.

Aktualnie przepisy procedury karnej wymagają zatem, aby wniosek o sporządzenie pisemnych motywów wyroku był złożony na piśmie a oprócz wymogów właściwych dla pisma procesowego zawierał także:

- wskazanie, czy wniosek dotyczy całości wyroku, czy też niektórych czynów, których popełnienie oskarżyciel zarzucił oskarżonemu, bądź także jedynie rozstrzygnięcia o karze oraz o innych konsekwencjach prawnych czynu;

- wskazanie oskarżonych, których wniosek dotyczy, przy czym obowiązek ten odnosi się to tylko do wniosku nie pochodzącego od oskarżonego, lecz także od oskarżyciela publicznego czy oskarżyciela posiłkowego lub jego pełnomocnika⁷²⁷.

Jeśli zaś chodzi o zakres zmian na mocy noweli z 2016 r. warto zauważyć, że zostały wprowadzone zmiany w § 1, a także został dodany nowy § 2a do art. 422 k.p.k., co zasadniczo prowadzi do przywrócenia rozwiązania, jakie istniało do 30 czerwca 2015 r., odnośnie terminu 7-dniowego do złożenia wniosku o sporządzenie pisemnych motywów wyroku, który biegnie od daty ogłoszenia wyroku, a wyjątek dotyczy jedynie sytuacji przewidzianej w § 2a⁷²⁸. Z kolei zauważa się, że dodany § 2a reguluje kwestię biegu terminu złożenia tego wniosku przez oskarżonego, który mimo złożenia przez niego wniosku o doprowadzenie go na termin rozprawy, na którym ogłoszono wyrok, nie był obecny podczas jego ogłoszenia i nie miał obrońcy⁷²⁹. W takiej okoliczności termin biegnie od daty doręczenia oskarżonemu wyroku, a nie zaś od jego ogłoszenia⁷³⁰.

---

⁷²⁷ D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, Opublikowano: WK 2016, Komentarz do art. 422 k.p.k. (Lex./el).

⁷²⁸ *Ibidem*.

⁷²⁹ *Ibidem*.

⁷³⁰ *Ibidem*.

Wypada także wskazać na najnowsze orzecznictwo Sądu Najwyższego w tym zakresie. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 7 września 2016 r. w sprawie sygn. akt. WZ 17/16, orzekł, że „W obowiązującym obecnie, tj. od dnia 1 lipca 2015 r., art. 422 § 2 KPK ustawodawca nałożył na strony składające wniosek o sporządzenie na piśmie uzasadnienia wyroku i doręczenie obowiązek wskazania, czy dotyczy on całości wyroku, czy też niektórych czynów, których popełnienie oskarżyciel zarzucił oskarżonemu, bądź też jedynie rozstrzygnięcia o karze i o innych konsekwencjach prawnych czynu. Niewskazanie we wniosku o sporządzenie uzasadnienia jego zakresu przedmiotowego stanowi brak formalny, który podlega uzupełnieniu w trybie art. 120 § 1 KPK. W wypadku nieuzupełnienia braku w terminie, wniosek istotnie uznaje się za bezskuteczny”⁷³¹.

2. Odnośnie do możliwości wskazania w środku odwoławczym nowych faktów i dowodów, która wynika z treści art. 427 § 3 k.p.k. w brzmieniu nadanym mu od dnia 1 lipca 2015 r., to wypada dostrzec, że ustawodawca w tej mierze nie poczynił żadnych zmian. Oznacza to zatem, że w dalszym ciągu, skarżący w środku odwoławczym ma możliwość wskazania nowych faktów i dowodów, jednakże musi wykazać, że nie mógł ich powołać w postępowaniu pierwszoinstancyjnym.

Z uwagi na fakt, że kwestie te zostały już dosyć szeroko przeanalizowane wcześniej⁷³², w części dotyczącej aspektów nowelizacji k.p.k. obowiązującej od dnia 1 lipca 2015 r. do dnia 14 kwietnia 2016 r. i analizowane przepisy nie uległy zmianom, to jedynie skrótowo o nich przypomniano i odwołano się do poglądów doktryny w zakresie noweli kwietniowej z 2016 r.

W literaturze przedmiotu odnoszącej się do zmian k.p.k. od dnia 15 kwietnia 2016 r. zauważono, że nowelizacja ta nie zmieniła treści art. 427 § 3 k.p.k., co oznaczało, że w postępowaniu odwoławczym nadal obowiązywała prekluzja dowodowa⁷³³. W wyniku noweli

---

⁷³¹ Post. SN z dnia 7 września 2016 r. WZ 17/16, Legalis, zob. także: post. SN z dnia 1 czerwca 2016 r., IV KZ 33/16, Legalis, post. SN z dnia 20 kwietnia 2016 r., III KZ 25/16, Legalis, post. SN z dnia 8 kwietnia 2016 r., II KZ 11/16, Legalis, post. SN z dnia 25 lutego 2016 r., V KZ 6/16, Legalis, post. SN z dnia 27 stycznia 2016 r., III KZ 86/15, Legalis.

⁷³² Zob. rozważania w Rozdziale IV, 2.2. pkt 2. Aspekty nowelizacji pośrednio związane z przyczynami odwoławczymi, s. 210 i nast.

⁷³³ D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, Opublikowano: WK 2016, Komentarz do art. 427 k.p.k. (Lex./el).

z 2015 r. została wprowadzona w art. 427 § 3 k.p.k. ograniczona prekluzja dowodowa, z uwagi na to, że dotyczyła ona jedynie "odwołującego się"⁷³⁴.

Treść art. 427 § 3 k.p.k. oznacza (również w obecnym stanie prawnym), że gdy skarżący mógł powołać nowy fakt lub nowy dowód przed sądem pierwszej instancji, to wówczas nie może tego już skutecznie uczynić w środku odwoławczym⁷³⁵. Wskazuje się zatem, że w sposób pośredni z przepisu tego wynika także termin składania wniosków dowodowych co do znanych stronie dowodów, który upływa z chwilą wydania wyroku w pierwszej instancji⁷³⁶. W przypadku zaskarżenia orzeczenia, odwołujący się nie może zatem skutecznie złożyć wniosku dowodowego⁷³⁷.

3. W odniesieniu do zakresu postępowania dowodowego w postępowaniu odwoławczym, który wynika z treści art. 452 k.p.k., należy wskazać, że od dnia 15 kwietnia 2016 r. przepis ten został w sposób znaczący zmodyfikowany.

Zgodnie z treścią art. 452 § 2 k.p.k.: „sąd odwoławczy oddala wniosek dowodowy, jeżeli przeprowadzenie dowodu przez ten sąd byłoby niecelowe z przyczyn określonych w art. 437 § 2 zd. drugie”. Jednakże wypada rozważyć wcześniejsze brzmienie treści tego przepisu. Od dnia 1 lipca 2015 r. brzmienie tego przepisu było bowiem następujące: „sąd odwoławczy dopuszcza dowody na rozprawie, jeżeli nie jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości. Dowody można dopuścić również przed rozprawą”⁷³⁸.

W efekcie noweli k.p.k. z 2016 r., ustawodawca wyartykułował tym samym specyficzną przesłankę oddalenia wniosku dowodowego w postaci niecelowości przeprowadzenia dowodu w instancji odwoławczej z uwagi na istnienie przesłanek uchylenia wyroku⁷³⁹. Wydaje się zatem, że zmiana ta, odnośnie do określenia możliwych przesłanek oddalenia wniosku dowodowego w instancji odwoławczej może przyczynić się do innego, szerszego dopuszczania dowodów przed sądem odwoławczym. Zakłada się bowiem, że sąd

---

⁷³⁴ *Ibidem*.

⁷³⁵ *Ibidem*.

⁷³⁶ *Ibidem*.

⁷³⁷ *Ibidem*.

⁷³⁸ I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 534-535.

⁷³⁹ Uzasadnienie do projektu zmian z 2016 r., s. 47; a także: I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 534.

odwoławczy jest sądem merytorycznym do rozpoznania sprawy, z uwagi na to, że nie został przywrócony § 1 w art. 452 k.p.k.

Wobec czego wskazanie możliwych sytuacji, kiedy sąd odwoławczy może oddalić wniosek dowodowy będzie spójne z przesłankami wymienionymi w treści art. 170 § 1 pkt 1-5 k.p.k.⁷⁴⁰.

Ponadto, wydaje się również, że nie uległa zmianie regulacja przewidująca, że sąd odwoławczy będzie oddalał wnioski dowodowe, jeśli będzie jednoczesna potrzeba przeprowadzenia przewodu w całości. Przesłanka ta wynika bowiem bezpośrednio z treści art. 437 § 2 zd. drugie k.p.k.⁷⁴¹. Znaczenie tego przepisu od dnia 15 kwietnia 2016 r. jest zatem następujące: sąd odwoławczy oddala wniosek dowodowy, gdy:

- 1) wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1;
- 2) sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego, uniewinnionego w pierwszej instancji lub co do którego w pierwszej instancji umorzono lub warunkowo umorzono postępowanie (art. 454);
- 3) istnieje konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości.

Zmiana treści art. 452 § 2 k.p.k. od dnia 15 kwietnia 2016 r. wydawała się zatem korzystna dla skarżących, bowiem nowa treść tego przepisu stanowiła swoisty wyznacznik dla sądów odwoławczych, aby oddalać wnioski dowodowe, jedynie w ściśle określonych przez ustawodawcę sytuacjach⁷⁴².

4. Należy wskazać również na zmiany odnośnie granic rozpoznania środka odwoławczego, o których mowa w art. 433 § 1 k.p.k. oraz w zakresie możliwości wydania przez sąd odwoławczy orzeczenia na niekorzyść, przy obowiązywaniu zakazu *reformationis in peius* (art. 434 k.p.k.).

W tym miejscu warto zauważyć, że nowelizacja k.p.k. z 2016 r. zakłada całościową kontrolę rozstrzygnięcia przez sąd odwoławczy, poprzez zmianę treści art. 433 § 1 k.p.k. i eliminację z jego brzmienia „i podniesionych zarzutów”, wprowadzając z kolei „a jeśli w środku odwoławczym zostały wskazane zarzuty stawiane rozstrzygnięciu – również

---

⁷⁴⁰ I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, op. cit., s. 534.

⁷⁴¹ *Ibidem*.

⁷⁴² *Ibidem*, s. 535.

w granicach podniesionych zarzutów⁷⁴³. Uchwalona zmiana wydawała się zatem korzystna dla skarżących, nie będących profesjonalistami, bowiem umożliwiała szerszą, niż po dniu 1 lipca 2015 r., kontrolę odwoławczą.

Nowelizacja k.p.k. z 2016 r. wprowadziła także zmiany w treści art. 434 § 1 i 2 k.p.k. Przepis ten po tej noweli wydaje się być bardziej czytelny, poprzez konkretne wyliczenie możliwych rozstrzygnięć sądu odwoławczego na niekorzyść oskarżonego.

Nowelizacja k.p.k. z 2016 r. zakłada trzy możliwe przesłanki, które muszą być spełnione łącznie, gdy sąd odwoławczy może orzec na niekorzyść oskarżonego, w § 1 tego przepisu:

- 1) wówczas, gdy wniesiono na jego niekorzyść środek odwoławczy;
- 2) w granicach zaskarżenia, chyba że ustawa nakazuje wydanie orzeczenia niezależnie od granic zaskarżenia;
- 3) w wypadku stwierdzenia uchybień podniesionych w środku odwoławczym, chyba że środek odwoławczy nie pochodzi od oskarżyciela publicznego lub pełnomocnika oraz nie podniesiono w nim zarzutów albo ustawa nakazuje wydanie orzeczenia niezależnie od podniesionych zarzutów⁷⁴⁴.

Z kolei w zakresie art. 434 § 2 k.p.k. zostało dodane także „lub art. 455”, co umożliwia *de facto* wydanie orzeczeń na korzyść oskarżonego, także wtedy, kiedy środek odwoławczy wniesiony był na jego niekorzyść, jeśli nie zmieniając ustaleń faktycznych, sąd odwoławczy poprawia błędną kwalifikację prawną niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów.

§ 4 Wnioski z analizy wpływu nowelizacji na ewolucję przyczyn odwoławczych

Nie ulega wątpliwości, że wprowadzone przez ustawodawcę nowelizacje przepisów procedury karnej hołdowały nowej filozofii w zakresie postrzegania podstaw odwoławczych oraz w zakresie formułowania zarzutów odwoławczych stawianych orzeczeniu przez skarżących. Oznacza to zatem, że wpływ dokonanych nowelizacji na ewolucję przyczyn odwoławczych był istotny i wymagał analizy.

---

⁷⁴³ I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, *op. cit.*, s. 533-534.

⁷⁴⁴ *Ibidem*, s. 534.

Warto wskazać, że wprowadzone przez ustawodawcę zmiany od dnia 15 kwietnia 2016 r. wydają się być zasadniczo słuszne i potrzebne, tym bardziej, iż w istocie powodują one większe, niż wcześniej możliwości uzyskania przez skarżących korzystnego rozstrzygnięcia w postępowaniu odwoławczym. Jednakże, nie można także stracić z pola widzenia, że kolejna zmiana może spowodować problemy wymiaru sprawiedliwości w stosowaniu przepisów przejściowych, co można było zauważyć, także po dniu 1 lipca 2015 r.⁷⁴⁵.

Z jednej strony orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazywało na „chwytanie” nowej procedury w locie, z drugiej jednak na stosowanie wprost przepisów przejściowych, bez uwzględniania art. 4 § 1 k.k. do zmian ustawowych dokonanych na gruncie przepisów procesowych, które modyfikują zasady i sposób procedowania zgodnie z datą wejścia ich w życie, bądź stosownie do zawartych w nich przepisów przejściowych⁷⁴⁶.

Należy więc podkreślić, że zmiany przepisów postępowania karnego, poza tym, że wprowadziły po raz kolejny „zamęt” zarówno wokół stosowania przepisów procedury karnej⁷⁴⁷, także w modelu postępowania odwoławczego, jak i w zakresie przyczyn odwoławczym, nie stanowią zasadniczo „*novum*”, z uwagi na fakt obowiązywania podobnych unormowań przed dniem 1 lipca 2015 r.

Od dnia 1 lipca 2015 r. do dnia 15 kwietnia 2016 r. każdy skarżący w środku odwoławczym miał nie tylko wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie, ale także musiał sformułować zarzuty odwoławcze na mocy art. 427 § 1 k.p.k. po dniu 1 lipca 2015 r.⁷⁴⁸. Trudno jednak zgodzić się z poglądami występującymi w literaturze, że założenie to było słuszne⁷⁴⁹.

---

⁷⁴⁵ I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego w nowym modelu postępowania odwoławczego* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 239-242.

⁷⁴⁶ Zob. post. SN z dnia 4 września 2015 r., IV KZ 55/15, LEX/el. nr 1783185.

⁷⁴⁷ Zob. także A. Bojańczyk, *Jak nie zmieniać prawa. O „nowym nowym” dowodzeniu przed sądem apelacyjnym*, „Palestra” nr 11-12/2015, s. 108-113.

⁷⁴⁸ Zob. szerzej: S. Zabłocki, *Między reformatoryjnością a kasatoryjnością*, *op. cit.*, s. 419; a także: D. Świecki, *Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach*, *op. cit.*, s. 443, I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, *op. cit.* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 221.

⁷⁴⁹ D. Świecki, *Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach*, *op. cit.*, s. 443.

Jak wspomniano na już na wstępie pracy, mimo że ustawodawca nie definiuje terminu „zarzutu” i nie ma sformalizowanych wymogów, co do jego treści, to jednak „wyartykułowanie swoimi słowami” zarzutów środka odwoławczego przez niefachowy podmiot, który nie zna się na przepisach prawa, może być dla niego wysoce utrudnione⁷⁵⁰. Dla większości osób nieposiadających wiedzy prawniczej, zarzutem może być błędne skazanie albo uniewinnienie. W tym zakresie warto dodać, że zwykle jedynym wskazywanym osobiście przez oskarżonych zarzutem odwoławczym było to, są oni niewinni⁷⁵¹.

Jednakże, w ten sposób „wyartykułowany swoimi słowami” przez oskarżonych lub inne podmioty nieprofesjonalne zarzut mógł wówczas spowodować odmowę przyjęcia apelacji, zgodnie z art. 429 § 1 i 2 k.p.k.⁷⁵². Trudno było wymagać od wszystkich skarżących, aby z pełną uwagą oraz znajomością przepisów baczyl na procedowanie sądu, a następnie na tej kanwie podnosili zarzuty odwoławcze⁷⁵³.

Nowelizacja z 2016 r. zniósła obowiązek wskazywania zarzutów odwoławczych przez wszystkich skarżących, ograniczając go jedynie do oskarżyciela publicznego, obrońcy i pełnomocnika na mocy art. 427 § 2 k.p.k. od dnia 15 kwietnia 2016 r.⁷⁵⁴.

Ograniczeniem dla skarżących, którzy chcieli wnieść środek odwoławczy był przepis art. 427 § 4 k.p.k., który funkcjonował do dnia 15 kwietnia 2016 r.⁷⁵⁵. Przepis ten uległ nieznacznej modyfikacji wraz z nowelą lutową⁷⁵⁶. Brak możliwości podniesienia przez skarżących zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd dowodu, bez wcześniejszego wniosku w tym zakresie odnosiło się tylko do „postępowania przed sądem, które zostało wszczęte z inicjatywy strony”. W piśmiennictwie podkreślano, że był to zakaz stawiania w apelacji

---

⁷⁵⁰ Podobnie: S. Zabłocki, *Między reformatoryjnością a kasatoryjnością*, *op. cit.*, s. 420.

⁷⁵¹ W angielskim systemie odwoławczym wskazuje się, że apelacja, wniesiona na podstawie twierdzeń oskarżonych o ich niewinności nie będzie skuteczna, zob. *How to appeal, A guide to the criminal appeal system*, a justice publication, London 2011, s. 35.

⁷⁵² I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, *op. cit.* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 222.

⁷⁵³ Idem.

⁷⁵⁴ Idem.

⁷⁵⁵ D. Świecki, wskazuje, że jest to względny zakaz formułowania zarzutów odwoławczych o charakterze dowodowym, zob. szerzej: D. Świecki, *Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach*, *op. cit.*, s. 443; I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, *op. cit.* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 223.

⁷⁵⁶ I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, *op. cit.* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 223.

zarzutów o charakterze dowodowym, który jednocześnie miał postać zakazu niezupełnego, bowiem nie obejmował dowodów, których przeprowadzenie było obowiązkowe, zgodnie z treścią art. 427 § 5 k.p.k.⁷⁵⁷.

Na mocy noweli z 2016 r., zarówno unormowanie z art. 427 § 4 k.p.k., jak i art. 427 § 5 k.p.k. zostało uchylone, co należy ocenić pozytywnie. Jednakże, trzeba mieć także na względzie pogląd Sądu Najwyższego, wyrażony z postanowieniu z dnia 3 września 2014 r., w sprawie sygn. akt. III KK 7/14 zgodnie z którym „brak uprzedniego złożenia wniosku dowodowego w sytuacji kilkukrotnego wezwania stron postępowania do zgłaszania takich wniosków, zwłaszcza, gdy strona była reprezentowana przez adwokata lub radcę prawnego, może uzasadniać oddalenie zawartego w apelacji wniosku dowodowego jako zmierzającego w sposób oczywisty do przedłużenia postępowania karnego (art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k.)”⁷⁵⁸. Pogląd ten zawarty w powołanej tezie orzeczenia Sądu Najwyższego świadczy jednak o potrzebie aktywności strony w postępowaniu sądowym w zakresie postępowania dowodowego.

W zakresie treści art. 438 pkt 4 k.p.k. od dnia 1 lipca 2015 r., który dla skarżących oznaczał możliwość zaskarżenia orzeczenia w oparciu o zarzut rażącej niewspółmierności nie tylko odnośnie do kary i środka karnego, ale także nawiązki oraz niesłusznego zastosowania albo niezastosowania przepadku należy wskazać, że zmiana ta była korzystna dla skarżących, bo w istocie wypełniała wcześniejszą „lukę” prawną w tej mierze. Jednak z uwagi na fakt, że mimo tych zmian, dopuszczalne było zaskarżenie innych kwestii, związanych z rażącą niewspółmiernością zastosowanego środka karnego, można także uznać tę zmianę za neutralną.

Wydaje się zatem, że aktualne będzie dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego, a tym samym także pogląd Sądu Najwyższego, w kwestii oceny „rażącej niewspółmierności, oraz tego, że „rażąca niewspółmierność kary zachodzić może tylko wówczas, gdyby na podstawie ujawnionych okoliczności, które powinny mieć zasadniczy wpływ na wymiar kary, można było przyjąć, iż zachodziłaby wyraźna różnica pomiędzy karą wymierzoną przez sąd pierwszej instancji a karą, jaką należałoby wymierzyć w instancji odwoławczej w wyniku zastosowania w sprawie dyrektyw wymiaru kary. Nie chodzi tu przy

---

⁷⁵⁷ D. Świecki, *Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach*, op. cit., s. 443; I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit. [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 223.

⁷⁵⁸ Post. SN z dnia 3 września 2014 r., III KK 7/14, opubl. Biuletyn SN 2015/2; OSNKW 2015/2/11, Lex nr 1504844.

tym o każdą ewentualną różnicę w ocenach, co do wymiaru kary, ale o różnicę ocen tak zasadniczej natury, iż karę dotychczas wymierzoną nazwać można byłoby rażąco niewspółmierną, tj. niewspółmierną w stopniu niedającym się wręcz zaakceptować⁷⁵⁹. Zmiany te były konsekwencją zmian na gruncie prawa karnego materialnego, dlatego uznać należy je za konieczne i korzystne dla skarżących.

Od dnia 1 lipca 2015 r. istotnej korekcie uległ przepis art. 447 w § 5 k.p.k.⁷⁶⁰, który nie został zmieniony ani uchylony na mocy noweli z 2016 r. Wypada bowiem podkreślić, że ustawodawca zrezygnował z bariery w zaskarżaniu wyroków zapadłych w trybach konsensualnych, jaką stanowiło wyłączenie działania zakazu *reformationis in peius* w takich sprawach, pozostawiając w dalszym ciągu w inne przeszkody wobec oskarżonych, którzy nie respektują zasady *pacta sunt servanda*⁷⁶¹.

Na mocy aktualnie obowiązującego art. 447 § 5 k.p.k. podstawą apelacji nie mogą być zarzuty określone, w art. 438 pkt 3 i 4, związane z treścią zawartego porozumienia, o którym mowa w art. 343, art. 343a i art. 387 k.p.k. Oznacza to, że sytuacji wydania wyroku w trybie porozumień karnoprocesowych, apelacja skarżącego nie może zostać oparta na podstawie błędu w ustaleniach faktycznych z art. 438 pkt. 3 k.p.k. oraz nie może także zawierać zarzutu rażącej niewspółmierności kary z art. 438 pkt. 4 k.p.k.⁷⁶². Jednakże, wydaje się, że wyłączenie możliwości podnoszenia, jako podstawy odwoławczej błędu w ustaleniach faktycznych, powoduje tym samym eliminację możliwości skontrolowania prawdy

---

⁷⁵⁹ Wyr. SN z dnia 28 lutego 2014 r., SNO 42/13, Lex nr 1444464.

⁷⁶⁰ D. Świecki, *Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach*, op. cit., s. 446-447.

⁷⁶¹ Zob. np. C. Kulesza *Zaskarżanie wyroków zapadłych w trybach konsensualnych – standard europejski i prawo polskie*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2014, nr 1, s. 108; a także: I. Urbaniak-Mastalerz, *Podstawy apelacji w znowelizowanym k.p.k.*, op. cit., s. 104, I. Urbaniak-Mastalerz, *Współczesny paradygmat wykładni prawa karnego*, „Monitor Prawniczy” 24/2015, s. 1317, C. Kulesza, I. Urbaniak-Mastalerz, *Kara szybka czy kara sprawiedliwa?* [w:] *Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej*, I. Sepiolo-Jankowska (red.), Warszawa 2016, s. 148-163.

⁷⁶² I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit., [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 226 – 230; C. Kulesza, I. Urbaniak-Mastalerz, *Kara szybka czy kara sprawiedliwa?* [w:] *Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej*, I. Sepiolo-Jankowska (red.), Warszawa 2016, s. 148-163.

obiektywnej⁷⁶³. W takim wypadku trudno jest się zgodzić z twierdzeniem, że apelacja oparta na tych podstawach kontestowałaby w samą istotę porozumienia⁷⁶⁴.

Jest to istotne ograniczenie dla skarżącego a szczególnie oskarżonego występującego bez pomocy obrońcy i nie przekonuje nawet zastosowanie takiej regulacji, jako sankcji za złamanie zasady *pacta sunt servanda*⁷⁶⁵. Dlatego też w przypadku braku możliwości podnoszenia w apelacji jako przyczyny odwoławczej zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych oraz rażącej niewspółmierności kary w tych okolicznościach, pozbawia się skarżących zarzutów odwoławczych, które nie tylko nie wymagają wiedzy prawniczej, ale także które są najczęściej podnoszonymi zarzutami⁷⁶⁶. Twierdzenie to wydaje się być słuszne, dlatego, że zakładając możliwy błąd sądu o charakterze materialnym lub procesowym (mimo zawarcia porozumienia), to jednak nie można wykluczyć dokonania przez sąd błędnych ustaleń faktycznych lub wymierzenia rażąco niesprawiedliwej kary. Ustawodawca w uzasadnieniu zmian wskazywał, że apelacja wniesiona na podstawie naruszenia prawa materialnego albo też na podstawie naruszenia prawa procesowego, mogącego mieć wpływ na treść orzeczenia będzie chroniła oskarżonych bez żadnych wyłączeń, zakazem *reformationis in peius*⁷⁶⁷.

W doktrynie można było dostrzec poglądy, że aktualnie uchylony art. 434 § 3 k.p.k., w zakresie umożliwienia orzekania sądu na niekorzyść, mimo apelacji na korzyść, ale w przypadku zawarcia porozumienia karnoprosesowego, nie spełniał wymogów

---

⁷⁶³ P. Kardas, *Zasada prawdy materialnej a kontradiktoryjność postępowania dowodowego. Przeciwwstawne czy komplementarne zasady procesu karnego? (Rozważania o znaczeniu analiz dogmatycznych w procesie przygotowywania zmiany normatywnej na przykładzie prac legislacyjnych nad projektem nowelizacji kodeksu postępowania karnego)* [w:] *Adwokatura jako uczestnik procesu legislacyjnego. Konferencje Naukowe Izby Adwokackiej we Wrocławiu*, red. J. Giezek, Warszawa 2012, s.79.

⁷⁶⁴ S. Zabłocki, *Komentarz* [w:] P. Wiliński (red) *Kontradiktoryjność w polskim procesie karnym*, Warszawa 2013, s. 138.

⁷⁶⁵ C. Kulesza, *Kontradiktoryjność postępowania odwoławczego w świetle projektu nowelizacji kodeksu postępowania karnego Komisji Kodyfikacyjnej z dnia 8 listopada 2012 r.(druk sejmowy nr 870)* [w:] P. Wiliński (red) *Kontradiktoryjność w polskim procesie karnym*, Warszawa 2013, s. 135, C. Kulesza, I. Urbaniak-Mastalerz, *Kara szybka czy kara sprawiedliwa?* [w:] *Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej*, I. Sepiolo-Jankowska (red.), Warszawa 2016, s. 148-163.

⁷⁶⁶ I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit. [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 226 – 230, C. Kulesza, I. Urbaniak-Mastalerz, *Kara szybka czy kara sprawiedliwa?* [w:] *Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej*, I. Sepiolo-Jankowska (red.), Warszawa 2016, s. 148-163.

⁷⁶⁷ Uzasadnienie projektu zmian z 2013 r., s. 96-97.

konstytucyjnych z art. 42 ust. 2, art. 31 ust. 3, art. 78 i art. 176 ust 1 Konstytucji RP⁷⁶⁸. Jednak, zasadniczo można było się jednak zgodzić z poglądem, że nieobowiązywanie zakazu *reformationis in peius* w przypadku wniesienia apelacji stanowiło swoistą konsekwencję zerwania zawartego wcześniej porozumienia karnoprocesowego⁷⁶⁹.

Nie wydaje się jednak sprawiedliwe, że zawarcie porozumienia procesowego i późniejsze wykrycie przez skarżącego uchybienia w postaci rażącej niewspółmierności kary, albo błędnych ustaleń faktycznych, ma w dalszym ciągu pozbawiać stronę, która chce zaskarżyć wyrok, możliwości wniesienia apelacji na tej podstawie, co skutkuje odmową jej przyjęcia⁷⁷⁰.

Z uwagi na treść art. 176 ust. 1 Konstytucji ustanawiającego zasadę dwuinstancyjności postępowania oraz z art. 78 Konstytucji, uprawniające stronę do zaskarżania orzeczeń, wprowadzone unormowanie wydaje się być niekonstytucyjne, co zostało już dostrzeżone w literaturze⁷⁷¹. Ponadto, wyłączenie zaskarżenia orzeczeń zawartych w trybie konsensualnym wydaje się być niedopuszczalne, w ocenie wielu przedstawicieli doktryny, bowiem środek odwoławczy może dotyczyć innych kwestii, nie uwzględnionych wcześniej⁷⁷². Słusznie zatem wskazuje się w literaturze, że nie można pozbawić oskarżonego możliwości wnoszenia zarzutu rażącej surowości kary, bo w trakcie zawieranego konsensusu oskarżony mógł nie dostrzec wszystkich aspektów wymierzenia mu

---

⁷⁶⁸ A. Sakowicz, *Wyłączenie stosowania zakazu reformationis in peius w przypadkach określonych w art. 343 lub 387 k.p.k. a konstytucyjny standard prawa do obrony* [w:] *Ocena porozumień procesowych w praktyce wymiaru sprawiedliwości*, C. Kulesza (red.), Warszawa 2009, s. 144.

⁷⁶⁹ I. Urbaniak-Mastalerz, *Podstawy apelacji w znowelizowanym k.p.k.*, op. cit., s. 105; I. Urbaniak-Mastalerz, *Współczesny paradygmat wykładni*, op. cit., s. 1317.

⁷⁷⁰ I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit. [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 228, C. Kulesza, I. Urbaniak-Mastalerz, *Kara szybka czy kara sprawiedliwa?* [w:] *Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej*, I. Sepiolo-Jankowska (red.), Warszawa 2016, s. 148-163.

⁷⁷¹ W. Jasiński, M. Kuźma, *Granice i zaskarżalność porozumień procesowych* [w:] *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian*, Z. Cwiągalski, G. Artymiak (red.), Warszawa 2010, s. 326; I. Urbaniak-Mastalerz, *Podstawy apelacji w znowelizowanym k.p.k.*, op. cit., s. 105; I. Urbaniak-Mastalerz, *Współczesny paradygmat wykładni*, op. cit., s. 1317, I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit. [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 228.

⁷⁷² W. Jasiński, M. Kuźma, *Granice i zaskarżalność porozumień procesowych*, op. cit., s. 327.

kary lub mógł wyrazić zgodę na propozycję zawarcia porozumienia pod wpływem emocji oraz kierować się chęcią możliwie najszybszego zakończenia postępowania sądowego⁷⁷³.

Nie ulega bowiem wątpliwości, że w przypadku trybów konsensualnych nie prowadzi się postępowania dowodowego na zasadach ogólnych, co może przyczynić się do niedostatecznego uwzględnienia wszelkich dyrektyw wymiaru kary, błędnych ustaleń lub innych możliwych uchybień przy wydaniu orzeczeniu⁷⁷⁴. Należałoby uznać, że jest to rodzaj swoistej ceny za skrócenie i przyspieszenie postępowania, a to z kolei jest także jednym z głównych celów przy zawieraniu porozumień procesowych⁷⁷⁵.

W literaturze wskazuje się również, że taka regulacja jest prawidłowym rozwiązaniem, bo zlikwidowała występującą wcześniej „nierówność” w sytuacji procesowej stron jako konsekwencji zerwania porozumienia oraz późniejszego zaskarżenia orzeczenia, zapadłego w trybie porozumień procesowych⁷⁷⁶. Nie sposób jednak zgodzić się z takim poglądem, bo wydaje się, że oskarżony może być znacznie bardziej zainteresowany zaskarżeniem orzeczenia, na które wcześniej (być może bez konsultacji z obrońcą lub pod presją) wyraził zgodę⁷⁷⁷. Obecnie zakaz podnoszenia zarzutów z art. 438 pkt 3 i 4 k.p.k. w przypadku zaskarżenia orzeczeń wydanych na mocy konsensusu, dotyczy zarówno apelacji na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego⁷⁷⁸. Od dnia 1 lipca 2015 r. każda apelacja pochodząca zarówno od oskarżonego, jak i od oskarżyciela oparta na podstawach z art. 438 pkt 3 i 4 k.p.k., zostanie uznana za niedopuszczalną, na mocy art. 429 § 1 k.p.k.⁷⁷⁹.

---

⁷⁷³ S. Steinborn *Ograniczenie zaskarżalności wyroku wydanego w I instancji jako środek uproszczony procesu karnego w świetle prawa do dwuinstancyjnego postępowania (uwagi de lege lata i de lege ferenda)* GSP 2005, t. XIII, s. 385.

⁷⁷⁴ S. Steinborn, *Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym*, Warszawa 2011, s. 182 i nast.

⁷⁷⁵ Zob. także: C. Kulesza, *Porozumienia procesowe z perspektywy obrońcy* [w:] *Ocena porozumień procesowych w praktyce wymiaru sprawiedliwości*, C. Kulesza (red.), Warszawa 2009, s. 67; C. Kulesza, Ł. Budźko, *Antycypacja odpowiedzialności karnej oskarżonego jako podstawa angażowania się obrońcy w porozumienia procesowe* [w:] *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian*, Z. Cwiakalski, G. Artymiak (red.), Warszawa 2010, s. 288-299 i nast.

⁷⁷⁶ D. Świecki, *Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach*, op. cit., s. 446, I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit. [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 229.

⁷⁷⁷ I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit. [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 229.

⁷⁷⁸ *Idem*.

⁷⁷⁹ *Idem*.

Unormowanie art. 447 § 5 k.p.k. może spowodować zmniejszenie liczby zawieranych porozumień procesowych, z obawy stron o negatywne konsekwencje, jakie przy ewentualnych uchybieniach, mogą wynikać⁷⁸⁰. W takich sytuacjach bowiem uchybień w postaci błędu w ustaleniach faktycznych oraz rażącej niewspółmierności kary nie można podnieść jako podstawy odwoławczej w apelacji⁷⁸¹. W 2006 r. około połowa wyroków zapadała w wyniku zastosowania porozumień konsensualnych⁷⁸². Ze sprawozdania z działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w sprawach karnych za 2013 r., wynika, że łączna liczba procentowa zawieranych porozumień w trybie art. 387 k.p.k. oraz w trybie 335 i 343 k.p.k. w odniesieniu do całości skazań wynosiła 48%⁷⁸³.

W celu sprawdzenia faktycznej liczby zawieranych porozumień karnoprosesowych należałoby dokonać analizy, w jaki sposób kształtują się skazania w trybach konsensualnych na tle innych orzeczeń w dacie po dniu 1 lipca 2015 r.⁷⁸⁴.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje, że apelacje, w których podnoszone były zarzuty błędów w ustaleniach faktycznych oraz zarzuty rażącej niewspółmierności kary, od wyroków, w sprawach w których zawierane były porozumienia karnoprosesowe, okazywały się uzasadnione, a na skutek wywiezionych na tych podstawach apelacji, a zaskarżone orzeczenia zmieniane były na korzyść skarżących⁷⁸⁵.

---

⁷⁸⁰ I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego, op. cit.* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 230, C. Kulesza, I. Urbaniak-Mastalerz, *Kara szybka czy kara sprawiedliwa?* [w:] *Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej*, I. Sepioło-Jankowska (red.), Warszawa 2016, s. 148-163.

⁷⁸¹ I. Urbaniak-Mastalerz, *Podstawy apelacji w znowelizowanym k.p.k., op. cit.*, s. 106.

⁷⁸² W. Jasiński, M. Kuźma, *Granice i zaskarżalność porozumień procesowych* [w:] *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian*, Z. Ćwiąkalski, G. Artymiak (red.), Warszawa 2010, s. 314 na podstawie informacji statystycznych o działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury – <http://www.ms.gov.pl/statystyki>.

⁷⁸³ PG-P1K Sprawozdanie z działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w sprawach karnych za rok 2013, s. 8 z: <http://www.pg.gov.pl/sprawozdania-i-statystyki/> [dostęp: 16.08.2015 r.]

⁷⁸⁴ I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego, op. cit.* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 230, C. Kulesza, I. Urbaniak-Mastalerz, *Kara szybka czy kara sprawiedliwa?* [w:] *Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej*, I. Sepioło-Jankowska (red.), Warszawa 2016, s. 148-163.

⁷⁸⁵ Na przykład: wyr. SN z dnia 14 lutego 2013 r. III KK 202/12, Lex nr 1288693, gdzie w apelacji osobistej oskarżonego zaskarżono orzeczenia o karze, co skutkowało zmianą wyroku na korzyść oskarżonego; uchwała składu Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 25 września 2013 r. I KZP 5/13, OSNKW 2013/11/92, Prok. i Pr.-wkł. 2013/12/12, Lex nr 1371922, Biul. PK 2013/9/5, Biul. SN 2013/9/16, gdzie w apelacji oskarżonego podniesiony był zarzut rażącej niewspółmierności kary, co skutkowało zmianą wyroku na korzyść oskarżonego.

Tabela. 1 Aspekty bezpośrednie nowelizacji w zakresie przyczyn odwoławczych

Przepisy dotyczące bezpośrednich aspektów w zakresie przyczyn odwoławczych	Art. 427 § 1 kpk	Art. 427 § 4 i 5 kpk	Art. 438 pkt 4 kpk	Art. 447 § 5 kpk
Przepisy powiązane	↓ Art. 438 pkt 1-4 kpk i Art. 440 k.p.k.	↓ Art. 447 § 5 kpk z noweli z 2013 r. (obecnie usunięty)	↓ Art. 447 § 3 kpk	↓ Art. 167 kpk
Treść przepisów przed nowelizacjami	„§ 1. Odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie, a także podać, czego się domaga.”	Brak	„rażąca niewspółmierność kary”	Brak
Treść przepisów w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 27 września 2013 r.	„§ 1. Odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie, sformułować zarzuty stawiane rozstrzygnięciu, a także podać, czego się domaga.”	„§ 4. W środku odwoławczym nie można podnosić zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd określonego dowodu, jeżeli strona nie składała w tym zakresie wniosku dowodowego, ani też zarzutu przeprowadzenia dowodu pomimo braku wniosku strony w tym przedmiocie lub poza zakresem wniosku.”	dodany „środek karny”	W apelacji nie można podnosić zarzutu: - niedopuszczenie dowodu z urzędu - niedostatecznej aktywności sądu przeprowadzaniu dowodu - przeprowadzenia dowodu pomimo braku wniosku strony w tym przedmiocie
Treść przepisów w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 20 lutego 2015 r.	„§ 1. Odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie, sformułować zarzuty stawiane rozstrzygnięciu lub ustaleniu, a także podać, czego się domaga.”	„§ 4. W postępowaniu przed sądem, które zostało wszczęte z inicjatywy strony, w środku odwoławczym nie można podnosić zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd określonego dowodu, jeżeli strona nie składała w tym zakresie wniosku dowodowego, zarzutu przeprowadzenia dowodu pomimo braku wniosku strony w tym przedmiocie, ani też zarzutu naruszenia przepisów dotyczących	dotyczy „rażącej niewspółmierności kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przypadku lub innego środka.”	„§ 5. Podstawą apelacji nie mogą być zarzuty określone w art. 438 pkt 3 i 4, związane z treścią zawartego porozumienia, o którym mowa w art. 343, art. 343a i art. 387.”

		aktywności sądu przy przeprowadzaniu dowodów, w tym również przeprowadzenia dowodu poza zakresem tezy dowodowej. § 5 Przepisu § 4 nie stosuje się, jeżeli przeprowadzenie dowodu jest obowiązkowe.”		
Treść przepisów w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 11 marca 2016 r.	„§ 1. Odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie, a także podać, czego się domaga.”	Brak	dotyczy „rażącej niewspółmierności kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przepadku lub innego środka.”	„§ 5. Podstawą apelacji nie mogą być zarzuty określone w art. 438 pkt 3 i 4, związane z treścią zawartego porozumienia, o którym mowa w art. 343, art. 343a i art. 387.”

Źródło: Opracowanie własne.

Aspekty, dotyczące pośrednio przyczyn odwoławczych zawarte są w ukształtowanym modelu postępowania odwoławczego i wynikają także z przepisów dotyczących postępowania międzyinstancyjnego, bowiem, jak już wcześniej wspomniano, każdy skarżący ma obowiązek wskazania zakresu zaskarżenia wyroku we wniosku o uzasadnienie, na mocy art. 422 § 2 k.p.k., niezmienionego na mocy noweli k.p.k. z 2016 r.

Obowiązek wskazania przez każdego skarżącego zakresu podmiotowego i przedmiotowego zaskarżenia począwszy od dnia 1 lipca 2015 r. jest warunkiem formalnym środka odwoławczego, ponieważ w razie jego niespełnienia, skarżący zostanie wezwany w terminie 7 dni do uzupełnienia braku formalnego, pod rygorem odmowy przyjęcia wniosku⁷⁸⁶.

Rozwiązanie takie oznacza, że już na etapie składania wniosku o sporządzenie na piśmie uzasadnienia wyroku nie tylko obrońca lub pełnomocnik, ale także i oskarżony mają obowiązek określić granice środka odwoławczego. Zakresem zaskarżenia może zostać objęty tylko taki zakres podmiotowy lub przedmiotowy wyroku, który był wskazany we wniosku

⁷⁸⁶ Zob. także szerzej na temat omówienia zmian: I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego, op. cit.* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 220, a także: C. Kulesza, I. Urbaniak-Mastalerz, *Kara szybka czy kara sprawiedliwa?* [w:] *Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej*, I. Sepiolo-Jankowska (red.), Warszawa 2016, s. 148-163.

o sporządzenie jego uzasadnienia⁷⁸⁷. Wobec tego, strony niereprezentowane przez podmioty profesjonalne w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, mogą nie zrozumieć tej regulacji i w sposób wadliwy złożyć wniosek o uzasadnienie wyroku, tym samym ograniczając sobie możliwości zaskarżenia orzeczenia⁷⁸⁸.

Wydaje się, że jest to zbyt daleko idący skutek dla skarżących, którzy nie korzystali z pomocy prawnej fachowych podmiotów i nie mają obowiązku znać wszystkich procedur, związanych z warunkami formalnymi, niezbędnymi do wniesienia środka odwoławczego. Rozwiązanie takie nawet ze swej istoty jest obarczone błędem, bowiem uchybienia sądu, związane zarówno z nieprawidłowym procedowaniem w kwestii ustalenia winy, jak i kary mogą wyniknąć później, w drodze analizy uzasadnienia wyroku, dlatego też wcześniejsze ograniczenie dla skarżących nie wydaje się być słuszne, zważywszy na prawo do rzetelnego postępowania odwoławczego⁷⁸⁹.

W takim wypadku, jedyną możliwością dla skarżących jest profilaktyczne złożenie wniosku o uzasadnienie zarówno, co do winy, jak i co do kary, ale wtedy, poza samym utrudnieniem dla skarżących, nie ulegnie zmianie obowiązek sądu, w zakresie sporządzenia uzasadnienia orzeczenia⁷⁹⁰.

Skarżący w postępowaniu odwoławczym zarówno przed nowelizacjami k.p.k., jak i po nich, co do zasady, mógł wskazywać także nowe fakty i dowody. Nowelizacja z 2015 r. wprowadziła w tym zakresie ograniczenie dla odwołującego się, odnośnie tego, że nie mogą

---

⁷⁸⁷ Zob. także: D. Świecki, *Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach*, op. cit., s. 448, a także: zob. szerzej: M. Fingas, S. Steinborn, *Granice rozpoznania sprawy w instancji odwoławczej*, op. cit., s. 477.

⁷⁸⁸ I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit. [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 221, C. Kulesza, I. Urbaniak-Mastalerz, *Kara szybka czy kara sprawiedliwa?* [w:] *Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej*, I. Sepiolo-Jankowska (red.), Warszawa 2016, s. 148-163.

⁷⁸⁹ *Idem*.

⁷⁹⁰ Art. 424 § 1 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 15 kwietnia 2016 r.: „§ 1 *Uzasadnienie wyroku powinno zawierać zwięźle: 1) wskazanie, jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych, 2) wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku. § 2. W uzasadnieniu wyroku należy ponadto przytoczyć okoliczności, które sąd miał na względzie przy wymiarze kary, a zwłaszcza przy zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary, środków zabezpieczających oraz przy innych rozstrzygnięciach zawartych w wyroku. § 3. W wypadku złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku jedynie co do rozstrzygnięcia o karze i o innych konsekwencjach prawnych czynu albo o uzasadnieniu wyroku wydanego w trybie art. 343, art. 343a lub art. 387 uzasadnienie powinno zawierać co najmniej wyjaśnienie podstawy prawnej tego wyroku oraz wskazanych rozstrzygnięć.*”

to być dowody, które skarżący mógł powołać przed sądem pierwszej instancji (art. 427 § 3 k.p.k.)⁷⁹¹. Treść tego przepisu nie uległa zmianie na mocy noweli z 2016 r.⁷⁹².

Prekluzja dowodowa, o której mowa w art. 427 § 3 k.p.k.⁷⁹³ działa tylko w stosunku do odwołującego się. Nie ma ona zatem zastosowania wobec tej strony, która nie zaskarżyła wyroku, po to, aby mogła ona przeprowadzić kontradwody w związku z aktywnością dowodową skarżącego⁷⁹⁴. W takim wypadku nie można wymagać od strony nieskarżącej, by „nie mogła powołać” tego dowodu wcześniej⁷⁹⁵.

W związku z tym powstał dodatkowy warunek dla skarżących, którzy w swoim środku odwoławczym chcą powoływać nowe fakty i dowody, aby uprawdopodobnili oni sądowi odwoławczemu okoliczność, że nowe dowody nie były znane im wcześniej. Niespełnienie tego warunku przez skarżących będzie prowadziło do oddalenia ich wniosków dowodowych jako niedopuszczalnych z mocy ustawy na podstawie art. 170 § 1 pkt 1 k.p.k.⁷⁹⁶.

Zgodnie z treścią art. 452 § 2 k.p.k.⁷⁹⁷ w brzmieniu ustalonym ustawą dnia 20 lutego 2015 r. sąd odwoławczy nie miał obowiązku uznania potrzeby uzupełnienia przewodu

---

⁷⁹¹ Zob. szerzej: S. Zabłocki, *Między reformatoryjnością a kasatoryjnością*, *op. cit.*, s. 419; a także: D. Świecki, *Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach*, *op. cit.*, s. 442-443.

⁷⁹² I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, *op. cit.* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 222.

⁷⁹³ Odmienny pogląd, co do prekluzji dowodowej ma S. Zabłocki, zob. S. Zabłocki, *Między reformatoryjnością a kasatoryjnością*, *op. cit.*, s. 424, Podobny pogląd co do prekluzji dowodowej ma S. Steinborn, zob. S. Steinborn, *Postępowanie dowodowe w instancji apelacyjnej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, „*Prok. i Pr.*” 1-2/2015, s. 155.

⁷⁹⁴ Tak też: D. Świecki, *Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach*, *op. cit.*, s. 442.

⁷⁹⁵ Zob. P. Hofmański, S. Zabłocki, *Sprawność postępowania odwoławczego w świetle noweli do Kodeksu postępowania karnego z 27.9.2013 r.* [w:] *Między nauką a praktyką prawa karnego. Księga jubileuszowa Profesora Lecha Gardockiego*, red. Z. Jędrzejewski [i in.], Warszawa 2014, s. 108.

⁷⁹⁶ I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, *op. cit.* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 223.

⁷⁹⁷ Zob. szerzej na ten temat: S. Steinborn, *Postępowanie dowodowe w instancji apelacyjnej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, „*Prok. i Pr.*” 1-2/2015, s. 149-166; D. Świecki, *Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego a możliwość reformatoryjnego orzekania w instancji odwoławczej w świetle wchodzącej w życie 1 lipca 2015 r. nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, [w:] T. Grzegorzczak (red.), *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin*, Warszawa 2014, s. 216.; W. Kociubiński, *Zakres orzekania sądu odwoławczego w świetle ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*, „*Wrocławskie Studia Sądowe*” 2014, nr 1, s. 36 i nast.; P. Hofmański, S. Zabłocki, *Dowodzenie w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym – kwestie modelowe*, [w:] T. Grzegorzczak (red.), *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, Warszawa 2011, s. 467; T. Grzegorzczak, *Ku usprawnieniu postępowania apelacyjnego i szerszemu reformatoryjnemu orzekaniu przez sąd odwoławczy*, [w:] P. Hofmański (red.), *Fiat iustitia pereat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona Sędziemu Sądowi Najwyższego Stanisławowi Zabłockiemu z okazji 40-lecia pracy*

sądowego, od dnia 1 lipca 2015 r. nie przeprowadzał już dowodów na rozprawie, lecz tylko je dopuszczał⁷⁹⁸. Nowelizacja tego przepisu z dniem 1 lipca 2015 r. uchyliła § 1 art. 452, który uniemożliwiał sądowi odwoławczemu przeprowadzenia dowodów, co do istoty sprawy⁷⁹⁹.

Do dnia 1 lipca 2015 r. model procedury odwoławczej w sprawach karnych charakteryzował się tym, że sąd odwoławczy co do zasady nie rozpoznawał ponownie sprawy, skoro nie mógł przeprowadzić postępowania dowodowego, co do jej istoty⁸⁰⁰.

W uzasadnieniu projektu zmian ustawy z dnia 27 września 2013 r. słusznie wskazano, że zmiana ta powstała na skutek powszechnej krytyki art. 452 § 1 k.p.k., z uwagi na to, że przepis ten wprowadzał dysharmonię pomiędzy uprawnieniem sądu do merytorycznego rozpoznania sprawy, a jego prawem do bezpośredniego poznania faktów, stanowiących podstawę tego rozstrzygnięcia⁸⁰¹.

Pomimo zmiany art. 452 § 2 k.p.k. na mocy noweli z 2015 r., unormowanie to nie do końca korespondowało z ze zmienioną wówczas (od dnia 1 lipca 2015 r. do dnia 15 kwietnia 2016 r.) treścią art. 167 k.p.k., przerzucającą ciężar obowiązków związanych z dowodami na stronę, co zostało już dostrzeżone w doktrynie⁸⁰² oraz przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego⁸⁰³.

Nowelizacja k.p.k. z dnia 15 kwietnia 2016 r. zmieniła treść art. 452 § 2 k.p.k., tworząc specyficzną przesłankę oddalenia wniosku dowodowego w postaci niecelowości

---

zawodowej, Warszawa 2014, s. 154; P. Mirek, *Nowy model postępowania dowodowego przed sądem II instancji – aspekty praktyczne nowelizacji art. 452 k.p.k.*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2014, nr 2, s. 52.

⁷⁹⁸ Zob. szerzej: D. Świecki, *Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach*, op. cit., s. 441, a także: S. Steinborn, *Postępowanie dowodowe w instancji apelacyjnej*, op. cit., s. 149-166; I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit. [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 231.

⁷⁹⁹ I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit. [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 230-234.

⁸⁰⁰ D. Świecki (red.), B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks Postępowania Karnego Komentarz*, wyd. 1 t. I, Warszawa 2013, s. 530, I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit. [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 231.

⁸⁰¹ Uzasadnienie projektu zmian z 2013 r., s. 94; I. Urbaniak-Mastalerz, *Podstawy apelacji w znowelizowanym k.p.k.*, op. cit., s. 107.

⁸⁰² C. Kulesza, *Kontradycyjność postępowania odwoławczego*, op. cit., s. 131.

⁸⁰³ Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego, *Stanowisko Komisji wobec uwag zgłoszonych w toku konsultacji resortowych, międzyresortowych i społecznych do przygotowanego przez Komisję Projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw*, s. 2.

przeprowadzenia dowodu w postępowaniu odwoławczym z uwagi na istnienie przesłanek uchylecia orzeczenia⁸⁰⁴.

Wydaje się zatem, że nie uległa zmianie regulacja przewidująca, że sąd odwoławczy będzie oddalał wnioski dowodowe, jeśli zaistnieje potrzeba przeprowadzenia przewodu w całości, bo ta przesłanka wynika bezpośrednio z treści przepisu art. 437 § 2 zd. drugie k.p.k.⁸⁰⁵.

Przesłankami uprawniającymi sąd odwoławczy do oddalenia wniosków dowodowych, zawartych apelacji są:

- 1) okoliczności występowania bezwzględnych przyczyn odwoławczych z art. 439 § 1 k.p.k.;
- 2) okoliczności, w świetle których sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego, uniewinnionego w pierwszej instancji lub co do którego w pierwszej instancji umorzono lub warunkowo umorzono postępowanie (art. 454 k.p.k.);
- 3) potrzeba przeprowadzenia na nowo przewodu w całości⁸⁰⁶.

Treść art. 452 § 2 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym po noweli z 2016 r. wydaje się być korzystna dla skarżących z uwagi na konieczność zapewnienia rzetelnego postępowania odwoławczego. Uzasadnieniem takiego twierdzenia jest fakt, że ustawa z dnia 15 kwietnia 2016 r. wprowadziła swoisty wyznacznik dla sądów odwoławczych, aby oddalać wnioski dowodowe wyjątkowo oraz w ściśle określonych, przez ustawodawcę okolicznościach⁸⁰⁷.

Pośredni aspekt w zakresie przyczyn odwoławczych i wskazania granic środka odwoławczego, jaki wynika bezpośrednio ze zmienionego od dnia 15 kwietnia 2016 r. art. 433 § 1 k.p.k. umożliwił zasadniczo szerszą kontrolę instancyjną sądów odwoławczych.

W literaturze przedmiotu dotyczącej zmian k.p.k. wprowadzonych od dnia 15 kwietnia 2016 r. wskazuje się, że regulacje przez nią wprowadzone na swój sposób "rozluźniają" granice kontroli odwoławczej w stosunku do sztywnego określenia ich w

---

⁸⁰⁴ Uzasadnienie projektu zmian z 2016 r., s. 47; a także: I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, op. cit., s. 534, I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit. [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 234.

⁸⁰⁵ I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit. [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 234.

⁸⁰⁶ I. Urbaniak-Mastalerz, A. Niegierewicz, *Kilka słów o nowelizacji*, op. cit., s. 534-535.

⁸⁰⁷ *Ibidem*, s. 534-535, I. Urbaniak-Mastalerz, *Pozycja oskarżonego*, op. cit. [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016, s. 234.

nowelizacji z 2013 r.⁸⁰⁸. Zaznacza się również, że zmiana ta odnosi się również do kwestii zarzutów odwoławczych⁸⁰⁹.

Na mocy nowelizacji z 2015 r. zarzuty odwoławcze wyznaczały granice kontroli odwoławczej, z uwagi na fakt, że wówczas wprowadzono zasadę, że każdy skarżący powinien sformułować w środku odwoławczym zarzuty stawiane rozstrzygnięciu, co wynikało bezpośrednio z treści art. 427 § 1 k.p.k.⁸¹⁰. Na mocy wcześniejszych unormowań, granice kontroli odwoławczej określone były jednolicie, gdyż wyznaczały je granice zaskarżenia oraz podniesione zarzuty⁸¹¹.

Aktualnie powraca się do tzw. totalnej kontroli instancyjnej, która nie jest ograniczona jedynie do podniesionych w środku zaskarżenia zarzutów⁸¹². Warto także wskazać na tezę, wynikającą z postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2015 r. w sprawie sygn. akt. V KK 28/15, z której wynika, że „Ponowienie zarzutów apelacyjnych w nadzwyczajnym środku odwoławczym jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy sąd drugiej instancji nie rozpoznał ich bądź rozpoznał je w sposób nierzetelny, a więc gdy nie wypełnił swojej powinności procesowej, do której był zobligowany przepisami art. 433 § 1 i 2 KPK; inaczej ujmując, gdy sąd odwoławczy w gruncie rzeczy nie przeprowadził postępowania apelacyjnego bądź też rozpoznanie apelacji nie spełniało pożądanego w tym względzie standardu. Wtedy jednak autor skargi kasacyjnej powinien wysunąć zarzut obrazy wymienionych przepisów, ewentualnie także obrazy art. 457 § 3 KPK, a następnie wskazać, które zarzuty apelacji w ogóle nie były przedmiotem rozważań i konkluzji sądu odwoławczego, bądź też wykazać, dlaczego nie można uznać rozpoznania określonych zarzutów za wystarczające i przekonujące”⁸¹³.

---

⁸⁰⁸ D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, Opublikowano: WK 2016, Komentarz do art. 433 k.p.k. (Lex./el).

⁸⁰⁹ *Ibidem*.

⁸¹⁰ *Ibidem*.

⁸¹¹ *Ibidem*.

⁸¹² Zob. szerzej także: P. Hofmański, S. Zabłocki, *Niektóre zagadnienia związane z granicami orzekania w instancji odwoławczej w procesie karnym [w:] Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi*, red. I. Nowikowski, Lublin 2007, s. 180 i n., a także post. SN z dnia 16 listopada 2009 r., IV KK 101/09, OSNKW 2010, nr 1, poz. 8, z glosą aprobującą W. Kociubińskiego, PS 2011, nr 6, s. 133, oraz glosami krytycznymi: A. Bojańczyka, PiP 2011, z. 11, oraz M. Fingasa, S. Steinborna, Prok. i Pr. 2011, nr 3, a także post. SN z dnia 6 maja 2004 r., V KK 381/03, LEX nr 109490, oraz z dnia 14 września 2011 r., V KK 75/11, LEX nr 955042; wyr. SN z dnia 10 listopada 2011 r., II KK 224/11, LEX nr 1084717.

⁸¹³ Post. SN z dnia 2 czerwca 2016 r., V KK 28/15, Legalis.

Ponadto dokonana na mocy noweli z 2016 r. zmiana w zakresie art. 434 § 1 i 2 k.p.k. także wydaje się być korzystna dla skarżących w kwestii umożliwienia skuteczności podniesionych zarzutów odwoławczych i wskazania możliwych sytuacji, w których obowiązuje zasada zakazu *reformationis in peius*. Jednakże, w literaturze przedmiotu odnoszącej się do zmian k.p.k. od dnia 15 kwietnia 2016 r. wskazuje się, że zmiany te w zakresie art. 434 § 1 k.p.k. mają charakter stylistyczny i porządkujący a odnośnie do art. 434 § 2 k.p.k. - uzupełniający⁸¹⁴.

Zaznacza się także, że w art. 434 § 1 k.p.k. wyodrębniono w poszczególnych jednostkach redakcyjnych odpowiednie warunki orzekania na niekorzyść oskarżonego przez sąd odwoławczy⁸¹⁵.

Istotne jest jednak, że wprowadzony w art. 434 § 1 k.p.k. zwrot "jedynie" oznacza, że podstawy orzekania na niekorzyść oskarżonego stanowią katalog zamknięty⁸¹⁶. Nadto także, warto zauważyć, że w treści art. 434 § 1 pkt 3 k.p.k. ustawodawca używa określenia "uchybiecie", ale również wyraz "zarzut"⁸¹⁷. W tej kwestii trzeba stwierdzić, że chodzi o zwroty dotyczące następujących okoliczności: "stwierdzenie uchybień podniesionych w środku odwoławczym" oraz "podniesionych w nim zarzutach"⁸¹⁸. W poprzednim brzmieniu treści art. 434 § 1 k.p.k. takiego odróżnienia nie było, ponieważ użyte w nim zostało tylko określenie "uchybiecie"⁸¹⁹.

Warto także wskazać na tezę, wynikającą z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2016 r. w sprawie sygn. akt. IV KK 154/16, zgodnie z którą „Zakaz określony w art. 434 § 1 *in princ.* KPK oznacza nie tylko zakaz wydawania orzeczeń niekorzystnych dla oskarżonego, ale także zakaz pomijania wydania rozstrzygnięcia, które to pominięcie w związku z orzeczeniem sądu odwoławczego pogarsza jego sytuację procesową. Jeżeli zatem sąd odwoławczy rozpoznaje jedynie środek wniesiony na korzyść tego podmiotu i obejmujący skazania go za więcej niż jedno przestępstwo na kary pozbawienia wolności, z objęciem ich następnie węzłem kary łącznej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania,

---

⁸¹⁴ D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, Opublikowano: WK 2016, Komentarz do art. 434 k.p.k. (Lex./el).

⁸¹⁵ *Ibidem*.

⁸¹⁶ *Ibidem*.

⁸¹⁷ *Ibidem*.

⁸¹⁸ *Ibidem*.

⁸¹⁹ *Ibidem*.

a sąd ten uchyla zaskarżony wyrok jedynie w części dotyczącej jednego czy niektórych z tych skazań, a następnie także o warunkowym zawieszeniu wykonania kary łącznej, to powinien jednocześnie - i to nie pogarszając sytuacji oskarżonego wynikającej z wyroku sądu pierwszej instancji - rozstrzygnąć w kwestii warunkowego zawieszenia wykonania bądź to ewentualnej nowej kary łącznej, bądź kary jednostkowej, która w wyniku jego orzeczenia staje się karą prawomocnie orzeczoną, a tym samym podlegającą wykonaniu”⁸²⁰.

Z kolei w wyroku z dnia 28 stycznia 2016 r. w sprawie sygn. akt. WA 20/15, Sąd Najwyższy uznał, że „Orzeczenie surowsze to każde takie orzeczenie, które zawiera rozstrzygnięcie mniej korzystne, również w zakresie ustaleń faktycznych, w porównaniu z orzeczeniem uchylonym”⁸²¹.

Tabela. 2. Aspekty pośrednie nowelizacji w zakresie przyczyn odwoławczych

Przepisy związane z aspektami pośrednimi w zakresie przyczyn odwoławczych	Art. 422 § 2 kpk	Art. 427 § 3 kpk	Art. 452 kpk	Art. 433 § 1 kpk i art. 434 kpk
Przepisy powiązane	↓ Art. 427 § 1 kpk	↓ Art. 452 § 2 kpk	↓ Art. 427 § 3 kpk	↓ Art. 438 i art. 454 kpk
Treść przepisów przed nowelizacjami	§ 2. Dla oskarżonego pozbawionego wolności, który nie ma obrońcy i nie był obecny podczas ogłoszenia wyroku, termin wymieniony w § 1 biegnie od daty doręczenia mu wyroku.”	„§ 3. Odwołujący się może również wskazać nowe fakty lub dowody.”	§ 1 sąd odwoławczy nie może przeprowadzić postępowania dowodowego, co do istoty sprawy § 2 „może jednak w wyjątkowych wypadkach”	Art. 433 § 1. Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach środka odwoławczego, a w zakresie szerszym o tyle, o ile ustawa to przewiduje.”
Treść przepisów w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 27 września 2013 r.	„§ 2. Prezes sądu odmawia przyjęcia wniosku złożonego przez osobę nieuprawnioną lub po terminie. Na zarządzenie przysługuje zażalenie.”	„§ 3. Odwołujący się może również wskazać nowe fakty lub dowody, jeżeli nie mógł powołać ich w postępowaniu przed sądem	- uchylenie § 1 - usunięcie z § 2 „może jednak w wyjątkowych wypadkach”	Art. 433 § 1. Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów, uwzględniając treść art. 447 § 1-3, a w

⁸²⁰ Wyr. SN z dnia 25 maja 2016 r., IV KK 154/16, Legalis.

⁸²¹ Wyr. SN z dnia 28 stycznia 2016 r., WA 20/15, Legalis.

		pierwszej instancji.”		zakresie szerszym w wypadkach wskazanych w art. 435, art. 439 § 1, art. 440 i art. 455.”
Treść przepisów w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 20 lutego 2015 r.	„§ 2. We wniosku należy wskazać, czy dotyczy całości wyroku czy też niektórych czynów, których popełnienie oskarżyciel zarzucił oskarżonemu, bądź też jedynie rozstrzygnięcia o karze i o innych konsekwencjach prawnych czynu. Wniosek nie pochodzący od oskarżonego powinien również wskazywać tego z oskarżonych, którego dotyczy.”	„§ 3. Odwołujący się może również wskazać nowe fakty lub dowody, jeżeli nie mógł powołać ich w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji.”	„§ 2. Sąd odwoławczy dopuszcza dowody na rozprawie, jeżeli nie jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości. Dowody można dopuścić również przed rozprawą.”	Art. 433 § 1. Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów, uwzględniając treść art. 447 § 1-3, a w zakresie szerszym w wypadkach wskazanych w art. 435, art. 439 § 1, art. 440 i art. 455.”
Treść przepisów w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 11 marca 2016 r.	„§ 2. We wniosku należy wskazać, czy dotyczy całości wyroku czy też niektórych czynów, których popełnienie oskarżyciel zarzucił oskarżonemu, bądź też jedynie rozstrzygnięcia o karze i o innych konsekwencjach prawnych czynu. Wniosek nie pochodzący od oskarżonego powinien również wskazywać tego z oskarżonych, którego dotyczy.”	„§ 3. Odwołujący się może również wskazać nowe fakty lub dowody, jeżeli nie mógł powołać ich w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji.”	„§ 2. Sąd odwoławczy oddala wniosek dowodowy, jeżeli przeprowadzenie dowodu przez ten sąd byłoby niecelowe z przyczyn określonych w art. 437 § 2 zdanie drugie.”	„§ 1. Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia, a jeżeli w środku odwoławczym zostały wskazane zarzuty stawiane rozstrzygnięciu - również w granicach podniesionych zarzutów, uwzględniając treść art. 447 § 1-3, a w zakresie szerszym w wypadkach wskazanych w art. 435, art. 439 § 1, art. 440 i art. 455”.

Źródło: Opracowanie własne.

ROZDZIAŁ V.

ANALIZA PRAWNOPORÓWNAWCZA PRZYCZYN ODWOŁAWCZYCH W K.P.K. I K.P.C.

W tej części pracy Autorka dokonała analizy prawoporównawczej przyczyn odwoławczych w procesie karnym oraz w procesie cywilnym. Ponadto, w rozdziale tym zostały wskazane zasady w formułowaniu zarzutów odwoławczych w procesie cywilnym, jakie wynikają z linii orzeczniczej sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego. W rozdziale tym dokonano także próby rozważenia problemu czy istnieją podobieństwa w zakresie formułowania przez skarżących zarzutów odwoławczych w procesie karnym i w procesie cywilnym.

§ 1 Uwagi ogólne

W literaturze zagranicznej dokonuje się porównania nie tylko środków odwoławczych w procesie karnym i cywilnym w innych systemach prawnych, ale także analizy ich poszczególnych instytucji⁸²². Dokonując, zatem analizy prawoporównawczej środków odwoławczych w procedurze karnej oraz w procedurze cywilnej⁸²³ można dostrzec zarówno ich podobne cechy, jak także i różnice. Należy stwierdzić, że regulacje postępowania karnego zawierają katalog przyczyn odwoławczych, natomiast takich regulacji nie ma w obowiązujących przepisach postępowania cywilnego.

W obecnym Kodeksie postępowania cywilnego w dziale V, zatytułowanym „*Środki odwoławcze*” zawarte w nim art. 367 – 391 stanowią o kodeksowych przesłankach apelacji, które nie zawierają podstaw zarzutów odwoławczych, przeciwnie do obowiązującego Kodeksu postępowania karnego. Jednak unormowania obecne procedury cywilnej wprowadzają zbyt dużą dowolność, która nie wyznacza żadnych podstaw, na których można byłoby oprzeć środek odwoławczy.

---

⁸²² Zob. szerzej, np.: O'Donnell, Lara O'Donnell, Sonia *Criminal Appeals for the Mostly Civil Lawyer*, op. cit., s. 11-14; J.H. Baker, *An Introduction to English Legal History* (4th ed. 2005), s. 82-85, 135-54, 521-23; Roscoe Pound, *Appellate Procedure in Civil Cases* 1941, s. 57-60.

⁸²³ Dz.U. 1964 Nr 43, poz. 296.

Odmienne z kolei stanowił kodeks postępowania cywilnego z 1 stycznia 1965 r., gdzie środkiem odwoławczym odpowiadającym dzisiejszej apelacji była rewizja, a jego art. 368 k.p.c. wskazywał konkretne podstawy, na których mogła być oparta rewizja. Pomimo wielu zmian i nowelizacji, jakie nastąpiły od tamtego okresu w kodeksie postępowania cywilnego, wcześniejsze ustalenia kodeksowe odnośnie najistotniejszego zagadnienia, jakim są podstawy środka odwoławczego, których obecne przepisy nie zawierają, wciąż mają zastosowanie.

W kwestii formułowania podstaw odwoławczych należy sięgnąć do art. 368 kodeksu postępowania cywilnego, który obowiązywał od 1 stycznia 1965 r. do 30 czerwca 1996 r. i stanowił, że środek odwoławczy można oprzeć na następujących podstawach⁸²⁴:

- 1) naruszeniu prawa materialnego przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie,
- 2) nieważności postępowania,
- 3) niewyjaśnieniu wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy,
- 4) sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału,
- 5) innych uchybieniach procesowych, jeżeli mogły one wpłynąć na wynik sprawy,
- 6) nowych faktach lub dowodach, których strona nie mogła powołać w pierwszej instancji.

Tabela 3. Zmiany treści art. 368 k.p.c. na przestrzeni lat

k.p.c. obowiązujący od 01.07.2000 r. do obecnej chwili	k.p.c. obowiązujący od 01.07.1996 r. do 30.06.2000 r.	k.p.c. obowiązujący od 01.01.1965 r. do 30.06.1996 r.
--	---	---

⁸²⁴ Zob. także: Z. Krzemiński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el., gdzie autor wskazuje „a) naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe jego zastosowanie lub nieprawidłową wykładnię;

b) naruszenie przepisów procesowych, jeśli miało to lub mogło mieć wpływ na treść wydanego w sprawie wyroku;

c) nieważność postępowania;

d) sprzeczność poczynionych przez sąd orzekający ustaleń faktycznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego;

e) nierozpoznanie istoty sprawy;

f) zgłoszenie nowych faktów i dowodów, jeśli strona nie mogła ich powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, lub potrzeba ich powołania wynikła później”.

<p>Art. 368 [Wymogi formalne]</p> <p>„§ 1. Apelacja powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego a ponadto zawierać:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) oznaczenie wyroku, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest on zaskarżony w całości czy w części, 2) zwięzłe przedstawienie zarzutów, 3) uzasadnienie zarzutów, 4) powołanie, w razie potrzeby, nowych faktów i dowodów oraz wykazanie, że ich powołanie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie było możliwe albo że potrzeba powołania się na nie wynikła później, 5) wniosek o zmianę lub o uchylenie wyroku z zaznaczeniem zakresu żądanej zmiany lub uchylenia. <p>§ 2. W sprawach o prawa majątkowe należy oznaczyć wartość przedmiotu zaskarżenia. Wartość ta może być oznaczona na kwotę wyższą od wartości przedmiotu sporu wskazanej w pozwie jedynie wtedy, gdy powód rozszerzył powództwo lub sąd orzekł ponad żądanie. Przepisy art. 19-24 i 25 § 1 stosuje się odpowiednio”.</p>	<p>Art. 368 [Wymogi formalne]</p> <p>„Apelacja powinna czynić zadość wymaganiom przepisanych dla pisma procesowego oraz zawierać oznaczenie zaskarżonego wyroku, przytoczenie zarzutów i ich uzasadnienie oraz wnioski o uchylenie lub zmianę wyroku w całości lub w określonej części. W sprawach o roszczenie majątkowe należy podać również wartość przedmiotu zaskarżenia”.</p>	<p>Art. 368 [Wymogi formalne]</p> <p>„Rewizją można oprzeć na następujących podstawach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie; 2) nieważności postępowania; 3) niewyjaśnieniu wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy; 4) sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału; 5) innych uchybieniach procesowych, jeżeli mogły one wpłynąć na wynik sprawy; 6) nowych faktach i dowodach, których strona nie mogła powołać w pierwszej instancji”.
--	--	--

Źródło: opracowanie własne.

§ 2 Naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie a obraza przepisów prawa materialnego

Zarówno przepisy procedury karnej, jak i przepisy poprzednio obowiązującej procedury cywilnej (art. 368 pkt. 1 k.p.c. z 1965 r.), jako pierwszą podstawę odwoławczą wskazują na uchybienia w kwestii przestrzegania zasad prawa materialnego⁸²⁵.

Zakres prawa materialnego rozumiany jest zarówno w postępowaniu karnym, jak i w postępowaniu cywilnym w taki sam sposób, który określa art. 87 Konstytucji RP⁸²⁶.

⁸²⁵ Inną kolejność zarzutów odwoławczych wskazuje M. Manowska, *Apelacja w postępowaniu cywilnym. Komentarz. Orzecznictwo*, wyd. 2, Warszawa 2013, s. 74 i nast.

W procesie cywilnym zaznacza się jednak, że o charakterze materialnym określonej normy nie decyduje umiejscowienie przepisu w akcie prawnym, ale jego przedmiot regulacji⁸²⁷. W kwestii konstruowania zarzutu obrazy prawa materialnego w postępowaniu karnym w zwykłym środkiem odwoławczym należy mieć na względzie zasady jego stosowania, jakie wynikają z orzecznictwa Sądu Najwyższego i brak możliwości zarzucania sądowi pierwszej instancji jednocześnie obrazę prawa materialnego oraz dokonanie błędnych ustaleń faktycznych, które mogły mieć wpływ na treść orzeczenia.

Z kolei w procesie cywilnym nie ma takich ograniczeń w konstruowaniu zarzutu naruszenia prawa materialnego. W procesie cywilnym za niewłaściwe zastosowanie prawa materialnego uważa się nieprawidłowe odniesienie normy prawa materialnego do ustalonego lub występującego w sprawie stanu faktycznego⁸²⁸.

Postępowanie cywilne w tym zakresie nie przewiduje wyłączeń stosowania zarzutu obrazy prawa materialnego przy kwestionowaniu ustalonego stanu faktycznego, a wręcz podkreśla się, że mimo zarzucania sądowi błędnych ustaleń faktycznych, „*wzorcowa apelacja powinna zawierać także zarzuty naruszenia prawa materialnego*”⁸²⁹. Jednakże w literaturze przedmiotu rozróżnia się sytuacje, w których sąd dokonuje prawidłowych ustaleń stanu faktycznego i jedynie narusza przepisy prawa materialnego od sytuacji, w której sąd dokonał błędnych ustaleń i to dopiero pociągnęło za sobą błędny proces subsumcji⁸³⁰.

Wskazując jako podstawę odwoławczą naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie rozumie się przez to:

---

⁸²⁶ Zob. także: wyr. SN z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 117/09, Biul. SN 2009, nr 10, poz. 15, Legalis; a także: wyr. SN z dnia 6 listopada 2014 r. II CSK 28/14, Legalis.

⁸²⁷ Zob. wyr. SN z dnia 27 czerwca 2001 r. II CKN 898/00, Legalis; wyr. SN z dnia 24 kwietnia 2015 r. II CSK 438/14, Legalis; wyr. SN z dnia 19 kwietnia 2001 r., IV CKN 326/00, Legalis; wyr. z dnia 29 czerwca 2010 r., III CSK 295/09, Legalis; wyr. SN z dnia 8 lipca 2010 r., II CSK 108/10, Legalis; wyr. SN z dnia 6 maja 2010 r., II CSK 595/09, Legalis; wyr. SN z dnia 5 lutego 2002 r., II CKN 800/99, Legalis.

⁸²⁸ Zob. M. Manowska, *Apelacja, op. cit.*, wyd. 2, Warszawa 2013, s. 105.

⁸²⁹ Zob. szerzej: M. Manowska, *Apelacja, op. cit.*, wyd. 2, Warszawa 2013, s. 109, gdzie autorka wskazuje, że „*zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego sąd drugiej instancji z urzędu poddaje kontroli prawidłowość zastosowanego przez sąd pierwszej instancji prawa materialnego z urzędu i stosuje właściwe przepisy w zależności od ustalonego stanu faktycznego, w powyższym przypadku nie jest konieczne formułowanie zarzutu naruszenia prawa materialnego. Niemniej skarżący, jeśli wskazuje, jaki jego zdaniem stan faktyczny zachodzi w sprawie, to przynajmniej opisowo, powinien wskazać konsekwencje prawne wynikające z określonego przepisu prawa materialnego*”.

⁸³⁰ Zob. szerzej: M. Manowska, *Apelacja, op. cit.*, wyd. 2, Warszawa 2013, s. 107.

- 1) dokonanie przez sąd błędnej interpretacji (wykładni) przepisu prawa materialnego⁸³¹, jeżeli niezależnie od stanu faktycznego uchybienie sądu byłoby aktualne;
- 2) zastosowanie przez sąd niewłaściwego przepisu prawa materialnego, który nie powinien być zastosowany;
- 3) niezastosowanie przez sąd właściwego przepisu prawa materialnego, który powinien być zastosowany;
- 4) zastosowanie przepisu, który nie obowiązuje⁸³².

W postępowaniu odwoławczym w procesie karnym, jak i w procesie cywilnym odwoławczym w zakresie zarzutu naruszenia prawa materialnego znajdują się takie przepisy prawa materialnego, które zasadniczo nie mogą stanowić skutecznej podstawy odwoławczej. W tej kwestii w postępowaniu karnym odgrywa taką rolę przepis art. 53 k.k., z kolei w przypadku postępowania cywilnego art. 5 k.c. lub 65 k.c.⁸³³.

W doktrynie wskazuje się na brak jednolitości w kwestii zakwalifikowania wad oświadczenia woli do uchybień z zakresu wykładni prawa materialnego, czy też błędnego ustalenia stanu faktycznego⁸³⁴.

W procesie cywilnym w przeciwieństwie do postępowania karnego, niezastosowanie się do orzecznictwa Sądu Najwyższego nie stanowi naruszenia obrazu prawa materialnego⁸³⁵.

---

⁸³¹ Zob. także: J. Krajewski, *Naruszenie prawa materialnego jako podstawa rewizyjna według Kodeksu postępowania cywilnego*, NP 10/1958, s. 11; W. Siedlecki, *Podstawy rewizji cywilnej*, Warszawa 1959, s. 123 i nast., a także: Z. Krzeński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el., gdzie autor wskazuje, że „błędna wykładnia prawa materialnego może się wyrazić w:

- a) nieprawidłowym odczytaniu (wykładni) konkretnego przepisu prawnego;
- b) zastosowaniu w konkretnej sprawie nieprawidłowego przepisu;
- c) zastosowaniu prawa uchylonego albo jeszcze nieobowiązującego”.

⁸³² Zastosowanie nieistniejącego przepisu prawa materialnego może także dotyczyć sytuacji, w której sąd zastosował określony przepis prawa materialnego pomimo usunięcia do z porządku prawnego na skutek zmiany przepisów lub wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

⁸³³ Zob. także: Zob. szerzej: M. Manowska, *Apelacja, op. cit.*, wyd. 2, Warszawa 2013, s. 106-107; na temat wyjątkowych okoliczności zastosowania zarzutu art. 5 k.c. zob. wyr. SN z dnia 3 października 2000 r., I CKN 287/00, Lex nr 45000.

⁸³⁴ Zob. także: Z. Krzeński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el., J. Krajewski, *Naruszenie prawa materialnego jako podstawa rewizyjna według Kodeksu postępowania cywilnego*, NP 10/1958, s. 11; W. Siedlecki, *Podstawy rewizji cywilnej*, Warszawa 1959, s. 123 i nast., a także: orz. SN z 6.11.1996 r., II UKN 9/96, MoP 10/1997, s. 396; orz. SN z 23.1.1997 r., I CKN 51/96, MoP 10/1997, s. 397; orz. SN z 20.2.1997 r., I CKN 90/96, MoP 10/1997, s. 397.

Wskazuje się, że swoiste „wytyczne Sądu Najwyższego” w postępowaniu cywilnym nie mogą być traktowane jako źródło prawa, lecz jedynie jako wykładnia prawa, która nie ma charakteru bezwzględnie obowiązującego⁸³⁶. Jednakże w tym miejscu należy zwrócić uwagę na pogląd Sądu Najwyższego w uchwale z dnia 12 lipca 2018 r. w sprawie sygn. akt. III CZP 3/18, w którym sąd ten stwierdza, że prawomocny wyrok wiąże inny sąd w podobnym sporze⁸³⁷.

Właściwe wskazanie podstaw odwoławczych jest szczególnie istotne w przypadku wnoszenia skargi kasacyjnej. Zgodnie z treścią obowiązującego art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. strona może oprzeć skargę kasacyjną na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie.

Z kolei w przypadku postępowania karnego, znowelizowany w 2016 r. art. 523 § 1 k.p.k. stanowi, że kasacja może być wniesiona jedynie z powodu bezwzględnych przyczyn odwoławczych, wymienionych w art. 439 lub innego rażącego naruszenia prawa, jeśli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia⁸³⁸.

Do „innego rażącego naruszenia prawa” w procesie cywilnym należy zatem także obraza przepisów prawa materialnego, jeśli jest ona rażąca i mogła mieć istotny wpływ na treść orzeczenia.

Oznacza to z kolei, że przyczyna odwoławcza w postaci naruszenia prawa materialnego może mieć zastosowanie nie tylko w procesie karnym i cywilnym w zwyczajnych środkach odwoławczych, ale także w nadzwyczajnych środkach zaskarżenia w obu postępowaniach, jeśli ma ona charakter rażący i mogła mieć istotny wpływ na treść wyroku.

---

⁸³⁵ Zob. szerzej: D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz. Orzecznictwo*, wyd. II, stan na 01.01.2014 r. LEX/el., a także: post. TK z dnia 4 grudnia 2000 r., SK 10/99, LexisNexis nr 350750, OTK 2000, nr 8, poz. 300, i z 19 lipca 2005 r., SK 37/2004, LexisNexis nr 397356, OTK-A 2005, nr 7, poz. 87.

⁸³⁶ Zob. także: Z. Krzemiński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el.

⁸³⁷ Uchw. SN z dnia 12 lipca 2018 r., III CZP 3/18, Legalis nr 1803589.

⁸³⁸ W przypadku zwykłych środków odwoławczych w procesie karnym, zakłada się, że obraza przepisów prawa materialnego może mieć z swej natury zawsze wpływ na treść orzeczenia; różnice pomiędzy przyczynami odwoławczymi w zwykłym środku odwoławczym w postępowaniu karnym oraz w nadzwyczajnym środku odwoławczym w kwestii obrazy prawa materialnego polega więc na dwóch przesłankach: - „rażącego naruszenia” oraz - „mogącego mieć istotny wpływ na treść orzeczenia”. Nie powinno się jednak utożsamiać tych przesłanek z wyłącznie literalnym brzmieniem, lecz z faktycznym znaczeniem.

§ 3 Nieważność postępowania a bezwzględne przyczyny odwoławcze

Przepisy procedury cywilnej w art. 379 k.p.c. wskazują na okoliczności nieważności postępowania⁸³⁹. W tym zakresie przepis ten ma swoje odzwierciedlenie w unormowaniach procedury karnej, gdzie art. 439 k.p.k. dotyczy bezwzględnych przyczyn odwoławczych, które zawsze powodują uchylenie zaskarżonego orzeczenia. Zakres okoliczności, wskazanych w treści art. 379 k.p.c. co do zasady odpowiada także okolicznościom wymienionym w art. 439 k.p.k.⁸⁴⁰.

Wskazana okoliczność w treści art. 379 pkt 1 k.p.c., dotycząca niedopuszczalności drogi sądowej zawiera w sobie sytuacje opisane w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., kiedy postępowanie powinno zostać umorzone, bo:

- oskarżony zmarł (art. 17 pkt 5 k.p.k.),
- nastąpiło przedawnienie karalności (art. 17 pkt 6 k.p.k.),
- sprawca nie podlega orzecznictwu polskich sądów karnych (art. 17 pkt 8 k.p.k.),
- nie ma skargi uprawnionego oskarżyciela (art. 17 pkt 9 k.p.k.),
- nie ma wymaganego zezwolenia na ściganie lub wniosku o ściganie, który pochodzi od uprawnionej osoby, chyba, że ustawa stanowi inaczej (art. 17 pkt 10 k.p.k.),
- zachodzi inna okoliczność, wyłączająca ściganie (art. 17 pkt. 11 k.p.k.).

Z kolei okoliczność, gdy strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej, organu powołanego do jej reprezentowania lub przedstawiciela ustawowego albo jeśli pełnomocnik strony nie był należycie umocowany (art. 379 pkt 2 k.p.c.) przypomina sytuację z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. kiedy oskarżony w postępowaniu sądowym nie miał obrońcy w wypadkach określonych w art. 79 § 1 i 2 k.p.k. oraz art. 80 k.p.k. albo obrońca nie brał udziału w czynnościach, w których jego udział był obowiązkowy.

Opisana okoliczność, dotycząca kwestii, że o to samo roszczenie między tymi samymi stronami toczy się sprawa wcześniej wszczęta albo jeżeli sprawa taka została już prawomocnie osądzona (art. 379 pkt 3 k.p.c.) odnosi się także do sytuacji określonej w art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k., w której orzeczenie zostało wydane mimo tego, że postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało już prawomocnie zakończone.

---

⁸³⁹ Zob. także: T. Ereciński, *Apelacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2012, el.

⁸⁴⁰ Zob. także: M. Manowska, *Apelacja, op. cit.*, wyd. 2, Warszawa 2013, s. 77.

Sytuacja z art. 379 pkt 4 k.p.c., w której skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa albo w przy której rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy przypomina okoliczności, wskazane w art. 439 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k., kiedy w wydaniu orzeczenia brała udział osoba nieuprawniona, niezdolna do orzekania lub podlegająca wyłączeniu na podstawie art. 40 k.p.k. oraz wówczas gdy sąd był nienależycie obsadzony albo którykolwiek z jego członków nie był obecny na całej rozprawie.

Okoliczność, w której strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.) dotyczy także podobnych kwestii, jakie są wskazane w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. kiedy sprawę rozpoznano podczas nieobecności oskarżonego, którego obecność była obowiązkowa. Pozbawienie możliwości obrony swych praw polega na tym, że strona na skutek popełnionych przez sąd uchybień procesowych nie mogła brać udziału w postępowaniu. Taka sytuacja może mieć miejsce w wyniku określonych działań strony przeciwnej⁸⁴¹. Przyjmuje się, że w sprawach cywilnych niezawiadomienie ustanowionego w sprawie pełnomocnika o terminie rozprawy stanowi brak możliwości obrony praw przez stronę, skutkujący nieważnością postępowania⁸⁴².

Z kolei sytuacja, wskazana w art. 379 pkt 6 k.p.c. gdzie sąd rejonowy orzekł w sprawie, w której sąd okręgowy jest właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu odpowiada podstawie z art. 439 § 1 pkt 4 k.p.k., gdy sąd niższego rzędu orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu.

Wszystkie opisane przesłanki, zarówno w przepisach procedury karnej, jak i w przepisach procedury cywilnej mają charakter bezwzględny. W obu postępowaniach, jeżeli zostały spełnione, sąd drugiej instancji, rozpoznając apelację, jest zobowiązany je uwzględnić nie badając, czy te uchybienia miały, czy też mogły mieć wpływ na treść wydanego

---

⁸⁴¹ Zob. orz. SN z dnia 25 października 1963 r., III CR 142/63 (OSP 1964, poz. 115) oraz orz. SN z dnia 10 maja 1974 r., II CR 155/74 (OSP 1975, poz. 66); Z kolei w orz. SN z dnia 20 stycznia 1966 r., II PR 371/65 (NP 11/1966, s. 1444) Sąd Najwyższy stwierdził, że samo tylko utrudnienie obrony swych praw nie powoduje nieważności postępowania, podobnie także: wyr. SN z dnia 29 maja 1979 r. w sprawie II CR 138/79 (OSN 1979, poz. 25) oraz orz. SN z dnia 21 czerwca 1961 r., III CR 953/60 (NP 1/1963, s. 117); Zob. także: B. Dobrzański w głosie do orz. SN II PR 371/65 (NP 1966, s. 1448); S. Rejman w głosie do orz. SN III CR 953/60 (NP 1/1963, s. 578); E. Wengerek w głosie do orz. SN III CR 953/60 (OSP 1962, poz. 119) oraz M. Piekarski, *Pozbawienie strony możliwości obrony swych praw w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1964; W. Siedlecki, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego*, PiP 8–9/1962, s. 393; NP 8–9/1964, s. 322; glosa drukowana w NP 1/1963, s. 119; *Nieważność procesu cywilnego*, Warszawa 1965, s. 127; Z. Krzeziński, *Adwokat w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, Pal. 3/1963, s. 20; Pal. 12/1964, s. 31 oraz Pal. 5/1969, s. 17.

⁸⁴² Orz. SN z dnia 13 grudnia 1937 r., C II 1564/36, RPEiS 3/1938, s. 677.

w sprawie orzeczenia, a zaskarżony wyrok podlega w tym wypadku uchyleniu⁸⁴³.

Przesłanek nieważności postępowania, istniejących na gruncie przepisów procedury cywilnej jest znacznie mniej, niż bezwzględnych przyczyn odwoławczych w procesie karnym. Potwierdza to, że nie wszystkie przesłanki wymienione w treści art. 439 k.p.k., które zawsze powodują uchylenie orzeczenia są niezbędne do prawidłowego procedowania sądu.

§ 4 Niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy a błąd braku i konieczność przeprowadzenia przewodu w całości

Brak wyjaśnienia wszystkich okoliczności faktycznych, które są istotne dla rozstrzygnięcia sprawy jako przyczyna odwoławcza z art. 368 pkt. 3 k.p.c. z 1965 r. może być rozpatrywana zarówno w zakresie błędnych i niepełnych ustaleń faktycznych, jak także w kategorii konieczności przeprowadzenia przewodu w całości w postępowaniu karnym. Przepisy procedury karnej wskazują w art. 438 pkt. 3 k.p.k. na przyczynę odwoławczą w postaci błędnych ustaleń faktycznych sądu, w oparciu, o które sąd wydaje orzeczenie⁸⁴⁴, które mogą mieć formę tzw. „błędu braku”.

Z kolei w przypadku przepisów procedury cywilnej podstawa odwoławcza braku wyjaśnienia wszystkich okoliczności sprawy, istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy jest dosyć ogólnikowy i może mieć szerokie znaczenie. W doktrynie istniała rozbieżność w zakresie interpretacji tego przepisu⁸⁴⁵. Przyjmowano, że „wyrażenie »nierozpoznanie istoty sprawy« nie wydaje się zupełnie ściśle: chodzi tu raczej o nierozpoznanie istoty roszczenia, będącego podstawą powództwa, zachodzić to może, jeżeli sąd pierwszej instancji oddalił powództwo,

---

⁸⁴³ Zob. także: Z. Krzemiński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el.

⁸⁴⁴ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze* [w:] *Kodeks postępowania karnego Komentarz*, J. Skorupka (red.) Z. Brodzisz, D. Gruszecka, I. Hażyduk -Hawrylak, W. Jasiński, J. Kosonoga, B. Nita-Światłowska, K. Nowicki, Z. Pachowicz, R. Ponikowski, W. Posnow, J. Skorupka, S. Szolucha, A. Światłowski, D. Świecki, Warszawa 2015, s. 1123.

⁸⁴⁵ Z. Krzemiński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el., J. Skąpski, *Przyczynę do wyjaśnienia pojęcia nierozpoznania istoty sprawy*, PPC 8/1934, s. 225 i nast.; M. Allerhand, *Nierozpoznanie istoty sprawy*, PPC 22–23/1936, s. 705 i nast.; M. Tauber, *Istota sprawy z § 2 art. 408 KPC*, Głos Prawa 1933, s. 529; M. Piekarski, *Nierozpoznanie istoty sprawy*, Wiadomości Prawnicze 5/1933, s. 108 i nast.; a także: orz. SN z dnia 9 stycznia 1936 r., C II 1833/35, Zbiór Urzędowy 1936, poz. 315; orz. SN z dnia 24 czerwca 1937 r., C II 351/37, PPC 20/1937, s. 638; Wiadomości Prawnicze 1/1938, s. 8 z notką M. Piekarskiego.

opierając się wyłącznie na jakiejś przesłance, unicestwiającej roszczenie, jak np. przedawnienie lub brak legitymacji *ad causam*, i pozostawiwszy na uboczu merytoryczne podstawy powództwa. Sąd drugiej instancji, odrzucając zarzut przedawnienia lub legitymacji, może wyrok uchylić. Nierozpoznanie roszczenia obronnego pozwanego, co do kompensaty również podpadałoby tutaj⁸⁴⁶. W kwestii przepisów procedury cywilnej należy wskazać na treść art. 386 § 4 k.p.c., który stanowi, że sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok, jeżeli sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości⁸⁴⁷.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych wskazuje, że nierozpoznanie istoty sprawy przez sąd ma miejsce wtedy, gdy sąd nie orzekł w całości o żądaniach stron i pominął istotne dla sprawy okoliczności. Do takich sytuacji w procesie cywilnym można więc zaliczyć okoliczności gdy:

- 1) sąd nie orzekł o całości żądania zgłoszonego przez strony, lecz tylko o jego części, nie uzasadniając takiego stanowiska;
- 2) sąd oddalił powództwo wprost, opierając się tylko na przesłankach unicestwiających roszczenie, takich jak brak legitymacji czynnej do wytoczenia pozwu lub przedawnienie, pomijając kwestie merytoryczne;
- 3) sąd uznał za niedopuszczalne poszerzenie powództwa i orzekł tylko o powództwie zgłoszonym pierwotnie;
- 4) sąd oddalił roszczenie, uznając, że roszczenie jest przedwczesne, bo jeszcze niewymagalne;
- 5) sąd uznał, że dochodzenie zgłoszonego roszczenia jest niedopuszczalne, bo opiewa na obcą walutę⁸⁴⁸.

Zarówno zarzut braku wyjaśnienia wszystkich okoliczności sprawy, istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu cywilnym, jak także zarzut błędnych ustaleń oraz

---

⁸⁴⁶ J. J. Litauera, *Komentarz do procedury cywilnej*, Warszawa 1993, s. 246

⁸⁴⁷ Z. Krzemiński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el., gdzie autor wskazuje, że „ustawodawca nawiązał do obowiązującego w okresie międzywojennym tekstu art. 408 § 2 dawnego Kodeksu postępowania cywilnego.

⁸⁴⁸ Orz. SN z dnia 9 stycznia 1936 r., C II 1833/35, Zbiór Urzędowy 1936, poz. 315; orz. SN z 24.6.1937 r., C II 351/37, PPC 20/1937, s. 638; Wiadomości Prawnicze 1/1938, s. 8 z notką M. Piekarskiego; Zob. także: W. Broniewicz, *Kognicja sądu drugiej instancji w razie nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji lub nierozpoznania przez ten sąd istoty sprawy*, PS 4/1997, s. 35 i nast., a także: Z. Krzemiński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el.

konieczności przeprowadzenia przewodu w całości w postępowaniu karnym w stosunku do sądu pierwszej instancji może łączyć się z wnioskowaniem o przeprowadzenie nowych dowodów.

Zarówno w postępowaniu cywilnym, jak również w postępowaniu karnym zarzut w zakresie błędnych lub niepełnych ustaleń sądu nie może być formułowany w nadzwyczajnym środku odwoławczym.

§ 5 Sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału a błędne ustalenia faktyczne

Zarzut sprzeczności ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału, wynikający z art. 368 pkt. 4 k.p.c. z 1965 r. odpowiada zarzutowi błędnych ustaleń faktycznych, przyjętych za podstawę orzeczenia na gruncie art. 438 pkt. 3 k.p.k. w procesie karnym. Obie przyczyny odwoławcze dotyczą tych samych kategorii uchybień, a mianowicie błędnych ustaleń sądu pierwszej instancji. Zarzut w zakresie błędnych i sprzecznych ustaleń sądu, zarówno w procesie karnym, jak i w procesie cywilnym jest zarzutem najczęściej podnoszonym przez skarżących w zwyczajnych środkach odwoławczych.

Wskazuje się jednak, że formułując ten zarzut w apelacji cywilnej należy brać pod uwagę tylko ten materiał dowodowy, który został zebrany w sprawie, bowiem wychodzenie poza treść tego materiału jest niedopuszczalne⁸⁴⁹.

W literaturze, dotyczącej postępowania cywilnego dopuszczalna jest nazwa zarzutu, jako „błąd w ustaleniach faktycznych”⁸⁵⁰, wyjęta wprost z przepisów procedury karnej. Podobnie, jak w zakresie postępowania karnego, zarzut błędnych ustaleń faktycznych sądu w postępowaniu cywilnym, jako konsekwencja naruszenia prawa procesowego nie jest zasadniczo uwzględniany przez sąd drugiej instancji z urzędu⁸⁵¹.

W zakresie sprzeczności w ustaleniach faktycznych sądu podobnie, jak w przypadku błędnych ustaleń, można mówić, wówczas, gdy sąd dokonuje określonego ustalenia

---

⁸⁴⁹ Z. Krzemiński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el.

⁸⁵⁰ Zob. także: M. Manowska, *Apelacja*, *op. cit.*, wyd. 2, Warszawa 2013, s. 107.

⁸⁵¹ Zob. uchwała SN (7) z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008, nr 6, poz. 55).

faktycznego w wyraźnej sprzeczności z treścią dowodu, na który się powołuje⁸⁵². W doktrynie istnieje spór czy takie uchybienie, jak błąd w logicznym rozumowaniu sądu wyrażający się w wyciąganiu mylnych wniosków z prawidłowych ustaleń, może być oceniony jako sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego⁸⁵³.

W. Siedlecki twierdzi, że „Sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału na miejsce wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji jest sprzeczne z tymi okolicznościami, które sąd ustalił w toku postępowania albo gdy sąd wyprowadził logicznie błędny wniosek z ustalonych przez siebie okoliczności, albo wreszcie gdy sąd przyjął fakty za ustalone bez dostatecznej podstawy, to znaczy gdy fakty te nie są potwierdzone lub nie są dostatecznie potwierdzone zebranych materiałem, lub na odwrót – gdy sąd uznał za nie udowodnione pewne fakty mimo istnienia ku temu dostatecznej podstawy w zebranych materiale. W dwóch pierwszych wypadkach mamy do czynienia z błędami w zakresie rozumowania, nie ma natomiast błędów w zakresie dokonywania ustaleń. W dwóch zaś ostatnich wypadkach chodzi o błędy w zakresie oceny dowodów, czyli – jak się mówi – o przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów”⁸⁵⁴. Z kolei S. Garlicki uważa, że błędy w logicznym rozumieniu oraz przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, a także luki w ustaleniach sądu mogą tylko stanowić naruszenie przepisów prawa procesowego, poprzez zarzucenie sądowi naruszenie przepisów postępowania w art. 233 k.p.c.⁸⁵⁵.

Zarówno w procesie karnym, jak i w procesie cywilnym nie można wykluczyć sytuacji, że błędy w zakresie oceny dowodów mogą równocześnie łączyć się z naruszeniem przepisów procesowych lub mogą być także wynikiem tego naruszenia. W procesie karnym, zgodnie z treścią art. 438 § 1 pkt 3 k.p.k. wymagane jest, aby wskazać, że błąd w ustaleniach faktycznych sądu, który został przyjęty za podstawę orzeczenia mógł mieć wpływ na treść

---

⁸⁵² Zob. także: Z. Krzemiński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el.

⁸⁵³ W. Siedlecki, [w:] *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*, (red.) Z. Resich, W. Siedlecki, Warszawa 1975, s. 591; oraz W. Siedlecki, *Podstawy rewizji cywilnej*, Warszawa 1959, s. 156; S. Garlicki, *Opracowanie rewizji w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1970, s. 30; M. Piekarski, *Opracowanie w postępowaniu cywilnym*, Pal. 3/1965, s. 20 i nast.; Zob. także: Z. Krzemiński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el.

⁸⁵⁴ W. Siedlecki, [w:] *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*, (red.) Z. Resich, W. Siedlecki, Warszawa 1975, s. 591; oraz W. Siedlecki, *Podstawy rewizji cywilnej*, Warszawa 1959, s. 156.

⁸⁵⁵ S. Garlicki, *Opracowanie rewizji w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1970, s. 30; M. Piekarski, *Opracowanie w postępowaniu cywilnym*, Pal. 3/1965, s. 20 i nast.

orzeczenia. W procesie cywilnym zaś, wymagane jest jedynie, aby dotyczyło to „istotnych” ustaleń sądu, co jest bez wątpienia pojęciem nieostrym i niejednoznacznym. Ponadto w procesie karnym zarzut błędnych ustaleń nie powinien być łączony z zarzutem prawa materialnego, a takich ograniczeń nie ma w procesie cywilnym.

W obu postępowaniach zarzutu błędnych ustaleń faktycznych nie można skutecznie podnieść w postępowaniu kasacyjnym.

§ 6 Inne uchybienia procesowe a obraza przepisów postępowania

Zarzut odwoławczy w postaci „innych uchybień procesowych”, wynikający z art. 368 pkt. 5 k.p.c. z 1965 r. ma swój odpowiednik w zarzucie z podstawy odwoławczej określonej w art. 438 pkt. 2 k.p.k.

W kwestii naruszenia przepisów procesowych, zarówno w procesie karnym, jak i w procesie cywilnym, należy mieć na względzie istotny warunek polegający na tym, że przy zarzucaniu sądowi uchybienia w postaci naruszenia przepisów procesowych, należy także wykazać, że naruszenie tych przepisów miało, lub mogło mieć, wpływ na treść wydanego w sprawie orzeczenia⁸⁵⁶. W literaturze, dotyczącej postępowania cywilnego wskazuje się, że w przypadku tego zarzutu niezbędne jest wykazanie istniejącego związku przyczynowego, pomiędzy uchybieniem sądu a treścią orzeczenia⁸⁵⁷.

W obu postępowaniach, przyczyny odwoławcze w postaci naruszenia przepisów proceduralnych dotyczą innych okoliczności od tych, wymienionych, jako bezwzględne przyczyny odwoławcze (art. 439 k.p.k.), w przypadku procesu karnego oraz od tych, powodujących nieważność postępowania (art. 379 k.p.c.), w przypadku procesu cywilnego.

W zakresie zarzutu odwoławczego, podnoszącego naruszenie przez sąd przepisów postępowania, różnicą w procesie karnym i cywilnym jest istniejący na gruncie procedury cywilnej przepis art. 162 k.p.c., który zobowiązuje stronę do zgłaszania sądowi wszelkich

---

⁸⁵⁶ Zob. także: Z. Krzemiński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el; odmiennie: M. Manowska, *Apelacja, op. cit.*, wyd. 2, Warszawa 2013, s. 77, gdzie autorka wskazuje, że „można – lecz nie jest to konieczne – wskazać w treści zarzutu, że skarżący zarzuca naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na rozstrzygnięcie. Istotne jest bowiem nie to, aby takiej właśnie formuły użyć w konstrukcji zarzutu, ale aby w jego uzasadnieniu przedstawić argumentację, dlaczego konkretne uchybienie sądu miało, zdaniem skarżącego, wpływ na rozstrzygnięcie”.

⁸⁵⁷ Zob. także: M. Manowska, *Apelacja, op. cit.*, wyd. 2, Warszawa 2013, s. 77.

uchybień w postępowaniu w formie zastrzeżeń do protokołu⁸⁵⁸. Znaczenie przepisu art. 162 k.p.c. w ostatnich latach jest coraz większe, bowiem orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje, że brak zgłoszenia zastrzeżeń w trybie art. 162 k.p.c. powoduje jednocześnie utratę przez stronę możliwości podnoszenia zarzutów w kwestii niezgłoszonego wcześniej uchybienia sądu⁸⁵⁹.

W procesie karnym mimo że nie ma (jeszcze) konieczności zgłaszania zastrzeżeń do protokołów⁸⁶⁰, to nowelizacja k.p.k. z 2015 r. wprowadziła obowiązującą od dnia 1 lipca 2015 r. do dnia 15 kwietnia 2016 r. regulację w art. 427 § 4 k.p.k. stanowiącą, że w postępowaniu przed sądem, które zostało wszczęte z inicjatywy strony, w środku odwoławczym nie można było podnosić zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd określonego dowodu, jeżeli strona nie składała w tym zakresie wniosku dowodowego, zarzutu przeprowadzenia dowodu pomimo braku wniosku strony w tym przedmiocie, ani też zarzutu naruszenia przepisów dotyczących aktywności sądu przy przeprowadzaniu dowodów, w tym również przeprowadzenia dowodu poza zakresem tezy dowodowej.

Rozwiązanie takie miało motywować strony (zaskarżające następnie wyrok) do zwiększonej aktywności w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, co wynikało także wprost z uzasadniania do projektu zmian⁸⁶¹. Aktywność ta miała polegać zarówno na zgłaszaniu wniosków dowodowych, jak i przeprowadzaniu dowodów na rozprawie. Zmiana ta była konsekwencją nowego brzmienia art. 167 k.p.k. w tym okresie, który zasadniczo zwalniał sąd z inicjatywy dowodowej oraz z działania z urzędu, co z kolei oznaczało nakaz aktywności dla stron.

Regulacja ta przypominała w istocie pewne przejawy prekluzji dowodowej w procesie cywilnym, gdzie strona obowiązana baczyć jest na każde uchybienie sądu *meriti* i zmuszona jest niezwłocznie zgłaszać stosowne zastrzeżenia w trybie art. 162 k.p.c. Niezgłoszenie takich zastrzeżeń przed sądem pierwszej instancji pozbawiało ją skutecznego zarzutu odwoławczego. Na taki kierunek zmian w postępowaniu karnym wskazywało

---

⁸⁵⁸ Zob. szerzej na ten temat: I. Urbaniak-Mastalerz, *Czy potrzeba zgłaszać zastrzeżenia do protokołu w procesie cywilnym w trybie art. 162 k.p.c.*, „Młoda Palestra” Nr 8 1/2016, s. 38-48.

⁸⁵⁹ Wyr. SN z dnia 10 sierpnia 2006 r. VCSK 237/06, BSN 2006, Nr 11, s. 17; a także: W. Siedlecki, *Podstawy rewizji cywilnej*, Warszawa 1959, s. 174; S. Garlicki, *Opracowanie rewizji w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1970, s. 38.

⁸⁶⁰ W procesie karnym na mocy art. 152 k.p.k. strony i osoby mające w tym interes prawny mogą złożyć wniosek o sprostowanie protokołu rozprawy oraz posiedzenia lub przekładu zapisu dźwięku, wskazując na nieścisłości a także opuszczenia.

⁸⁶¹ Uzasadnienie projektu zmian z 2013 r., s. 92.

orzecznictwo Sądu Najwyższego, twierdząc, że „brak uprzedniego złożenia wniosku dowodowego w sytuacji kilkukrotnego wezwania stron postępowania do zgłaszania takich wniosków, zwłaszcza, gdy strona była reprezentowana przez adwokata lub radcę prawnego, może uzasadniać oddalenie zawartego w apelacji wniosku dowodowego jako zmierzającego w sposób oczywisty do przedłużenia postępowania karnego (art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k.)”⁸⁶².

W praktyce, skarżący w środку odwoławczym w postępowaniu cywilnym bardzo często sięgają do treści art. 217 k.p.c., z którego wynika, że strona może aż do zamknięcia rozprawy przytaczać okoliczności faktyczne i dowody na uzasadnienie swych wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej, z zastrzeżeniem niekorzystnych skutków, jakie według przepisów mogą dla niej wyniknąć z działania na zwłokę lub niezastosowania się do zarządzeń przewodniczącego i postanowień sądu.

W tej kwestii Sąd Najwyższy wielokrotnie wypowiedział się twierdząc, że „przez wyjaśnienie spornych okoliczności (art. 217 § 2 k.p.c.) ustawodawca rozumie taki stan rzeczy, przy którym albo nastąpiło uzgodnienie między stronami spornych dotychczas okoliczności, albo też zostały one wyjaśnione na korzyść strony powołującej dalsze dowody. Niedopuszczalne jest natomiast pominięcie zaofiarowanych środków dowodowych z powołaniem się na wyjaśnienie sprawy, jeżeli ocena dotychczasowych dowodów w przekonaniu sądu prowadzi do wniosków niekorzystnych dla strony powołującej dalsze dowody. Takie bowiem pominięcie jest równoznaczne z pozbawieniem jednej ze stron możliwości udowodnienia jej twierdzeń”⁸⁶³.

W innym zaś orzeczeniu w sprawach cywilnych, Sąd Najwyższy stwierdził, że „do odrzucenia środków dowodowych powołanych przez stronę w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie wystarczy stwierdzenie, że ma miejsce działanie na zwłokę (...), lecz niezbędne jest, aby powołanie dowodów nastąpiło jedynie dla zwłoki (...). Okoliczności sprawy muszą więc niedwuznacznie wskazywać, że zaofiarowany dowód nie może dać pozytywnych wyników, a jedynym motywem jego zgłoszenia jest dążenie do przewlekania sprawy. Odrzucenie zaofiarowanych dowodów (...) należy do uchybień mogących mieć wpływ na wynik sprawy (...)”⁸⁶⁴.

---

⁸⁶² Post. SN z dnia 3 września 2014 r., III KK 7/14, opubl. Biuletyn SN 2015/2; OSNKW 2015/2/11, Legalis.

⁸⁶³ Orz. SN z dnia 26 września 1966 r. w sprawie II CR 314/66 (OSN 1967, poz. 39), a także: notka J. Klimkowicza drukowana w OSP 1967, poz. 140.

⁸⁶⁴ Orz. SN z dnia 26 października 1960 r., II CR 444/59, OSN 1961, poz. 118, W. Siedlecki, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego*, NP 11/1962, s. 1425. Identyczne stanowisko zajął w tej kwestii SN w innych orzeczeniach. Należy tu wymienić następujące orzeczenia: orz. SN z dnia 3 października 1950 r., C 223/50, OSN 1951, poz. 72; orz. SN z dnia 11 grudnia 1952 r., C 2556/52, PiP 7/1953, s. 128; orz. SN z dnia 1 grudnia 1961

W tym zakresie w procesie karnym analogicznym zarzutem w kwestii oddalenia wniosków dowodowych będzie także zarzut obrazy przepisów postępowania tj. art. 170 § 1 pkt 1-5 k.p.k. poprzez niezasadne oddalenie wniosków dowodów strony i przyjęcie przez sąd okoliczności, które w ocenie skarżącego nie miały miejsca. Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach karnych w zakresie wniosków dowodowych przez strony wskazuje, że „oczywiste jest, iż (zgodnie z treścią art. 169 § 2 k.p.k.) wniosek dowodowy może zmierzać do wykrycia lub oceny właściwego dowodu. Niemniej jednak i w tym przypadku taki wniosek musi wskazywać okoliczności, które mają być udowodnione i które mają znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, w przeciwnym razie podlega oddaleniu na podstawie art. 170 § 1 pkt 2 k.p.k.. Zgłaszając też taki wniosek należy baczyć i na to, aby sformułowana we wniosku teza dowodowa mogła być udowodniona za pomocą postulowanego środka dowodowego, gdy tak nie jest wniosek taki podlega oddaleniu na podstawie art. 170 § 1 pkt 4 k.p.k.”⁸⁶⁵.

Sąd Najwyższy w sprawach karnych w tym zakresie niekiedy zauważa, że „składanie wniosków dowodowych w końcowej fazie postępowania dowodowego nie jest wprawdzie wykluczone przez procedurę karną, ale postąpienie takie musi być oceniane także przez pryzmat przepisu art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k., z uwagi na obligatoryjny charakter tej normy. Jeżeli zaś analiza zgłoszonego wniosku dowodowego w zestawieniu z całokształtem okoliczności faktycznych, a w szczególności faktyczną możliwością złożenia tego wniosku na wcześniejszym etapie postępowania bez szkody dla realizowanej linii obrony doprowadzi do jednoznacznego stwierdzenia, że celem takiego wniosku było li tylko przedłużenie postępowania karnego, to zastosowanie normy art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. będzie nie tylko uzasadnione, ale i konieczne”⁸⁶⁶.

---

r., IV CR 217/61, RPEiS 3/1962, s. 386; orz. SN z dnia 15 stycznia 1963 r., III CR 989/61, NP 10/1963, s. 1173 z glosą M. Piekarskiego; orz. SN z dnia 21 stycznia 1946 r., C.I. 248/45, OSN 1946, s. 361, poz. 186; a także: orz. SN z dnia 14 maja 1958 r., I CR 946/57, OSP 1959, poz. 115; Orz. SN: z dnia 14 lipca 1937 r., C III 3708/36, RPEiS 1/1938, s. 171; z dnia 2 czerwca 1938 r., C II 3160/37, PPIA 4/1938, s. 333.

⁸⁶⁵ Post. SN z dnia 30 lipca 2014 r., IV KK 110/14, Legalis.

⁸⁶⁶ Post. SN z dnia 18 lutego 2015 r. II KK 8/15, Legalis; a także: SN z dnia 3 kwietnia 2012 r, V KK 30/12, z dnia 27 listopada 2013 r., IV KK 303/13, Legalis.

Kolejnym częstym oraz istotnym zarzutem odwoławczym o charakterze naruszeń proceduralnych, jaki może mieć zastosowanie zarówno w postępowaniu karnym, jak i cywilnym jest zarzucenie sądowi dokonania błędnej oceny dowodów⁸⁶⁷.

W przypadku przepisów procedury cywilnej, z treści art. 233 § 1 k.p.c. wynika, że sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego, natomiast § 2 tego przepisu stanowi, że sąd oceni na tej samej podstawie, jakie znaczenie nadać odmowie przedstawienia przez stronę dowodu lub przeszkodom stawianym przez nią w jego przeprowadzaniu wbrew postanowieniu sądu.

Z kolei w postępowaniu karnym analogicznym przepisem jest art. 7 k.p.k., stanowiący, że organy postępowania kształtują swoje przekonanie na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów, ocenianych swobodnie oraz z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego.

W obu postępowaniach, sąd orzekający w pierwszej instancji posiada zatem bardzo duże uprawnienia w kwestii dokonania oceny dowodów. Swoboda w ocenie dowodów nie może być rozumiana jako pełna dowolność sądu, bowiem ocena powinna także być dokonana zgodnie z zasadami prawidłowego rozumowania oraz powinna uwzględniać doświadczenie życiowe⁸⁶⁸. Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Sądu Najwyższego w sprawach karnych, przekonanie sądu o wiarygodności jednych dowodów i niewiarygodności innych pozostaje pod ochroną przepisu art. 7 k.p.k., jeśli tylko:

- 1) jest poprzedzone ujawnieniem w toku rozprawy głównej całokształtu okoliczności sprawy;
- 2) stanowi wyraz rozważenia wszystkich okoliczności przemawiających na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego;
- 3) jest zgodne ze wskazaniami wiedzy i doświadczenia życiowego, a nadto zostało wyczerpująco i logicznie uargumentowane w uzasadnieniu wyroku⁸⁶⁹.

Ponadto, w procesie cywilnym, zgodnie z art. 328 § 2 k.p.c., uzasadnienie wyroku powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia dowodów, na których się oparł sąd, a także przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy

---

⁸⁶⁷ Zob. szerzej odnośnie do zarzutów naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów w postępowaniu apelacyjnym: Ł. Kozakiewicz, *Zarzut naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów w postępowaniu apelacyjnym*, „Radca Prawny” Zeszyty naukowe nr 4(5)/2015, s. 31-48.

⁸⁶⁸ W zakresie spraw karnych zob. np. post. SN z dnia 24 lutego 2015 r., V KK 447/14, Legalis; w zakresie spraw cywilnych zob. np. wyr. SN z dnia 20 stycznia 2010 r., II UK 154/09, LEX.

⁸⁶⁹ Post. SN z dnia 28 kwietnia 2015 r. II KK 89/15, Legalis.

dowodowej. Procedura karna zawiera analogiczny przepis art. 424 § 1 k.p.k., który po nowelizacji k.p.k. z 2013 r. umożliwia sądowi pierwszej instancji „zwięzłość” w uzasadnianiu, jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach oraz dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych, a także wyjaśnienie podstawy prawnej⁸⁷⁰. W wyniku nowelizacji z 2016 r. nie została zmieniona kwestia „zwięzłości” uzasadnienia.

Ponadto, zarówno w procesie cywilnym jak i w procesie karnym niedopuszczalne jest dyskwalifikowanie określonych dowodów bez żadnego uzasadnienia.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych wskazuje, że „swobodna ocena materiału dowodowego nie sięga tak daleko, żeby sąd – wbrew treści jedynych uzyskanych w sprawie dowodów – mógł sprawę rozstrzygnąć wyłącznie na podstawie doświadczenia zdobytego na tle rozpoznawania innych podobnych spraw. Jeżeli zatem słuszna zasada, oparta na doświadczeniu nabytym w toku rozpoznawania szeregu analogicznych spraw, w zestawieniu z konkretnym stanem faktycznym ustalonym na podstawie przeprowadzonych dowodów nasuwa istotne wątpliwości co do wiarygodności tych dowodów, to nie można poprzestać na uzyskanym materiale dowodowym, lecz należy odpowiednio uzupełnić postępowanie. Ogólna zasada praktyczna może bowiem być tylko sprawdzianem przeprowadzonych dowodów, ale nie może ich zastąpić”⁸⁷¹.

W sprawach karnych zaś przyjmuje się, że uzasadnienie wyroku przedstawia proces dochodzenia sądu do poszczególnych ustaleń faktycznych, na mocy których następnie wyjaśnia podstawę prawną wyroku, zawartą także w części dyspozytywnej wyroku. Elementy faktycznych i prawnych aspektów uzasadnienia wyroku służą kontroli odwoławczej w celu sprawdzenia słuszności rozstrzygnięcia oraz dokonania prawidłowej oceny dowodów.

Na gruncie postępowania cywilnego wyrażony jest pogląd Sądu Najwyższego, zgodnie z którym sąd orzekający przy ocenie wiarygodności zeznań świadków może brać pod uwagę również zachowanie się stron i świadków w czasie składania zeznań, jednakże ta ocena musi być bardzo ostrożna i poprzedzona dodatkowymi dowodami, zgodnie z treścią art. 232 k.p.c.⁸⁷². Mimo że takie stanowisko nie wynika wprost z orzecznictwa Sądu Najwyższego w postępowaniu karnym, to stwierdzić należy, że sposób wypowiedzi świadków może rzutować na dokonanie oceny ich wiarygodności przez sąd, co wynika

---

⁸⁷⁰ Zob. także: wyr. SN z dnia 19 listopada 2014 r., III KK 239/14, Legalis.

⁸⁷¹ Wyr. SN z dnia 22 kwietnia 1964 r. w sprawie III PU 36/63, OSN 1965, poz. 16.

⁸⁷² Orz. z dnia 17 listopada 1966 r., II CR 423/66, BSN 3/1967, s. 45.

z treści art. 7 k.p.k.⁸⁷³.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych podkreśla, że polemika zawarta w środku odwoławczym z poczynionymi przez sąd orzekający ustaleniami faktycznymi, opartymi na zasadzie swobodnej oceny dowodów, nie może opierać się tylko na ogólnych twierdzeniach skarżącego, gdyż należy w środku odwoławczym wskazać na konkretne błędy sądu w zakresie stosowania zasad logicznego rozumowania⁸⁷⁴.

Podobnie także wskazuje się w sprawach karnych⁸⁷⁵, gdzie Sąd Najwyższy podnosi, że „przekonanie sądu orzekającego pozostaje pod ochroną art. 7 k.p.k. dopóki nie zostanie wykazane, że zaskarżone orzeczenie zostało oparte bądź na okolicznościach nieujawnionych w toku przewodu sądowego, bądź też ujawnionych, ale ocenionych w sposób sprzeczny z zasadami prawidłowego rozumowania, wiedzy i doświadczenia życiowego”⁸⁷⁶.

Zarówno w postępowaniu karnym, jak i w postępowaniu cywilnym, wymienienie wszystkich możliwych sytuacji procesowych, które mogą dotyczyć tego rodzaju zarzutu odwoławczego jest praktycznie niemożliwe, choć w obu postępowaniach można wyróżnić zarzuty procesowe najczęściej podnoszone przez skarżących⁸⁷⁷.

Tak samo w postępowaniu karnym, jak i w postępowaniu cywilnym istnieje możliwość skonstruowania zarzutu kasacyjnego, opartego na podstawie naruszenia przepisów postępowania, jeśli uchybienie to mogło mieć wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt. 2 k.p.c.) lub w zakresie zarzutu rażącego naruszenia przepisów postępowania karnego, jeśli mógł on mieć wpływ na treść orzeczenia (art. 523 § 1 k.p.k.).

---

⁸⁷³ Zob. post. SN z dnia 4 lutego 2015 r., V KK 341/14, gdzie SN stwierdził, że „Nie wszystkie fakty ustalone przez sąd muszą być oparte na dowodach bezpośrednich, ale mogą wynikać także z nieodpartej logiki oraz jednoznacznego kontekstu ustalonej sekwencji faktów ubocznych”.

⁸⁷⁴ Orz. SN z dnia 17 lipca 1952 r., C 891/52, PiP 2/1953, s. 296; orz. SN z dnia 27 marca 1969 r., I CR 10/69, OSN 10/1970, poz. 1; a także: orz. SN z dnia 15 maja 1936 r., C III 981/34, Zbiór Urzędowy 1937, poz. 58; orz. SN z dnia 23 kwietnia 1938 r., C III 2676/37, PPIA 3/1938, poz. 252.

⁸⁷⁵ Zob. post. SN z dnia 31 marca 2015 r., IV KK 65/15, Legalis.

⁸⁷⁶ Post. SN z dnia 9 lipca 2014 r., II KK 171/14, Legalis.

⁸⁷⁷ Zob. szerzej na temat zarzutu naruszenia przepisów postępowania w procesie cywilnym: Z. Krzemiński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el.; M. Manowska, *Apelacja w postępowaniu cywilnym. Komentarz. Orzecznictwo*, wyd. 2, Warszawa 2013, s. 78-102; T. Ereciński, *Apelacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2012, el.; B. Bładowski, *Środki odwoławcze w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2008, s. 24; Zob. szerzej na temat zarzutu obrazy przepisów postępowania w procesie karnym: D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz. Orzecznictwo*, wyd. II, stan na 01.01.2014 r. LEX/el.; D. Świecki, *Apelacja w postępowaniu karnym*, Warszawa 2012, s. 155-162, Z. Kapiński, *Apelacje w procesie karnym. Zagadnienia praktyczne i kazusy*, Warszawa 2013, s. 18-36.

§ 7 Nowe fakty lub dowody, których strona nie mogła powołać w pierwszej instancji

Możliwość dopuszczenia nowych faktów i dowodów w postępowaniu odwoławczym istnieje zarówno w procesie karnym (art. 427 § 3 k.p.k., a do dnia 15 kwietnia 2016 r. także na mocy 452 § 2 k.p.k. po nowelizacji k.p.k. z 2013 r. oraz na mocy art. 167 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. po noweli z 2016 r.), jak i także w procesie cywilnym (art. 368 § 1 pkt 4 k.p.c.).

W obu procedurach, nowe fakty i dowody dopuszczalne są tylko w przypadku, gdy strona nie mogła ich powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Przepisy procedury cywilnej zawierają dodatkową możliwość dopuszczenia nowych faktów i dowodów, a mianowicie wtedy, kiedy ich potrzeba powołania wynikła później (art. 381 k.p.c.).

Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych wskazuje, że brak ustosunkowania się sądu drugiej instancji do powołania się skarżącego na dochowanie uprawnień z art. 368 § 1 pkt 4 i 381 k.p.c. prowadzi do uchylenia wyroku tego sądu⁸⁷⁸. Jednocześnie w postępowaniu cywilnym wskazuje się także, że „za przeszkodę do złożenia wniosku o przesłuchanie świadka przed sądem pierwszej instancji nie można uznać oporu powodowanego niechęcią „wciągania” świadka w osobiste sprawy. Za nowe dowody, w rozumieniu art. 368 pkt 6 k.p.c. sprzed dnia 1 lipca 1996 r., mogły być uważane tylko te, które pochodzą z daty po zamknięciu rozprawy lub wydaniu wyroku, albo takie, które wprawdzie istniały w czasie postępowania przed sądem pierwszej instancji, niemniej jednak strona nie mogła z nich skorzystać w tym postępowaniu i także sąd nie mógł ich uwzględnić z urzędu”⁸⁷⁹.

W procesie karnym przyjmuje się zaś, że „w środku odwoławczym można wskazywać na nowe fakty lub dowody (art. 427 § 3 k.p.k.), ale skutecznie jedynie wtedy, gdy zostaną one nie tylko podane, ale i wykazane, a przy tym muszą mieć znaczenie dla kontroli zaskarżonego rozstrzygnięcia”⁸⁸⁰.

Sąd Najwyższy w sprawach karnych stwierdza wprost „zawsze wtedy, gdy sąd odwoławczy stwierdzi, że zgłoszony przez stronę procesu, bądź dostrzeżony z urzędu "nowy"

---

⁸⁷⁸ Zob. wyr. SN z dnia 20 października 2004 r., IV CK 99/04, Legalis.

⁸⁷⁹ Zob. wyr. SN z dnia 19 lutego 1999 r., II CKN 195/98, Legalis.

⁸⁸⁰ Post. SN z dnia 19 marca 2009 r., III KZ 17/09, LEX.

dowód jest rzeczywiście ważny, bo dotyczy "istoty sprawy" i wskazuje na możliwość zaistnienia błędnych ustaleń faktycznych będących podstawą wyroku sadu meriti, sąd ten powinien rzetelnie rozważyć zaistniałą w związku z tym sytuację procesową, w tym także i ocenić, czy nie jest w związku z tym konieczne uzupełnienie przewodu sądowego w trybie art. 452 § 2 k.p.k. To, że ów zgłaszany, czy z urzędu dostrzeżony "nowy" dowód ma dotyczyć "istoty" sprawy nie zwalnia jeszcze sądu odwoławczego od konieczności takiej oceny i tym samym zawsze implikuje konieczność uchylenia - z jego powodu - zaskarżonego wyroku oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Ustalenie bowiem tego, czy faktycznie ten "nowy" dowód takim jest, może - z zasady - nastąpić tylko wówczas, gdy sąd odwoławczy bezpośrednio z tym dowodem się zapozna⁸⁸¹.

Ponadto, orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach karnych przed nowelizacją procedury karnej z 2016 r. wskazywało także, że „w postępowaniu karnym nie ma przeszkód, aby strona zgłosiła wniosek dowodowy dopiero w postępowaniu odwoławczym. Przepisy art. 452 § 1 i 2 k.p.k. nie mogą być podstawą oddalenia przez sąd odwoławczy wniosku dowodowego; podstawę do oddalenia takiego wniosku mogą stanowić wyłącznie przepisy art. 170 § 1 k.p.k., a w odniesieniu do opinii biegłych art. 193 § 1 k.p.k. i art. 201 k.p.k. W wypadku uznania, że przeprowadzenie określonego dowodu przekracza ramy postępowania odwoławczego, należałoby oczekiwać uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania”⁸⁸².

W obu postępowaniach powstaje jednak problem, które fakty i dowody mogą być uznane za nowe i przez to także mogą zostać dopuszczone przed sądem drugiej instancji. Bez wątplenia będą to fakty i dowody, które powstały lub ujawniły się po zamknięciu rozprawy lub po wydaniu wyroku przez pierwszą instancję.

W zakresie faktów, które miały miejsce wcześniej, można je traktować jako „nowe” tylko wówczas, gdy strona dowiedziała się o nich po zamknięciu rozprawy. Natomiast nie mają tego charakteru fakty i dowody znane stronie wcześniej, które nie zostały zgłoszone ze względów taktycznych przez stronę⁸⁸³. Nowe fakty i dowody w postępowaniu cywilnym oraz karnym powinny zawsze mieć istotne znaczenie dla sprawy. Zarówno w procesie

---

⁸⁸¹ Wyr. SN z dnia 18 marca 2015 r., II KK 317/14, LEX.

⁸⁸² Wyr. SN z dnia 5 marca 2013 r., IV KK 248/12, LEX.

⁸⁸³ Z. Krzemiński, *Wnoszenie apelacji cywilnej*, Warszawa 2006, Legalis/el.

cywilnym, jak i w procesie karnym obowiązek wykazania, że nowe fakty i nowe dowody nie były znane uprzednio stronie, spoczywa na stronie, która je zgłasza⁸⁸⁴.

Sąd Najwyższy w sprawach cywilnych wskazuje, że „strona nie może skutecznie żądać ponowienia lub uzupełnienia dowodu w postępowaniu apelacyjnym tylko dlatego, że spodziewała się korzystnej dla siebie oceny tego dowodu przez sąd pierwszej instancji”⁸⁸⁵. Jednakże Sąd Najwyższy wskazuje, że należy uwzględnić nowe fakty lub dowody, jeśli strona o potrzebie ich powołania dowiedziała się dopiero z uzasadnienia orzeczenia⁸⁸⁶. Nowe fakty i nowe dowody jako zarzut odwoławczy mogą być zgłoszone obok innych zarzutów apelacyjnych albo jako zarzut samodzielny⁸⁸⁷.

W postępowaniu karnym oraz w postępowaniu cywilnym nie można jednak wnioskować o dopuszczenie nowych dowodów oraz wskazywać na nowe fakty w nadzwyczajnym środku odwoławczym w postępowaniu kasacyjnym (art. 398³ § 3 k.p.c. i art. 523 § 1 k.p.k.), bowiem Sąd Najwyższy jest sądem prawa, a nie sądem faktu. Dlatego też wnioskowanie o nowe dowody przed Sądem Najwyższym zarówno w procesie karnym, jak i w procesie cywilnym jest niedopuszczalne.

§ 8 Wnioski z analizy przyczyn odwoławczych w k.p.c. i w k.p.k.

Konstrukcja przyczyn odwoławczych w postępowaniu karnym oraz w postępowaniu cywilnym jest w pewnej mierze podobna. Zarzuty, jakie występują w procesie karnym mogą mieć pewne odniesienie do zarzutów, podnoszonych w procesie cywilnym. Podobieństwa przyczyn odwoławczych wynikają także z orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz z możliwości ich konstruowania zarówno w zwykłym środku odwoławczym, jak i także w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

Cel wskazania przyczyn odwoławczych w środku odwoławczym jest taki sam zarówno w procesie karnym, jak i cywilnym. Przyczyny odwoławcze mają bowiem wskazać na czym polega uchybienie sądu, w celu zmiany lub uchylenia zaskarżonego orzeczenia. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych, postępowanie

---

⁸⁸⁴ Orz. SN z dnia 24 lipca 1952 r., C 1285/52, OSN 1953, poz. 81.

⁸⁸⁵ Orz SN z dnia 7 lipca 1997 r. w sprawie II CKN 446/97 (MoP 5/1998, s. IX).

⁸⁸⁶ Wyr. SN z dnia 23 listopada 2004 r., I UK 30/04.

⁸⁸⁷ Orz. SN w sprawie 2182/52, OSN 1954, poz. 20.

apelacyjne, chociaż jest postępowaniem merytorycznym, ma charakter kontrolny⁸⁸⁸. Postępowanie apelacyjne zachowuje charakter postępowania rozpoznawczego, gdyż sąd drugiej instancji w k.p.c. ma pełną swobodę jurysdykcyjną, ograniczoną tylko granicami zaskarżenia⁸⁸⁹, w przeciwieństwie do aktualnego k.p.k., gdzie na mocy art. 440 k.p.k. niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów sąd może zmienić lub uchylić orzeczenie, jeżeli jest one rażąco niesprawiedliwe. Sąd drugiej instancji w procesie cywilnym rozpoznaje sprawę w granicach środka odwoławczego, bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania, podobnie, jak w procesie karnym sąd drugiej instancji dokonuje kontroli zaskarżonego orzeczenia pod kątem bezwzględnych przyczyn odwoławczych, wymienionych w art. 439 k.p.k.

Przedmiotowe ramy postępowania odwoławczego w procesie cywilnym wprowadzają ograniczenie dopuszczalności zmiany powództwa w tym postępowaniu. Znacznie szersze możliwości w tym zakresie występują w postępowaniu karnym, bowiem sąd odwoławczy ma możliwość dokonania zmiany kwalifikacji prawnej czynu, także na etapie postępowania odwoławczego. W sądzie drugiej instancji zarówno w procesie karnym, jak i w procesie cywilnym występuje zakaz *reformationis in peius*, który polega na tym, iż sąd nie może rozstrzygnąć na niekorzyść strony, która wniosła środek odwoławczy, chyba, że druga strona także go wniosła. Apelacja, jako główny środek odwoławczy w k.p.c. jest kwalifikowanym pismem procesowym, którego niezwykle istotnym elementem są wymogi formalne, zawarte w art. 368 k.p.c.⁸⁹⁰, wskazujące na konieczność zwięzłego przedstawienia zarzutów wraz z ich uzasadnieniem. W postępowaniu cywilnym odwoławczym warunkiem skutecznego wniesienia środka zaskarżenia, w przeciwieństwie do przepisów karnym, jest określenie wartości przedmiotu zaskarżenia⁸⁹¹.

Na gruncie k.p.c. zwięzłe przedstawienie zarzutów jest obligatoryjną częścią apelacji, jednak samo przedstawienie zarzutów jest niewystarczające, gdyż wymagane jest także ich uzasadnienie, co w przypadku braku podanych możliwości przyczyn wydaje się być dość kłopotliwe dla skarżącego, który nie jest reprezentowany przez profesjonalnego

---

⁸⁸⁸ Wyr. SN z dnia 16 maja 2006 r., I PK 210/05, MoP 2006, Nr 11, s. 593.

⁸⁸⁹ Wyr. SN z dnia 15 lutego 2006 r., IV CK 384/05.

⁸⁹⁰ A. Marciniak, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 367–729. Tom II*, 2014, Legalis/el.; Post. SN z dnia 9 stycznia 2015 r., V CZ 87/14, Legalis.

⁸⁹¹ Zob., np. post. SN z dnia 23 stycznia 2015 r., III CSK 347/14, Legalis; post. SN z dnia 20 stycznia 2015 r., V CZ 94/14, Legalis.

pełnomocnika. W postępowaniu karnym zgodnie z treścią art. 427 § 2 k.p.k., jeśli środek odwoławczy pochodzi od oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika, to powinien także zawierać wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu oraz uzasadnienie.

W sprawach cywilnych, zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego nie jest konieczne, aby skarżący przytoczył zwięźle zarzuty w *petitum* apelacji⁸⁹². Termin do wniesienia apelacji w k.p.c., tak jak w k.p.k. wynosi dwa tygodnie od daty doręczenia stronie wyroku sądu pierwszej instancji wraz z uzasadnieniem. Jeśli zaś strona nie żądała uzasadnienia wyroku, termin do wniesienia apelacji biegnie od dnia, w którym upłynął termin do żądania uzasadnienia.

W postępowaniu cywilnym, sąd drugiej instancji oddala apelację, jeżeli jest ona bezzasadna (art. 385 k.p.c.), z kolei w postępowaniu karnym sąd odwoławczy może utrzymać zaskarżone orzeczenie w mocy, uchylić je lub zmienić (art. 456 k.p.k.), a przy utrzymaniu zaskarżonego wyroku w mocy, sąd od 1 lipca 2015 r. w wyroku nie uznaje apelacji za oczywiście bezzasadną (art. 457 § 2 k.p.k.). W procesie karnym, „oczywista bezzasadność” pozostała natomiast w nadzwyczajnym środku zaskarżenia w postępowaniu kasacyjnym, gdzie Sąd Najwyższy może oddalając kasację jako oczywiście bezzasadną bez konieczności sporządzania uzasadnienia (art. 535 § 3 k.p.k.), natomiast w przypadku jej „oczywistej zasadności” może zostać uwzględniona w całości na posiedzeniu, bez udziału stron (art. 535 § 5 k.p.k.).

Bezzasadność apelacji w procesie cywilnym może oznaczać, że jej zarzuty i wnioski nie znajdują oparcia w materiale sprawy. Sąd drugiej instancji nie narusza art. 385 k.p.c., jeśli oddala apelację na podstawie oceny, że jest ona bezzasadna, niezależnie od twierdzenia strony, iż była ona zasadna⁸⁹³. Uwzględnienie apelacji przez sąd drugiej instancji w procesie cywilnym powoduje zmianę zaskarżanego wyroku i orzekanie, co do istoty sprawy, z kolei inną sytuacją procesową może być także uchylenie orzeczenia sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji, oraz ewentualnie odrzucenie pozwu lub umorzenie postępowania.

Sąd drugiej instancji w sprawach cywilnych w razie wniesienia skargi kasacyjnej może wstrzymać wykonanie zaskarżonego orzeczenia do czasu ukończenia postępowania kasacyjnego lub także uzależnić wykonanie tego orzeczenia. Podobnie także jest w przypadku wniesienia kasacji w sprawach karnych, gdzie Sąd Najwyższy może wstrzymać wykonanie

---

⁸⁹² Wyr. SN z dnia 16 maja 2008 r., III CSK 383/07, MoP 2008, Nr 12, s. 619.

⁸⁹³ Wyr. SN z dnia 7 lipca 2000 r., KPIN 711/99, OSNAPiUS 2002, Nr 1, poz. 13.

zaskarżonego orzeczenia oraz innego orzeczenia, którego wykonanie zależy od rozstrzygnięcia kasacji (art. 532 § 1 k.p.k.).

W procesie cywilnym, podobnie, jak i procesie karnym, istnieje możliwość przedstawienia zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu podczas rozpoznawania apelacji przez sąd, odraczając rozpoznanie sprawy (art. 390 § 1 k.p.c. i art. 441 k.p.k.). W takiej sytuacji Sąd Najwyższy może przejąć sprawę do rozpoznania, albo także przekazać zagadnienie do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi tego sądu. Uchwała Sądu Najwyższego rozstrzygająca zagadnienia prawne wiąże w danej sprawie. W obu postępowaniach istnieje możliwość cofnięcia wniesionego środka odwoławczego, z tym, że w przypadku apelacji wniesionej na korzyść oskarżonego, niezbędna jest jego zgoda (art. 431 § 3 k.p.k.). W razie cofnięcia apelacji w sprawach cywilnych, sąd drugiej instancji umarza postępowanie apelacyjne oraz orzeka o kosztach jak przy cofnięciu pozwu, podczas gdy cofnięcie apelacji nastąpiło przed sądem pierwszej instancji, postępowanie umarza sąd pierwszej instancji.

Mimo podobieństwa systemów odwoławczych w sprawach cywilnych i w sprawach karnych, to stwierdzić należy, że brak wyartykułowanych względnych przyczyn odwoławczych w zwykłym postępowaniu cywilnym (poza wskazanymi podstawami apelacji w postępowaniu uproszczonym – art. 505 zn. 9 k.p.c.⁸⁹⁴) nie jest dobrym rozwiązaniem. Nie ulega wątpliwości, że najczęściej w apelacjach, wnoszonych przez skarżących podnoszone są zarzuty oparte na względnych przyczynach odwoławczych. Brak podanych względnych przyczyn odwoławczych w procesie cywilnym może skutkować zatem tym, że formułując zarzuty odwoławcze w zwykłych środkach zaskarżenia będzie trzeba sięgać do regulacji k.p.k., albo też do dawnych regulacji w zakresie procesu cywilnego.

Ponadto, należy zauważyć, że wymienione w art. 379 k.p.c. przesłanki nieważności postępowania dotyczą jedynie sześciu możliwych sytuacji procesowych, podczas gdy analogiczne bezwzględne przyczyny odwoławcze w procesie karnym odnoszą się do jedenastu sytuacji, w których niezależnie od podniesionych w apelacji zarzutów, orzeczenie ulega uchyleniu. Potwierdza to zatem wcześniej wyrażony pogląd, że warto byłoby rozważyć ograniczenie ilości bezwzględnych przyczyn odwoławczych w procesie karnym.

---

⁸⁹⁴ Przepis ten wskazuje, że apelację w postępowaniu uproszczonym można oprzeć na zarzutach:

- 1) naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie;
- 2) naruszenia przepisów postępowania, jeśli mogło mieć ono wpływ na wynik sprawy.

ROZDZIAŁ VI.

PRZYCZYNY ODWOŁAWCZE W ŚWIETLE BADAŃ AKTOWYCH - ILUSTRUJĄCYCH

Badania aktowe – ilustrujące przedstawione w tym rozdziale są próbą uzyskania odpowiedzi na pytanie badawcze, zawarte w pracy, a mianowicie jakie przyczyny odwoławcze w polskim procesie karnym powinny być podnoszone przez skarżącego, aby zapewnić mu możliwą, szeroko rozumianą skuteczność wniesionego środka odwoławczego czyli należytą kontrolę odwoławczą zaskarżonego orzeczenia.

Zasady logiki praktycznej wskazują, że sprawdzenie oznacza rozumowanie, zgodnie z którym uważając jakieś zdanie za wątpliwe, należy poszukiwać jego następstw, aby z ich prawdziwości wnosić o prawdopodobieństwie zdania wątpliwego lub z fałszywości wywodzić fałszywość zdania pierwszego⁸⁹⁵. Metodologia⁸⁹⁶, jako ogólna procedura dowodzenia i sprawdzania stanowi narzędzie operacyjne każdego badacza⁸⁹⁷. Osoba, dokonująca badań naukowych może wybrać metodę badawczą, spośród szerokiego wachlarza możliwych

---

⁸⁹⁵ Z. Ziemiński, *Logika praktyczna*, wyd. XXV, Warszawa 2002, s. 197.

⁸⁹⁶ Zob. szerzej na temat metodologii: Paul J. Du Plessis (Edynburg), *Historia prawa a metodologia nauk prawnych*, tłum. K. Wiśniewska, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*”, Tom LXII — 2010 — Zeszyt 2, s. 19-28; J. Łakomy, *Pojęcie integracji zewnętrznej nauk prawnych*, „Wrocławskie Studia Erasmiańskie, Zeszyty studenckie. Studia Erasmiانا Wratislaviensia. Acta Studentium, Prace prawnicze, administratywistyczne i historyczne”, Wrocław 2009, s. 52-65; J. Winczorek, *Metodologia badań empirycznych nad pomocą prawną. Stan obecny i perspektywy rozwoju*, Studia Prawno-ekonomiczne, t. XCVI, 2015, s. 337-361; K. Konecki, *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Warszawa 2000, s. 16-57, s. 59-95; J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002, s. 9-90; S. Kamiński, *Nauka i metoda*, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, Lublin 1992, s. 24 i nast.; A. Grobler, *Metodologia nauk*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2006, s. 23-320; J. Stelmach, B. Brożek, *Metody prawnicze*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, wyd. 2. Kraków 2006, s. 16-304; Z. Ziemiński, *Podstawowe problemy prawoznawstwa*, Warszawa 1980, s. 415; A. Łopatka (red.), *Metody badania prawa*, Polska Akademia Nauk, Warszawa 1973, s.180; T. Chauvin, T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp do prawoznawstwa*, CH Beck, Warszawa 2009, s. 239; H. Groszyk, A. Pieniążek, G.L. Seidler, *Wprowadzenie do nauki o państwie i prawie*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008, s. 187; S. Kamiński, *Nauka i metoda. Pojęcie nauki i klasyfikacja nauki*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1992, s. 24; L. Morawski, *Podstawy filozofii prawa*, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2014, s. 12-380; S. Ossowski, *O osobliwościach nauk społecznych*, wyd. 4, Warszawa 2014, s. 10-212; J. Stelmach, B. Brożek, *Metody prawnicze. Logika. Analiza. Argumentacja. Hermeneutyka*, Kraków 2004, s. 38-132; J. Such, *Wstęp do ogólnej metodologii nauk*, Poznań 1973, s. 20-303; Z. Ziemiński, *Logika praktyczna*, wyd. XXV, Warszawa 2002, s. 144-211, s. 216-255; Z. Ziemiński, *Metodologiczne zagadnienia prawoznawstwa*, Warszawa 1974, s. 123.

⁸⁹⁷ K. Konecki, *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Warszawa 2000, s. 16.

rodzajów metod, do których można zaliczyć przykładowo: metodę obserwacyjną, eksperymentalną, monograficzną, badania dokumentów i metodę statystyczną⁸⁹⁸.

Badania naukowe mogą być prowadzone w ujęciu wąskim i szerokim⁸⁹⁹. Szerokie ujęcie oznacza proces twórczych czynności, który przebiega od ustalenia oraz powzięcia problemu badawczego, aż do jego pisemnego opracowania i przedstawienia. Z kolei badania w ujęciu wąskim sprowadzają się do konkretnych czynności badawczych i mają na celu poznanie nieznanych lub mało znanych właściwości (cech) faktów lub zdarzeń.

Techniką badań naukowych będzie obserwacja, badanie dokumentów czy także ankietowanie, zaś narzędziem – odpowiedni kwestionariusz, test czy też arkusz obserwacji. Rozwiązując problemy naukowe, pomiary można zaś przeprowadzać zasadniczo sposobami jakościowymi lub ilościowymi⁹⁰⁰. W literaturze wskazuje się, że przez długi czas korzystano z badań ilościowych, podczas gdy badania ilościowe stanowiły jedynie uzupełnienie do badań jakościowych⁹⁰¹.

Poprzez badania jakościowe⁹⁰² rozumie się dogłębną i wnikliwą analizę zjawisk, gdzie można stosować podejście teoretyczne, epistemologiczne i metodologiczne, a także gdzie ma miejsce zróżnicowanie w zakresie podmiotów i problemów badawczych⁹⁰³.

---

⁸⁹⁸ Zob. szerzej także: S. Juszczak, *Badania jakościowe w naukach społecznych. Szkice metodologiczne*, wyd. Uniwersytetu Śląskiego, wyd. I, Katowice 2013, s. 13-67; U. Flick, *Projektowanie badania jakościowego*, tłum. P. Tomanek. Warszawa, WN PWN, 2012, s. 13; G. Gibbs, *Analizowanie danych jakościowych*, tłum. M. Brzozowska-Brywczyńska, Warszawa, WN PWN, 2011, s. 13-14; K. Charmaz, *Teoria ugruntowana. Praktyczny przewodnik po analizie jakościowej*. Tłum. B. Komorowska, Warszawa, WN PWN, 2009; Z. Hajduk, *Ogólna metodologia nauk*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2005, ss. 182 – 187; P. Sztompka, *O osobliwościach nauk społecznych raz jeszcze*, „Studia Filozoficzne” 1974, nr 8 (105), ss. 3 – 21; T. S. Kuhn, *Struktura rewolucji naukowych*, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2001, ss. 19 – 52; R.K. Merton, *Teoria socjologiczna i struktura społeczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, ss. 153 – 169, s. 496; T. Benton, I. Craib, *Filozofia nauk społecznych*, Wydawnictwo Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP, Wrocław 2003, s. 32 – 38, s. 91 – 111, 126 – 138; H. Garfinkel, *Racjonalne cechy działalności naukowej i potocznej*, [w:] *Kryzys i schizma. Antycyjenstystyczne tendencje w socjologii współczesnej*, E. Mokrzycki (wybór), PIW, Warszawa 1984, t. 1, str. 193 – 220; F. Znaniecki, *Metoda socjologii*, PWN, Warszawa 2008, ss. 35 – 64; T. Bauman: *Badania empiryczne jakościowe* [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. red. T. Pilch. T. 1. Warszawa, Wyd. Akademickie „Żak”, 2003, s. 279; A. Haber (red.), *Ewaluacja ex-post. Teoria i praktyka badawcza*, PARP, Warszawa 2007, s. 15 – 58; 97 – 136.

⁸⁹⁹ J. Apanowicz, *Metodologia*, *op. cit.*, s. 19.

⁹⁰⁰ J. Apanowicz, *Metodologia*, *op. cit.*, s. 117.

⁹⁰¹ S. Juszczak, *Badania jakościowe w naukach społecznych*, *op. cit.*, s. 7.

⁹⁰² S. Juszczak, *Badania jakościowe w naukach społecznych*, *op. cit.*, s. 13-67; U. Flick, *Projektowanie badania jakościowego*, tłum. P. Tomanek. Warszawa, WN PWN, 2012, s. 13; G. Gibbs, *Analizowanie danych jakościowych*, tłum. M. Brzozowska-Brywczyńska, Warszawa, WN PWN, 2011, s. 13-14; K. Charmaz, *Teoria ugruntowana. Praktyczny przewodnik po analizie jakościowej*, Tłum. B. Komorowska, Warszawa, WN PWN, 2009; T. Bauman, *Badania empiryczne jakościowe*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, red. T. Pilch. T. 1. Warszawa, Wyd. Akademickie „Żak”, 2003, s. 279.

Z kolei w badaniach ilościowych istotą jest pomiar, dlatego też stosuje się w nich liczby. Rodzaj badań ilościowo-jakościowych umożliwia zarówno przedstawienie zebranych pomiarów, jak także i analizę poszczególnych cech. Istnieje zatem potrzeba odpowiedniego dopasowania prowadzonych metod badawczych⁹⁰⁴, aby móc dokonać wyboru właściwej metody do zbadania określonego zjawiska oraz analizy problemu. Każdy zatem wybór metody badawczej powinien być poprzedzony analizą wstępną problemów badawczych, a także możliwych obszarów badawczych.

6.1. Wybór metody badawczej

Słowo „metoda” wywodzi się z języka greckiego „*meta hodos*”, co oznacza drogę do celu⁹⁰⁵. W literaturze wskazuje się, że wielopłaszczyznowość metodologiczna polega na uznaniu konieczności stosowania różnych metod oraz technik badawczych⁹⁰⁶.

Metoda empiryczna w niniejszej pracy została dokonana za pomocą badań akt sądowych ilustrujących mających na celu określenie zasadności podnoszonych przez skarżących zarzutów odwoławczych, opartych na konkretnie wskazanych przyczynach odwoławczych. Zastosowano zatem metodę ilościową-jakościową, z użyciem techniki analizy treści akt na łącznej próbie 127 akt spraw sądowych z terenu apelacji łódzkiej, do której należy Sąd Rejonowy w Piotrkowie Tryb. II Wydział Karny oraz VII Wydział Karny. Wybór okręgu tego sądu podyktowany był usytuowaniem w centrum Polski oraz bliskim miejscem zamieszkania Autorki badań. Badania ilustrujące zostały przeprowadzone w latach 2013-2014.

---

⁹⁰³ Zob. Ch. Frankfort-Nachmias, D. Nachmias, *Metody badawcze, op. cit.*, s. 298-299.

⁹⁰⁴ Zob. szerzej na temat metod badawczych: Ch. Frankfort-Nachmias, D. Nachmias, *Metody badawcze w naukach społecznych*, wyd. 1, Wyd. Zysk i S-ka, Poznań 2001, przekł. E. Hornowska, s. 16-88, s. 220-320, s. 341-347; S. Nowak, *Metodologia badań społecznych*, PWN, Warszawa 1985, s. 129-130, s. 132-138, s. 394 – 406, 443 – 447; E. Babbie, *Podstawy badań społecznych*, PWN, Warszawa 2013, s. 106 -110; M. Marody, *Sens teoretyczny a sens empiryczny pojęcia postawy*, PWN, Warszawa 1976, rozdział 1, s. 15-22; Z. Hajduk, *Ogólna metodologia nauk*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2005, ss. 182 – 187, P. Sztompka, *O osobliwościach nauk społecznych raz jeszcze*, „*Studia Filozoficzne*” 1974, nr 8 (105), ss. 3 – 21; T. S. Kuhn, *Struktura rewolucji naukowych*, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2001, ss. 19 – 52; R.K. Merton, *Teoria socjologiczna i struktura społeczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, ss. 153 – 169, s. 496; T. Benton, I. Craib, *Filozofia nauk społecznych*, Wydawnictwo Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP, Wrocław 2003, s. 32 – 38, s. 91 – 111, 126 – 138; H. Garfinkel, *Racjonalne cechy działalności naukowej i potocznej*, [w:] *Kryzys i schizma. Antyscjencystyczne tendencje w socjologii współczesnej*, E. Mokrzycki (wybór), PIW, Warszawa 1984, t. 1, str. 193 – 220; F. Znaniecki, *Metoda socjologii*, PWN, Warszawa 2008, ss. 35 – 64; A. Haber (red.), *Ewaluacja expost. Teoria i praktyka badawcza*, PARP, Warszawa 2007, s. 15 – 58; 97 – 136.

⁹⁰⁵ J. Apanowicz, *Metodologia, op. cit.*, s. 57.

⁹⁰⁶ W. Lang, J. Wroblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1986, s. 45.

Autorka zdaje sobie sprawę, że rozmiar badanej próby nie upoważnia do nadania tym badaniom cech reprezentatywności w skali ogólnopolskiej. Jednak fakt dokonania badań metodą nie tylko ilościową, ale także jakościową umożliwia wskazanie przykładu praktyki sądowej w jednym Sądzie Okręgowym w Piotrkowie Trybunalskim. Mimo że wykonane badania nie upoważniają do oceny szerszej praktyki procesowej, to jednak należy jednak mieć na względzie, że przeprowadzone badania mają charakter uzupełniający, w stosunku do wcześniej zastosowanych metod badawczych, m. in. historycznej oraz porównawczej.

Do Sądu Rejonowego II i VII Wydziału Karnego w Piotrkowie Trybunalskim na terenie apelacji łódzkiej zwrócono się z wnioskiem o dostęp i wgląd do akt spraw, w których wnoszone były apelacje w roku 2010 oraz w roku 2012. Celem badań było ustalenie, jakie zarzuty odwoławcze podnoszone przez skarżących w tych sprawach okazywały się zasadne. Autorce udzielono zgody w tym zakresie czego efektem była analiza wszystkich dostępnych spraw z II Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Piotrkowie Trybunalskim za 2010 r., w których wnoszone były apelacje (81) oraz dostępne na dzień badania sprawy z VII Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb. za 2012 r. (46).

Dobór próby badawczej oraz dobór badanych lat podyktowany był potrzebą sprawdzenia co najmniej 100 akt spraw prawomocnie zakończonych. Mimo że średnio w każdym wydziale, jak wynika z udostępnionych danych apelacji od wyroków sądów pierwszej instancji było około 100 lub powyżej, nie wszystkie akta były dostępne, gdyż zostały dołączone do innych toczących się spraw lub też znajdowały się w Wydziale Sekcji Wykonywania Orzeczeń.

W II Wydziale Karnym w Piotrkowie Tryb. zostały udostępnione także repetytoria, prowadzone przez tamtejszy Wydział, bowiem w okresie, poddanym analizie, nie były prowadzone statystyki. Z kolei w VII Wydziale Karnym w Piotrkowie Tryb. nie było dostępnego repetytorium chronologiczne wszystkich spraw, w których wnoszone były apelacje, a jedynie dostępne dane na temat sporządzonych uzasadnień od wyroków, dlatego też wybór spraw poddanych analizie został dokonany na podstawie dostępności spraw.

Zasadnym okazało się dokonanie własnych analiz, które miały na celu ustalenie:

- jak często oraz jak dużo, średniorocznie w II Wydziale Karnym w Piotrkowie Tryb. wpływa apelacji od wyroków sądu pierwszej instancji,
- kto najczęściej wnosi apelacje,
- jakie są skutki tych apelacji,

- jaka była skuteczność poszczególnych wnoszących je podmiotów,
- jak skonstruowane były tzw. zarzuty mieszane i jaka była ich skuteczność w świetle przeanalizowanej wcześniej linii orzeczniczej,
- w jakich okolicznościach oraz w jakich konfiguracjach, różne zarzuty, podnoszone przez skarżących okazywały się zasadne, a ich apelacje uwzględniane.

Badania wykazały też, jakie konkretne przyczyny odwoławcze z każdej grupy podstaw odwoławczych okazały się zasadne w ocenie sądu odwoławczego oraz dlaczego zdaniem sądu odwoławczego - zasługiwały one na uwzględnienie.

W tym zakresie zbadano zakres działania pozakodeksowych zasad przy formułowaniu zarzutów, jakie wyznacza Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie, odnośnie do występowania względnych i bezwzględnych przyczyn odwoławczych, opisanych szerzej w Rozdziale II i III.

Zasady wynikające z linii orzeczniczej Sądu Najwyższego w zakresie przyczyn odwoławczych są dosyć szczegółowe, bowiem dotyczą zarówno zasad podnoszenia poszczególnych zarzutów, jak i zasad wnoszenia zarzutów mieszanych.

W trakcie niniejszych badań ilustrujących sięgnięto do uzasadnień sądu pierwszej instancji, apelacji skarżących oraz orzeczeń sądu drugiej instancji oraz ich uzasadnień (jeśli była zmiana, uchylenie zaskarżonego wyroku lub jeśli strona wносиła o jego pisemne uzasadnienie i jego doręczenie).

6.2. Problemy badawcze – ogólne i szczególne

Przeprowadzone przez Autorkę badania empiryczne ilustrujące za pomocą badania akt spraw sądowych miały na celu odpowiedź na pytanie główne zawarte w pracy, kiedy w praktyce przyczyny odwoławcze w polskim procesie karnym zapewniają należyłą kontrolę odwoławczą oraz możliwą skuteczność wniesionych środków odwoławczych.

Do ogólnych problemów badawczych, analizowanych za pomocą badania ilościowego należały następujące kwestie:

- 1) Efektywność (skuteczność) wnoszonych apelacji;
- 2) Podmioty wnoszące apelacje;
- 3) Rodzaje spraw, od których wnoszone były apelacje;
- 4) Skuteczność (efektywność) poszczególnych podmiotów wnoszących apelacje;
- 5) Rodzaje spraw, w których najczęściej uwzględniane były apelacje;

- 6) Najczęściej podnoszone przez skarżących zarzuty odwoławcze;
- 7) Ilości i konfiguracji podnoszonych zarzutów przez skarżących;
- 8) Skutek wniesionej apelacji w zależności od ilości podniesionych zarzutów;
- 9) Skuteczności (efektywności) apelacji w przypadku podniesienia tylko jednego zarzutu apelacyjnego;
- 10) Skuteczności (efektywności) apelacji w przypadku podniesienia dwóch lub więcej zarzutów apelacyjnych.

Zebrane w ten sposób dane umożliwiły zapoznanie się z informacjami i liczbami statystycznymi, które nie są publicznie dostępne. Trzeba zaznaczyć, że znajomość określonej w badanej próbie efektywności wnoszonych apelacji może przybliżyć ogólny przekrój w zakresie szans na uwzględnienie apelacji choćby w części.

Istotne dla praktyki jest także to, które podmioty najczęściej skarżą wydany wyrok. Wiedza ta z kolei pozwoliła przewidzieć jakie szanse są na uwzględnienie apelacji oraz zawartych w niej zarzutów odwoławczych. Wydaje się także istotne z punktu widzenia zarówno procesu karnego, jak i z istoty nauki prawa karnego materialnego, od jakich rodzajów spraw najczęściej wnoszone są apelacje. Umożliwi to bowiem sprecyzowanie kategorii spraw, w których najczęściej wnoszone są środki odwoławcze. Może to także wskazać na problem w zakresie konkretnych typów przestępstw, w sprawach których zaskarżane są zapadłe w pierwszej instancji orzeczenia.

Z punktu widzenia nauki i praktyki zbadanie skuteczności poszczególnych podmiotów wnoszących apelacje na podstawie liczby uwzględnionych apelacji oraz podniesionych w niej zarzutów wydaje się bardzo istotne.

Jak już wskazano na wstępie pracy „skuteczność rozumienia jest tu nie tylko jako przyjęcie środka odwoławczego do merytorycznego rozpoznania przez sąd odwoławczy, ale także jako skutek (efekt) w postaci zmiany, bądź uchylecia zaskarżonego orzeczenia⁹⁰⁷.

Ponadto, wskazanie rodzaju spraw, w których najczęściej uwzględniane są apelacje umożliwiło przedstawienie praktyki sądowej, istotnej zarówno dla nauki prawa karnego materialnego i nauki procesu karnego.

Kluczowe w niniejszej pracy było także przedstawienie danych o najczęściej podnoszonych przyczynach odwoławczych formułowanych przez skarżących jako zarzuty odwoławcze. Pozwoliło to na wskazanie sposobu rozumienia istoty podstaw odwoławczych

---

⁹⁰⁷ Zob. także odmiennie na ten temat: przypis 5 i powołana tam literatura.

przez skarżących, co jest niezwykle ważne w aspekcie rzetelności postępowania odwoławczego.

Problem ten z kolei spowodował konieczność przeanalizowania podnoszenia w apelacji kilku zarzutów odwoławczych zarówno w zakresie ilości, jak i konfiguracji (rozumianych jako modyfikacje). Istota tego problemu tkwi w rozumieniu wskazanych zarzutów odwoławczych stawianych rozstrzygnięciu przez skarżących. Zbadanie wyniku (efektu) wniesionych apelacji z uwagi na ilość podniesionych zarzutów odwoławczych jest istotne dla dokonania możliwej oceny zasadności zarzutów i wskazania praktyki sądowej w tym zakresie. Tym samym także niezbędne było przedstawienie danych, dotyczących skuteczności (efektywności) podniesienia jednego zarzutu odwoławczego przez skarżącego. Z uwagi jednak na fakt, że istnieje możliwość podniesienia dwóch lub więcej zarzutów odwoławczych, konieczna była także analiza skuteczności podniesienia w apelacji dwóch lub więcej zarzutów, stawianych zaskarżonemu rozstrzygnięciu. Mimo że ilość spraw, w których wnoszone były apelacje z podniesionymi kilkoma zarzutami była niewielka i nie jest reprezentatywna, to świadczy o zaistniałym fakcie. Wiedza w tym zakresie umożliwiła zbadanie praktyki sądowej, co z kolei może przyczynić się do zbadania tendencyjności i przewidywalności w zakresie możliwych rozstrzygnięć sądów odwoławczych.

Do szczególnych problemów badawczych, analizowanych za pomocą badania jakościowego, za pomocą analizy treści akt sądowych należały następujące kwestie:

- 1) Wpływu linii orzeczniczej Sądu Najwyższego na podnoszone w apelacji zarzuty przez skarżących;
- 2) Wpływu konkretnych okoliczności sprawy na skuteczność podnoszonych zarzutów odwoławczych;
- 3) Warunków i trybu uznawania podniesionych przez skarżących zarzutów odwoławczych za zasadne w ocenie sądów odwoławczych;
- 4) Wpływu poszczególnych podmiotów podnoszących zarzuty w apelacji na konstruowanie określonych zarzutów (tendencyjność zarzutów w aspekcie pochodzenia od poszczególnych podmiotów).

Z racji tego, że przedstawione problemy badawcze szczególne wymagają dogłębnej analizy, zastosowanie metody badania jakościowego pozwoliło na sprecyzowanie takich cech przyczyn odwoławczych, których nie da się zbadać za pomocą badań ilościowych i ogólnopolskiej statystyki. Wpływ orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie zasadności przyczyn odwoławczych umożliwił wskazanie tego czy dyspozycje, wynikające z linii

orzecniczej mają realny wpływ na skuteczność podnoszonych przez skarżących zarzutów odwoławczych.

Problem ten jest niezwykle istotny i wymaga dokładnej oraz szczegółowej analizy treści zarówno w kwestii badania orzecznictwa Sądu Najwyższego, jak też w kwestii podnoszonych zarzutów. Oczywistym jest to, że mimo wielu podobieństw w rozstrzygnięciach spraw karnych dotyczących takich samych przestępstw, sprawy te będą wyróżniać (lub nie) konkretne okoliczności sprawy. Dlatego też istotne jest zbadanie wpływu tych konkretnych okoliczności sprawy na zasadność podnoszonych przez skarżących zarzutów odwoławczych.

Niezbędna i istotna dla praktyki była także analiza warunków i trybu uznawania przez sądy odwoławcze zarzutów za uzasadnione. Tylko dokładna analiza w tym zakresie pozwoliła zrozumieć istotę zarzutów odwoławczych, jaka wyłania się dopiero z dokładnej analizy treści, zawartej w aktach sprawy. Ponadto, istotne było także zbadanie wpływu poszczególnych podmiotów na konstruowanie określonych zarzutów odwoławczych, bo umożliwiło to wskazanie tendencyjności zarzutów odwoławczych w aspekcie ich pochodzenia i podmiotowości.

6.3. Hipoteza badawcza – ogólna i szczególna

Hipotezą ogólną jest założenie, że apelacje, w których skarżący uwzględniali zasady wynikające z orzecznictwa Sądu Najwyższego w kwestii formułowania zarzutów odwoławczych zapewniały należyłą kontrolę instancyjną wydanego rozstrzygnięcia oraz tym samym skuteczność podniesionych zarzutów. Hipoteza ta wynika z faktu, że w doktrynie panuje przekonanie, że utrwalone linie orzecznicze Sądu Najwyższego są istotne dla sądów powszechnych.

Z kolei hipotezą szczególną, jest założenie, że każdy z podmiotów w podobnym zakresie korzysta ze swych uprawnień w zakresie kontroli wydanego orzeczenia i wnoszenia apelacji od wyroków. Z kolei w przypadku określenia skuteczności (efektywności) środków zaskarżenia wnoszonych przez poszczególne podmioty nie można założyć żadnej z hipotez, bowiem nie zostało to, jak dotąd zbadane i określone. Z powodu, że w literaturze nie zostało jak dotąd zbadane to, od jakich rodzajów spraw wnoszone były apelacje i w których z tych spraw najczęściej podniesione w apelacji zarzuty zostały uwzględnione, nie można przyjąć żadnej hipotezy.

Nie została także przez przedstawicieli doktryny procesu karnego zbadana skuteczność (efektywność) poszczególnych zarzutów odwoławczych oraz skuteczność podnoszenia tzw. „zarzutów mieszanych”. Brak jest także w literaturze dostępnych danych odnośnie do wpływu ilości i konfiguracji (modyfikacji) podniesionych zarzutów w zakresie ich skuteczności (efektywności). Wobec czego w tym aspekcie nie można założyć żadnej hipotezy.

Inna sytuacja jest w przypadku badania wpływu linii orzecniczej Sądu Najwyższego na formułowanie w apelacji zarzuty stawiane rozstrzygnięciu, bo w tym wypadku trzeba mieć na względzie zasadę, jakie wyznacza stanowisko Sądu Najwyższego. Z tego też powodu można przyjąć hipotezę szczególną, że należy stosować się do dyspozycji, wynikających z orzecznictwa Sądu Najwyższego, co do podnoszenia przyczyn odwoławczych i formułowania tzw. zarzutów mieszanych, bowiem pogląd ten został wielokrotnie utrwalony i poparty ugruntowanym orzecznictwem Sądu Najwyższego. Z tych też względów założona hipoteza szczególna wydaje się być uzasadniona.

Ponadto można także założyć hipotezę szczególną odnośnie tego, że konkretne okoliczności sprawy (korzystne lub niekorzystne dla oskarżonego) mogą mieć wpływ na skuteczność (efektywność) podnoszonych zarzutów odwoławczych przez skarżących. Wobec czego te wyjątkowe lub szczególne okoliczności sprawy będą swoistymi zmiennymi, które wynikają dopiero z dokładnej analizy uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia pierwszoinstancyjnego lub też z uzasadnienia orzeczenia sądu odwoławczego. To z kolei może mieć bezpośredni wpływ na ustalenie warunków i trybu uznawania przez sądy odwoławcze zarzutów stawianych przez skarżących za uzasadnione przez sąd odwoławczy. Można także założyć hipotezę, że istnieje wpływ poszczególnych podmiotów, podnoszących zarzuty w apelacji na formułowanie określonych zarzutów, stawianych zaskarżonemu rozstrzygnięciu.

§ 1 Uwagi ogólne

W tej części pracy przedstawiono dane liczbowe i statystyczne, które nie były dokonane przez analizowany II i VII Wydział Karny Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb. Dane te miały na celu określenie ilości spraw, od których wnoszone były apelacje, na skutek których orzeczenia zostały odpowiednio: utrzymane w mocy, zmienione w całości lub w części oraz uchylone w całości lub w części.

Informacje te umożliwiły dokonanie odpowiedzi na pytanie na wcześniej zidentyfikowane problemy badawcze, w tym m. in. także określenie podmiotów, wnoszących apelacje, a także określenie przypadków spraw, w których najczęściej wnoszone są apelacje i spraw, w których podniesione w apelacji zarzuty uznawane były za zasadne.

Przeprowadzone badania aktowe w Sądzie Rejonowym w Piotrkowie Tryb. II i VII Wydziale Karnym zostały na łącznej próbie 127 akt sądowych (81 akt sądowych w II Wydziale Karnym i 46 akt sądowych w VII Wydziale Karnym). W 18 analizowanych sprawach, zostały wniesione co najmniej dwie apelacje (tylko jedna została wycofana przez prokuratora), dlatego łączna liczba zbadanych apelacji wynosiła 145.

W związku z koniecznością wskazania szczegółowych danych, uzyskanych z konkretnych różnych Wydziałów Karnych Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb., Autorka dokonała pogrupowania wyników badań, wskazując na ilość oraz wyniki odpowiadające poszczególnym Wydziałom Karnym. Dane te są istotne w celu sprawdzenia czy istnieją podobieństwa i zależności w uzyskanych wynikach badań.

W pierwszej kolejności wskazano zatem uzyskane wyniki badań z II Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb. za 2010 r., następnie przedstawiono wyniki badań z VII Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb. za 2012 r.

1.1. Analiza akt spraw sądowych z II Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb.

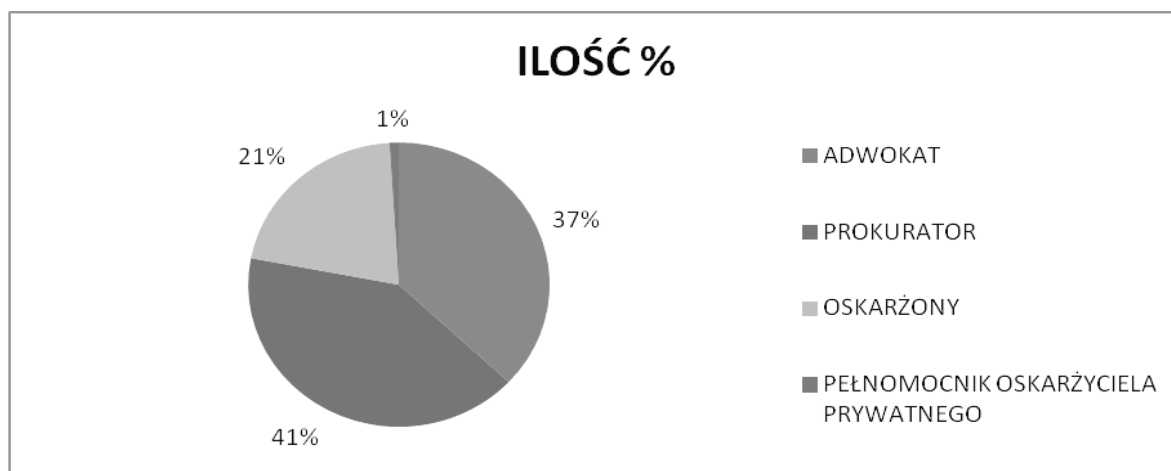
Wykres 3. Skutki wniesionych apelacji od wyroków w 2010 r. w II Wydziale Karnym Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb.

Źródło: opracowanie własne.

Z udostępnionych repetytoriów akt spraw sądowych za 2010 r., wynika, że średniorocznie od około 95 wydanych orzeczeń wnoszonych jest około 100 apelacji do sądu odwoławczego. Z analizy repetytoriów tych spraw wynika także, że na 100 wniesionych apelacji od zaskarżonych orzeczeń 49 % powoduje zmianę wyroku, ok. 49 % powoduje utrzymanie wyroku w mocy, zaś tylko 2 % powoduje uchylenie orzeczenia.

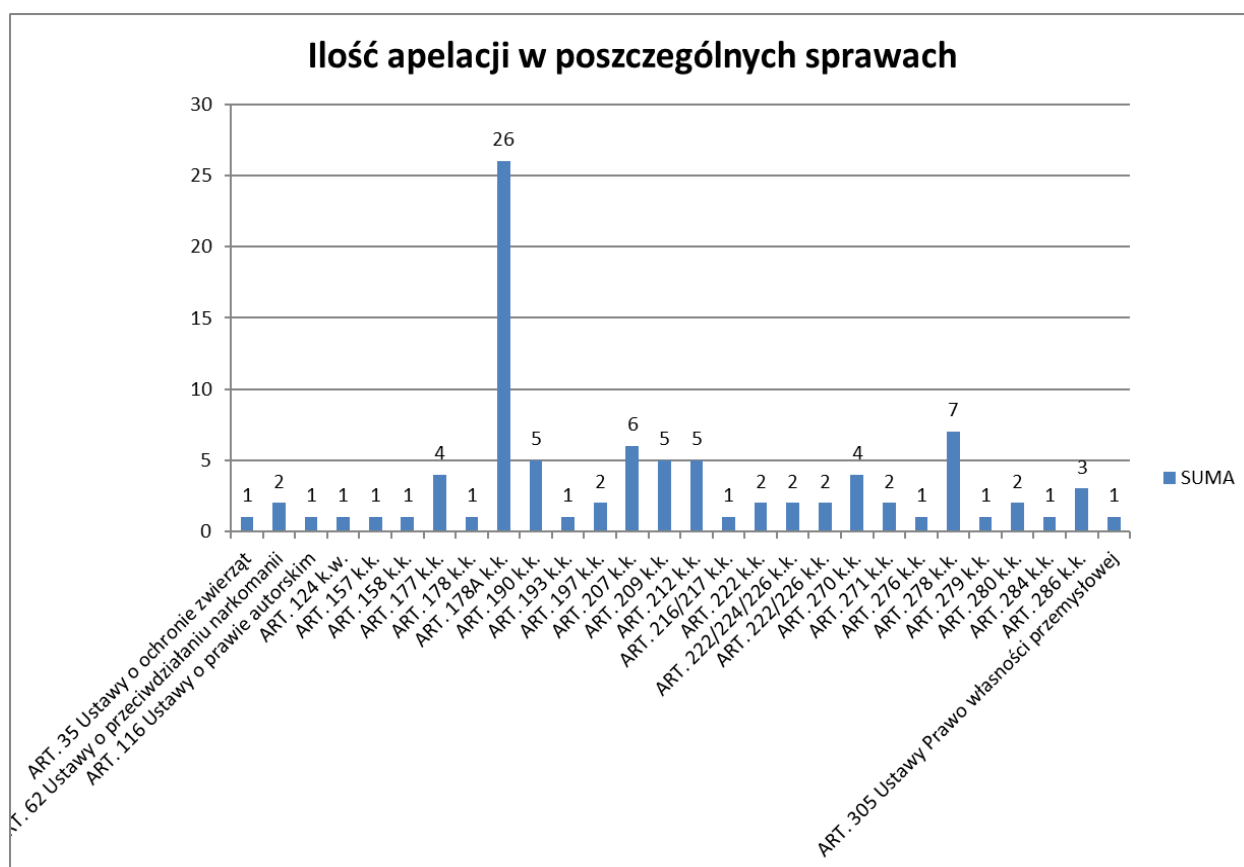
Wykres 4. Podmioty najczęściej wnoszące apelacje

Źródło: opracowanie własne.

Najczęściej apelację od wydanych wyroków w analizowanych sprawach składali prokuratorzy (41%), następnie obrońcy (37%). Natomiast apelacje złożone osobiście przez oskarżonych stanowiły jedynie 21%. W sprawach, poddanych analizie tylko, 1 % apelacji zostało złożonych przez pełnomocnika oskarżyciela prywatnego.

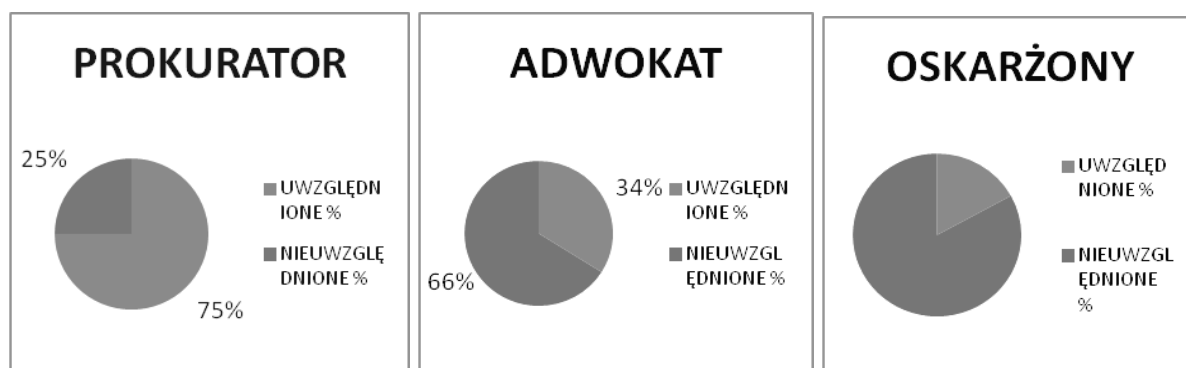
Wykres 5. Rodzaje spraw, w których najczęściej wnoszone były apelacje

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowanie najwięcej apelacji złożono w sprawach z art. 178a k.k. (w sprawach dotyczących nietrzeźwości kierowcy) - 29% spraw (26 na 81), w których wnoszone były apelacje. Kolejno, na drugim miejscu apelacje składane były w sprawach z art. 207 k.k. (znęcanie się) - 9% wszystkich apelacji. Na trzecim miejscu były apelacje składane w sprawach z art. 278 k.k. (kradzież), lecz stanowiły one zaledwie 8% wszystkich apelacji. Apelacje z pozostałych spraw były nieliczne a ich ilość stanowiło od 1% do 7%. W sumie apelacje były składane w sprawach, dotyczących ok. 13 możliwych typów przestępstw.

Wykres 6. Skuteczność poszczególnych podmiotów w zakresie wnoszonych apelacji

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4. Skuteczność poszczególnych podmiotów w zakresie wnoszonych apelacji

WYNIK	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	UWZGLĘDNIONE %	NIEUWZGLĘDNIONE %
ADWOKAT	12	23	35	34%	66%
PROKURATOR	27	9	36	75%	25%
OSKARŻONY	3	15	18	17%	83%
P.O.P.	1	0	1	100%	0%
SUMA	43	47	90	48%	52%

Źródło: opracowanie własne.

W zakresie skuteczności składanych apelacji zdecydowanie wyróżniały się apelacje składane przez prokuratorów - aż 75%, wnoszonych przez prokuratorów apelacji zostało uwzględnionych. Znacznie mniejszą skutecznością w analizowanych sprawach wykazywali się obrońcy, bowiem tylko 34% złożonych przez adwokatów apelacji zostało uwzględnionych. Wyjaśnienie tego zjawiska nie jest proste, lecz można tu wskazać na kilka możliwych przyczyn. Może to wynikać z obowiązku obrońców działania na korzyść oskarżonego w całym postępowaniu, nie wyłączając czynności po uprawomocnieniu się orzeczenia, jeśli nie zawiera ograniczeń (art. 84 § 1 k.p.k. w zw. z art. 86 § 1 k.p.k.).

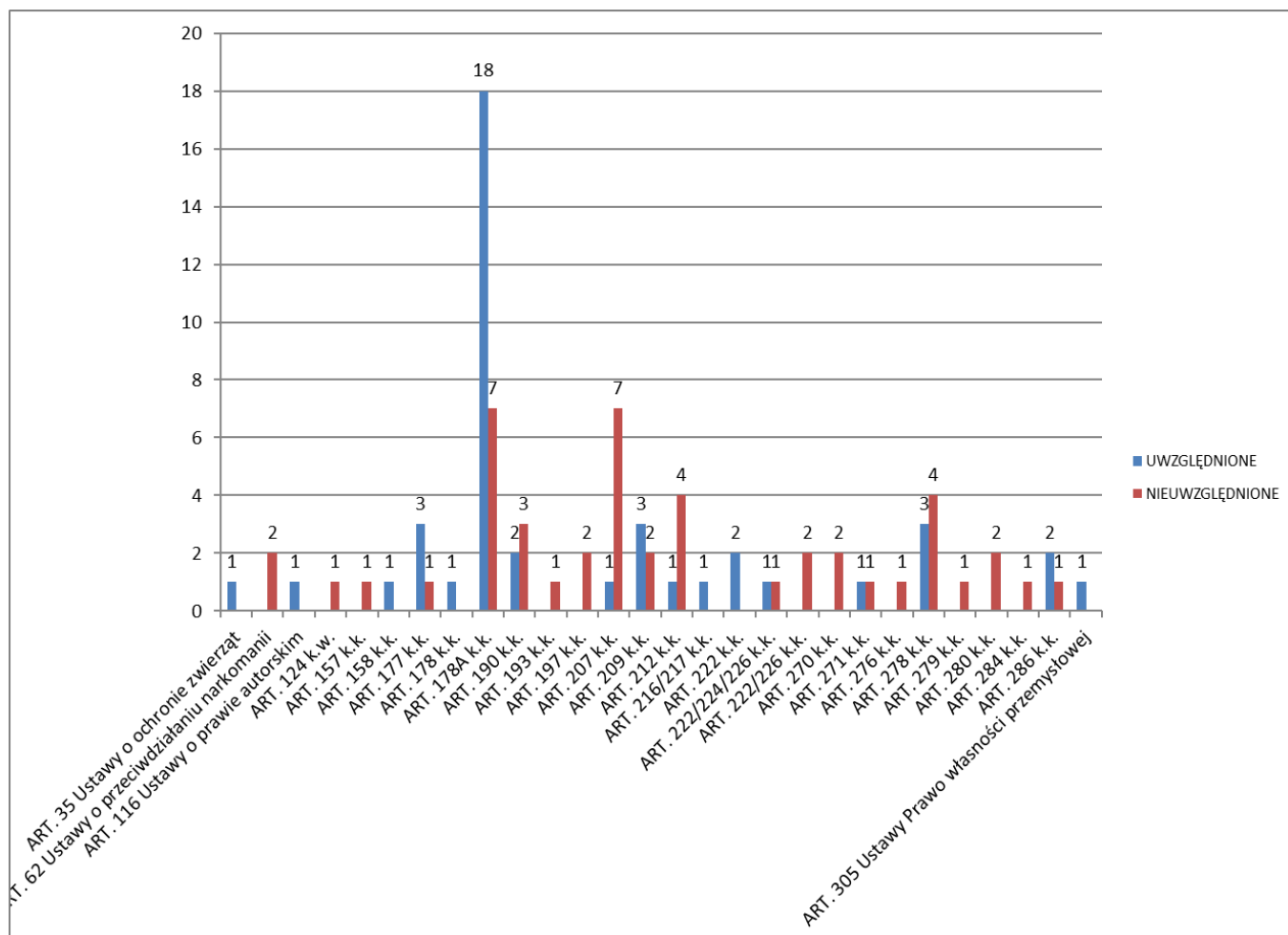
Ponadto, trzeba także mieć na względzie, że art. 84 § 2 k.p.k. nakłada na obrońców wyznaczanych z urzędu konieczność podejmowania czynności procesowych (w tym także wnoszenia apelacji) do czasu prawomocnego zakończenia postępowania. W przypadku obrońców z wyboru wnoszenie nieuzasadnionych apelacji może wynikać z żądań samego oskarżonego, błędnej oceny szans w postępowaniu odwoławczym, niedostatecznego opanowania arkanów sztuki obrończej czy też względów pozamerytorycznych np. materialnych.

Z kolei w przypadku apelacji, składanych osobiście przez oskarżonych, to uwzględniono zaledwie 17% złożonych przez nich apelacji. Nie uwzględniono zaś żadnej

apelacji składanych przez pełnomocnika oskarżyciela prywatnego. W sumie uwzględniono blisko połowę złożonych przez skarżących apelacji, bo łącznie ok. 48%.

Wykres 7. Rodzaje spraw, w których najczęściej uwzględniono apelacje

Źródło: opracowanie własne.

Większość spraw, w których uwzględniono wniesione apelacje dotyczyło przestępstw z art. 178a k.k. (nietrzeźwości kierowcy), bowiem aż 18 z 25 (72%).

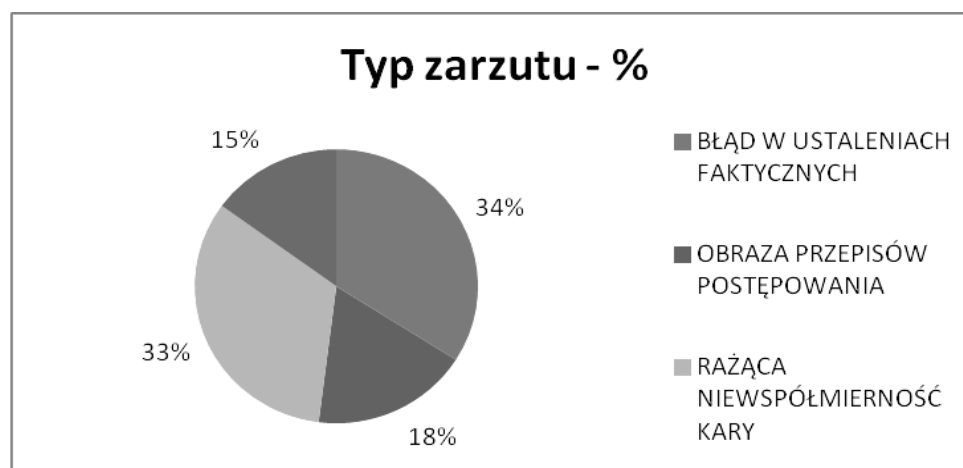
Inaczej było w przypadku apelacji składanych w sprawach z art. 207 k.k. (dotyczących przestępstwa znęcania się oraz będących drugą kategorią spraw, odnośnie do liczebności). W tym przypadku zaledwie jedna z ośmiu apelacji została uwzględniona. Natomiast procentowy wynik skuteczności składanych apelacji z art. 278 k.k. (kradzieży) był bardzo wyrównany, bo 3 z 7 złożonych apelacji w tego rodzaju sprawach zostało uwzględnionych.

1.2. Analiza przyczyn odwoławczych na podstawie badanych apelacji

W tej części dysertacji Autorka odpowiedziała na pytania: który podmiot skarżący konstruuje zarzuty odwoławcze w taki sposób, aby zostały uwzględnione przez sądy odwoławcze. Nadto przedstawiono tutaj odpowiedzi na pytania, które zarzuty odwoławcze są najczęściej podnoszone oraz w jakiej konfiguracji podnoszone zarzuty są najczęściej uwzględniane przez sądy odwoławcze.

Dokonane w tej części dysertacji badania aktowe dotyczą spraw, w których wnoszone były apelacje od wyroków zapadłych w II Wydziale Karnym Sądu Rejonowego w Piotrkowie Trybunalskim na próbie 81 akt spraw sądowych.

Wykres 8. Najczęściej podnoszone zarzuty przez skarżących

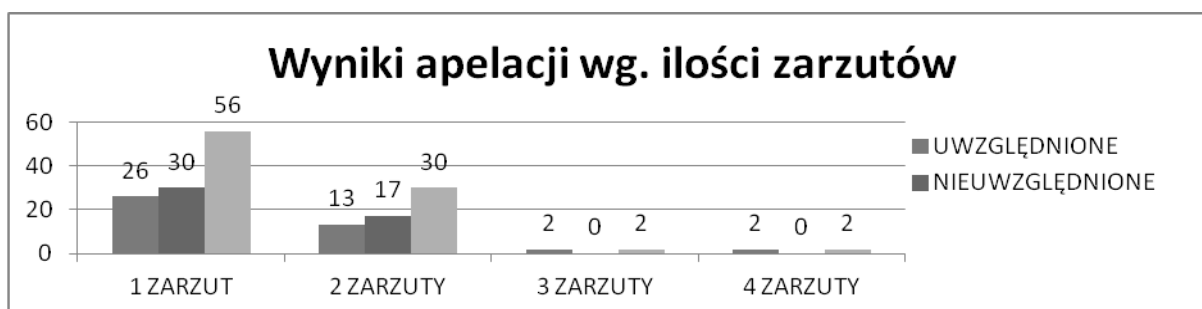
Źródło: opracowanie własne.

Najczęstszymi, bo występującymi w 34% podnoszonych w apelacjach zarzutów były zarzuty błędnych ustaleń faktycznych.

Niewiele mniej, bo w 33% z badanych spraw apelacyjnych występowały zarzuty rażącej niewspółmierności kary.

Rzadziej w apelacjach występowały zarzuty obrazy przepisów postępowania (18%) oraz zarzuty obrazy prawa materialnego (15%).

Wykres 9. Ilość podnoszonych w apelacji zarzutów

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5. Skutek wniesionych apelacji a ilość podniesionych zarzutów

ILOŚĆ ZARZUTÓW	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	SKUTECZNOŚĆ
1 ZARZUT	26	30	56	46%
2 ZARZUTY	13	17	30	43%
3 ZARZUTY	2	0	2	100%
4 ZARZUTY	2	0	2	100%
SUMA	43	47	90	

Źródło: opracowanie własne.

Aż 62% badanych apelacji zawierało tylko jeden zarzut odwoławczy. Apelacje z dwoma zarzutami stanowiły 33%. Zaledwie 2% apelacji oparto na trzech zarzutach i tyle samo miało także cztery zarzuty. W przypadku apelacji z trzema lub czterema zarzutami ich skuteczność wyniosła 100%. Wszystkie (4) z nich zostały uwzględnione. Apelacje z formułowanym jednym lub z dwoma zarzutami okazały się skuteczne odpowiednio w 46% i 43%.

Tabela 6. Skuteczność apelacji w przypadku podniesienia jednego zarzutu apelacyjnego

1 ZARZUT	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	SKUTECZNOŚĆ
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH	3	17	20	15%
OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA	1	1	2	50%
RAŻĄCA NIEWSPÓLMIERNOŚĆ KARY	18	10	28	64%
OBRAZA PRAWA MATERIALNEGO	4	2	6	67%

Źródło: opracowanie własne.

Wśród apelacji z jednym zarzutem najczęściej (50%) powtarzał się zarzut rażącej niewspółmierności kary i aż 64% z tych apelacji zostało uwzględnionych. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych występował w blisko 36% apelacji z jednym zarzutem. W tym przypadku jednak skuteczność tych apelacji wynosiła zaledwie 15%. Jedynie 11% apelacji z jednym zarzutem dotyczyło zarzutu obrazu prawa materialnego, jednakże jego skuteczność

wynosiła 67%. Najmniej, bo niespełna 4% stanowiły apelacje z zarzutem obrazy przepisów postępowania a ich skuteczność wynosiła 50%.

Apelacje z dwoma zarzutami najczęściej zawierały zarzuty błędu w ustaleniach faktycznych i obrazy przepisów postępowania (50%). Skuteczność tych apelacji wynosiła 33%. W przypadku pozostałych apelacji z dwoma zarzutami ich ilości rozkładały się stosunkowo równomiernie.

Apelacje z zarzutami błędu w ustaleniach faktycznych i obrazy przepisów postępowania stanowiły 20%, 17% stanowiły apelacje z zarzutami obrazy prawa materialnego i rażącej niewspółmierności kary a 13% stanowiły apelacje z zarzutami obrazy prawa materialnego i obrazy przepisów postępowania. Skuteczność apelacji z taką konfiguracją podniesionych zarzutów wynosiła odpowiednio 17%, 100% i 50%.

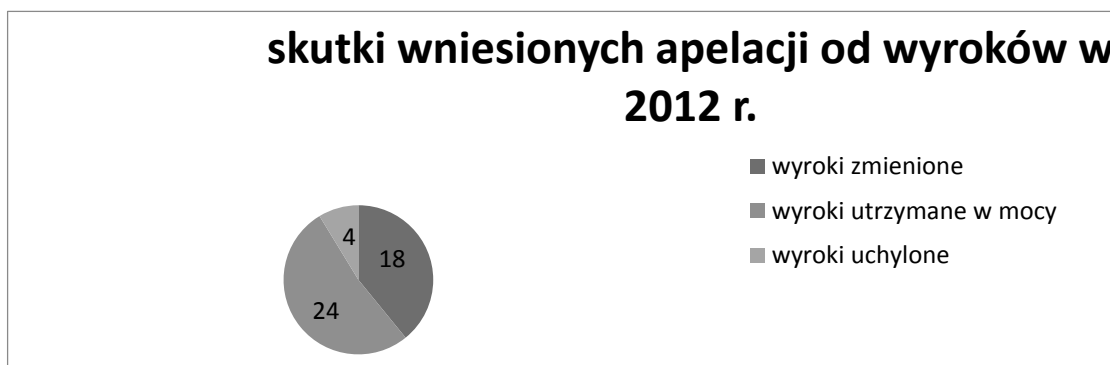
Tabela 7. Skuteczność apelacji w przypadku podniesienia dwóch zarzutów apelacyjnych

2 ZARZUTY	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	SKUTECZNOŚĆ
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH / OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA	5	10	15	33%
OBRAZA PRAWA MATERIALNEGO / OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA	2	2	4	50%
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH / RAŻĄCA NIEWSPÓLMIERNOŚĆ KARY	1	5	6	17%
OBRAZA PRAWA MATERIALNEGO / RAŻĄCA NIEWSPÓLMIERNOŚĆ KARY	5	0	5	100%

Źródło: opracowanie własne.

2. Analiza akt spraw sądowych z VII Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb.

Wykres 10. Skutki wniesionych apelacji od wyroków w 2012 r. w VI Wydziale Karnym Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb.

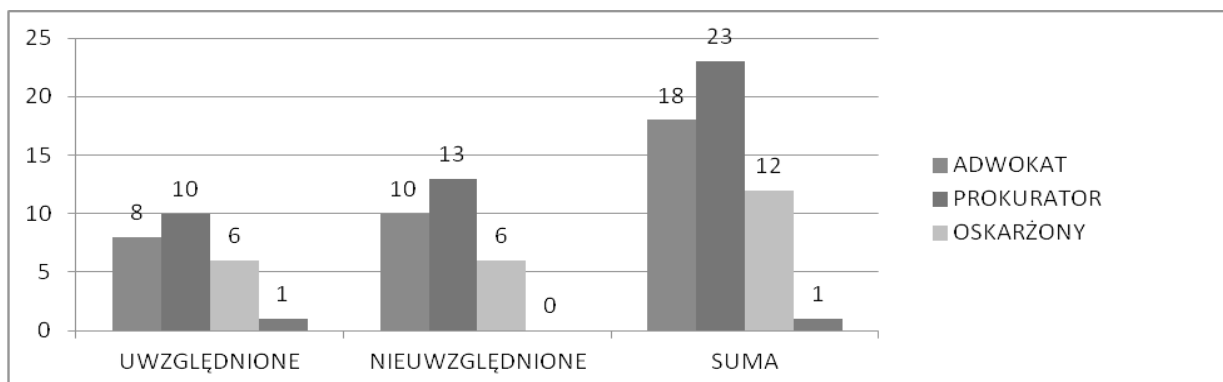

Źródło: opracowanie własne.

Z udostępnionych repetytoriów akt spraw sądowych za 2012 r. wynikało, że średniorocznie od 95 wydanych orzeczeń wnoszonych było około 100 apelacji. Dostępnych na dzień badania było tylko 46 spraw sądowych, w których wniesione były apelacje.

Z analizy spraw wynika także, że na 46 wniesionych apelacji od zaskarżonych rozstrzygnięć, w 18 przypadkach apelacje spowodowały zmianę wyroku, w 24 wniesionych apelacji, podniesione zarzuty spowodowały utrzymanie wyroku w mocy, zaś tylko w 4 sprawach wniesione apelacje spowodowały uchylenie orzeczenia.

Wykres 11. Podmioty najczęściej wnoszące apelacje

Źródło: opracowanie własne.

W sprawach w których wnoszone były apelacje podmiotami najczęściej je składającymi byli prokuratorzy, bo złożyli oni apelacje w 23 analizowanych sprawach. Adwokaci, występujący jako obrońcy oskarżonych złożyli 18 apelacji, zaś oskarżony we własnym imieniu złożył tylko 1 apelację.

Tabela 7. Skuteczność poszczególnych podmiotów wnoszących apelacje

WYNIK	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA
ADWOKAT	8	10	18
PROKURATOR	10	13	23
OSKARŻONY	6	6	12
URZĄD CELNY	0	1	1
OSKARŻYCIEL PRYWATNY	1	0	1
	25	30	55

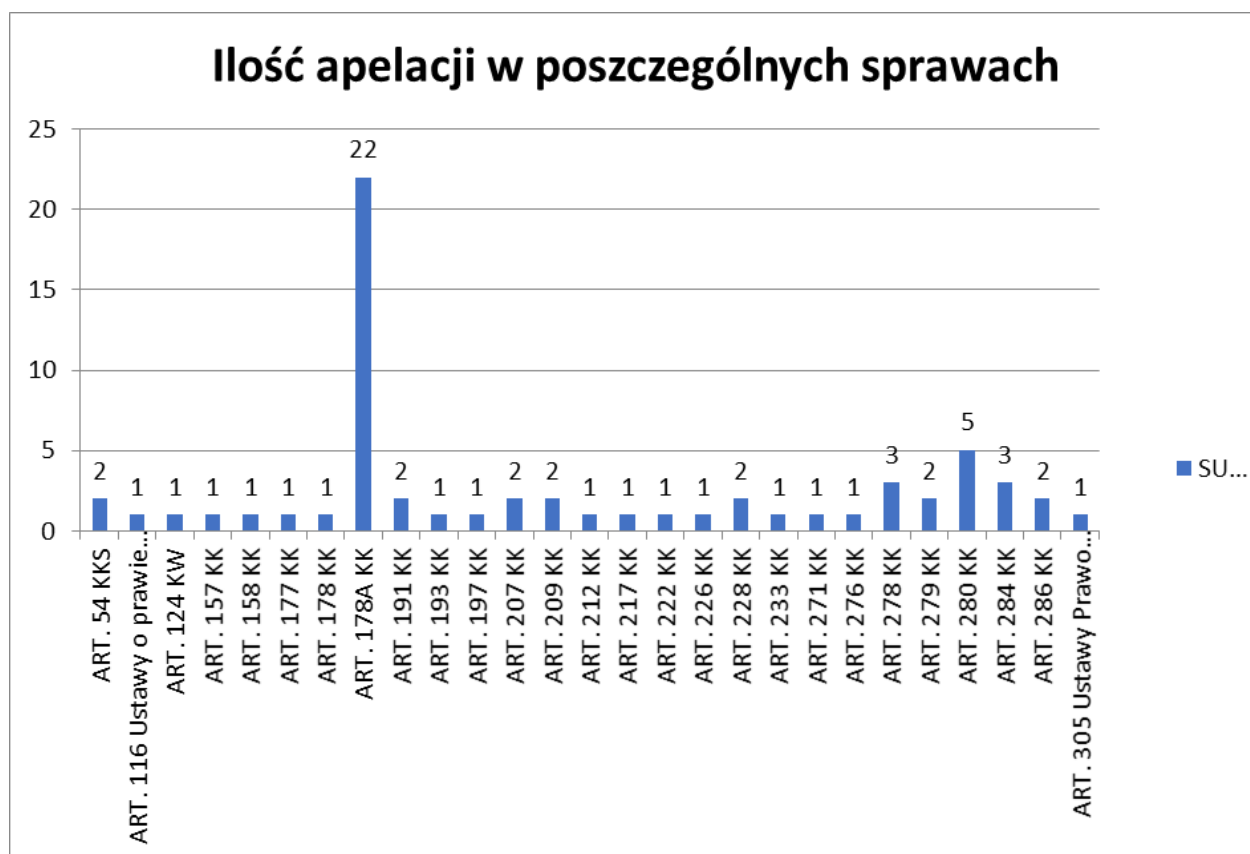
Źródło: opracowanie własne.

Oceniając skuteczność poszczególnych podmiotów wnoszących apelacje, to najbardziej skuteczne środki odwoławcze składali prokuratorzy. Z 23 wniesionych przez prokuratorów apelacji, 10 z nich zostało uwzględnionych, natomiast 13 z nich nie zostało uwzględnionych. Adwokaci, występujący w charakterze obrońcy oskarżonych wnieśli skuteczne 8 apelacji, na wniesionych 18 wszystkich apelacji.

Oznacza to, że liczba nieuwzględnionych apelacji, pochodzących od adwokata (obrońcy) wynosiła 10 spośród badanych apelacji. Z kolei w kwestii skuteczności apelacji wniesionych osobiście przez oskarżonego, to na 12 wszystkich wniesionych przez niego apelacji, połowa z nich (6) została uwzględniona, co jednocześnie oznacza, że połowa z nich (6) nie zostało uwzględnionych.

W analizowanych sprawach znalazły się także pojedyncze apelacje wniesione przez Urząd Celný i oskarżyciela prywatnego. Z tych spraw tylko apelacja oskarżyciela prywatnego została uwzględniona.

Wykres 12. Rodzaje spraw, w których wnoszone były apelacje

Źródło: opracowanie własne.

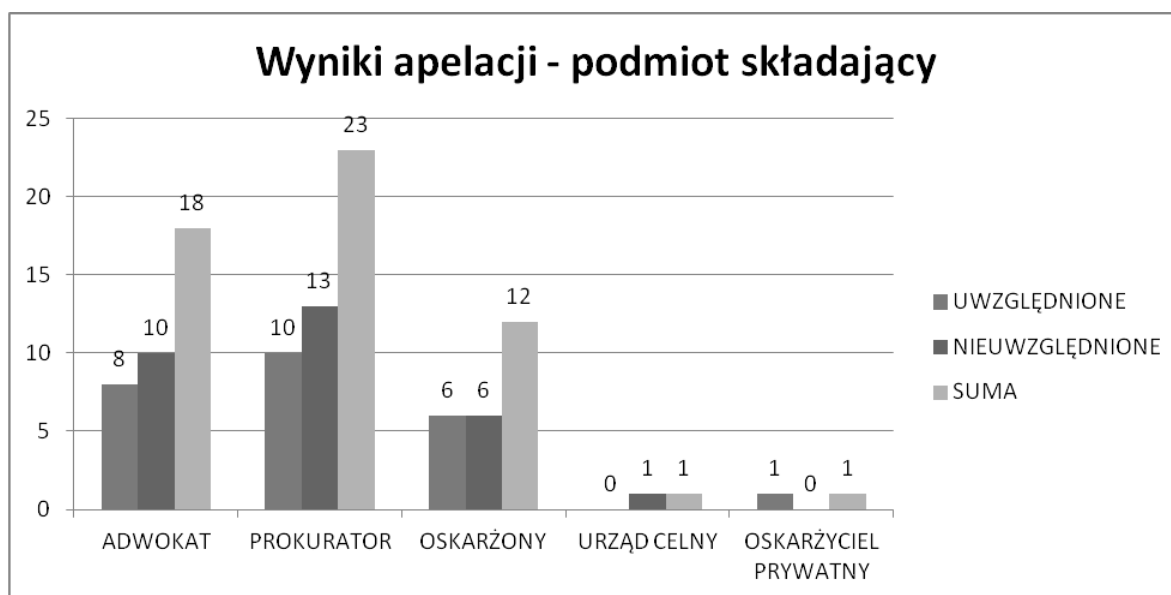
Zdecydowanie najwięcej apelacji było składanych w sprawach z art. 178a k.k. (w sprawach dotyczących nietrzeźwości kierowcy), bo sprawy z tego typu przestępstw, od których wnoszone były apelacje występowały w 22 analizowanych apelacjach. Kolejno, na drugim miejscu apelacje składane były w sprawach z art. 280 k.k. (rozbój) i występowały w 5 sprawach, w których wnoszone były apelacje. Z kolei na trzecim miejscu w zakresie spraw, w których wnoszone były apelacje dotyczyły spraw z art. 278 k.k. (kradzież) i z art. 284 k.k. (przywłaszczenie), lecz takie typy przestępstw występowały tylko w 3 badanych apelacjach. Apelacje z pozostałych rodzajach spraw były nieliczne i występowały, w co najwyżej jednej badanej apelacji. W sumie apelacje były składane w sprawach, dotyczących ok. 21 możliwych typów przestępstw.

Tabela 8. Rodzaje spraw, w których wnoszone były apelacje

ART. / SKŁAD.	ADW.	PROK.	OSK.	U.C	O.P.	SUMA
ART. 233 KK			1			1
ART. 54 KKS	1			1		2
ART. 124 KW	1					1
ART. 157 KK			1			1
ART. 177 KK			1			1
ART. 178A KK	3	17	2			22
ART. 191 KK	1		1			2
ART. 193 KK			1			1
ART. 197 KK	1					1
ART. 207 KK	2					2
ART. 209 KK		2				2
ART. 217 KK					1	1
ART. 222 KK	1					1
ART. 226 KK			1			1
ART. 228 KK		2				2
ART. 229 KK		1				1
ART. 276 KK	1					1
ART. 278 KK	1	1	1			3
ART. 279 KK	1		1			2
ART. 280 KK	3	1	1			5
ART. 284 KK	1		2			3
ART. 286 KK	1		1			2
SUMA	18	24	14	1		58

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 13. Skuteczność poszczególnych podmiotów w zakresie wnoszonych apelacji

Źródło: opracowanie własne.

W zakresie skuteczności składanych apelacji w analizowanych sprawach, to apelacje, pochodzące osobiście od oskarżonych okazały się najbardziej skuteczne (50%).

Skuteczność apelacji wnoszonych przez adwokatów, występujących w charakterze obrońcy oskarżonych wynosiła tylko 44%.

Prokuratorzy, którzy wnosili najczęściej apelację od zaskarżonych rozstrzygnięć cechowali się skutecznością w 43 % wniesionych apelacji.

Zostały także uwzględnione po jednej apelacji na dwie złożone przez Urząd Celny oraz oskarżyciela prywatnego. W sumie zostało uwzględnionych blisko połowa złożonych przez skarżących apelacji, bo łącznie ok. 48%.

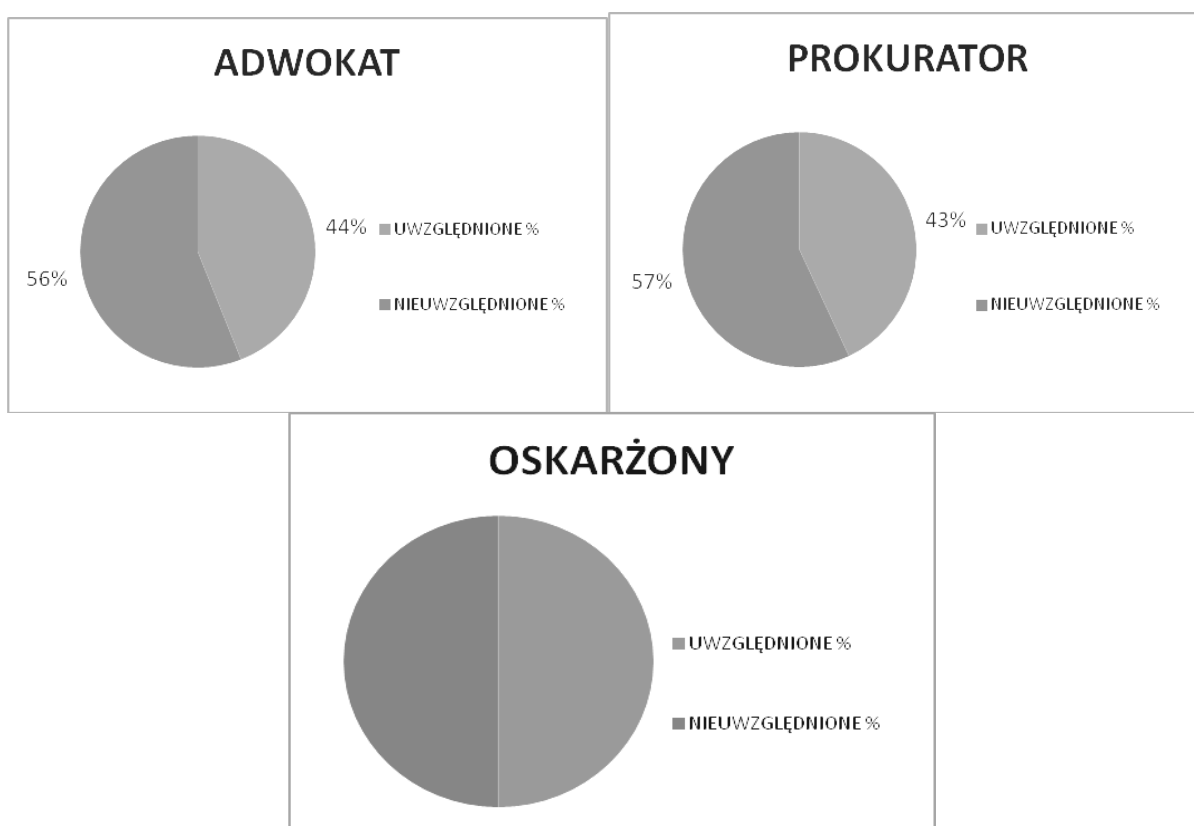
Tabela 9. Skuteczność poszczególnych podmiotów w zakresie wnoszonych apelacji

WYNIK	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	UWZGLĘDNIONE %	NIEUWZGLĘDNIONE %
ADWOKAT	8	10	18	44%	56%
PROKURATOR	10	13	23	43%	57%
OSKARŻONY	6	6	12	50%	50%
URZĄD CELNY	0	1	1	0%	100%
OSKARŻYCIEL PRYWATNY	1	0	1	100%	0%
SUMA	25	30	55		

Źródło: opracowanie własne.

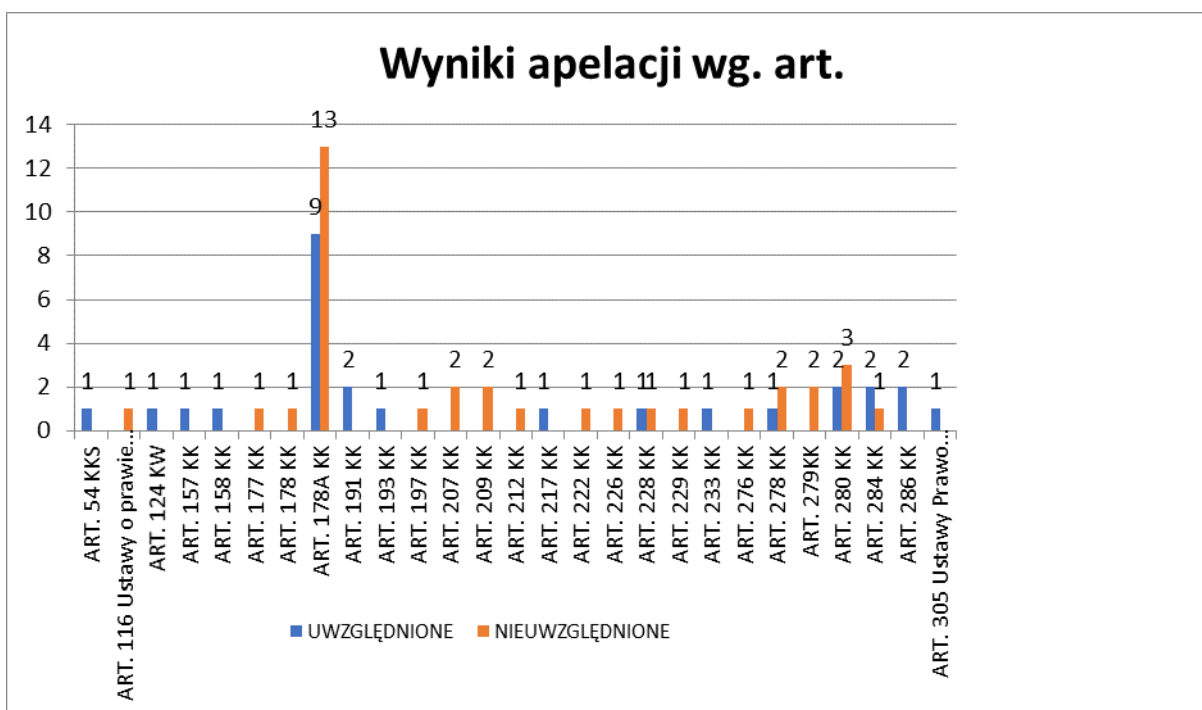

Wykres 14. Skuteczność poszczególnych podmiotów w zakresie wnoszonych apelacji

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 15. Rodzaje spraw, w których najczęściej uwzględniono apelacje

Źródło: opracowanie własne.

Najwięcej spraw, w których uwzględniono apelacje dotyczyły spraw art. 191 k.k. (przestępstwa zmuszania) i art. 286 k.k. (przestępstwa oszustwa), bo aż po 2 wniesione apelacje zostały uwzględnione (100 %). W przypadku spraw z art. 284 k.k. (przestępstwa przywłaszczenia), skuteczność wniesionych apelacji wynosiła 66 %. Z kolei w przypadku spraw z art. 178a k.k. (nietrzeźwości kierowcy), tylko 9 z 22 (40%) rozpatrzonych apelacji w tych sprawach zostało uwzględnionych. W takim samym zakresie (40%) zostało uwzględnionych apelacji w sprawach z art. 280 k.k. (rozbój). Stosunkowo niską skutecznością cechowały się apelacje wnoszone w sprawach z art. 278 k.k., bo apelacje te zostały uwzględnione w 33 %.

Tabela 10. Rodzaje spraw, w których najczęściej uwzględniono apelacje

WYNIK	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA
ART. 233 KK	1		1
ART. 54 KKS	1	1	2
ART. 124 KW	1		1
ART. 157 KK	1		1
ART. 177 KK		1	1
ART. 178A KK	9	13	22
ART. 191 KK	2		2
ART. 193 KK	1		1
ART. 197 KK		1	1
ART. 207 KK		2	2
ART. 209 KK		2	2
ART. 217 KK	1		1
ART. 222 KK		1	1
ART. 226 KK		1	1
ART. 228 KK	1	1	2
ART. 229 KK		1	1
ART. 276 KK		1	1
ART. 278 KK	1	2	3
ART. 279 KK		2	2
ART. 280 KK	2	3	5
ART. 284 KK	2	1	3
ART. 286 KK	2		2
SUMA	25	33	58

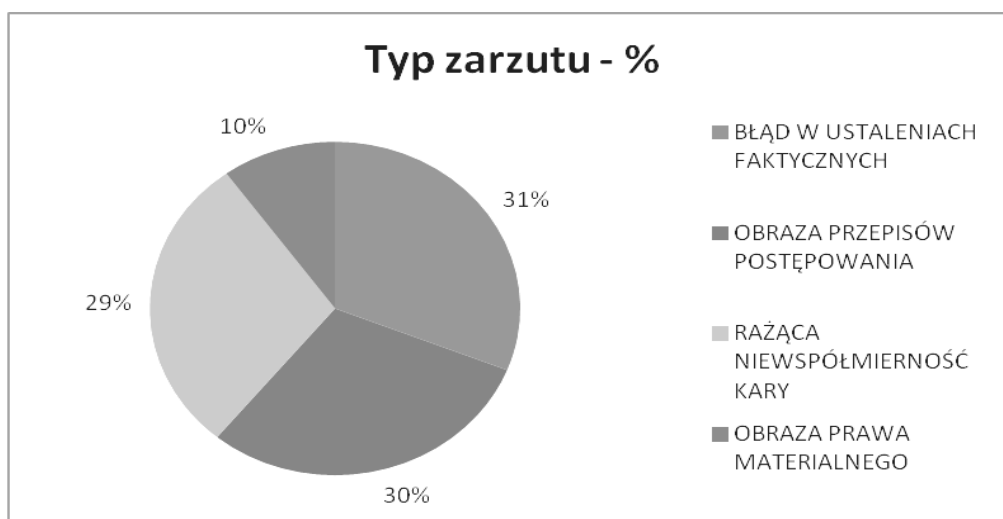
Źródło: opracowanie własne.

2.1. Analiza przyczyn odwoławczych na podstawie badanych apelacji

W tej części dysertacji Autorka odpowiedziała na pytania: który podmiot skarżący konstruuje zarzuty odwoławcze w taki sposób, aby zostały uwzględnione przez sądy odwoławcze. Nadto przedstawiono tutaj odpowiedzi na pytania, które zarzuty odwoławcze są najczęściej podnoszone oraz w jakiej konfiguracji podnoszone zarzuty są najczęściej uwzględniane przez sądy odwoławcze.

Dokonane w tej części badania aktowe dotyczą spraw, w których wnoszone były apelacje od wyroków zapadłych w VII Wydziale Karnym Sądu Rejonowego w Piotrkowie Trybunalskim na próbie 46 akt spraw sądowych.

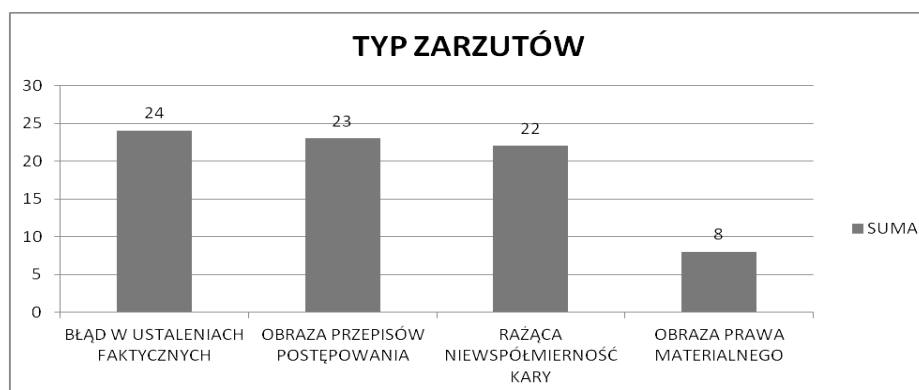
Wykres 16. Najczęściej podnoszone zarzuty przez skarżących

Źródło: opracowanie własne.

Najczęstszymi, bo występującymi w 31% podnoszonych w badanych apelacjach zarzutów były zarzuty błędnych ustaleń faktycznych. Niewiele mniej, bo w 30% badanych spraw apelacje zawierały zarzuty obrazy przepisów postępowania. Podobnie często w apelacjach występowały zarzuty rażącej niewspółmierności kary (29%). Stosunkowo rzadko w badanych apelacjach występowały zarzuty obrazy prawa materialnego (10%).

Wykres 17. Najczęściej podnoszone zarzuty przez skarżących

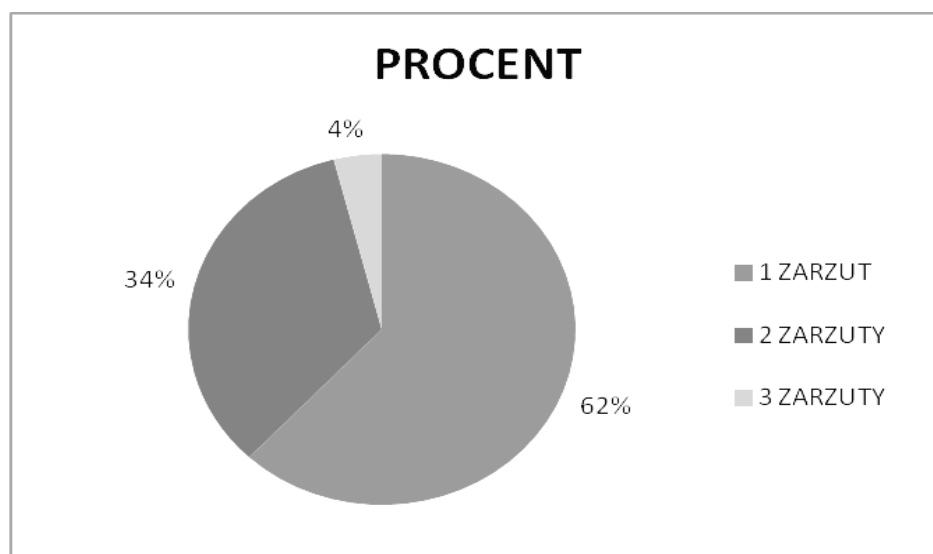
Źródło: opracowanie własne.

Tabela 11. Najczęściej podnoszone zarzuty przez skarżących

TYP ZARZUTU	ILOŚĆ	SUMA	PROCENT
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH	24	24	31%
OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA	23	23	30%
RAŻĄCA NIEWSPÓŁMIERNOŚĆ KARY	22	22	29%
OBRAZA PRAWA MATERIALNEGO	8	8	10%
SUMA		77	

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 18. Ilość podnoszonych w apelacji zarzutów

Źródło: opracowanie własne.

Aż 62% badanych apelacji zawierało tylko jeden zarzut odwoławczy. Apelacje z dwoma zarzutami stanowiły 34%. Zaledwie 4% badanych apelacji miało trzy zarzuty.

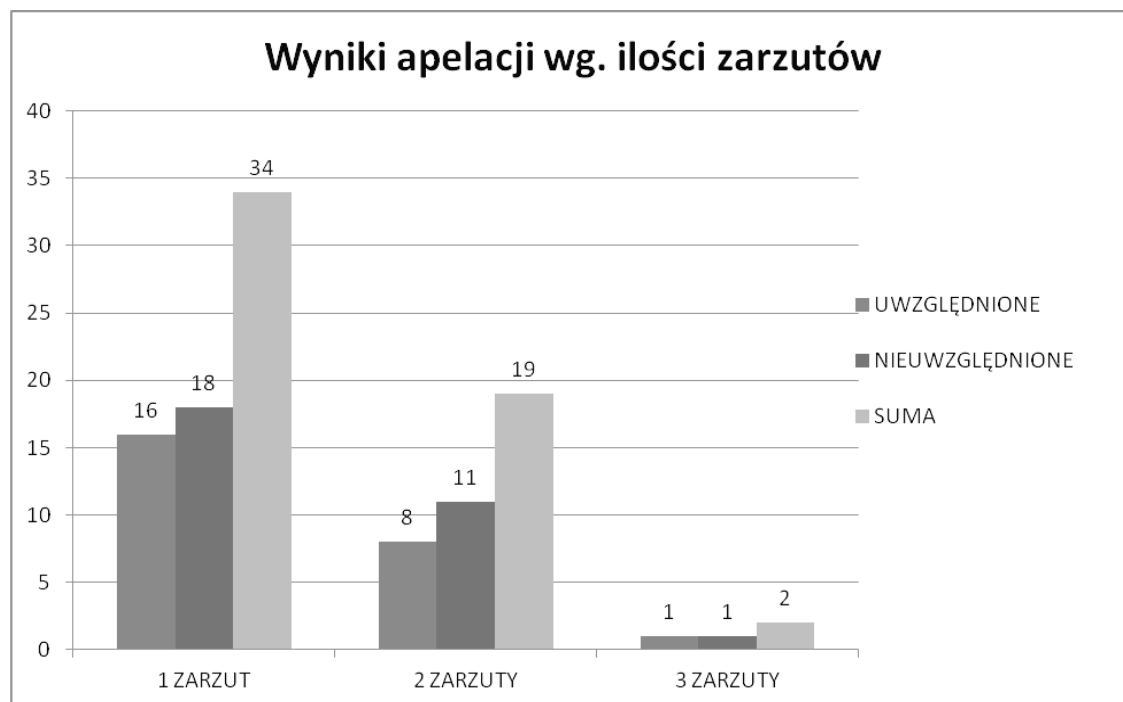
Tabela 12. Skutki wniesionych apelacji a ilości podniesionych zarzutów

ILOŚĆ ZARZUTÓW	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	PROCENT	SKUTECZNOŚĆ
1 ZARZUT	16	18	34	62%	47%
2 ZARZUTY	8	11	19	34%	42%
3 ZARZUTY	1	1	2	4%	50%
SUMA			55		

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku apelacji z jednym podniesionym zarzutem skuteczność apelacji wyniosła 47%. Apelacje, które zawierały podniesione dwa zarzuty były skuteczne w 42%, natomiast skuteczność apelacji z trzema podniesionymi zarzutami wynosiła 50%.

Wykres 19. Skutki wniesionych apelacji a ilości podniesionych zarzutów

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 13. Skuteczność apelacji w przypadku podniesienia jednego zarzutu apelacyjnego

1 ZARZUT	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	SKUTECZNOŚĆ
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH	4	4	8	50%
OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA	4	1	5	80%
RAŻĄCA NIEWSPÓLMIERNOŚĆ	7	11	18	39%

KARY				
OBRAZA PRAWA MATERIALNEGO	1	2	3	33%
SUMA			34	

Źródło: opracowanie własne.

W zakresie skuteczności apelacji w przypadku podniesienia jednego zarzutu apelacyjnego największą skutecznością okazał się zarzut obrazy przepisów postępowania, mający wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia (80%). Zarzut błędnych ustaleń faktycznych, mogący mieć wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia okazał się skuteczny w 50% wniesionych apelacji z takim zarzutem. Zarzut rażącej niewspółmierności kary okazał się skuteczny w 39% wniesionych apelacji z podniesionym na tej podstawie zarzutem. Z kolei w zakresie zarzutu obrazy prawa materialnego podniesionego w apelacji, który stanowił jedyny zarzut okazał się skuteczny tylko w 33% wniesionych apelacji.

Tabela 14. Skuteczność apelacji w przypadku podniesienia dwóch zarzutów

2 ZARZUTY	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	SKUTECZNOŚĆ
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH / OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA	5	7	12	42%
OBRAZA PRAWA MATERIALNEGO / OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA	2	1	3	67%
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH / RAŻĄCA NIEWSPÓLMIERNOŚĆ KARY	1	2	3	33%
OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA / RAŻĄCA NIEWSPÓLMIERNOŚĆ KARY	0	1	1	0%
SUMA			19	

Źródło: opracowanie własne.

W zakresie skuteczności apelacji w przypadku podniesienia w niej dwóch zarzutów odwoławczych, najbardziej skutecznymi podniesionymi dwoma zarzutami okazały się zarzuty obrazy prawa materialnego oraz obrazy przepisów postępowania, mogący mieć wpływ na treść wyroku (67%). Stosunkowo często także jako dwa skuteczne zarzuty odwoławcze

w jednej apelacji okazywały się zarzuty błędnych ustaleń faktycznych i obrazy przepisów postępowania, mogących mieć wpływ na treść orzeczenia (42%). Podniesione łącznie zarzuty błędnych ustaleń faktycznych, mogących mieć wpływ na treść orzeczenia wraz z rażącą niewspółmiernością kary okazały się skuteczne w 33%. Z kolei zarzuty obrazy przepisów postępowania i rażącej niewspółmierności kary, które znalazły się w jednej apelacji okazały się nieskuteczne.

Tabela 15. Skuteczność apelacji w przypadku podniesienia trzech zarzutów

3 ZARZUTY	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	SKUTECZNOŚĆ
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH / OBRAZA PRAWA MATERIALNEGO / RAŻĄCA NIEWSPÓLMIERNOŚĆ KARY	1	0	1	100%
OBRAZA PRZEPISÓW PRAWA MATERIALNEGO / OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA / OBRAZ PRZEPISÓW PRAWA PROCESOWEGO	0	1	1	0%
SUMA			2	

Źródło: opracowanie własne.

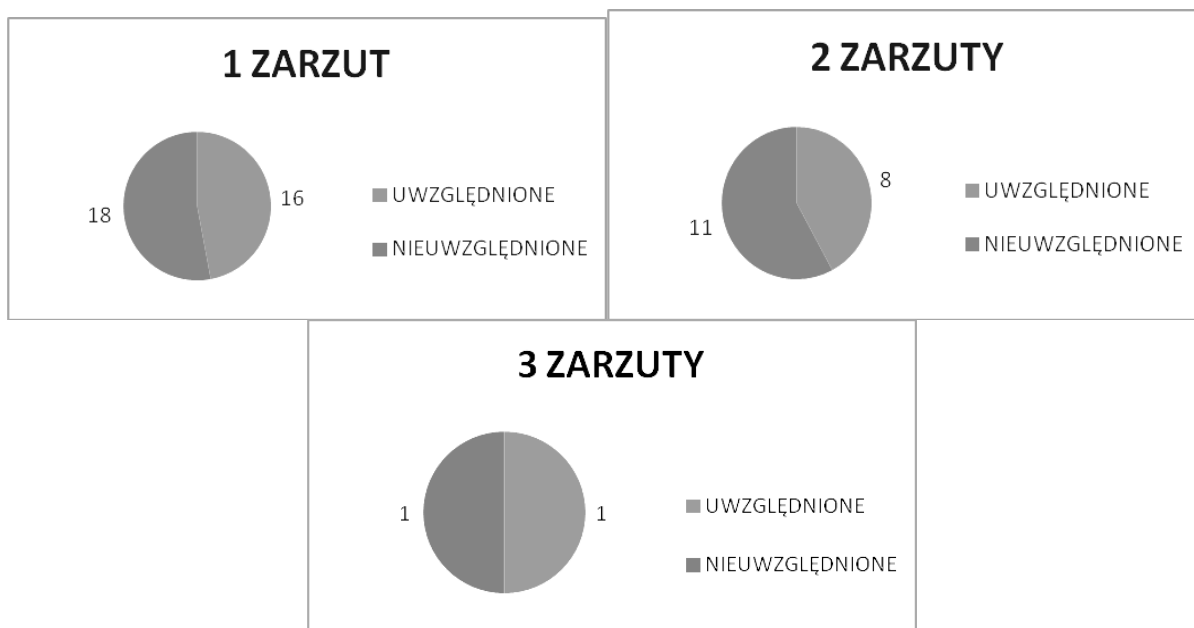
Tylko dwie apelacje spośród badanych zawierały trzy zarzuty odwoławcze. Jedna z tych apelacji zawierała zarzuty błędnych ustaleń faktycznych, mogących mieć wpływ na treść orzeczenia, obrazy prawa materialnego i rażącej niewspółmierności kary. Apelacja ta okazała się skuteczna w 100%. Z kolei druga z apelacji z trzema zarzutami, w tym obrazy przepisów prawa materialnego i dwóch z zakresu obrazy przepisów postępowania, mogący mieć wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia okazała się niezasadna i tym samym nieskuteczna.

Tabela 16. Skutki wniesionych apelacji a ilości podniesionych zarzutów

ILOŚĆ ZARZUTÓW	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA
1 ZARZUT	16	18	34
2 ZARZUTY	8	11	19
3 ZARZUTY	1	1	2
SUMA	25	30	55

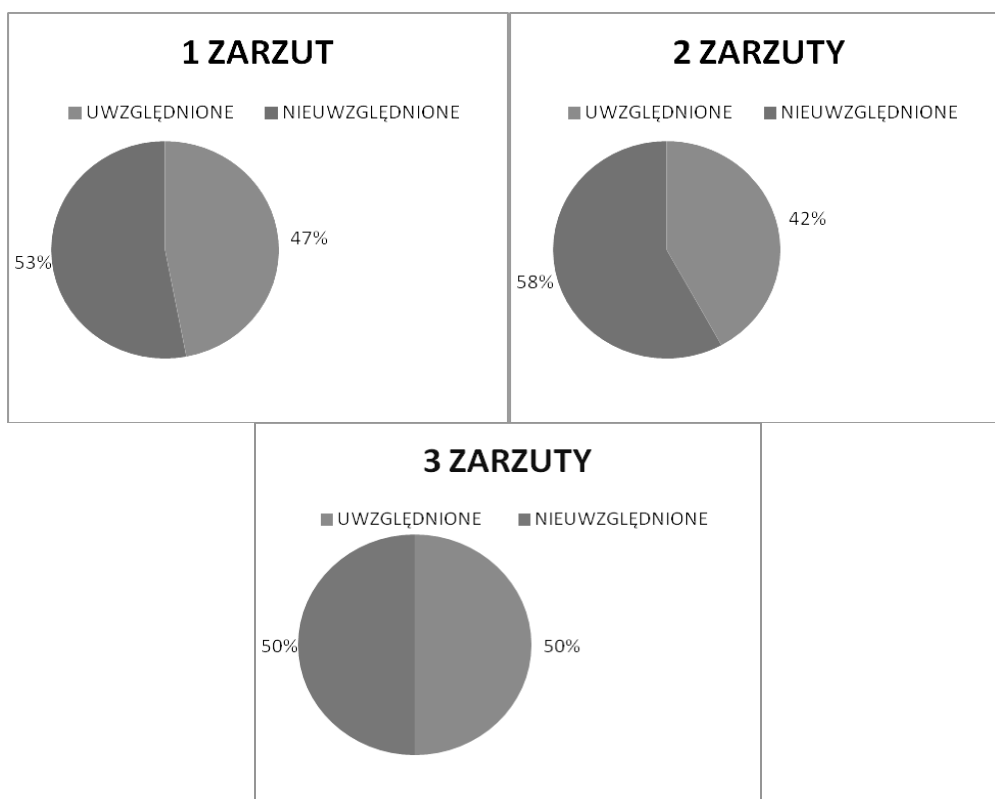
Źródło: opracowanie własne.

Wykres 20. Skutki wniesionych apelacji a ilości podniesionych zarzutów

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 21. Skutki wniesionych apelacji a ilości podniesionych zarzutów

Źródło: opracowanie własne.

3. Analiza zbiorcza badanych akt spraw sądowych z II i VII Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb.

Wykres 22. Skutki wniesionych apelacji od wyroków w 2010 r. w II Wydziale Karnym oraz w 2012 r. w VII Wydziale Karnym Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb.

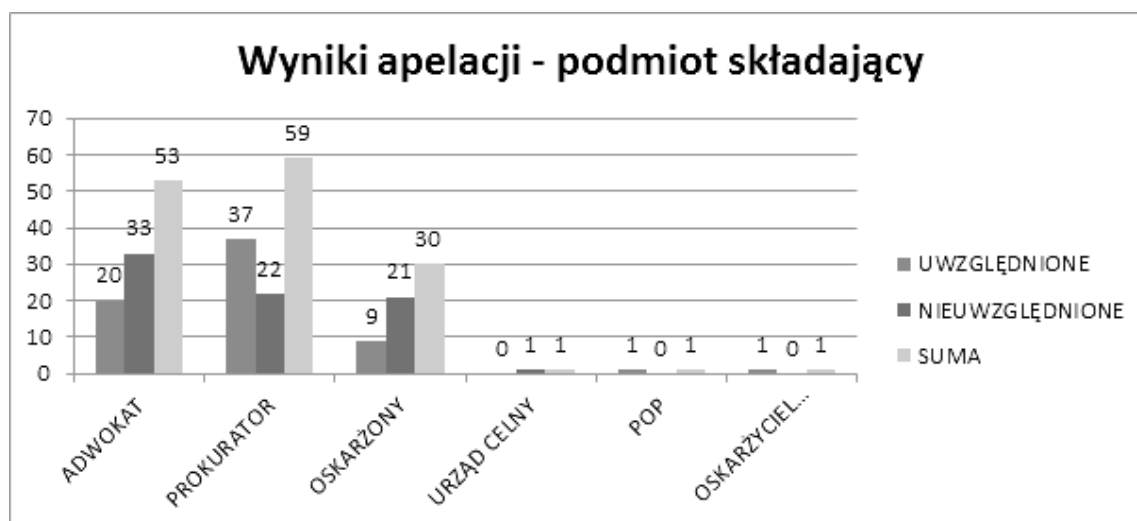

Źródło: opracowanie własne.

Z poddanych analizie akt spraw sądowych za 2010 r. i za 2012 r. wynika, że na 127 zbadanych akt sądowych, w których wniesione były apelacje w 56 przypadkach apelacje spowodowały zmianę wyroku, w 64 wniesionych apelacji, podniesione zarzuty spowodowały utrzymanie wyroku w mocy, zaś tylko w 7 sprawach wniesione apelacje spowodowały uchylenie orzeczenia.

Jednakże w kwestii uchylenia zaskarżonego orzeczenia do ponownego rozpoznania trzeba mieć na względzie możliwy błąd statystyczny, z powodu braku dostępności akt uchylonych, a tym samym brak możliwości uwzględnienia niezbadanych akt do analizy.

Wykres 23. Podmioty najczęściej wnoszące apelacje

Źródło: opracowanie własne.

W sprawach poddanych analizie, w których wnoszone były apelacje podmiotem najczęściej składającym apelacje byli prokuratorzy, bo złożyli oni apelacje w 59 analizowanych sprawach. Adwokaci, występujący jako obrońcy oskarżonych złożyli 53 apelacji. Oskarżeni we własnym imieniu złożyli 30 apelacji. Nieliczne były apelacje, pochodzące z Urzędu Celnego (2), od pełnomocnika oskarżyciela (2), albo od oskarżyciela prywatnego (2).

Tabela 17. Skuteczność poszczególnych podmiotów wnoszących apelacje

WYNIK	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA
ADWOKAT	20	33	53
PROKURATOR	37	22	59
OSKARŻONY	9	21	30
URZĄD CELNY	0	1	1
POP	1	0	1
OSKARŻYCIEL PRYWATNY	1	0	1
SUMA	68	77	145

Źródło: opracowanie własne.

W zakresie skuteczności poszczególnych podmiotów, wnoszących apelacje, najbardziej skuteczne środki odwoławcze składali prokuratorzy.

Spośród 59 wniesionych przez prokuratorów apelacji, uwzględnionych zostało 37 z nich, natomiast 22 z nich nie zostało uwzględnionych. Skuteczność prokuratorów wynosiła zatem 63%. Adwokaci, występujący w charakterze obrońcy oskarżonych wnieśli skuteczne

20 apelacji, na wniesionych 53 wszystkich apelacji. Oznacza to, że liczba nieuwzględnionych apelacji, pochodzących od obrońców (adwokatów) wynosiła 33 spośród badanych apelacji. Skuteczność obrońców (adwokatów) wynosiła zatem 38%.

Z kolei w kwestii skuteczności apelacji wniesionych osobiście przez oskarżonych, to na 30 wszystkich wniesionych przez nich apelacji, zostało uwzględnionych tylko 9, co jednocześnie oznacza, że aż 21 z wniesionych przez nich osobiście apelacji nie zostało uwzględnionych. Skuteczność apelacji, pochodzących osobiście przez oskarżonych wynosiła 30%.

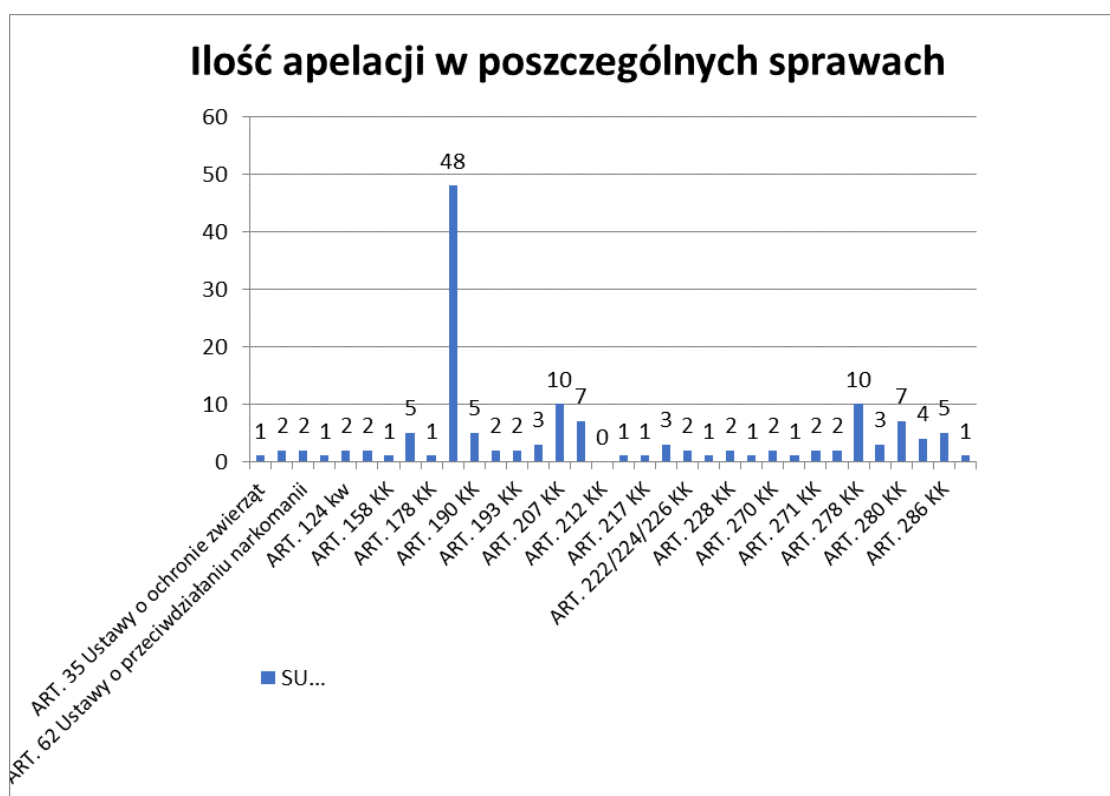
W analizowanych sprawach znalazły się także pojedyncze apelacje wniesione przez Urząd Celny, pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego i oskarżyciela prywatnego. Z tych spraw tylko apelacja pochodząca od pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego oraz oskarżyciela prywatnego zostały uwzględnione. W sprawach poddanych analizie była także apelacja, pochodząca z Urzędu Celnego, która nie została uwzględniona przez sąd odwoławczy.

Tabela 18. Skuteczność poszczególnych podmiotów wnoszących apelacje

WYNIK	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	UWZGLĘDNIONE %	NIEUWZGLĘDNIONE %
ADWOKAT	20	33	53	38%	62%
PROKURATOR	37	22	59	63%	37%
OSKARŻONY	9	21	30	30%	70%
URZĄD CELNY	0	1	1	0%	100%
PEŁNOMOCNIK OSKARŻYCIEL A POSIŁKOWEGO	1	0	1	100%	0%
OSKARŻYCIEL PRYWATNY	1	0	1	100%	0%
SUMA	68	77	145		

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 24. Rodzaje spraw, w których wnoszone były apelacje

Źródło: opracowanie własne.

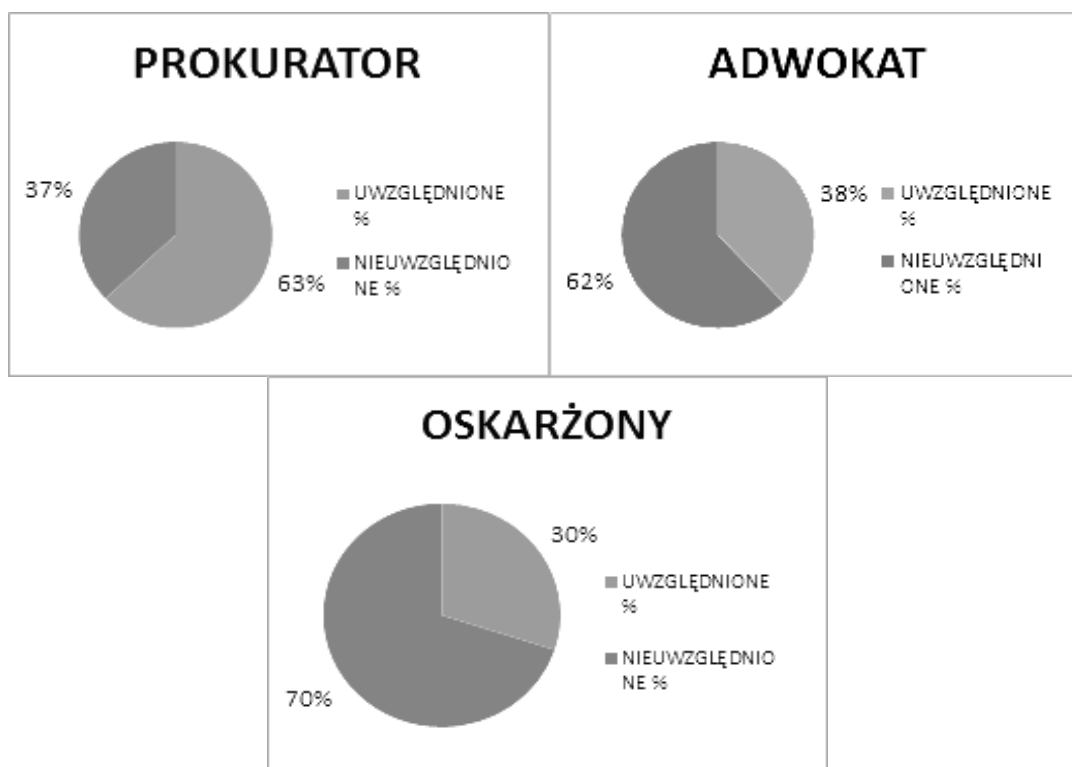
Zdecydowanie najwięcej apelacji było składanych w sprawach z art. 178a k.k. (w sprawach dotyczących nietrzeźwości kierowcy), bo sprawy z tego typu przestępstw, od których wnoszone były apelacje występowały aż w 48 analizowanych apelacjach. Kolejno, na drugim miejscu apelacje składane były w sprawach z art. 207 k.k. (znęcanie się) oraz w sprawach z art. 278 k.k. (kradzież) i występowały w 10 sprawach, w których wnoszone były apelacje. Z kolei na trzecim miejscu w zakresie spraw, w których wnoszone były apelacje dotyczyły spraw z art. 209 k.k. (niealimentacja), lecz takie typy przestępstw występowały tylko w 7 badanych apelacjach. Spośród badanych apelacji, 5 z nich dotyczyło przestępstw z art. 177 k.k. (wypadek), art. 191 k.k. (zmuszanie), art. 286 k.k. (oszustwo). Apelacje z pozostałych kategorii spraw były nieliczne i występowały, w co najwyżej 4 badanych apelacjach. W sumie apelacje były składane w sprawach, dotyczących ok. 30 możliwych typów przestępstw.

Tabela 19. Rodzaje spraw, w których wnoszone były apelacje

ART. / SKŁAD.	ADW.	PROK.	OSK.	U.C.	O.P.	SUMA
ART. 35 Ustawy o ochronie zwierząt		1				1
ART. 54 KKS	1			1		2
ART. 62 Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii	2					2
ART. 116 Ustawy o prawie autorskim	1					1
ART. 124 KW	1		1			2
ART. 157 KK	1		1			2
ART. 158 KK		1				1
ART. 177 KK	1	3	1			5
ART. 178 KK		1				1
ART. 178A KK	5	34	9			48
ART. 190 KK	3	1	1			5
ART. 191 KK	1		1			2
ART. 193 KK			2			2
ART. 197 KK	2	1				3
ART. 207 KK	7	2	1			10
ART. 209 KK	2	5				7
ART. 212 KK	3		1		1	5
ART. 216/217 KK	1					1
ART. 217 KK					1	1
ART. 222 KK	1	2				3
ART. 222/224/226 KK		1	1			2
ART. 226 KK			1			1
ART. 228 KK		2				2
ART. 229 KK		1				1
ART. 270 KK	1		1			2
ART. 271 KK	2					2
ART. 276 KK	1		1			2
ART. 278 KK	5	3	2			10
ART. 279 KK	1		2			3
ART. 280 KK	5	1	1			7
ART. 284 KK	1		3			4
ART. 286 KK	2	1	2			5
ART. 305 Ustawy Prawo własności przemysłowej	1					1
SUMA	50	60	33	1	2	145

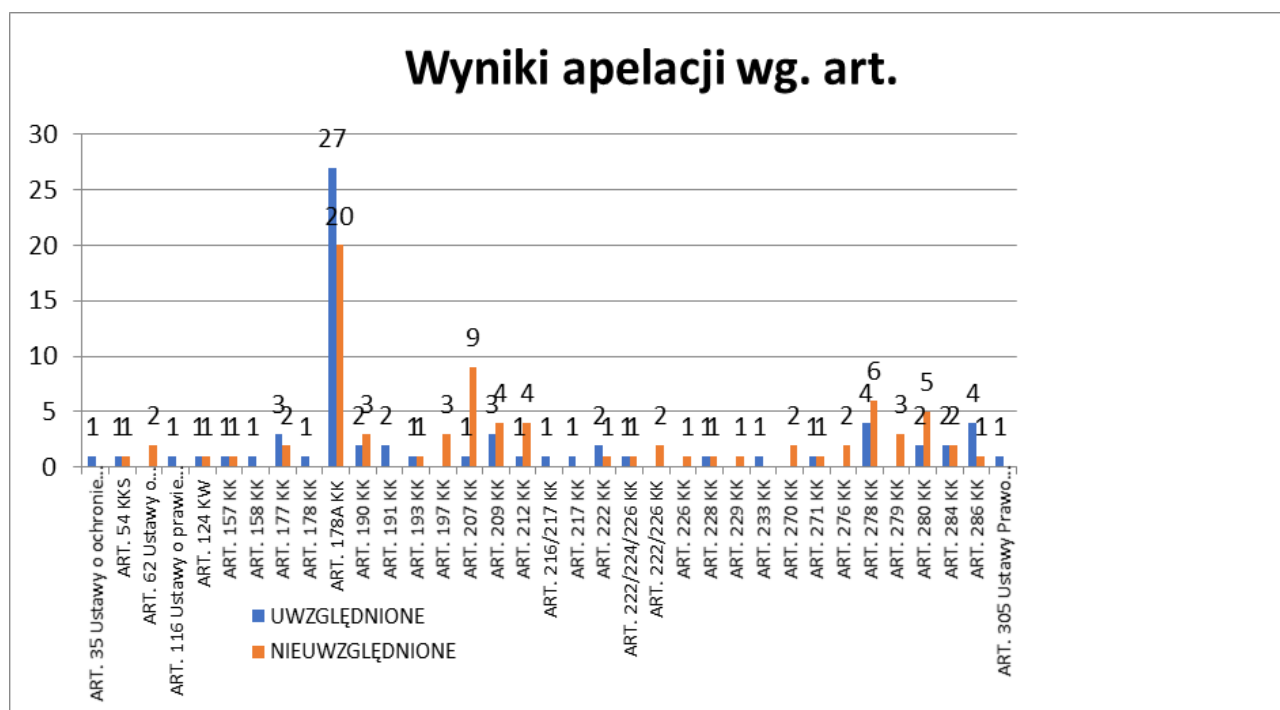
Źródło: opracowanie własne.

Wykres 25. Skuteczność poszczególnych podmiotów w zakresie wnoszonych apelacji

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 26. Rodzaje spraw, w których najczęściej uwzględniono apelacje

Źródło: opracowanie własne.

Najwięcej spraw, w których uwzględniono wniesione apelacje dotyczyły przestępstw z art. 178a k.k. (nietrzeźwość kierowcy), bo aż 27 wniesionych apelacji z tego rodzaju spraw zostało uwzględnionych na 47 apelacji wniesionych. Oznacza to zatem, że w przypadku spraw dotyczących tego rodzaju przestępstwa tylko 20 wniesionych apelacji nie zostało uwzględnionych przez sąd odwoławczy. Stosunkowo często także były uwzględniane apelacje, dotyczące spraw z art. 278 k.k. (przestępstwo kradzieży), bo spośród 10 takich spraw, od których wniesiono apelacje, uwzględniono 4 z nich, zaś nie uwzględniono 6. Znacznie mniej uwzględnianych było apelacji, dotyczących przestępstwa z art. 207 k.k. (przestępstwo znęcania się), bo na 10 wniesionych apelacji z tego rodzaju spraw, została uwzględniona tylko 1 apelacja, podczas gdy nie uwzględniono aż 9 wniesionych apelacji. Spośród 7 spraw, w których wniesione były apelacje, dotyczących przestępstwa z art. 209 k.k. (niealimentacja), 3 wniesione w tych sprawach apelacje zostały uwzględnione, co jednocześnie oznacza, że nie uwzględniono 4 wniesionych apelacji z tej kategorii spraw. Z kolei w przypadku apelacji, które dotyczyły spraw z art. 280 k.k. (rozbój), to na 7 wniesionych w tych sprawach apelacji zostały uwzględnione tylko 2 apelacje, podczas gdy nie uwzględniono 5 wniesionych apelacji.

Tabela 20. Rodzaje spraw, w których najczęściej uwzględniono apelacje

WYNIK	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA
ART. 233 KK	1		1
ART. 35 Ustawy o ochronie zwierząt	1		1
ART. 54 KKS	1	1	2
ART. 62 Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii		2	2
ART. 116 Ustawy o prawie autorskim	1		1
ART. 124 KW	1	1	2
ART. 157 KK	1	1	2
ART. 158 KK	1		1
ART. 177 KK	3	2	5
ART. 178 KK	1		1
ART. 178A KK	27	20	47
ART. 190 KK	2	3	5
ART. 191 KK	2		2
ART. 193 KK	1	1	2
ART. 197 KK		3	3
ART. 207 KK	1	9	10
ART. 209 KK	3	4	7
ART. 212 KK	1	4	5
ART. 216/217 KK	1		1

ART. 217 KK	1		1
ART. 222 KK	2	1	3
ART. 222/224/226 KK	1	1	2
ART. 222/226 KK		2	2
ART. 226 KK		1	1
ART. 228 KK	1	1	2
ART. 229 KK		1	1
ART. 270 KK		2	2
ART. 271 KK	1	1	2
ART. 276 KK		2	2
ART. 278 KK	4	6	10
ART. 279 KK		3	3
ART. 280 KK	2	5	7
ART. 284 KK	2	2	4
ART. 286 KK	4	1	5
ART. 305 Ustawy Prawo własności przemysłowej	1		1
SUMA	68	80	148

Źródło: opracowanie własne.

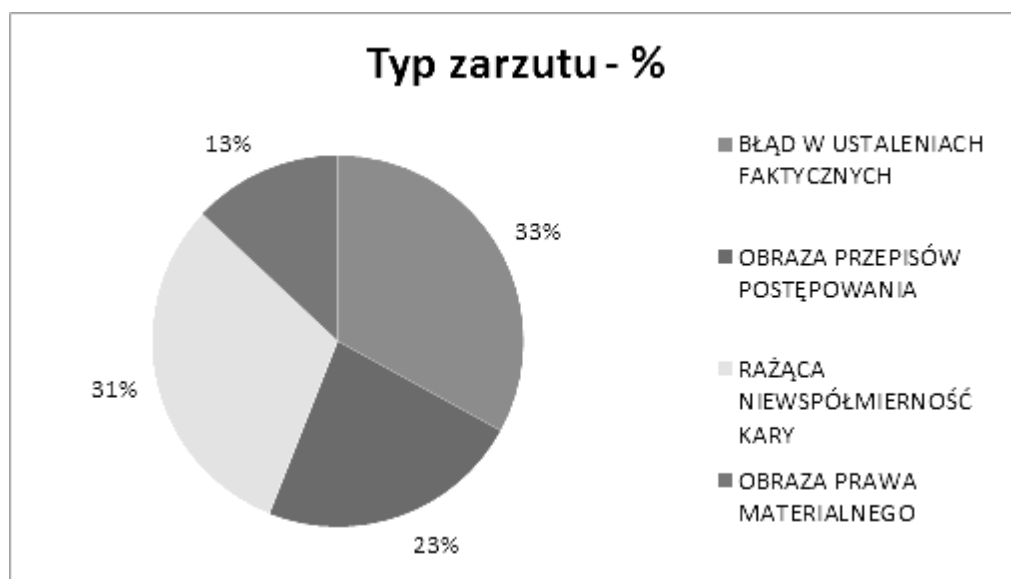
3.1. Analiza zbiorcza przyczyn odwoławczych na podstawie badanych apelacji

W tej części dysertacji Autorka odpowiedziała na pytania: który podmiot skarżący konstruuje zarzuty odwoławcze w taki sposób, aby zostały uwzględnione przez sądy odwoławcze. Nadto przedstawiono tutaj odpowiedzi na pytania, które zarzuty odwoławcze są najczęściej podnoszone oraz w jakiej konfiguracji podnoszone zarzuty są najczęściej uwzględniane przez sądy odwoławcze.

Dokonane w tej części badania aktowe dotyczą spraw, w których wnoszone były apelacje od wyroków zapadłych w II i VII Wydziale Karnym Sądu Rejonowego w Piotrkowie Trybunalskim na próbie łącznej 127 akt spraw sądowych.

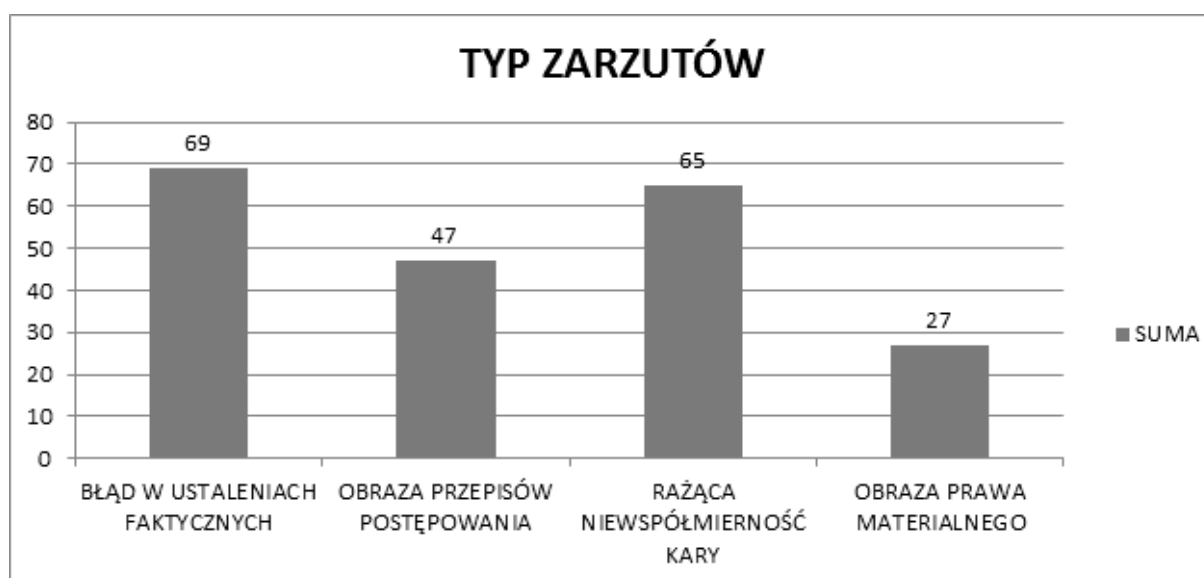
Wykres 27. Najczęściej podnoszone zarzuty przez skarżących

Źródło: opracowanie własne.

Najczęstszymi, bo występującymi w 33% badanych apelacjach zarzutami podnoszonymi przez skarżących były błędne ustalenia faktyczne. Niewiele mniej, bo 31% z badanych spraw zawierały zarzuty rażącej niewspółmierności kary. Rzadziej w apelacjach występowały zarzuty obrazy przepisów postępowania, mogące mieć wpływ na treść orzeczenia (23%). Stosunkowo rzadko w badanych apelacjach występowały zarzuty obrazy prawa materialnego (13%).

Wykres 28. Najczęściej podnoszone zarzuty przez skarżących

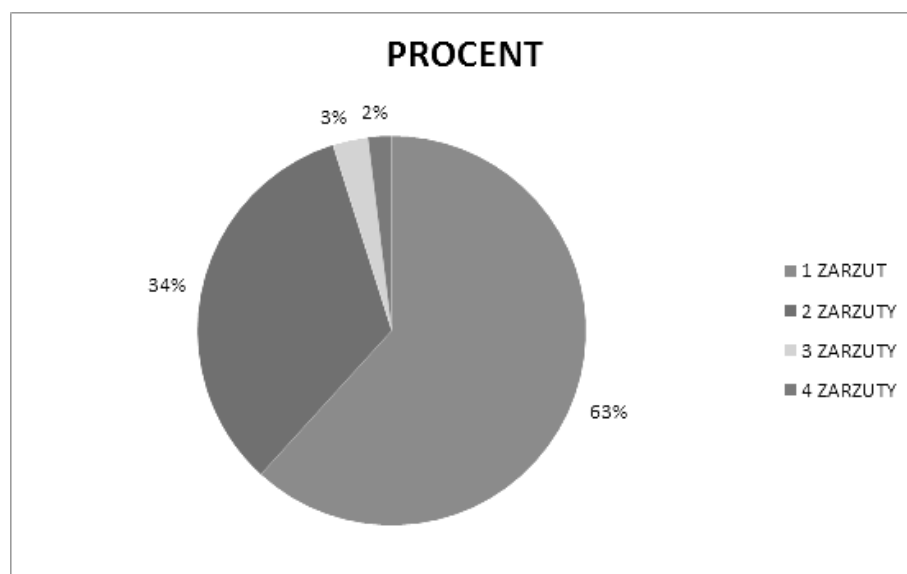
Źródło: opracowanie własne.

Tabela 21. Najczęściej podnoszone zarzuty przez skarżących

TYP ZARZUTU	ILOŚĆ	SUMA	PROCENT
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH	69	69	33%
OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA	47	47	23%
RAŻĄCA NIEWSPÓLMIERNOŚĆ KARY	65	65	31%
OBRAZA PRAWA MATERIALNEGO	27	27	13%
SUMA		208	

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 29. Ilość podnoszonych w apelacji zarzutów

Źródło: opracowanie własne.

Aż 63% badanych apelacji zawierało tylko jeden zarzut odwoławczy. Apelacje z dwoma zarzutami stanowiły 34%. Zaledwie 3% apelacji miało trzy zarzuty, zaś apelacji z podniesionymi czterema zarzutami było tylko 2%.

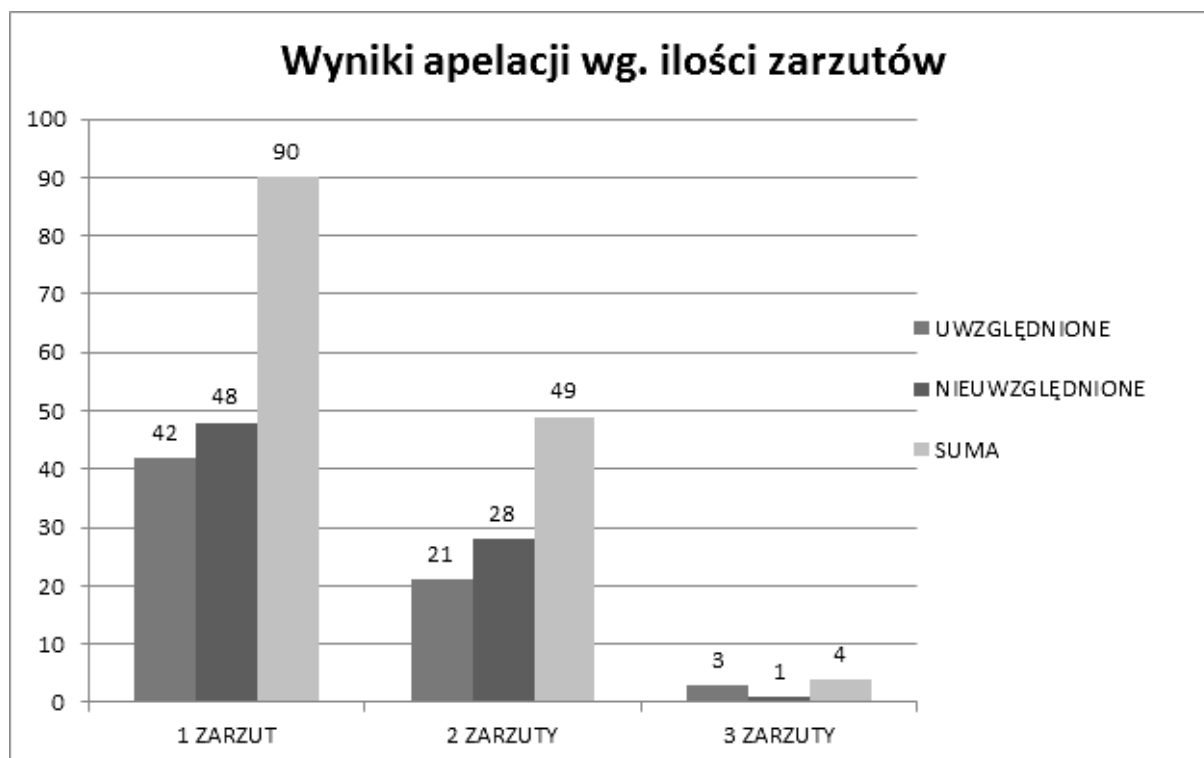
Tabela 22. Skutki wniesionych apelacji a ilości podniesionych zarzutów

ILOŚĆ ZARZUTÓW	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	PROCENT	SKUTECZNOŚĆ
1 ZARZUT	42	48	90	63%	47%
2 ZARZUTY	21	28	49	34%	43%
3 ZARZUTY	3	1	4	3%	75%
4 ZARZUTY	2	0	2	2%	100%
SUMA			143		

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku apelacji z jednym podniesionym zarzutem skuteczność apelacji wyniosła 47%. Apelacje, które zawierały podniesione dwa zarzuty były skuteczne w 43%, natomiast skuteczność apelacji z trzema podniesionymi zarzutami wynosiła średnio 75%, zaś w zakresie skuteczności apelacji z podniesionymi czterema zarzutami to wynosiła ona 100%.

Wykres 30. Skutki wniesionych apelacji a ilości podniesionych zarzutów

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 23. Skuteczność apelacji w przypadku podniesienia jednego zarzutu apelacyjnego

1 ZARZUT	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	SKUTECZNOŚĆ
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH	7	21	28	25%
OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA	5	2	7	86%
RAŻĄCA NIEWSPÓLMIERNOŚĆ KARY	25	21	46	54%
OBRAZA PRAWA MATERIALNEGO	5	4	9	56%
SUMA			90	

Źródło: opracowanie własne.

W zakresie skuteczności apelacji w przypadku podniesienia jednego zarzutu apelacyjnego największą skutecznością okazał się zarzut obrazy przepisów postępowania, mający wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia (86%). Zarzut błędnych ustaleń faktycznych, mogący mieć wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia okazał się skuteczny w 25% wniesionych apelacji z takim zarzutem. Zarzut rażącej niewspółmierności kary okazał się skuteczny w 54% wniesionych apelacji z podniesionym na tej podstawie zarzutem. Z kolei w zakresie zarzutu obrazy prawa materialnego podniesionego w apelacji, który stanowił jedyny zarzut okazał się skuteczny tylko w 56% wniesionych apelacji.

Tabela 24. Skuteczność apelacji w przypadku podniesienia dwóch zarzutów

2 ZARZUTY	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	SKUTECZNOŚĆ
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH / OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA	10	17	27	37%
OBRAZA PRAWA MATERIALNEGO / OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA	4	3	7	57%
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH / RAŻĄCA NIEWSPÓLMIERNOŚĆ KARY	2	7	9	29%
OBRAZA PRAWA MATERIALNEGO / RAŻĄCA NIEWSPÓLMIERNOŚĆ KARY	5	0	5	100%
OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA / RAŻĄCA NIEWSPÓLMIERNOŚĆ KARY	0	1	1	0%
SUMA			49	

Źródło: opracowanie własne.

W zakresie skuteczności apelacji w przypadku podniesienia w niej dwóch zarzutów odwoławczych, najbardziej skutecznymi podniesionymi dwoma zarzutami okazały się zarzuty obrazy prawa materialnego oraz rażącej niewspółmierności kary (100%).

Stosunkowo często także jako dwa skuteczne zarzuty odwoławcze w jednej apelacji okazały się zarzuty obrazy prawa materialnego i zarzut obrazy przepisów postępowania (57%). Podniesione łącznie zarzuty błędnych ustaleń faktycznych, mogące mieć wpływ

na treść orzeczenia wraz z zarzutem obrazy przepisów postępowania okazały się skuteczne w 37%. Zarzuty mieszane błędnych ustaleń faktycznych, mogących mieć wpływ na treść wyroku wraz z zarzutem rażącej niewspółmierności kary okazały się zasadne w 29% badanych apelacjach. Z kolei zarzuty obrazy przepisów postępowania i rażącej niewspółmierności kary, które znalazły się w jednej apelacji okazały się nieskuteczne.

Tabela 25. Skuteczność apelacji w przypadku podniesienia trzech zarzutów

3 ZARZUTY	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	SKUTECZNOŚĆ
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH / OBRAZA PRAWA MATERIALNEGO / RAŻĄCA NIEWSPÓLMIERNOŚĆ KARY	2	0	2	100%
BŁĄD W USTALENIACH FAKTYCZNYCH / OBRAZA PRAWA MATERIALNEGO / OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA	1	0	1	100%
OBRAZA PRZEPISÓW PRAWA MATERIALNEGO / OBRAZA PRZEPISÓW POSTĘPOWANIA / OBRAZ PRZEPISÓW PRAWA PROCESOWEGO	0	1	1	0%
SUMA			4	

Źródło: opracowanie własne.

Tylko cztery apelacje spośród badanych zawierały trzy zarzuty odwoławcze. Dwie (2) z tych apelacji zawierały zarzuty błędnych ustaleń faktycznych, mogących mieć wpływ na treść orzeczenia, obrazy prawa materialnego i rażącej niewspółmierności kary. Apelacje te, z w ten sposób podniesionymi zarzutami okazały się skuteczne w 100%.

Apelacja zawierająca zarzuty błędnych ustaleń faktycznych, mogących mieć wpływ na treść wyroku, obrazy prawa materialnego oraz obrazy przepisów postępowania okazała się zasadna i tym samym także skuteczna. Kolejna apelacja z trzema zarzutami, w tym obrazy przepisów prawa materialnego i dwóch z zakresu obrazy przepisów postępowania, mogących mieć wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia okazała się niezasadna i tym samym nieskuteczna.

Tabela 26. Skuteczność apelacji w przypadku podniesienia czterech zarzutów

4 ZARZUTY	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA	SKUTECZNOŚĆ
	2	0	2	100%

Źródło: opracowanie własne.

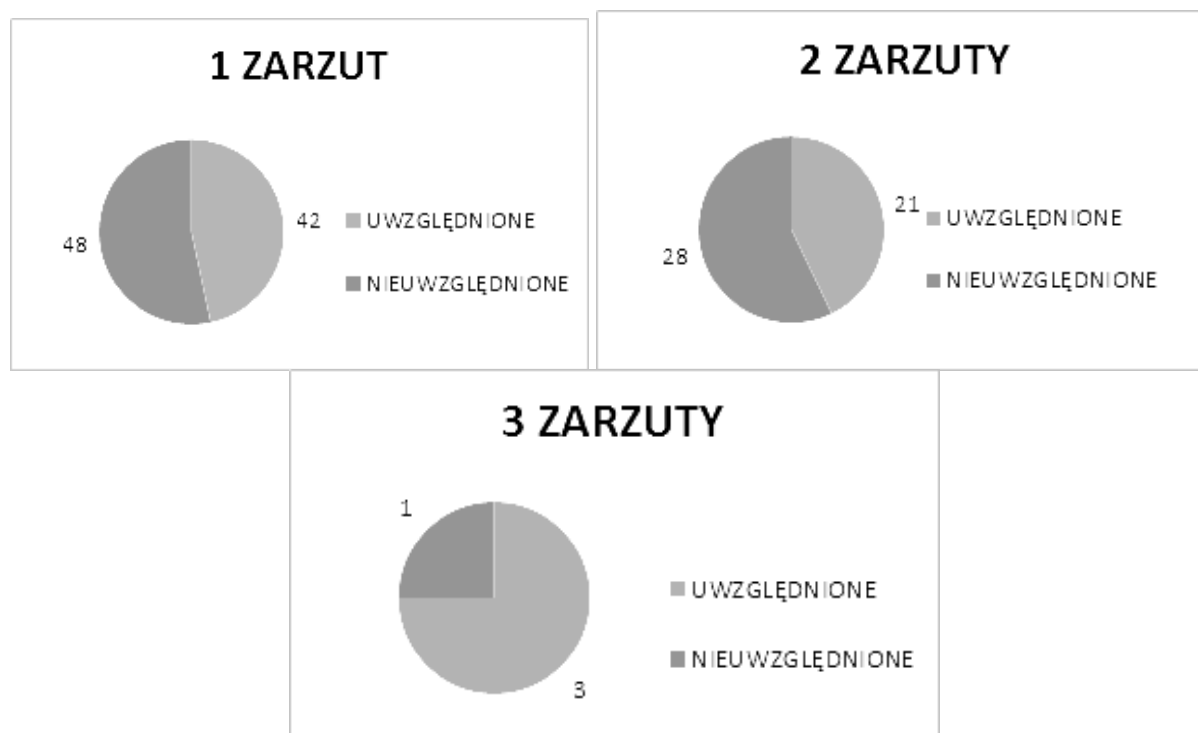
Dwie (2) spośród badanych apelacji zawierały cztery (4 zarzuty) i te dwie apelacje okazały się uzasadnione i skuteczne.

Tabela 27. Skutki wniesionych apelacji a ilości podniesionych zarzutów

ILOŚĆ ZARZUTÓW	UWZGLĘDNIONE	NIEUWZGLĘDNIONE	SUMA
1 ZARZUT	42	48	90
2 ZARZUTY	21	28	49
3 ZARZUTY	3	1	4
4 ZARZUTY	2	0	2
SUMA			145

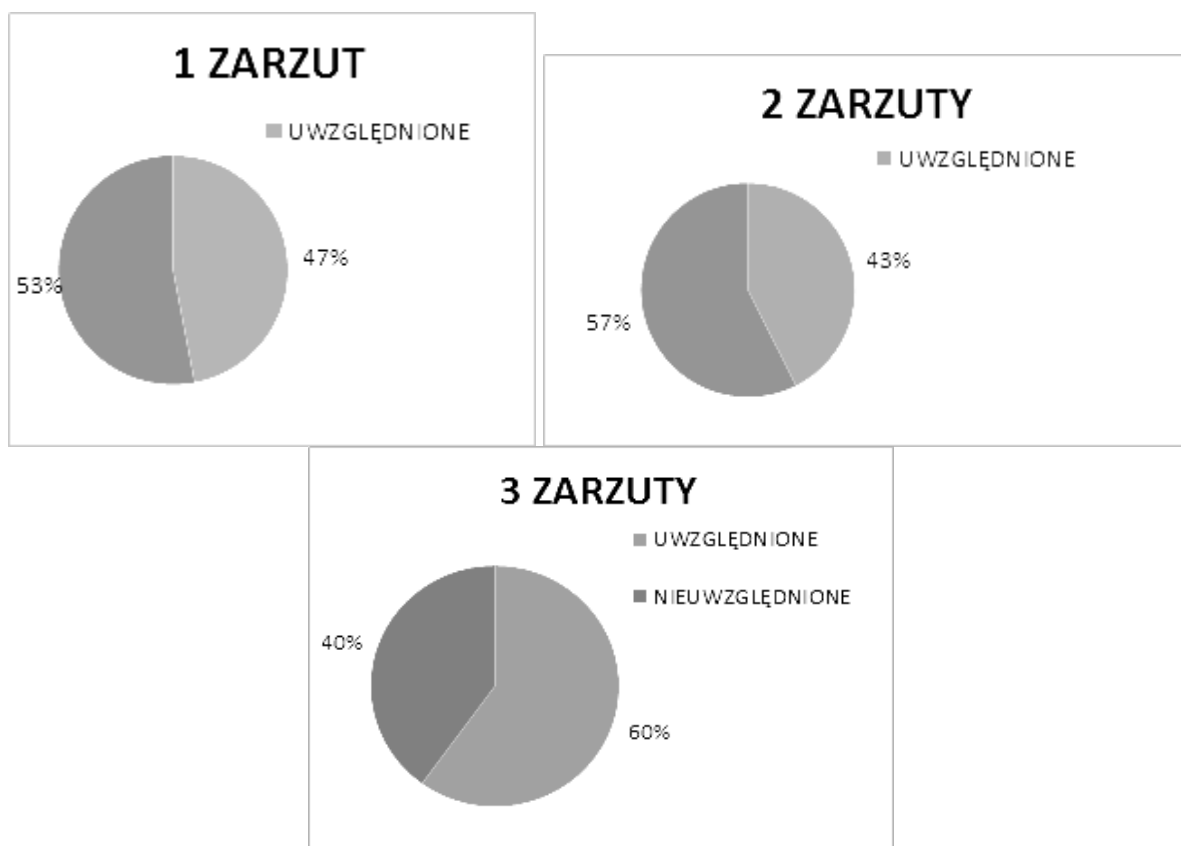
Źródło: opracowanie własne.

Wykres 31. Skutki wniesionych apelacji a ilości podniesionych zarzutów

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 32. Skutki wniesionych apelacji a ilości podniesionych zarzutów

Źródło: opracowanie własne.

§ 3 Analiza przyczyn odwoławczych na podstawie badań grantowych

Poniżej przedstawiono analizę przyczyn odwoławczych na podstawie wstępnych badań grantowych, jakie przeprowadziła Katedra Postępowania Karnego Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku w ramach projektu badawczego: „Czy polski model postępowania odwoławczego w sprawach karnych jest rzetelny?”⁹⁰⁸.

Przeprowadzone badania aktowe dotyczą terenu apelacji łódzkiej, warszawskiej oraz białostockiej.

Na podstawie wystosowanych wcześniej wniosków w trybie ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej⁹⁰⁹ otrzymano od Wydziałów Karnych Sądów Okręgowych z terenu wyżej wymienionych apelacji informacje wraz ze wskazaniem

⁹⁰⁸ Projekt badawczy pt. „Czy polski model postępowania odwoławczego w sprawach karnych jest rzetelny?” (konkurs OPUS 8) finansowy przez Narodowe Centrum Nauki zgodnie z umową nr UMO-2014/15/B/HS5/02689, którego kierownikiem projektu jest prof. Cezary Kulesza.

⁹⁰⁹ Ustawa dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U.2015.2058).

sygnatur spraw akt sądowych, w których zostały wniesione apelacje, dotyczące przestępstw określonych w Ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U.2016.1137 tj.) w których akta te zostały zwrócone, po rozpoznaniu apelacji do wykonania poszczególnym Sądom Okręgowym w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 1 sierpnia 2017 r. Z powodu niedostępności wszelkich spraw, uzyskano zgodę na wgląd do akt spraw dostępnych, odpowiadających wnioskowanemu czasookresowi.

Łączna próba przebadanych dotychczas⁹¹⁰ akt spraw sądowych, w których zostały wniesione apelacje od wyroków poszczególnych sądów okręgowych wyniosła 288, zaś liczba zbadanych apelacji wynosiła 363.

W tej części pracy dokonano odpowiedzi na pytanie, które przyczyny odwoławcze są najczęściej podnoszone w apelacjach od wyroków sądów okręgowych oraz jaka jest skuteczność wniesionych apelacji.

Zasadnym okazało się przedstawienie tych wstępnych wyników badań z podziałem na poszczególne apelacje, aby móc wykazać różnice pomiędzy danymi obszarami a także wskazać na praktykę w tym zakresie.

3.1. Analiza przyczyn odwoławczych w sprawach z terenu apelacji łódzkiej

Z terenu apelacji łódzkiej, analizowane apelacje wnoszone były od wyroków Sądu Okręgowego Wydziału Karnego w Piotrkowie Trybunalskim, Sądu Okręgowego Wydziału Karnego w Sieradzu oraz od wyroków Sądu Okręgowego Wydziału Karnego w Łodzi. Łącznie poddano analizie 98 akt spraw sądowych, w których wnoszone były apelacje. Z racji tego, że w kilku sprawach zostało wniesionych co najmniej dwie apelacje, łączna liczba apelacji wyniosła 116.

Tabela 28. Skutki wniesionych apelacji na całym terenie apelacji łódzkiej

Skutek apelacji	Oskarżony	Obrońca	Oskarżyciel publiczny	Oskarżyciel posiłkowy	Pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego	Suma
Uwzględnienie	0	3	1	0	0	4
Nieuwzględnienie	5	77	10	1	4	97

⁹¹⁰ Na dzień 29.05.2018 r.

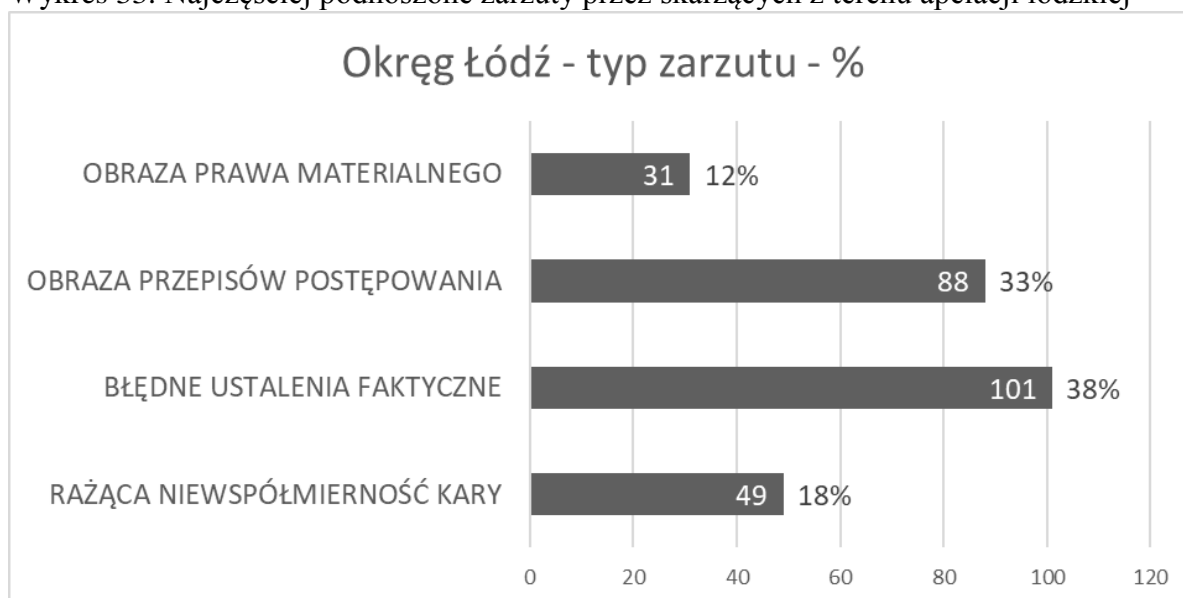
Częściowe uwzględnienie	1	11	3	0	0	15
-------------------------	---	----	---	---	---	----

Źródło: opracowanie własne na podstawie wstępnych wyników badań grantowych.

Spośród wszystkich wniesionych apelacji z terenu apelacji łódzkiej zdecydowana większość z nich została nieuwzględniona (97). Tylko 15 apelacji zostało częściowo uwzględnionych (w tym aż 11 pochodzących od obrońców). Uwzględnione w całości były tylko 4 apelacje (w tym 3 z nich pochodziły od obrońców).

W tym miejscu należało także zauważyć, że wyszczególnione apelacje oskarżonych były jedynie załącznikiem do apelacji wniesionych przez ich obrońców z powodu przymusu adwokacko-radcowskiego.

Wykres 33. Najczęściej podnoszone zarzuty przez skarżących z terenu apelacji łódzkiej

Źródło: opracowanie własne.

Najczęstszymi, bo występującymi w 38% badanych apelacjach, zarzutami podnoszonymi przez skarżących były zarzuty błędnych ustaleń faktycznych. Niewiele mniej, bo 33% z badanych spraw zawierały zarzuty obrazy przepisów postępowania, mogące mieć wpływ na treść orzeczenia. Rzadziej w apelacjach występowały zarzuty rażącej niewspółmierności kary (18%). Stosunkowo rzadko w badanych apelacjach występowały zarzuty obrazy prawa materialnego (12%).

3.2. Analiza przyczyn odwoławczych w sprawach z terenu apelacji warszawskiej

Z terenu apelacji warszawskiej, analizowane apelacje były wnoszone od wyroków Sądu Okręgowego w Warszawie oraz wyroków Sądu Okręgowego Warszawy-Pragi w Warszawie. Łącznie poddano analizie 50 akt spraw sądowych, w których wnoszone były apelacje.

Z racji tego, że w kilku sprawach zostało wniesionych co najmniej dwie apelacje, łączna liczba apelacji wyniosła 74.

Tabela 29. Skutki wniesionych apelacji na całym terenie apelacji warszawskiej

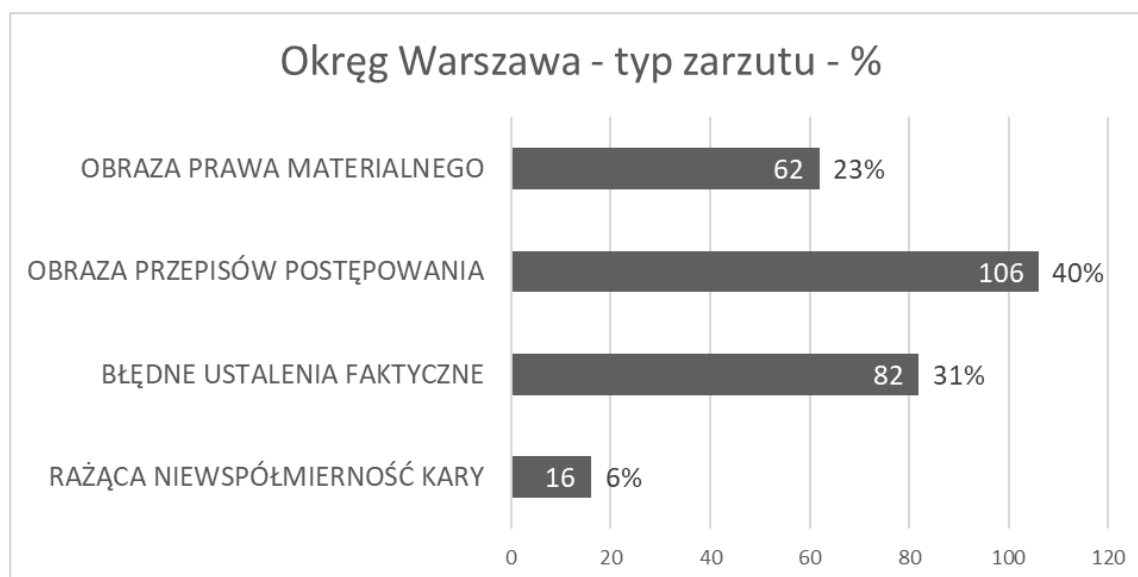
Skutek apelacji	Oskarżony	Obronca	Oskarżyciel publiczny	Oskarżyciel posiłkowy	Pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego	Suma
Uwzględnienie	0	1	1	0	0	2
Nieuwzględnienie	4	18	3	16	12	53
Częściowe uwzględnienie	1	18	0	0	0	19

Źródło: opracowanie własne na podstawie wstępnych wyników badań grantowych.

Spośród wszystkich wniesionych apelacji z terenu apelacji warszawskiej większość z nich została nieuwzględniona (53). Jedynie 19 apelacji zostało częściowo uwzględnionych (w tym aż 18 pochodzących od obrońców). Uwzględnione w całości były tylko 2 apelacje (w tym 1 z nich pochodziła od obrońcy, a druga od oskarżyciela publicznego).

W tym miejscu należało także zauważyć, że wyszczególnione apelacje oskarżonych (5) były jedynie załącznikiem do apelacji wniesionych przez ich obrońców z powodu przymusu adwokacko-radcowskiego.

Wykres 34. Najczęściej podnoszone zarzuty przez skarżących z terenu apelacji warszawskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wstępnych wyników badań grantowych.

Najczęstszymi, bo występującymi w 40% badanych apelacjach, zarzutami podnoszonymi przez skarżących były zarzuty obrazy przepisów postępowania mogące mieć wpływ na treść orzeczenia. Mniej, bo 31% z badanych spraw zawierały zarzuty błędnych ustaleń faktycznych. Rzadziej w apelacjach występowały zarzuty obrazy prawa materialnego (23%). Stosunkowo rzadko w badanych apelacjach występowały zarzuty rażącej niewspółmierności kary (6%).

3.3. Analiza przyczyn odwoławczych w sprawach z terenu apelacji białostockiej

Z terenu apelacji białostockiej, analizowane apelacje były wnoszone od wyroków Sądu Okręgowego w Białymstoku, Olsztynie oraz wyroków Sądu Okręgowego Łomży. Łącznie poddano analizie 140 akt spraw sądowych, w których wnoszone były apelacje.

Z racji tego, że w kilku sprawach zostało wniesionych co najmniej dwie apelacje, łączna liczba apelacji wyniosła 173.

Tabela 30. Skutki wniesionych apelacji na całym terenie apelacji białostockiej

Skutek apelacji	Oskarżony	Obróńca	Oskarżyciel publiczny	Oskarżyciel posiłkowy	Pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego	Suma
Uwzględnienie	0	9	10	0	1	20
Nieuwzględnienie	7	75	12	0	7	101
Częściowe uwzględnienie	0	46	4	0	2	52

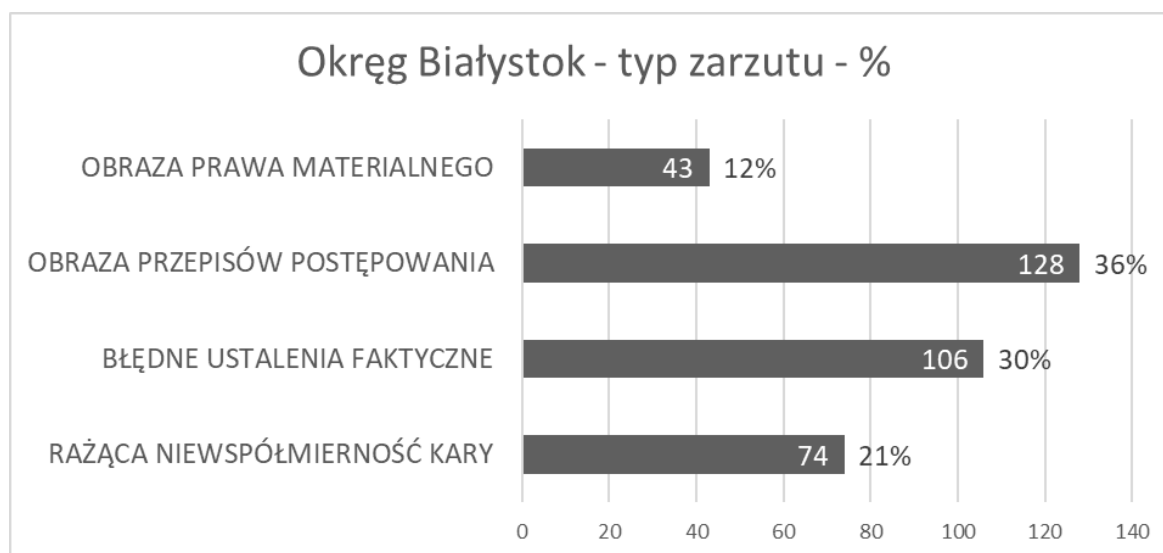
Źródło: opracowanie własne na podstawie wstępnych wyników badań grantowych.

Spośród wszystkich wniesionych apelacji z terenu apelacji białostockiej większość z nich została nieuwzględniona (101). Jednak stosunkowo dużo, bo 52 apelacje zostało częściowo uwzględnionych (w tym aż 46 pochodzących od obrońców).

Uwzględnione w całości było 20 apelacji (w tym 9 z nich pochodziło od obrońców, 10 od oskarżycieli publicznych a 1 od pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego).

W tym miejscu należało także zauważyć, że wyszczególnione apelacje oskarżonych (7) były jedynie załącznikiem do apelacji wniesionych przez ich obrońców z powodu przymusu adwokacko-radcowskiego.

Wykres 35. Najczęściej podnoszone zarzuty przez skarżących z terenu apelacji białostockiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wstępnych wyników badań grantowych.

Najczęstszymi, bo występującymi w 36% badanych apelacjach, zarzutami podnoszonymi przez skarżących były zarzuty obrazy przepisów postępowania mogące mieć

wpływ na treść orzeczenia. Mniej, bo 30% z badanych spraw zawierały zarzuty błędnych ustaleń faktycznych. Rzadziej w apelacjach występowały zarzuty rażącej niewspółmierności kary (21%). Stosunkowo rzadko w badanych apelacjach występowały zarzuty obrazy prawa materialnego (12%).

3.4. Analiza zbiorcza przyczyn odwoławczych na podstawie badań grantowych

Z terenu apelacji łódzkiej, warszawskiej oraz białostockiej w sześciu różnych sądach okręgowych przebadano 288 spraw, w których zostało wniesionych 363 apelacji.

Tabela 31. Skutki wniesionych apelacji na całym terenie wszystkich trzech apelacji

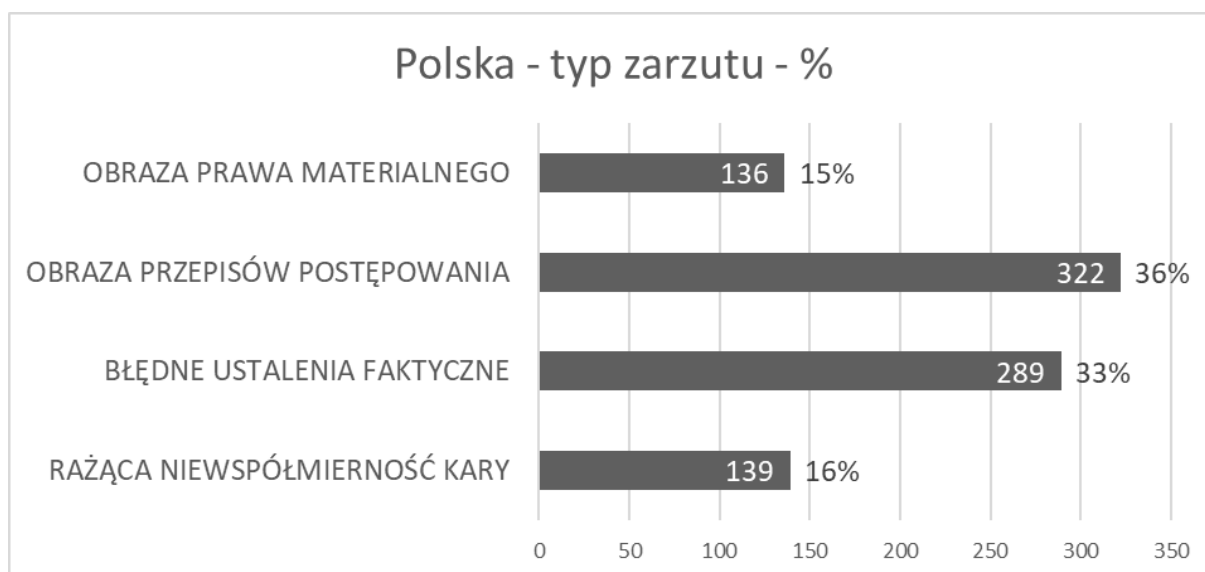
Skutek apelacji	Oskarżony	Obróńca	Oskarżyciel publiczny	Oskarżyciel posiłkowy	Pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego	Suma
Uwzględnienie	0	13	12	0	1	26
Nieuwzględnienie	16	170	25	17	23	251
Częściowe uwzględnienie	2	75	7	0	2	86

Źródło: opracowanie własne na podstawie wstępnych wyników badań grantowych.

Spośród wszystkich wniesionych apelacji z terenu wszystkich trzech apelacji większość z nich została nieuwzględniona (251). Tylko 86 apelacji zostało częściowo uwzględnionych (w tym aż 75 pochodzących od obrońców). Uwzględnione w całości było 26 apelacji (w tym 13 z nich pochodziło od obrońców, 12 od oskarżycieli publicznych, a 1 od pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego).

W tym miejscu należało także zauważyć, że wyszczególnione apelacje oskarżonych (18) były jedynie załącznikiem do apelacji wniesionych przez ich obrońców z powodu przymusu adwokacko-radcowskiego.

Wykres 36. Najczęściej podnoszone zarzuty przez skarżących z terenu wszystkich apelacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie wstępnych wyników badań grantowych.

Najczęstszymi, bo występującymi w 36% badanych apelacjach, zarzutami podnoszonymi przez skarżących były zarzuty obrazy przepisów postępowania mogące mieć wpływ na treść orzeczenia. Niewiele mniej, bo 33% z badanych spraw zawierały zarzuty błędnych ustaleń faktycznych. Rzadziej w apelacjach występowały zarzuty rażącej niewspółmierności kary (16%) i podobnie rzadko zarzuty obrazy prawa materialnego (15%).

§ 4 Wnioski z badań własnych i analizy danych statystycznych

W zakresie szczególnych problemów badawczych, analizowanych za pomocą badania jakościowego oraz analizy treści akt spraw można wysnuć następujące wnioski:

1) Linia orzecznicza Sądu Najwyższego zasadniczo nie miała wpływu na formułowanie w apelacji zarzutów przez skarżących. Wnoszone apelacje zawierały bowiem zarzuty niedopuszczalne na mocy wcześniej opisanych zasad, wskazanych przez orzecznictwo Sądu Najwyższego. Ponadto, orzecznictwo Sądu Najwyższego powołane w uzasadnieniach sądów odwoławczych powtarzało się i było zasadniczo używane do kwestii związanych z oceną dowodów oraz rażącą niewspółmiernością kary, zarówno w przypadku uwzględnienia, jak i w okoliczności nieuwzględnienia zarzutów skarżących.

2) Konkretnie okoliczności sprawy mogły mieć wpływ na skuteczność (efektywność) podnoszonych przez skarżących zarzutów odwoławczych. Oznacza to zatem, że uzasadnione

przez skarżącego okoliczności, które miały swoje potwierdzenie w zebranych dowodach powodowały zmianę zaskarżonego rozstrzygnięcia.

3) Na podstawie przeprowadzonych badań nie można wskazać tożsamy dla wszystkich spraw warunków i trybu uznawania podniesionych przez skarżących zarzutów odwoławczych za zasadne. Istnieje jednak możliwość przedstawienia pewnych tendencji sądu odwoławczego w zakresie rozpoznawanych apelacji.

4) Poszczególne podmioty wnoszące apelację konstruowały określone zarzuty odwoławcze. Tym samym także istnieje możliwość określenia pewnych tendencji w podnoszeniu zarzutów odwoławczych pochodzących od poszczególnych podmiotów. Najczęstszym zarzutem podnoszonym przez prokuratorów był niewątpliwie zarzut obrazy prawa materialnego, zaś obrońcy podnosili zarzuty obrazy prawa procesowego i błędnych ustaleń faktycznych. Oskarżeni we własnym imieniu zaś podnosili najczęściej zarzuty błędnych ustaleń faktycznych, przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia.

Dokonanie analizy wpływu orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie zasadności przyczyn odwoławczych umożliwiło zatem stwierdzenie, że dyspozycje, wynikające z tego orzecznictwa nie mają istotnego wpływu na skuteczność podnoszonych przez skarżących zarzutów odwoławczych. Problem ten bez wątpienia wymagał dokładnej oraz szczegółowej analizy treści zarówno w kwestii badania orzecznictwa Sądu Najwyższego, jak także w kwestii podnoszonych zarzutów. Mimo wielu podobieństw spraw karnych w zakresie tych samych przestępstw (najczęściej z art. 178a k.k.), sprawy te jednak wyróżniały konkretne okoliczności sprawy. Po dokonanej analizie, można stwierdzić, że konkretne okoliczności sprawy mogły mieć wpływ na zasadność podnoszonych przez skarżących zarzutów odwoławczych. Niezbędna dla nauki i praktyki była także analiza warunków oraz trybu uznawania przez sądy odwoławcze zarzutów za uzasadnione.

Analiza w tym zakresie nie pozwoliła jednak na wypracowanie filozofii w zakresie istoty zarzutów odwoławczych, ponieważ nie można wskazać na tożsame dla każdej sprawy warunki i tryby uznawania zarzutów za zasadne. Poszczególne podmioty, wnoszące apelacje formułowały określone zarzuty odwoławcze, co jednocześnie wskazało tendencyjność zarzutów odwoławczych w aspekcie ich pochodzenia i podmiotowości.

Przeprowadzone badania akt spraw sądowych w Sądzie Rejonowym w Piotrkowie Trybunalskim w II i VII Wydziale Karnym wymagają odniesienia do analizy danych statystycznych, udostępnionych na podstawie ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie

do informacji publicznej (Dz.U.2015.2058) przez Prezesa Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb za lata 2010-2015.

Z udostępnionych danych statystycznych dotyczących Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb., który jest sądem właściwym do rozpoznania środków odwoławczych z podległych mu Sądów Rejonowych w Piotrkowie Tryb., Bełchatowie, Opocznie, Radomsku, i Tomaszowie Maz., wynika, że średniorocznie do Tutejszego Wydziału Karnego Odwoławczego wpływa ok. 700-1000 apelacji.

W roku 2010 do Wydziału Karnego Sądu Okręgowego Odwoławczego w Piotrkowie Tryb. wpłynęło 959 apelacji (Ka), zaś zostało rozpoznanych 1000 apelacji (które zostały rozpoznane, jako pozostałe z ubiegłego roku).

Ponadto, w 2010 r. Wydział Karny Odwoławczy Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. rozpoznał także 76 na 79 apelacji, które wpłynęły, jako sprawy odwoławcze wykroczeniowe.

W znacznej większości (powyżej 60%) rozpoznawanie tych apelacji w analizowanym okresie nastąpiło w terminie do 2 miesięcy od daty wyroku Sądu Rejonowego do daty wpływu tych apelacji do Sądu Okręgowego.

Rozpoznawane apelacje w sprawach karnych w 2010 r. przez Sąd Okręgowy w Piotrkowie Tryb. Wydział Odwoławczy dotyczyły 1105 oskarżonych, gdzie w 580 przypadkach apelację od zaskarżonego rozstrzygnięcia wniósł prokurator, oskarżony zaś w 397 przypadkach, a obie strony w 94 przypadkach. Wniesione przez skarżących apelacje dotyczyły zakresu zaskarżenia co do winy w 589 apelacji, zaś co do kary w 489 apelacji.

W 2010 r. do Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb., Wydziału Karnego Odwoławczego z podległych mu Sądów Rejonowych wpłynęło:

- z II Wydziału Karnego w Piotrkowie Tryb. 149 apelacji (co do 199 osób), gdzie utrzymano w mocy 42,2 %, uchylono do ponownego rozpoznania 12,1 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 1%, zmieniono poprzez zaostrzenie 6,5 %, zmieniono poprzez złagodzenie 9,6 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób aż 28,6 %;

- z VII Wydziału Karnego w Piotrkowie Tryb. 270 apelacji (co do 294 osób), gdzie utrzymano w mocy 37,5 %, uchylono do ponownego rozpoznania 5,8 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0,3%, zmieniono poprzez zaostrzenie 5,4 %, zmieniono poprzez złagodzenie 6,8 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób aż 44,2 %;

- z II Wydziału Karnego w Bełchatowie 98 apelacji (co do 116 osób), gdzie utrzymano w mocy 38,0 %, uchylono do ponownego rozpoznania 15,5 %, zmieniono poprzez

uniewinnienie 0 %, zmieniono poprzez zaostrenie 4,3 %, zmieniono poprzez złagodzenie 15,5 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 26,7 %;

- z II Wydziału Karnego w Opocznie 95 apelacji (co do 122 osób), gdzie utrzymano w mocy 33,6 %, uchylono do ponownego rozpoznania 21,3 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0,8 %, zmieniono poprzez zaostrenie 6,6 %, zmieniono poprzez złagodzenie 6,6 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób aż 31,1 %;

- z II Wydziału Karnego w Radomsku 38 apelacji (co do 44 osób), gdzie utrzymano w mocy 59,1 %, uchylono do ponownego rozpoznania 25,0 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0 %, zmieniono poprzez zaostrenie 2,3 %, zmieniono poprzez złagodzenie 9,1 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 4,5 %;

- z VI Wydziału Karnego w Radomsku 71 apelacji (co do 77 osób), gdzie utrzymano w mocy 49,3 %, uchylono do ponownego rozpoznania 11,7 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0 %, zmieniono poprzez zaostrenie 3,9 %, zmieniono poprzez złagodzenie 7,8 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 27,3 %;

- z II Wydziału Karnego w Tomaszowie Maz. 247 apelacji (co do 285 osób), gdzie utrzymano w mocy 35,4 %, uchylono do ponownego rozpoznania 9,8 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0,4 %, zmieniono poprzez zaostrenie 16,1 %, zmieniono poprzez złagodzenie 6,7 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób aż 31,6 %;

- z Wydziałów Rodzinnych 3 apelacje (co do 3 osób), gdzie utrzymano w mocy 33,4 %, uchylono do ponownego rozpoznania 33,3 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0 %, zmieniono poprzez zaostrenie 0 %, zmieniono poprzez złagodzenie 0 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób aż 33,3 %;

Średnio w 2010 r., w wyniku rozpoznania apelacji przez Sąd Okręgowy Wydział Karny Odwoławczy, zaskarżone orzeczenie utrzymano w mocy w 39,0 % przypadków, uchylono do ponownego rozpoznania 11,8 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0,4 %, zmieniono poprzez zaostrenie 8,1 %, zmieniono poprzez złagodzenie 8,2 %, zaś załatwiono w inny sposób w 32,5 % przypadków spraw.

W roku 2011 do Wydziału Karnego Sądu Okręgowego Odwoławczego w Piotrkowie Tryb. wpłynęło 882 apelacji (Ka), zaś zostało rozpoznanych 869 apelacji (które zostały rozpoznane, jako pozostałe z ubiegłego roku).

Ponadto, w 2011 r. Wydział Karny Odwoławczy Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. rozpoznał także 81 na 73 apelacji, które wpłynęły, jako sprawy odwoławcze wykroczeniowe.

W znacznej większości (powyżej 60%) rozpoznawanie tych apelacji w analizowanym okresie nastąpiło w terminie do 2 miesięcy od daty wyroku Sądu Rejonowego do daty wpływu tych apelacji do Sądu Okręgowego.

Rozpoznawane apelacje w sprawach karnych w 2011 r. przez Sąd Okręgowy w Piotrkowie Tryb. Wydział Odwoławczy dotyczyły 1067 oskarżonych, gdzie w 570 przypadkach apelację od zaskarżonego rozstrzygnięcia wniósł prokurator, oskarżony zaś w 384 przypadkach, a obie strony w 84 przypadkach. Wniesione przez skarżących apelacje dotyczyły zakresu zaskarżenia co do winy w 566 apelacji, zaś co do kary w 472 apelacji.

W 2011 r. do Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb., Wydziału Karnego Odwoławczego z podległych mu Sądów Rejonowych wpłynęło:

- z II Wydziału Karnego w Piotrkowie Tryb. 165 apelacji (co do 211 osób), gdzie utrzymano w mocy 41,2 %, uchylono do ponownego rozpoznania 8,1 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 1,4 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 7,1 %, zmieniono poprzez złagodzenie 12,8 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób aż 29,4 %;

- z VII Wydziału Karnego w Piotrkowie Tryb. 165 apelacji (co do 184 osób), gdzie utrzymano w mocy 38,6 %, uchylono do ponownego rozpoznania 8,7 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0,5 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 9,8 %, zmieniono poprzez złagodzenie 6,5 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób aż 35,9 %;

- z II Wydziału Karnego w Bełchatowie 107 apelacji (co do 163 osób), gdzie utrzymano w mocy 40,5 %, uchylono do ponownego rozpoznania 29,5 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 1,2 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 1,8 %, zmieniono poprzez złagodzenie 7,4 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 19,6 %;

- z II Wydziału Karnego w Opocznie 113 apelacji (co do 127 osób), gdzie utrzymano w mocy 45,7 %, uchylono do ponownego rozpoznania 20,5 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 3,1 %, zmieniono poprzez złagodzenie 12,6 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 18,1 %;

- z II Wydziału Karnego w Radomsku 31 apelacji (co do 36 osób), gdzie utrzymano w mocy 44,4 %, uchylono do ponownego rozpoznania 25,0 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 11,1 %, zmieniono poprzez złagodzenie 5,6 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 13,9 %;

- z VI Wydziału Karnego w Radomsku 65 apelacji (co do 81 osób), gdzie utrzymano w mocy 44,4 %, uchylono do ponownego rozpoznania 16,0 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 1,2 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 3,7 %, zmieniono poprzez złagodzenie 6,2 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 28,5 %;

- z II Wydziału Karnego w Tomaszowie Maz. 200 apelacji (co do 252 osób), gdzie utrzymano w mocy 41,3 %, uchylono do ponownego rozpoznania 8,7 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0,4 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 14,7 %, zmieniono poprzez złagodzenie 12,7 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób aż 22,2 %;

Średnio w 2011 r., w wyniku rozpoznania apelacji przez Sąd Okręgowy Wydział Karny Odwoławczy, zaskarżone orzeczenie utrzymano w mocy w 39,0 % przypadków, uchylono do ponownego rozpoznania 11,8 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0,4 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 8,1 %, zmieniono poprzez złagodzenie 8,2 %, zaś załatwiono w inny sposób w 32,5 % przypadków spraw.

W roku 2012 do Wydziału Karnego Sądu Okręgowego Odwoławczego w Piotrkowie Tryb. wpłynęło 827 apelacji (Ka), zaś zostało rozpoznanych 925 apelacji.

Ponadto, w 2012 r. Wydział Karny Odwoławczy Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. rozpoznał także 73 na 76 apelacji, które wpłynęły, jako sprawy odwoławcze wykroczeniowe.

W znacznej większości (powyżej 60%) rozpoznawanie tych apelacji w analizowanym okresie nastąpiło w terminie do 2 miesięcy od daty wyroku Sądu Rejonowego do daty wpływu tych apelacji do Sądu Okręgowego.

Rozpoznawane apelacje w sprawach karnych w 2012 r. przez Sąd Okręgowy w Piotrkowie Tryb. Wydział Odwoławczy dotyczyły 963 oskarżonych, gdzie w 434 przypadkach apelację od zaskarżonego rozstrzygnięcia wniósł prokurator, oskarżony zaś w 422 przypadkach, a obie strony w 72 przypadkach. Wniesione przez skarżących apelacje dotyczyły zakresu zaskarżenia co do winy w 582 apelacji, zaś co do kary w 381 apelacji.

W 2012 r. do Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb., Wydziału Karnego Odwoławczego z podległych mu Sądów Rejonowych wpłynęło:

- z II Wydziału Karnego w Piotrkowie Tryb. 179 apelacji (co do 210 osób), gdzie utrzymano w mocy 56,2 %, uchylono do ponownego rozpoznania 10,0 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 1,4 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 5,2 %, zmieniono poprzez złagodzenie 10 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób aż 17,2 %;

- z VII Wydziału Karnego w Piotrkowie Tryb. 156 apelacji (co do 167 osób), gdzie utrzymano w mocy 52,7 %, uchylono do ponownego rozpoznania 11,4 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 2,4 %, zmieniono poprzez zaostrenie 4,8 %, zmieniono poprzez złagodzenie 6,0 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 22,7 %;

- z II Wydziału Karnego w Bełchatowie 100 apelacji (co do 126 osób), gdzie utrzymano w mocy 55,6 %, uchylono do ponownego rozpoznania 15,1 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 4,0 %, zmieniono poprzez zaostrenie 4,8 %, zmieniono poprzez złagodzenie 7,1 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 13,4 %;

- z II Wydziału Karnego w Opocznie 119 apelacji (co do 139 osób), gdzie utrzymano w mocy 36,0 %, uchylono do ponownego rozpoznania 25,2 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 2,1 %, zmieniono poprzez zaostrenie 3,6 %, zmieniono poprzez złagodzenie 10,1 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 23,0 %;

- z II Wydziału Karnego w Radomsku 56 apelacji (co do 77 osób), gdzie utrzymano w mocy 48,1 %, uchylono do ponownego rozpoznania 27,2 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0 %, zmieniono poprzez zaostrenie 9,1 %, zmieniono poprzez złagodzenie 5,2 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 10,4 %;

- z VI Wydziału Karnego w Radomsku 70 apelacji (co do 78 osób), gdzie utrzymano w mocy 55,1 %, uchylono do ponownego rozpoznania 11,5 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 3,8 %, zmieniono poprzez zaostrenie 2,6 %, zmieniono poprzez złagodzenie 18,0 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 9,0 %;

- z II Wydziału Karnego w Tomaszowie Maz. 194 apelacji (co do 250 osób), gdzie utrzymano w mocy 50,4 %, uchylono do ponownego rozpoznania 12,4 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0,4 %, zmieniono poprzez zaostrenie 11,2 %, zmieniono poprzez złagodzenie 6,8 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 18,8 %;

- z Wydziałów Rodziny 1 apelacja (co do 1 osoby), gdzie utrzymano w mocy 0 %, uchylono do ponownego rozpoznania 0 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0 %, zmieniono poprzez zaostrenie 0 %, zmieniono poprzez złagodzenie 0 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 100 %;

Średnio w 2012 r., w wyniku rozpoznania apelacji przez Sąd Okręgowy Wydział Karny Odwoławczy, zaskarżone orzeczenie utrzymano w mocy w 50,8 % przypadków, uchylono do ponownego rozpoznania 14,8 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 1,8 %, zmieniono poprzez zaostrenie 6,4 %, zmieniono poprzez złagodzenie 8,5 %, zaś załatwiono w inny sposób w 17,7 % przypadków spraw.

W roku 2013 do Wydziału Karnego Sądu Okręgowego Odwoławczego w Piotrkowie Tryb. wpłynęło 669 apelacji (Ka), zaś zostało rozpoznanych 665 apelacji.

Ponadto, w 2013 r. Wydział Karny Odwoławczy Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. rozpoznał także 69 na 65 apelacji, które wpłynęły, jako sprawy odwoławcze wykroczeniowe.

W znacznej większości (ok. 50%) rozpoznawanie tych apelacji w analizowanym okresie nastąpiło w terminie do 2 miesięcy od daty wyroku Sądu Rejonowego do daty wpływu tych apelacji do Sądu Okręgowego.

Rozpoznawane apelacje w sprawach karnych w 2013 r. przez Sąd Okręgowy w Piotrkowie Tryb. Wydział Odwoławczy dotyczyły 798 oskarżonych, gdzie w 275 przypadkach apelację od zaskarżonego rozstrzygnięcia wniósł prokurator, oskarżony zaś w 387 przypadkach, a obie strony w 71 przypadkach. Wniesione przez skarżących apelacje dotyczyły zakresu zaskarżenia co do winy w 545 apelacji, zaś co do kary w 253 apelacji.

W 2013 r. do Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb., Wydziału Karnego Odwoławczego z podległych mu Sądów Rejonowych wpłynęło:

- z II Wydziału Karnego w Piotrkowie Tryb. 148 apelacji (co do 183 osób), gdzie utrzymano w mocy 60,6 %, uchylono do ponownego rozpoznania 10,4 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 1,1 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 4,4 %, zmieniono poprzez złagodzenie 11,5 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób aż 12,0 %;

- z VII Wydziału Karnego w Piotrkowie Tryb. 130 apelacji (co do 170 osób), gdzie utrzymano w mocy 48,8 %, uchylono do ponownego rozpoznania 7,1 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 22,4 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 3,5 %, zmieniono poprzez złagodzenie 8,2 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 10,0 %;

- z II Wydziału Karnego w Bełchatowie 96 apelacji (co do 110 osób), gdzie utrzymano w mocy 56,4 %, uchylono do ponownego rozpoznania 28,2 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0,9 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 1,8 %, zmieniono poprzez złagodzenie 8,2 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 4,5 %;

- z II Wydziału Karnego w Opocznie 86 apelacji (co do 106 osób), gdzie utrzymano w mocy 50,9 %, uchylono do ponownego rozpoznania 24,5 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0,9 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 9,5 %, zmieniono poprzez złagodzenie 4,7 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 9,5 %;

- z II Wydziału Karnego w Radomsku 63 apelacji (co do 72 osób), gdzie utrzymano w mocy 68,1 %, uchylono do ponownego rozpoznania 6,9 %, zmieniono poprzez

uniewinnienie 1,4 %, zmieniono poprzez zaostrenie 9,7 %, zmieniono poprzez złagodzenie 0 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 13,9 %;

- z VI Wydziału Karnego w Radomsku 59 apelacji (co do 63 osób), gdzie utrzymano w mocy 63,5 %, uchylono do ponownego rozpoznania 4,8 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 3,1 %, zmieniono poprzez zaostrenie 4,8 %, zmieniono poprzez złagodzenie 9,5 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 14,3 %;

- z II Wydziału Karnego w Tomaszowie Maz. 136 apelacji (co do 150 osób), gdzie utrzymano w mocy 52,7 %, uchylono do ponownego rozpoznania 14,0 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 1,3 %, zmieniono poprzez zaostrenie 10,7 %, zmieniono poprzez złagodzenie 8,0 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 13,3 %;

Średnio w 2013 r., w wyniku rozpoznania apelacji przez Sąd Okręgowy Wydział Karny Odwoławczy, zaskarżone orzeczenie utrzymano w mocy w 58,8 % przypadków, uchylono do ponownego rozpoznania 14,8 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 1,8 %, zmieniono poprzez zaostrenie 6,4 %, zmieniono poprzez złagodzenie 8,5 %, zaś załatwiono w inny merytoryczny sposób w 17,7 % przypadków spraw.

W roku 2014 do Wydziału Karnego Sądu Okręgowego Odwoławczego w Piotrkowie Tryb. wpłynęło 650 apelacji (Ka), zaś zostało rozpoznanych 659 apelacji.

Ponadto, w 2014 r. Wydział Karny Odwoławczy Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. rozpoznał także 84 na 83 apelacji, które wpłynęły, jako sprawy odwoławcze wykroczeniowe, także z tych pozostałych z poprzedniego okresu.

W około połowie przypadków (ok. 50%) rozpoznawanie tych apelacji w analizowanym okresie nastąpiło w terminie do 2 miesięcy od daty wyroku Sądu Rejonowego do daty wpływu tych apelacji do Sądu Okręgowego.

Rozpoznawane apelacje w sprawach karnych w 2014 r. przez Sąd Okręgowy w Piotrkowie Tryb. Wydział Odwoławczy dotyczyły 730 oskarżonych, gdzie w 265 przypadkach apelację od zaskarżonego rozstrzygnięcia wniósł prokurator, oskarżony zaś w 372 przypadkach, a obie strony w 66 przypadkach. Wniesione przez skarżących apelacje dotyczyły zakresu zaskarżenia co do winy w 491 apelacji, zaś co do kary w 293 apelacji.

W 2014 r. do Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb., Wydziału Karnego Odwoławczego z podległych mu Sądów Rejonowych wpłynęło:

- z II Wydziału Karnego w Piotrkowie Tryb. 146 apelacji (co do 169 osób), gdzie utrzymano w mocy 55,6 %, uchylono do ponownego rozpoznania 8,9 %, zmieniono poprzez

uniewinnienie 2,4 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 5,9 %, zmieniono poprzez złagodzenie 14,8 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób aż 12,4 %;

- z VII Wydziału Karnego w Piotrkowie Tryb. 124 apelacji (co do 143 osób), gdzie utrzymano w mocy 54,5 %, uchylono do ponownego rozpoznania 13,3 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 1,4 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 5,6 %, zmieniono poprzez złagodzenie 14,0 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 11,2 %;

- z II Wydziału Karnego w Belchatowie 103 apelacji (co do 146 osób), gdzie utrzymano w mocy 41,8 %, uchylono do ponownego rozpoznania 30,1 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 4,1 %, zmieniono poprzez złagodzenie 15,1 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 8,9 %;

- z II Wydziału Karnego w Opocznie 94 apelacji (co do 109 osób), gdzie utrzymano w mocy 47,7 %, uchylono do ponownego rozpoznania 17,4 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0,9 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 7,35 %, zmieniono poprzez złagodzenie 7,35 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 19,3 %;

- z II Wydziału Karnego w Radomsku 43 apelacji (co do 47 osób), gdzie utrzymano w mocy 74,5 %, uchylono do ponownego rozpoznania 10,6 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 0 %, zmieniono poprzez złagodzenie 10,6 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 4,3 %;

- z VI Wydziału Karnego w Radomsku 76 apelacji (co do 89 osób), gdzie utrzymano w mocy 59,6 %, uchylono do ponownego rozpoznania 7,9 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 2,2 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 3,4 %, zmieniono poprzez złagodzenie 14,6 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 12,4 %;

- z II Wydziału Karnego w Tomaszowie Maz. 145 apelacji (co do 168 osób), gdzie utrzymano w mocy 48,8 %, uchylono do ponownego rozpoznania 14,3 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 1,2 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 8,3 %, zmieniono poprzez złagodzenie 14,9 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 12,5 %;

- z III Wydziału Rodzinnego w Opocznie 1 apelacja (co do 1 osoby), gdzie utrzymano w mocy 100 %, uchylono do ponownego rozpoznania 0 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 0 %, zmieniono poprzez złagodzenie 0 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 0 %;

Średnio w 2014 r., w wyniku rozpoznania apelacji przez Sąd Okręgowy Wydział Karny Odwoławczy, zaskarżone orzeczenie utrzymano w mocy w 52,3 % przypadków, uchylono do ponownego rozpoznania 15,3 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 1,3 %,

zmieniono poprzez zaostrzenie 5,6 %, zmieniono poprzez złagodzenie 13,5 %, zaś załatwiono w inny merytoryczny sposób w 12,0 % przypadków spraw.

W roku 2015 do Wydziału Karnego Sądu Okręgowego Odwoławczego w Piotrkowie Tryb. wpłynęło 760 apelacji (Ka), zaś zostało rozpoznanych 717 apelacji, także z pozostałego okresu.

Ponadto, w 2015 r. Wydział Karny Odwoławczy Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. rozpoznał także 95 na 104 apelacji, które wpłynęły, jako sprawy odwoławcze wykroczeniowe, także z tych pozostałych apelacji z poprzedniego okresu.

W znacznej większości (ok. 50%) rozpoznawanie tych apelacji w analizowanym okresie nastąpiło w terminie do 2 miesięcy od daty wyroku Sądu Rejonowego do daty wpływu tych apelacji do Sądu Okręgowego.

Rozpoznawane apelacje w sprawach karnych w 2015 r. przez Sąd Okręgowy w Piotrkowie Tryb. Wydział Odwoławczy dotyczyły 747 oskarżonych, gdzie w 191 przypadkach apelację od zaskarżonego rozstrzygnięcia wniósł prokurator, oskarżony zaś w 467 przypadkach, a obie strony w 53 przypadkach. Wniesione przez skarżących apelacje dotyczyły zakresu zaskarżenia co do winy w 547 apelacji, zaś co do kary w 200 apelacji.

W 2015 r. do Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb., Wydziału Karnego Odwoławczego z podległych mu Sądów Rejonowych wpłynęło:

- z II Wydziału Karnego w Piotrkowie Tryb. 129 apelacji (co do 150 osób), gdzie utrzymano w mocy 61,3 %, uchylono do ponownego rozpoznania 8,7 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 2,7 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 4,0 %, zmieniono poprzez złagodzenie 15,3 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 8,0 %;

- z VII Wydziału Karnego w Piotrkowie Tryb. 135 apelacji (co do 148 osób), gdzie utrzymano w mocy 79,1 %, uchylono do ponownego rozpoznania 5,4 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0,7 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 2,0 %, zmieniono poprzez złagodzenie 8,1 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 4,7 %;

- z II Wydziału Karnego w Bełchatowie 72 apelacji (co do 86 osób), gdzie utrzymano w mocy 57,0 %, uchylono do ponownego rozpoznania 15,1 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0 %, zmieniono poprzez zaostrzenie 2,3 %, zmieniono poprzez złagodzenie 15,1 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 10,5 %;

- z II Wydziału Karnego w Opocznie 96 apelacji (co do 112 osób), gdzie utrzymano w mocy 42,0 %, uchylono do ponownego rozpoznania 17,8 %, zmieniono poprzez

uniewinnienie 4,5 %, zmieniono poprzez zaostrenie 3,6 %, zmieniono poprzez złagodzenie 21,4 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 10,7 %;

- z II Wydziału Karnego w Radomsku 61 apelacji (co do 69 osób), gdzie utrzymano w mocy 55,1 %, uchylono do ponownego rozpoznania 11,6 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 1,5 %, zmieniono poprzez zaostrenie 2,9 %, zmieniono poprzez złagodzenie 24,6 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 4,3 %;

- z VI Wydziału Karnego w Radomsku 96 apelacji (co do 111 osób), gdzie utrzymano w mocy 71,2 %, uchylono do ponownego rozpoznania 8,1 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 0,9 %, zmieniono poprzez zaostrenie 3,6 %, zmieniono poprzez złagodzenie 11,7 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 4,5 %;

- z II Wydziału Karnego w Tomaszowie Maz. 119 apelacji (co do 129 osób), gdzie utrzymano w mocy 76,7 %, uchylono do ponownego rozpoznania 7,0 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 3,1 %, zmieniono poprzez zaostrenie 2,3 %, zmieniono poprzez złagodzenie 7,8 % a załatwiono w inny merytoryczny sposób 3,1 %;

Średnio w 2015 r., w wyniku rozpoznania apelacji przez Sąd Okręgowy Wydział Karny Odwoławczy, zaskarżone orzeczenie utrzymano w mocy w 56,0 % przypadków, uchylono do ponownego rozpoznania 13,7 %, zmieniono poprzez uniewinnienie 5,5 %, zmieniono poprzez zaostrenie 6,1 %, zmieniono poprzez złagodzenie 7,8 %, zaś załatwiono w inny merytoryczny sposób w 10,9 % przypadków spraw.

Dokonane badania metodą ilościowo-jakościową na łącznej próbie dostępnych 127 akt spraw sądowych z 2010 r. i z 2012 r. wykazały zatem nieco odmienne wyniki, odnośnie do udostępnionych danych statystycznych. Przyczyną tego może być okoliczność nie prowadzenia przez Wydziały Karne Sądów Rejonowych dostępnych statystyk, co wynika bezpośrednio z pisma Prezesa Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb. z dnia 14 listopada 2016 r.

Jednakże należy stwierdzić, że procentowa liczba zmiany zaskarżonych na skutek apelacji wyroków jest znaczna. Niepokojącym może być jednak fakt stosunkowo dużej liczby procentowej „załatwienia apelacji w inny merytoryczny sposób”. Przykładowo w roku 2010 r. liczba procentowa załatwienia apelacji w inny merytoryczny sposób wynosiła 32,5 %, podczas, gdy utrzymanych orzeczeń w mocy odnotowano 39%. Zapewne w zakres spraw załatwionych w inny merytoryczny sposób wchodzi głównie apelację prokuratorskie, wskazujące na konieczność uzupełnienia wyroku o podstawę prawną.

Poczynione badania, mimo że stanowią niewielki wycinek, spośród łącznej liczby rozpoznawanych średniorocznie spraw przez Wydział Karny Odwoławczy Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim, to wykazały podobne tendencje i praktykę w zakresie podnoszonych zarzutów odwoławczych. Mimo zbadanych okresów z 2010 r. i z 2012 r., spośród dwóch różnych Wydziałów Karnych, to jednak wyniki niewątpliwie są podobne.

Warto także wskazać na wstępne wyniki badań Katedry Postępowania Karnego w ramach projektu badawczego: „Czy polski model postępowania odwoławczego w sprawach karnych jest rzetelny?”, którego kierownikiem jest prof. Cezary Kulesza.

Przeprowadzone badania aktowe spraw sądowych, w których wnoszone były apelacje dotyczą spraw z terenu apelacji łódzkiej, warszawskiej oraz białostockiej, w których akta te zostały zwrócone, po rozpoznaniu apelacji do wykonania poszczególnym sądom okręgowym w okresie od 1 stycznia 2014 do 1 sierpnia 2017 r. Wskazuje to na aktualność przeprowadzonych badań.

Zakres badany pokrywa się z przeprowadzonymi przez Autorkę badaniami aktowymi – ilustrującymi w zakresie podnoszonych przez skarżących przyczyn odwoławczych oraz w zakresie skuteczności apelacji.

Trzeba mieć jednak na względzie, że inny jest ciężar gatunkowy spraw rozpoznawanych przez sądy okręgowe jako sądy pierwszej instancji a inny przez sądy rejonowe. Z tego też powodu istnieje przymus adwokacko-radcowski do wnoszenia apelacji od wyroków karnych zapadłych przez sądy okręgowe w pierwszej instancji.

Z przeprowadzonych wstępnie badań grantowych wynika, że apelacje od wyroków sądów okręgowych były rzadziej uwzględniane (ok. 30%), niż te od wyroków sądów rejonowych (ok. 50%).

Ponadto wyniki przeprowadzonych badań na terenie apelacji łódzkiej⁹¹¹ pokrywają się z przeprowadzonymi przez Autorkę badaniami akt spraw sądowych, w których wnoszone były apelacje od wyroków Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb. w zakresie podnoszonych przez skarżących przyczyn odwoławczych.

Wskazuje to swoistą tendencję regionalną (łódzką) w kwestii podnoszenia przez skarżących w apelacjach zarzutów błędnych ustaleń faktycznych, mogących mieć wpływ na treść wyroku. Przyczynami takiego zjawiska mogą być m.in.:

---

⁹¹¹ Zob. także częściowe opublikowane badania w tym zakresie: C. Kulesza, A. Niegierewicz, I. Urbaniak-Mastalerz, *Rzetelność postępowania odwoławczego w świetle badań aktowych*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” Review of Law, Business & Economics, Nr 39 (2/2017), s. 18-45.

- różne (odmienne) ośrodki naukowe oraz szkoleniowe, zalecające wskazywanie określonych zarzutów odwoławczych w apelacjach;

- różne (odmienne) doświadczenie i poglądy sędziów.

Z kolei w apelacji warszawskiej oraz białostockiej wyniki badań w zakresie podnoszenia przez skarżących przyczyn odwoławczych są bardzo zbliżone. Na terenie apelacji warszawskiej oraz białostockiej najczęściej podnoszonymi zarzutami odwoławczymi były zarzuty obrazy przepisów postępowania.

Trzeba jednak mieć na względzie, że skuteczność uwzględnionych (choćby częściowo) apelacji była najniższa na terenie apelacji łódzkiej (ok. 16%), następnie na terenie apelacji warszawskiej (ok. 28%). Najwięcej uwzględnionych apelacji (choćby w części) było na terenie apelacji białostockiej (ok. 42%)

Nie można także stracić z pola widzenia faktu, że przeprowadzone wstępnie badania z terenu apelacji łódzkiej, warszawskiej oraz białostockiej nie uwzględniają liczby spraw uchylonych i przekazanych do ponownego rozpoznania.

Wstępne wyniki badań akt spraw sądowych w ramach grantu wskazały także, że większą aktywność obrońcy wykazują przy wnoszeniu apelacji od wyroków sądów okręgowych, aniżeli od wyroków sądów rejonowych, gdzie znacznie aktywniejsi okazali się oskarżyciele publiczni.

Ponadto, z przeprowadzonych badań aktowych spraw sądowych, w takim samym zakresie odnośnie skuteczności środków odwoławczych oraz podniesionych w nich zarzutów odwoławczych, występowały także apelacje od wydanych wyroków do, które zawierały zarzuty obrazy prawa materialnego oraz przepisów postępowania i również te apelacje oraz podniesione w ten sposób zarzuty okazywały się zasadne. Podobne wyniki także uzyskano w kwestii formułowania przez skarżących zarzutów tzw. „mieszanych”. Czym więcej było zarzutów odwoławczych wskazywanych w apelacji, tym skuteczniejszy okazywał się środek odwoławczy.

Dokonano również analizy statystycznej poszczególnych apelacji (łódzkiej, warszawskiej i białostockiej) obejmującej okres za lata 2007-2016, która dotyczy podobnie jak wcześniej:

- a) wpływu spraw odwoławczych,
- b) stabilności orzecznictwa,
- c) terminowości obiegu międzyinstancyjnego spraw odwoławczych.

Analizowane kwestie są istotne, bo mają bezpośredni wpływ na podniesione przez skarżących zarzuty odwoławcze, skutkujące wydaniem odpowiedniego orzeczenia przez sąd odwoławczy. Na podstawie tych danych można oszacować zakres wniesionych skutecznie apelacji przez skarżących. Z kolei terminowość obiegu międzyinstancyjnego wskazuje na potencjalny czas rozpoznania apelacji liczony od czasu wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji, co ma bezpośredni wpływ na rzetelność postępowania odwoławczego.

Na terenie apelacji łódzkiej znajduje się Sąd Okręgowy w Kaliszu, Sąd Okręgowy w Łodzi, Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim, Sąd Okręgowy w Płocku oraz Sąd Okręgowy w Sieradzu.

Średniorocznie wpływ spraw odwoławczych do poszczególnych sądów z terenu apelacji łódzkiej był podobny, z przeważającą tendencją wzrostową. W roku 2016 r. wpływ spraw apelacyjnych do Sądu Okręgowego w Kaliszu wynosił 479, do Sądu Okręgowego w Łodzi wynosił 1769, do Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim 764, do Sądu Okręgowego w Płocku 1033, zaś do Sądu Okręgowego w Sieradzu 292.

Z kolei w zakresie wpływu spraw apelacyjnych do Sądu Apelacyjnego w Łodzi z poszczególnych podległych mu sądów okręgowych za lata 2007-2016, najwyższy wpływ spraw apelacyjnych pochodzi z Sądu Okręgowego w Łodzi i w 2016 r. wyniósł on 178 na 317 ogółu wszystkich wniesionych spraw.

Odnosnie do stabilności orzecznictwa z terenu apelacji łódzkiej za lata 2007-2016, warto wskazać, że w roku 2007 na 450 rozpoznanych apelacji, aż w 349 sprawach sąd odwoławczy wydał wyrok w którym utrzymał zaskarżone orzeczenie w mocy (77 %), uchylił 61 zaskarżonych orzeczeń (13 %), zmienił zaskarżony wyrok i zastrzył w 6 sprawach (0,13 %), zmienił i złagodził zaskarżony wyrok w 30 sprawach (0,66 %) oraz w 4 przypadkach załatwił w inny sposób (0,08 %).

W roku 2016 na 592 rozpoznanych apelacji, aż w 420 sprawach sąd odwoławczy wydał wyrok w którym:

- utrzymał zaskarżone orzeczenie w mocy (70,9 %),
- uchylił 74 zaskarżonych orzeczeń (12,5 %),
- uniewinnił w 4 sprawach (0,67 %),
- zmienił zaskarżony wyrok i zastrzył w 15 sprawach (2,53 %),
- zmienił i złagodził w 72 sprawach (12,16 %) oraz w 7 przypadkach załatwił w inny sposób (1,18 %).

W zakresie terminowości obiegu międzyinstancyjnego spraw apelacyjnych w Sądzie Apelacyjnym w Łodzi wypada zauważyć, że od 2007 r. do 2016 r. przeważa rozpoznanie

spraw w terminie od 2 do 3 miesięcy od daty wydania wyroku w pierwszej instancji do daty wpływu do Sądu Apelacyjnego.

Warto także wskazać, że z terenu apelacji łódzkiej w okresie od 1 lipca 2015 r. do 30 kwietnia 2017 r. zostało przesłanych do Sądu Najwyższego 116 kasacji, gdzie zapadło 101 rozstrzygnięć oddalających kasację, 11 rozstrzygnięć uchylających orzeczenie oraz 4 rozstrzygnięcia załatwione w inny sposób.

Na terenie apelacji warszawskiej znajduje się Sąd Okręgowy w Warszawie oraz Sąd Okręgowy Warszawa-Praga. Wpływ spraw apelacyjnych do Sądu Apelacyjnego w Warszawie z poszczególnych podległych mu sądów okręgowych za lata 2007-2016 wynosi łącznie 4364 spraw.

W zakresie stabilności orzecznictwa z terenu apelacji warszawskiej za lata 2012-2016, warto wskazać, że w roku 2012 na 680 rozpoznanych apelacji, w 370 sprawach (53,6 %) sąd odwoławczy wydał wyrok w którym utrzymał zaskarżone orzeczenie w mocy, w 101 sprawach (14,6 %) wydał orzeczenie zmieniające zaskarżony wyrok, uchylił 200 zaskarżonych orzeczeń (28,9 %) oraz w 19 przypadkach (2,7 %) załatwił w inny sposób.

W roku 2016 na 808 rozpoznanych apelacji, w 505 sprawach (62,5 %) sąd odwoławczy wydał wyrok w którym utrzymał zaskarżone orzeczenie w mocy, w 163 sprawach (20,1 %) wydał orzeczenie zmieniające zaskarżony wyrok, uchylił 121 zaskarżonych orzeczeń (14,9 %) oraz w 19 przypadkach (2,3 %) załatwił w inny sposób.

W zakresie terminowości obiegu międzyinstancyjnego spraw apelacyjnych w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie wypada zauważyć, że za lata 2007-2016 przeważa rozpoznanie spraw w terminie powyżej 3 miesięcy od daty wydania wyroku do daty wpływu do Sądu Apelacyjnego (56,4 %), spraw rozpoznanych w terminie od 2 do 3 miesięcy było 39,7 %, zaś spraw rozpoznanych w terminie do 2 miesięcy było 3,8 %.

Warto także wskazać, że z terenu apelacji warszawskiej w okresie od 1 lipca 2015 r. do 30 kwietnia 2017 r. zostało przesłanych do Sądu Najwyższego 174 kasacji, gdzie zapadło 146 rozstrzygnięć oddalających kasację, 23 rozstrzygnięć uchylających orzeczenie oraz 5 rozstrzygnięcia załatwione w inny sposób.

Na terenie apelacji białostockiej znajduje się Sąd Okręgowy w Białymstoku, Sąd Okręgowy w Suwałkach, Sąd Okręgowy w Łomży, Sąd Okręgowy w Olsztynie oraz Sąd Okręgowy w Ostrołęce.

Średniorocznie wpływ spraw odwoławczych do poszczególnych sądów z terenu apelacji białostockiej był podobny. W roku 2016 r. wpływ spraw apelacyjnych z Sądu Okręgowego w Białymstoku wynosił 70, z Sądu Okręgowego w Suwałkach wynosił 33,

z Sądu Okręgowego w Łomży 18, z Sądu Okręgowego w Olsztynie 71, zaś z Sądu Okręgowego w Ostrołęce 25.

Jeśli chodzi o stabilność orzecznictwa z terenu apelacji białostockiej za lata 2007-2016, warto wskazać, że w roku 2007 na 215 rozpoznanych apelacji (dotyczących 314 osób), w 174 sprawach sąd odwoławczy wydał wyrok w którym:

- utrzymał zaskarżone orzeczenie w mocy (55,4 %),
- uchylił 61 zaskarżonych orzeczeń (19,4 %) (w tym uchylił i uniewinnił oskarżonego w 1 sprawie 0,3 %),
- zmienił zaskarżonych wyrok i zaostrzył w 4 sprawach (1,3 %),
- zmienił zaskarżony wyrok i złagodził w 48 sprawach (15,3 %),
- w 24 przypadkach załatwił w inny sposób (7,7 %).

W roku 2016 na 189 rozpoznanych apelacji (dotyczących 356 osób), w 214 sprawach sąd odwoławczy wydał wyrok w którym utrzymał zaskarżone orzeczenie w mocy (60 %), uchylił 24 zaskarżonych orzeczeń (6,3 %) (w tym uchylił i uniewinnił oskarżonego w 6 sprawach 1,8 %), zmienił zaskarżonych wyrok i zaostrzył w 19 sprawach (5,3 %), zmienił zaskarżony wyrok i złagodził w 83 sprawach (23,3 %) oraz w 9 przypadkach załatwił w inny sposób (2,5 %).

W zakresie terminowości obiegu międzyinstancyjnego spraw apelacyjnych w Sądzie Apelacyjnym w Białymstoku wypada wskazać, że od 2007 r. do 2016 r. przeważa rozpoznanie spraw w terminie do 2 miesięcy od daty wydania wyroku do daty wpływu do Sądu Apelacyjnego.

Warto także wskazać, że z terenu apelacji białostockiej w okresie od 1 lipca 2015 r. do 30 kwietnia 2017 r. zostało przesłanych do Sądu Najwyższego 103 kasacji, gdzie zapadło 81 rozstrzygnięć oddalających kasację, 21 rozstrzygnięć uchylających orzeczenie oraz 1 rozstrzygnięcie załatwione w inny sposób.

Z przedstawionych powyżej danych statystycznych wynika, że przeciętnie w skali krajowej liczba wniesionych apelacji od wyroków sądów pierwszej instancji rośnie. Mimo stosunkowego wzrostu liczby wniesionych apelacji, sądy odwoławcze na ich skutek wydają więcej orzeczeń, w których utrzymują zaskarżony wyrok w mocy.

Oznacza to zatem, że wniesione przez skarżących apelacje i zawarte w nich zarzuty odwoławcze stawianemu rozstrzygnięciu okazywały się najczęściej bezzasadne.

W 2016 r. najwięcej (powyżej 70 %) rozstrzygnięć wydawanych przez sądy odwoławcze na terenie apelacji łódzkiej utrzymywało zaskarżony wyrok w mocy.

W tym samym roku, na terenie apelacji warszawskiej orzeczenia wydawane przez sądy odwoławcze w zakresie utrzymania zaskarżonego wyroku w mocy stanowiły 62,5 % z wszystkich wydanych orzeczeń.

Na terenie apelacji białostockiej w roku 2016 r. stabilność orzecznictwa była najniższa, bo liczba wydawanych orzeczeń przez sądy odwoławcze na skutek wniesionych apelacji, w których sąd odwoławczy utrzymał zaskarżone orzeczenia w mocy w mocy wynosiła 55%.

Przeprowadzona analiza statystyczna poszczególnych apelacji (łódzkiej, warszawskiej i białostockiej) obejmującej okres za lata 2007-2016 wskazała na tendencję wzrostową w zakresie wnoszonych apelacji przez skarżących. Oznacza to tym samym zapotrzebowanie na informacje praktyczne w zakresie formułowania skutecznych zarzutów odwoławczych.

ZAKOŃCZENIE

Przyczyny odwoławcze stanowią niewątpliwie istotę całego postępowania odwoławczego. Poczyniona analiza orzecznictwa, badania akt spraw sądowych oraz danych statystycznych dowodzą, że wskazane w przepisach art. 438 i 439 k.p.k. względne oraz bezwzględne przyczyny odwoławcze mogą stanowić podstawę do formułowania zarzutów odwoławczych przez skarżących.

Ponadto, należy stwierdzić, że nie ma zasadniczych granic pomiędzy względnymi a bezwzględnymi przyczynami odwoławczymi, ponieważ w określonych konfiguracjach procesowych niektóre względne przyczyny odwoławcze mogą okazać być się bezwzględnymi a bezwzględne - względnymi. Mimo, że na granice, pomiędzy względnymi a bezwzględnościami przyczyn odwoławczych wskazuje dorobek orzeczniczy Sądu Najwyższego, to jednak w zależności od ich pojmowania przez sądy powszechne, a także w zależności od konkretnych okoliczności spraw, są (i zapewne będą) one odmiennie interpretowane.

Problem w zakresie postrzegania istoty przyczyn odwoławczych jest tym bardziej aktualny, zważywszy na poczynione przez ustawodawcę w latach 2015-2016 nowelizacje kodeksu postępowania karnego. Jakkolwiek oceniając poszczególne zmiany w zakresie procedury karnej w stanie prawnym po dniu 1 lipca 2015 r. i po dniu 15 kwietnia 2016 r., to jednak modyfikacje, dotyczące postępowania odwoławczego i przyczyn odwoławczych po dniu 15 kwietnia 2016 r. należało ocenić pozytywnie. Na taką ocenę składają się zmiany w kwestii:

- uchylenia obowiązku dla każdego skarżącego wskazania zarzutów, stawianych rozstrzygnięciu;
- poszerzenia zakresu kontroli odwoławczej;
- rozszerzenia możliwości w zakresie postępowania dowodowego w instancji odwoławczej.

Negatywnie natomiast należy odnieść się do tych zmian, które zostały wprowadzone do przepisów procedury karnej po dniu 1 lipca 2015 r. i nie zostały zmienione, ani uchylone na mocy nowelizacji kwietniowej z 2016 r.

W związku z powyższym należy zaznaczyć, że pozostawienie istotnego ograniczenia zakresu podstaw odwoławczych dla skarżących wyroki zapadłe w trybach konsensualnych (art. 447 § 5 k.p.k.) wpływa niekorzystnie na rzetelność postępowania

odwoławczego. Teza ta jest uzasadniona tym bardziej w okolicznościach, gdy apelacje, oparte na zarzutach błędnych ustaleń faktycznych oraz rażącej niewspółmierności orzeczonej kary spotkają się z odmową ich przyjęcia. Jak wynika z przeprowadzonych badań ilustrujących, zarzuty błędnych ustaleń faktycznych były najczęściej podnoszone przez skarżących wyroki sądów rejonowych. Bardzo często (a na terenie apelacji łódzkiej najczęściej) zarzuty te były podnoszone w apelacjach od wyroków sądów okręgowych, co wynika ze wstępnych badań grantowych.

Podobnie krytycznie należy odnieść się do pozostawienia przez nowelizację z 2016 r. przepisów dotyczących wniosku o uzasadnienie, który już w postępowaniu międzyinstancyjnym może znacznie ograniczyć skarżącym zakres zaskarżenia, w razie niezrozumienia przez nich pouczenia udzielanego przez organ procesowy.

Bez wątpienia, znaczenie i rola przyczyn odwoławczych ewoluowały wraz z każdymi zmianami w zakresie prawa karnego procesowego. Aktualnie, mimo że nie każdy skarżący ma obowiązek wskazania zarzutów stawianych zaskarżonemu rozstrzygnięciu, to jednak prawidłowe ich wskazania może przyczynić się do skuteczniejszej kontroli odwoławczej. Z uwagi na fakt, że skuteczność podniesionych przez skarżących zarzutów jest wyższa w przypadku profesjonalistów, to warto byłoby rozważyć postulat *de lege ferenda* odnośnie do wprowadzenia przymusu adwokacko-radcowskiego jako wymogu do wnoszenia apelacji, także od orzeczeń wydawanych przez sądy rejonowe. Z przeprowadzonych zbiorczych badań aktowych ilustrujących spraw sądowych, w których zostały wniesione apelacje od wyroków sądów rejonowych wynikało, że apelacje wniesione przez obrońców były skuteczniejsze od tych wnoszonych osobiście przez oskarżonych. Ponadto, jak wynika ze wstępnych badań grantowych z terenu trzech apelacji (łódzkiej, warszawskiej oraz białostockiej) skuteczność wniesionych przez obrońców apelacji (34%) była wyższa od statystycznej liczby ogółu uwzględnionych apelacji w badanych sprawach (ok. 30%).

Obecnie, katalog możliwych przyczyn odwoławczych został rozszerzony o te przyczyny, które można podnosić w skardze do Sądu Najwyższego na wyrok sądu odwoławczego uchylający wyrok sądu pierwszej instancji i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania (art. 539a k.p.k.). Zostały one jednak utworzone z myślą o tym konkretnym środku zaskarżenia. Dlatego też poza możliwością wskazania w nim bezwzględnych przyczyn odwoławczych, inne rodzaje uchybień, związane są bezpośrednio z instytucją skargi na ten kasatoryjny wyrok sądu odwoławczego przekazujący sprawę do ponownego rozpatrzenia oraz związane z procedowaniem sądu odwoławczego.

Warto także wskazać na przyczyny odwoławcze nowej instytucji skargi nadzwyczajnej, o której jedynie skrótowo wspomniano wcześniej⁹¹². Od dnia 3 kwietnia 2018 r. na podstawie art. 89 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym istnieje możliwość wniesienia przez podmioty szczególne skargi nadzwyczajnej od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego także w sprawach karnych. Uprawnieni do jej wniesienia są:

- Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców i Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Warunkiem ogólnym do jej wniesienia przez podmioty szczególne jest konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Warunkami szczególnymi, do złożenia skargi nadzwyczajnej, wskazanymi przez ustawodawcę w u.s.n. są następujące ustalenia:

1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub

2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub

3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego,

4) orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Mimo że instytucja ta nie wynika bezpośrednio z przepisów procedury karnej, to ma znaczenie dla procesu karnego, bowiem skargę nadzwyczajną można wnosić od każdego prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego, a więc także w sprawach karnych. Termin do wniesienia takiej skargi wynosi 5 lat od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, jeśli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna w terminie roku od dnia ich rozpoznania. Organem uprawnionym do rozpoznania skargi nadzwyczajnej jest Sąd Najwyższy (art. 94 u.s.n.).

---

⁹¹² Zob. Rozdział 1 pkt 1, s. 21 oraz powołany tam S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2018, s. 582-583.

Istotne jest jednak to, że skargę nadzwyczajną nie można oprzeć na zarzutach, które były przedmiotem rozpoznawania kasacji lub skargi kasacyjnej przyjętej do rozpoznania przez Sąd Najwyższy (art. 90 § 2 u.s.n.). Warto także wskazać, że w przeciwieństwie do kasacji w postępowaniu karnym, w skardze nadzwyczajnej można podnosić zarzut sprzeczności ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału. Zarzutem podobnym do możliwego zarzutu kasacyjnego jest rażące naruszenie prawa przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie.

Pomimo iż skarżącym w tej sytuacji musi być ściśle określony, wymieniony wyżej jeden z podmiotów, to jednak istnieje możliwość skierowania do niego wniosku o wniesienie na jego rzecz skargi nadzwyczajnej ze wskazaniem na występujące w sprawie przyczyny odwoławcze. Należy także zauważyć, że zgodnie z art. 95 pkt 2 u.s.n. w zakresie nieuregulowanym przepisami u.s.n. stosuje się przepisy k.p.k.

Wprowadzenie tej instytucji może budzić wątpliwości co do faktycznej prawomocności zapadłych orzeczeń, skoro Sąd Najwyższy może:

- uchylić zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i stosowanie do wyników postępowania orzec co do istoty sprawy;
- przekazać sprawę do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi, w razie potrzeby uchylając także orzeczenie sądu pierwszej instancji;
- umorzyć postępowanie;
- oddalić skargę nadzwyczajną.

Wypada także dostrzec zalety wprowadzenia skargi nadzwyczajnej. Od 3 kwietnia 2018 r. istnieje możliwość wzruszenia faktycznie wadliwych i prawomocnych orzeczeń, które wcześniej obowiązywały w obiegu prawnym. Jest to zatem dodatkowe uprawnienie do skontrolowania prawidłowości wydanego orzeczenia, z uwzględnieniem zasad konstytucyjnych oraz sprawiedliwości społecznej.

Ilustrujące badania aktowe spraw, w których wnoszone były apelacje wykazały, że nie tylko oskarżeni, ale i profesjonalne podmioty także mają problemy z właściwym formułowaniem zarzutów odwoławczych. Wynika to z treści uzasadnień sądów odwoławczych w badanych sprawach, gdzie wskazywano wprost, że podnoszone przez skarżących zarzuty są chybione i dlatego nie zasługiwały na uwzględnienie.

Postulatem *de lege ferenda* w tym zakresie jest wprowadzenie dodatkowych szkoleń w zakresie postępowania odwoławczego i zarzutów odwoławczych, zarówno dla adwokatów, radców prawnych, jak i dla prokuratorów. Być może także zasadnym byłoby utworzenie specjalizacji prawniczej wśród radców prawnych i adwokatów w zakresie postępowania

odwoławczego. Utworzenie specjalizacji prawniczej w zakresie postępowania odwoławczego, a tym samym także grup zawodowych, posiadających odpowiednie kwalifikacje i szkolenia, tzw. „apelantów”, działających przy sądach odwoławczych lub tzw. „kasatorów”, działających przy Sądzie Najwyższym bez wątpienia zapewniłoby rzetelniejszą kontrolę odwoławczą.

Aktualnie brak jest także nawet odpowiednich pouczeń i objaśnień dla oskarżonych, którzy we własnym imieniu chcą wnosić apelację od zapadłych orzeczeń. Jest to istotne o tyle, że nawet pomimo potencjalnego wprowadzenia przymusu adwokacko-radcowskiej do wniesienia każdej apelacji, to jednak oskarżeni także powinni wiedzieć, co może stanowić uchybienie sądu pierwszej instancji a co zaś nie ma dla nich żadnego znaczenia. Kolejnym zatem postulatem *de lege ferenda* jest wprowadzenie dla oskarżonych specjalnych broszur informacyjnych, objaśnień i pouczeń, w przystępnym dla nich języku. Bez wątpienia nie tylko byłoby to pomocne dla samych oskarżonych i ich obrońców, którzy powinni się ze sobą porozumieć, ale przede wszystkim dla rzetelności postępowania odwoławczego. Podobne broszury informacyjne i pouczenia dla oskarżonych wydają organy wymiaru sprawiedliwości w Wielkiej Brytanii.

Z systemu angielskiego można byłoby recypować podstawę odwoławczą w postaci błędów obrońcy. Postulatem *de lege ferenda* jest zatem wprowadzenie w regulacjach kodeksu postępowania karnego możliwości podniesienia dodatkowego uchybienia w postaci błędów poczynionych przez obrońcę. W polskim systemie wymiaru sprawiedliwości można jednak mówić o pewnym domniemaniu, że działanie profesjonalisty wyłącza możliwość dokonania błędu. Z uwagi na możliwość występowania w procesie karnym w charakterze obrońcy nie tylko adwokatów, ale także i od dnia 1 lipca 2015 r. radców prawnych, którzy zasadniczo nie posiadają odpowiedniego w tym zakresie szkolenia, to należałoby umożliwić podniesienie tego zarzutu w apelacji. Twierdzenie to jest uzasadnione tym bardziej z uwagi na to, że wstępne i pilotażowe badania ankietowe⁹¹³, mające na celu dokonanie oceny umożliwienia grupie radców prawnych występowania w charakterze obrońcy w procesie karnym oraz stosunku uczestników procesu (sędziów, prokuratorów, adwokatów a także radców prawnych) do reprezentowania interesów oskarżonych przez radców prawnych w postępowaniu karnym wykazało, że:

---

⁹¹³ Badania pilotażowe wykonane przez I. Urbaniak-Mastalerz, K. Łuniewską i G. Charkiewicza - doktorantów WP Uniwersytetu w Białymstoku w terminie 16 grudzień 2015 – 11 styczeń 2016 roku na grupie liczącej 39 osób spośród prokuratorów Prokuratury Rejonowej i Okręgowej w Piotrkowie Trybunalskim oraz sędziów Sądu Rejonowego i Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim oraz adwokatów i radców prawnych, którzy wyrazili zgodę na wypełnienie ankiety *Adwokat vs. Radca Prawny*, raport nieopubl.

1) Radcowie prawni rzadziej niż adwokaci występują jako obrońcy w sprawach karnych;

2) Osoby, które mają największą praktykę zawodową w sprawach karnych (prokuratorzy) zauważyli błędy lub uchybienia radców prawnych w procesie karnym.

3) Najwięcej ankietowanych osób (uczestników procesu) uważa, że radca prawny nie powinien występować w procesie karnym w charakterze obrońcy;

Aktualnie wprowadzić nie ma wyłączenia, co do podniesienia w tym zakresie zarzutu odwoławczego przez oskarżonego. Oskarżony, który twierdzi, że wydany wyrok jest dla niego krzywdzący z uwagi na udzielenie mu oczywiście błędnych pouczeń przez obrońcę czy też zastosowania wadliwej i nieprawidłowej taktyki obrończej może wskazać tę okoliczność we własnym środku odwoławczym.

Dyskusyjne jest natomiast, w jakiej formie miało to być analizowane na gruncie aktualnych przepisów. Wobec wskazania przez ustawodawcę możliwych i konkretnych uchybień w art. 438 i art. 439 k.p.k., które w razie ich stwierdzenia przez sąd odwoławczy mogą powodować zmianę lub uchylenie zaskarżonego orzeczenia, inne zarzuty mogą pozostać poza zakresem rozpoznania.

Można się jednak zastanowić czy zarzut odwoławczy w postaci błędów obrońcy mógłby zostać uznany za którąkolwiek z wymienionych przez ustawodawcę względnych czy bezwzględnych przyczyn odwoławczych. Wydaje się, że błędy obrońcy w prowadzeniu sprawy nie będą mogły stanowić przyczyny błędnych ustaleń faktycznych, bo te powinny jednak dotyczyć ustalenia faktów konkretnego zdarzenia kryminalnego. Trudne byłoby więc do wykazania przez oskarżonego, że błędy w podjętej taktyce obrończej spowodowały jednocześnie błędne ustalenia sądu pierwszej instancji w zakresie ustalenia okoliczności faktycznych zdarzenia, będącego przedmiotem osądu.

Nie sposób także uznać zarzutu błędów obrońcy jako obrazę prawa materialnego oraz rażącej niewspółmierności kary, bo błędy obrońcy dotyczą innych kwestii, związanych z wadliwością prowadzenia sprawy. Istnieje jednak możliwość, aby móc uznać zarzut błędów obrońcy za obrazę prawa procesowego. Twierdzenie to jest (choćby w części) uzasadnione, bo przepisy procedury karnej, (a dokładniej treść art. 86 § 1 k.p.k.) wymagają, aby obrońca przedsięwziął czynności jedynie na korzyść oskarżonego. Powoduje to tym samym, że istnieje możliwość skonstruowania przez oskarżonego zarzutu odwoławczego na mocy polskich przepisów procedury karnej w postaci obrazy przepisów postępowania w art. 86 § 1 k.p.k., poprzez działanie obrońcy na jego niekorzyść, co bez wątpienia mogło mieć wpływ na treść orzeczenia. Jednakże w takiej sytuacji zachodziłoby jednocześnie naruszenie prawa do obrony

oskarżonego (art. 6 k.p.k.), a skoro tak, to należałoby także rozważyć czy w takiej sytuacji nie zachodzi względna przyczyna odwoławcza z art. 438 pkt 2 k.p.k., a w szczególnych sytuacjach nawet bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Trafność powyższej konstatacji potwierdza przeprowadzona wcześniej analiza orzecznictwa SN i sądów powszechnych dotycząca wyżej wymienionych podstaw odwoławczych.

Wydaje się, że ilość wskazanych przez ustawodawcę bezwzględnych przyczyn odwoławczych jest nadmierna a zatem postulatem *de lege ferenda* jest ich ograniczenie. Nadmiar możliwych okoliczności, w świetle których wydane przez sąd orzeczenie ulega obligatoryjnie uchyleniu powoduje, że niekiedy wieloletnia praca nie tylko sądu, ale i obrońców, oskarżycieli oraz innych zaangażowanych osób uznawana jest za straconą. Rozpatrywanie sprawy na nowo bardzo często nie służy wyjaśnieniu prawdy materialnej. Teza ta jest uzasadniona tym bardziej, że w procesie cywilnym występuje jedynie sześć możliwych sytuacji, gdzie zachodzi nieważność postępowania (art. 379 k.p.c.)

Odpowiedź na pytanie główne: kiedy przyczyny odwoławcze w polskim procesie karnym zapewniają należytą kontrolę odwoławczą oraz możliwą ich skuteczność – co do zasady zweryfikowało negatywnie postawioną hipotezę, że apelacje, w których skarżący stosowali wprost zasady, wynikające z orzecznictwa Sądu Najwyższego zapewniały najbardziej rzetelną kontrolę instancyjną oraz skuteczność podniesionych zarzutów. Uzasadnieniem tego są zarówno wyniki badań aktowych ilustrujących, jak również wstępnie wyniki badań grantowych. Z badań tych wynika, że podnoszenie przez skarżących w apelacji wielu zarzutów odwoławczych, nawet nawzajem się wykluczających (zgodnie z zasadami wyznaczonymi przez Sąd Najwyższy oraz orzecznictwo sądów powszechnych) może się przyczyniać do wyższej skuteczności apelacji. Wskazanie większej liczby możliwych zarzutów przez skarżących powodowało także konieczność odniesienia się przez sądy odwoławcze do wszystkich podniesionych w zarzutach kwestii. Z tego względu można również uznać, że dzięki temu kontrola odwoławcza była rzetelniejsza.

Ponadto, w niniejszej pracy odpowiedziano na pytanie, w jakich sposób należy formułować zarzuty odwoławcze, tzw. mieszane oraz jak wykazuje praktyka, wbrew linii orzeczniczej Sądu Najwyższego, łączenie zarzutów mieszanych, nawet tych wykluczających się może umożliwiać najlepszą skuteczność podniesionych zarzutów. Mimo niewielkiej próby badawczej badań ilustrujących (bo dokonanej na podstawie 145 badanych apelacji) należy mieć na względzie fakt, że większość z tych apelacji zawierała kilka sformułowanych zarzutów. Wniosek taki nie wynika więc tylko z przeprowadzonych badań empirycznych

ilustrujących, ale także i przede wszystkim z dokonanej analizy orzeczeń zarówno Sądu Najwyższego, jak także sądów powszechnych. Ponadto, jak wspomniano wcześniej, teza ta została także potwierdzona we wstępnych badaniach grantowych z terenu trzech apelacji na próbie 288 akt spraw sądowych. Odpowiedź na zadane pytanie główne umożliwiło także udzielenie odpowiedzi na kilka wyłaniających się w pracy pytań pomocniczych, które także pozwoliły także na dokonanie oceny poczynionych dotychczas nowelizacji k.p.k.

Przeprowadzone przez Autorkę badania ilustrujące oraz analiza danych statystycznych akt sprawy wykazały, że najczęściej apelacje składali prokuratorzy. Tymczasem, jak wynika ze wstępnych badań grantowych z terenu apelacji łódzkiej, warszawskiej oraz białostockiej, w przypadku apelacji wnoszonych od wyroków sądów okręgowych, większą aktywnością wykazywali się obrońcy.

Z badań aktowych – ilustrujących wynika, że apelacje w analizowanych sprawach najczęściej były składane od wyroków dotyczących przestępstw z art. 178a k.k., jednak wnoszone w tych sprawach apelacje najczęściej też były uwzględniane. Badanie aktowe wykazały również, że jedynie 34% z wnoszonych przez adwokatów (obrońców) apelacji są uwzględniane, natomiast aż 66 % z nich nie są uwzględniane. W tym zakresie trzeba mieć na względzie treści art. 84 k.p.k., dotyczącego zakresu udziału obrońcy i jego obowiązku wnoszenia apelacji od niekorzystnych dla niego rozstrzygnięć.

W świetle badań ilustrujących najczęściej stawianym zarzutem był błąd w ustaleniach faktycznych, co pokrywa się z badaniami grantowymi z terenu apelacji łódzkiej. Ze wstępnych zbiorczych badań grantowych (z terenu trzech apelacji) wynika, że najczęściej w apelacji podnoszone były zarzuty obrazy przepisów postępowania. Przeprowadzone badania aktowe wykazały pewną tendencję w orzecznictwie sądów odwoławczych, wskazującą że im więcej, nawet nawzajem wykluczających się zarzutów było podnoszonych w apelacjach przez skarżących, tym apelacje te były skuteczniejsze. Może to stanowić wskazówkę dla skarżących, w jaki sposób należy formułować zarzuty odwoławcze w polskim procesie karnym, aby były one uznawane za uzasadnione przyczyny odwoławcze.

DOKUMENTACJA

WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH

1. Rozporządzenie Prezydenta RP z 6 lutego 1928 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst pierwotny Dz.U. Nr 12, poz. 93; tekst jedn. Dz.U. z 1964 r. Nr 6, poz. 40 ze zm.; uchylone)
2. Rozporządzenie Prezydenta RP z 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst pierwotny Dz. U. Nr 33, poz. 313; tekst jedn. Dz.U. z 1950 r. Nr 40, poz. 364 ze zm.; uchylone)
3. Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzona w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
4. Ustawa z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. Nr 9, poz. 59 ze zm.)
5. Ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.)
6. Ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 13, poz. 96 ze zm.; uchylona)
7. Niemiecka ustawa o ustroju sądów, *Gerichtsverfassungsgesetz* z 9 maja 1975 r., publ. w: BGB1. I S. 1077
8. Niemiecka ustawa o postępowaniu karnym (Strafprozessordnung) w brzmieniu z 7 kwietnia 1987 r., publ. W: BGB1. I S. 1074, 1319
9. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 Nr 78, poz.483)
10. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks postępowania karnego (Dz.U 1997 Nr 89, poz. 555) t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1904
11. Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 533 ze zm.)
12. Ustawa z 10 września 1999 r – Kodeks karny skarbowy (teks jedn. Dz.U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765 ze zm.)
13. Ustawa z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych tj. z dnia 13 grudnia 2017 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 23)

14. Ustawa z 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tekst jedn. Dz.U. z 2008 r. Nr 133, poz. 848 ze zm.)
15. Ustawa z 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. Nr 182, poz. 1228)
16. Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2013 poz. 1247)
17. Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2013 poz. 1282)
18. Ustawa z dnia 6 grudnia 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2014 poz. 85)
19. Ustawa z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2014 poz. 384)
20. Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2016 poz. 437)
21. Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U.2018 poz. 5 t.j.)

WYKAZ ORZECZNICTWA

TK

1. Wyr. TK z dnia 13 lipca 2009 r., SK 46/08, OTK-A 2009, nr 7, poz. 109
3. Wyr. TK z dnia 16 grudnia 2008 r., P 68/07, OTK-A 2008, nr 10 poz. 180.
4. Post. TK z 19 lipca 2005 r., SK 37/2004, LexisNexis nr 397356, OTK-A 2005, nr 7, poz. 87.
5. Wyr. TK z dnia 13 stycznia 2004 r., OTK-A 2004, nr 1, poz. 2
6. Wyr. TK z dnia 12 lipca 2002 r., SK 10/03, OTK-A 2002, nr 4, poz. 42;
7. Post. TK z dnia 4 grudnia 2000 r., SK 10/99, LexisNexis nr 350750, OTK 2000, nr 8, poz. 300

SN

1. Uchw. SN z dnia 12 lipca 2018 r., III CZP 3/18, Legalis nr 1803589
2. Uchw. SN (7) z dnia 25 stycznia 2018 r., I KZP 13/17, Lex
3. Wyr. SN z dnia 20 grudnia 2017 r., SDI 91/17, Lex nr 2430780
4. Post. SN z dnia 8 grudnia 2017 r. w sprawie sygn. akt. IV KK 205/17, Legalis
5. Post. SN z dnia 5 grudnia 2017 r., II KO 53/17, Legalis
6. Post. SN z dnia 24 października 2017 r., V KK 246/17, Lex nr 2408340
7. Post. SN z dnia 24 października 2017 r., V KK 275/17, Lex nr 2407353
8. Post. SN z dnia 27 czerwca 2017 r., II KK 82/17, Legalis
9. Post. SN z dnia 20 kwietnia 2017 r., II KK 102/17, Lex nr 2312428
10. Post. SN z dnia 20 kwietnia 2017 r., II KK 83/17, Lex nr 2312432
11. Wyr. SN z dnia 11 kwietnia 2017 r., II KK 31/17, Lex nr 2278309
12. Post. SN z dnia 28 marca 2017 r., III KK 498/16, Lex nr 2300158
13. Post. SN z dnia 21 marca 2017 r., III KK 74/17, Lex nr 2279023
14. Wyr. SN z dnia 28 lutego 2017 r., IV KK 317/16, Lex nr 2273869
15. Post. SN z dnia 13 lutego 2017 r., III KK 371/16, Lex nr 2281229.
16. Post. SN z dnia 6 lutego 2017, V KK 404/16, Legalis
17. Post. SN z dnia 25 stycznia 2017 r., III KK 211/16, Lex nr 2255318
18. Post. SN z dnia 5 stycznia 2017 r., IV KK 430/16, Legalis
19. Wyr. SN z dnia 30 listopada 2016 r., IV KK 225/16, Lex nr 2169500
20. Uchw. SN (7) z dnia 29 listopada 2016 r. I KZP 10/16, Lex
21. Post. SN z dnia 3 listopada 2016 r., IV KK 187/16, Legalis
22. Wyr. SN z dnia 19 października 2016 r., V KK 239/16, Lex
23. Post. SN z dnia 7 września 2016 r. WZ 17/16, Legalis
24. Post. SN z dnia 21 lipca 2016 r., V KK 133/16, Legalis
25. Post. SN z dnia 14 lipca 2016 r., III KK 256/16, Legalis
26. Post. SN z dnia 26 czerwca 2016 r., IV KK 132/14, Legalis

27. Post. SN z dnia 14 czerwca 2016 r., IV KK 194/16, Legalis
28. Wyr. SN z dnia 2 czerwca 2016 r., WA 4/16, Legalis
29. Post. SN z dnia 2 czerwca 2016 r., V KK 28/15, Legalis
30. Post. SN z dnia 1 czerwca 2016 r., IV KZ 33/16, Legalis
31. Wyr. SN z dnia 25 maja 2016 r., IV KK 154/16, Legalis
32. Post. SN z dnia 27 kwietnia 2016 r., IV KK 121/16, Legalis
33. Post. SN z dnia 20 kwietnia 2016 r., III KZ 25/16, Legalis
34. Post. SN z dnia 8 kwietnia 2016 r., II KZ 11/16, Legalis
35. Post. SN z dnia 25 lutego 2016 r., V KZ 6/16, Legalis
36. Wyr. SN z dnia 28 stycznia 2016 r., WA 20/15, Legalis
37. Wyr. SN z dnia 27 stycznia 2016 r., III KK 251/15, Legalis
38. Post. SN z dnia 27 stycznia 2016 r., III KZ 86/15, Legalis
39. Wyr. SA w Warszawie z dnia 10 listopada 2015 r., II AKa 163/15, Legalis
40. Wyr. SN z dnia 2 października 2015 r., III KK 132/15, LEX nr 1814909
41. Post. SN z dnia 17 września 2015 r., III KK 288/15, Legalis
42. Post. SN z dnia 10 września 2015 r., V KK 118/15, Legalis
43. Post. SN z dnia 4 września 2015 r., IV KZ 55/15, Lex nr 1783185
44. Wyr. SN z dnia 20 sierpnia 2015 r., SNO 45/15, Legalis
45. Post. SN z dnia 9 lipca 2015 r., III KK 375/14, LEX nr 1754265
46. Post. SN z dnia 9 czerwca 2015 r., WK 5/15, Legalis
47. Post. SN z dnia 26 maja 2015 r., IV KZ 37/15, Legalis
48. Post. SN z dnia 28 kwietnia 2015 r. II KK 89/15, Legalis
49. Wyr. SN z dnia 24 kwietnia 2015 r. II CSK 438/14, Legalis
50. Wyr. SN z dnia 15 kwietnia 2015 r., IV KK 401/14, Legalis
51. Post. SN z dnia 31 marca 2015 r., IV KK 65/15, Legalis
52. Wyr. SN z dnia 18 marca 2015 r., III KK 432/14, Legalis
53. Wyr. SN z dnia 18 marca 2015 r., II KK 317/14, LEX

54. Post. SN z dnia 24 lutego 2015 r., V KK 447/14, Legalis
55. Post. SN z dnia 18 lutego 2015 r. II KK 8/15, Legalis
56. Post. SN z dnia 4 lutego 2015 r., V KK 341/14, Legalis
57. Wyr. SN z dnia 3 lutego 2015 r., IV KK 294/14, Legalis
58. Post. SN z dnia 27 stycznia 2015 r., V KK 195/14, LEX nr 1650307
59. Post. SN z dnia 23 stycznia 2015 r., III CSK 347/14, Legalis
60. Post. SN z dnia 20 stycznia 2015 r., V CZ 94/14, Legalis
61. Post. SN z dnia 9 stycznia 2015 r., V CZ 87/14, Legalis
62. Wyr. SN z dnia 19 listopada 2014 r., III KK 239/14, Legalis
63. Wyr. SN z dnia 18 listopada 2014 r., SNO 53/14, Legalis
64. Post. SN z dnia 6 listopada 2014 r., III KK 169/14, Legalis.
65. Wyr. SN z dnia 6 listopada 2014 r. II CSK 28/14, Legalis
66. Wyr. SN z dnia 25 września 2014 r., III KK 262/14, Legalis
67. Post. SN z dnia 17 września 2014 r., V KK 229/14, Legalis
68. Post. SN z dnia 3 września 2014 r., III KK 7/14, opubl. Biuletyn SN 2015/2; OSNKW 2015/2/11, Lex nr 1504844
69. Post. SN z dnia 30 lipca 2014 r., IV KK 110/14, Legalis
70. Post. SN z dnia 9 lipca 2014 r., II KK 171/14, Legalis
71. Post. SN z dnia 25 czerwca 2014 r. II KK 101/14, Legalis
72. Wyr. SN z dnia 28 lutego 2014 r., SNO 42/13, Lex nr 1444464
73. Post. SN z dnia 12 lutego 2014 r. V KO 4/14, Legalis.
74. Wyr. SN z dnia 15 stycznia 2014 r. V KK 229/13, teza II, Legalis; opubl. Prok. i Pr. 2014/4/19; KZS 2014/4/32
75. Wyr. SN z dnia 15 stycznia 2014 r. V KK 229/13, teza I, Legalis
76. Wyr. SN z dnia 10 stycznia 2014 r., III KK 251/13, teza II, Legalis, opubl. Prok. i Pr. 2014/4/13
77. Wyr. SN z dnia 10 stycznia 2014 r., III KK 251/13, teza I. 2, Legalis
78. Wyr. SN z dnia 10 stycznia 2014 r., III KK 251/13, teza I. 1, Legalis
79. Post. SN z dnia 8 stycznia 2014 r., IV KK 256/13, Legalis

80. Post. SN z dnia 27 listopada 2013 r., IV KK 303/13, Legalis
81. Post. SN z dnia 30 października 2013 r., II KK 273/13, Legalis
82. Uch. SN (7) z dnia 25 września 2013 r. I KZP 5/13, OSNKW 2013/11/92, Prok. i Pr.-wkł. 2013/12/12, Lex nr 1371922, Biul. PK 2013/9/5, Biul. SN 2013/9/16
83. Post. SN z dnia 24 maja 2013 r., II KK 131/13, Legalis
84. Wyr. SN z dnia 22 maja 2013 r., IV KK 138/13, teza 2 Legalis
85. Wyr. SN z dnia 22 maja 2013 r., IV KK 138/13, teza 1, Legalis
86. Post. SN z dnia 26 marca 2013 r. III KK 17/13, Legalis
87. Post. SN z dnia 15 marca 2013 r., V KK 368/12, Legalis
88. Post. SN z dnia 14 marca 2013 r. III KK 29/13, Legalis
89. Post. SN z dnia 14 marca 2013 r., III KK 394/12, Legalis
90. Wyr. SN z dnia 5 marca 2013 r., IV KK 248/12, LEX
91. Wyr. SN z dnia 28 lutego 2013 r., IV KK 36/13, Legalis
92. Wyr. SN z dnia 19 lutego 2013 r., IV KK 200/12, OSNKW 2013, Nr 4, poz. 32
93. Wyr. SN z dnia 14 lutego 2013 r. III KK 202/12, Lex nr 1288693
94. Wyr. SN z dnia 29 stycznia 2013 r., SDI 30/12, LEX nr 1418781
95. Wyr. SN z dnia 20 listopada 2012 r., WA 24/12, Legalis
96. Post. SN z dnia 13 września 2012 r. III KZ 55/12, Legalis
97. Post. SN z dnia 17 lipca 2012 r., I KZP 13/12, OSNKW 2012, nr 9, poz. 87
98. Wyr. SN z dnia 17 maja 2012 r., V KK 322/11, BPK SN 2012, nr 6, s. 52-53
99. Post. SN z dnia 3 kwietnia 2012 r., V KK 30/12
100. Wyr. SN z dnia 8 lutego 2012 r., V KK 186/11, Legalis
101. Post. SN z dnia 19 stycznia 2012 r., I KZP 19/11, OSNKW 2012, nr 1, poz. 3
102. Post. SN z dnia 17 stycznia 2012 r., IV KK 354/11, BPK SN 2012, nr 2, s. 38-39
103. Wyr. SN z dnia 11 stycznia 2012 r., III KK 192/2011, OSNKW 2012, nr 4, poz. 39, LexisNexis nr 3108435
104. Wyr. SN z dnia 11 stycznia 2012 r. III KK 192/11, OSNKW 2012 r. nr 4. Poz. 30. LexisNexis nr 3108435

105. Wyr. SN z dnia 30 listopada 2011 r., II KK 149/11, OSNKW 2011, nr 12, poz. 113
106. Wyr. SN z dnia 10 listopada 2011 r., II KK 224/11, LEX nr 1084717
107. Post. SN z dnia 4 listopada 2011 r., V KK 88/11, OSNKW 2011, nr 12, poz. 110
108. Post. SN z dnia 7 października 2011 r., III KK 36/2011, OSNwSK 2011, poz. 1798, LexisNexis nr 4135356
109. Post. SN z dnia 3 października 2011 r., V KK 141/11, LEX nr 1095958
110. Post. SN z dnia 14 września 2011 r., V KK 75/11, LEX nr 955042
111. Wyr. SN z dnia 31 sierpnia 2011 r., II KK 99/11, KZS 2011, nr 11, poz. 38, LexisNexis nr 2600705
112. Post. SN z dnia 15 czerwca 2011 r., II KO 38/11, OSNKW 2011, nr 9, poz. 83
113. Wyr. SN z dnia 31 maja 2011 r., II KK 19/11, Legalis
114. Post. SN z dnia 19 maja 2011 r., I KZP 2/11, OSNKW 2011, poz. 47
115. Post. SN z dnia 12 maja 2011 r., II KK 89/11, Legalis
116. Post. SN z dnia 6 kwietnia 2011 r., III KK 216/10, OSNKW 2011, nr 8, poz. 71
117. Post. SN z dnia 31 marca 2011 r., II KK 265/10, OSNKW 2011, nr 7, poz. 59
118. Post. SN z dnia 23 marca 2011 r., I KZP 33/10, OSNKW 2011, Nr 4, poz. 32
119. Wyr. SN z dnia 22 marca 2011 r., II KO 66/10, OSNKW 2011, nr 6, poz. 53
120. Wyr. SN z dnia 16 marca 2011 r., SNO 4/11, Legalis
121. Post. SN z dnia 22 grudnia 2010 r., II KK 279/2010, OSNwSK 2010, poz. 2550, LexisNexis nr 2450767
122. Wyr. SN z dnia 21 października 2010 r., V KK 158/10, LEX nr 612470
123. Post. SN z dnia 7 października 2010 r., II KK 246/2010, OSNwSK 2010, poz. 1902, LexisNexis nr 2420780
124. Post. SN z dnia 15 września 2010 r., II KK 42/10, OSNKW 2010, Nr 11, poz. 101
125. Post. SN z dnia 26 sierpnia 2010 r., V KK 335/09, Legalis
126. Post. SN z dnia 12 sierpnia 2010 r. IV KK 194/10, Legalis
127. Post. SN z dnia 12 sierpnia 2010 r., IV KK 172/10, Biul. PK 2010, Nr 4, poz. 15

128. Wyr. SN z dnia 29 lipca 2010 r., III KK 170/10, OSNwSK 2010, Nr 1, poz. 1504
129. Wyr. SN z dnia 15 lipca 2010 r., III KK 4/10, Legalis
130. Wyr. SN z dnia 8 lipca 2010 r., II CSK 108/10, Legalis
131. Post. SN z dnia 7 lipca 2010 r. II KK 95/10, OSNwSK 2010, poz. 1381
132. Post. SN z dnia 29 czerwca 2010 r., I KZP 6/10, OSNKW 2010, nr 8, poz. 65
133. Wyr. SN z dnia 29 czerwca 2010 r., III CSK 295/09, Legalis
134. Wyr. SN z dnia 10 czerwca 2010 r., IV KK 422/09, OSNKW 2010, Nr 9, poz. 81
135. Wyr. SN z dnia 6 maja 2010 r., II CSK 595/09, Legalis
136. Wyr. SN z dnia 26 kwietnia 2010 r., SNO 15/10, Legalis
137. Wyr. SN z dnia 22 kwietnia 2010 r., II KK 268/09, OSNwSK 2010, Nr 1, poz. 881
138. Post. SN z dnia 15 kwietnia 2010 r. III KK 22/10, Legalis
139. Wyr. SN z dnia 7 kwietnia 2010 r., III KK 382/09, Legalis
140. Post. SN z dnia 3 marca 2010 r. II KK 31/10, Legalis
141. Post. SN z dnia 23 lutego 2010 r. V KK 7/10, Legalis
142. Wyr. SN z dnia 4 lutego 2010 r., V KK 301/09, OSNKW 2010, nr 6, poz. 52
143. Wyr. SN z dnia 20 stycznia 2010 r., II UK 154/09, LEX
144. Wyr. SN z dnia 9 grudnia 2009 r., V KK 279/09, Legalis
145. Post. SN z dnia 16 listopada 2009 r., IV KK 101/09, OSNKW 2010, nr 1, poz. 8
146. Wyr. SN z dnia 7 października 2009 r., III KK 122/09, Legalis
147. Post. SN z dnia 5 sierpnia 2009 r., III KK 159/09, Legalis
148. Wyr. SN z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 117/09, Biul. SN 2009, nr 10, poz. 15, Legalis
149. Post. SN z dnia 25 czerwca 2009 r., V KK 57/09, OSNKW 2010, nr 2, poz. 13
150. Post. SN z dnia 5 czerwca 2009 r., V KZ 36/2009, Prok. i Pr. - wkł. 2010, nr 1-2, poz. 1, LexisNexis nr 2060709
151. Post. SN z dnia 19 maja 2009 r., II KK 169/08, OSNKW 2009, nr 7, poz. 58

152. Wyr. SN z dnia 1 kwietnia 2009 r., III KK 314/2008, OSNwSK 2009, poz. 853, SIP nr 503254, LexisNexis nr 2386858
153. Post. SN z dnia 19 marca 2009 r., III KZ 17/09, LEX
154. Wyr. SN z dnia 3 marca 2009 r., III KK 296/08, OSNKW-R 2009, poz. 587
155. Post. SN z dnia 2 marca 2009 r., V KK 319/08, OSNKW 2009, nr 6, poz. 49
156. Post. SN z 2 marca 2009 r., V KK 319/08, OSNKW 2009, nr 6, poz. 49
157. Post. SN z dnia 19 lutego 2009 r., III KZ 9/09, LEX nr 491157
158. Wyr. SN z dnia 16 lutego 2009 r., SNO 2/09, Legalis
159. Wyr. SN z dnia 11 lutego 2009 r., II KK 256/08, KZS 2009, Nr 7-8, poz. 49
160. Wyr. SN z dnia 8 grudnia 2008 r., V KK 354/08, KZS 2009, Nr 5, poz. 29
161. Post. SN z dnia 2 grudnia 2008 r., III KK 230/2008, OSNwSK 2008, poz. 2501, SIP nr 491425, LexisNexis nr 2257111
162. Post. SN z dnia 20 listopada 2008 r., V KK 158/2008, OSNwSK 2008, poz. 2340, LexisNexis nr 2233604
163. Wyr. SN z dnia 6 listopada 2008 r. WA 42/08, Legalis
164. Post. SN z dnia 29 października 2008 r., II KK 257/08, Biul. PK 2009, Nr 1, poz. 70
165. Wyr. SN z dnia 24 października 2008 r., WA 41/08, Legalis
166. Post. SN z dnia 23 września 2008 r., V KK 271/08, Legalis
167. Post. SN z dnia 10 września 2008 r., V KK 155/08, Legalis
168. Wyr. SN z dnia 27 sierpnia 2008 r., II KK 56/08, OSNKW 2008, Nr 11, poz. 94
169. Wyr. SN z dnia 12 sierpnia 2008 r., V KK 323/07, OSNwSK 2008, Nr 1, poz. 1635
170. Post. SN z dnia 15 lipca 2008 r., III KK 162/08, Legalis
171. Wyr. SN z dnia 25 czerwca 2008 r., IV KK 179/08, OSNwSK 2008, Nr 1, poz. 1314
172. Wyr. SN z dnia 10 czerwca 2008 r., SNO 41/08, Legalis
173. Wyr. SN z dnia 4 czerwca 2008 r., SNO 36/08, Legalis
174. Wyr. SN z dnia 4 czerwca 2008, II KK 23/07, Legalis

175. Wyr. SN z dnia 21 maja 2008 r., V KK 159/08 (OSN Prok. i Pr. 2008, nr 11, poz. 24)
176. Wyr. SN z dnia 16 maja 2008 r., III CSK 383/07, MoP 2008, Nr 12, s. 619
177. Wyr. SN z dnia 3 kwietnia 2008 r., WA 11/08, Legalis
178. Uchw. SN z dnia 13 marca 2008 r. SNO 10/08, Legalis
179. Wyr. SN z dnia 13 marca 2008 r. III KK 242/07, Legalis
180. Post. SN z dnia 6 marca 2008 r., III KK 345/07, OSNKW 2008, Nr 6, poz. 49
181. Wyr. SN z dnia 27 lutego 2008 r., V KK 324/07 (OSN Prok. i Pr. 2008, nr 7-8, poz. 24)
182. Uchw. SN z dnia 27 lutego 2008 r., SNO 16/08, Legalis
183. Wyr. SN z dnia 12 lutego 2008 r., WA 2/08, OSNKW 2008, nr 5, poz. 38
184. Wyr. SN z dnia 7 lutego 2008 r., IV KK 491/07, Legalis
185. Uchw. SN (7) z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008, nr 6, poz. 55)
186. Wyr. SN z dnia 22 stycznia 2008 r., V KK 207/07, „Prok. i Pr.” 2008, nr 5, poz. 14
187. Wyr. SN z dnia 21 stycznia 2008 r. III KK 334/07, Legalis
188. Wyr. SN z dnia 15 stycznia 2008 r., V KK 190/07 (OSNKW 2008, nr 2, poz. 19)
189. Wyr. SN z dnia 15 stycznia 2008 r. III KK 279/07, Legalis
190. Wyr. SN z dnia 28 listopada 2007 r., WA 42/07, OSNKW 2008, nr 1, poz. 12
191. Wyr. SN z dnia 23 listopada 2007 r., WA 46/07 (OSNKW 2008, nr 1, poz. 11)
192. Post. SN z dnia 15 listopada 2007 r., III KK 335/2007, Prok. i Pr. - wkł. 2008, nr 6, poz. 5, LexisNexis nr 1878443
193. Uchw. SN (7) z dnia 14 listopada 2007 r. BSA-4110-5/07 (OSNKW 2007, nr 12, poz. 85; uzasadnienie uchwały: OSNKW 2008, nr 3, poz. 23)
194. Wyr. SN z dnia 7 listopada 2007 r., V KK 340/07, OSNwSK 2007, Nr 1, poz. 2486
195. Wyr. SN z dnia 24 października 2007 r., III KK 210/07, Legalis nr 165640
196. Post. SN z dnia 24 października 2007 r. II KK 112/07, Legalis

197. Post. SN z dnia 23 października 2007 r., IV KK 268/07, OSNwSK 2007, Nr 1, poz. 2275
198. Wyr. SN z dnia 22 października 2007 r., SNO 75/07, Legalis
199. Wyr. SN z dnia 20 września 2007 r., SNO 57/07, Legalis
200. Wyr. SN z dnia 22 sierpnia 2007 r., III KK 197/07, OSNKW 2007, nr 11, poz. 81
201. Wyr. SN z dnia 1 sierpnia 2007 r., IV KK 150/07, OSNKW-R 2007, poz. 1767
202. Post. SN z dnia 26 lipca 2007 r., IV KK 175/05, Legalis
203. Wyr. SN z dnia 3 lipca 2007 r. III KK 467/06, Legalis
204. Post. SN z dnia 28 czerwca 2007 r., III KK 489/06, Legalis
205. Post. SN z dnia 13 czerwca 2007 r., V KK 32/07, Legalis
206. Post. SN z dnia 5 czerwca 2007 r., IV KK 53/07, Legalis
207. Post. SN z dnia 24 kwietnia 2007 r., II KK 50/2007, OSNwSK 2007, poz. 903, LexisNexis nr 1668140
208. Post. SN z dnia 17 kwietnia 2007 r., V KK 79/2007, Legalis
209. Post. SN z dnia 29 marca 2007 r. IV KK 32/07, Legalis
210. Post. SN z dnia 27 marca 2007 r., III KK 461/06, Legalis
211. Post. SN z dnia 27 lutego 2007 r., I KZP 38/06, OSNKW 2007, Nr 3, poz. 23
212. Post. SN z dnia 15 lutego 2007 r., IV KK 234/2006, OSNwSK 2007, poz. 438, LexisNexis nr 2090450
213. Wyr. SN z dnia 14 lutego 2007 r., III KK 3/07, OSNwSK 2007, Nr 1, poz. 418
214. Wyr. SN z dnia 2 lutego 2007 r. IV KK 461/06, Legalis
215. Wyr. SN z dnia 24 stycznia 2007 r., III KK 231/06, Legalis
216. Post. SN z dnia 18 stycznia 2007 r., II KK 390/2006, OSNwSK 2007, poz. 194, LexisNexis nr 2076847
217. Post. SN z dnia 17 stycznia 2007 r., IV KK 470/06, OSNwSK 2007, Nr 1, poz. 182
218. Post. SN z dnia 11 stycznia 2007 r. V KK 291/06, Legalis
219. Post. SN z dnia 11 stycznia 2007 r. V KK 342/06, Legalis

220. Post. SN z dnia 21 grudnia 2006 r., V KK 199/06, OSNwSK 2006, Nr 1, poz. 2562
221. Post. SN z dnia 21 grudnia 2006 r., V KK 368/2006, OSNwSK 2006, poz. 2566, LexisNexis nr 2068683
222. Post. SN z dnia 30 listopada 2006 r., III KK 252/06, Legalis
223. Post. SN z dnia 15 listopada 2006 r., IV KK 188/06, OSNwSK 2006, Nr 1, poz. 2170
224. Wyr. SN z dnia 25 października 2006 r., V KK 318/2006, OSNwSK 2006, poz. 2027, LexisNexis nr 2051344
225. Wyr. SN z dnia 18 października 2006 r., III KK 81/06, OSNwSK 2006, Nr 1, poz. 1966
226. Wyr. SN z dnia 2 października 2006 r., V KK 266/06, LEX nr 198113
227. Wyr. SN z dnia 5 września 2006 r., IV KK 252/06, OSNwSK 2006, Nr 7, poz. 1666
228. Wyr. SN z dnia 10 sierpnia 2006 r. VCSK 237/06, BSN 2006, Nr 11, s. 17
229. Wyr. SN z dnia 10 sierpnia 2006 r., V KK 184/06, OSNwSK 2006, poz. 1562
230. Wyr. SN z dnia 26 czerwca 2006 r., SNO 28/06, Legalis
231. Wyr. SN z dnia 22 czerwca 2006 r., IV KK 106/06, OSNKW 2006, nr 10, poz. 93
232. Wyr. SN z dnia 16 maja 2006 r., I PK 210/05, MoP 2006, Nr 11, s. 593
233. Post. SN z dnia 26 kwietnia 2006 r., III KK 411/05, Legalis
234. Wyr. SN z dnia 19 kwietnia 2006 r., WA 10/06, Legalis
235. Post. SN z dnia 12 kwietnia 2006 r., II KK 335/05, OSNKW 2006, Nr 7-8, poz. 70
236. Post. SN z dnia 12 kwietnia 2006 r., II KK 315/05, Legalis
237. Post. SN z dnia 11 kwietnia 2006 r., V KK 360/05, Legalis
238. Post. SN z dnia 4 kwietnia 2006 r., III KK 297/05, OSNKW 2006, nr 7-8, poz. 68
239. Post. SN z dnia 3 kwietnia 2006 r., III KK 275/05, Legalis
240. Post. SN z dnia 28 marca 2006 r., IV KK 385/05, Legalis
241. Post. SN z dnia 28 marca 2006 r., IV KK 385/2005, Legalis

242. Post. SN z dnia 22 lutego 2006 r., II KK 131/05, OSNwSK Nr 1/2006, poz. 411
243. Wyr. SN z dnia 15 lutego 2006 r., IV CK 384/05, Legalis
244. Post. SN z dnia 2 lutego 2006 r., III KK 6/06, OSNwSK 2006, Nr 1, poz. 265
245. Wyr. SN z dnia 23 listopada 2005 r., IV KK 390/05, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 2161
246. Post. SN z dnia 7 października 2005 r., III KK 2/05, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 1817
247. Wyr. SN z dnia 6 października 2005 r., WA 19/2005, Legalis
248. Wyr. SN z dnia 27 września 2005 r., III KK 126/05, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 1750
249. Wyr. SN z dnia 31 sierpnia 2005 r., V KK 58/05, OSNKW 2005, Nr 11, poz. 113
250. Post. SN z dnia 27 lipca 2005 r., II KK 69/2005, Legalis
251. Post. SN z dnia 25 lipca 2005 r., V KK 61/05 (OSNwSK 2005, poz. 1412, LexPolonica nr 1119394)
252. Post. SN z dnia 20 lipca 2005 r., I KZP 25/05, MoP 2005, Nr 16, poz. 778
253. Post. SN z dnia 16 czerwca 2005 r., II KK 479/2004
254. Wyr. SN z dnia 7 czerwca 2005 r., IV KK 29/05, Legalis
255. Wyr. SN z dnia 17 maja 2005 r., III KK 255/04, Legalis
256. Wyr. SN z dnia 10 maja 2005 r., WA 12/05, Legalis
257. Wyr. SN z dnia 10 maja 2005 r., WA 10/05, Legalis
258. Wyr. SN z dnia 5 maja 2005 r., WA 9/05, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 933
259. Post. SN z dnia 4 maja 2005 r., II KK 478/04, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 894
260. Post. SN z dnia 19 kwietnia 2005 r., II KO 75/04, OSNKW 2005, Nr 7-8, poz. 70
261. Wyr. SN z dnia 7 kwietnia 2005 r., IV KK 38/05, OSProk. i Pr. 2006, Nr 1, poz. 13
262. Wyr. SN z dnia 1 kwietnia 2005 r., V KK 346/04, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 669
263. Wyr. SN z dnia 18 lutego 2005 r., V KK 485/04, OSProk. i Pr. 2005, Nr 9, poz. 7

264. Wyr. SN z dnia 14 lutego 2005 r., II KK 491/04, niepubl.
265. Wyr. SN z dnia 14 stycznia 2005 r., V KK 309/04, OSN Prok. i Pr. 2005, nr 10, poz. 8
266. Wyr. SN z dnia 14 stycznia 2005 r. V KK 365/04, Legalis
267. Post. SN z dnia 7 grudnia 2004 r., IV KK 276/04, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 2276
268. Wyr. SN z dnia 25 listopada 2004 r., WA 23/04, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 2207
269. Wyr. SN z dnia 23 listopada 2004 r., I UK 30/04, Legalis
270. Post. SN z dnia 17 listopada 2004 r., V KK 158/04, OSNKW 2004, nr 11-12, poz. 107, LexisNexis nr 372472
271. Wyr. SN z dnia 20 października 2004 r., IV CK 99/04, Legalis
272. Wyr. SN z dnia 19 października 2004 r., II KK 355/2004, OSNwSK 2004, poz. 1837, LexisNexis nr 383422
273. Wyr. SN z dnia 4 października 2004 r., IV KK 222/04, OSN Prok. i Pr. 2006, nr 1, poz. 5
274. Wyr. SN z dnia 17 września 2004 r., IV KK 102/04, Legalis
275. Wyr. SN z dnia 2 września 2004 r., II KK 344/03, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 1493
276. Wyr. SN z dnia 2 września 2004 r., II KK 344/03, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 1493
277. Post. SN z dnia 2 września 2004 r., II KK 99/04, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 1490, LEX nr 126663
278. Post. SN z dnia 3 sierpnia 2004 r., IV KK 86/04, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 1369
279. Wyr. SN z dnia 28 lipca 2004 r., V KK 72/04, Legalis
280. Post. SN z dnia 23 czerwca 2004 r., IV KK 131/04, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 1168
281. Wyr. SN z dnia 8 czerwca 2004 r., III KK 419/03, OSNKW 2004, Nr 7-8, poz. 74
282. Post. SN z dnia 26 maja 2004 r., V KK 4/04, OSNKW 2004, Nr 6, poz. 66
283. Post. SN z dnia 21 kwietnia 2004 r., IV KK 417/03, OSNKW 2004, nr 5, poz. 54

284. Wyr. SN z dnia 27 listopada 2003 r., WA 54/2003
285. Wyr. SN z dnia 17 listopada 2003 r., WA 51/2003
286. Post. SN z dnia 6 listopada 2003 r., IV KK 456/02, OSNKW 2004, nr 3, poz.
23
287. Post. SN z 15 października 2003 r., III KK 360/02 (OSNwSK 2003, poz. 2141,
LexPolonica nr 376611)
288. Wyr. SN z dnia 26 czerwca 2003 r., V KK 353/02, Legalis
289. Wyr. SN z dnia 18 czerwca 2003 r. IV KKN 101/00, OSNwSK 2003, Nr 1,
poz. 1321
290. Wyr. SN z dnia 5 maja 2003 r., IV KK 331/02, OSProk. i Pr. 2004, Nr 2, poz. 7
291. Wyr. SN z dnia 29 kwietnia 2003 r. IV KK 480/02, Legalis
292. Post. SN z dnia 2 kwietnia 2003 r., II KK 351/2002
293. Wyr. SN z dnia 3 marca 2003 r., III KKN 568/00, Legalis
294. Wyr. SN z dnia 13 lutego 2003 r., WK 1/2003
295. Post. SN z dnia 13 listopada 2002 r., V KKN 357/01, Legalis
296. Wyr. SN z dnia 5 listopada 2002 r., II KK 6/02, Legalis
297. Uchw. SN z dnia 29 października 2002 r., I KZP 27/02, OSNKW 2002, Nr 11-
12, poz. 96
298. Wyr. SN z dnia 20 września 2002 r., V KKN 112/01, OSProk. i Pr. 2003, Nr 2,
poz. 1
299. Wyr. SN z 22 sierpnia 2002 r., V KK 198/02, Legalis
300. Wyr. SN z dnia 3 lipca 2002 r., III KKN 489/99, OSProk. i Pr. 2003, Nr 1, poz.
18
301. Wyr. SN z dnia 12 czerwca 2002 r. IV KK 124/02, Legalis
302. Wyr. SN z dnia 27 maja 2002 r., V KKN 188/2000, OSNKW 2002, nr 11-12,
poz. 113, LexisNexis nr 358335
303. Wyr. SN z dnia 4 marca 2002 r., V KKN 318/01, Legalis
304. Wyr. SN z dnia 5 lutego 2002 r., II CKN 800/99, Legalis
305. Wyr. SN z dnia 4 lutego 2002 r., II KKN 182/00, Legalis
306. Post. SN z dnia 8 stycznia 2002 r., V KKN 214/2001

307. Wyr. SN z dnia 14 grudnia 2001 r., II KKN 283/01, OSN Prok. i Pr. 2002, nr 9, poz. 9
308. Wyr. SN z dnia 21 listopada 2001 r., III KKN 81/01, OSNKW 2002, nr 5-6, poz. 43
309. Uchw. SN z dnia 21 listopada 2001 r., I KZP 28/01 (OSNKW 2002, nr 1-2, poz. 3)
310. Wyr. SN z 14 listopada 2001 r., III KKN 250/01 (KZS 2002, nr 7-8, poz. 31, Lex Polonica nr 356474)
311. Post. SN z dnia 5 października 2001 r. III KKN 530/99, Legalis
312. Wyr. SN z dnia 27 czerwca 2001 r. II CKN 898/00, Legalis
313. Post. SN z dnia 20 kwietnia 2001 r., V KKN 712/98, Legalis
314. Wyr. SN z dnia 19 kwietnia 2001 r., IV CKN 326/00, Legalis
315. Post. SN z dnia 5 kwietnia 2001 r., V KZ 11/01, Legalis
316. Wyr. SN z dnia 5 kwietnia 2001 r., IV KKN 579/2000
317. Wyr. SN z dnia 15 marca 2001 r., III KKN 596/00, Legalis
318. Uchw. SN z dnia 27 lutego 2001 r., I KZP 48/00, OSNKW 2001, nr 5-6, poz. 42
319. Post. SN z dnia 9 stycznia 2001 r., V KKN 374/99, Legalis
320. Post. SN z dnia 19 grudnia 2000 r., III KZ 85/00, LEX nr 2153462
321. Uchw. SN z dnia 16 listopada 2000 r. I KZP 35/00, OSNKW 2000, nr 11-12, poz. 92
322. Wyr. SN z dnia 3 października 2000 r., I CKN 287/00, Lex nr 45000
323. Wyr. SN z dnia 10 sierpnia 2000 r., III KKN 287/00, OSNKW 2000, Nr 9-10, poz. 86
324. Wyr. SN z dnia 7 lipca 2000 r., KPIN 711/99, OSNAPiUS 2002, Nr 1, poz. 13
325. Wyr. SN z dnia 4 kwietnia 2000 r., II KKN 391/98, Legalis
326. Wyr. SN z dnia 23 lutego 2000 r., IV KKW 596/99, Prok. i Pr. - wkł. 2000, Nr 7, poz. 6
327. Wyr. SN z dnia 5 stycznia 2000 r., V KKN 534/97, LEX nr 40309
328. Uchw. SN z dnia 20 października 1999 r., I KZP 33/99, OSNKW 1999, z 11-12, poz. 71

329. Wyr. SN z dnia 11 sierpnia 1999 r. V KKN 229/99 (OSNKW 1999, nr 9-10, poz. 60)
330. Wyr. SN z dnia 19 lutego 1999 r., II CKN 195/98, Legalis
331. Post. SN z dnia 4 lutego 1999 r., WZ 82/98, OSNKW 1999, nr 5-6, poz. 32
332. Uchw. SN z dnia 30 września 1998 r., I KZP 13/98, OSNKW 1998, nr 9-10, poz. 45
333. Uchw. SN z dnia 20 listopada 1997 r., I KZP 30/97, OSNKW 1997, nr 11-12, poz. 92
334. Orz. SN z dnia 7 lipca 1997 r., II CKN 446/97 (MoP 5/1998, s. IX)
335. Orz. SN z dnia 23 stycznia 1997 r., I CKN 51/96, MoP 10/1997, s. 397
336. Orz. SN z dnia 6 listopada 1996 r., II UKN 9/96, MoP 10/1997, s. 396
337. Wyr. SN z dnia 20 października 1994 r., II KRN 211/94, OSNKW 1994, nr 11-12, poz. 75
338. Uchw. SN z dnia 21 sierpnia 1992 r., I KZP 26/92, OSNKW 1992, nr 9, poz. 67
339. Uchw. SN z dnia 17 września 1991 r. I KZP 14/91, OSNKW 1992, nr 1-2, poz. 11
340. Wyr. SN z dnia 22 stycznia 1991 r., WR 420/90, OSNKW 1991, nr 7-9, poz. 44
341. Wyr. SN z dnia 8 listopada 1989 r., V KRN 267/89, OSNKW 1990, nr 7-12, poz. 32
342. Wyr. SN z dnia 19 grudnia 1988 r., I KR 348/88, OSNKW 1989, nr 5-6, poz. 45
343. Wyr. SN z dnia 24 maja 1985 r., IV KR 94/85 (OSNPG 1985, nr 11, poz. 143)
344. Wyr. SN z dnia 14 listopada 1984 r., V KRN 371/84, OSNPG 1984, nr 7, poz. 101
345. Post. SN z dnia 7 września 1984 r., IV KR 184/84, Prob. Praw. 1985, z. 3, s. 55
346. Wyr. SN z dnia 23 marca 1984 r., IV KR 60/84, OSNPG 1984, 11, poz. 106
347. Wyr. SN z dnia 5 marca 1984 r., I KR 6/84, OSNKW 1984, nr 11-12, poz. 178
348. Wyr. SN z dnia 28 lutego 1983 r., II KR 25/83, OSNPG 1984, nr 3, poz. 17
349. Post. SN z dnia 8 października 1982 r., VI KZP 30/82, OSNPG 1982, Nr 12, poz. 165

350. Wyr. SN z dnia 30 kwietnia 1982 r., I KR 121/82, OSNKW 1982, nr 9, poz. 64
351. Post. SN z dnia 30 grudnia 1980 r., VI KZP 31/80, OSPiKA 1981, z. 11, poz.
202
352. Wyr. SN z dnia 17 marca 1980 r., II KR 319/79, OSNKW 1980, nr 5-6, poz. 50
353. Wyr. SN z dnia 29 maja 1979 r. w sprawie II CR 138/79 (OSN 1979, poz. 25)
354. Wyr. SN z dnia 4 marca 1977 r., I KR 5/77, OSNKW 1977, nr 12, poz. 140
355. Wyr. SN z dnia 4 grudnia 1974 r., V KR 321/74, OSNKW 1975, nr 3-4, poz.
44
356. Wyr. SN z dnia 23 lipca 1974 r., V KR 212/74, OSNKW 1974, nr 12, poz. 233,
LexisNexis nr 306906
357. Orz. SN z dnia 10 maja 1974 r., II CR 155/74 (OSP 1975, poz. 66)
358. Wyr. SN z dnia 10 lipca 1973 r., V KRN 173/73, (OSNKW 1974, z. 1, poz. 19)
359. Wyr. SN z dnia 27 czerwca 1973 r., II KR 131/73, OSNPG 1974, nr 1, poz. 12
360. Wyr. SN z dnia 27 lipca 1972 r., I KR 163/72, OSNPG 1972, nr 11, poz. 185
361. Wyr. SN z dnia 26 października 1971 r., V KRN 375/71, OSNKW 1972, nr 2,
poz. 36
362. Wyr. SN z dnia 7 września 1971 r., V KRN 295/71, OSPiKA 1973, Nr 2, poz.
34
363. Uchw. SN z dnia 30 czerwca 1971 r., VI KZP 23/71, OSNKW 1971, nr 10,
poz. 148
364. Wyr. SN z dnia 22 kwietnia 1971 r., II KR 14/71, OSNKW 1971, nr 11, poz.
176
365. Orz. SN z dnia 27 marca 1969 r., I CR 10/69, OSN 10/1970, poz. 1
366. Orz. SN z dnia 17 listopada 1966 r., II CR 423/66, BSN 3/1967, s. 45
367. Orz. SN z dnia 26 września 1966 r. w sprawie II CR 314/66 (OSN 1967, poz.
39)
368. Orz. SN z dnia 20 stycznia 1966 r., II PR 371/65 (NP 11/1966, s. 1444)
369. Wyr. SN z dnia 22 kwietnia 1964 r. w sprawie III PU 36/63, OSN 1965, poz.
16
370. Orz. SN z dnia 25 października 1963 r., III CR 142/63 (OSP 1964, poz. 115)
371. Orz. SN z dnia 15 stycznia 1963 r., III CR 989/61, NP 10/1963, s. 1173

372. Orz. SN z dnia 1 grudnia 1961 r., IV CR 217/61, RPEiS 3/1962, s. 386
373. Orz. SN z dnia 21 czerwca 1961 r., III CR 953/60 (NP 1/1963, s. 117)
374. Orz. SN z dnia 26 października 1960 r., II CR 444/59, OSN 1961, poz. 118
375. Orz. SN z dnia 14 maja 1958 r., I CR 946/57, OSP 1959, poz. 115
376. Wyr. SN z dnia 20 lipca 1955 r., III K 438/55, opubl. W Orzecznictwo Sądu Najwyższego z zakresu prawa karnego procesowego (1945-1957), Warszawa 1959, s. 261-262
377. Wyr. SN z dnia 1 października 1953 r., I K 270/53, opubl. W Orzecznictwo Sądu Najwyższego z zakresu prawa karnego procesowego (1945-1957), Warszawa 1959, s. 261-262
378. Orz. SN w sprawie 2182/52, OSN 1954, poz. 20
379. Orz. SN z dnia 11 grudnia 1952 r., C 2556/52, PiP 7/1953, s. 128
380. Orz. SN z dnia 24 lipca 1952 r., C 1285/52, OSN 1953, poz. 81
381. Orz. SN z dnia 17 lipca 1952 r., C 891/52, PiP 2/1953, s. 296;
382. Orz. SN z dnia 3 października 1950 r., C 223/50, OSN 1951, poz. 72
383. Orz. SN z dnia 21 stycznia 1946 r., C.I. 248/45, OSN 1946, s. 361, poz. 186
384. Orz. SN z dnia 2 czerwca 1938 r., C II 3160/37, PPIA 4/1938, s. 333
385. Orz. SN z dnia 23 kwietnia 1938 r., C III 2676/37, PPIA 3/1938, poz. 252
386. Orz. SN z dnia 13 grudnia 1937 r., C II 1564/36, RPEiS 3/1938, s. 677
387. Orz. SN z dnia 14 lipca 1937 r., C III 3708/36, RPEiS 1/1938, s. 171
388. Orz. SN z dnia 24 czerwca 1937 r., C II 351/37, PPC 20/1937, s. 638;
Wiadomości Prawnicze 1/1938
389. Wyr. SN z dnia 26 lutego 1937 r., 1K. 143/37 (Zb. Orz. 1937, z. VIII, poz. 238)
390. Orz. SN z dnia 15 maja 1936 r., C III 981/34, Zbiór Urzędowy 1937, poz. 58
391. Orz. SN z dnia 9 stycznia 1936 r., C II 1833/35, Zbiór Urzędowy 1936, poz. 315
392. Wyr. SN z dnia 23 października 1934 r., 2K. 1220/34 (Zb. Orz. 1935, z. IV, poz. 171)
393. Post. SN z dnia 12 marca 1932 r., II. 3.K. 1137-1140/31 (Zb. Orz. 1932, z. IV., poz. 61)

394. Wyr. SN z dnia 10 lutego 1932 r., II. 1K. 19/32 (Zb. Orz. 1932, z. III, poz. 90)
395. Wyr. SN z dnia 13 października 1931, II 4K., 629/31 (Zb. Orz. 1931, z. XII, poz. 443)
396. Post. SN (7) z dnia 28 marca 1931 r., II 4K 37/31 (Zb. Orz. 1931, z. V, poz. 141)

SA - SO

1. Wyr. SA w Warszawie z dnia 25 kwietnia 2018 r., II AKa 72/18, Lex nr 2490963
2. Wyr. SA w Warszawie z dnia 6 kwietnia 2018 r., II AKa 407/17, Lex nr 2490973
3. Wyr. SA w Katowicach z dnia 6 kwietnia 2018 r., II AKa 90/18, Lex nr 2490245
4. Wyr. SA w Warszawie z dnia 4 kwietnia 2018 r., II AKa 54/18, Lex nr 2481801
5. Wyr. SA w Białymstoku z dnia 21 marca 2018 r., II Aka 21/18, Lex nr 2487674
6. Wyr. SA w Warszawie z dnia 14 marca 2018 r., II AKa 460/17, Lex nr 2473754
7. Wyr. SA w Białymstoku z dnia 1 marca 2018 r., II AKa 6/18, Lex nr 2487671
8. Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 27 lutego 2018 r., II Aka 24/18, Lex nr 2486451
9. Wyr. SA w Lublinie z dnia 28 grudnia 2017 r. II AKa 173/17, Legalis
10. Wyr. SA w Białymstoku z dnia 16 listopada 2017 r., II AKa 184/17, Legalis
11. Wyr. SA w Katowicach z dnia 1 września 2016 r., II AKa 267/16, Legalis
12. Wyr. SA w Katowicach z dnia 12 sierpnia 2016 r., II AKa 194/16, Legalis
13. Wyr. SA w Katowicach z dnia 28 lipca 2016 r., II AKa 277/16, Legalis
14. Wyr. SA w Gdańsku z dnia 8 lipca 2016 r., II AKa 17/16, Legalis
15. Wyr. SA w Krakowie z dnia 28 czerwca 2016 r., II AKa 232/15, Legalis
16. Wyr. SA w Białymstoku z dnia 31 maja 2016 r., II AKa 76/16, Legalis
17. Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 27 kwietnia 2016 r., II Aka 90/16, Legalis
18. Wyr. SA w Katowicach z dnia 14 kwietnia 2016 r., II AKa 42/16, Legalis
19. Wyr. SA w Krakowie z dnia 9 marca 2016 r., II AKa 316/15, Legalis
20. Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 18 lutego 2016 r., II AKa 10/16, Legalis

21. Wyr. SA w Krakowie z dnia 14 stycznia 2016 r., II AKa 165/15, Legalis
22. Wyr. SA w Krakowie z dnia 1 grudnia 2015 r., II AKa 258/15, opubl. KZS 2016/3/47; Prok. i Pr. 2016/10/40
23. Wyr. SA w Krakowie z dnia 26 listopada 2015 r., II Aka 197/15, Legalis
24. Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 24 września 2015 r., II AKa 188/15, Legalis
25. Wyr. SA w Warszawie z dnia 4 września 2015 r., II Aka 214/15, Legalis
26. Wyr. SA w Gdańsku z dnia 27 sierpnia 2015 r., II Aka 289/15, Legalis
27. Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 13 sierpnia 2015 r., II AKa 174/15, Legalis
28. Wyr. SA w Warszawie z dnia 7 sierpnia 2015 r., II AKa 187/15, Legalis
29. Wyr. SA w Warszawie z dnia 30 lipca 2015 r., II AKa 171/15, Legalis
30. Wyr. SA w Krakowie z dnia 16 lipca 2015 r., II AKa 121/15, Legalis
31. Wyr. SA w Warszawie z dnia 26 czerwca 2015 r., II AKa 112/15, Legalis
32. Wyr. SA w Warszawie z dnia 24 czerwca 2015 r., II AKa 114/15, Legalis
33. Wyr. SA w Krakowie z dnia 23 czerwca 2015 r., II AKa 118/15, Legalis
34. Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 20 maja 2015 r., II AKa 112/15, Legalis
35. Wyr. SA w Białymstoku z dnia 23 kwietnia 2015 r., II AKa 60/15, Legalis
36. Wyr. SA w Krakowie z dnia 15 kwietnia 2015 r., II Aka 16/05, Legalis
37. Wyr. SA w Łodzi z dnia 5 lutego 2015 r., II AKa 85/14, Legalis
38. Wyr. SA w Lublinie z dnia 4 lutego 2015 r., II AKa 261/14, Legalis
39. Wyr. SA w Łodzi z dnia 30 stycznia 2015 r., II AKa 497/14, Legalis
40. Wyr. SA w Szczecinie z dnia 20 listopada 2014 r., II AKa 213/14, Legalis
41. Wyr. SA w Łodzi z dnia 20 lutego 2014 r., II AKa 9/14, Legalis
42. Wyr. SA w Gdańsku z dnia 17 grudnia 2013 r., II AKa 361/13, LEX nr 1433771
43. Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 13 listopada 2013 r., II AKa 333/13, Legalis
44. Wyr. SA w Lublinie z dnia 12 kwietnia 2011 r., II AKA 45/11, OSAK 2011, Nr 2, poz. 7
45. Post. SA w Krakowie z dnia 20 lipca 2010 r., II AKZ 260/10, KZS 2010, Nr 9, poz. 35

46. Post. SA w Katowicach z dnia 24 marca 2010 r., II AKZ 175/10, KZS 2010, Nr 6, poz. 79
47. Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 8 maja 2008 r., II AKA 87/08, OSAW 2009, Nr 2, poz. 132
48. Post. SA w Krakowie z 31.1.2008 r., II AKZ 48/08, KZS 2008, Nr 3, poz. 39
49. Wyr. SA w Krakowie z dnia 22 maja 2007 r., II AKa 50/07, KZS 2007, z. 6, poz. 45
50. Wyr. SO z dnia 2 lutego 2007 r., II Ka 457/06, Legalis
51. Wyr. SA w Krakowie z dnia 9 listopada 2006 r., II AKa 156/2006, Legalis
52. Wyr. SA w Krakowie z dnia 28 września 2006 r., II AKa 135/2006, Legalis
53. Wyr. SA w Lublinie z dnia 7 września 2006 r., II AKa 134/2006, Legalis
54. Wyr. SA w Łodzi z dnia 27 czerwca 2006 r., II Aka 104/06 (KZS 2007 nr 9, poz. 66)
55. Wyr. SA w Warszawie z dnia 21 marca 2006 r., II AKa 31/2006, Legalis
56. Wyr. SA w Katowicach z dnia 16 lutego 2006 r., II AKa 5/06, OSN Prok. i Pr. 2007, nr 1, poz. 33
57. Wyr. SA w Krakowie z dnia 31 stycznia 2006 r., II AKa 5/06, KZS 2006, z. 3, poz. 38
58. Wyr. SA w Katowicach z dnia 12 stycznia 2006 r., II AKa 448/05, LEX nr 166024
59. Wyr. SA w Łodzi z dnia 28 czerwca 2005 r., II AKa 99/2005, Legalis
60. Wyr. SA w Krakowie z dnia 15 marca 2005 r., II AKa 42/2005, Legalis
61. Wyr. SA w Warszawie z dnia 31 stycznia 2005 r., II AKa 505/2004, Legalis
62. Wyr. SA w Warszawie z dnia 28 grudnia 2004 r., II AKa 514/2004, Legalis
63. Post. SA we Wrocławiu z dnia 8 lipca 2004 r., II AKZ 237/04, OSA 2004, Nr 11, poz. 83
64. Wyr. SA w Lublinie z dnia 1 kwietnia 2004 r., II AKa 25/04, Legalis
65. Wyr. SA we Wrocławiu z dnia 30 maja 2003 r., II AKa 163/2003, Legalis
66. Post. SA w Krakowie z dnia 23 kwietnia 2003 r., II AKZ 160/03, OSProk. i Pr. 2003, Nr 10, poz. 21
67. Post. SA w Krakowie z dnia 16 kwietnia 2003 r., II AKZ 118/03, KZS 2003, Nr 5, poz. 53

68. Wyr. SA w Katowicach z dnia 9 maja 2002 r., II Aka 106/02, KZS 2002, Nr 11, poz. 52
69. Wyr. SA w Łodzi z dnia 6 marca 2002 r., II AKa 169/2001, Legalis
70. Wyr. SA w Łodzi z dnia 16 stycznia 2002 r., II AKa 243/2001, Legalis
71. Wyr. SA w Łodzi z dnia 28 lutego 2001 r., II AKa 13/2001, Legalis
72. Wyr. SA w Łodzi z dnia 26 października 2000 r., II AKa 171/00, Prok. i Pr. – wkł. 2001, nr 9, poz. 26
73. Wyr. SA w Łodzi z dnia 12 lipca 2000 r., II AKa 116/2000, Legalis
74. Wyr. SA w Lublinie z dnia 27 kwietnia 1999 r., II AKa 60/99, Legalis

BIBLIOGRAFIA

1. Allen F.A., Griffin v. Illinois: Antecedents and Aftermath, 25 U. Chi. L. Rev. 1957
2. Allerhand M., Nierozpoznanie istoty sprawy, PPC 22–23/1936
3. Apanowicz J., Metodologia ogólna, Gdynia 2002
4. Artymiak G., glosa, OSP 1993, z. 3
5. Ashworth A., ‘Testing Fidelity to Legal Values: Official Involvement and Criminal Justice’ (2000) 63 MLR 633;
6. Attenborough Ch. L., Principles of the Criminal Law 485-86, 12th ed. 1912
7. Babbie E., Podstawy badań społecznych, PWN, Warszawa 2013
8. Bachrach A., System odwoławczy. Procesowe i ustrojowe powiązania, PiP 1957, nr 7
9. Baker, J.H., An Introduction to English Legal History (4th ed. 2005)
10. Baldowski B., Środki odwoławcze w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2008
11. Bałtruszajtys G., J. Kolarzewski, M. Paszkowska, K. Rajewski, Wybór źródeł do historii prawa sądowego czasów nowożytnych, Warszawa 1996
12. Bana J., Bednarza J., M. Flemming, S. Kalinowski, H. Kempisty, M Siewierski, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, (red.) M. Mazur, Warszawa 1971
13. Bauman T., Badania empiryczne jakościowe [w:] Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. red. T. Pilch. T. 1. Warszawa, Wyd. Akademickie „Żak”, 2003

14. Benton T., Craib I., Filozofia nauk społecznych, Wydawnictwo Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP, Wrocław 2003
15. Berger B.L., Criminal Appeals as Jury Control: Anglo-Canadian Historical Perspectives on the Rise of Criminal Appeals, *Can. Crim. L. Rev.* 1, 34, 2005
16. Bieńkowska B.T., Biegły i jego opinia w świetle uregulowań kodeksu postępowania karnego Rosyjskiej Federacji, *Prok. i Pr.* 2004, nr 10
17. Biezliepkin B.T., Kommentarij k ugołowno-processualnomu kodeksu Rossijskoj Fiedieracji, wyd. 13, Moskwa 2016
18. Blackstone W., Commentaries on the laws of England, Oxford 1756-1757
19. Bojańczyk A., Glosa do postanowienia SN z dnia 16 listopada 2009 r., IV KK 101/09, *OSNKW* 2010, nr 1, poz. 8, *PiP* 2011, z. 11
20. Bojańczyk A., Jak nie zmieniać prawa. O „nowym nowym” dowodzeniu przed sądem apelacyjnym, „*Palestra*” nr 11-12/2015
21. Boratyńska K.T., Czarnecki P. [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Sakowicz A. (red.), Warszawa 2016
22. Boratyńska K.T., Górski A., Sakowicz A., Ważny A., Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2009
23. Boratyńska K.T., Komentarz do art. 439 [w:] A. Sakowicz (red.), K.T. Boratyńska, M. Królikowski, M. Warchoń, A. Ważny, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, 2015, *Legalis/el.*
24. Bratoszewski J., Gardocki L., Gostyński Z., Przyjemski S.M., Stefański R.A., Zabłocki S., Kodeks, t.3
25. Broniecka R., Uzasadnienie wyroku w polskim postępowaniu karnym, *LEX el.*
26. Broniewicz W., Kognicja sądu drugiej instancji w razie nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji lub nierozpoznania przez ten sąd istoty sprawy, *PS* 4/1997
27. Bröbler L., Strafprozessuale Revision, wyd.8, München 2012
28. Cape E., England & Wales, [w:] Effective Criminal Defence in Europe (E.Cape, Z. Namoradze, R. Smith, T. Spronken – red), Antwerp- Oxford-Portland 2010
29. Case and Comment, C.L.J., *The Cambridge Law Journal* 2014
30. Charmaz K., Teoria ugruntowana. Praktyczny przewodnik po analizie jakościowej. Tłum. B. Komorowska, Warszawa, WN PWN, 2009
31. Chauvin T., Staweczki T., Wieczorek P., Wstęp do prawoznawstwa, CH Beck, Warszawa 2009

32. Choo A., *Abuse of Process and Judicial Stays of Criminal Proceedings*, Oxford: Clarendon Press, 1993
33. Cieślak M., Doda Z., *Kierunki orzecznictwa*, Biblioteka Palestry 1987
34. Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa*, Palestra 1975, z. 3
35. Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa*, Palestra 1984, z. 10
36. Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa*, Palestra 1987, z. 3-4
37. Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa*, WPP 1972, nr 2
38. Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa*, WPP 1973, nr 3
39. Cieślak M., *Podstawowe pojęcia dotyczące rewizji według k.p.k.*, Pal. 1960, nr 9
40. Cieślak M., *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984
41. Cieślak M., Z. Doda, *Przegląd orzecznictwa*, Pal. 1976, z. 2
42. Cieślak M., Z. Doda, *Przegląd orzecznictwa*, Palestra 1978, z. 7
43. Cirener G. [w:], *Strafprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Kommentar*, (red. J.P. Graf), München 2010
44. Czerwińska M., *Model dualistyczny czy dwa modele apelacji w znowelizowanej procedurze karnej – zagadnienie ograniczenia podstaw odwoławczych od wyroku uzgodnionego w ramach porozumienia procesowego [w:] Model dualistyczny czy dwa modele. Kontryktoryjność a konsensualizm w procesie karnym*, red. A. Światłowski, Kraków 2015
45. Dahs H., *Handbuch des Strafverteidigers*, wyd. 8, Frankfurt am Main 2015
46. Dannecker G., Roberts J., *The Law of German Criminal Procedure*, in *Introduction to German law* 419, Mathias Reimann & Joachim Zekoll eds., 2d ed. 2005
47. Daszkiewicz W., *Przegląd orzecznictwa*, PiP 1976, z. 4
48. Daszkiewicz W., *Przegląd orzecznictwa*, PiP 1979, z. 6
49. David R., J. Brierley, *Major Legal System in the World Today*, London 1968
50. Dąbkiewicz K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2015*, Opublikowano: LEX 2015, Komentarz do art. 427 k.p.k. (Lex/el)
51. Dąbkiewicz K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2015*, Opublikowano: LEX 2015, Komentarz do art. 447 k.p.k. (Lex/el).
52. Dąbkiewicz K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2015*, Opublikowano: LEX 2015, Komentarz do art. 422 k.p.k., (Lex/el).

53. Dąbkiewicz K., Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2015, Opublikowano: LEX 2015, Komentarz do art. 452 k.p.k., (Lex/el)
54. Dąbkiewicz K., Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2015, Opublikowano: LEX 2015, Komentarz do art. 434 k.p.k. (Lex/el).
55. Dobrzyński B., Glosa do orz. SN II PR 371/65 (NP 1966, s. 1448)
56. Doda Z., Glosa do Wyr. SN z dnia 5 marca 1984 r., I KR 6/84, OSNKW 1984, nr 11-12, poz. 178, NP 1988, nr 2-3
57. Doda Z., J. Grajewski, Węzłowe problemy postępowania karnego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego za lata 1991-1994, cz. 2, PS 1996, nr 6,
58. Doda Z., Konstrukcja granic środka odwoławczego w polskim prawie karnym procesowym, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1975, nr VIII
59. Doda Z., Uwagi na temat kierunku i granic środka odwoławczego w k.p.k. Pal 1979. nr 2
60. Doda Z., W sprawie kierunku i granic środka odwoławczego w k.p.k., Pal. 1979, nr 4
61. Du Plessis P.J. (Edynburg), Historia prawa a metodologia nauk prawnych, tłum. K. Wiśniewska, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, Tom LXII — 2010 — Zeszyt 2
62. Dudka K., Kodeks postępowania karnego. Komentarz orzecznicy, Opublikowano: WK2015, Komentarz do art. 438 k.p.k. (Lex/el).
63. Durczak-Żochowska S., Glosa do wyr. SN z dnia 14 grudnia 2011 r., IV KK 357/11, OSNKW-R 2011, poz. 2372, OSP 2012, z. 11, poz. 112.
64. Dziadzio A., Malec D., Historia prawa. Proces i wymiar sprawiedliwości w świetle źródeł, Kraków 2000
65. Ensor R.C.K., Courts & Judges in France, Germany, and England, 1933
66. Ereciński T., Apelacja w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2012, el.
67. Eschelbach R. [w:], Strafprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Kommentar, (red. J.P.Graf), C.H.Beck, München 2010
68. Ferenc A., Rewizja strony w procesie karnym, Warszawa 1979
69. Field S., Fair Trials and Procedural Tradition in Europe, 29 O.J.L.S. 2009
70. Fingas M., Orzekanie reformatoryjne w instancji odwoławczej w polskim procesie karnym, Warszawa 2016
71. Fingas M., Steinborn S., Glosa do postanowienia SN z dnia 16 listopada 2009 r., IV KK 101/09, OSNKW 2010, nr 1, poz. 8, Prok. i Pr. 2011, nr 3
72. Fingas M., Steinborn S., Granice rozpoznania sprawy w instancji odwoławczej, w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 r. i 20

- lutego 2015 r. [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, P. Wiliński (red.), Warszawa 2015
73. Flick U., *Projektowanie badania jakościowego*, tłum. P. Tomanek. Warszawa, WN PWN, 2012
74. Frankfort-Nachmias Ch., Nachmias D., *Metody badawcze w naukach społecznych*, wyd. 1, Wyd. Zysk i S-ka, Poznań 2001, przekł. E. Hornowska
75. Friedland M., *Double Jeopardy*, 1969
76. Gaberle A. tłum. [w:] T. Weigenda, *Apelacja w postępowaniu karnym (uwagi z niemieckiego punktu widzenia)*, PiP 2000, nr 5
77. Gajworonskaja A., *Formularz apelacionnoy żaloby*, „Ugołownyje Prawo” 2015, nr 2
78. Galligan D.J., *Due Process and Fair Procedures* (Oxford: Clarendon Press, 1996) Pt 1
79. Garfinkel H., *Racjonalne cechy działalności naukowej i potocznej*, [w:] *Kryzys i schizma. Antycyjenstystyczne tendencje w socjologii współczesnej*, E. Mokrzycki (wybór), PIW, Warszawa 1984, t. 1
80. Garlicki S., *Opracowanie rewizji w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1970
81. Gibbs G., *Analizowanie danych jakościowych*, tłum. M. Brzozowska-Brywczyńska, Warszawa, WN PWN, 2011
82. Girdwoyń P., *Zarys niemieckiego procesu karnego*, Białystok 2006
83. Glaser S., *Polski proces karny w zarysie wraz z prawem o ustroju sądów powszechnych*, Kraków 1934
84. Gontarski W., *Porównanie niekontraduktoryjnego (kontynentalnego) procesu karnego z procesem kontraduktoryjnym (anglosaskim)* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, P. Hofmański (red. nacz.), tom II, *Proces karny. Rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym*, P. Kruszyński (red.), Warszawa 2014
85. Gorzkiewicz S., *glosa*, WPP 2002, nr 1
86. Gössel H., *Die Überprüfung tatsächlicher Feststellungen im Rechtsmittelzug des deutschen Strafverfahrens*, [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci Prof. Zbigniewa Dody* (red. A. Gaberle, S. Waltoś), Kraków 2000
87. Gozdecka B., *Glosa do Wyr. SN z dnia 8 czerwca 2004 r., III KK 419/03*, OSNKW 2004, Nr 7-8, poz. 74, PO GSP 2005, Nr 3, s. 109
88. Grajcar T., *Granice środka odwoławczego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, „Prok. i Pr.” 7-8/2015
89. Grajewski J., A. Zielińska, *Glosa do Uchw. SN z dnia 17 września 1991 r. I KZP 14/91*, OSNKW 1992, nr 1-2, poz. 11, PS 1992, nr 10,

90. Grajewski J., Paprzycki L.K., Płachta M., Steinborn S., Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 425-673 k.p.k., t. 2, Kraków 2003
91. Grajewski J., Przebieg procesu karnego, Warszawa 2001
92. Greenidge A., The Power of Pardon possessed by the Princeps, [w:] „The Classical Review”, Cambridge 1894, t. 8
93. Grobler A., Metodologia nauk, Wydawnictwo Znak, Kraków 2006
94. Groszyk H., Pieniążek A., Seidler G.L., Wprowadzenie do nauki o państwie i prawie, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008
95. Grzegorzczak T., Glosa do Wyr. SN z dnia 19 grudnia 1988 r., I KR 348/88, OSNKW 1989, nr 5-6, poz. 45, PiP 1990, z. 7
96. Grzegorzczak T., J. Tylman, Polskie postępowanie karne, Warszawa 2011
97. Grzegorzczak T., Kodeks postępowania karnego, t. I, Komentarz do art. 1-467, Warszawa 2014
98. Grzegorzczak T., Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym, Komentarz. Warszawa 2008
99. Grzegorzczak T., Ku usprawnieniu postępowania apelacyjnego i szerszemu reformatorijnemu orzekaniu przez sąd odwoławczy, [w:] P. Hofmański (red.), Fiat iustitia pereat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona Sędziemu Sądu Najwyższego Stanisławowi Zabłockiemu z okazji 40-lecia pracy zawodowej, Warszawa 2014
100. Grzegorzczak T., Tylman J., Polskie postępowanie karne. Warszawa 2009
101. Grzeszczyk W., Glosa do Uchw. SN z dnia 20 listopada 1997 r., I KZP 30/97, OSNKW 1997, nr 11-12, poz. 9, OSP 1998, z. 4, poz. 71.
102. Haber A. (red.), Ewaluacja ex-post. Teoria i praktyka badawcza, PARP, Warszawa 2007
103. Haber J., Dwie czy trzy instancje w procesie karnym, PiP 1957, nr 11
104. Hajduk Z., Ogólna metodologia nauk, Wydawnictwo KUL, Lublin 2005
105. Hansen P.D., Stacking Appellate Dissents: Due Process in the Appellate Arena, 18 Val. U. L. Rev. 141, 144 (1983)
106. Hochberg L, Uwagi o rewizji w przyszłym kodeksie postępowania karnego na tle obowiązujących przepisów k.p.k. i k.w.p.k., NP. 1954, nr 7-8
107. Hofmański P. (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek Kodeks postępowania karnego, t. II: Komentarz do artykułów 297–467, wyd. 3, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2007
108. Hofmański P., E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks postępowania karnego, t. I, Komentarz do artykułów 1-296 (red.) P. Hofmański, Warszawa 2011

109. Hofmański P., Horyzontalna prawomocność części wyroku w procesie karnym, PS 1998 nr 4
110. Hofmański P., Zabłocki S., Dowodzenie w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym – kwestie modelowe, [w:] T. Grzegorzczak (red.), Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana, Warszawa 2011
111. Hofmański P., Zabłocki S., Niektóre zagadnienia związane z granicami orzekania w instancji odwoławczej w procesie karnym [w:] Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi, (red.) I. Nowikowski, Lublin 2007
112. Hofmański P., Zabłocki S., Sprawność postępowania odwoławczego w świetle noweli do Kodeksu postępowania karnego z 27.9.2013 r. [w:] Między nauką a praktyką prawa karnego. Księga jubileuszowa Profesora Lecha Gardockiego, red. Z. Jędrzejewski [i in.], Warszawa 2014
113. Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 297-467, P. Hofmański (red.), Warszawa 2004, t. 2
114. Holdham S., Beldjam A., Court of Appeal Criminal Division: A Practitioner's Guide, London 2013
115. Hordyńska A., Skutki naruszenia przepisów o składzie sądu w polskim procesie karnym, Prok. i Pr. 2003, nr 3
116. How to appeal, A guide to the criminal appeal system, a justice publication, London 2011
117. Hoyano L., Wigs, Skeletons, Bibs, Bands, And Bundles: An Albertan Barrister Deciphers The English Court Of Appeal (Criminal Division), Alberta Law Review (2014) 52:1
118. Izydorzyc J., Glosa do wyr. SN z dnia 14 stycznia 2005 r., V KK 309/04, OSN Prok. i Pr. 2005, nr 10, poz. 8, Palestra 2007, z. 5-6.
119. Izydorzyc J., Granice orzekania sądu odwoławczego w polskiej procedurze karnej, Łódź 2010
120. Jasiński W., Kuźma M., Granice i zaskarżalność porozumień procesowych [w:] Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian, Z. Cwiakalski, G. Artymiak (red.), Warszawa 2010
121. Jaworski S., Metodyka pracy adwokata i radcy prawnego w sprawach karnych, wyd. 3, Warszawa 2016
122. Jeż – Ludwichowska M., Klubowicz M., Zasada bezpośredniości w postępowaniu odwoławczym w świetle nowelizacji k.p.k. z 27 września 2013 r. [w:] Środki zaskarżenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego, A. Lach (red.), Toruń 2015

123. Jolowicz H.F., Historical Introduction to the Study of Roman Law, Cambridge 1972
124. Jones D., Stewart G., Bennathan J., QC, E.Bolton, S.Walker, R.Penfold, Criminal Appeals Handbook, Bloomsbury 2015
125. Junker T. [w:] D.Burhoff, P.Kotz (red.), Handbuch für die Strafrechtlichen Rechtsmittel,
126. Junusow A.A., N.N. Mazina, Poniatije i osnovnyje problemy appielacionnowo poriadka prowierki sudiebnych rieszenij w rossijskom ygołownom processie (do reform ot 29.12.2010), „Aktualnyje problimy ekonomiki i prawa” 2014, nr 1
127. Juszczyk S., Badania jakościowe w naukach społecznych. Szkice metodologiczne, wyd. Uniwersytetu Śląskiego, wyd. I, Katowice 2013
128. Kaflarski A., Przegląd orzecznictwa, NP 1974, nr 7-8
129. Kaftal A., System środków odwoławczych w polskim procesie karnym Rozważania modelowe. Warszawa 1972.
130. Kala D., Kodeksowe postępowania szczególne, Warszawa 2001, s. 81–82, K. Noskowicz, Sprzeciw od nakazu karnego, „Acta Universitatis Nicolai Copernici” 1992, Prawo XXXII, z. 256
131. Kala D., Tryby szczególne w kodeksie postępowania karnego w świetle poglądów prezentowanych w doktrynie i judykaturze, Toruń 2005
132. Kalinowski S., M. Siewierski, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 1960
133. Kalinowski S., Przebieg procesu karnego, Warszawa 1957
134. Kalnickij W., Kuriachowa T., Obstojatielstwa, wliekuuszczije wozwraszczienije ugołownowo dieła prokuroru w sistemie osnowanij otmieny sudiebnych rieszenij w kassacionnom i nadzornom proizwodstwach, „Ugołownyje Prawo” 2016, nr 3
135. Kamiński S., Nauka i metoda, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, Lublin 1992
136. Kamiński S., Nauka i metoda. Pojęcie nauki i klasyfikacja nauki, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1992
137. Kapiński Z., Apelacje w procesie karnym. Zagadnienia praktyczne i kazusy, Warszawa 2013
138. Kardas P., Zasada prawdy materialnej a kontradiktoryjność postępowania dowodowego. Przeciwstawne czy komplementarne zasady procesu karnego? (Rozważania o znaczeniu analiz dogmatycznych w procesie przygotowywania zmiany normatywnej na przykładzie prac legislacyjnych nad projektem nowelizacji kodeksu

postępowania karnego) [w:] *Adwokatura jako uczestnik procesu legislacyjnego. Konferencje Naukowe Izby Adwokackiej we Wrocławiu*, red. J. Giezek, Warszawa 2012

139. Kessel G.V., *European Trends towards Adversary Styles in Criminal Procedure and Evidence, in the Japanese adversary system in context: controversies and comparisons* (Malcolm M. Feeley & Setsuo Miyazawa eds., 2002)
140. Klejnowska M., *Ograniczenia sądu odwoławczego orzekającego w sprawie karnej po wniesieniu środka zaskarżenia*, Rzeszów 2008
141. Klimkowicz J., notka do Orz. SN z dnia 26 września 1966 r. w sprawie II CR 314/66 (OSN 1967, poz. 39), notka drukowana w OSP 1967, poz. 140.
142. Kmieciak R., *Trójinstancyjny system apelacyjno-kasacyjny czy dwuinstancyjna hybryda rewizyjno-kasacyjna*, [w:] *Lubelskie Towarzystwo Naukowe. Materiały z sesji naukowej „Kierunki i stan reformy prawa karnego”*, Lublin 1995
143. Kociubiński W., *Glosa do postanowienia SN z dnia 16 listopada 2009 r., IV KK 101/09, OSNKW 2010, nr 1, poz. 8, PS 2011, nr 6*
144. Kociubiński W., *Zakres orzekania sądu odwoławczego w świetle ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*, „Wrocławskie Studia Sądowe” 2014, nr 1
145. Kolańczyk K., *Prawo rzymskie*, wyd. 5, Warszawa 2005
146. Kondracki M., *Rola zarzutów odwoławczych w procesie karnym*, Pal. 2009 nr 3-4
147. Konecki K., *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Warszawa 2000
148. Korany K., *Powszechna historia prawa*, Warszawa 1976
149. Korobowicz A., *W. Witkowski, Historia ustroju i prawa polskiego (1772-1918)*, Zakamycze 1998
150. Kosonoga J., *Glosa do Wyr. SN z dnia 15 stycznia 2008 r., V KK 190/07 (OSNKW 2008, nr 2, poz. 19), Ius Novum 2008, nr 2*
151. Kotz P. [w:] *D. Burhoff, P. Kotz, Handbuch für die Strafrechtlichen Rechtsmittel und Rechtsbehelfe*, Bonn 2013
152. Kozakiewicz Ł., *Zarzut naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów w postępowaniu apelacyjnym*, „Radca Prawny” Zeszyty naukowe nr 4(5)/2015
153. Koziczak A., *Forma podpisów składanych w toku procesu karnego* [w:] *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, Warszawa 2008

154. Kozielowicz W., Uzasadnianie rozstrzygnięć Sądu Najwyższego w sprawach karnych, [w:] Uzasadnienia decyzji stosowania prawa, (red.) M. Grochowski, I. Rzucidło - Grochowska, Warszawa 2015
155. Krajewski J., Naruszenie prawa materialnego jako podstawa rewizyjna według Kodeksu postępowania cywilnego, NP 10/1958
156. Kruk E., Postępowanie szczególne i odrębne w procesie karnym, B. Dobosiewicz, K. Dudka, B. Dudzik, J. Kosowski, E. Kruk, M. Mozgawa-Saj, P. Strzelec, K. Dudka (red.), Warszawa 2012
157. Krzemiński Z., Adwokat w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Pal. 3/1963; Pal. 12/1964, Pal. 5/1969
158. Krzemiński Z., Wnoszenie apelacji cywilnej, Warszawa 2006, Legalis/el.,
159. Kuczyńska H., Rozdział II. Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów angielskich [w:] P. Wiliński (red.), Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów polskich i międzynarodowych, Warszawa 2009
160. Kudriawcewa A.W., Smirnow W.P., Appielacionnoje proizwodstwo w ugołownom processie Rossiji, Moskwa 2013
161. Kuhn T.S., Struktura rewolucji naukowych, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2001
162. Kulesza C., Niegierewicz A., Urbaniak-Mastalerz I., Rzetelność postępowania odwoławczego w świetle badań aktowych, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” Review of Law, Business & Economics, Nr 39 (2/2017)
163. Kulesza C., Urbaniak-Mastalerz I., *Kara szybka czy kara sprawiedliwa?* [w:] *Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej* pod red. I. Sepioło-Jankowskiej, Warszawa 2016
164. Kulesza C., Apelacja po nowelizacji – rozważania modelowe (w:) Postępowanie karne po nowelizacji z 11 marca 2016 r., red. A. Lach, Warszawa 2017
165. Kulesza C., Boratyńska K.T., Problemy usprawniania niemieckiego postępowania karnego, Prokuratura i Prawo z 2004 r., Nr 4
166. Kulesza C., Budźko Ł., Antycypacja odpowiedzialności karnej oskarżonego jako podstawa angażowania się obrońcy w porozumienia procesowe [w:] Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian, Z. Ćwiąkalski, G. Artymiak (red.), Warszawa 2010
167. Kulesza C., K.T. Boratyńska, Problemy usprawniania niemieckiego postępowania karnego, Prok. i Pr. z 2004 r., Nr 4
168. Kulesza C., Kontradyktoryjność postępowania odwoławczego w świetle projektu nowelizacji kodeksu postępowania karnego Komisji Kodyfikacyjnej z dnia 8

- listopada 2012 r.(druk sejmowy nr 870) [w:] P. Wiliński (red) Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym, Warszawa 2013, s. 135.
169. Kulesza C., Porozumienia procesowe z perspektywy obrońcy [w:] Ocena porozumień procesowych w praktyce wymiaru sprawiedliwości, C. Kulesza (red.), Warszawa 2009
170. Kulesza C., Postępowanie apelacyjne w procesie rosyjskim po nowelizacji z 2013 r. (w druku).
171. Kulesza C., System środków odwoławczych w Niemczech [w:] Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016
172. Kulesza C., The relative nature of absolute violations of the right to defense as grounds for appeal, „Studies in Logic, Grammar and Rhetoric” 31 (44), 2012
173. Kulesza C., Wybrane problemy zaskarżania wyroków zapadłych wskutek porozumień procesowych w postępowaniu karnym skarbowym [w:] Verba volant, scripta manent: proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015-2016: księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej (red. nauk. T. Grzegorzczak, R. Olszewski), Warszawa 2016
174. Kulesza C., Zaskarżanie wyroków zapadłych w trybach konsensualnych – standard europejski i prawo polskie, BSP 2014, nr 15
175. Kulesza C., Efektywność udziału obrońcy w procesie karnym w perspektywie prawnoporównawczej, Kraków, Zakamycze 2005
176. Lach A., Skarga na wyrok sądu odwoławczego [w:] Postępowanie karne po nowelizacji z dnia 11 marca 2016 r. (red. A. Lach), Warszawa 2017
177. Lach A., Nowelizacja postępowania apelacyjnego z perspektywy obrońcy [w:] Środki zaskarżenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego, A. Lach (red.), Toruń 2015
178. Lang W., Wroblewski J., Zawadzki S., Teoria państwa i prawa, Warszawa 1986
179. Langbein J.H., Comparative Criminal Procedure: Germany 1977
180. Langbein J.H., Renée Lettow Lerner & Bruce P. Smith, History of the common law: the development of anglo-american legal institutions, 2009
181. Litauera J.J., Komentarz do procedury cywilnej, Warszawa 1993
182. Litewski W., Rzymski proces cywilny, Kraków 1988
183. Litewski W., Rzymski proces karny, Kraków 2003
184. Litewski W., Wybrane zagadnienia apelacji rzymskiej w sprawach cywilnych, Kraków 1967

185. Łakomy J., Pojęcie integracji zewnętrznej nauk prawnych, „Wrocławskie Studia Erzmiańskie, Zeszyty studenckie. Studia Erasmiana Wratislaviensia. Acta Studentium, Prace prawnicze, administratywistyczne i historyczne”, Wrocław 2009
186. Łopatka A. (red.), Metody badania prawa, Polska Akademia Nauk, Warszawa 1973
187. Maciejewski T., Historia ustroju i prawa sądowego Polski, Warszawa 2003
188. Manowska M., Apelacja w postępowaniu cywilnym. Komentarz. Orzecznictwo, wyd. 2, Warszawa 2013
189. Marciniak A., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 367–729. Tom II, 2014, Legalis/el.
190. Markesinis B.S., Learning from Europe and Learning in Europe, in the gradual convergence: foreign ideas, foreign influences, and English law on the eve of the 21st century 1, (B.S. Markesinis ed., 1994)
191. Marody M., Sens teoretyczny a sens empiryczny pojęcia postawy, PWN, Warszawa 1976
192. Marshall P.D., A comparative analysis of the right to appeal, duke journal of comparative & international law [Vol 22:1], 2011
193. Marszał K. [w:] R. Koper, K. Marszał, R. Netczuk, K. Sychta, J. Zagrodnik, K. Zgryzek, Proces karny. Przebieg postępowania, red. K. Marszał, wyd. 2, Katowice 2012
194. Marszał K., Granice środka odwoławczego w procesie karnym, „Problemy Prawa Karnego”, t. 14, Katowice 1988
195. Marszał K., Jeszcze w sprawie granic środka odwoławczego w procesie karnym [w:] W. Cieślak, S. Steinborn (red.), Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacje, Warszawa 2013
196. Marszał K., Problem granic środka odwoławczego w polskim procesie karnym, „Problemy Prawa Karnego” t.1, Katowice 1975
197. Marszał K., Stachowiak S., Zgryzek K., Proces karny, Katowice 2003
198. Marszał K., System apelacyjno-kasacyjny w polskim procesie karnym, [w:] Węzłowe zagadnienia procedury karnej-księga ku czci prof. Andrzeja Murzynowskiego, „Studia Iuridica” tom 33
199. Marszał K., Zakaz reformationis in peius w nowym ustawodawstwie karnym procesowym, Warszawa 1970
200. Marszał K., Zakres orzekania sądu rewizyjnego w razie zaskarżenia wyroku na niekorzyść oskarżonego, NP 1987, z. 9

201. Mendys W., Funkcja zarzutów odwoławczych w konstrukcji granic środka odwoławczego wedle kodeksu postępowania karnego, NP 1976, nr 12
202. Merton R.K., Teoria socjologiczna i struktura społeczna, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002
203. Mirek P., Nowy model postępowania dowodowego przed sądem II instancji – aspekty praktyczne nowelizacji art. 452 k.p.k., „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2014, nr 2
204. Mogilnicki A., E. S. Rappaport, Kodeks postępowania karnego, cz. II, Motywy ustawodawcze, Warszawa 1929
205. Morawski L., Podstawy filozofii prawa, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2014
206. Mousourakis G., The historical and institutional context of Roman law, Aldershot 2003
207. Mucha D., glosa, WPP 2002, nr 1
208. Mueller G., F. Poole-Griffiths, Comparative Criminal Procedure, London-New York 1969
209. Muirhead J., Historical Introduction to the Private Law of Rome, New Jersey 2009
210. Muras Z., Bezwzględne przyczyny odwoławcze w polskim procesie karnym, Toruń 2004
211. Muras Z., glosa, Pal. 2002, z. 5-6
212. Muras Z., Postępowanie odwoławcze w procesie karnym. Komentarz, Warszawa 2004
213. Muravyeva M., Russian Early Modern Criminal Procedure and Culture of Appeal, Review of Central and East European Law 38 (2013)
214. Murzynowski A., Glosa do uchwały SN z 20 października 1999., I KZP 33/99, OSP 2000, z. 7-8
215. Murzynowski A., L. Schaff, Komentarz do kodeksu postępowania karnego, Warszawa 1959
216. Nisenson J., Siewierski M., Kodeks postępowania karnego z komentarzem, Warszawa 1939
217. Nita B., Organizacja systemu sprawiedliwości w Republice Federalnej Niemiec, PS 2001, nr 2
218. Nobles R., Schiff D., Understanding Miscarriages of Justice (Oxford: Oxford University Press, 2000)

219. Nowak M., Introduction to the international human rights regime 2003
220. Nowak S., Metodologia badań społecznych, PWN, Warszawa 1985
221. O'Donnell L.S., O'Donnell, Criminal Appeals for the Mostly Civil Lawyer, Criminal Litigation; Winter 2016, Vol. 16 Issue 2
222. Orfield L.B., History of Criminal Appeal in England, 1 Mo. L. Rev. 326, 327 (1936);
223. Orfield L.B., The Right of Appeal in Criminal Cases, 34 Mich. L. Rev., 1936
224. Ossowski S., O osobliwościach nauk społecznych, wyd. 4, Warszawa 2014
225. Packer L., Two Models of the Criminal Process, U. Pa. L. Rev. 1, 2, 1964
226. Paprzycki L.K. (red.), Komentarz aktualizowany do art. 425-673 Kodeksu postępowania karnego, Opublikowano: LEX/el. 2015
227. Pattenden R., English Criminal Appeals 1844–1994 (Oxford: Clarendon Press, 1996)
228. Paweła S., Względne przyczyny odwoławcze, Warszawa 1970
229. Peiper L., Komentarz do kodeksu postępowania karnego, Kraków 1929
230. Piaseczki K., Zapewnienie prawidłowości oraz jednolitości wykładni i stosowania prawa, NP. 1984, Nr 11-12
231. Piekarski M., Głosa do orz. SN z dnia 15 stycznia 1963 r., III CR 989/61, NP 10/1963
232. Piekarski M., Nierozpoznanie istoty sprawy, Wiadomości Prawnicze 5/1933
233. Piekarski M., notka do orz. SN z 24.6.1937 r., C II 351/37, PPC 20/1937; Wiadomości Prawnicze 1/1938
234. Piekarski M., Opracowanie w postępowaniu cywilnym, Pal. 3/1965
235. Piekarski M., Pozbawienie strony możliwości obrony swych praw w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1964
236. Pound R., Appellate Procedure in Civil Cases 1941
237. Pratkowiecki P., Uchylenie orzeczenia na podstawie art. 439 § 2 k.p.k., PS 2004. nr 11-12
238. Przyjemski S.M., Recenzja do Komentarz do kodeksu postępowania karnego Federacji Rosyjskiej, PiP 2003, nr 5
239. Rejman S., Głosa do orz. SN III CR 953/60 (NP 1/1963, s. 578)

240. Rogacka-Rzewnicka M., *Apelacyjny model kontroli odwoławczej [w:] Nowe uregulowania prawne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, P. Kruszyński (red.), Warszawa 1999
241. Rogacka-Rzewnicka M., *Kasacja w polskim procesie karnym*, Warszawa 2001
242. Rogalski M., *Glosa do post. SN z dnia 19 kwietnia 2005 r., II KO 75/04, OSNKW 2005, Nr 7-8, OSP 2006, Nr 4*
243. Rogalski M., *Tożsamość czynu w procesie karnym*, *Pi Pr.* 2005/6/56
244. Roxin C., B.Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, 26 Auflage, C.H.Beck, München 2009
245. Ruciński S., *Praefectus urbi*, Poznań 2008
246. Rutkowski S., *Nieważność orzeczeń sądowych w nowym kodeksie postępowania karnego*, *Prok. i Pr.* 1998 nr 9
247. Rybczyński S., *O nowej zmianie przepisów postępowania karnego*, *Pal.* 1958, nr 7-8
248. Sakowicz A., *Wyłączenie stosowania zakazu reformationis in peius w przypadkach określonych w art. 343 lub 387 k.p.k. a konstytucyjny standard prawa do obrony [w:] Ocena porozumień procesowych w praktyce wymiaru sprawiedliwości*, C. Kulesza (red.), Warszawa 2009
249. Schroeder F.Ch., *Strafprozessrecht*, München 1993
250. Sharpe S., *Judicial Discretion and Criminal Investigation* (London: Sweet & Maxwell, 1998)
251. Sibley N.W., *Criminal appeal and evidence* 19 n.2 (1908); Marc M. Arkin, *Rethinking the Constitutional Right to a Criminal Appeal*, 39 *U.C.L.A. L. Rev.* 503, 1991
252. Siedlecki W., [w:] *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*, (red.) Z. Resich, W. Siedlecki, Warszawa 1975
253. Siedlecki W., *Glosa drukowana w NP 1/1963*
254. Siedlecki W., *Nieważność procesu cywilnego*, Warszawa 1965
255. Siedlecki W., *Podstawy rewizji cywilnej*, Warszawa 1959
256. Siedlecki W., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego*, NP 11/1962
257. Siedlecki W., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego*, PiP 8–9/1962, NP 8–9/1964
258. Sieracki W., *Glosa do Uchw. SN z dnia 21 sierpnia 1992 r., I KZP 26/92, OSNKW 1992, nr 9, poz. 67, OSP 1993, z. 4*

259. Siewierski M., J. Tylman, M. Olszewski, Postępowanie karne w zarysie, Warszawa 1974
260. Skąpski J., Przyczynek do wyjaśnienia pojęcia nierozpoznania istoty sprawy, PPC 8/1934
261. Skrętowicz E. [w:] J. Grajewski, E. Skrętowicz, Kodeks postępowania karnego z komentarzem, Gdańsk 1996
262. Smyth N.A., The Limitation of the Right of Appeal in Criminal Cases, 17 Harv. L. Rev. 317, 317 (1903)
263. Sprack J., A Practical Approach to Criminal Procedure (wyd.12), Oxford 2008
264. Stawiarki I., Ordynacja kryminalna Pruska, tł. I (Ignacy) Stawiarski, Warszawa 1828
265. Stefański R.A., Glosa do Post. SN z dnia 27 lutego 2007 r., I KZP 38/06, OSNKW 2007, Nr 3, poz. 23, WPP 2008, Nr 2
266. Stefański R.A., Przegląd uchwał Izby Karnej SN, WPP 2002, nr 2
267. Stefański R.A., Przegląd uchwał Sądu Najwyższego, WPP 1995, nr 2
268. Stefański R.A., Przegląd, WPP 2002, Nr 2
269. Steinborn S. (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów, Opublikowano: LEX/el. 2016, Komentarz do art. 422 k.p.k. (Lex/el).
270. Steinborn S., Glosa do uchwały SN z 20 października 1999 r., KZP 33/99, OSP 2000, z. 7-8
271. Steinborn S., Konwalidacja wadliwej rozprawy oraz częściowe uchylenie wyroku w świetle bezwzględnych podstaw odwoławczych z art. 439 par 1 k.p.k. (Na marginesie wyroku SN z 21 listopada 2001 r., III KKN 81/01), „Palestra” 2003, nr 5–6
272. Steinborn S., Ograniczenie zaskarżalności wyroku wydanego w I instancji jako środek uproszczony procesu karnego w świetle prawa do dwuinstancyjnego postępowania (uwagi de lege lata i de lege ferenda) GSP 2005, t. XIII
273. Steinborn S., Porozumienia w polskim procesie karnym [w:] Nowe Tendencje w prawie karnym procesowym: Niemcy, Polska, Ukraina, (red.) Friedrich – Christian Schroeder, Tina de Vries, Białystok 2016
274. Steinborn S., Postępowanie dowodowe w instancji apelacyjnej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego, „Prok. i Pr.” 1-2/2015
275. Steinborn S., Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym, Warszawa 2011
276. Stelmach J., Brożek B., Metody prawnicze, Wydawnictwo Wolters Kluwer, wyd. 2. Kraków 2006

277. Stelmach J., Brożek B., Metody prawnicze. Logika. Analiza. Argumentacja. Hermeneutyka, Kraków 2004
278. Stephen A.F., A history of the criminal law of England, London, Macmillan 1883
279. Such J., Wstęp do ogólnej metodologii nauk, Poznań 1973
280. Sztompka P., O osobliwościach nauk społecznych raz jeszcze, „Studia Filozoficzne” 1974, nr 8 (105)
281. Szymura M., Wybrane cechy dogmatycznoprawne apelacji na tle historyczno-porównawczym [w:] Folia Iuridica Wratislaviensis, Vol. 1, No 1, Wrocław 2012
282. Śliwiński S., Niektóre zagadnienia procesowe na tle ostatniej noweli do k.p.k., PiP 1958, nr 10
283. Śliwiński S., Polski proces karny przed sądem powszechnym. Przebieg procesu i postępowania wykonawczego, Warszawa 1948 r.
284. Świecki D., Konstrukcja apelacji jako środka odwoławczego w procesie karnym, Warszawa 2018
285. Świecki D., Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II, wyd. IV, WKP 2018, (Lex./el)
286. Świecki D., Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego a możliwość reformatoryjnego orzekania w instancji odwoławczej w świetle wchodzącej w życie 1 lipca 2015 r. nowelizacji kodeksu postępowania karnego, [w:] T. Grzegorzczak (red.), Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin, Warszawa 2014
287. Świecki D. (red.) Augustyniak B., Eichstaedt K., Kurowski M. Kodeks Postępowania Karnego Komentarz, wyd. 1 t. I, wyd. Wielkie Komentarze LexisNexis, Warszawa 2013
288. Świecki D. (red.) Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016, stan prawny na: 1 czerwca 2016, LEX/el
289. Świecki D. (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016, Opublikowano: WK 2016, (Lex./el).
290. Świecki D. (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II, wyd. II, Opublikowano: WK2015
291. Świecki D. [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz, red. D. Świecki, t. 2, Warszawa 2015
292. Świecki D., Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach, [w:] Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016

293. Świecki D., *Apelacja w postępowaniu karnym*, Warszawa 2012
294. Świecki D., *Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego a możliwość orzekania w instancji odwoławczej w świetle wchodzącej w życie 1 lipca 2015 r. nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, w: *Księga Tylmana*, 2014
295. Świecki D., *Postępowanie odwoławcze [w:] Kodeks postępowania karnego Komentarz*, J. Skorupka (red.) Z. Brodzisz, D. Gruszecka, I. Hayduk -Hawrylak, W. Jasiński, J. Kosonoga, B. Nita-Światłowska, K. Nowicki, Z. Pachowicz, R. Ponikowski, W. Posnow, J. Skorupka, S. Szolucha, A. Światłowski, D. Świecki, Warszawa 2015
296. Świecki D., *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz. Orzecznictwo*, wyd. II, stan prawny na 2014.01.01, LEX/el.
297. Świecki D., *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz i orzecznictwo*, wyd. III, stan prawny na: 1 stycznia 2016, LEX/el.
298. Świecki D., *Postępowanie odwoławcze według rosyjskiego kodeksu postępowania karnego*, *Prokuratura i Prawo* 2007, nr 6
299. Świecki D., *Zaskarżalność uzasadnienia orzeczenia karnego*, *Przegląd Sądowy* 2009, nr 4
300. Tauber M., *Istota sprawy z § 2 art. 408 KPC*, *Głos Prawa* 1933
301. Taylor P., *Taylor on Appeals* (London: Sweet & Maxwell, 2000)
302. Trechsel S., *Human rights in criminal proceedings*, 2005
303. Tylman J., *glosa*, *OSP* 2002, z. 2
304. Urbaniak-Mastalerz I., *Rola pokrzywdzonego w porozumieniach karnoprosesowych [w:] Ochrona prawna pokrzywdzonego*, T. Karczmarek, M. Filipowska-Tuthill, J. Żylińska (red), Wrocław 2017
305. Urbaniak-Mastalerz I., *Pozycja oskarżonego w nowym modelu postępowania odwoławczego [w:] Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań*, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016
306. Urbaniak-Mastalerz I., *Czy potrzeba zgłaszać zastrzeżenia do protokołu w procesie cywilnym w trybie art. 162 k.p.c.*, „*Młoda Palestra*” Nr 8 1/2016
307. Urbaniak-Mastalerz I., *Konferencja naukowa „Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań (Gdańsk, 25-26 września 2014 r.)*, „*Prok. i Pr.*” 11, 2015
308. Urbaniak-Mastalerz I., *Niegierewicz A., Kilka słów o nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 11.3.2016 r.*, „*Monitor Prawniczy*” 10/2016

309. Urbaniak-Mastalerz I., Podstawy apelacji w znowelizowanym k.p.k. (uwagi na tle wyników badań aktowych [w:] Środki zaskarżenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego, A. Lach (red.), Toruń 2015
310. Urbaniak-Mastalerz I., Współczesny paradygmat wykładni prawa karnego, „Monitor Prawniczy” 24/2015
311. Urbaniak-Mastalerz I., Rozdział X. Pomiedzy względnoscia a bezwzglednoscia zakazow dowodowych – uwagi na tle relacji pomiedzy tajemnica zawodowa a obroncza, [w:] J. Skorupka (red.), A. Drozd (red.), Nowe spojrzenie na model zakazow dowodowych, Warszawa 2015
312. Urbaniak-Mastalerz I., Dowód z podsłuchu w postępowaniu karnym, a tajemnica adwokacka (rozważania na tle nowelizacji k.p.k. z 2013 r.) [w:] M. Jackowski (red.), Nowoczesne środki techniczne służące pozyskiwaniu informacji (nagranie, podsłuch, monitoring, GPS-tracking) w polskim systemie prawa, Poznań 2015, s. 61- 71.
313. Urbaniak-Mastalerz I., Pomiedzy względnoscia a bezwzglednoscia przyczyn odwoławczych [w:] Problemy kontroli decyzji procesowych, D. Gil (red.), Lublin 2017
314. Urbaniak-Mastalerz I., rozdział 13. *Inni uczestnicy postępowania karnego* (w:) *System Prawa Karnego Procesowego*, C. Kulesza (red), t. VI, Warszawa 2016
315. Waltoś S., P. Hofmański, Proces karny. Zarys systemu, Warszawa 2018
316. Waltoś S., Niemiecki proces karny. Zagadnienia podstawowe, Prok. i Pr. 1997 nr 12, s. 18.
317. Waltoś S., Niemiecki proces karny; zagadnienia podstawowe, Prok. i Pr. 1997, nr 12
318. Waltoś S., Proces karny, wyd. 9, Warszawa 2008
319. Waltoś S., Proces karny, Zarys systemu, Warszawa 2009
320. Waltoś S., Proces karny. Zarys systemu, Warszawa 2002
321. Wassermann W., Zasady formułowania zarzutów apelacyjnych w obowiązującej procedurze karnej, Prok. i Pr. 2010, nr 6
322. Weigend T., Das Rechtsmittel der Appellation aus deutscher Sicht, [w:] Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Z. Dody, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2000
323. Weigend T., Germany, in Criminal Procedure: A worldwide study, supra note 147
324. Weigenda T., Apelacja w postępowaniu karnym (uwagi z niemieckiego punktu widzenia), PiP 2000, nr 5

325. Weigenda T., Das Rechtsmittel der Apellation [w:] Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody, Kraków 2000
326. Wengerek E., Glosa do orz. SN III CR 953/60 (OSP 1962, poz. 119)
327. Wędrychowska E.L., Nieważność orzeczeń sądowych w świetle projektu k.p.k., Prok. i Pr. 1997, nr 6
328. Wiatrowisk P., Dyrektywy wykładni prawa karnego materialnego w judykaturze Sądu Najwyższego, Warszawa 2013, LEX/el.
329. Widmayer G., Münchener Anwalts Handbuch Strafverteidigung, München 2014
330. Wieczorek J., Metodologia badań empirycznych nad pomocą prawną. Stan obecny i perspektywy rozwoju, Studia Prawno-ekonomiczne, t. XCVI, 2015
331. Wiliński P., Dwuinstancyjność postępowania karnego, w: Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylman i, Warszawa 2011
332. Wiliński P., Proces karny w świetle Konstytucji. Warszawa 2011
333. Woźniewski K., Apelacja w angielskim procesie karnym [w:] Postępowanie odwoławcze w procesie karnym - u progu nowych wyzwań, S. Steinborn (red.), Warszawa 2016
334. Woźny T., Glosa do Post. SN z dnia 29 października 2008 r., II KK 257/08, Biul. PK 2009, Nr 1, poz. 70, LEX/el. 2009.
335. Wysocki D., Glosa do Post. SN z dnia 15 września 2010 r., II KK 42/10, OSNKW 2010, Nr 11, poz. 101, OSP 2011, z. 7-8.
336. Zabłocki S., [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Z. Gostyński (red.), Warszawa 2004, t.3
337. Zabłocki S., Artykuł 167 k.p.k. po jego nowelizacji - wstępne nakreślenie problemów, Pal. 2015, nr 7-8, s. 169 i n.;
338. Zabłocki S., Komentarz [w:] P. Wiliński (red) Kontradycyjność w polskim procesie karnym, Warszawa 2013
339. Zabłocki S., O niektórych zmianach wprowadzonych przez nowy Kodeks postępowania karnego w zakresie postępowania odwoławczego, Przegląd Sądowy 1997, nr 11-12
340. Zabłocki S., O niektórych zmianach wprowadzonych przez nowy Kodeks postępowania karnego w zakresie postępowania odwoławczego, PS 1997, nr 11-12
341. Zabłocki S., Postępowanie odwoławcze w Kodeksie postępowania karnego po nowelizacji. Komentarz praktyczny, Warszawa 2003

342. Zabłocki S., Postępowanie odwoławcze, kasacyjne i wznowieniowe w procesie karnym, Warszawa 1999
343. Zabłocki S., Przegląd orzecznictwa, Pal. 2001, z. 5-6
344. Zbrojewska M., Glosa do Post. SN z dnia 29 czerwca 2010 r., I KZP 6/10, OSNKW 2010, nr 8, poz. 65, LEX/el. 2011
345. Zgryzek K., Postępowanie w przedmiocie zastosowania środków zabezpieczających w polskim procesie karnym, Wyd. Uniwersytet Śląski, Katowice 1989
346. Ziemiński A., Glosa do Post. SN z dnia 29 czerwca 2010 r., I KZP 6/10, OSNKW 2010, nr 8, poz. 65, PiP 2011, z. 9.
347. Ziemiński Z., Logika praktyczna, wyd. XXV, Warszawa 2002
348. Ziemiński Z., Metodologiczne zagadnienia prawoznawstwa, Warszawa 1974
349. Ziemiński Z., Podstawowe problemy prawoznawstwa, Warszawa 1980
350. Znaniecki F., Metoda socjologii, PWN, Warszawa 2008
351. Żółtek S., Komentarz do art. 4 k.k. (red.) Zabłocki R., wyd. 3, 2015/Legalis/el.
352. В. Г. Зинченко, Дополнительная апелляционная жалоба в уголовном процессе, Дополнительная апелляционная жалоба в уголовном процессе
353. Кашанина Т.В., А.В. Кашанин, Основы российского права, Москва 2002
354. Л. П Рыжаков, Уголовный процесс. Москва 1999
355. Л.К. Р.наева, Уголовный процесс, Москва 2003
356. Н.А. Громов, Уголовный процесс России, Москва 1998
357. Уголовный процессуальный Кодекс РФ, Москва, 1999

WYKAZ SPRAW ANALIZOWANYCH

Załącznik - wykaz dostępnych spraw Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb., w których wnoszone były apelacje w II Wydziale Karnym w 2010 r. oraz wykaz dostępnych spraw Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb., w których wnoszone były apelacje w VII Wydziale Karnym w 2012 r.

ZALĄCZNIK – Wykaz spraw analizowanych z II Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb.

LP	Sygn. akt I instancji	Sygn. akt. II instancji	Artykuł	Podmiot wnoszący apelację	Zarzut	Wynik
1	II K 687/10	IV Ka 539/11	278 par. 1 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
2	II K 677/10	IV Ka 292/12	157 par. 2 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Obraza przepisów postępowania	Oczywiście bezzasadne
3	II K 643/10	IV Ka 70/11	178 a par. 1 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana w części
4	II K 662/10	IV Ka 15/11	178 a par. 1 k.k.	adwokat	Rażąca niewspółmierność i surowość kary	Zasadne, zmiana w części
5	II K 661/10	IV Ka 910/10	177 par. 1 k.k.	prokurator	Obraza prawa materialnego	Zasadne, zmiana
6	II K 645/10	IV Ka 867/10	280 par. 1 k.k.	adwokat	Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne
7	II K 762/10	IV Ka 515/11	222 par. 1 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana w części
8	II K 722/10	IV Ka 895/10	178a par. 1 k.k.	oskarżony	Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne
9	II K 740/10	IV Ka 380/11	212 par. 1 k.k.	pełnomocnik oskarżyciela prywatnego	Obraza prawa materialnego; Obraza przepisów postępowania	Zasadne, zmiana w części
			212 par. 1 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Rażąca niewspółmierność kary grzywny	Oczywiście bezzasadna
10	II K 754/10	IV Ka 401/11	286 par. 1 k.k.	oskarżony	Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne
11	II K 717/10	IV Ka 18/11	286 par. 1 k.k.	prokurator	Błąd w ustaleniach faktycznych	Zasadne, zmiana w części
12	II K 749/10	IV Ka 156/11	177 par 1 k.k.	prokurator	Obraza prawa materialnego	Zasadne, zmiana części
13	II K 828/10	IV Ka 240/11	art. 190 par. 1 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
14	II K 887/10	IV Ka 279/11	270 par. 2 k.k.	oskarżony	Obraza prawa materialnego	Oczywiście bezzasadne
15	II K 676/10	IV Ka 10/11	178a par. 2 k.k.	oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
16	II K 818/10	IV Ka 120/11	178a par. 2 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana w części
17	II K 901/10	IV Ka 191/11	35 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 roku o ochronie zwierząt.	prokurator	Błąd w ustaleniach faktycznych; Obraza prawa materialnego; Rażąca niewspółmierność kary	Zmiana w części
18	II K 843/10	IV Ka 473/11	178a par. 1 k.k.	oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
19	II K 892/10	IV Ka 188/11	178a par. 1 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność środka karnego	Zmiana w części
20	II K 863/10	IV Ka 68/11	178a par. 1	oskarżony	Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne
21	II K 903/10	IV Ka 333/11	177 par. 1 k.k.	prokurator	Obraza prawa materialnego; Obraza prawa procesowego	Zasadne, zmiana w części
22	II K 810/10	IV Ka 254/11	178a par. 1	prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana w części
23	II K 833/10	IV Ka 534/11	207 par. 1 k.k.	prokurator	Obraza przepisów postępowania; Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne

LP	Sygn. akt I instancji	Sygn. akt II instancji	Artykuł	Podmiot wnoszący apelację	Zarzut	Wynik
24	II K 856/10	IV Ka 161/11	178 par. 2 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność środka karnego	Zasadne, zmiana w części
25	II K 864/10	IV Ka 255/11	276 k.k.	oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
26	II K 690/10	IV Ka 682/11	212 par. 1 k.k.	oskarżony	Naruszenie prawa materialnego; Naruszenie przepisów postępowania	Oczywiście bezzasadne
27	II K 689/10	IV Ka 691/11	305 ust. 3 ustawy z dnia 20 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej.	adwokat	Obraza przepisów postępowania; Błąd w ustaleniach faktycznych	Zasadne, zmiana w części
28	II K 393/10	IV Ka 664/10	178a par. 2 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Zmiana w części
29	II K 132/10	IV Ka 225/11	190 par. 1 k.k., 226 kk	prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Bezzasadne
				adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Obraza przepisów postępowania	Zasadne, zmiana
				oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych	Zasadne, zmiana
30	II K 59/10	IV Ka 453/10	207 par. 1 k.k.	adwokat	Obraza przepisów postępowania	Uchylenie wyroku
31	II K 168/10	IV Ka 525/10	178a par. 1 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana
32	II K 82/10	IV Ka 349/12	177 par. 2 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Obraza przepisów postępowania	Oczywiście bezzasadne
33	II K 63/10	IV Ka 438/10	278 par. 1 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Naruszenie przepisów postępowania	Oczywiście bezzasadne
34	II K 177/10	IV Ka 523/10	178a par. 1 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność kary na niekorzyść	Wycofana
				oskarżony	Rażąca niewspółmierność kary na korzyść	Zasadne, zmiana
35	II K 384/10	IV Ka 711/10	178a par. 1 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność środka karnego	Oczywiście bezzasadne
36	II K 42/10	IV Ka 385/10	178a par. 1 k.k.	oskarżony	Rażąca niewspółmierność środka karnego	Oczywiście bezzasadne
37	II K 562/10	IV Ka 400/11	271 par. 1 k.k.	adwokat	Obraza przepisów postępowania; Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
38	II K 560/10	IV Ka 282/11	207 par. 1 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Obraza prawa materialnego	Oczywiście bezzasadne
39	II K 586/10	IV Ka 790/10	178a par. 2 k.k.	prokurator	Naruszenie prawa materialnego; Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana
40	II K 572/10	IV Ka 789/10	178a par. 2 k.k.	prokurator	Obraza prawa materialnego; Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana

LP	Sygn. akt I instancji	Sygn. akt. II instancji	Artykuł	Podmiot wnoszący apelację	Zarzut	Wynik
41	II K 801/10	IV Ka 263/11	178a par. 2 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana
42	II K 18/10	IV Ka 653/10	286 par. 1 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Naruszenie prawa materialnego; Naruszenie prawa procesowego; Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana i warunkowe umorzenie
43	II K 821/10	IV Ka 153/11	278 par. 1 k.k.	prokurator	Błąd w ustaleniach faktycznych; Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne
44	II K 162/10	IV Ka 870/10	207 par. 1 k.k.	prokurator adwokat	Rażąca niewspółmierność kary Obraża przepisów postępowania; Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne Oczywiście bezzasadne
45	II K 22/10	IV Ka 499/10	222 par. 1 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Zmiana w części
46	II K 422/10	IV Ka 118/11	270 par. 1 k.k.	adwokat	Naruszenie przepisów postępowania; Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
47	II K 565/10	IV Ka 261/11	197 par 1 k.k.	prokurator adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych Obraża przepisów postępowania; Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne Oczywiście bezzasadne
48	II K 592/10	IV Ka 940/10	209 par. 1 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana
49	II K 279/10	IV Ka 698/10	280 par. 1 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne
50	II K 791/10	IV Ka 6/11	62 ust. 2 Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne
51	II K 599/10	IV Ka 869/10	178a par. 1 k.k.	prokurator	Naruszenie prawa materialnego; Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana w części
52	II K 403/10	IV Ka 652/10	178a par. 2 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana w części
53	II K 397/10	IV Ka 280/11	222, 224 i 226 k.k.	prokurator oskarżony	Rażąca niewspółmierność kary Błąd ustaleniach faktycznych; Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana w części Bezzasadne
54	II K 249/10	IV Ka 758/10	271 par. 1 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Naruszenie prawa materialnego; Naruszenie prawa procesowego; Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana

LP	Sygn. akt I instancji	Sygn. akt II instancji	Artykuł	Podmiot wnoszący apelację	Zarzut	Wynik
55	II K 19/10	IV Ka 423/10	193 k.k.	oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
56	II K 769/10	IV Ka 69/11	278 k.k.	adwokat	Rażąca niewspółmierność kary	Zmiana w części
57	II K 431/10	IV Ka 667/10	62 ust. 2 Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
58	II K 413/10	IV Ka 107/11	284 par. 2 k.k.	oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
59	II K 270/09	IV Ka 950/09	116 ust. 1 Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych	adwokat	Obraza prawa materialnego; Obraza prawa procesowego; Błąd w ustaleniach faktycznych	Uchylenie wyroku
60	II K 265/10	IV Ka 186/11	212 par. 1 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Obraza przepisów postępowania	Oczywiście bezzasadne
61	II K 237/10	IV Ka 943/10	278 par. 1 k.k.	prokurator	Błąd w ustaleniach faktycznych	Zasadne, uchylenie wyroku
				adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Naruszenie prawa procesowego	Zasadne, uchylenie wyroku
62	II K 185/10	IV Ka 802/10	279 par. 1 k.k.	oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
63	II K 210/10	IV Ka 663/10	124 par. 1 k.w.	oskarżony	Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne
64	II K 995/10	IV Ka 575/11	212 par. 1 k.k.	adwokat	Naruszenie prawa materialnego; Naruszenie prawa procesowego	Oczywiście bezzasadne
65	II K 986/10	IV Ka 256/11	178a par. 1 i 4 k.k.	prokurator	Obraza prawa materialnego; Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana
66	II K 994/10	IV Ka 568/11	216 i 217 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych; Obraza przepisów postępowania	Uchylenie i umorzenie postępowania
67	II K 987/10	IV Ka 257/11	178a par. 2 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność środka karnego	Zasadne, zmiana
68	II K 988/10	IV Ka 241/11	178a par. 1 k.k.	oskarżony	Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana w części
69	II K 962/10	IV Ka 567/11	207 par. 1 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadna
70	II K 938/10	IV Ka 187/11	209 k.k.	prokurator	Obraza prawa materialnego	Zasadne, zmiana w części
71	II K 906/10	IV Ka 105/11	209 k.k.	prokurator	Obraza prawa materialnego	Oczywiście bezzasadne
72	II K 92/10	IV Ka 412/10	158 par. 1	prokurator	Obraza prawa materialnego	Zasadne, zmiana
73	II K 1075/10	IV Ka 123/11	190 par. 1 k.k. i 157 par. 2 kk	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne

LP	Sygn. akt I instancji	Sygn. akt II instancji	Artykuł	Podmiot wnoszący apelację	Zarzut	Wynik
74	II K 1075/10	IV Ka 438/11	207 k.k.	adwokat	Obraza przepisów postępowania	Oczywiście bezzasadne
75	II K 1098/10	IV Ka 574/11	178a par. 2 k.k.	adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
76	II K 1014/10	IV Ka 385/11	278 par. 1 k.k.	oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
77	II K 940/10	IV Ka 154/12	222, 226 k.k.	prokurator	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
				adwokat	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
78	II K 907/10	IV Ka 119/11	178a par. 2 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność kary na niekorzyść	Zasadna, zmiana
79	II K 115/10	IV Ka 646/10	207 k.k.	oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
80	II K 421/10	IV Ka 648/10	178a par. 2 k.k.	prokurator	Obraza prawa materialnego; Rażąca niewspółmierność kary	Zasadna, zmiana w części
81	II K 7/10	IV Ka 710/10	209 par. 1 k.k.	prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne
				adwokat	Obraza przepisów postępowania; Błąd w ustaleniach faktycznych	Zasadna w części, zmiana

ZALĄCZNIK – Wykaz spraw analizowanych z VII Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb.

LP	Sygn. akt I instancji	Sygn. akt II instancji	Art.	Podmiot wnoszący apelację	Zarzut	Wynik
1	VII K 58/12	IV Ka 60/13	124 par. 1 k.w.	Obrońca	Obraza przepisów postępowania Błąd w ustaleniach faktycznych	Zasadne, zmiana w części
2	VII K 67/12	IV Ka 302/12	178a par. 4 k.k.	Prokurator	Błąd w ustaleniach faktycznych Rażąca niewspółmierność środka karnego Obraza przepisów prawa materialnego	Zasadne, zmiana w części
3	VII K 106/12	IV Ka 431/12	178a par. 4 k.k.	Prokurator	Obraza przepisów postępowania	Zasadne, zmiana w części
4	VII K 210/12	IV Ka 627/12	178a par. 4 k.k.	Prokurator	Rażąca niewspółmierność wymierzonego środka karnego	Zasadne, zmiana w części
5	VII K 132/12	IV Ka 587/12	191 par. 1 k.k.	Oskarżony Obrońca	Obraza przepisów postępowania Obraza prawa materialnego Błąd w ustaleniach faktycznych Obraza przepisów postępowania	Zasadne, uchylenie wyroku
6	VII Ks 74/10 VII K 53/12	IV Ka 841/11 IV Ka 598/12	54 par. 2 k.k.s.	Obrońca Urząd Celny	Błąd w ustaleniach faktycznych Obraza przepisów postępowania Obraza przepisów prawa materialnego	Zasadne, uchylenie wyroku Oczywiście bezzasadne
7	VII K 201/12	IV Ka 482/12	178a par. 1 k.k.	Prokurator	Rażąca niewspółmierność wymierzonej kary i orzeczonego środka karnego	Zasadne, zmiana w części
8	VII K 212/12	IV Ka 788/12	217 par. 1 k.k.	Oskarżyciel prywatny	Obraza przepisów postępowania	Zasadne, zmiana w części
9	VII K 83/12	IV Ka 548/12	178a par. 2 k.k.	Prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana w części
10	VII K 14/12	IV Ka 639/12	278 par. 1 k.k.	Oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
11	VII K 252/12	IV Ka 603/12	280 par. 1 k.k.	Oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadna
12	VII K 475/11	IV Ka 222/12	233 par. 1 k.k. 280 par. 1 k.k.	Oskarżony 1 Obrońca oskarżonego 2	Błąd w ustaleniach faktycznych Obraza przepisów postępowania Błąd w ustaleniach faktycznych Obraza przepisów postępowania	Uchylenie wyroku i ponowne rozpatrzenie sprawy
13	VII K 288/12	IV Ka 93/13	280 par. 1 k.k.	Obrońca	Błąd w ustaleniach faktycznych Obraza przepisów postępowania	Oczywiście bezzasadna
14	VII K 147/12	IV Ka 723/12	178a par. 4 k.k.	Obrońca	Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadna
15	VII K 165/12	IV Ka 549/12	178a par. 4 k.k.	Prokurator Oskarżony	Rażąca niewspółmierność orzeczonego środka karnego Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne Oczywiście bezzasadne
16	VII K 115/12	IV Ka15/13	279 par. 1 k.k.	Obrońca Oskarżony	Obraza przepisów postępowania Błąd w ustaleniach faktycznych Obraza przepisów postępowania	Oczywiście bezzasadne Oczywiście bezzasadne

LP	Sygn. akt I instancji	Sygn. akt II instancji	Artykuł	Podmiot wnoszący apelację	Zarzut	Wynik
17	VII K 327/12	IV Ka 778/12	177 par. 2 k.k. 178 a par. 1 k.k. 284 par. 2 k.k.	Oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
18	VII K 349/12	IV Ka 672/12	178a par. 4 k.k.	Prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana w części
19	VII K 325/12	IV Ka 193/13	193 k.k.	Oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych	Zasadne, zmiana w części
20	VII K 312/12	IV Ka 569/12	178a par. 4 k.k.	Prokurator	Rażąca niewspółmierność wymierzonego środka karnego	Oczywiście bezzasadne
21	VII K 355/12	IV Ka 198/13	157 par. 2 k.k.	Oskarżony	Obraza przepisów postępowania	Zasadne, zmiana wyroku
22	VII K 473/12	IV Ka 319/13	284 par. 2 k.k.	Obrońca Oskarżony	Błąd w ustaleniach faktycznych Błąd w ustaleniach faktycznych	Zasadne, zmiana w części
23	VII K 500/12	IV Ka 70/13	280 par. 1 k.k.	Prokurator Obrońca	Błąd w ustaleniach faktycznych Rażąca niewspółmierność kary Obraza przepisów prawa materialnego Obraza przepisów postępowania	Oczywiście bezzasadne Zasadne, zmiana w części
24	VII K 561/12	IV Ka 212/13	276 k.k.	Obrońca	Obraza przepisów prawa materialnego Obraz przepisów prawa procesowego Obraza przepisów postępowania	Oczywiście bezzasadne
25	VII K 425/12	IV Ka 631/12	178a par. 2 k.k.	Prokurator	Rażąca niewspółmierność orzeczonej kary i środków karnych	Zasadne, zmiana w części
26	VII K 418/12	IV Ka 844/12	228 par. 1 i 3 k.k.	Prokurator	Błąd w ustaleniach faktycznych	Zasadne, zmiana
27	VII K 404/12	IV Ka 652/12	228 par. 1 i 3 k.k.	Prokurator	Rażąca niewspółmierność środka karnego	Oczywiście bezzasadne
28	VII K 371/12	IV Ka 951/12	178a par. 1 k.k.	Obrońca	Obraza przepisów postępowania Obraza prawa materialnego	Oczywiście bezzasadne
29	VII K 360/12	IV Ka 635/12	178a par. 2 k.k.	Prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne
30	VII K 477/12	IV Ka 666/13	222 par. 2 k.k.	Obrońca	Obraza przepisów postępowania Rażąca niewspółmierność środka karnego	Oczywiście bezzasadne
31	VII K 552/12	IV Ka 116/13	197 par. 1 k.k.	Obrońca	Obraza przepisów postępowania Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
32	VII K 508/12	IV Ka 374/13	278 par. 1 k.k.	Prokurator Obrońca	Obraza przepisów postępowania Błąd w ustaleniach faktycznych Błąd w ustaleniach faktycznych Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne Zasadne, zmiana w części

LP	Sygn. akt I instancji	Sygn. akt II instancji	Artykuł	Podmiot wnoszący apelację	Zarzut	Wynik
33	VII K 761/12	IV Ka 341/13	286 par. 1 k.k.	Obrońca	Rażąca niewspółmierność kary	Zasadne, zmiana w części
34	VII K 436/11	IV Ka 503/11	286 par. 1 k.k.	Oskarżony	Rażąca niewspółmierność kary	Uchylenie i ponowne rozpatrzenie sprawy
35	VII K 806/12	IV Ka 271/13	207 par. 1 k.k.	Obrońca	Obraz przepisów postępowania Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
36	VII K 610/12	IV Ka 798/12	209 par. 1 k.k.	Prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne
37	VII K 894/12	IV Ka 48/13	178a par. 4 k.k.	Prokurator	Obraza przepisów prawa materialnego	Zasadne, zmiana w części
38	VII K 605/12	IV Ka 817/12	178a par. 1 k.k.	Prokurator	Rażąca niewspółmierność orzeczonego środka karnego	Oczywiście bezzasadne
39	VII K 700/12	IV Ka 819/12	178a par. 4 k.k.	Prokurator	Rażąca niewspółmierność środka karnego	Oczywiście bezzasadne
40	VII K 906/12	IV Ka 320/13	207 par. 1 k.k.	Obrońca	Błąd w ustaleniach faktycznych Obraza przepisów postępowania	Oczywiście bezzasadne
41	VII K 741/12	IV Ka 824/12	178a par. 4 k.k.	Prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne
42	VII K 650/12	IV Ka 852/12	229 par. 3 k.k. 178a par. 1 k.k.	Prokurator	Błąd w ustaleniach faktycznych Rażąca niewspółmierność kary i środka karnego	Oczywiście bezzasadne
43	VII K 710/12	IV Ka 900/12	178a par. 4 k.k.	Prokurator	Obraza przepisów postępowania	Zasadne, zmiana w części
44	VII K 810/12	IV Ka 409/13	226 par. 1 k.k.	Oskarżony	Obraza przepisów postępowania Błąd w ustaleniach faktycznych	Oczywiście bezzasadne
45	VII K 820/12	IV Ka 240/13	209 par. 1 k.k.	Prokurator	Rażąca niewspółmierność kary	Oczywiście bezzasadne
46	VII K 885/12	IV Ka 186/13	178a par. 4 k.k.	Prokurator Obrońca	Rażąca niewspółmierność kary Obraza prawa materialnego	Oczywiście bezzasadne

